

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10356

GELEBT UN GEHOLEMT IN
OYSTRALYE

Isaac Nachman Steinberg

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

י. נ. שטיינבערג

געלעבט און געחלומט
אין אויסטראליע

1943

—

מעלבורן

אַרויסגעגעבן פון דעם „ידישן פּאָלקס-
צענטער א.נ. פון שלום עליכם" אין סידנעי

GELEBT UN GECHOLEMT IN AUSTRALIA
BY I. N. STEINBERG

Printed by York Press, Pty. Ltd.,
198-200 Faraday St., Carlton, N.3.
Melbourne, Australia.

ווידמונג

צו מיינע ליבע און טייערע.

אין לאַנדאָן, טאָראַנטאָ און קאָוונע.

וואָס האָבן זייליש דערמעגלעכט

מיין זיין אין אויסטראַליע

א י נ ה א ל ט

זייט	צו די לעזער
1	ווארימע גרוסן פון אויסטראליע
28	פראנקרייך'ס ירידה
41	פראנצויזישער אָדער רוסישער שלום ?
61	אריסטאָקראטיע און יחוס
79	אויסטראליאַניזם
88	שטארקער ווי טויט
111	טראַצקיס'ס לעבן און ענד
137	פיר זענען זיי געווען
137	דער פראָפעסאָר
157	דער ריכטער
190	דער בישאָף
226	די פריצ'טע
264	איז דאָ אַנטיסעמיטיזם אין אויסטראַליע ?
283	אַנטיסעמיטן וואָס איך האָב געטראָפֿן
283	אין דער פרעסע־וועלט
294	אין פאַרלאַמענט
302	אין לייבאָר-קאָנסיל
314	דער געשוואָרענער שונא־ישראל
325	אין דער קונסט
329	דער היפּוך פון אַנטיסעמיטיזם
347	סידיניער אַרבעטער אויף אַ שטורם־פאַרוואַלונג
362	אַ סאַציאַלער טרוימער אין אויסטראַליע
370	יידישער „אויסטראַליאַניזם“
377	קימבערליי — אַ שטאַט אָדער אַ ישובּ ?

צו די לעזער

די עסיען, וועלכע גייען אריין אין דעם פאלגענדיקן בוך וועגן אויסטראליע, זענען ניט געשריבן געוואָרן, לכתחילה, לויט אַן איינהייטלעכן פלאַן. זיי זענען אויסגעוואַקסן פון פאַרשיידענע דערפאַרונגען און געמיט־צושטאַנדן, ווי איך האָב זיי איר בערגעלעכט, אין די גורל'דיקע יאָרן 1940-1942, ווייט פון די געשעענישן אין איראָפּע, אָפּגעריסן פון דער אייגענער פאַמיליע, אויב עס איז דאָ אַן איינהייטלעכער מאַטיוו, וואָס פאַרבינדט די עסיען מיטאַנאַנד, איז עס דער גלויבן פון דעם אויטאָר אין דער מענטשלעכער צוקונפט בכלל און אין דעם אייביקן קיום פון אונזער פּאָלק בפרט.

פּרץ הירשביין און מלך ראָוויטש האָבן אַנטדעקט פאַרן ייִדישן וועלט־עולם דאָס דאָזיקע ווונדערלעכע לאַנד — אויס־טראַליע. זיי האָבן פאַרשאַפט דעם ייִדישן לעזער אַן איינבליק אין דער נאַטור און לאַנדשאַפט פון דעם אויסטראַלישן קאָנטינענט. מיר איז אויסגעקומען — לויט דעם כאַראַקטער פון דער מיסיע, וואָס האָט מיך געבראַכט אַהער — צו קאָנצענטרירן זיך אויף די מ ע נ ט ש ן פון לאַנד, אויף זייערע השגות און שטייִמונגען, אויף זייערע באַצייאונגען צו וועלט־פּראָגן און צו ייִדן.

איך קען זיין נאָר דאַנקבאַר דעם מול, וואָס האָט מיר געגעבן די מעגלעכקייט דורכצופירן אין רו און זיכערקייט אַזאַ מין אַרבעט פון פאַרשונג און צוגרייטונג. בעת די ייִדישע וועלט איז געשטאַנען אין פּלאַמען, בעת דאָס ייִדישע הויז אין גאַנץ איראָפּע האָט זיך אַלץ מער פאַרוואַנדלט אין איין דורכאויססיקן חורבן, האָב איך זוכה געווען צו ווערן אַ שליח, אַ מרגל, כדי צו זוכן פאַר אונזערע היימלאָזע מאַסן אַן אַרײַן מקלט אין אַ נייעם לאַנד. אין די עסיען פון דעם בוך האָב איך זיך באַמיט איר

בערצוגעבן מיינע איינדרוקן פון מענטשן און געשעענישן אזוי פינקטלעך ווי נאך מעגלעך. — און זאלן די לעזער אורטיילן, צי עס האט זיך באקומען אן אפטימיסטיש אדער פעסימיסטיש בילד. עס איז אויך געווען נאטירלעך, וואס די איינדרוקן פון דער קעגנווארט האבן זיך שטענדיק אויסגעמישט מיט דעראי נערונגען פון רעוואלוציאנערן רוסלאנד און האפנונגען אויף להבא.

דאס בוך איז ניט פארענדיקט. עס האבן געזאלט אריין אין אים קאפיטלען וועגן פאליטישן לעבן אין אויסטראליע, וועגן דעם עקאנאמישן לעבנס־סטייל פון די מאסן, וועגן מיינע באגע גענישן און דערפארונגען אין דעם יידישן קיבוץ, — און אויך א גענויער באריכט וועגן דער גאנצער פאליטישער ארבעט ארום דעם קימבערליי־פראיעקט. דאס בוך איז אבער ביים שרייבן אזוי אויסגעוואקסן, אז די אויבן־דערמאנטע טיילן מוזן אפגע לייגט ווערן אויף א צווייטן באנד. דערביי מוז איך דערמאנען, אז דער ערשטער און דער לעצטער עסיי (ביידע געווידמעט קימבערליי) זענען ארויסגענומען געווארן פון דער אמעריקאנער „צוקונפט“ (1941) און פון דעם צווייטן אויסטראליש־יידישן אלמאנאך (1942). איך דאנק די ביידע רעדאקציעס פאר דער טעגלעכקייט עס איבערצודרוקן.

עס איז מיר א באזונדערער נחת רוח צו וויסן, אז „געלעבט און געהלומט אין אויסטראליע“ וועט זיין א צושטייער צו דער וואקסענדיקער יידישער ליטעראטור אין אַט דעם לאַנד פון דער צוקונפט. עס איז שוין דאס פינפטע בוך אין יידיש, וואס ווערט דא פארעפנטלעכט, און זיכער וועלן קומען נייע נאך אים. אין מעלבורן איז עס געדרוקט, און אין סידנעי האט זיך געפונען די נייע יידישע קולטור־ארגאניזאציע, וואס האט עס ארויסגע געבן. זאל דער „יידישער פאָלקס־צענטער א. נ. פון שלום עליכם“ אין סידנעי באדאנקט ווערן פאר דער עכטער פריינטשאפט, מיט וועלכער ער האט אינספירירט און דורכגעפירט דאס ארויסגעבן פון מיין בוך. זאל עס זיין נאך א באווייז דערצו, אז ווי שווער און ביטער עס זאלן ניט זיין די ראנגלענישן פון אונזער פאָלק

פארן קיום, זיין גייסטיקע ארבעט וועט קוינמאל ניט אפ-
שטעלן זיך.

אין אויסטראליע, פונקט אזוי ווי אין ארץ ישראל אדער
רוסלאנד, ווי אין פוילן אדער אמעריקע, שטייען מיר אלע צו-
זאמען: איין פאלק, איין הארץ, איין גייסט.

סידנעי, פעברואר, 1943.

י. נ. שטיינבערג.

ביים פארענדיקן די דאזיקע ארבעט, איז אנגעקומען די
טרויעריקע ידיעה וועגן טויט פון בן-א-דיר'ו, איינעם פון
די ערלעכסטע און איבערגעגעבנסטע זין פון יידישן פאלק. בן-
אדיר האט מיך ארויסבאגלייט מיט א ברכה קיין אויסטראליע,
און ער האט מיט א ליידנשאפטלעכער סימפאטיע נאכגעפאלגט
יעדן שריט פון דעם קאמפיין דא אין לאנד. ער האט געשטרעבט
וואס גיכער צו האבן פון מיר א מינדלעכן באריכט וועגן די
אויסזיכטן אויף להבא, און איך האב געשטרעבט וואס גיכער
איבערצוגעבן אים דעם באריכט. דאס איז אונז ניט באשערט
געווארן. זאלן כאטש אט די פאר ווערטער געשריבן ווערן אין
ליכטיקן אנדריינק פון א גרויסן יידישן מענטש, וואס האט בא-
שיינט און וועט באשיינען אונזער דור.

י. נ. ש.

* *
* *

פריינט י. נ. שטיינבערג'ס בוך „געלעבט און געהלומט אין אויסטראליע" איז געשאפן געווארן אין סידנעי, דאָס ערשטע בוך אין יידיש צו געבוירן ווערן אין דער צווייט־גראַדער יידישער שטאַט אין אויסטראַליע.

פאַר דאָס יידישע סידנעי בכלל, און דעם „יידישן פּאָלקס־צענטער א. נ. פון שלום עליכם" בפרט, איז דאָס דערשיינען פון בוך אַ דרייפאַכיקע שמחה.

מיר זענען שטאַלץ און גליקלעך אויפן דערשיינען פון בוך, אַלס אַ פיינער ביישטייער צו דער יידישער ליטעראַטור אין אויס־טראַליע. מיר זענען דערמוטיקט פון פאַקט, וואָס דאָס יידישע סידנעי איז זוכה געווען צו אַ ליטעראַרישן ערשטלינג און מיר קענען מיט פרייד בענטשן בורא פרוי של סידנעי. און צום סוף דער גליקלעכער געפיל, אַז פריינט י. נ. שטיינבערג האָט אין סידנעי געפונען אַ וואַרימע ברידערלעכע יידישע סביבה, וועלכע האָט אים געגעבן מוט צו טאָן זיין ליטעראַרישע, ווי אויך פּאָלקס־אַרבעט.

דערביי ווילן מיר אים דאָ אויסדריקן אונזערע האַרציקסטע ברכות און דאַנקען פאַר זיין אומדערמידלעכער אַרבעט צו מאַך ביליזירן די גייסטיקע און פיזישע כוחות פון אונזער ישוב, וועלכן ער ווידמעט אַלץ וואָס ער פאַרמאָגט.

יידישער פּאָלקס־צענטער א. נ. פון
שלום עליכם אין סידנעי

וואַרימע גרוסן פון אויסטראַליע

1.

עס איז דאָ אַ געפאַר, אַז צוליב די גרויסע און בלוטיקע געד-
שעענישן אין אייראָפּע זאָל די יידישע עפנטלעכקייט פאַרנאַכלע-
סיקן אַ געוויסע קאָנסטרוקטיווע אַרבעט, וואָס ווערט לעצטנס
געמאַן פאַר יידישע צוועקן אין אויסטראַליע. אזוי ווי איך בין
פּערזענלעך שטאַרק פאַרבונדן מיט דער דאָזיקער אַרבעט, האָב
איך צוערשט נישט געהאַלטן פאַר ריכטיק צו שרייבן וועגן איר
אין דער פּרעסע. איך פיל אָבער איצט—נאָך דעם חורבן פון
פּוילישן יידנטום און דעם פאַרשווינדן פון דער יידישער פּרעסע
אין פּוילן—אַז מען מוז אָפּגעבן אַ שטיקל דין וחשבון וועגן דער
אָנגעיענדיקער אַרבעט צו דער יידישער עפנטלעכקייט אין אַמע-
ריקע און אין אַנדערע לענדער. דאָרטן איז דאָ די מעגלעכקייט ניט
נאָר פּריוו צו אַטעמען, נאָר אויך צו טראַכטן און ווירקן אויף אַ
וועלכן נישט איז סיסטעמאַטישן אופן. אַז דאָס יידישע אייראָפּע
ווערט פאַרוונקען אין שווייגעניש, מוז מען נאָך העכער רעדן און
טיפּער טראַכטן אין די יידישע ישובים פון אַלע אַנדערע לענדער.

אין די פּאָלגנדיקע קאָפיטלעך וויל איך איבערגעבן מייע
דערפאַרונגען אויף דעם געביט פון פּאָליטישער און קולטורעלער
פּראָפּאגאַנדע אין די אויסטראַלישע שטאַטן. איך נעם דערביי
אָן, אַז דער יידישער לייענער-עולם ווייסט וועגן דעם, אַז די רע-
גירונג פון מערב-אויסטראַליע האָט דעם 25טן אויגוסט 1939
געגעבן די אָפיציעלע הסכמה צו דער שאַפונג פון אַ יידישער קאָ-
לאָניע אין דער קימבערליי-פּראָווינץ. די הסכמה איז אויסגעדריקט
אין אַ לענגערן בריוו פון פּרעמיער, מר. וויילקאָק, צו מיר,

אלס פאָרשטייער פון דער „פריילאנד ליגע פאר יידישער טעריטאָר-
 דיאָסיטישער קאָלאָניזאציע.“ דער דאָזיקער באַשלוס איז—קורץ
 גערעדט—א פולשטענדיקער כרוך מיט דער לאַנגער אויסטראַלי-
 שער טראַדיציע פון נישט-צולאָזן קיין שום גרוֹפּ-קאָלאָני-
 זאציע פון אויסלאַענדישע אימיגראַנטן. דער באַשלוס
 האָט ארויסגערוּפּן אין גאַנץ אויסטראַליע אַ גרויסן אינטערעס,
 נישט געקוקט אויף דעם, וואָס שוין מיט אַ פאָר טעג שפעטער
 האָט זיך אָנגעהויבן די מלחמה. די פרעסע פון אַלע זעקס אויסט-
 ראַלישע שטאַטן האָט אָפּגעגעבן גענוג פּלאַץ פאָר דעם נייעם
 פאַקט און האָט דערביי נישט ארויסגעוויזן קיין שום אַנט-
 פאַטיע אָדער פינדשאַפט. דאָס איז אַ גוטער צייכן אויף להבא.

איידער איך וועל איבערגיין צו דער אינטערעסאַנטער גע-
 שיכטע, ווי אזוי דער דאָזיקער וויכטיקער באַשלוס איז צושטאַנד
 געקומען, איז נויטיק, גלויב איך, איבערצוגעבן דאָ, כאָטש אין
 די הויפט-שטריכן, דעם אינהאַלט פון דעם דאָקומענט. אין
 פאָלגנדן איבערזעץ איך די כאַראַקטעריסטישסטע טיילן פון דעם
 פרעמיערס בריוו:

„דער עקאָנאָמישער רעפאָרט און דער פּאָליטישער מעמאָר-
 ראַנדום, וועלכע באַהאַנדלען אייערע אויספאָרשונגען אין דער
 מזרח-קימבערליי-פּראָווינץ פון מערב-אויסטראַליע און אייערע
 פאָרשלאַגן בנוגע דער באַזעצונג פון דער דאָזיקער געגנט מיט
 יידישע איינוואַנדערער, זענען באַטראַכט געוואָרן פון מיין
 רעגירונג. איר האָט פעסטגעשטעלט נאָך אייער באַזוך פון יענער
 געגנט, אַז אַ פּרוכטבאַרע אַנטוויקלונג פון איר איז נאָר מעגלעך
 אויפן יסוד פון אַ גרויסער קאָלאָניזאציע.“

„דאָס באַדייט, לויט אייערע ווערטער, ערשטנס, אַריינפירן אַ
 גרויסע צאָל ענערגישע און קרעפטיקע קאָלאָניסטן; צווייטנס,
 אינוועסטירן אַ באַדייטנדיקע סומע געלט; דריטנס, אַינפלאַנצן
 צווישן די קאָלאָניסטן אַ טיפּן און באַגייסטערטן ווילן צו שאַפן אַ
 ניי לעבן אין דער נייער געגנט; פערטנס, פאָרזוכטיק פּלאַנירן די
 קאָלאָניע אזוי, אַז איר עקאָנאָמישער פאָרטשריט זאָל זיך אַריי-
 פאַסן אין דעם אויסטראַלישן ווירטשאַפטיכן סיסטעם אַלס גאַנ-
 צע אַינע פּאַרץ.“

צעם. די רעגירונג איז מסכים מיט די דאָזיקע געזיכטספונקטן אין אַ גרויסער מאָס.

דערנאָך גייט דער בריוו איבער צו שילדערן דעם וועג פון דער אויבן אָנגעצייכנטער קאָלאָניאַציע.

„מיר האָבן באַטראַכט די איינצלהייטן פון אייער פלאַן און הגם מיר ווילן בשום אופן נישט אונטערשעצן אייער אַמביציעזן פראָיעקט, דאָך האַלטן מיר פאַר ריכטיק צו אונטערשטרייכן, אַז דער ערשטער וועג פון שאַפונג די קאָלאָניע מוז פירן צו דעם אויסבוי פון פּי־צוכט. די לאַנדווירטשאַפטלעכע אנטוויקלונג וועט פאָלגן נאַטירליך אין צוזאַמענהאַנג מיט דער וואַקסנדיקער באַפעלקערונג און אירע שטייגנדיקע פאָדערונגען. מיר ווילן אָבער נישט דערביי אוועקמאַכן די זייער לויבנסווערטע פּערספּעקטיוון פון דער „פּריילאַנד־ליגע“ בנוגע קאָלאָניאַציע אָדער די מעגלעכקייטן פון יענער פראָווינץ, וועלכע זענען באַזירט אויף איר גענער אונטערזוכונג.

„אייער נעקסטער שריט וועט זיין צו ווענדן זיך צו דער פּער־דעראַלעד רעגירונג פון אויסטראַליע, כדי קלאָר צו מאַכן איר שטעלונג לגבי דעם פראָיעקט און לגבי דעם צולאָזן פון איינוואַנט־דערער אויף צו שאַפן די יידישע קאָלאָניע. צו דעם צוועק ווילן מיר אייך דערקלערן, אַז מיר האָבן גאָרנישט קעגן דעם, אַז איר זאָלט מאַכן די נויטיקע שריט ביי דער פּעדעראַלעד רעגירונג אין קענבעראַ. אויב אייערע פאַרהאַנדלונגען דאָרטן וועלן זיין ער־פאָלגרייך, דעמאָלט וועט מיין רעגירונג באַשטימען אירע פאַר־טרעטער כדי צו פאַרהאַנדלען מיט אייך און צו פאַרשטענדיקן זיך וועגן אַ ריי באַדינגונגען.

דערנאָך האָט די רעגירונג אויפגעשטעלט — אַלס „פאַר־שלאַגן“ — אַכט פאַרשידענע באַדינגונגען, צווישן וועלכע עס זענען די וויכטיקסטע די פאָלגנדיקע:

(1) „די רעגירונג זאָל זיין דירעקט פאַרטרעטן דורך איינעם פון אירע באַאָמטע אין יענעם צענטר(אין איראַביע), וווּ עס וועלן אויפגענומען ווערן די אויסוואַנדערער פאַר דער פאַרנעשלאָגענער קאָלאָניע.“ (2) איינער אָדער אייניקע רעגירונג־פאַרטרעטער זאָלן נעמען אַנטייל אין דער אויספאַרשונג פון דעם קאָלאָניאַציע־

פלאן, כדי עס זאל פארזיכערט ווערן דער געזונטער באזיס פון דער קאלאָניע. (3) אז דער פלאן וועט ווערן אנערקענט אלס געדזונט, זאל איינער אָדער אייניקע רעגירונגס־פארטרעטער שטענדיק געפינען זיך אין דער קאלאָניע, כדי אויפצופאסן אויף דער אַנט־וויקלונג און עצה'נען כנוגע דער צאל אינוואַנדערער וואָס זאָלן אריינקומען פון צייט צו צייט. (4) אלע באַאָממע פון דער רעגירונג, וואָס וועלן זיין פארבונדן מיט דער קאלאָניע, זאָלן באַקומען זייערע שכירות און געמעסיקטע אויסגאַבן פון די לייטער פון דער געפלאַנטער קאלאָניאַציע. (5) די רעגירונג זאל נישט איבער־געמען קיין פינאַנסיעלע התחייבות'ן כנוגע דעם אויפבויע פון וועגן, שולן, שפיטאַלן אָדער אנדערע עפנטליכע אַנשטאַלען אין לויף פון דער שטעדריי יאָר פון דער באַזעצונג. כנוגע דער דערציאונג, זאָלן די שולן צופאַסן זיך צו דעם סטאַנד־דאַרד פון דעם דערציאונג־מיניסטעריום, און די לערער זאָלן ווערן באַשטעטיקט פון דעם מיניסטעריום."

פאַר דעם ייִדישן לייענער קען זיך אויסדראַכטן, אז די רעגירונג האָט געמאַכט צופיל באַוואַרענישן, געבנדיק איר הסכמה צו אונזער פראַיעקט. אָבער די אלע באַדינגונגען, ווי דעם גאַנצן כאַראַקטער פון דעם דאָזיקן דאַקומענט, קען מען ריכטיק אָפּשאַצן נאָר דע־מאַלט ווען מען ווייסט די פאַרגעשיכטע פון אָט דעם וויכטיקן באַשלוס. אין דער ערשטער סטאַדיע פון אונזערע אונטערהאַנדלונגען איז געווען נויטיק, ראַשית כֵּן, קלאָר פעסטצושטעלן, אז דאָס פּאַלק און די רעגירונג פון מערב־אויסטראַליע האַלטן פאַר ריכטיק, אז אַ גרעסערע, אינערליך פאַרבונדענע, ייִדישע קאלאָניע אין זייער לאַנד זאָל ווערן אויפגעבויט. ווערט אַזא ייִדישער ישוב אויפגעבויט אין איין ווינקל לאַנד פון דעם געוואַל־טיס־גרויסן קאָנטינענט, דעמאַלט עפענען זיך נאָך גרעסערע מעגלעכקייטן. און דער דאָזיקער „ווינקל" וועגן וועכטן מיר פירן אונטערהאַנדלונגען איז נישט ווייניקער ווי זיבן מיליאָן אַקער לאַנד, ד. ה. אַרום 10,600 קוואַדראַט מיל.

דערמיט וואָס די מערב־אויסטראַלישע רעגירונג (וועלכע איז דערצו אַ לעיבאַר־רעגירונג) האָט פרינציפיעל צוגעשטימט צו דעם פלאַן, האָט זי אים מיט איין מאָל פאַרוואַנדלט אין אַן אויס־

דאליש-פאָליטישע אָנגעלעגנהייט. אַז די פעדעראַלע רעגירונג וועט אים שפעטער באַטראַכטן, וועט ער שטיין פאַר איר נישט בלויז ווי אַ פּריוואַטער פּאַרשלאַג פּון אַ יידישער אָרגאַניזאַציע, נאָר ווי אַ מלוכה'שער פּאַרשלאַג פּון איינעם פּון די אויסטראַ-לישע שטאַטן. דאָס האָבן דאָ אַלע קרייזן פאַרשטאַנען. אַז דער באַשלוס איז אָבער נישט געקומען צופעליק און אַז ער איז ערנסט געמיינט — דאָס וועט באַווייזן די פּאַרגעשיכטע פּון דעם דאָזיקן באַשלוס.

2.

די זאך האָט זיך אָנגעהויבן אין לאַנדאָן אין 1938, גלייך נאָך דער עוויאָנער קאָנפערענץ, ווען ס'איז מער-ווייניק קלאַר געוואָרן, אַז מען קען זיך נישט אינגאַנצן פאַרלאָזן אויף דער אָרגאַניזירטער הילף פּון די מלוכות. אין פאַרשידענע יידיש-ענגלישע קרייזן האָט מען זיך נאָך אפילו געקווענקלט בנוגע דער אידעע פּון אַ ברייטער יידישער קאָלאָניאַציע אין אַ וועלכן נישט איז לאַנד. אָבער דער שוידערלעכער קלאַפּ פּון די נאָוועמבער פּאַנאָרמען אין דייטשלאַנד האָט געמאַכט אַ סוף אויך צו די דאָזיקע קווענקלענישן. מען האָט אומגעטום, אויך אין דער ברייטישער רעגירונג, פאַרשטאַנען, אַז די לייזונג פּון דער קאַטאַ-סטראַפּע פּון די יידישע וואַנדערער מוז געזוכט ווערן נאָר אויף די וועגן פּון אַ פּלאַנירטער מאַסנאַהאָפּטער קאָלאָניאַציע. מיר טישעמבערלעך האָט עס אויך אָפּן דערקלערט אין פאַרלאַמענט. ער האָט גלייכצייטיק אָנגעוויזן אויף אייניקע מעגלעכקייטן, פּון וועלכע די וויכטיקסטע האָט געזאָלט זיין ברייטיש-גוויאַנע. אויסטראַליע איז דערביי נישט דערמאָנט געוואָרן, שוין צוליב דעם אַליין וואָס די רעגירונג אין לאַנדאָן קען נישט און וויל נישט זאָגן אַ דעה בנוגע אירע דאָמיניעס. דעמאָלט האָט די לאַנדאָנער „פּריילאַנד-ליגע“, וועלכע ציילט אין איר קאָמיטעט אַ רייע וויכטיקע ענגליש-יידישע טוער, באַשלאָסן, אַז זי דאַרף עס נעמען אויף זיך אויסצופאַרשן די פיזישע און פּאָליטישע מעגליכקייטן פּון אַ יידישער קאָלאָניאַציע אין אויסטראַליע. עס איז אָפט מאָל

בעסער אז א פרוואטע גרופירונג, נישט די אפיציעלע אינסטאנצן פון דער מלוכה אדער געמיינדע, זאלן דורכפירן אזא צוגרייטונג ארבעט.

די „פריילאנד-ליגע“ האט צו יענער צייט געהאט פארמולירט פאר זיך וועלכע געגנט פון אויסטראליע וואלט זי געהאלטן פאר אממערסטן צוגעפאסט פאר דעם יידישן צוועק. דורך פארהאנדלונגען מיט אויסטראלישע פארטרעטער אין לאנדאן און דורך געוויסנהאפטע שטודיען, האט מען פעסטגעשטעלט אז צוליב פארשידענע טעמים איז דער בעסטער פלאץ פאר דעם אנטפאנג פון א קאמפאקטער יידישער קאלאניזאציע אין דער פראווינץ א י ס ט - ק י מ ב ע ר ל י י , אין סאמע צפון פון מערב-אויסטראלישן שטאַט. אָט דער שטאַט, צו וועלכן עס געהערט א דריטל פון גאנצן קאנטינענט, ד. ה. א מיליאן קוואדראט-מייל ערד, פארמאגט א באפעלקערונג בסך הכל פון 460 טויזנט מענטשן. כמעט א העלפט פון זיי וווינט אין דער הויפט-שטאט פערט. מערב-אויסטראליע געפינט זיך נאך בכלל עקאנאמיש און נייסטיק אין דער סטאדיע פון פיאנערטום, און עס האט זיך געצויגט אויפ'ן שכל, אז דא, מער ווי אנדערשוו, וועט מען זיין געווינט צו א פראיעקט פון יידישע פיאנערן.

עס איז באשלאסן געווארן צו שיקן א קליינע דעלעגאציע קיין אויסטראליע, ראשית כל, קיין פערט, די הויפט-שטאט פון דעם אויסגעזוכטן לאנד, שפעטער צו די ביידע גרויסע שטעט מעלבארן און סידנעי, ווו עס איז קאנצענטרירט דער פאליטישער ווילן פון גאנצן לאנד. ביי דער אויספירונג פון אט דעם באשלוס זענען אבער אנטשטאנען געוויסע שוועריקייטן. מען האט גע-ווסט, אז אויסטראליע איז אין פרינציפ קעגן יעדער ארט פון גרופען-קאלאניזאציע פון אויסלענדער; הייסט עס, אז מען האט געזאלט דורכפירן פריער פון אלץ א גרעסערן פראפאגאנדע-קאמפיין, כדי צוצוגעוויינען דעם דארטיקן עולם צו דעם געדאנק פון א י י ד י ש ע ר קאלאניזאציע. איז נישט דערפון געדורנגען, אז מען דארף שיקן אהין אלס שלוחים נישט י י ד י , כדי זיי זאלן בעסער ווירקן אויף דער אלגעמיינער באפעלקערונג? און צי איז נישט גלייכער נישט צו דערמאנען דעם ענין יידישע קא-

לאַניזאציע, נאָר צו רעדן וועגן אַ קאָלאָניזאציע פון פּליטים בכלל, האָבנדיק, פאַרשטייט זיך, אין זינען מערסטנס יידישע פּליטים? אזוי האָבן געזאָגט די צווייפּלער, וועלכע האָבן געוווּסט וואָס פאַר אַ שווערע הלכה עס איז בייצוקומען געוויסע פּאָליטישע און אפּשר טאַקע ראַסישע פּאַראָרטיילן פון אַ ווייטן לאַנד. אָבער זייערע קעגנער, די מער נאַציאָנאַל־געזונטע טוער פון דער „פּריילאַנד־ליגע“, האָבן פאַרלאַנגט, אַז די שליחות קיין אויסט־דאַליע — דוקא ווייץ זי איז אַ שווערע — זאָל אויפטרעטן מיט פּולער אָפּנקייט פאַר די אויגן פון דער דאָרטיקער נישט־יידישער באַפֿעלקערונג. מען טאָר נישט באַהאַלטן דעם גרויסן יידישן אומגלויק אונטער דער פּלאַך־געוואָרענער פּאַרמולע פון „הילה פאַר פּליטים.“ דאָס פּאַלק אין אויסטראַליע זאָל גענוי וויסן, אַז עס האַנדלט זיך וועגן שאַפּן אַ הויס פאַר יידישע, און נישט קיין אַנדערע, קרבנות פון דער איראָפּעאישער ציוויזאציע. עס איז דערפאַר בעסער גאָר, אַז די שליחות זאָל דורכגעפירט ווערן דוקא פון יידישע מרגלים, וועלכע האָבן צו דער האַנט נישט נאָר אַלע נויטיקע מאַטעריאַלן, נאָר אויך דעם יידישן געפיל אין האַרצן. און עס איז געווען נאָך אַ מאַמענט: מען האָט געוווּסט אין לאַנד דאָן, אַז אַ ריי איינפלוסרייכע יידישע פירער אין אויסטראַליע זענען שטאַרקע קעגנער פון אַן אויסגעשפּראַכענער יידישער קאָלאָניזאציע, אַז זיי פאַרטיידיקן דוקא און נאָר דעם סיסטעם פון אינדיווידועלער איינוואַנדערונג, ביי וועלכער עס איז דאָ אַ נרעסערע האַפּנונג צו אַסימילירן די יידן מיט דער אָרטיקער באַפֿעלקערונג. אויך קנבי די יידישע פירער איז אַ יידישער שליח פון איראָפּע אפּשר בעסער וו אַ וועלכער־נישט־איז פרעמדער אוהב־ישראל.

3.

און אזוי איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז איך זאָל פאַרן קיין אויסטראַליע אין נאָמען פון דער „פּריילאַנד־ליגע“ און זאָל אַפּער לידן דאָרטן פאַר דעם פּראָיעקט פון אַ יידישער קאָלאָניזאציע. אַז איך בין דעם 23טן מאי 1939 אָנגעקומען קיין פּערט, האָב איך

גלייך אויפן שוף איבערגעלעבט אן אנגענעמע איבעראשונג. עס זענען געקומען מיך מקבל-פנים זיין, א הויז אנדערע, די פארטרע-טער פון דער יידישער געמיינדע, מיט דעם שפעטער פארשטאָר-בענעם רבי פרידמאן בראש. דעמזעלכן טאָג האָבן מיר געהאט מיט זיי א באַראַטונג, און עס האָט זיך ארויסגעשטעלט, אז — אויב מיר האַלטן זיך ביי די באַדינגונגען פון אונזער פראָגראַם — זענען זיי גרייט צו אונטערשטיצן אונזער קאמפיין אין זייער לאַנד. איך דערמאָן זיך, ווי דער 70-יעריקער רב, וואָס האָט אין זיך פארקערפערט דעם אויסטראַליש-בריטישן פאַטריאָטיזם, האָט געשטראַלט פאַר פרייד. אויף מאָרגן, שבועות, האָט ער אין זיין דרשה אין שול באַגייסטערט אונטערשטראַכן די היסטאָרישע באַ-דייטונג פון א יידישער קאָלאָניע אין זיין לאַנד און די גרויסע פערספעקטיוון וואָס עפענען זיך אפשר פאַרן יידישן פאָלק. און רבי פרידמאָן איז געווען איינער פון די ערשטע גרינדער פון דער ציוניסטישער באַוועגונג אין אויסטראַליע.

מיין צווייטע פריידיקע איבערראַשונג איז געווען בנוגע דער נישט-יידישער עפנטליכקייט. עס איז גלייך אין די ערשטע טעג קלאָר געוואָרן, אז דער יידישער כאַראַקטער פון דער געפלאַנטער קאָלאָניזאציע איז נישט נאָר נישט קיין שטער, נאָר פאַרקערט. די סימפאטיע צו די יידישע ליידן איז אין פערט געווען אזוי ווייט פאַרשפרייט צווישן דער באַפעלקערונג, אז דאָס וואָרט זיך האָט האָט פשוט געעפנט די הערצער און די מוחות פון די פירנדיקע טוער אין אלע קלאַסן און שיכטן. נאָך איידער מען פלעגט צוגיין צו דער זאכליכער און עקאָנאָמישער באַטראַכטונג פון אונזער פלאַן, האָט מען שוין לכתחילה אָפן דערקלערט די פרינציפיעלע פריינטשאַפט צום פלאַן, ווייל ער וועט פאַרלייכטערן די נויט פון דעם יידישן פאָלק. דאָס איז געווען א גוטער אַנזאָג אויף דער צוקונפט.

אויפן דריטן טאָג בין איך אויפגענומען געוואָרן פון מר. ווילקאָק, דעם פרעמיער פון דער מערב-אויסטראַלישער רעגירונג. דאָס לאַנד איז נאָך זייער דעמאָקראַטיש; די רעגירונג-געביידעס זענען נאָך פשוט'ע און די מלוכה-פירער פון אַ לעיבאָר-רעגירונג זענען פאַלקסטימלעך. איך האָב דערזען פאַך זיך א 60-יעריקן

פעסטגעבוטן מאן, מיט א טיפיש־ארבעטארישן פנים און באַד
שיידענער האַלטונג. ער האָט געוואָלט ראשית־כל הערן פון מיר
וואָס פאַר אַ פּאַרשלאַג מיר האָבן, און ער האָט נישט פאַרבאָד
האַלטן אז זייערע ערפאַרונגען מיט „גרופּס־סעטלמענטס“ פון ענג
לישע אַרבעטער ביז איצט זענען געווען די סאַמע אומגינסטיקע.
„מיר האָבן נישט קיין שום פאַראורטיילן קעגן אַ יידישער קאַפּאַ
ניזאַציע — האָט ער דערקלערט — אָבער איר מוזט אליין גיין
און אויספאַרשן די געגנט, וועלכע איר האָט אין זינען, כדי עס
זאָל נישט קומען צו אַ דורכפאַל.“

מר. ווילקאָק האָט ארויסגעזעט די ווערטער מיט אַ רואיקן
געמיט, ווי אַ זעלבסטפאַרשטענדלעכע זאַך. אָבער פאַר מיר (און
פאַר אונז בכלל) איז עס געווען אַ געוואָלטיקע נייעס. הייסט עס,
אז דאָ אויפן אָרט זענען נישט אַ קיין פּרינציפּיעלע פאַראור
טיילן קעגן אַ יידישן ישוב; הייסט עס, אז אָט דער פאַראַנט
וואַרטליכער מענטש, און די וואָס שטייען הינטער אים, וועלן אונ
זער זאָך באַטראַכטן נאָר פון אַן עקאָנאָמיש־מלוכה'שן שטאַנד
פונקט; הייסט עס, אז מען וועט קענען זיך טאַקע צונויפּרערן!
„מיר מוזן זיין גאַראַנטירט — האָט ער ווייטער געזאָגט — אז איר
ערע לייט וועלן פאַרבלייבן אין דער קאַלאָניע און נישט קומען
צולויפן אין שטאָט, כדי ארויפלייגן אויף דער רעגירונג די
לאַסט פון אויסהאַלטן זיי.“ יאָ! — האָב איך געקאַנט אים אויף
דערויף רואיק ענטפערן — מיר זענען פאַראַינטערעסירט נישט
ווייניקער פון איר, אז די יידישע קאַלאָניסטן זאָלן פאַרבלייבן
אין זייער נייער היים, אז זיי זאָלן זי אויסבויען אין אַ גרויסן,
עקאָנאָמיש־פאַרפונדעוועטן און גייסטיק־שטאַרקן ישוב. די גאַ
ראַנטיעס, וועלכע איר פאַרלאַנגט, וועלן געגעבן ווערן.

איך האָב פון דעם ערשטן שמועס פאַרשטאַנען, אז אונזער
פּאָזיציע בכלל וועט ווערן פאַרשטאַרקט, אויב איך וועל טאַקע
אליין אויך אָנזען יענע געגנט, וועגן וועלכער מיר וועלן פירן
אונטערהאַנדלונגען. דער מיניסטער פאַר לאַנדווירטשאַפט, מר.
ווייז, וועלכן איך האָב געטראָפן מיט אַ טאַג שפּעטער, האָט מיר
אויך געראַטן צו פאַרן קיין קימבערליי און צו איבערצייגן זיך
פּערזענליך אין די גרויסע מעגליכקייטן פון יענעם מיסטעריעזן

לאַנד. מר. ווייז, נאָך אַ יונגער מאַן, מיט הויטשעכע געקרויזלטע האָר, איז באַקאנט זינט אַ סך יאָרן מיט זיינע רעפּאָרטן וועגן דער גרויסער צוקונפט פון די קימבערליים, ווייל ער איז אַן עקספּערט פון טראַפּישער לאַנדווירטשאַפט. ער האָט נישט געהאַט דעם פּאַרזאָרגטן סקעפּטיציזם פון זיין פּרעמיער. ער האָט געשמויכלט ווי אַ מענטש וואָס ווייסט דעם אמת פון אינווייניק. דערפּאַר האָט ער מיך אויך צוגערעדט צו פּאַרן און האָט מוסיף געווען, אַז ער איז טיף פּאַראינטערעסירט אין אַ יידישער קאָלאָניאַזאַציע. אזוי אויך — אַ דריטער מיניסטער, אַ געוועזענער פּאַסט־באַאמטער, דער פּאַרטערטער פון קימבערליי אין פּאַרלאַמענט, וואָס האָט ארויסגעוויזן אַ באַזונדערע פּריינטשאַפט צו אונזער פּראַיעקט. ער האָט אין דער לעצטער מלחמה געדינט אין פּאַלעסטינע. (אנב, אַ גרויסע צאָל אויסטראַליער פּאַלקס־מענטשן, וואָס האָבן דעמאָלט געדינט אין ארץ־ישׂראַל, האָבן איינגעזאָפּט אין זיך אַ באַזונדערן דרד־אַרץ צום יידישן פּאַלק און צו די קאָלאָניעס. דאָרטן האָבן זיי זיך באַקענט מיט דעם טיפּ פון ארבעטענדיגן יידן, וועלכן זיי האָבן פּרוער נישט געטראַפּן ביי זיך אין לאַנד).

ביי אַזאַ לאַגע, האָבן איך באַשלאָסן טאָקע אַריבערצוכאַפּן זיך אַהין וואָס גיכער, כדי אונזערע שמועסן זאָלן באַקומען אַ ממשות'דיקן כאַראַקטער. אַז איך האָב געפּרעגט אַן עצה ביי רבי פּרידמאַן, האָט ער מיט ענערניע געענטפּערט: „עס וואָלט געווען אַ פּאַרברעכן נישט צו פּאַרן!“ צווישן פּערט און יענער געגנט איז געלעגן אַ מהלך פון 2,200 מייל, וועלכע מען האָט געזאָלט אין צוויי טעג אַריבערפליען. אין דער דריטער וואָך בין איך אַהין אָפּגעפּלויגן.

4.

יענע געגנט האָט עפעס אויסגעזען פון דערווייטנס ווי אַ מיסטעריעז לאַנד. אַז מיר האָבן אין לאַנדאָן שטודירט דעם כאַראַקטער און די אויסזיכטן פון יענעם לאַנד, האָבן מיר זיך אָנגע־שטויסן אויף פּאַרשידענע מיינונגען. די וויסנשאַפּטליכע ווערק און די ריזע־באַשרייבונגען האָבן נישט גערעדט מיט איין אַשון:

ה'קודידעות זענען געווען וועגן יעדן וויכטיקן פונקט. אייניקע האָבן געשריבן כמעט מיט דער שפראך פון די מרגלים פון חומש, זאָגנדיק, אז „הארץ אוכלת יושביה“, אז ווייסע איראָפּעער קענען נישט אויסהאַלטן די היץ מיט דער אומפרוכטבאַרקייט פון לאַנד. דערפאַר האָבן די אַנדערע מענטשן, וואָס האָבן פּערזענליך יאָרן־לאַנג געפּאַרשט יענע אומגעהויער־גרויסע שטחים, געשריבן מיט באַגייסטערונג וועגן דעם פאַרבאַהאַלטענעם רייכטום פון די קימל־בערליים, וועגן זייער ווונדערבאַרער צוקונפט.

דער בעסטער אופן צו דערקענען דעם אמת פאַר אונז יידן, איז געווען צו גיין אליין, צו שיקן יידישע מרגלים, צו באַטראַכטן דאָס לאַנד מיט יידישע אויגן. די ערשטע אויפנאַבע איז באַד־שטאַנען דערין: פּעסטצושטעלן צי דאָס איז בכלל אַ לאַנד צום לעבן און צום וואַסן, אָדער עס מוז לחלוטין אויסגעשפּאַסן ווערן אַלס אַ האַפּנונג פון אַ יידישן ישוב. עס אז אָבער געווען קלאַר, אז אײַך מוז האָבן אויסטראַלישע באַגלייטער, מענטשן וואָס קענען דעם קאָנטינענט פון פריער און פאַרשטייען אײַך אונזערע פּלעצער. אַזעלכע זענען געווען, ערשטנס, די פּאַמיליע דוראַק, וועלכע האָט פאַרמאָגט אין מזרח־קימבערליי אַ געוואַלטיקן מאַיאָנעסע פון זיבן מיליאָן אַקערס, וועלכן זיי האָבן אונז אָנגעבאַטן איבער־נעמען פאַר אַ יידישער קאָלאָניאַציע; און, צווייטנס, האָב איך געזוכט אַ געלערנטן פון דער פּערטער אוניווערזיטעט, אַ פּאַכמאַן אין אַגריקולטור, מיט אָפּענע אויגן און חושים, כדי ער זאָל פאַר־מולירן וויסנשאַפּטלעך אונזערע דערפאַרונגען.

עס איז געווען כאַראַקטעריסטיש און דערמונטערענדיק דער וועג אויף וועלכן מיר האָבן זיך אָנגעשטויסן אויף אַזאַ געלערנטן. די ערשטע ערנסטע פריינט פאַר אונזער פּראַיעקט האָבן זיך גע־פונען צווישן די פּראַפּעסאָרן פון פּערט. איינעם פון זיי מוז איד דאָ דערמאָנען ביים נאָמען, ווייל זיין אָן־פּניוּתדיקע איבערגעגעב־ן קייט און ענערגיע מוז פאַרצייכנט ווערן אין אונזער זכרון. פּראַפּ. פּרעד אַלעקסאַנדער האָט אַראַנזשירט פאַר מיר דעם ערשטן פאַרטראַג אין דער אוניווערזיטעט. אין אַ גע־שלאָסענער פאַרזאַמלונג פון אַ צוואַנציק געלערנטע פון אַלע פאַר־קולטעטן (צווישן זיי דער וויצע־קאַנצלער, פּראַפּ. וויטפּעלד, און

דער אין אויסטראליע בארימטער שרייבער, פראָפּ. מערדאָק) האָב איך באַריכטעט וועגן דער יידישער לאַגע אין אייראָפּע און וועגן די אַלגעמיינע פּרינציפּן פון אונזער פּראָיעקט. די אַטמאָספּערע איז געווען אויסערגעוויינליך וואַרעם, און די ספּקוט און פּראַגעס, וועלכע מען האָט מיר געשטעלט, האָבן געזאָגט ערות אויף דער נוטער שטימונג פון דער מערב-אויסטראַלישער אינטעליגענץ.

און אזוי איז עס געווען אין די אַנדערע שיכטן צו וועלכע איך האָב זיך געווענדעט אין די נעקסטע טעג. דער ארצבישאָפּ פון פּערט (וועלכער איז גלייכצייטיק דער פּריימעט, דער אָפיציעלער הויפט פון דער אנגליקאַנישער קירך אין אויסטראַליע) האָט מיט אַ באַזונדערער פּריינטשאַפּט אונטערשטראַכן דעם ווערט פון אַ יידישער קאָלאָניע, און האָט מיך איינגעלאָדן צו אַדרעסירן אַ גרעסערע פּאַרזאַמלונג פון פּאַרטערער פון אַלע קריסטליכע קירכן. דער שעה פון דער גרויסער טאַג-צייטונג „וועסט-אויסט-ראַליען“ (וואָס האָט, אגב, אַ צירקולאַציע פון 75,000) האָט גע-וונטשן גלייך צו אונזער קימבערליינסיעה און צוגעזאָגט אונטערשטיצונג. אויך דער סעקרעטאַר פון דער וועסט-אויסטראַלישער טרייד-יוניאָן צענטראַלע (וועגן אַט דער אַנטשיידנדער אינ-סטאַנץ אין לאַנד וועט מיר נאָך אויסקומען צו רעדן) האָט, הגם, מיט פּאַרזיכטיקע רייד, אָבער דאָך צוגעזאָגט צו באַציען זיך סימפּאַטיש צו אונזערע באַמאָונגען. אזוי ארום האָבן מיר באַקומען אַ קווערשניט דורך דער עפּנטלעכער מיינונג פון מערב-אויסטראַליע, און פּאַרשטאַנען אַז ס'לאָזט זיך דא אַרבעטן. האָט מען שוין געקענט פליען קיין קימבערליי מיט אַ רואיקן געמיט. מיט דער הייף פון אייניקע מלוכה-באַאַמטע האָבן מיר געזוכט און געפונען דעם וויסנשאַפּטליכן באַגלייטער. דאָס איז געווען דער יונגער, ענערגישער לעקטשורער, מר. מ. ע. ו. י. ל., וועלכער האָט שוין לאַנג זיך ארומגעטראָגן מיט חלומות וועגן „עפענען“ דעם פּאַרשאַפּענעם צפון פון זיין לאַנד און האָט שוין געפּאַרשט ענליכע געגנטן.

דעם 8טן יוני האָבן מיר זיך ביידע אריינגעזעצט אין עראַ-פלאַן, וואָס האָט געזאָלט אונז ברענגען, ראשית-כל, צו דער צפון-דיקער האַפן-שטאָט ווינדעס. עס איז געווען באמת

זוונדערבאר. דער מהלך פון איבער 2,000 מייס האָט אַמאָל גע-
 נומען ביי די פּאַרשער און פשוט'ע רייזנדע חדשים-צייט, באַזונ-
 דערס ווען די גרויסן טייכן גיסן זיך פאַנאַנדער. איצט האָבן מיר
 די נסיעה דורכגעמאַכט אין צוויי טעג, ד. ה. זייגנטליך אין 19
 שעה, פּאַרטיילט אויף צוויי טעג. דערביי שטעלט מען זיך אָפּ
 אין עלף סטאַנציעס און מען נעכטיקט איבער אין אַ פּלאַץ. אַז
 מיר זענען ארויסגעפּלויגן פון פּערט איז געווען גוט קאַלט, און
 וואָס נענטער צום צפון-צו, האָט עס גענומען ברענען, און מען
 האָט געמוזט אַראָפּוואַרפן פון זיך אַלץ מער בנדים.

די געגנטן, וואָס מיר האָבן געזען ארום און אונטער אונז,
 זענען נישט געווען פון די בעסטע. די גראָזן האָבן אויסגעזען
 ווי אויסגעטריקנט, די קליינע האָמעלן — ווי אויסגעלידיקט. אין
 די באַוועגונגען פון די מענטשן האָט געהערשט אַ פּוילקייט, אַן
 אָפּגעלאָזנקייט. דאָס גאַנצע לאַנד איז געווען פשוט פּאַרנאַכלע-
 סיקט, ווייל עס איז נישטאָ קיין באַפעלקערונג. מערקווירדיק
 האָט געווירקט אַט דער געמיש פון פּרימיוון לעבן מיט דער
 מאַדערנער טעכניק. שטעלט זיך פאַר: אויף אַ פּאַרוואַרלאָזטן
 פעלד, וואָס פונדערווייטנס זען זיך קוים קליינע הייזלעך מיט
 קופּקעלעך מענטשן, לאָזט זיך גרויסאַרטיק אַראָפּ דער הערליכער
 עראָפּלאַן. מיר, „מענטשן מיט פליגלען“, גייען פאַמעליך אַראָפּ
 פון די טרעפּלעך, קוקן זיך אַרום פאַרשוויצט פון דער זון, זעען
 נאָר אַ קאַר צופּאַרן מיט אַ פּרייליכן יונג, וואָס נעמט-צו די
 פּאַסט. מען כאַפט אַ טרונק, מען וואַרפט זיך דורך מיט אַ וואָרט
 — און מען הויבט זיך שוין ווידער ארויף. אונטער אונז בלייבט
 ווידער די פּאַר'חלומ'טע נאַטור, אויסגעשפּרייט אין איר שטילקייט
 און פּוילקייט, ווי אַן אומצופּרידענע, וואָס דער שטאַלענער פּויגל
 האָט זי באַאומרוואיקט. אַ לופט-שיף אין דער מיט פון ששת ימי
 בראשית!

אָבער מיר האָבן ווייניק געטראַכט וועגן דעם. אונז האָט
 געטראָגן דער אימפעט אַהין, צום סאַמע צפון פון דעם קאַנטי-
 נענט, ווו עס ליגט „אונזער לאַנד.“ אַזייגער פיר בייטאָג זענען
 מיר אָנגעקומען קיין ווידעם. עס איז געווען אַ הנאה צו שטעלן

דעם פוס אויף זיכערער ערד. אָט די קליינע שטעטל, פון עפעס 300 מענטשן, באַזיצט אַן אויסגעצייכנטן האַפן, וואָס קען אַרייַן נעמען צו זיך די גרעסטע שיפן אַ קיילעכדיקן יאָר. אָבער די שטאָט איז פאַרזונקען אין אַ טיפן דרעמל דעם גרעסטן טייל יאָר, אַ הויז ווינטער, ווען מען אַרבעט אויף דער גרויסער פלייש פאַבריק פון דער מלוכה. דעמאָלט קומען אָן הונדערטער אַרבעטער־פליישער און מען מאַכט דאָ צורעכט אין פיר חדשים אַן ערך 30,000 בהמות. מען האָט אונז באַוווּזן די גרויסע פאַבריק־אַנשטאַלט מיט די מאָדערנסטע שחיטה־מאַשינען און אָפּקילונג־רוימען. די אַנשטאַלט איז נישט אזוי גרויס, פאַרשטייט זיך, ווי די שיקאַגאָ'ער „סטאַק־יאַרדס“, וועלכע האָבן אויף מיר געוואַרפן אַמאָל אַן אימה און אַ שרעק. אָבער זי איז געבויט אין דעם זעלביקן נוסח ווי שיקאַגאָ און שיקט אַלץ מער געפרוירענע פלייש אין שיפן קיין ענגלאַנד.

יוני איז דאָרטן אַן אַנגענעמער חודש, פונדעסטוועגן איז די היץ געווען נישט קיין קליינע. אַז איך האָב זיך דאָרטן איינמאָל „געבאָרן אין שווייס“, האָב איך געפרעגט ווי האַלט עס מיטן טערמאָמעטער. 98 גראַד אין שאַטן, לויט פאַרענהייט, האָט זיך אַרויסגעוויזן, און איך האָב זיך געמוזט ווונדערן. אַזאַ מין ציפער וואָלטן מיר אין לאַנדאָן אודאי נישט אויסגעהאַלטן. אויף יעדן פאַל וואָלטן מיר נישט געקענט אַרבעטן. און דאָ? מען האָט פאַרקאַשערט די אַרבל, אַ פאַר מאָל אין טאָג זיך טובל געווען, — און געטאָן רואיק די אַרבעט. אויב מען איז אַריינגעטאָן באמת אין וויכטיקער אַרבעט, באַזונדערס גייסטיקער, באַמערקט מען פשוט נישט די היץ, ד. ה. מען איז זי מקבל־באהבה אומבאַוווסט. און אַז איך האָב אַרויסגעקוקט פון אונזער, מ'שטיינט געזאָגט, האַטעל אויף דער רואיקער געסל מיט די פאַר'יתומ'טע קרעמלעך (פון כינעזער און אַפּגאַנער), האָב איך געטראַכט: וואָס וואָלטן דאָ נישט אויפגעטאָן אונזערע יידן! וואָס פאַר אַ מסחר, וואָס פאַר אַ באַוועגונג פון מענטשן, בהמות, מאַשינען זיי וואָלטן דאָ אַנט־וויקלט! מיט אַזאַ הערליכן האַפן, וואָס פירט אַרויס צו דער גאַנצער וועלט, באַזונדערס צו דעם מיליאָן אַ ד פאַרביקע מענטשן פון דערבייאַקן אַזיע, מיט אַזאַ אומענדליכן הינטערלאַנד, וואָס

עפנט זיך אַט באלד הינטער דער שטאָט! נישטאָ ווער עס זאָל
אריינבלאָזן דעם פונק.

5.

זאָלבעפערט, ביי אַ היץ פון כמעט 90 גראַד, זענען מיר דורך
א ברײטן טויער אַרײַנגעפאלן אין דעם כײַשױפֿ'דיקן לאַנד קײַמ
בערלײ. אויסער מיר זענען געווען דער יונגער געלערנטער פון
אַנרײקולטור, דאָצענט פון פּערטער אונױווערזײטעט, מר. מערוויל,
און צױווי פּאַרטערטער פון די באַלעבאַטײס פון מאַיאַנטיק, די
דוראַקס — פּאַטער און זון. עס איז כדאי צו זאָגן אַ פּאַר ווער
טער וועגן אַט דער אין אױסטראַליע יחוס'דיקער פּאַמיליע דוראַק.
מיט 52 יאָר צוריק איז זײַן פּאַטער מיט אײַניקע זײַן געקומען
אַהער, טרײַבנדיק פּאַראױס אַ מחנה בהמות, כדי צו קאַלאָניזירן
דעם נײַאַנטדעקטן שטח. דער שותף צו אים איז דעמאָלט געווען
אַ ייד, מר. עמאַנועל. בײַדע האָבן זײ אַרײַנגעוואַנדערט פון ווײַטן
קױנסלענד און האָבן זעקס חדשים לאַנד ארומגעבלאָנדזשעט אין
די גרינע וויסטענישן פון די קײַמבערלײס. דערנאָך האָבן זײ
בײַדע אײַנגעטיילט צױוּשן זיך דאָס לאַנד (אַט פונקט אזױ ווי
אַזעכע געשעענישן ווערן באַשריבן אין חומש). עמאַנועל האָט
איבערגענומען מערבֿ-קײַמבערלעי, ארום דעם טײך פּיצראַי, און
האַט געשאַפן אַ גרויסע באַלעבאַטישקײט מיט צענדליקער טױזנט
טער שעפּסן. דער 80-יעריקער זון פון דעם פּיאָנער לעבט אַלס
גכיר הײַנט אין לאַנדאָן, און איך האָב נאָר געקאָנט מקנא זײַן
אײַם, ווי ער האָט עס אַרײַנגענומען אין זיך אַ טרונק מיט ווײַסקי
אַן סאַדע.

די דוראַקס האָבן גענומען פאַר זיך מזרח-קײַמבערלעי, ארום
דעם גרויסן טײך אָרד און ווײַקטאַריאַ — אַ סך־הכל פון עפעס...
7 מיליאָן אַקער. די רעגירונג האָט דערצו גערן צוגעשטימט אין
יענע צײַטן. אָבער דוראַק האָט נישט געהאַט עמאַנועל'ס גליק.
זײַן טעריטאָריע מיט די אַקסן און קי האָט זיך ווײַניק אַנטױקלעט.
עס האָבן געפּעלט מענטשן, געלט און אינזיאַטיוו. איצט איז
ער גרייט איבערצוגעבן דאָס לאַנד צו ייִדישער קאָלאָניאַציע.

אויב ענגלענדער און אויסטראליער האָבן עס נישט געטאָן, זאָל
עס טאָן דאָס יידישע פּאָלק — האָט ער מיר מיט אַ טיפּן ערנסט
דערקלערט פאַר אונזער אָפּפאַר. איך פאַרשפּאַר אייך צו זאָגן,
אַז דער גרויער דוראַק איז געוואָרן די לעבעדיקע פאַרקערפערונג
פון אַ האַלבן יאָרהונדערט קימבערלייגעשיכטע. עס איז קיין
וונדער נישט, וואָס ער האָט דאָ געקענט יעדן שטיין, יעדן בוים,
יעדן טראָפּן וואַסער.

דער ערשטער איינדרוק פון דער ריזע איז געווען אויסער-
געוויינליך שטאַרק. איך האָב זיך געריכט צו געפינען אַן אָפּגער-
שטאַרבענע לאַנדשאַפּט, אַ פאַרוועלקטע נאַטור, אַ טריקעניש און
וויסטעניש — ווי אַ סך „וויסנשאַפּטלער“ און יודעיִספּר האָבן
אונז געזאָגט אין לאַנדאָן. איז עס דאָך געווען פאַר דער געגנט
איצט ווינטער־צייט. מיר האָבן דאָ אָבער דערזען דעם היפּוך
דערפּון: אַ לעבעדיקע לאַנדשאַפּט! אַ נאַטור, וואָס אַטעמט
און שפּראַצט; אַ לאַנד, וואָס איז באַפעלקערט מיט אַלע מינים
באַשעפענישן.

פון דער שטאָט ווינדעם ביז צו דעם ערשטן ישובּ פון
דוראַק'ס מלוכה — „איינזאָנהאַע“ — איז אַ מהלך פון 50 מייל.
זענען מיר דעם גאַנצן וועג געפאַרן דורך אַ געגנט פאַרוואַקסן מיט
הויכן, פריש־גרינעם, מאַכל'דיקן גראַז. אויף מיילן אַרום, אזוי
ווייט ווי נאָר דאָס אויג גרייכט, באַוועגט זיך שטילערהייט אַן
אַקעזאַן פון גרינס, פון וועלכן עס דערהויבן זיך בוימלעך, בוימער
און גאָר גיגאַנטישע באַאַבאַן. עס איז נישט קיין וואַלד אַרום
אונז, אָבער בוימער פון פאַרשידענע מינים (אויקאַליפּטן, גוטאַ-
פערטשע) זענען צעשאַטן צווישן די גראַז־שטחים: סאוואַנע־לאַנד.
פון צייט צו צייט פאַרט איר אַריין אין אזאַ שמעקעדיקער,
לויטקער געדיכטעניש פון בוימער, פלאַנצן און גראַזן, אַז עס
דוכט זיך אייך: דאָס איז אַ קינסטלעריש־באַאַרבעטער ענגלישער
פאַרק. אין שאַטן פון אַזעלכע סוכות פילט איר נישט די היץ
פון דעם טראָפּישן טאָג. דאָס אויג קען זיך נישט אָפּרייסן פון
פון די גדלות'דיקע הונדערט־יעריקע, ברייט־בייביקע באַאַבאַן,
וואָס האָבן אַ טאַליע פון דריי פאַרשוניען און זעען־אויס ווי
גרויסע פלאַשן פון משקה. אָבער וויכטיקער איז דאָס, וואָס איר

זעט אונטער די פיס: דעם באָדן. זיינע קאָלירן בייטן זיך פון צייט צו צייט, אָבער אויף מײלן און מײלן איז עס ברוינע אָדער רויטע ערד („רעד סאָיל“), ענלעך צו דעם רוסישן „טשערנאָ-זיאָם.“ דאָס איז יענע ערד, מיט וועלכע די פויערים פון דער גאָרער וועלט בענטשן זיך, אויף וועלכער עס ווערט געשאַפן דער רייכטום פון פעלקער.

דער האַריוואָנט איז פאַרשטעלט מיט בערג, נישט מיט געוואַלטיקע בערג, ווי מיר קענען זיי פון אַנדערע לענדער, אָבער דאָך לאַנגע קייטן פון באַרג — פלאַכן און באַרג־שפיצן, וואָס מאַדולירן די געגנט. עס וואַרפט זיך אין די אויגן, אַז דאָס זענען נישט פרוכטלאָזע בערגלעך פון זאַמד און שטיין אליין; זיי זענען באַוואַקסן מיט גרינס און קליינע בוימלעך, זיי ווערן באַזוכט פון ציגן. שפעטער, אַז די זון האָט גענומען פאַרגיין, זענען זיי באַ-זיכטן געוואָרן מיט ווונדערבארע ראָזע־און פורפור־פאַרבן. זיי האָבן באַשטראַלט די גאַנצע געגנט ארום.

אונז האָט אָבער געצויגן צום וואַסער, צו לעבעדיקע באַשעפער־נישן, צו חיות. מיר האָבן עס באַלד דערזען: איבער דער סטעפּ, גאָר נאָענט צו אונזער קאָר, מיט שרעקעדיק אָנגעשטעלטע אויערן איז פאַרבייגעשפרונגען דער ערשטער קענגורו. מיט אַ געל־ברוינלעכער פעל, מיט תמימות־דיקע אויגן, מיט אַ פאַך פאַדער־שטע פיסלעך וואָס ער טראָגט אין דער לופט, איז איין קענגורו נאָך דעם צווייטן, גרויסע און קליינע, טאַנצנדיק אַוועקגעשפרונג־גען פון אונז אין דער באַהעלטעניש פון גראָז. דאָס איז געווען די צווייטע גראַציעזע ערשיינונג פון אויסטראַלישן לעבן וואָס וויר דערהאַלט זיך נישט, דוכט זיך, אין ערגעץ נישט (די ערשטע אין דער באַאָבאָ). איבער אונזערע קעפּ האָט זיך אָבער געטראָגן אַ גערויש און אַ טומל ווי פון טויזנט ירידים. ווייסע און קאָקירטע פויגל — קאָקאָדוס — זענען מיר אימפעט געפלוין אין די צענד־ליקער טויזנטער און געליאַרעמט אָן אויפהער. (שפעטער האָבן מיר זיך צו זיי צוגעווינט, ווייל מיט מאַטעמאַטישער גענויקייט פלעגן זיי אָנהויבן דעם געזאַנג פינף אזייגער פאַרטאָג). און צווישן אַט דעם שפּרינגענדיקן און פליענדיקן עולם האָבן זיך רואיק געפאַשעט אַקסן מיט קי, מיט פערד אין די הונדערטער, אין

די טויזנטער. אזא לאַנד אז שוין גאָר קיין טויט לאַנד נישט! — האָב איך ארויסגעזאָגט מיין מבינות, און מיינע באַגלייטער האָבן גאָר גוטמוטיק געלאַכט.

מיר האָבן שוין פון צייט צו צייט אָנגעשטויסן זיך אויף קליינע וואַסער־טייכן, שטילע פליסנדיקע שטראָמען, „לאַנגעס.“ אָבער די גרויסע איבערראַשונג איז געווען דער ערשטער צונויפֿ־טרעף מיטן אָרד־ריווער. ער פליסט אויף אַ שטח פון 550 מייל, און דערפון גייען דורך אַן ערך 120 מייל פון זיינע שטראָמען דורך דוראַק'ס טעריטאָריע. דאָס איז די גרעסטע עשירות פון אַ געגנט. דאָ האָבן מיר זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ לענגערער צייט.

6.

וואַסער! — דערפון הענגט אָפּ די מעגליכקייט פון גרויס־קאָלאָניאַזאָציע, אין קימבערליי, ווי אומעטום. בנוגע דע ר פראַגע טאָר מען נישט צולאָזן קיין שום טעות'ן אָדער אילויזיעס. עס איז פאַראַן בכלל וואַסער פון אויבן (רעגן), פון אונטן (אונ־טעררדישע קוואַלן) און אויף דער ערד־פלאַך (טייכן). ווי האַלט עס דערמיט אין „אונזער“ לאַנד?

מיר ווייסן אז אין די 4-5 זומער חדשים פאַלט דאָרטן אַ געגלמעסיקער רעגן פון 26 אינטשעס (צאָל). פאַר די לעצטע דרייסיק יאָר זענען נישט פאַרגעקומען קיינע טריקענישן. הייסט עס, אז אין די איבריגע טרוקענע חדשים מוז מען זיך באַנוצן מיט קינסטליכער באַוואַסערונג פון לאַנד. איז דאָס מעגליך? איז דאָ גענוג וואַסער־שטראָמען אונטער דער ערד, כדי מען זאָל קענען שטענדיק פאַמפען אַרויף, דורך ברונימער, די קאָסטבאַרע פליסיקייט? קען מען שאַפן אַזעלכע רעזערוואַרן וואָס זאָלן אויפֿ־זאַמלען און אויפהיטן אויף שפעטער די געוואַלטיקע רעגן־מאַסן, וואָס שטראָמען אַראָפּ אין די הייסע חדשים? זענען פאַראַן גרויסע טייכן וואָס פליסן מיט אַ נאַטירליכער רואיקייט דאָס גאַנצע יאָר, וואָס ענטהאַלטן פריש, נישט־געזאַלצן וואַסער, וואָס לאָזן זיך איינצאַמען אין פיינע איריגאַציע־קאַנאַלן, כדי צו באַ־פּרוכפערן די אַרומ־ליגנדיקע שטחים?

פון די ענטפערס אויף די פראגן הענגט אָפּ דער ענטגליכטיג-
קער ענטפער אויף דער יידישער קימבערליי-פראגע. זענען מיר
געשטאַנען אויף דעם הויכן גרין-שטראַלנדיקן ברעג פון אַרד-
דיווער און אריינגעקוקט אין דעם מאַיעסטעטישן שטראַם. עס
איז נאָר דרייסיק מייל פון ווינדעם; די ערד ארום איז פרוכטבאַר.
סאי פאַר פאַשע, סאי פאַר לאַנד-אַרבעט. און אַט איז דער
גביר'ישער וואַסער-געבער, וועלכער קען זיך פאַרוואַנדלען שפּעט-
טער אין דעם ברייט-האַרציקן ברויט-געבער פאַר די קאָלאָניסטן.
אַ גרויס איריגאַציע-ווערק קען געשאַפן ווערן אויף דעם
פלאַץ, ווי אויך אויף אַנדערע — ווען די מאַסגעבנדיקע אינזשי-
נערן וועלן פעסטשטעלן אַלע נויטיקע נאַטירליכע באַדינגונגען.
(די אינזשינערן, וועלכע מיר האָבן אויסגעפרעגט שפּעטער, זענען
באַגרייטערט פון די אויסזיכטן). זיי וועלן אויך לייכט שאַפן די
רעזערוואַרן אויף אַפּצוהיטן דאָס שטראַמיקע רעגן-וואַסער. און
די טיפענישן פון דער קימבערליי-ערד גיבן אַרויס פריש וואַסער
אויף אַרויף דורך ברונעמס, יעדעס מאָל ווען מען גראַבט נאָר
אַריין. מען דאַרף בשום אופן נישט אַנקומען צו די נסים פון
מישה רבינו כדי פון אַ שטיין ארויסצושלאַגן אַביסל וואַסער פאַר
די אומגלויביקע יידן.

אויב עס זענען דאָ די דריי נאַטירליכע מענטשן-פרייטן:
זון, פרוכטבאַרע ערד און וואַסער — דעמאָלט איז געזיכערט דער
יסוד פון אַ קאָלאָניזאַציע. מער נישט, דער מענטש מוז קאָנען
קאָמבינירן אַט די דריי נאַטור-עלעמענטן אזוי, אַז זיי זאָלן נישט
פעלן צו דער נויטיקער צייט, אַדער זייער שפּע זאָל נישט צע-
שטערן די אויפבו-אַרבעט. דעמאָלט איז קימבערליי אַ ריזיקע
געגנט פאַר בהמות-פאַשע, ד. ה. פאַר אַ גרויסן סיסטעם פון פיר-
צוכט. דעמאָלט איז מעגליך גלויבציטיג צו אַנטוויקלען אַ פלאַץ
נירטן סיסטעם פון לאַנדווירטשאַפט. מיט אַ וואַך שפּעטער בין
איך געווען אין אַן אַנדער מאַיאַנטיק, „ראָזוווד“, וועלכע גע-
הערט נישט צו דוראַק'ן. ער איז באַקאַנט מיט זיין גאַרטן, אין
וועלכן מען פלאַנצט גרינסן און פרוכטן. עס איז געווען אַ ווונ-
דערבאַר בילד.

אויף צוויי און אַ האַלב אַקערס נאָר, האָט מר. ווילסאָן דער

גערטנער, פארפלאנצט א קליינעם גארטן. צוויי פונט האָט ער אויסגעגעבן פאר'ן יאָר אויף זריעה. און אַ באַשיידענער ברונעם באַוואַסערט דאָס שטיקל לאַנד. לאַנגע בייטן פון אַלערליי גרינס שפרייטן זיך אויס. עס איז כדאי אויסצורעכענען: שפינאַט און קרויט, בלומענקויל, אַרבעס און ציבעלעס, קאַוואַנעס און רו- באַרב, קאַרטאַפֿל און טאַמאַטן, רעטאַך און מערן און נאָך שאַר ירקות. אַרום די בייטן האָבן זיך געהויבן שלאַנקע מאַיס (קוקר רוזע) פלאַנצן, ביז 15 פוס הויך. מיר האָבן זיי אַראָפּגעריסן, געגעסן, געפרייט זיך מיט זייער פרישער רייפקייט. כוּמער פון קליינע באַנאַנעס און אפילו לעמאַנס זענען געשטאַנען אַרום. מיר האָבן אַריינגעאַטעמט אין זיך אַלע ריחות פון אַ זאַפטיקן, פיל־פרוכטיקן גארטן.

מר. ווילסאָן האָט רואיק דערקלערט, אַז ביי אַ גוטער באַ- האַנדלונג וואַקסן דאָ פירות אויף אַ סומע פון 300—400 פונט אַ יאָר. דאָס וויכטיקסטע איז אפשר וואָס דער מאַיס איז אזוי געראַטן; ער וואַקסט אַ קיילעכדיקן יאָר. ער איז גוט פאַר מענטש און בהמה. ער קען ווערן דער הויפט פראָדוקט פון דער תבואה. איך בין געשטאַנען פאַרטראַכט און געמאַכט אונזער חשבון. א ז ו י וואַקסט אינמיטן דעם ווינטער; וואָס קען אַלזאָ דאָס לאַנד אַרויסגעבן אין די בליענדיקע זומער־חדשים? און אויב עס וואַקסט אזוי פּיין אויף דעם פלאַץ, קען עס דאָך וואַקסן נאָך בעסער, נאָך קליינער, נאָך פאַרשידנאַרטיקער אין אַנדערע געגנטן פון קימבערליי. זאָלן נאָר צו אַט דער שלאָפּנדיקער ערד צורירן זיך די הענט פון וויסנשאַפט און דערפאַרונג, פון ווילן און עקשנות, די הענט פון יידישן האַרעפאַשניק!

7.

מיר האָבן פאַרבראַכט אין יענער געגנט דריי וואַכן צייט און דורכגעפאַרן מיט דעם אויטאָ מער ווי 750 מייל. געוויס איז דאָס געווען נאָר אַ קליינער טייל פון דעם געוואַלטיקן שטח לאַנד וואָס פאַרנעמט אַן ערך פון 10.600 קוואַדראַט מיילן, די גרויס פון בעלגיע אין איראָפּע.

אָבער דאָך האָט אונזער מאַרשרוט אַרײַנגענומען אין זיך דעם וויכטיקסטן טײל פון דער געגנט און מײר האָבן געקענט גוט אַרײַנבליקן אין אירע שטאַרקע און שוואַכע זײטן. מײר האָבן זיך באַקענט מיט דער אײגנאַרטיקער לאַנדשאַפּט פון די קימבער־לעיס, מיט דעם צוזאַמענשטעל פון זײער עקאָנאָמיק. מיט די אײגנשאַפּטן פון זײער באָדן, מיט די מנהגים פון זײערע אײנ־ווינער. פון די פאַרשידענע ערדן האָבן מײר גענומען פּראָבעס צום אַנאַליזירן. מײר האָבן געמאַכט בילדער און פאַרביקע פּיל־מען פון די וואַסערן, טײכן און בערג. מײר האָבן געצײכנט מאַפען פון יענע ערד־שטחים וואָס טױגן פאַר לאַנדווירטשאַפּט.

אָט דאָס זענען די אויספירן צו וועלכע מײר זענען געקומען אײנשטימיק און וועלכע האָבן שפּעטער געדינט אַלס יסוד פאַר אונזער אָפּצײעלן פאַרשפּאַן צו דער מזרח־אױסטראַלישער רעגירונג.

1) דאָס לאַנד איז בשום אופן נישט קײן טױט אָדער פאַר־שאַלטן לאַנד. עס איז נישט מער ווי אַ לײדיק לאַנד, אַ לאַנד וואָס ליגט אין שלאָף. פונקט ווי אין דער פּאַלקסי־מעשה, נױטיקט עס זיך נאָך אין אַ צױבער־שטעקעלע וואָס זאָף באַרירן די דרעמלענדיקע אוצרות פון דער געגנט און תּיכּף ברענגען זײ צום לעבן און געדיען. דריי זאַכן מוזן אַרײַנגעבראַכט ווערן אַהײן אין אַ גרױסן פאַרנעם, כדי די קימבערלײס זאָלן אויפשיינען אין זײער רײכקײט און פּראַכט: מענטשן, געלט און אינספּיראַציע. וואָס עס באַצױבערט אַממערסטן דעם גאַסט פון די לענדער, איז זײער אומבאַגרענעצטע רחבּות, זײער כּמעט ענדלאָזע אויסגעשפּרײטקײט אין אַלע רײכטונגען ווױהײן דאָס אױג קוקט נאָך אַרײַן.

דער פונקט איז אפשר אײנער פון די וויכטיקסטע פאַר אַ ייִדישער קאָלאָניזאַציע: דער קאָלאָניזאַציע־שטח איז נישט באַד־גרענעצט. סײ אין מזרח סײ אין מערב־קימבערלעי (אַ קלײניקײט פון 135,000 קוּו. מײל) שפּרײטן זיך אױס געוואַלטיקע אומבאַ־זעצטע לענדערייען, קרקע בתּולח, גינסטיקע פאַר פּיצוכט און לאַנד־אַרבעט. עס איז נישט אַנצונעמען, אַז אין דער נאָענטער צוקונפּט וועלן זיך נעמען פאַר דער באַזעצונג פון די געגנטן

אויסטראלישע אָדער ענגלישע קאַלאָניסטן; זיי ווילן מער נישט טאָן די אמאָליקע פּיאַנערן-אַרבעט. ממילא איז די ערשטע מעלה פון די קימבערלעים זייער פעאיקייט צו עקספּאַנסיע, צו שטענ-דיקער אויסברייטונג.

און דאָס איז אַ לאַנד, וואָס האָט נישט קיין ווילדע היות און נישטקע שלאַנגען, וואָס קען נישט קיין באַזונדערע געפערליכע קראַנקהייטן.

(2) די פּיאַנערן וועלן נישט האָבן קיין זאָרג מיט דעם וויכ-טיקסטן פּראָבלעם פון יעדער קאַלאָניזאַציע: פּאַרזאָרגונג מיט ש פ י ז . קימבערליי איז אַ בהמות לאַנד פון שטענדיק אָן, אויף זייערע מוילן-לאַנגע לאַנקעס פּאַשען זיך צענדליקער טויזנט-טער אָקסן, קי און שאַף. דאָס באַטייט, אַז דער עולם וועט תיבה זיין פּאַרזאָרגט סיי מיט פלייש, סיי מיט אַלע מינים מילכזאָרג. אַלע סאָרטן גרינס און טראָפישע פּרוכטן וואַסן אויף יענער ערד פון זיך אליין. אָבער זיי קענען דערגרייכן די העכסטע מדרגות פון בליאונג מיט דער הילף פון קינסטליכער באַוואַסערונג (אירד-נאַציע). ברױט קען געבאַקן ווערן פון מאַיס אויפ'ן אָרט אָדער פון אַרױנגעפירטן ווייצן-מעל. וועט די יידישע קאַלאָניע זיין געד-בױט לױט אַ וויסנשאַפטליכן און עקאָנאָמיש-אױסגערעכנטן פּלאַן, דעמאָלט לאָזט זיך די באַשפּייזונג אָרגאַניזירן אויף דעם געד-זונטסטן און לייכטסטן יסוד.

(3) די באַוואַסערונג שטעלט נישט פאַר מיט זיך אַ וועלכער נישט-איז אומבאַזיגבאַרע אויפנאַבע. ראשית כל, געניסט דאָס לאַנד פון אַ שטענדיקן רעגן-אוצר (26 אינטשעס, טפחים), וואָס ארום 23 פון זיי פאלן אין געוויסע פיר זומער-חדשים, פון דער צעמבער ביז מערץ. היות ווי די דאָזיקע געגנט ווייסט נישט פון טרוקענישן, קען זיך די לאַנדווירטשאַפט לייכט צופאַסן צו אַט די חדשים פון וואַסער-שפע. אָבער אויך די אַנדערע צייט פון יאָר איז לחלוטין נישט פאַר'משפט אויף טריקעניש. אונטער דער ערד פליסן שטראָמען אין אַזאַ זיכערקייט, אַז ווי נאָר מען גראַבט ברונעמער, באַקומט מען פריש וואַסער פאַר די וויכ-טיקסטע הצטרכות'ן.

דאָס אַלין וואָלט אָבער געווען נישט גענוג, ווען עס וואָלטן

נישט עקזיסטירט נאטירליכע באדינגונגען פון קינסטליכער באד-
וואסערונג. זיי זענען פארהאן אין דער געשטאלט פון צוויי גרוי-
סע, אויף הונדערטער מילן פליסנדיקע טייכן (דער אָרד־ריווער
און דער וויקטאָריא־ריווער), און אַן אַ שיעור קלענערע. די אויפ-
גאבע פון אינזשינערן איז אויסצונוצן די געוואלטיקע וואסער-
מאסן פון די זומערדיקע רעגנס און די טייכן־שטראָמען. די
אויסטראַלישע איריגאַציע־אינזשינערן, וועלכע האָבן שוין געוווּן
ווונדער אין פאַרשידענע געגנטן פון זייער לאַנד, צווייפלען נישט
אין די קימבערליי־מעגלעכקייטן. דר. ברעדפילד, אפשר דער
גרעסטער פון זיי, דער בויער פון דעם סידנעי־בריק (דער צו-
גרייטער פון אַ גראַנדיעזן, 40־מיליאָן פונט סטערלינג קאָסטנדיקן,
באוואַסערונגס־פראַיעקט אין קווינסלענד), האָט עס מיר באַשטע-
טיקט אין מערץ, 1940.

קאָלפּאָרניע מיט אַ רעגן־דורכשניט פון נאָר 10-12 אינ-
טשעס אַ יאָר איז — אַ דאַנק דער קינסטליכער באַוואַסערונג —
פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ גן עדן. מוסאָליני האָט זינט 1937
דורכגעפירט אַ קאָלאָניאַליזאַציע־ווערק אין דעם עכטן מדבר פון
ליביע, אין אַפריקע, וואָס איז ווערט צו שטודירן. דאָס פון
דורות לאַנג אויסגעטריקנטע און אויסגעברענגטע זאַמ־לאַנד
ווערט סיסטעמאַטיש, דורך איריגאַציע, ווידער באַלעבט און פאַר-
וואַנדלט אין אַ ישוב. די ערשטע 20,000 מענטשן זיצן שוין
אויף יענער ערד זינט אָקטאָבער 1938 — קימבערליי איז מיט
זען מאַל בעסער פון יענעם מדבר.

4) דער קלימאט פון לאַנד איז אַ קאָמפּליצירטער,
ד. ה. פאַרשירן אין די דריי יאָרצייטן. אין מיטך פון זעקס חדשים
— אַן אנגענעמער קלימאַט פון די לענדער אַרום מיטל־לענדרישן
ים. איך בין דאָרט געווען אין אַזאַ צייט; יוני חודש — הייס,
אָבער אין די אָוונטן און נאַכט — קיל. אַ סך אנגענעמער איר-
דער אין די זומער־חדשים אין סידנעי און מעלבורן. צוויי חדשים
צייט איז האַלב־שווער, האַלב־לייכט. און פיר חדשים פון זומער-
רעגנס (רעזעמבער־מערץ) — די פייכטע היץ פון טראַפּישן לאַנד.
אָבער איך האָב געזען און אויסגעפרעגט די דאָרטיקע ווייסע

איינוויינער, באזונדערס די פרויען. זיי זענען אלע געזונט,
ענערגיש און ארבעט־לוסטיק, און וועגן „יענע“ חדשים רעדן זיי
מיט א שמייכל. אודאי — זאגן זיי — איז עס גוט ווארעם,
אבער ווער האָט עס צייט ארומצוקוקן זיך אויף דעם? עס איז דאָ
אזויפיל אַרבעט צו טאָן, מען דאַרף נאָר וויסן ווי די דאָזיקע
אַרבעט איינצוטיילן . . .

אין דעם ליגט טאָקע דער סוד פון קאָלאָניאַזאַציע: רעפּאָר-
מירונג פון אַרבעט־לעבן. די ערשטע אייראָפּעאישע קאָלאָניסטן
פלעגן אומעטום ברענגען מיט זיך נישט נאָר זייערע רעליגיעזע
און סאָציאַלע פּאַרשטעלונגן, נאָר אויך אַלע אַלמע מנהגים און
פּאַראָרטיילן בנוגע דעם אַרבעטס־פּראָצעס. אויך די איינטיילונג
פון אַרבעטס־טאָג איז געבליבן כמעט די זעלביקע ווי אין איר
ראַפּע. אין אַ קימבערליי מוז געשען נישט נאָר אַ שינוי מקום,
נאָר אויך אַ שינוי זמן. מען מוז אָנהויבן (אין די פיר שווערע
חדשים), דעם טאָג אַזייער פינף, עסן פרישטיק ביז די זון גייט
אויף, אַרבעטן ביז 11, דערנאָך האָבן אַן אָפּרו ביז 3, און פאַר-
ענדיקן די אַרבעט ביז 7—6. „אָפּרו“ הייסט אַבער נישט שלאָפּן
אָדער פוילן זיך; עס הייסט נאָר ענדערן דעם טעמפּ און אינהאַלט
פון אַרבעט. אין אַ רוים וואָס איז באַשיצט פון היץ קען מען
זיך באַשעפּטיקן סיי גייסטיק, סיי טאָן אַ רייע וויכטיקע אַרבעטן
פון האַנטווערק און אינדוסטריע.

מ'דאַרף נישט פאַרקלענערן די שוועריקייטן פון אַזאַ קלימאַט
אין געוויסע חדשים, אַבער מען טאָר אויך נישט פאַרנעסן, אַז
קולטור באַשטייט אין דער פאַרבעסערונג פון דער נאַטור און
איר צופאַסונג צו דעם מענטשנ'ס נויטן. אין אַ סיביר איז קאַלט
און אומהיימליך אפּשר נישט ווייניקער ווי אין אַ טראָפישן לאַנד
איז הייס און אומגעמיטליך. און דאָך האָט דער סיביריאַק נישט
נאָר באַהערשט די אייזיקע נאַטור, נאָר ליב באַקומען זיין לאַנד.
אויך אַ הייס לאַנד, וואָס איז מער ווי אַ האַלב יאָר אנגענעם און
געמיטליך, קען באַזיגט ווערן דורך דעם ריכטיקן אַרבעטס־פּראָ-
צעס, דורך אַ ראַציאָנעלן סיסטעם פון שפייז און היץ, דורך אַ
לעבעדיקן קה'שן לעבן פון די קאָלאָניסטן.

5) די פראגע פון קהל'שן צוזאמענלעבן איז די וויכטיקסטע אין צפון-אויסטראליע. יעטוועדער פון די מענטשן, וואָס איך האָב דאָרט געטראָפֿן, האָט גערערט באַנייטערט און מיט טיפער זעעלישער פאַרבונדנקייט וועגן דעם לאַנד. אָבער זיי אַלע האָבן זיך געקלאָנט אויף דער איינזאַמקייט, אויף זייער אָפּגעריסנקייט פון אויסטראַלישן פּאָלקס-שטראָם. די ביסל פרויען, וואָס זענען דאָרטן דאָ, זענען אפילו ווייניק פאַראינטערערסירט אין אַנטאָן זיך געשטאַקפול: נישטאָ קיין עולם צו קוקן אויף זיי. אָט דאָ האָב איך ערשט פאַרשטאַנען דעם סאַציאַלן מקור און כאַראַקטער פון דער פרויען-מאָדע. זי בלייבט מסתמא נאָר אין דער מער-ווייניק אנטוויקלטער גרויסער געזעלשאַפט, זאָל זיין פון מענער.

קאָלאָניאַציע ברעכט אויף די איינזאַמקייט פון מענטשן. די גרעסטע פיזישע און קלימאטישע שוועריקייטן פון קאָלאָניאַציע קענען ווערן באַזיגט אַ דאַנק דעם אַרגאַניזירטן לעבנס-נסח. מיר ווייסן עס פון א"י, מיר זעען עס אין מוסאָליני'ס ליבע, נישט אנדערש קען עס אויסגעבויט ווערן אין קימבערליי-לאַנד.

6) אויפ'ן יסוד פון אָט די אַלע מעגליכקייטן קען געבויט ווערן אַ פּלאַנירט ווירטשאַפּט לייך לעבן אין די קימבערליעס. דאָ איז נישט דער אָרט צו אַנטוויקלען אַ גענויעם פּלאַן פון דער נייער מאָדערנער ווירטשאַפּט. דאָס וועט זיין שפעטער איינע פון די באַנייטערנדיקע אויפגאַבן פון דער נאַנד-צער קאָלאָניאַציע. אָבער שוין אונזער ערשטע אויספאַרשונג האָט געוויזן, אַז עס זענען פאַרהאַן די נויטיקע באַדינגונגען דערצו. דאָס לאַנד איז ביז איצט געווען אַ „בהמות-לאַנד“ (קעטל לענד); וועט מען מוזן, ראשית כל, אומקערן זיך צו די צייטן פון אברהם אבינו און אָנהויבן מיט פּיצוכט.

אָבער פּיצוכט אויף נייע יסודות, וואָס זענען גענוג אויסגע-פרוויט געוואָרן: דורך וויסנשאַפט און פּראַקטיק אין אויסטראַליע און אַרגענטינע. בעסערע ארטן פון אַקסן, געזונטערע מעטאָדן פון האַדעווען בהמות וועלן איינגעפירט ווערן. גלייכצייטיק מיט דעם וועט מען זיך אַ נעם טאָן פאַר לאַנדווירטשאַפטליכער אַר-בעט. די צופעליקע גרינס-גאַרטנס און די ווילד-וואַקסנדיקע

פּרוכט־בויער וועלן פאַרוואַנדלט ווערן אין אַרנאַניזירטע אגראַר־שטחים. אַ דאַנק דעם פּלאַן וועלן די ביידע וויכטיקע נאַטור־אינדוסטריעס (פּר־צוכט און לאַנדווירטשאַפּט) אַנטוויקלט ווערן אין אַזאַ האַרמאָנישער איינהייט, אַז איינע זאָל העלפֿן דער אַנדערער. די אידעע פון ווירטשאַפּטלעכן תּכלית און קולטורעלן אויפבויע זאָל באַהערשן זיי ביידע, מיט די מיטלען פון קאַאַ פּעראַציע.

און אויפ'ן יסוד פון זיי ביידע קענען בהדרגה'דיק אַנטוויקל'ען זיך די ערשטע טיפּן פון אַ פּאַבריק־אינדוסטריע. דאָרטן, וווּ עס זענען דאָ בהמות לרוב, זענען דאָ אויך פּעלן און לערער גענוג. דאָרטן קען מען מיט דער צייט אוועקשטעלן לעדער־וואַר־שטאַטן און גארבערייען. וווּ עס וואַקסן לרוב פּלאַנצן וואָס אַנט־האַלטן אין זיך פאַרשידענע אוילן, קען מען אוועקשטעלן אויך דעסטילאַציע־פּאַבריקן אויף אַרויסצוקריגן און באַאַרבעטן דעם אויל. מען זאָל נישט פאַרנעסן, אַז צוויי מאַכאים מוזן אויפפאַסן און באַשיצן די נייע עקאָנאָמיע: קאַאַפּעראַטיווער פּלאַן און וויסנשאַפּט. אַ וויסנשאַפּטליכער פּאַרשונג־אינסטיטוט מוז אוועקגעשטעלט ווערן גלייך פון אַנפאַנג אָן, כדי צו דערקענען די אוצרות פון לאַנד און אַנצופירן מיט זייער באַאַרבעטונג.

געוויס וועלן די קאַלאָניסטן די ערשטע יאָרן זיין פאַרנומען „מיט זיך אליין“, ד. ה. מיטן אויפבויע פון לאַנד. בויען וועגן, שטעלן הייזער, פאַרטיילן דאָס לאַנד, פּלאַנצן ביימער און גראַזן, צוגרייטן די עקעטרישע קראַפּט און די קינסטליכע באַוואַסערונג, — אַלץ דאָס וועט מסתמא פאַרנעמען יאָרן. אָבער אַז דער נייער ישוב וועט זיין פאַרוואַרצלט און מען וועט האָבן מער ווי מען באַדאַרף פאַר זיך אליין, דעמאָלט וועלן זיך שטעלן די פּראַגן פון האַנדל און אויסטויש. דאָרף קימבערליי נישט מורא האָבן פאַר יענער צייט. עס וועט זיין גענוג וואָס צו פאַרקויפֿן סיי אין אויסטראַליע גופא, סיי אין אויסלאַנד. און דער „אויסלאַנד“ ליגט גאַרנישט ווייט פון דאָרטן. דער פּאַרט ווינדעם, נאָר 50 מייל צפון פון דעם ישוב, איז אַן אָפּענע טיר, ראשית כּל, צו יענעם אומגעקוהיערן וועלט־מאַרק וואָס הייסט א ז י ע. דאָרטן וווינען אַ מיפּיאַרד מענטשן וואָס גארן נאָך די פּראָדוקטן פון אַ

נאָענטן פּרוכטבארן און פּראָדוקטיוון לאַנד. יידן וועלן לייכט
אויסגעפינען די וועגן אהין.

* * *

אַט די אויספירן און אידעען האָבן זיך אָפּגעשטעמפלט ביי
אונז אין די קעפּ, בעת מיר האָבן פאַרענדיקט די אונטערזוכונג.
זיי זענען נישט געווען געבויט אויף פאַנטאַסטישע סברות, נאָר
זענען „ארויסגעוואקסן“ פאַר אונזערע אויגן פון דער גאַנצער
ארוםיקער לאַנדשאַפּט, פון די וואַסערן און גראַזן פון דעם ארום,
פון דער זיכערקייט פון די דאָרטיקע מענטשן. דאָס בילד איז
געווען קלאָר: ביז איצט זענען דאָ געווען מערסטנס דריי באַשע־
פענישן אויפן בוכשטאַב „ק“: קענגורום, קאקאדוס און קראַקאָד
דיין. וואָס נויטיק איז, זענען באַשעפענישן אויפן בוכשטאַב
„מ“: מענטשן, מענטשן און מענטשן.

און אויב אזוי, פאַרוואָס טאַקע נישט יידישע מענטשן?

מיט די איבערצייגונגען האָבן מיר פאַרלאָזן די קימבער-
ליים מיט זייער נאַסטפריינטלעכן באַלעבאַס דוראַק. איך האָב
נישט געוואָלט קוקן אויף צוריק; דער אימפעט האָט שוין גע-
טראָגן פאַרויס, צו דער שטאַט פּערט, וווּ עס האָט איצט געזאָלט
אָנהויבן זיך די פּאָליטיש-דיפּלאָמאַטישע ארבעט. דעם 1טן יולי
האָט אונז דער עראָפּלאַן געבראַכט קיין פּערט.

יאנואַר-פּעברואַר, 1940.

פראנקרייך'ס ירידה

. . . א שווערער אומעט ליגט אויפן הארצן זינט איך האָב היינט אינדערפרי דורכגעלייענט אַז פראנקרייך האָט זיך געווענדעט צו היטלערן מיט אַ בקשה וועגן „שלום“. שוין נעכטן אַז מען האָט מודיע געווען וועגן דער נייער פראַנצויזישער רעגירונג (מאַר-שאַל פעטען אָנשטאַט דעם, ווי עס ווייזט אויס, ערלעכן באַלע-באַטישן פאַטריאָט ריינאַ), האָט זיך געוואָלט פאַרשטיין: איז עס אַ רעגירונג פון קאַפיטולאַציע אָדער קאַמף? פאַרדעכטיק' איז געווען וואָס אין דעם באַאָטישן צוזאַמענשטעל פון די נייע מיניס-טאַרן האָט זיך אַריינגעכאַפט דער נאָמען פון דעם סאַציאַליסטישן פירער פּאַל פּאַר. פאַרוואָס דוקא ער אליין? האָב איך זיך דער-מאַנט אַז נאָך דעם מינכען'ער אָפּמאַך סוף 1938 איז גראַד צווישן אים און לעאַן בלום אויסגעבראַכן אַ שאַרפער סכסוך. בעת בלום האָט פאַרדאַמט יענעם אָפּמאַך און גערופן גרייטן זיך צום קאַמף, האָט פּ. פּאַר געהאַלטן פאַר שלום אום יעדן פּרייז. איז ער מסתמא איצט אַרויפגעשווומען כדי צו העלפן ברענגען שלום אויף דער וועלט...

די שווערקייט אויף מיין הארצן איז ווי אַ פיזישער ווייטאַק. דאָס כורעים פאַלן פון פראַנצויזישן פאַלק פאַר דעם טיראַן איז אַזוי מאַוימ'דיק אַז דער שכל באַנעמט עס נאָך נישט. בעת מיר האָבן דעהערט מיט אַ פאַר טעג צוריק, אַז פאַרזי גיט זיך אונטער אַן קאַמף, האָט עס מיך נישט אַזוי שווער געטראָפן ווי אַ סך אַנדערע. נישט זעלטן אין דער געשיכטע האָט מען מקריב גע-ווען הויפט-שטעט כדי צו פאַרשטאַרקן בעסער דעם פאַרצווייפלטן קאַמף פאַרן קיום. אַזוי אַמאָל מאַסקווע לגבי נאַפּאָלעאָן'ען, אַזוי אפילו באַרסעלאַנע דאָ נישט לאַנג. פראַנקרייך קען עקזיסטירן

אפילו אן פאריז... אָבער ווען פראַנקרייך אַלס גאַנצעס גיט זיך אונטער, איז דער ווייטאָג אָן אַ שיעור גרויס.

איך זיין אין אַ שטילן צימער, אין אַ שטילער געגנט פון סידר נעי. דאָס פענצטער איז אָפֿן און זאָפט אַרײַן די וואַרעמע פֿריש־קײט פֿון אַן אומדערוואַרטעטן רעגן. אַנטקעגן מיר הױבן זיך אױף די באַשיידענע באַרג־טעראַסן הױזער מיט צניעות'דיק לײכ־טענדיקע פּױערלעך. עס איז אַ רױקער אָױנט, און אַ סך פֿון די בלאַס־בלױלעכע פֿלעמלעך זעען אױס ווי פֿאַרױניגטע אױגן, װאָס מען האָט נאָך נישט אָפֿגעװײשט זײערע טרערן. עס דוכט זיך באַמת, אַז אױך אין זײ לײגט אױסגעדרױקט דער שטומער צער פֿון אַ גאַנצער װעלט, װאָס פֿילט זיך געשענדעט און הײַפֿלאָז. ווי קען זײַן דער אָױנט אזױ וואַרעם און שטײל בעת דאָרטן גײט אונטער אַ צײװיליאַציע, צו װעלכער מיר האָבן שטענדיק אַרױפ־געקוקט מיט דרך ארץ און, נאָך מער, מיט לײבשאַפט?

אָבער מען איז דאָך נישט מער ווי אַ מענטש, לאָזט נישט דער קאָפּ אָפּ אפֿילו אױף אַ װײלע, און מײַחשבות באַװעגן זיך אין אים אָן אַן אָפֿשטעל... פֿאַר אַ סײַט די צװױליאַציע אונטער פֿאַר אונזערע אױגן? װױ אַזױ איי עס מעגלעך געדױרן, אַז אָט די הערלעכע, גרױסאַרטיקע, שטאַלצע שטאַט— העיר רבתי עס, אַז אָט דאָס זעלבסטבאַװוסטע, אין צענדליקער דורות דערצױגענע פֿראַנצױזישע פֿאַלק זאָל פֿאַלן אונטער די באַרד באַרײשע הענט פֿון דעם מאָדערנעם באַדריקער? גיט װײלנדיק מױן מען איבער'חור'ן די טרױעריק־דערשראַקענע פֿסוקים פֿון אונזער איכה: איכה נפלה עטרת גוים? ווי אזוי איז דאָס באַמת געשען? צי קען מען באַגוגען זיך נאָר מיט די ערשט בעסטע, טעכ־ניש־מײַטערײשע דערקלערונגען, װעלכע שװימען אױצט ארום אין די צײַטונגען? דער פֿראַנצױזישער גענעראַל־שטאַב — זאָגט מען אונז — האָט פֿאַרזען דאָס אײנע און דאָס אַנדערע. די אַרמױ איז פֿשוט נישט געװען צוגעגרייט צו דעם גײנאַנטישן מלחמה־שפּיל. נישט זײ האָבן געהאַט גענוג פֿון זײערע אײגענע װאַפֿן, נישט זײ האָבן געהאַט אַן אַנגנ פֿון דעם שונא'ס כלי זײַן. זײ זענען געװען פֿאַר'כשופֿט און פֿאַרבלענדעט פֿון דער „מאַזשינאַרליין“, װעלכע האָט געזאַלט מאַכן צױנישט אַלע תּחבּולות פֿון פּײַנט.

אן אויסגעמאטערטער ביז טויט פראנצויזישער סערזשאנט
 זאל האבן דערקלערט: „מען קען נישט קעמפן קעגן באמבשיפן
 און טאנקס מיט היימישע ביקסלעך“. (ער איז גערעכט פונקט אזוי
 ווי די רוסישע סאלדאטן זענען געווען גערעכט אין יענעם קריג
 בעת זיי האבן זיך געמוזט אנטקעגנשטעלן דער דייטשער ארמיי
 מיט די אומטויגלעכע וואפן פון צאריזם). „אָט דערפאר טאָקע
 האָבן טויזנטער מוטיקע פראַנצויזן געוואָרפן זייערע ביקסן אין
 די וועלדער און האָבן זיך מיט געבויגענע קעפּ געשלעפּט איבער
 די וועגן—באָריכטעט אָן אַמעריקאַנער קאָרעספּאַנדענט. גלייב
 צייטיק האָט מען פון לאַנדאָן דערציילט, אַז „אינע פון די סבות
 פאַרוואָס די בריטישע אַרמיי אין פראַנקרייך איז געווען אזוי קליין,
 איז פשוט דערפאר, ווייל עס זענען נישט געווען גענוג וואפן. די
 פיר רעגולערע דיוויזיעס, וואָס זענען געשיקט געוואָרן אַהין אין
 סעפטעמבער, האָבן נישט געהאַט קיין אַרטילעריע פון סאַמע
 אָנהויב אָן.“ די איראָניע פון דער געשיכטע האָט נאָך פאַר-
 לאַנגט, אַז דער פאַרטערטער פון דער רעגירונג זאָל—דעם 20טן
 יוני—דערקלערן אין פאַרלאַמענט, אַז „די רעגירונג באַטראַכט די
 מעגלעכקייט פון קויפן טאַנקס, עראָפּלאַנען, קאַנאַנען און אַנדערע
 בלייזן פון... רוסלאַנד.“

דאָס זענען אַלץ דערשיטערנדיקע אַנטפּלעקונגען פון אַ טעכ-
 ניש-מיליטערישן דורכפאַל, ווי די געשיכטע האָט עס מסתמא
 זעלטן ווען געזען פריער. אָבער—איז דאָס אַ גענוגענדיקע
 דערקלערונג פון דער קאַטאַסטראָפּע אין פראַנקרייך? ווארום
 תכּף נאָך דער דאָזיקער דערקלערונג הויבט זיך אויף די אַנדערע
 פראַגע: ווי אזוי איז אָט די מיליטערישע און פּאָליטישע נישט-
 צוגעגרייטקייט צום קריג צו דערקלערן? אַ קריג ווערט דאָך צו-
 געגרייט פון אַ שטאַט, פון אַ פּאָלק, פון אַ לאַנד. וואָס איז זייער
 חלק אין אָט דעם גרויסן אומגליק?

די גמרא זאָגט: ווען אַ מענטש זעט ווי יסורים קומען צו
 אים, זאָל ער נעמען פאַרשן זיינע אייגענע מעשים. באַזונדערס,
 וואָלט איך געזאָגט, זאָל ער עס טאָן ווען אַ ווייטאַק כאַפט אַרום
 זיין קאָפּ. דער „קאָפּ“ איז מסתמא די צענטראַלע פון מענטשנ'ס
 נייסטיקער און זיילישער טעטיקייט, און ווען יסורים רייסן זיך

אריין אין איר, מוז מען זיך תכף א נעם טאָן קריטיש צו דער גאַנצער אייגענער טעטיקייט בכלל. עס איז גייט אנדערש אין לעבן פון פעלקער. דער קאָפּ, דער פירענדיקער גייסטיקער כח פון פראַנקרייך איז צעקלאַפט, דער פראַנצויזישער געניוס איז אין צושטאַנד פון כאַאָס. מוז עס געפינען דעם מוט אַריינצובליקן אין דעם תהו ובוהו פון אייגענעם פאַלקס־לעבן—און טאקע מיט דער טיפּסטער ערלעכקייט. תשובה־טאָן איז אפשר אַמבעסטן בשעת גזרה־עפעס האָט געמוזט זיין פאַלש אין דעם גאַנצן בוי פון דער מלוכה, פון דער געזעלשאַפט, פון דעם לעבנס־סדר. וועט מען נישט קענען אַרויסגעפינען די עכטע סבות פון דעם געדשענעם, דעמאָלט באַדראַקט פראַנקרייך אַ טאַפּלטער אומגליק: דער צוזאַמענברוך פון דער קעגנוואַרט און די פאַרצווייפלונג לגבי דער צוקונפט.

פון די נביאים ווייסן מיר, אַז שטאַטן און געזעלשאַפטן הערען פונקט אזוי זיין זינדיק און פאַרברעכעריש ווי איינצעל־מענטשן, און אַז שטראַפּן קענען זיך אַראַפּלאָזן איבער זייערע קעפּ מיט דערזעלביקער מאַכט ווי איבער אינדיווידועלע זינדיקער. מיטן האָט נישט ליב—אין אונזער אויפגעקלערטן דור—צו באַנוצן די רעליגיעז־מאָראַלישע שפראַך פאַר דער אויסטייטשונג פון היסטאָרישע געשעענישן. זאָל זיין אזוי; אָבער צו קען מען נישט דאָסזעלביקע אויסדריקן אין מאַדערנע סאָציאָלאָגישע באַגריפּן? ווען אַ מלוכה ווערט אינערלעך צעפּוילט אָדער צו בראַכן, ווען אירע אינסטיטוציעס אָדער קלאַסן־שיכטן אָדער לעבנס־פאַרמען פאַרלירן דעם גלייכגעוויכט—דעמאָלט קאָזט זיך אַראַפּ אויף זיי מיט אַ פאַרניכטענדיקן כח די פּויסט פון אַן אנדער סאָציאַלער פאַרמאָציע. אויב אַ געזעלשאַפט אין צו שטאַנד פון אַ וואַקסענדיקן קרויזס קען זיך נישט דערהויבן צו אַזאַ זעלבסט־דערקענטעניש, וואָס זאָל פירן צו איר ראַדיקאַלער איבעראַנדערשונג פון אינעווייניק, דעמאָלט קומט אַ דונער־קלאַפּ פון דרויסן וואָס פירט דורך די רייניקונג־אַפּעראַציע מיט פיל גרויזאַמע שמערצן. „היטלער“ איז אפשר טאקע די שטראַף פון נאָט פאַר די אומצאָליקע עברות פון דער זינדיקער מענטש־הייט—אָדער (אין דעם אנדערן לשון) דער ענטפער פון דער גע-

שיכטע אויף די אומצאליקע פעלערן און פארברעכן פון דער מאָדערנער געזעלשאַפט. אָבער ווי גרויזאָם איז דער טרויער און די שאַנד פאַר דער מענטשהייט אַז דעם קלאַפּ און די וואָר-נונג האָט זי באַקומען פון דער האַנט פון אַ היטלער, פון דעם ערנסטן פאַרטרעטער פון אַנטי-הומאַניזם!

היטלעריזם איז אַרויסגעטרעטן אויף דער וועלט-אַרענע ווי אַ „גאָט'ס בייטש“, ווי מען האָט אַמאָל אָנגערופן אַטילאַ'ן. ער פירט מסתמא אויס פונקט אַזאַ מיסיע פון צעשטערונג ווי די נביאים פלעגן פאַראויסזאָגן דעם פאַלק ישראל. בכל אָדער אשור אָדער אנדערע פעלקער פלעגן דעמאָלט באַפאַלן דאָס ייִדישע לאַנד, אויסגערויבט עס און „געטראָטן עס ווי די בלאַטע אויף די גאַסן“. אשור איז טאַקע גערופן געוואָרן „דער בייטש פון מיין כעס און דער שטעקן פון מיין צאָרן“ (ישעיה). פונדעסטוועגן האָט דאָס לחלוטין נישט באַטייט אַז דער געשיכטלעכער קאַנ-טשיק איז בעסער און מאָראַלישער ווי די פעלקער, וועלכע ער שלאָגט. בשום אופן נישט. עס וועט קומען אַ צייט, ווען גאָט'ס צאָרן וועט זיך אויסניסן אויך אויף אשור און בכל און די אַלע, וואָס האָבן זיך געבאַרן אין פרייד אויף ישראל'ס מפלה. אויך דער שטייטער, וואָס איז אליין פול מיט אומפאַרצייילעכע זינד, וועט געשמיסן און פאַרניכטעט ווערן אין צייט ייִיל זיין פונקציע באַשטייט נישט אין דעם אויפקום צו אַן אייביקן קיום, נאָר אין אַ צייטווייליקער היסטאָרישער אויפגאַבע, וועלכע מוז דורכגע-פירט ווערן מיט זיינע אומווירדיקע הענט. ער, דער צעשטערנדי-קער פייעריכח, איז נאָר אַ דורכגאַנג-פונקט פון דער געשיכטע, אין וועמעס פייער און בלוט די זינדיקע פעלסער וועלן גערייניקט און געלייטערט ווערן כדי צו פאַרזיכערן זייער אייביקן לעבן. היטלעריזם טראָגט אויך אין זיך דעם זאַמען פון זיין אייגענער פאַרניכטונג, ד. ה. ער וועט אויפועקן די וועלט מיט געוואַלט צו אַ נייער, העכערער צוקונפט.

אָבער די ביטערע פראַגע בלייבט באַשטיין ווי אַזוי, פאַר-וואָס איז עס די מלאכי חבלה געלונגען דורכצופירן זייער צע-שמערונג-ווערק גראָד איצט? וואָס איז געווען פאַלש אין דעם אינערלעכן לעבנס-בוי פון דעם באַזיגטן? זאָל די קאטאסטראַפּע

זיין געקומען דערפון, וואָס די דעמאָקראַטישע לענהער זענען
בטבע, שטענדיק אוהבי שלום, פּאַ צ י פּ י ס י ש, נישט צו-
געגרייט זייליש צו בלוט-פאַרגיסונג? דערפאַר האָט היטלער גע-
קענט זיבן לאַנגע יאָר באַוואַפנען זיך, שאַרפן דעם מעסער פאַר
זייערע אויגן, און זיי האָבן עס נישט גענומען ערנסט, פשוט
נישט באַנומען מיט זייערע פּאַציפּיסטישע הושים... „אונזערע
פעלערן שטאַמען פון אונזערע גוטע מעלות“—האָט מיר געזאָגט
מיט אַן עכטן געפיל איינער פון די בעסטע אויסטראַליער, וואָס
איך האָב דאָ געטראָפן סער טאַמאַס ביוון.

דעם אָונט פון 15טן יוני האָב איך פאַרבראַכט ביי אים אין
הויז, און מיר ביידע—פאַרזונקען אין שווערע געדאַנקען—האָבן
געשמעסט וועגן דער כעגלעכער קאפיטולאַציע פון פראַנקרייך.
„איך בין אַ קריסטלעכער מענטש—האָט ער געזאָגט—און איך
פרעג זיך: פאַרוואָס מישט זיך נישט אַרײַן די השגחה עליונה
אין די שרעקלעכע געשעענישן? עס גייט דאָך בפירוש אַן אַ
קאַמפּ צווישן ביזו און גוטס, צווישן פרייהייט און באַרבאַריי.
פאַרוואָס האָט די ביזע געוואַלט דעם איבערגעוויכט איבער די
דעמאָקראַטיעס“...

האָב איך אים, בתשובה אויף דעם, דערמאַנט אַז די פּראַ-
גע (פאַרוואָס דער גערעכטער ליידיט און דער פאַלשער טריאומ-
פירט) איז שוין זינט טויזנטער יאָרן געשטעלט געוואָרן אין אַלע
רעליגיעס; אַז מען קען נישט אָפּשאַצן דעם לויף פון דער גע-
שיכטע לויט אַזאַ קורצן צייט-אַפּשניט, וועלכן מיר לעבן איצט
איבער; אַז די לאַנגע קען זיך נאָך אַ סך מאָל ענדערן צום גוטן;
אַז מסתמא איז אָבער נישט אַלץ אין אָרדנונג אין דעם מאַראַלישן
סדר פון די דעמאָקראַטיעס גופא...—אויף דערויף האָט ער, דער
גרונט-ערלעכער מענטש, דערקלערט: געוויס אויך אין אונזער
סאַציאַלן און מלוכה-לעבן זענען אַ סך זאַכן גאָרנישט אין אָרד-
נונג, עס זענען פאַראַן אומגערעכטיקייטן און אפילו פאַרבּרעכן,
אָבער אין יסוד זענען דאָך די דעמאָקראַטיעס בעסער און מאַ-
ראַלישער ווי די אַנדערע שטאַטן, און אויף דעם יסוד לאָזט
זיך דאָך פאַרמירן דאָ לעבן.. אויב מיר זענען אַרײַן אין דעם
קריג נישט גענוג צוגעגרייט, איז עס דאָך דערפאַר, ווייל מיר

זענען פרידלעך-געשטימט, מיר האָבן נישט געקענט פאַראויסזען די באַרבאַרי פון אַ היטלער... אַט דעם געדאַנק טרעפט מען איצט אָפּט. אַ היגע וויכטיקע צייטונג שרייבט: „אַ נישט-מיליטעריש פּאָלק מוז—צוזאַמען מיט דער לעטאַרגיע פון זיינע פירער—טיילן די שולד פאַרן נישט-צור גרייטן זיך אין די פאַר-מלחמה-יאָרן.“ וואָלט עס טאַקע געווען ריכטיק אַז אַט די מלוכות האָבן פיינט בתכלית השנאה מלחמות, אַז רער לעבנס-סטיל פון זייערע שטאַטס-מענער איז געריכטעט נאָר צו שלום—וואָלט עס געווען אַ געוואַלטיקע דערשיינונג אין דער היינטיקער קולטור. דאָס וואָלט געווען אַן אָנזאַג אויף דער בעסערער צוקונפט פון דער מענטשהייט, אויף יענער צייט, ווען עס וועט אונטערגיין די ממשלת זדון מן הארץ. און וואָלט אפילו אַ מלוכה פאַרשפילט איר לאַגע טאַקע צוליב אַט דעם שלום-כאַ-ראַקטער אירן, וואָלט זיך דער צער פון היינט פאַרמישט מיט דער פרייד פון אַ גרויסער האַפנונג אויף להבא. אָבער—צי איז עס באמת געווען נאָר ש ל ו ם וואָס איז געלעגן אין יסוד פון דער גרויסער אָפגעלאַזנקייט און זאַרגלאַזיקייט פון די דעמאָקראַטי-שע שטאַטן?

אפּשר איז דער אָפיציעלער „פּאַציפּיזם“ געוואקסן נאָר פון אַן אַנדער מקור: פון דעם געפיל פון ז א ט ק י ט , — עקאָד-נאַמישער און פּאָליטישער, במילא אויך זיילישער זאַטקייט. מען האָט זיך — אין די פירענדיקע שיכטן — נאָך דעם דערפאַלג פון יענער מלחמה געפילט אַזוי געזעטיקט און געזיכערט, אַז מען האָט פאַרנאַכלעסיקט די מיליטערישע וואַך, וואָס איך געשטאַנען דרויסן פון דעם בית המשתה. מען איז אַזוי שטאַרק געווען איינ-געגלויבט אין אייגענער מאַכט און רעכט, אַז מען האָט נישט פאַר-שטאַנען אפילו אָפּצושאַצן ווי געהעריק דעם שוואַרצן פינטל, וואָס האָט זיך באַוווּזן אין יאָר 1933 אויפן דייטשן הימל. הגם דער פינטל האָט געהאַלטן אין איין וואַקסן, האָט זיך אַלץ שנעלער פאַרוואַנדלט אין אַ שוואַרצער כמאַרע, און פון הינטער די וואַל-קענס האָבן זיך אַלץ קרעפטיקער געטראָגן די קולות פון שטורם. אמת, אחוץ דעם „שלום“-פּראָגראַם פון די שטאַרקע איז נאָך געווען דער ערלעכער פּאַציפּיזם פון פּאָלק. אין ענגלאַנד האָט

לאָרד סעסיל דורכגעפירט אין יאָר 1935 אַ ווונדערבארן פריי-
 וואַטן פּאָלקס־רעפּערענדום, און נישט ווייניקער ווי פינף מיליאָנען
 אנאַנימע, דורכשניטלעכע בירגער האָבן זיך מיט קלאַרקייט אַרויס־
 געזאָגט קעגן קריג, קעגן דער אַלגעמיינער באַוואַפּנונג, קעגן די
 דיפּלאָמאַטישע וועלט־אינטריגן. זיי ער דראַנג נאָך שלום
 איז אָבער נישט געווען—אין פּרינציפּ—קיין קאָפיטולאַציע פאַר
 היטלערן אָדער פאַר די אַנדערע פינצטערע כחות פון אייראָפּע.
 זיי האָבן פאַרלאַנגט אַן אַקטיוון פּאַציפּיזם, אַן אָפּענעם אַרויס־
 טריט קעגן דער טייוועלשער צוגרייטונגס־אַרבעט, אַ מאַבילי-
 זאַציע פון די אומצאָליקע מיליאָנען פון מענטשן־ברידער
 אין אַלע לענדער (און ראשית כל, ביי זיך אין לאַנד) קעגן די
 וואַקסענדיקע געפאַרן. זיי האָבן געגלויבט, אַז די געפאַרן קענען
 ווערן אָפּגעווענדעט דורך דער באַוואַפּנונג פון פעלקער מיט אַק-
 טיוויטיסטיקע כלי זיין, מיט אַן ערלעכער און ענערגישער אַרבעט
 אין דער „ליג אָף ניישאַנס“, מיט אָפּשאַפונג פון אַן אַ שיעור
 אומגערעכטיקייטן אין דעם פעלקער־לעבן פון אייראָפּע. זיי
 האָבן באַמט פאַרקערפּערט דעם פּרידן־ליבענדיקן גייסט פון אַ
 פּאָלק, אָבער נישט יענע שיכטן, וואָס האָבן אין זייער ענאַאיזם
 און פּוילער זעלבסט־צופּרידנהייט פאַראייביקט די עולות און
 דעם אומרו אין דער וועלט, און זיך אפילו אליין נישט באַוואַפּנט.
 . . . און ווער ווייסט? אפשר האָבן זיי זיך נישט באַוואַפּנט
 ווי נויטיק דערפאַר, ווייל דער „דרויסנדיקער פּיינט“ איז נאָרנישט
 געווען אזוי פּיינטלעך פאַר זיי? היטלער איז אפשר געווען אַ
 שוואַרצער פּינטל אויפן האַרזאָגנט פון זייער רואיקן לעבן, אָבער
 היטלערזים (אַלס סאַציאַלע לעבנס־און־הערשאַפּט־פאַרם) האָט זיי
 געלאָקט און באַאיינפלוסט. טאַקע דערמיט דערקלערט זיך מסתמא
 וואָס אַזויפיל אומגעהויערע זאַכן זענען געשען אין דעמאָקראַט־
 טישע לענדער פנים אל פנים מיט דעם אויפשטייגענדיקן היטל־
 לעריזם. ווי קען מען פאַרגעסן אז בעת די הימלשרייענדקע פאַר-
 ברעכן קעגן יידן האָבן זיך אָנגעהויבן אין דייטשלאַנד, האָט קיין
 איין איינציקע רעגירונג (פּראַנקרייך, בעלגיע, ענגלאַנד, אַמעריקע)
 נישט דערהויבן אַן אָפיציעלע שטים פון פּראָטעסט? און זאָל
 מען נישט וואַרפן די באַשולדיגונג נאָר אויף אַיין באַזונדערן

רעגירונגס־שעה, ווייל אין ענגלאַנד למשל זענען, זינט היטלער'ס אויפקום, געשטאַנען ביים רודער אי מאַקדאָנאַלד, אי באָלדווין, אי טשעמבערליין... אמת, מען האָט דורכגעלאָזן אָן דעם ריכטיקן פּראָטעסט אויך די פּאַרניכטונג פון ליבעראַלן, דעמאָקראַטן, סאָ-ציאַליסטן, פּרומע קריסטן אין דייטשלאַנד. אָבער וויכטיקער אין פּרינציפּ איז דאָך געווען די פּאַרפּאַלגונג פון יידן: זיי האָט מען גע'רודפ'ט נישט פאַר עפּעס אַ שולד, נאָר שולדלאָז בכלל.

אין דעם מעמאָראַנדום, וואָס די „פּריילאַנד־ליגע“ האָט דער-לאַנגט צו דער פּליטיס־קאָנפּערענץ אין עוויאָן, אין יאָר 1938, איז אָט דער פּונקט פון דער יידישער אויסוועגלאָזיקייט אַרויסגע-בראַכט געוואָרן זייער קלאָר. „די איצטיקע פּאַרפּאַלגונג פון יידן אין דייטשלאַנד שייט זיך אָפּ אין אַ סך וויכטיקע פּונקטן פון די אַנדערע רדיפות באַקאַנט אין דער געשיכטע. געט דער שפּאַ-נישער אינקוויזיציע האָבן די באַדראַטע קרבנות געהאַט די מעג-לעכקייט צו בייטן זייער רעליגיע און דורכדעם אַרויסראַטעווען זיך פון דער נעץ פונם אינקוויזיטאָר. אהויז דעם זענען דעמאָלט געווען מעגלעכקייטן צו עמיגרירן אין אַנדערע לענדער פון איי-ראָפּע, און די עמיגראַנטן האָבן געקענט איינוואַרצלען זיך אין נייע היימען מיט אַ לייכטיקייט, וואָס איז מער נישט פּאַראַן פאַר זיי היינט צוטאָג. היות ווי דער יסוד פון די פּאַרפּאַלגונגען האָט געענדערט זיין כאַראַקטער פון אַ רעליגיעזן אָדער פּאַליטישן צו אַ ראַסן־מעסיקן, האָט די אכזריות פון דעם פּאַרברעכן אָנגענומען פּאַרמען, וואָס לאָזן זיך נישט באַשרייבן. מען זשאַלעוועט נישט יונג אָדער אַלט, מאַן, פרוי אָדער קינד. עס איז אַ פּלאַנמעסיקע און דורכגעטראַכטע פּאַרניכטונג פון אַ פּאַלק, וואָס אונטערשיידט זיך פון די אַמאָליקע אַרמענישע רדיפות נאָר אין דעם, וואָס זי ווערט נישט דורכגעפירט אין אַ מאַמענט מיטן מעסער אין דער האַנט, נאָר אין אַ קאַלטן און לאַנג־אויסגעצויגענעם פּאַגראַם מיט יסורים פון יאָרן און יאָרן“.

מען האָט אַלואָ דערלויבט, אַז אין דעם סאַיע האַרץ פון איי-ראָפּע זאָל זיך איינשטעלן אַ סיסטעם פון מענטשן - פּאַרניכט-טונג צוליב זייער ראַסע אָדער זייערע איבערצייגונגען. און אַז מען דערלויבט, ווערט מען אַ מיט־טוער, אַ מיט־שולדיקער.

אמת, א כוואליע פון שרעק און רחמנות און ערלעכער צדקה-הילף
האָט זיך אַ גאָס געגעבן אַנטקעגן די לויפענדיקע מחנות פון „ביר-
גער פון אייראָפּע“, אָבער דאָס און נישט מער. היטלער האָט
נישט מורא געהאַט פאַר רחמנות-געפילן פון איינצעל-פּערזאָנען;
דעמאָלט — אין אָנהויב פון זיין קאַריערע — האָט ער נאָר
געציטערט פאַר דעם מאַכט-קול פון די שטאַטן. דער קול
איז געבליבן „שטאַטסמעניש“ פאַרשטומט.

... ווי אַנדערש האָט מען געהאַנדלט אַמאָל אין דערזעלבי-
קער אייראָפּע. גלאַדסטאָן האָט אָפּן פּראָטעסטירט אין ענגלישן
פאַרלאַמענט קעגן דער פאַרניכטונג פון די אַרמענער דורך די
טערקן. אַמעריקע האָט אַמאָל איבערגעריסן די האַנדלס-באַציאָונג-
גען מיט רוסלאַנד צוליב די יידישע פּאַגראַמען. וויפיל די גע-
לערנטע מאַרקסיסטן זאָלן נישט אויפדעקן דערביי די עקאָנאָמיש-
מלוכה'שע מאַטיוון פון יענע שטאַטס-מענער, — אָבער דאָך: אַט
די זייערע פאַרבאָרגענע מאַטיוון האָבן זיך אויסגעדריקט אין פּראָ-
גרעסיווע אַקטן פון מענטשלעכקייט, בעת די פּראָגרעסיווע מלוכות
פון היינט האָבן זיך געהאַט אָפּגעשלאָסן אין אַן אַנטי-מענטשלע-
כער שווייגעניש. דער פּאַלשער צויבער פון „אַנטי-באַלשעוויזם“
וואָס האָט באַשיינט היטלער'ס קאָפּ האָט זיי פאַראַליזירט און
דעמאָראַליזירט. זיי זענען אזוי אַרום געוואָרן עפעס ווי אומ-
זיכטבאַרע שותפים פון זיין ווערק; זייער שטאַט איז געוואָרן —
אין די ווערטער פון נביא — זינדיק.

די זינד האָבן זיך אַנטפּלעקט אויך אין אַנדערע געביטן.
זינט 1931 האָבן זיך אָנגעהויבן די געוואַלטזאַמע דעראָבערונגען
פון שוואַכע מלוכות: צוערשט כינע, דערנאָך אַביסיניע, שפּאַניע,
אַלבאַניע. פאַר קיינעם אין דער וועלט איז נישט געווען קיין
צווייפל, אויף וועלכער זייט עס ליגט רעכט און אויף וועלכער
אומרעכט. די דעמאָקראַטישע מלוכות זענען נאָך דעמאָלט געווען
גענוג שטאַרק אַרופּצווינגען זייער מאַראַלישן מאַכט-וואָרט,
אָבער זיי האָבן זיך ווידער איינגעוויקלט אָדער אין שווייגעניש
(ווי אין כינע) אָדער אין פּאַלשער אַקטיוויטעט (ביי אַביסיניע,
שפּאַניע). צי מען איז געווען דערביי פּאַציפּיסטיש אָדער דיפּלאָ-
מאַטיש, אָבער אומזיכטבאַר איז מען געווען פאַרבונדן מיט די

אָנגרייפער. קיין גרעסערע צביעות האָט מען נישט געקענט אויסטראַכטן ווי די „סאַנקציעס“, די כלומרשט'דיקע באַשטראַף פונג פון איטאַליע פאַרן הטא פון אַביסיניע, בעת מען האָט נישט איבערגעריסן אויף אַן אמת דעם עקאָנאָמישן אָטעם פון דעם רשע, בעת רוסלאַנד האָט געליפערט צו אים דעם פאַר מלחמה צוועקן נויטיקן פעטראָל. מען האָט געלאָזט אָפּגיין מיט בלוט אַ לאַנד ווי שפּאַניע, וווּ די פּאָלקסמאַסן האָבן מיט אַ זיכערן אינד סטינקט פאַרטיידיקט זיך, נישט נאָר קעגן זייער אייגענעם שונא, נאָר אויך דעם שונא פון אַ גאַנצער וועלט. מען איז געווען גרייט צו פאַרזען אפילו די אייגענע מלוכה־אינטערעסן, געלאָזן פאַרכאַפן דאָס אומגליקלעכע לאַנד דורך די ביידע היטלערס נאָר דערפאַר ווייל עס האָט ארויסגעווינקען פון דאָרטן דאָס צויבער־ליכט פון אַנט־באַקלעשעוויזם. צו דעם בראַך איז נאָך צוגעקומען די שאַנד, ווייל נישט קיין אַנדערער ווי דער סאָציאַליסט לעאָן בלום האָט עס מיטגעמאַכט אין נאָמען פון פראַנקרייך.

דער אַלטער נביא וואָלט אָנגערופן אַזעלכע שטאַטן נישט אַנדערש ווי זינדיקע, אַנטי־מאָראַלישע, ווייל זיי האָבן נישט גע־וואָלט באַשיצן די רעכט פון די שוואַכע. זיי האָבן נישט פאַר־טיידיקט די געפייניקטע איינצל־מענטשן אין נייעם היטלער־רייך, זיי האָבן נישט פאַרטיידיקט די לעבנס־רעכט פון די באַפאַלענע שטאַטן. זיי זענען געוואָרן שותפים צו דער מעשה־חבלה. זיי האָבן אָנגעהויבן צו לעבן אליין עפעס ווי אין אַ פֿר־ע־ה־ט־ל־ע־ר־י־ס־ט־י־ש־ן צושטאַנד.

און לאָמיר שוין נישט רעדן וועגן די סאָציאַלע באַציאָונגען אין זייערע לענדער אינעווייניק, וואָס דאָס האָבן די נביאים אַממערסטן געהאַט אין זינען. געוויס איז אין דער דעמאָקראַטישער געזעלשאַפט פאַרוואַרצלט מער סאָציאַלער יושר און פּער־זענלעכע פרייהייט ווי אַנדערשוו, געוויס זענען דאָרטן די מעגלעכקייטן פון אויסבעסערן די לאַגע שטענדיק פאַראַן, אויב נאָר די מאַסן פאַרשטייען ווי זיי צו באַנוצן אָבער—די סאָציאַלע דיס־האַרמאָניע איז דאָך פאַרבליבן. נישט אומזיסט שרייבט שוין איצט דער בירמינגעם'ער פראַפעסאָר וו. ק. האַנקאָק, אַז „מיר וועלן מוזן ברענגען אונזער געזעלשאַפט אין אָרדנונג נאָכ'ן זיג

אין דער מלחמה. די שארפסטע פראָבע פֿון אונזער דערפֿאָלג נאָכ'ן קריג וועט זיין די אָפּשאַפונג אויף אייביק פון דער קרענק און שאַנד פון אַרבעטסלאָזיקייט". מער נישט ווי אָפּשאַפן אַרבעטסלאָזיקייט? אזוי ווייט נאָר גייט די פּאַנטאַזיע פון פּראָפּע-סאָר? מער נישט ווי אָט די איינציקע דערשיינונג האָט מאָראַליש פּאַראַומריניקט דאָס לעבן פון די פּראָגרעסיווע פעלקער? זאָל מען דאָ, פּאַרבייגייענדיק, נישט דערמאָנען דעם אומוויירדיקן צור-שטאַנד אין וועלכן די פּראָגרעסיווע מלוכות האָבן געהאַלטן צענד-דיקער מיליאָנען פון זייערע, „פּאַרביקע" אונטערטאַנען אין דער נאָרער וועלט? נישט נאָר גוואַלטיקע עולות האָט מען אָפּגעטאַן לַגְבִי אָט די ערלעכע קינדער פון דער גרויסער מענטשהייט-פּאַ-מיליע; מען האָט זיך דורך דעם דערוואַרבן אומפּריינט און שונ-אים, וואָס וועלן זיין נאָך לאָזן הערן אין לויף פון דער מלחמה.

. . . אַן אַמעריקאַנער זשורנאַליסט, וואָס האָט באַגלייט די ענגלישע אַרמיי אין פּראַנקרייך, האָט דערקלערט דעם 18טן יוני (1940): „א געלונגענע צוזאַמענאַרבעט פון שפּיאַנען און פּאַר-רעטער האָט געבראַכן פּראַנקרייך; די נאַציע איז געווען אויסגע-פּוילט פון אינעווייניק ווי אַן אַלטער בוים". שרעקלעכע ווער-טער! דער שרייבער האָט אין זינען די מיליטערישע און פּאָליטי-שע אַסגעפּוילטיקייט פון פּראַנצויזישן בוים; ער באַמערקט נישט אַז ער האָט גלייכצייטיק מיט כירורגישער שאַרפּקייט אַנטפּלעקט די מאָראַלישע זינדן פון אַ געזעלשאַפּט—און נישט נאָר פון דער פּראַנצויזישער אַליין. מען איז געוואָרן הילפּלאָז אויפן שלאַכט-פעלד, ווייל מען איז געווען „פּאַרכאַפּט" פון דעם שונא'ס גייסט און מען איז געווען דערצו זעלבסטצופּרידן און גייסטיק פּויל. און אַ פּאַר-היטלעריסטישע געזעלשאַפּט פּאַלט לייכט אַ קרבן פון דעם עכטן היטלעריזם.

די אייראָפּעאישע געזעלשאַפּט האָט נישט דערקענט מיטן אייר-גענעם כח אירע טמאים אָדער פעלערן; אפילו די מיט אזא דער-קענטעניש געבאָרענע סאַציאַליסטישע באַוועגונג האָט זיך נישט דערהויבן צו דער אויפנאַבע. איז דער בראַך געקומען פון דרויסן, פון דער האַנט פון דעם שטן. דערפאַר איז אזוי פּאַר-צוויפּלט שווער געווען צו באַקעמפן אים. ער איז שטאַרק מיט

דער שוואַכקייט אונזערער. כדי צו באַגעגענען אים מיט כח און
צו באַזיגן אים, מוז אין אונז אליין געשאַפן ווערן אַזאַ אַנטי־כח,
אַ נייער גייסט פון אַזאַ טיפן פאַרנעם און אַזאַ הויכן שווינג, אז
ער זאָל ווירקן טיפער, העכער און שטאַרקער פון הימלער'ס אומד-
הייליקן גייסט. נישט נאָר די פאַרשטאַרקטע מיליטערישע באַ-
וואָפנונג אליין, נאָר אויך אַ ווידער־געבורט פון קראַנקן הומאַן-
ניסטישן גייסט וועט אים פירן צו דער מפּלח.
דוכט זיך, סמינים פון אַ נייעם וועלט־בילד הויבן זיך אָן צו
באווייזן.

יוני, 1940.

פראנצויזישער אדער רוסישער שלום?

ווי מאָדנע עם האָט אָפּגעקלונגען די דערשיטערנדיקע ידיעה, אז פראַנקרייך האָט שוין אונטערגעשריבן דעם וואַפֿן-שטילשטאַנד מיט היטלערן. זינט אייביקע צייטן ליגט אַ טיפער צויבער אין דעם דאָזיקן וואָרט „וואַפּנשטילשטאַנד“ אין וועלכע שפראַכן מען זאָל עם נישט אַרויסרעדן. עם איז שוין מסתמא אזוי אז מענטשן פרייען זיך מער מיטן אוועקלייגן דאָס געווער ווי מיטן אַרויסציען דעם שווערט פאַר מלחמה. „אַרמיס-טיס“—הייסט דאָך אָפּשטעלן בלוט-פאַרגיסן, צוריקקערן זיך צום פרידלעכן לעבנס-וואַנדל, ווידער פאַראייניקט זיין מיט די נאָענט-סטע און ליבסטע. אין די דעמאָקראַטישע לענדער האָט מען דעם שלום ליבער ווי אומעטום, און דאָס תלמוד'ישע וואָרט זאָגט, אז „תלמודי חכמים פאַרגרעסערן דעם שלום אין דער וועלט“.

איך קען נישט פאַרגעסן אַ קליינע דערציילונג פון י. אָפּאָ-טאָשו'ס קינסטלערישער פּעדער, וועלכע ער האָט פאַרציילט אין סעפטעמבער 1938. ער איז דעמאָלט געווען אין פאַריז און האָט איבערגעלעבט די פראַבע-מאָביליזאַציע, וועלכע דאָלאַדע'ס רע-גירונג האָט אַראָנזשירט גלייכצייטיק מיט די היטלער-פאַרהאַנדלונגען אין מינכן. דערציילט ער ווי ער איז געשאַנען אין פאַריז זער מעטראָ (סאבוויי), צונויפגעדריקט צווישן די מענטשן, אין איינעם אַ נאָכמיטאָג. פּלוצים האָט ער דערהערט פון אַ ווינקל עפעס ווי אַ שטיל געוויין פון אַ קינד, און אז ער האָט זיך אַרומ-געקוקט, האָט ער מיט שרעק דערזען אַ יונגן פראַנצויזישן סאַל-דאַט'ס, אָנגעטאָן אין דער פולער אמוניציע, מיט דעם שטאַלענעם הוט אויפן קאָפּ. די הענט האָט ער געהאַלטן צוגעלייגט צו די אויגן, און ער האָט אין זיך אַריין ביטער געכליפּעט. ער איז

פון דער טיפער פראווינץ. אַנישט וואָלט ער נישט געקענט זיצן
אין אַ ווינקל פון אַ פאַריזער, מיט מענטשן-אַנגעפילטן וואַגאָן,
פאַרגעסן אָן זיי אַלעמען און וויינען...

עס איז קיין צווייפל נישט: דער יונגער בחור'ל האָט נישט
געוואָלט גיין אין קריג, מיט אַלע זיינע אברים און חושים האָט
ער זיך געווערט קעגן אַט דעם מערדערישן געדאַנק. אַט אויף
אַזעלכע פּאָלקס-געפילן האָבן זיך זיכער דאַלאַדיע און די אַנדערע
געשטיצט בעת זיי האָבן געלאָזן טשעכאַ-סלאָוואַקיע פאַלן. און
עס איז באַמת שווער צו פאַרדאַמען דאָס יונגע, בליענדיקע לעבן,
וואָס שרעקט זיך פאַרן טויט. — צי האָב איך נישט אליין, אַלס יונג-
גער מענטש, אַמאָל אויך פאַרטיידיקט אַט דעם אומוילן פון
סאַלדאַטן צו שטאַרבן?

אין מאַסקווע, אין 1918, בעת דעם ערשטן לעגאַלן צוזאַ-
מענפאַר פון דער סאָציאַל-רעוואָלוציענערער פאַרטיי האָט מען
שטורמיש דעבאַטירט די פּראָגע: צי זאָל רוסלאַנד ווייטער פירן
דעם קריג? און איינער פון די בעסטע רעדנער, די איידעלע נשמה,
פּרוי ק, האָט זיך מיט פאַראַכטונג אָפּגערופן וועגן די פייגלינגס,
די טרום - סאַלדאַטן, וואָס פאַרלאָזן דעם פּראָנט, וואָס ווילן
נישט פאַרטיידיקן מיט זייערע קערפערס די פרייהייט פון רוס-
לאַנד... דער לשון איז געוועזן באַקאַנט, אָבער ער איז געווען
נישט צוגעפאַסט צו אַט דער פיינפילענדיקער יונגער פּרוי. האָב
איך געשטעלט די פּראָגע— אין מיין צאָרנדיקער רעדע יענעם טאָג
— ווי האָט מען דאָס דעם מוט אָנצורופן יענע פאַרמאַטערטע און
פאַרצווייפלטע מענטשן טרום, פייגלינגס? מען קען אַזא וואָרט
פון פאַראַכטונג אָנווענדן לגבי איינצעלנע מענטשן, אָבער דאָך
נישט לגבי הונדערטער טויזנטער. זייערע אינטימע געפילן,
אפילו זייער אָפּזאָגן זיך פון קריג, ווערן דעמאָלט פאַרוואַנדלט
אין סאָציאַלע דערשיינונגען, נישט מער איינצעלפאַלן. און
סאָציאַלע פאַקטן מוזן דערקלערט ווערן מיט גרעסערער טיפקייט
און אהריות. זי, פּרוי ק, האָט זיך מיט פרייד יאָרן לאַנג מקריב
געווען פאַר דער רעוואָלוציע, אָבער זי האָט עס געטאָן מיטן
פרייען ווילן, נישט ווי עפעס אַ שרייפל אין דער אַרמיי-מאַשין.
מען זאָל האָבן דרך ארץ פאַר דעם מענטשלעכן האָס צו בלוט-

טאקע געווען בלומדינג ווי א קינד, און האָט געשטאַמט מסתּמא פּאַרניסן, אפילו ווען דאָס נייט קעגן אונזערע פּאָליטישע אידעען... פונדעסטוועגן טראָג איך זיך אַרום די אַלע טעג מיט אַ געפיל פון שאַנד, נישט נאָר שמערץ, צוליב דעם וואַפּנשטיל-שטאַנד פון פעטען און היטלער. איז דאָס באַרעגטיקט?

דער זכרון טראָגט אַזוי לייכט אַריבער צו יענער צייט, אויפן שוועל פון די ביידע יאָרן 1917 און 1918, ווען די אַקאַרשט געשאַפענע סאָוועט־רעגירונג האָט אויך פאַרלאָנגט אַ וואַפּנשטיל-שטאַנד און אַ תּכפ'דיקן שלום. אָבער—ווי מען זאָל נישט זיין פּאָליטיש געפאַרעכט—וועט מען דאָך מוזן אנדערקענען ווי ווער דיק, ווי ערלעך און מענטשלעך זענען יענע פאַרהאַנדלונגען גע-ווען אין פאַרגלייך מיט די איצטיקע. ווי ריין און ציכטיק דער-שיינט דאָך די עפּאָכע פון ברעסט־ליטאַווסק אין ליכט פון דעם פינצטערן וואָרד פון סענט־קאַמפּיען. מען האָט אונז דעמאָלט (פון די לענאַליסטישע און כלומרשט־פּאַטריאָטישע קרייזן) באַ-שולדיקט אַז מען האָט געבראַכן וואָרט צו די פאַרביןדעטע שות-פּים, אַז מען האָט זיי געלאָזן שטיין אליין אין פעלד און טראָגן קרבנות, אַז רוסלאַנד אַלס איינהייט מוז האַלטן וואָרט...

האָבן מיר, ערשטנס, געטענה'ט, אַז „רוסלאַנד“ האָט געביטן איר רעזשים און לעבנס־סדר אַזוי טיף, אַז עס קען נישט פשוט איבערנעמען אויף זיך די זינד און די פליכטן פון צאַריזם. און, צווייטנס, האָבן מיר דעמאָלט גערופן צום וואַפּנשטילשטאַנד נישט נאָר דייטשלאַנד, נאָר אַלע קריג־פירנדיקע מלוכות. מיטן גאַנצן האַרצן האָבן מיר געשמערעכט, אַז פראַנקרייך, ענגלאַנד, אַמעריקע זאָלן נעמען אַנטייל אין די פאַרהאַנדלונגען, נישט דער-לאָזנדיק צו סעפּעראַטע אָפּמאַכן. מען האָט זיי מער ווי איינמאָל גערופן צום געמיינזאַמען טיש דורך ראַדיאָס, דורך אָפיציעלע נאָטן. זיי האָבן זיך אָפּגעזאָגט.

און עס איז דער שטאַלץ פון יענער צייט, אַ סימן לדורות, אַז רוסלאַנד האָט—ביים פאַרמולירן די באַדינגונגען פון וואַפּנ-שטילשטאַנד—געפאַדערט, אַז די דייטשן זאָלן נישט אַריבערפירן קיין איינאיינציקן סאָלדאַט פון דעם רוסישן פראָנט צו דעם פראַנצויזיש־ענגלישן. דער געדאַנק איז געווען אונטערנעזאָגט

דער סאָוועטשער דעלעגאציע פון די רוסישע מיליטער־לייט, וועל־
כע האָבן זי באַגלייט און געסטאַרעט צו פאַרהיטן זי פון פעלערן.
די דייטשן האָבן געמוזט אים אָננעמען, און אין דעם איז געלעגן
אַ גרויסער סימבאָלישער באַטייט. מען האָט בשום אופן נישט
געוואָלט שליסן אַ רוסיש־נאַציאָנאַלן שלום, פאַרבונדן מיט געד
פאַרן פאַר יענע פעלקער, וועלכע האָבן נישט צוגעהערט זיך צו
רוסלאַנד'ס מאָנענדיקער שטיים. אָן זייער ווילן און וויסן האָט
מען דעמאָלט אין רוסלאַנד געשיצט זייערע אינטערעסן. צי האָט
איצט פעטען'ס רעגירונג אזוי אָפּגעהיט די אינטערעסן פון ענג
לאַנד, איר פאַרבינדעטן נאָך מיט אַ טאָג פּריער?

... און אז די צווייטע דראַמאַטישע פאַזע האָט זיך אָנגעד
הויבן, — די שלום־דעבאַטן אין ברעסט־ליטאַווסק — האָבן מיר וויר
דער אַלי געהאַפט צוצוציען צום טיש די אַנדערע שטאַטן. איך
געדענק אַ שפעטן ווינטער־אָונט סוף 1917 ווען איך בין געזעסן
ביי לענין'ען אין קאַבינעט און טראַצקי איז אַיינפֿערענט אַריינג
געקומען אין צימער. ער האָט מיטגעטיילט, אַז אקאַרשט האָט ער
דערהאַלטן פון דעם פּראַנציוויזשן באַטשאַפּער אין פעטראַגראַד,
מיר נולאַנס, אַן איינלאַרונג צו זיך. ווער ווייסט — האָבן אַלע
מיט אַ פּריידיקן אומרו געטראַכט — אַפּשר וועלן „זיי“, די אַנטי־
דייטשע מלוכות, זיך לאָזן רעדן און וועלן נעמען אָנטייל אין די
פאַרהאַנדלונגען? טראַצקי האָט כלומרשט מיט חוזק געפּרעגט
לענין'ען אין וואָס פאַר אַן אנצוג ער זאָל אַהין גיין, און לענין
האָט ערנסט גע'עצה'ט אַנצוטאָן זיך גוט, אַנשטענדיק, ווייל דאָס
איז דאָך דער ערשטער אָפיציעלער שמועס מיט זיי... ליידער
איז דערפון גאַרנישט געוואָרן. אָבער די דעבאַטן אין ברעסט־
ליטאַווסק זענען אָנגעגאַנגען אָפּן. קיין שום באַהעלטענישן פון
די געוועזענע שותפים־רעגירונגען האָבן אונזערע פאַרטרעטער ניט
צוגעלאָזן. יענע האָבן געקענט קלאָר זען, אַז מיר האָבן נישט
געהאַט בדעה צו פאַראַטן זייערע אינטערעסן אין געהיימע אָפּ־
מאַכן מיט זייער שונא אין פעלד.

און שפעטער איז געקומען דער גרויסער טאָג פון 10 פעוור
ראַ 1918 וועלכן עס איז שווער צו פאַרנעסן ער היום. די דייטשן
האָבן זיך אַליז מער און מער געשראַקן פאַר דעם „גייסט“ פון

ברעסט־ליטאָווסק; איינער פון זיי האָט דערקלערט, אַז די רוסן פירן זיך אויף אזוי ווי ווען זיי וואָלטן געווען די זינער (אזוי איז עס טאקע היסטאָריש געווען!) דעמאָלט האָט עס דער גענער ראַל האָפּמאַן געגעבן אַ קלאַפּ אין טיש און האָט אולטימאַטיוו פּאַרמולירט די דייטשע פּאָדערונגען: אָפּטרעטן די באַלטישע פּראָווינצן, פּוילן, אוקראַינע א. א. וו. אויף דערויף האָט טראַציקי אין נאָמען פון דער סאָוועטישער דעלעגאַציע (ד. ה. פון דעמאָלט־דיקן רוסלאַנד) דערקלערט: נישט שלום און נישט מלחמה! מיר וועלן נישט פירן ווייטער דעם אימפעריאַליסטישן קריג און פאַרגיסן אומשוֹלדיק בלוט פון דייטשע פּאָלקס־מענטשן; מיר וועלן אָבער אויך נישט אונטערשרייבן דעם אימפעריאַליסטישן שלום, וועלכער גיט אָפּ אין שקלאַפּעריי צום דייטשן רויב־שטאַט אַ ריי פרייע פעלקער; אַ שלום, וואָס פאַרראַט אונזער פּאָדערונג פון אינטערנאַציאָנאַלן פרידן...

די דייטש־עסטרייכישע דעלעגאַטן, די אין פייער און וואַסער געזאַטענע דיפּלאָמאַטן, זענען געבליבן זיצן ווי געפלעפט. דער געלערנטער יוריסט קרינגע האָט גענומען שטאַמלען אַז נישטאָ אין דער געשיכטע אַזאַ פּרעצעדענט. דער פּאַרזיצער האָט גערענט די רוסן צי וועלן זיי נישט דערקלערן דעם מיין פון זייער באַשלוס. אָבער טראַציקי האָט געלאָסן געענטפערט, אַז ער האָט מער נישט וואָס צוצולייגן צו זיינע ווערטער, און די סאָוועט־דעלעגאַציע האָט זיך אויפגעהויבן פון די פלעצער.

אָט דער באַשלוס איז געשטיצט געוואָרן פון דער גרעסטער צאָל באַוווסטזיניקע טוער אין לאַנד. ער האָט אין טיפּסטן זינען אנטשפּראַכן דער פּאָליטישער און מאַראַלישער לאַגע פון דער רעוואָלוציע. מען האָט דעמאָביליזירט אָפיציעל די אַרמיי, ווייל זי איז שוין פּאַקטיש געווען צום גרעסטן טייל צעבראַכן און ווייל מען האָט נשט געטאַרט זי ווידער שיקן אין פייער און מען האָט גלייכצייטיק נישט אַנדערקענט דעם ברוטאַלן סיסטעם פון פעל־קער־פאַרשקלאַפונג, וועלכן דייטשלאַנד האָט אונז געוואָלט אַנ־זואַרפן אונטער דער מאַסקע פון שלום. איך געדענק מיט וואָס פאַר אַ שטאַלצער פרייד מיר האָבן דעמאָלט פאַרטיידיקט די

דאזיקע, צוויי מאָל נעגאטיווע, פאַרמל. מיר האָבן געזען אין איר די העכסטע מדרגה פון ראדיקאַל־הומאַניטאַרן געדאַנק.

פאַרוואָס האָט איצט פראַנקרייך נישט אָנגענומען די זעלביקע פאַרמל? אויב זי איז געווען אזוי אויסגעשעפט, אַז איר אַרמיי האָט מער נישט געקענט פירן מלחמה, האָט זי געזאָלט אָפּשטעלן זיך אויפן שלאַכט־פעלד, אפילו דעמאָביליזירן זיך, אפילו אפשר זעשטערן אירע כלי זיין. אָבער זי האָט נישט געטאַרט אונטערשרייבן אַ רויבערישן שלום, וואָס פאַרקענט איר אליין און פאַרוואַנדלט זי אין אַ קריגס־אינסטרומענט פון היטלערן. וואָס פאַראַ גרעסערע געפאַרן האָבן איר געקענט באַרראַען, מצד היטלערן, אויב זי וואָלט זיך נישט אונטערגעגעבן צו אים אָפיציעל און לעגאַל? ער וואָלט באַזעצט דעמאָלט נישט צוויי דריטל, נאָר דאָס גאַנצע לאַנד מיט זיינע חילות? וואָלט די רעגירונג געקענט צוריקציען זיך קיין אַפריקע אָדער וווּ נישט אין, אַבי נישט אַרונטערלאָזן די פּאָל פון אַ פראַנקרייך, וואָס געהערט דער מענטש־הייט. נישט נאָר דער פראַנצויזישער נאַציע אליין. וואָס וואָלט זיי היטלער געקענט אַנטאָן מער אין צער און שאַנד ווי ער האָט עס שוין געמאָן ביז איצט? מיט דעם פאַרהאַנדלען און אונטער־שרייבן דעם „שלום“ האָבן זיי אָבער גע'כשר'ט אים, גע'כשר'ט און לעגאַליזירט דעם גרעסטן רויבצוג פון דער געשיכטע. (אזוי ווי זיי האָבן אין די פריערדיקע יאָרן לעגאַליזירט זיינע פאַרברעכן לגבי איינצעל־בירגער). נאָך ברעסט־ליטאַווסק פון 10 פעווראַל 1918, איז קייזער־דייטשלאַנד געשטאַנען פאַר דער וועלט מיטן קינ'ס צייכן פון פאַרברעכער. נאָך קאָמפיען פון יוני 1940 שטייט היטלער־דייטשלאַנד מיטן לאַרבערקראַנץ פון אַ לעגאַלן דעראַבערער.

... און דערנאָך איז געקומען די דריטע, די טראַגישע פּאַזע פון דעם קאַמף פאַר שלום. דייטשלאַנד האָט זיך אויפגעכאַפט פון איר דערשטוינונג און האָט דערקלערט, אַז פון 14 פעווראַל אָן איז דער וואַפּנשטילשטאַנד פאַרענדיקט און איר אַרמיי וועט ווידער פירן קריג. די ווערטער זענען נישט געבליבן אויפן פאַרפיר. אין צפון איז באַלד פאַרנומען געוואָרן די פעסטונג דווינסק, אין דרום—די שטאָט לוצק. די חילות האָבן מאַרשירט אויף

פסקאוו און מינסק. זייער ציל האָט מסתמא געזאָלט זיין פעטראָד גראד... מען קען זיך פאָרשטעלן די אויפֿרעגונג, דעם כעס, די פאָרצווייפלונג, וואָס האָט ארומגעכאַפט די רוסישע מאַסן, בעת זיי האָבן דערזען ווי זייער חלום אין אויסגערוגען.

דעמאָלט איז עס לענין אַריבערגעגאַנגען צום אָנגריף. ער האָט שוין לאַנג געשטרעבט צו אַ וועלכן נישט מין אָפּמאַך מיט דייטשלאַנד, כדי צו באַוואַרענען זיין ראַטן־רוסלאַנד. ביז איצט האָט ער געפירט זיין ליניע במסתרים, אין דער פאַרבאָרגענקייט פון צענטראַל־קאָמיטעט פון זיין פאַרטיי. איצט, אז דער שאַרף פון דעם דייטשן מעסער איז שוין געלעגן איבערן קאַפּ פון לאַנד, איז ער אָפּן אַריבער צום אָנגריף. ער האָט שטרענג פאַרלאַנגט פון זיינע לייט צו שליסן תּכּף אַ וועלכן נישט איז, מעג זיין אפילו אַ שמוציקן, שלום־אַפּמאַך, כדי צו ראַטעווען די רעוואָלוציע. אונטערן נאָמען „פעטראָוו“ האָט ער גענומען פאַרעפנטלעכן אין דער „פראַוודאַ“ לאַנג־אַטעמדיקע אַרטיקלען קעגן דער קינדיש־קייט, אומזיניקייט, לעכערלעכקייט פון אַ ווייטערדיקן קאַמף קעגן אַט דעם שטאַרקן, מיט וואַפּן באַלאַדענעם, העכסט־אַרגאַניזירטן איכפּעריאַליסטישן שונאַ. ער האָט מיט אַ כּיון מגזם געווען די קראַפּט פון דעם קעגנער און צו־נישט געמאַכט די כּחות פון אַ מעגלעכער פאַרטיידיגונג. ער האָט כּסדר דערמאַנט דעם אַמאָ־ליקן „טילזיטער שלום“, וואָס פּרייסן האָט געמוזט שליסן מיט נאַפּאָלעאָן/ען אין דער שעה פון איר שוואַכקייט, אַ שלום, וואָס האָט אָבער דאָך נישט פאַרניכטעט דאָס לאַנד אויף אייביק...

מען האָט תּכּף דערקענט דעם נוסח און דעם לשון פון דעם דאָזיקן פעטראָוו. דאָס איז לענין אַרויס מיט אַלע זיינע מיטלען פון איבערצייגונג און דעמאָגאָגיע כדי גייסטיק און מאָדאַלייט צו דעזאָרגאַניזירן זיינע קעגנער. ער איז געוויינט געווען דערצו פון זיינע עמיגראַנטן־קאַמפּן אין צענדליקער יאָרן. און היות ער האָט דערביי שטאַרק ארויסגערוקט זיין פּערזענלעכן איך־איינפלוס, האָב איך, צווישן אנדערע, אָנגעהויבן פאַרעפנטלעכן אַרטיקלען קעגן אים (אין דער טאָג־צייטונג פון די לינקע סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן „זנאַמיא טרודאַ“). איינער פון זיי האָט געטראָגן דעם אַרויסרופּנדיקן קעפּל: „אַלערעסכטע געדאַנקען“ („אוווסטיישי

מיסלי" איד האָב זיך נישט באַנגונגעטן מיט דער קריטיק פון זיין קאפיטולאציע־ליניע, נאָר אויפגעטרעטן בכלל קעגן דעם דיקטאַטאָרישן כאַראַקטער פון זיינע אַרגומענטן, — קעגן דעם ווילן אַרויפצוווינגען זיין פּאַרשלאַג אויפן פּאַלק מיטן אויטאָריטעט פון זיין פּערזאָן. אַזאַ סטיל טאָר נישט אַריינדריינגען אין דעם עפנט־לעבן פון אַ סאָציאַליסטישן לאַנד...

לענין איז געווען אויפגעבראַכט קעגן מיך, און האָט שפּעטער מיט פּאַרדרום געשריבן וועגן דער „טיפישער שטיינבערג'שער פּראָזע“; ער האָט געמיינט מסתמא די גרענעצלאָזע רעוואָלוציאַ־נערע באַגייסטערונג פון די יונגע. אָבער ער האָט געהאַט קעגן זיך נישט נאָר אונזער באַוועגונג; אויך אין זיין אייגענעם צענטראַל־קאָמיטעט האָט ער (אין דער נאַכט צום 8 פּעווראל, ווען עס איז אָנגעקומען די ידיעה וועגן פּסקאו'ס פּאַלן) אויסגערונגען אַ מער־הייט פון נאָר איין שטיים. די באַלשעוויקעס האָבן דעמאָלט באַ־שלאָסן — אונטער זיין דרוק — צו שיקן אַ טעלעגראַם קיין בערלין מיט אַן אָנפּראַגע וועגן די „אַנטגילטיקע“ שלום־באַדינגונגען. פונקט אַזאַ מין אומבאַדייטענדיקע מערהייט האָט ער אויסגע־פּוּעל'ט ביי די זיבן לינקע סאָציאַל־רעוואָלוציאַנערן — מיטגלידער פון דער רעגירונג — וועלכע מען האָט אויף גיך צונגיפגערוּפן אין יענער נאַכט. האָט שוין טראַציקי געקענט צוזעצן זיך אין אַ מינצ־טעדער שטימונג צום טיש און אָנהויבן שרייבן דעם טעקסט פון דער טעלעגראַמע.

איד בין געווען דערביי ביי אָט דער זיצונג, אין דער שפּעטער שעה פון דער נאַכט. אַלע האָבן זיך געפילט אומהיימלעך, ניין, באמת אומגליקלעך ביי דער אויספירונג פון דעם דאָזיקן אַקט־אויב עס איז דאָ אַ כבוד התורה, איז דאָ אויך אַזאַ זאַך ווי דער כבוד פון אַ רעוואָלוציע, וואָס האָט צוגעזאָגט דער מענטשהייט עפעס דערהויבענדיקעס. דער כבוד האָט איצט געזאָלט פון אונז אַליין געשענדעט ווערן, בעת מיר זענען געווען גרייט אָנצו־דערקענען דעם נצחון פון דעם פּאַלק־שונא. אַ ריי באַלשעוויס־טישע פירער, יאַפע, קרעסטינסקי, זינאוויעוו (ווי זענען זיי היינט צוטאָג?) זענען אַרומגעגאַנגען שוואַרץ ווי די נאַכט, וועלכע האָט דראַענדיק אַריינגעקוקט אין די פענצטער פון דעם „סמאָלני“

אינסטיטוט". מאריא ספירידאָנאווא, די פארקערפערונג פון בריווענדיקן רעבעלישן גייסט, איז געשטאנען ווי א פאר'משפט'ע נעבן דער וואנט. זי האָט אַקאַרשט, אין נאָמען פון די אויסגע- מאַטערטע מיליאָנען פויערים, געזאָגט יאָ צום אַפשיקן פון דער פאַטאַלער טעלעגראַמע, — אָבער איר גאַנץ וועזן האָט זיך גע- שטעלט קעגן אַזאַ באַשלוס. מער נישט לענין, וואָס האָט זיך מיט דער גרעסטער געמיטלעכקייט געוואַרעמט ביי אויוון, האָט געקוקט אויף אַלעמען מיט רו אין זיין געוויינטלעכן לצנות'דיקן בליק. „רעוואָלוציאָנערן מוזן קענען אָננעמען שווערע באַשלוסן" — האָט ער די גאַנצע צייט געזאָגט מוסר זיינע חברים.

מען האָט די טעלעגראַמע אָפגעשיקט און מען איז זיך שנעל מיט שווערע הערצער פאַנאנדערגעגאַנגען. אַז דער צענטראַלער עקזעקוטיוו־קאָמיטעט פון די סאָוועטן (דער סאָוועט־פאַרלאָג־ מענט) האָט זיך דעם נעקסטן טאָג עקסטראַ פאַרזאַמלט, און אַז די שאַטנס פון דער פאַרגאַנגענער נאַכט זענען פאַרשוונדן אין דעם שטראַלנדיקן ליכט פון רוסישן ווינטער־טאָג, האָט אויס־ געבראַכן דער שטורם. נישט נאָר אונזער באַוועגונג, נישט נאָר די געמעסיקטע סאָציאַליסטן פון אַלע ריכטונגען, נאָר אויך אַ באַדייטנדיקע צאָל פון פירנדיקע באַלשעוויקס (בוכאַרין, ראַדעק, קאַלאַנטאַי) האָבן געשטורעמט קעגן לענין'ען. די לעצטע האָבן אפילו אָנגעהויבן ארויסגעבן אין מאַסקווע אַן אייגענעם זשורנאַל קעגן דער „פראַוודאַ". מען האָט מיט גבורה אַרויסגעשטעלט אַ פראַגראַם פון „רעוואָלוציאָנערן קריג" אָדער „רעוואָלוציאָנערן אויפשטאַנד" קעגן דייטשן אָנגריר. לענין האָט אָבער נישט פאַר- לוינדן זיין זיכערקייט און האָט שוין דאָסמאָל באַקעמפט די „בר- כאַרין'שע פראַזע". דעם 21 פעווראַל איז אָנגעקומען דער דויד- טשער ענטפער־אולטימאַטום. מען האָט איצט פון אונז פאַרלאָנגט: אָפצוטערעטן פוילן, ליטע, באַלטישע פראַווינצן, אַ הויכע קאַנד- טריבוציע און נאָך און נאָך זאַכן. אונזער ענטפער האָט געזאָלט געגעבן ווערן אין משך פון 48 שעה.

פאַרשטייט זיך אַז איצט — פנים אל פנים מיט דעם ברוטאַלן פויסט פון אימפעריאַליזם — האָבן מיר אַלע געזאָגט: נ י י ! פאַרשטייט זיך, אַז לענין האָט אויף דערויף געענטפערט: י אָ !

(„וואָלט איר מיר געפאָלגט פריער—האָט ער געטענה'ט—וואָלט איר געהאָט בעסערע באַדינגונגען... איצט מוזט איר אָננעמען אָט די באַדינגונגען... אז נישט וועט זיין נאָך ערגער“). די באַלשע-וויסטישע פּאַרטלעטער פון פּוילן, לעטלאַנד, עסטלאַנד (וואָס האָבן גע-איצט געזאָלט אריינפאלן אין דעם קייזער'ס הענט) האָבן גע-שוואַנקט צווישן דער לאַיאַליטעט צו לענין'ס פּאַרטיי און דער טריישאַפט צו זייערע אייגענע אַרבעטער-מאַסן. אַ שווערער קאַמף איז אָנגעגאַנגען ביי די באַלשעוויקעס. ביי אונז איז אָבער געווען כמעט ווי אייניקייט.

איך געדענק די זיצונג פון אונזער צענטראַל-קאָמיטעט, ווען מען האָט געזאָלט צום לעצטן מאָל באַקרעפטיקן אונזער ליניע. אין איילעניש האָבן מיר זיך פאַרזאַמלט אין עפעס אַ צופעליקן פּלאַץ. אַ געמיש פון טיפן אומרו און יוגנטלעכער רעבעלישקייט האָט אַלעמען אַרומגענומען. מען האָט געוואוסט וועגן וואָס עס האָט זיך דאָסמאָל געהאַנדלט. נישט נאָר וועגן ענטפער צו דייטש-לאַנד און די גרויסע געשעענישן, וואָס מוזן קומען נאָך דערויף. עס איז פאַר אונז אויפגעשטאַנען אויך דער שאַטן פון אַ טיפן קאָנפליקט מיט לענין'ען און זיין פּאַרטיי, פון אַ נייער, אפשר פיינטלעכער איבערגרופירונג פון די פּאָליטישע כחות אין דער רעוואָלוציע. און מיר האָבן גוט געוואוסט, אַז אַרום אונז שטייען מיט אָנגעשטרענגטע פּנימ'ער און צוזאַמענגעביילטע פּויסטן די קעגנער פון דער רעוואָלוציע בכלל. זיי וועלן אויסנוצן יעדן פּאַלשן שריט אָדער יעדן אינערלעכן ריס אין דעם פירענדיקן לאַגער פון לאַנד.

מען איז געוועסן אין זיילישן אומרו, מען איז געווען אויס-געמאַטערט פון דעם פּיל-טאַגיקן קאַמף, אָבער איבער די געזיכ-טער האָט געפלאַטערט אַ גייסט פון אומדערשיטערלעכן גלויבן און פון גרייטשאַפט צו קרבנות. דער קרייז אַרום לענין'ען איז באַ-שטאַנען פון מענטשן נאָענט צו פּופציק יאָר; דער פירענדיקער קרייז דאָ—פון יוגנט געענטער צו די דרייסיקער יאָרן. דער איינציקער גרייז-גרויער מאַן צווישן אונז איז געווען מאַרק נאָ-טאַנסאָן. אַ פּיאָנער פון דער רוסישער סאָציאַליסטישער באַווע-גונג, אַ קאָנספּיראַטאָר פון אַ פּאַר דורות רעוואָלוציאַנערן. אָבער

די יונגע, וואָס זענען דאָ געזעסן האָבן געטראָגן די היסטאָרישע אהריות מיט דעם זעלביקן ערנסט ווי די אַלטע אַנדערשוו. אין דער מיט פון נערוועזע רעדעס און שאַרף־קלינגענדיקע רעזאָלוציעס האָט מען עפעס ארויסגענומען פון די טעשלעך און אויף גיך געגעסן. קיין געאַרדנטן טאַג־לעבן האָט מען דעמאָלט נישט געפירט. מען האָט שוין מער נישט דיסקוסירט די הויפט־פראַגע פון דייטשן אולטימאַטום: מען האָט אים פשוט אָפגע־וואָרפן געשטאַנען פאַר די אויגן איז די ווייטערדיקע פראַגע: ווי אַמישנעלסטן און בעסטן צו באַוואַפנען די מאַסן קעגן דעם שונא, וואָס וועט זיך באַלד וואַרפן אויפן לאַנד. אַ צוקונפט פול מיט סודות און געפאַרן האָט זיך געהאַט אויסגעשפרייט פאַר אונז, אָבער מען האָט זי אָנגענומען מיט זיכערקייט און שטאַלץ. ווי היינט דערמאָן איך זיך מיינע פליכטיקע געדאַנקען אין יענער זיצונג. אַט אַזוי, אין אַ פשוטער און לייכטער סביבה ווערט גע־מאַכט געשיכטע?.. פון די שטימען פון אַט די מענטשן קען אָפהענגען דער גאַנג פון געשעענישן? ... אומפאַרשטענדלעך, און דאָך רעאַל... מיר וועלן זיך אַמאָל דערמאָנען אַן אַזא זיצונג...

:: :: :: ::

דעם 23 פעוראל, אין דעם אָונט ווען דער 48 שעה־אולטי־מאַטום איז אויסגעגאַנגען, האָט זיך פאַרזאַמלט דער צענטראַל עקזעקוטיו־קאָמיטעט פון די סאָוועטן אין טאוורישן פאַלאַץ. די העכסטע אינסטאַנץ האָט געדאַרפט אָננעמען דעם לעצטן באַ־שלוס. פאַר אונז אַלעמען (אויך פאַר די באַלשעוויקעס מסתמא) איז דאָס געווען אַ טרויעריקער אָונט. אין דעם פאַלאַץ, וואָס האָט געהאַט איבערגעלעבט שוין נישט איין רעוואָלוציאָנערן שטורם, האָט מען דאָסמאָל געדאַרפט רעדן וועגן קאַפיטולאַציע. עס איז פאַראַן אַ באַזונדערע טראַגיק אין אַ מפּלה, וואָס ווערט דורכגעלעבט נישט אין געהיים, ווען מען קען באַהאַלטן די אויגן פון שאַנד, נאָר בפני עמ ועדה ווען זי ווערט, אַזוי צו זאָגן, פאַר־הונדערטפאַכט פאַר אַלעמענס אויגן. עס איז באַשטימט גע־וואָרן, אַז פון די ביידע רעגירענדיקע פאַרטייען (באַלשעוויקעס און לינקע סאָצ. רעוּ). זאָלן רעדן צו צוויי רעדנער: איינער פאַר

אָננעמען דעם אולטימאַטום, דער אַנדערער—קעגן. לענין און ראָ-
 דעק זענען עס געווען פאַר און קעגן פון יענער פּאַרטיי. פון
 אונז האָבן געזאָלט רעדן קאַמקאָוו קעגן, און ספּירידאַנאוואַ—
 פאַר. לענין האָט שטאַרק געוואָלט האָבן איר אונטערשטי-
 צונג ווי די שטיים פון דעם אָרגאַניזירטן פּויערטום. אָבער אַז עס
 איז שפּעטער געקומען איר צייט צו רעדן, האָט זי געשוויגן. מען
 האָט זי גערופן ביים נאָמען עטלעכע מאָל, זי האָט זיך נישט
 אָפּגערופן. זי האָט נישט געקענט גיין קעגן איר אייגענער נאַטור
 און קעגן דעם ווילן פון איר באַוועגונג, וואָס דאָס איז געווען ביי
 איר איינס.

מיט דער זעלביקער זיכערקייט און פון אויבן אַראָפּ'יקייט
 ווי שטענדיק, האָט לענין דאָ ווידערהאַלט זיינע באַקאַנטע אַר-
 גומענטן. „טילזימער שלום“, אַרויסראַטעווען זיך פון אימפּעריאַל-
 ליסטיש געראַנגל; צווענדן זיך צום סאַציאַלן אויפבו; אָפּהייטן
 די סאָוועטן-מאַכט, — דאָס זענען געווען די אַרגומענטן. קעגן זיי
 האָט מיט איינגעהאַלטענעם הומאָר גערעדט ראַדעק. נישטאָ קיין
 ראַטעווען זיך אין דער עפּאָכע פון אַ וועלט־קריג; פאַרקערט, די
 אימפּעריאַליסטן וועלן זיך צונױפּרעדן אויפן חשבון פון רוסי-
 לאַנד; מען וועט דערשטיקן דעם אויפקום פון דער דייטשער רע-
 וואָלוציע; געשטעלט אויף זיך אליין, זענען מיר פאַרפאַלן...—
 קאַמקאָוו, ווידער, האָט דערמאָנט מיט פאַרביטערונג די פּויער-
 לעכע צוזאַגן צו דער וועלט. פון וואַנעט נעמט זיך אָס דער פאַר-
 נישער שרעק פאַרן דייטש? ... רוסיאַנד איז אומבאַזיגבאַד שוין
 צוליב אירע געאָגראַפּישע שטחים. וועלן זיי נעמען פּעטראָגראַד-
 וועלן מיר אָפּטרעטן ביז מאַסקווע, ביז צו דער וואָלגע, ביז צום
 אוראַל. מען וועט אומעטום אָרגאַניזירן דעם אויפשטאַנד, און
 דערמיט וועקן דעם רעבעלישן גייסט פון דער וועלט. אויפהאַלטן
 די סאָוועטן-מאַכט? וואָס טױג זי אָבער ווען איר רעוואָלוציאָנע-
 רער אינהאַלט וועט זיין אויסגעליידיקט? מען האָט דאָך נישט
 געשטרעבט צו דער מאַכט אַלס אַזעלכער... — אין דעם זעלביקן
 נוסח איז אויך געהאַלטן געוואָרן מיין רעדע.

לענין האָט זיך צוגעהערט צו די רייד, אפשר אַביסל מער ווי
 שטענדיק פאַרזאָרגט, און האָט צו זיך געשמייכלט. אַט דער

פונקט פון דער סאָוועטן - מ א כ ט איז פאַר אים געווען אַ סך וויכטיקער ווי קאמקאָו און אנדערע האָבן פאַרשטאַנען. ער האָט טאַקע דער „פּראָלעטאַרישער מאַכט“, אין דעם גענויען פּאָליטיש-מיליטערישן און עקאָנאָמישן זינען, צוגעגעבן נאָר אַ באַזונדערע באַדייטונג. אַ באַדייטונג וועלכע די סאָציאַליסטן פון אַלע אַנדער-רע ריכטונגען האָבן ביז דעמאָלט קיינמאָל נישט איינגעזען. צו-ליב דער איינהאַלטונג פון דער מאַכט, דער ערשטער אין דער וועלט-געשיכטע, האָט לענין געהאַלטן פאַר מעגלעך און אפילו פאַר נויטווענדיק מקריב צו זיין „צייטווייליק“ אַלע סאָציאַליסטישע צוזאַגן און פּלענער. די אַנדערע רוסישע סאָציאַליסטן האָבן, אין אַ דורות-לאַנגן קאַמף קעגן צאַריזם און קאַפיטאַליזם-אזוי פּינט באַקומען אַלע פאַרמען פון דעספּאָטיע און באַהער-שונג, אַז זיי האָבן געהאַסט יעטוועדן אַפּאַראַט פון מלוכה-גוואַלט און מאַכט: זיין אַרמיי, זיין פּאָליציי, זיין דיפּלאָמאַטיע. לענין און זיינע מקורבים האָבן נישט נאָר באַקעמפט די מאַכט-אַפּאַראַטן, נאָר זיי האָבן אויך גלייכצייטיק שטודירט זיי, באַווונדערט זיי און אין פּרינציפּ אָנגענומען פאַר זייערע צוקונפטיקע פּלענער. זענען זיי דאָך אין תּוך געווען מאַכט-סאָציאַליסטן, נישט פּרייהייט-סאָציאַליסטן.

צי איז לענין אַלס פּערזאָן געווען דורשטיק נאָך מאַכט?—איז נישט וויכטיק. וויכטיק איז אַז ער האָט געוואָלט די מאַכט פאַר דעם פּראָלעטאַרישן קלאַס, און ער האָט זיך אידענטיפּיצירט מיט דעם קלאַס. און אַז דער דייטשער אולטימאַטום האָט אַוועקגעשטעלט פאַר אים די פּראָגע: טריישאַפט צו דער סאָציאַליסטישער אידעע אָדער אויפהאַלטונג פון דער סאָוועטישער מאַכט—האָט ער אָן וואַקלענישן אָנגענומען דאָס צווייטע. אין דעם איז געלעגן דער היסטאָרישער באַטייט פון דעם ביטערן קאַמף אַרום „ברעסט-ליטאַווסק“. לענין'ס בלינדע באַגייסטערונג פאַר דעם מאַכט-פּרינציפּ האָט געוואָרפן איר טונקלען שאַטן פאַרויס נישט נאָר אויף דעם גאַנג פון די געשעענישן אין זיין צייט, נאָר אויף די גאַנצע רוסישע אַנטוויקלונג זינט דעמאָלט ביז היינט.

מען איז צוגערעטן צו דער אַפּשטימונג. די איינגעהאַלטענע

אויפגענונג האָט זיך ביי אַלעמען נאָכמער פאַרטיפט. אויבן, אויף דער גאַלעריי זענען געזעסן אין שפּאַנונג די ווייניקע געסט, וואָס מען האָט צוגעלאָזט צו דער דאָזיקער געשלאָסענער זיצונג. אין דעם גרויסאַרטיקן זאַל, וואָס האָט שטענדיק אַריינגענומען טויזנטער מענטשן, האָבן דאָסמאָל נאָר אַ פּאַר הונדערט געמוזט אָננעמען דעם גורל'דיקן באַשלוס. די ליידיקע בענק אַרום, די שפעטע שעה פון דער נאַכט, דער טיפּער אומרו פון דער לאַגע, אַלץ צוזאַמען האָט געדריקט אויף אַלעמענס הערצער. דזערזשינ' סקי, וואָס איז תמיד אַזוי טריי געווען צו לענין'ען, האָט איצט מיט אַ פאַרווירטן געזיכט און צעשוּיבערטע האָר געקוקט אויף אים פון אַ זייט. די נשמה פון אָט דעם מענטשן—דעם טשעקאַ פירער—האָט געזאָלט זיין נאָר שטאַל און אייזן. זי איז אָבער איצט צעריסן געוואָרן צווישן די ביידע לאַיאַליטעטן: צו לענין'ען און צו זיין פּוילישן לאַנד. דער קאַלטיסיסטעמאַטישער פאַרזיר צער, סווערדלאָוו, האָט גענומען דורכפירן די אַפּשטימונג, ביי וועלכער יעטוועדער האָט געזאָלט אויסרופן יאָ אָדער ניין.

די וואָס האָבן געפּאָדערט די אַפּוואַרפונג פונם אולטימאַטום האָבן אַרויסגערופן זייער „ניין“ מיט אַ לויטער, קלאַנגפולער שטייב. די אַנדערע, די באַלשעוויקעס, האָבן מיט זיכערע אָדער שטילערע שטימען אָפּגערופן זיך מיט „יאָ“. אַ גאַנץ גרויסער טייל פון זיי האָט זיך אָפּגעהאַלטן פון אַפּשטימונג. די מערהייט איז געווען פאַר לענין'ען. אַז סווערדלאָוו האָט פּראַקלאַמירט די צאָלן: 113—פאַר, 85 קעגן, 45—אָפּגעהאַלטן זיך—האָט זיך פון אַ פּלאַץ דערהערט די האַנט־פּאַטשעריי פּוּ אַיינעם אַ באַל־שעוויק. זיינע פאַרטיי־הענט האָבן נישט געקענט אָפּהאַלטן זיך פון באַגרייסן דעם רעזולטאַט. אָבער פון אַלע זייטן האָט מען זיך אַ וואַרף געמאַן איינצושטילן אים: „שעמט איר זיך נישט?“—האָט איינער אויסגערופן צו אים. עס איז געווען 2 אַזיינער אין דער נאַכט.

מען איז זיך פונאַנדערגעגאַנגען, און די פּאַלטיק־קאָמיסאַרן האָבן זיך צוריקגעצויגן אין אַ צימער הינטער דעם זאַל. לענין האָט שוין געהאַט צוגעגרייט דעם טעקסט פון דער טעלעגראַמע, וואָס האָט געזאָלט תּכּף אָפּגיין קיין בערלין. די רעגירונג האָט

איצט געדארפט אויספירן דעם באשלוס פון צ.א.ק. און א רעזאָלוציע אין דעם נייעם רעדאָגירט געווארן ביי אָט דער זיצונג. רעזאָלוציעס פון דער רעגירונג פלעגן מערסטנס אונטערנעשריבן ווערן פון פאָרזיצער, לענין, און עטלעכע קאָמיסאַרן, אחוץ דעם סעקרעטאַר. אז לענין האָט אונטערגערוקט די איצטיקע רעזאָלוציע צו מיר, האָב איך געענטפערט, אז איך וועל זי נישט אונטערשרייבן. „פאָרוואָס?“—האָט ער מיט אַ זיכט באַרער אומצופרידנקייט געפרעגט. „דאָס איז איצט דער אָפּר-ציעלער באשלוס פון צ.א.ק. און די רעגירונג מוז אים אויספירן“.

— יאָ — האָב איך געזאָגט — אָבער מען קען אַרויסטרעטן פון דער רעגירונג כדי אים נישט אויסצופירן.

לענין האָט שאַרף אַ קוק געגעבן אויף אונז, ער האָט תּכּף געזען די ווייטערדיקע פּועל יוצא'ס פון אזא שריט אונזערן, און שוין מער נישט געשמייכלט די נאכט.

האָט ער די רעזאָלוציע געגעבן אונטערצושרייבן די אַנדערע קאָמיסאַרן און איז געשעפטסמעסיק אַריבער צו דער פּאַלגנדיקער פּראָגע: צוזאַמענשטעל פון אַ נייער דעלעגאַציע קיין ברעסט-ליטאַווסק. טראַצקי, קאַמענעוו, יאַפע וואָס האָבן געפירט די אונטערהאַנדלונגען אין דעם ערשטן פּעריאָד זענען מער נישט געווען דערביי. (טראַצקי האָט בכלל רעזיגנירט פון זיין פּאַסטן אַלס אויסן-פּאַליטישער קאָמיסאַר). איצט זענען אַריין יענע, וואָס האָט צוגעשטימט צו דער קאַפיטולאַציע: טשיטשערין, סאַקאַלני-קאָוו, קאַראַכאַן. *)

דער וועג פון קאַפיטולאַציע האָט זיך אַרויסגעוויזן אַלס נאָך מער דאָרנדיקער ווי דער באשלוס. די סאָוועמישע דעלעגאַציע

*) סטאַלין איז געווען איינשטימיק מיט לענין'ען און מיט זיי. אָבער זייער סוף איז נישט געווען קיין פּריילעכער אונטער-סטאַלין'ס דיקטאַטור שפּעטער. קאַראַכאַן'ען האָט מען דערשאַסן, סאַקאַלניקאָוו'ן—האַלבדערשאַסן (פּאַראַורטיילט און באַגנע-דיקט), טשיטשערין האָט זוכה געווען צו שטאַרבן מיט זיין איי-גענעם טויט, נאָכדעם ווי ער איז באַזייטיקט געוואָרן פון זיין פּאַסטן אַלס אויסערן-קאָמיסאַר.

האָט אייניקע טעג אַרומגעוואַנדערט ביז זי האט געטראַפֿן די דייטשן. דערווילע האָט די דייטשע אַרמיי נישט געקוקט אויף דער הכנעדי־טעלעגראַמע, ווייטער מאַרשירט אין לאַנד. עס האָט אויסגעזען ווי זיי וואָלטן געגאַנגען דוקא אויף פעטראַגראַד, כדי צו באַזייטיקן די סאָוועט־רעגירונג בכלל. און עס איז געווען אַ נאַכט פֿון שרעקן און אויפֿברויז ווען אפילו לענין האָט אין פֿאַר־צווייפֿלונג גערופֿן „אַלעמען, אַלעמען, אַלעמען“ צו מאַביליזירן זיך און צו פֿאַרטידיקן די רעוואָלוציע. אָבער דער שרעק איז געווען אַן אומזיסטער, די דייטשע דיפֿלאַמאַטן האָבן זיך ענדלעך געלאָזט זען, האָבן פֿאַרמולירט נאָך שאַרפֿערע באַדינגונגען ווי אין יענעם אולטימאַטום, — און האָבן אונטערגעטראַגן אַ נייעם דאָקומענט. די דעלעגאַטן, סאָקאָלניקאָוו און די אַנדערע, שפיר־ענדיק דעם הייסן אַטעם פֿון לענין/ען אין זייער רוק, האָבן עס אונטערגעשריבן, „נישט לייענענדיק אפילו“, מיט אַ פֿראַטעסט. אז עס איז אָנגעקומען זייער טעלעגראַמע, אז זיי פֿאַרן צוריק אַהיים, איז אַ שטיין אַראָפֿגעפֿאַלן פֿון האַרצן ביי לענין/ען; ער האָט געהאַט וואָס ער האָט געוואָלט.

אָבער דאָך איז די אַקציע נישט געווען פֿאַרענדיקט. דער שלום־אַפֿמאַך האָט געזאָלט ווערן ראַטיפֿיצירט פֿון דער העכסטער אינסטאַנץ אין לאַנד, און די באַלשעוויקעס האָבן געוואוסט, אז דאָס מוז זיין דער סאָוועט־קאָנפֿעס אַליין. צוויי וואָכן צייט זענען פֿאַרבליבן ביז זיין צונויפֿרוף אין מאַסקווע, און אָט דער צייט־שטח האָט געזאָלט פֿרוי אויסגענוצט ווערן פֿון די ביידע לאַגערן פֿאַר זייער פֿראַפֿאַגאַנדע. אונזער פֿאַליטישער חבר, פֿראַשיאַן, איז געווען דער פֿאַסט־און־טעלעגראַפֿ־קאָמיסאַר. האָט ער געזאָרגט דערפֿאַר, אז אויך די שטים פֿון די ניי־זאָגער זאָל הילכיק אָפֿקלינגען אין אַלע עקן פֿון לאַנד. (און דאָס רוסישע לאַנד איז געווען גענוג גרויס!) עס איז שווער צו זאָגן ווי די פֿאַר־מולירונג פֿון די ביידע צדדים און אין וואָס פֿאַר אַ קלאָרער פֿאַרם זיי זענען דערגאַנגען צו די ברייטסטע מאַסן פֿון פֿאַלק אין אַזאַ קורצער צייט. אָבער זיי האָבן געקענט דערגיין, ווייל דער ווילן דערצו איז געווען.

רעזאָלוציעס אין פֿלאַמענדיקע ווערטער (פֿאַר שלום) פֿאַר

קאמף!) זענען געפלאָסן ווי זוריקע לאַוואַ פון סאָוועטן, פון פראַך־ווינצן, פון אַרמיי־טיילן. מען האָט נישט געוואָסט וועלכע ריכט־טונג איז שטאַרקער, ביז דער קאָנגרעס האָט זיך נישט פאַר־זאַמלט אין מאַרט אין מאַסקווע. און דאָ איז געווען ווידער אַ מערהייט פאַר לענין'ען. אמת, די ריין־פראַלעטאַרישע סאָוועטן און אינרוס־טריע־אַרגאַניזאַציעס האָבן מערסטנס געזאָגט „ניין“, און די פּויערשע סאָוועטן און אַגראַרישע געגענטן האָבן געפאָר־דערט שלום. אמת, לענין האָט אזוי אַרום נישט געקענט שטיצן זיך אויף זיין אייגענער, זינט יאָרן באַגרינדעטער, סאָציאַלער גרונטלאַגע: דעם אַרבעט־ערקלאַס. אָבער איצט איז דאָס פאַר אים נישט געווען וויכטיק. ער האָט געשטרעבט צו באַקומען אַן „אַטעם־פּויוזע“, אַ שטיקל רואיקע צייט כדי צו באַפעסטיקן די מלוכה'שע מאַכט. האָט ער זיך טאַקע אויף דעם קאָנגרעס אַנטפּלעקט אין אַ נייעם ליכט: ער האָט פאַרטראָטן איצט נישט דעם אינטערנאַציאָנאַלן אַרבעט־ערקלאַס, נאָר דאָס נאַציאָנאַלע לאַנד, רוסלאַנד. צוויי פּרינציפּן זענען זיך געשטאַנען אַנט־קעגן: אינטערנאַציאָנאַלער אויפברויז קעגן נאַציאָנאַלן שלום; קאמף פאַר אידעע קעגן קאמף פאַר מאַכט; רעוואָלוציאָנערע ערלעכקייט קעגן פּאָליטישן אַפּאַרטוניזם.

אַז אַ מערהייט פון 700 דעלעגאַטן קעגן 300 האָט דעם 15 מאַרט פון יאָר 1918 באַשלאָסן צו באַשטעטיקן דעם אָפּמאַך מיט דייטשלאַנד, האָט אונזער פּאַרטיי אָנגענומען דעם באַשלוס אַרױס צו טרעטן פון דער רעגירונג. אויף מיר איז אַרױפגעלייגט געוואָרן די אויפגאַבע צו לייענען די דעקלאַראַציע וועגן דעם ביים קאָנגרעס. טױזנטער מענטשן, דעלעגאַטן און געסט, האָבן אין יענעם אַױונט אויסגעפּילט דעם מיט העלן עלעק־טרישן ליכט פאַרגאַסענעם זאַל. הגם מען האָט זיך געריכט אויף אונזער באַשלוס, איז אָבער די שפּאַנונג געווען אויסערנעױינלעך. האָט עס דאָך באַטייט דעם ערשטן אָפּענעם קאָנפּליקט אין דעם סאָױעטישן לאַגער. װאַס װעט דערפּון אַרױסװאַקסן? איך האָב זיך אָבער געפּילט אַ סך רואיקער און קלאָרער װי אין טאָװרישן פּאַלאַץ דעם 24 פעװראַל. עס האָט זיך אזױ שטאַרק געװאַלט

אראָפּנעמען פון אונז די טרויעריקע פליכט פון אויספירן די קאַ-
פיטלאַציע-פּאַדערונגען.

ביי אַ געשפּאַנטער שטילקייט פון זאָל האָב איך פאַרענדיקט
לייענען אונזער דערקלערונג. אז איך האָב זיך פאַמעלעך דורכ-
געשטופּט צו די הינטערשטע רייען פון דער עסטראַדע, האָט זיך
צו מיר אַ וואָרף געטאָן מיט עכטן צער אין זיין גאַנצער פיגור
דער הויכוואַקסער און גוטמוטיקער טומאַנאָוו. דער אַמאַליקער
פּאַלעס-לערער, איז איצט געווען אַ הויך-שטייענדיקער מיליטערי-
שער קאָמאַנדיר און אַ שאַרפּער קעגנער פון ברעסטער שלום.
אונזער אוועקגיין פון דער רעגירונג האָט אים געוויזן דעם „שלום“
פון אַן אַנדער געפּערלעכער זייט, און ער האָט מיט גרויס זאָרג
געטרייסעלט מיר די הענט. „טוט עס נישט! פאַרוואָס טוט איר
עס?“—הינטער אַ פּאַרהאַנג איז געשטאַנען די הויכע פיגור פון
דעם שווער-לייביקן, שוואַרץ-וואַנציקן מאַרינע-סאַמיסאַר דיבענ-
קאָ. דער רעבעלישער און לעבנס-לוסטיקער מאַטראַס, וואָס איז
„אַמאַל“, אין די אַקטאַבער-טעג ערשט, געווען אַ באַלשעוויס-
טישער העלד, האָט מיט אַ פאַר'חושכ'טן פנים געקוקט אַרום זיך,
עפעס ווי ער וואָלט זיך וועלן באַהאַלטן. זינט ברעסט-ליטאַווסק
איז ער אַריין אין אַ קאָנפּליקט מיט לענין'ען, און ער האָט געפילט
דעם אומ'חן, וואָס איז געפאַלן אויף אים. טאַקע אין דעם זעלביקן
אָונט, הינטער אַ פּאַרהאַנג פון דעם זעלביקן זאָל, האָט מען אים
אַרעסטירט.—שפעטער האָב איך אים פאַרטידיקט אין רעוואַך-
לוציאַנערן טריבונאַל, אָבער יענע געשיכטע געהערט נישט אַהער.

:: :: :: ::

זאָל זיין אַזוי! רוסלאַנד האָט דעמאָלט אונטערגעשריבן דעם
אומוויידיקן שלום. אָבער ווי ווערדיק און אחריות'דיק עס זענען
געווען די פּאַרמען פון דעם אַקט אין פאַרגלייך מיט דעם, וואָס
עס איז געשען אין דער דריטער וואָך פון יוני 1940, אין דעם
וואַלד פון קאַמפּיען. סיי ביים אַפּשליסן דעם וואפּנשטילשטאַנד,
סיי דעם 10 פעווראַל 1918 האָט דאָס „אומלאַיאַלע“ רוסלאַנד
געזוכט צו פאַרהיטן מיט אַלע מיטלען די אינטערעסן אָדער אַפּ-
צווענדן די געפאַרן פון זיינע פריערדיקע שותפים-מלוכות און

פעלקער. און אז לענין'ס פאליטיק האָט שוין געהאַט געצווונגען דאָס רוסישע פּאָלק אריינצוטערען אין סעפּאַראַטע פּאַרהאַנדלונגען מיט דייטשלאַנד, איז דאָס נישט געשען הינטער דעם פּאָלק'ס פּלייצעס, אין אַ פּאַררעטערישער שנעלקייט. דער צ.א.ק. האָט עס ליידענשאַפטלעך דיסקוסירט, די פרעסע (אויך די נישט-סאָוועטישע האָט נאָך דעמאָלט עקזיסטירט) האָט עס אָפּן באַהאַנדלט. אפילו נאָכדעם ווי די רעגירונג האָט שוין געהאַט צו געשטימט צו דעם אולטימאַטיוון שלום, איז נאָך—ביז צום ראַט טיפּיצירן עס אויף דעם קאָנגרעס—אָנגעגאַנגען אין לאַנד אַן אָפּענער קאַמף אַרום אים.

עס איז געווען אַ באַזונדערע פּאַרטיי און אַ ברייטער לאַגער אין פּאָלק, וואָס האָט אַקטיוו געקעמפט פאַר אַיזוואַרפּן דעם אָפּ-מאַך. אַלע מעגלעכע סברות און אַרגומענטן פון דעם פּאַטאַלן באַשלוס, סיי בנוגע רוסלאַנד'ס צוקונפט, סיי בנוגע די אַל-מענטשלעכע אידעאַלן, זענען אַרויסגעבראַכט געוואָרן מיט ער-לעכער שאַרפּקייט. נישט נאָר פרעסע און פּאַרזאַמלונגען, אויך דער טעלעגראַף האָט אין יענע צוויי וואָכן געדינט דעם אידעען-געפעכט פון ביידע לאַגערן. אַ פּאָלק איז צום ערשטן מאל מאַכיר-ליזירט געוואָרן אין רוסלאַנד צו נעמען אַנטייל אין דער לייזונג פון זיין גורל-פּראָגע. און אויב לענין'ס שטאַנדפּונקט האָט דאָך באַקומען די אויבערהאַנט, האָבן די קעגנער נישט געקענט באַ-שולדיקן וועמען נישט איז אין אַרייננאַרן אָדער פּאַרזאַמלטיקן די מאַסן.

אָבער אין פּראַנקרייך, וואָס האָט זיך גערימט מיט אירע דעמאָקראַטישע אינסטיטוציעס, האָט מען נישט נאָר דערלויבט דער פּאַניק צו באַהערשן די לאַגע, מען האָט דירעקט באַנוצט די פּאַניק, כדי הינטער דעם רוקן פון פּאָלק און קעגן דעם ווילן פון דעם נאָענטסטן שותף—ענגלאַנד, אָפּוויזשליסן אַ שלום, אַוועקגעבן דעם זיגער דאָס לייב מיט דעם לעבן, אונטערצוגעבן זיך אַן שום גאַראַנטיעס. דאָס פּראַנצוויזישע פּאָלק איז מיט געבונדענע הענט און פּיס, מיט אַ פּאַרשטאַפּטן מויל אויסגעליפּערט געוואָרן צו דעם שונאָ.

דאָס פראַנקרייך פון מאַרט 1918 האָט מיט ביטערער אויפֿרע-
גונג באַשימפֿט דאָס נייע רוסלאַנד פאַר דעם „פאַררעטערישן
שלום“. אין יוני 1940 זענען די אַלע באַשולדיגונגען צעזויט
געוואָרן ווי רויך אויפֿ'ן ווינט. עס איז טאַקע פאַראַן אַ היסטאָ-
רישע לאַגיק אין דעם, וואָס די רעכטסטע פון די רעכטע האָבן
איצט איבערגענומען די פירונג פון זייער צעקאַליעטשעטן
פאַטערלאַנד.

אַרײַסטאַקראַטיע און יחוס

איך האָב טעלעפּאָנירט צום סעקרעטאַר פון ליידי גאָאָרדי און געבעטן וועגן אַן אוידיענץ. מען האָט מיך איינגעלאָרן אויף פינף אַזויגער דעם זעלביקן טאָג. אַ קאָקעטיש אויסגעפּוצטע פּאַ-סאַזירישע האָט געפירט איבער די שטילע וואַסערן פון סיד-נעיער האַפּן צו דער געגנט „קיריבילי“, וווּ עס שטייט דאָס אַרמיר-ראַלס-הויז, די רעזידענץ פון גאָווערנאָר-דזשענעראַל אין דער שטאַט. יעדעס מאָל ווען מיר קומט אויס צו שיפן זיך איבער דעם האַפּן, ווערט די נשמה ממש געפּאַנגען גענומען פון דער שטילער פּילפּאַרביקער אומגעגנט, פון דער רואיקייט און פּרילעכקייט וואָס שטראַמט ארויס פון די הייזער, פּאַבריק-קווימענס און באַ-זונדערס פון דעם מעכטיקן און לייכט-גראַציעזן סידנע-יבּריק.

גלייך ביים איינגאַנג-טויער פון דעם פּאַלאַץ שטייט אַ וואַך-פּאַסטן. מען באַגריסט זיך איינפאַך, איך וואָלט געזאָגט היימיש. איך זאָג אים אַז איך האָב אַ באַגעגעניש מיט ליידי גאָאָרדי, אָבער איך בין געקומען אַביסל צו פּרי. צי קען איך אַ ווילע אָפּוואַרטן אין זיין וואַך-שטיבל דאָ דערביי?

— געוויס יאָ. — איך זען זיך, ער שטייט רואיק, מיט אַ פּריינטלעכן שמייכל. מיר וואַרפן זיך איבער מיט באַמערקונגען וועגן עפעס. פּלוצים זעצט ער זיך צו אויף אַ שטול, און דער הויכוויקסיקער, ברייטפלייציקער פּאַליציאַנט פּאַרוואַנדלט זיך אין אַ שוואַך מענטשן-קינד. ער רייבט, מיט זאָרג אין פנים, זיין רעכטן פּוס, ציט אַרויף אַביסל דעם הויז און זאָגט מיט אַ שוואַך קול: „די טעג ערשט האָט עס דאָ אָנגעהויבן וויי צו טאָן . . . איך ווייס נישט פון וואָס . . . געפּאַרן אויף אַ בייסיקל און פּלור

צים דערפילט אזא ווייטאָק . . . זאָל איך איצט גיין אין
האַספיטאַל? . . .”

ווי יעדער קראַנקער, וואָס שטייט אין דעם אָנהויב פון אַ
געהיימניספולער מחלה, קוועטשט ער מיט די פלייצעס, וויל עס
מאַכט צו קליינגעלט און האָט מורא פאַר זיינע אייגענע חשדים.
ער זוכט ביי אַ צופעליקן גאַסט אין זיין שטיבל טרייסט. איך
קוק אין זיין געזיכט מיט דעם פאַרלויבענעם שמייכל און רייד
אים צו צו גיין טאַקע באַלד אין האַספיטאַל.

צי וואָלט אזא געמיטלעכע שטימונג מעגלעך געווען אין אַן
אייראָפּעאישן לאַנד? איך קום דאָך צום פּלאַץ פון אַ גענעראַל-
נובערנאַטאָר, און דערצו נאָך אין אַ מלחמה-צייט. מיט וואָס
פאַרא שרעקענישן און דראָאונגען איז אַרומגערינגלט אזא מיטול,
און באַזונדערס אזא מענטש, אין אַ דייטשלאַנד, אַ רוסלאַנד, אַ
פראַנקרייך. אַ צווייפאַכער צויבער, פון מלוכה און פון אַרמיי,
ווערט אַרויפגעצויגן אויף די הויכטגעשטעלט פּערזאָנען אין
אייראָפּע. אין ענגלאַנד און דאָ איז דער צויבער גאָרניט פאַראַן.
מיט אַ צייט צוריק האָב איך נאָכגעפאַלגט אין סידנעי דעם
ערשטן מאַרש איבער די גאַסן פון דער אויסטראַלישער דייוויזיע
וואָס האָט געזאָלט אַפּפאַרן צום קריג. עס איז געווען זייער אַ
הייסער טאָג, און עס איז געווען שווער צו שטיין אויף די פיס
די פאַר שעה. אָבער עס איז געווען ווערט. איך האָב געזען אַ
מערקווירדיק בילד. די הויכע און שלאַנקע סאָלדאַטן וואָס האָבן
אָזוי ענערניש מאַרשירט האָבן קוים געהאַט אַ גייסטיקע ענלעכ-
קייט מיט „אונזערע“ אייראָפּעאישע סאָלדאַטן. עס איז נישט
געווען אין זיי קיין שום צייכן פון דעם עכטן מיליטאַריזם, אָט
פון יענער אָנגעבלאָזענער און פאַראַכטנדיקער גרויסקייט וואָס
באַשיינט אָזוי די קלאַסישע סאָלדאַטן. זיי האָבן געטראָטן
ריטמיש און אַפילו עלעגאַנט, איינגעטיילט לויט מיליטער-גרוּפּן.
די ביקסן האָבן, ווי אין אַלע אַרמיען, געשטראַלט אין דער
ברענענדיקער זון און צוגעגעבן זיי דעם ערנסטי כאַראַקטער פון
אַ מחנה וואָס גייט אין קאַמף. זיי זענען געגאַנגען פאַרביי דעם
מאַנומענט פאַר די געפאַלענע אין פריערדיקן קריג, און זיי האָבן
אַלע לויט באַפעל געווענדעט זייערע אויגן צו די סימבאָלישע

פיגורן ארום דעם גראַנטיט־קבר. פאַראַוויס פון יעדער גרופע האָבן מאַרשירט אָפיצערן.

אָבער זיי אַלע צוזאַמען האָבן נישט אַרויסגערופן דעם אינדרוק פון אַן אַרמיי, וואָס לעבט פאַר זיך אליין, אָפגעשלאָסן פון פּאַלק. עס איז דאָ נישט געווען קיין שמץ פון „מיליטערישן שטאַלץ“. און אַפילו די אָפיצערן (וואָס האָבן זיך אויסגעצייכנט דורך אַ פּאַר שליפעס אויף די אַרבל) האָבן זיך געהאַלטן נאָר ווי העכער שטייענדיקע סאָלדאַטן. דאָס איז געווען באַמת, אין גענויען זינען פון וואָרט, די אַרמיי פון פּרייע בירגער. איר האָט זיי ממש געזען—די אַרבעטער, פּויערים, אָנגעשטעלט, קליינע באַאַמטע—הינטער זייער געמיינזאַמען אונטערן. זיי האָבן זיך פּרייוויליג פון זיך אליין צונויפגעזאַמלט, און אַז די מלחמה וועט אויסגיין וועלן זיי פונקט אזוי ווידער פאַנאַנדערשיטן זיך איבערן לאַנד. איז עס קיין ווונדער נישט וואָס די הונדערטער טויזנטער איינפאַכע בירגער, פּרויען און קינדער, האָבן זיי באַגריסט אויף די גאַסן מיט אַ הימישער, פּשוטער וואַרעמקייט. און טרעפט מען אזוינע סאָלדאַטן אין גאַס, הדוש'ט מען זיך איבער זייער נאַכלעסיק אַנטאָן זיך, איבער זייער פּויל אַרומדרייען זיך און שמועסן מיט וועמען עס זאָל נישט זיין. דער סאָלדאַט־מאַנטל איז אַרויפגעוואָרפן אויף די פּלייצעס, און נישטאָ, דוכט זיך, דער סאָלדאַטישער ברען. מאַכט נישט קיין טעות! אָט די כלומר'שט נאַכלעסיקע כּענטשן זענען עכטע קינדער פון פּאַלק, און זיי וועלן אים פּאַרטידיקן מיט ברען ווען עס וועט קומען די שעה.

איך בין צוגעקומען צו דעם פּאַרטאַל פון דער געביידע, אַ באַקאַנטער אָפיצער האָט באַגריסט און אַ לאַקיי אין אַ ליווריי האָט מיך אַריינגעפירט אין איינעם פון די גרויסאַרטיקע זאַלן. ליידי גאַאורי איז שטיל אַריינגעקומען און האָט געבעטן צוזעצן זיך צום פּייער פון קאַמין. אַן עלטערע פּרוי, הויך און צאַרט, מיט ווייכע, גוטמוטיקע אויגן, מיט אַ פּריינטלעכן שמיכל פון אַ ליבער מומע. אַ גאַנצן טאַג פירט זי דאָס לעבן פון אַן אַריס־טאַקראַטישער דאַמע, זיצט אין קאַמיטעטן פון רויטן קרוין, רופט

דעם עולם צו געלט־זאמלונגען, סטארעט זיך צו מאָביליזירן די פרויען. איצט איז זי אין אַ הימישן קלייד, פריי פון צערע־מאַניעס, רעדט ווי אַ פריינט.

זי וויל וויסן ווי גייט אָן די אַרבעט אַרום קימבערליי. דער־צייל איך וועגן די דערגרייכונגען אין סידנעי, וועגן דער באַראַ־טונג מיטן פרעמיער פון מערב־אויסטראַליע, באַווייז איר זיין בריוו מיט אַ צוזאָג אויף שפעטער. עס איז נישטאָ אויף וואָס צו באַקלאַגן זיך, סידנעי האָט זיך אַרויסגעוויזן פריינטלעכער ווי מען האָט דערוואַרט. דער פאַרדרום איז נאָר וואָס מען מוז דערווייל אָפלייגן די זאַך. מען קען איצט נישט קומען דערמיט צו דער רעגירונג. זי הערט זיך איין מיט יענעם טיפן אינטערעס וואָס באַווייזט אַז דער ענין איז נאָענט צו איר האַרצן. — ווען רעכנט איר וועט מען קענען ווייטער אָנגיין? — פרעגט זי.

זאָג איך: ווי נאָר מיר וועלן באַקומען בעסערע ידיעות פון אייראָפּע און איך גלויב, אַז מיר וועלן זייהאַבן באַלד . . .

רעדט מען שוין וועגן די אַלגעמיינע פּראָגן, פרעגט זי וואָס טראַכט איך וועגן רוסלאַנדס פּאָליטיק, וואָס באַדייט דאָס באַ־זעצן פון בעסאַראַביע, צי איז דאָס קעגן דייטשלאַנד? עס איז אַביסל מאָדנע וואָס אויך זיי, די מענטשן וואָס שטייען נאָענט צו דעם רעגירונג־קוואַל, האָבן די זעלביקע זאַרג, טראַכטע־נישן און אומקלאַרקייטן וואָס מיר אַלע, געווענלעכע צייטונג־לעזער. זי איז צופרידן פון מיין דערמונטערונג, הגם זי זאָגט דאָס נישט דירעקט. זי זיצט טיף פאַרזאָרגט, אַרויסזאָגנדיק שטיל אַז זי גלויבט אין אַ גרויסער ענדערונג פון דער וועלט נאָכן קריג. זי קומט ווידער צוריק צו קימבערליי און פרעגט וואָס קען מען טאָן איצט פאַר דער זאַך.

אומדערוואַרטעט דערשיינט מיטאַמאָל לאַרד נאָאָרי, איר מאַן. דאָס איז אַ פיינע געשטאַלט פון אַ הויך־וועסקין און שלאַנקן מאַן מיט אַ גרויען קאַפּ, אין מיליטערישער קליידונג. דער מיליטערישער בגד ליגט אויף אים זייער נאַטירלעך, און אויף דער ברוסט שימערירן אומצאָליקע מעדאַלן. אָבער ווידער אַמאָל: נישטאָ אין דער פאַראַדנער געשטאַלט קיין שום מילי־

טערישע גדלות, נישט א שפור פון א „מלחמה-לאָרד“. די מילדע אויגן איבער די גרייך-גרויע וואַנצעס באַלויכטן א דורכאויס פרידלעך געזיכט. איר קענט גלייך זען דעם זיידן וואָס איז אריינגעטאָן אין שפילן זיך מיט די קלייניקע אייניקלעך. און זעט מען זיי ביי-דעם—מאָן און פרוי—צוזאַמען איז דאָס מסתמא דער טיפ פון אַן ענגלישער פארמעגלעכער, טיטולירטער, פּיין דערצויגענער פאַמיליע.

אויך ער אינטערעסירט זיך תּכּף מיטן גאַנג פון מיין אַקציע, אויך ער איז צופרידן מיטן בריוו פון מערב-אויסטרעלישן פרע-מיער. „דאָס איינציקע—זאָגט ער—וואָס מען פרעגט שטענדיק איז: צי וועט אייער געזעלשאַפט האָבן די פינאַנסן אויף צו האַלטן די קאָלאָניסטן אויפן פּלאַץ, ווייל אויב זיי וועלן פאַרלאָזן קימ-בערליי און גיין אין די שטעט, וועט דאָס פאַלן צו לאַסט פון אויסטרעליע.“ ער איז העכסט צופרידן צו הערן פון מיר אז פון דער זייט דראָט קיין שום געפאַר נישט אונזער פּלאַן. „דער איינציקער אַרגומענט וועלכן א יך הער דאָ אָפּט איז אז מען זאָל נישט שאַפן קיין קאָלאָניעס פון אויסלענדער“—זאָג איך צו אים. אָבער דאָס וואַרפט ער אָפּ מיט אַן ענערגישער האַנט-באוועגונג. „ניין, פון דעם אַרגומענט האַלט איך גאַרנישט. די קאָלאָניע וועט דאָך נישט זיין קיין פּאָליטישע די עמיגראַנטן וועלן דאָך קומען פון פאַרשידענע שטאַטן, נישט אזוי?“... איך האָב פאַרשטאַנען אז ער האָט דעם פונקט נישט איינ-מאָל פאַרטיידיקט לגבי אַנדערע. ער האָט איינגעשטימט אז— נישט געקוקט אויף דער מלחמה—דאַרף מען ווייטער אָנגיין מיטן פּראָיעקט.

מען איז אַריבער אויף די טאַג-פּראָגן. צי גלויבט איר באמת— האָב איך געפרעגט—אז היטלער וועט מאַכן דעם אָנפאַל אויף ענגלאַנד? קען דאָס בכלל געלינגען?

— געוויס נישט. ביי נאַרמאַלע באַדינגונגען וואָלט מען נישט געדאַרפט טראַכטן וועגן דעם. אָבער היטלער איז אַן אומ- נאַרמאַלער מענטש און ער קען וואַגן אַפילו דאָס...
אז איך האָב דערמאַנט ווי מענטשן-פּריינטלעך און קלוג די דעגירונג האַנדלט לגבי די „פּיינטלעכע אויסלענדער“ וואָס זענען

דאך קרבנות פון דייטשלאַנד, האָט ער דאָס מיט לעבעדיקייט באַשטעטיקט. „אזוי מוז דאָס זיין . . . ענגלישע גערעכטיקייט זאָגט אַז עס איז בעסער צו באַפרייען איין שולדיקן צווישן צען אומשולדיקע, אידער צו באַשטראַפן צען אומשולדיקע צוליב איינעם אַ שולדיקן . . . דאָס וואָלט געווען קעגן אונזערע באַגריפן פון גערעכטיקייט . . .

און ער האָט פאַרענדיקט מיט אַזאַ שטאַרקייט ווי איך האָב דאָס אין אים נאָך קיינמאָל נישט באַמערקט: „ניין, דאָס וועט נישט זיין . . . די רעגירונג איז פעסט אין דעם.”

ליידי גאַאורי האָט דערמאָנט וועגן מיין בוך „ספירידאַנאָואַ” וועלכן זי האָט מיט אינטערעס דורכגעלייענט און וויל איצט איבערגעבן צו אים. „מיר וועלן דאָס פון אייך נישט אוועק נעמען, איר וועט דאָס האָבן צוריק” — האָט זי מוסיף געווען מיט דעם זעלביקן ווייכן שמייכל. — זיי באַגלייטן מיך ארויס, און די גרויסע אָפֿיציעלע זאַלן קוקן אויס ווי היימישע צימערן. אַז איך גיי איצט צוריק דורך דער פינצטערער בוימער־אַלעע פאַרביי דעם גרינסדיקן וואַך־פּאַסטן, פיל איך אַ באַזונדערע וואַרעמקייט אין זיך. דאָס איז דער צויבער פון די אידעלע צוויי מענטשן וועלכע איך האָב אַקאַרשט באַגעגנט.

:: :: :: ::

דאָס איז נישט געווען דאָס ערשטע מאָל, וואָס איך האָב געטראַפן די מענטשן. עס איז געווען אַן אומדערוואַרטעטע הילף פון מזל בעת איך האָב דערהערט פאַריקן יאָר זייענדיק ביי די דוראקס, אַז דער גאַווערנאַר־דזשענעראַל מיט זיין פרוי קומען באַזוכן דאָס זעלביקע קימבערלי־לאַנד. איך האָב געלייענט, אַז זיי וועלן באַלד, אין אויגוסט 1939, פאַרלאָזן זייער הויכן פּאַסטן אין אויסטראַליע און אומקערן זיך צוריק קיין ענגלאַנד. האָב איך געטראַכט: וואָס פאַר אַ אונטערשטיצונג דאָס וועט זיין ווען זיי וועלן אין ענגלאַנד באַריכטן וועגן דעם דאָזיקן געהיימיספּוילן לאַנד, וואָס שטראַלט פאַר אונזערע אויגן. אַזעלכע הויכגעשטעלטע און קאַמפּעטענטע מרגלים וועלן איבערצייגן דאָרטן אַלע סקעפטיקער . . .

זיי זענען געקומען פון קימבערליי באניסטערטע. באנייס-טערט פון דער נאטור, איבערצייגט אין דער מעגלעכקייט פון קאלאניזאציע, פריינטלעך צו דער אידעע פון א יידישער קאלאניזאציע. זיי האבן אינגאנצן באשמעטיקט מיינע דערפארונגען און האפנונגען. דערצו האט זיך נאך ארויסגעשטעלט, אז צוליב דער מלחמה-געפאר וועלן זיי פארבלייבן אויף זייער פאסטן אין אויסטראליע אויף ווייטער. סיי מר. דוראק סיי מר. מילס (דער דעפוטאט פון מערב-אויסטראלישע סענאט) האבן אראנזשירט איך זאל זיך טרעפן מיט גאארוי אין פערט. דער איינדרוק וועלכן איך האב גלייך באקומען פון אים איז פארבליבן דערוועלביקער אויך שפעטער: איינפאכקייט, באשיידנקייט, אויפריכטיקייט, פריינטלעכקייט פון א גוטן מענטשן. ער איז דעמאלט נישט געווען מיליטעריש געקליידעט. ביי דעם קאמין האבן מיר געפירט דעם שמועס און ער האט געלויבט די קימבערלייס, זאגנדיק אז ער האט פריער נישט געוואסט וואס פארא צוקונפטרדיק לאנד דאס איז, הגם ער האט געלעבט עלף יאר אין אויסטראליע. ער האט געלויבט די מערב-אויסטראליער אלס די פריינטלעכסטע פון אלע אויסטראלישע בירגער.

— פון וואנעט קומט דאס? — האב איך געפרעגט, ווייל איך בין אויך געווען אנטציקט פון זיי.

— אפשר דערפאר ווייל דער שטאט ליגט אזוי ווייט אוועק פון די גרויסע מזרח-שטאטן . . . דא פילט זיך נאך שטארק דער כאראקטער פון א יונגער קאלאניע . . . און פיאנערן וואס געדענקען זייערע אייגענע צרות זענען גרייט צו העלפן דעם שכן . . .

ער האט גענוי אויסגעפרעגט וועגן די פרינציפן פון אונזער פלאן, יעדעס מאל צוגעשאקלט מיטן קאפ, אונטערשטראכן די סטראטעגישע באדייטונג פון אזא ישוב אין צפון פון לאנד. איר פארשטייט דאך—האט ער דערקלערט—אפיציעל קען איך זיך נישט מישן אין די רעגירונג-אנגעלעגנהייטן. איך קען נאר רעדן מיט מענטשן אומפארבינדלעך, אט אזוי ווי איצט, זיצנדיק ביים קאמין . . .

איך האב געדאנקט מיט גרויס באפרידיקונג. דערנאך האב

איך זיך מיט אים געטראָפן אין מעלבורן און סידנעי בעת אויף אים איז שוין געלעגן דער יאָך פון מיליטערישן אויבערדאָמאָנאָר. פונדעסטוועגן האָט ער יעדעס מאָל אַרויסגעוויזן די זעלביקע פאַראַינטערעסירטקייט און גרייטקייט צו העלפן.

ליידי גאָאָרי האָב איך געטראָפן שפעטער אין קאָנבעראַ. דאָס איז געווען אַ משונה'דיק-הייסער נאָכמיטאָג, אין יאָנואַר. ביי אַ קליינעם טיי־טיש הינטער פאַרמאכטע לאָדנס האָט זיך פאַרזאמלט איר שטוביקע געזעלשאַפט, אירע סעקרעטאַרן און אויך סער טאָמאַס בעווין. דער פייערדיקער בייטש פון דער מלחמה האָט זיך נאָך דעמאָלט נישט געהאַט אַראָפּגעלאָזן איבער די קעפּ ווי שפעטער. האָט מען זיך נישט געזאָרגט צופיל, און איך האָב געמוזט דערציילן פון מיינע דעראַינערונגען וועגן רעוואָלוציאָנערן רוסלאַנד: ווי „מיר“ האָבן אין יאָנואַר 1918 אָנדערקענט די אומעפהענגיקייט פון פינלאַנד. אָבער גלייך נאָך טיי האָט זי מיך אַרויסגערופן אין אַן אַנדער צימער און האָט מיט דער גרעסטער זאַלעכקייט אויסגעפרעגט וועגן דעם קינד בלייפלאַן. זי איז ווייניקער געבונדן ווי איר מאַן און זי האָט געקענט רעדן מיט וויכטיקע פּערזאָנען וועגן דעם. האָט זי מסתמא געוואָלט וויסן וואָס צו ענטפערן די קעגנער. פון וואַנעט נעמט זיך אַזאַ אינטערעס?—האָב איך זיך געפרעגט—דאָס איז מער ווי פּאָליטישער אינטערעס. דאָס איז הומאַניזם, מיטלייד מיט די ליידענדיקע פליטים, עפעס אַ רעליגיעזע פאַרפּלעכטונג לגבי יידן. . . . אירע טרויעריקע, ווייך-בליקנדיקע אויגן האָבן מיך באַגלייט אַ לאַנגען וועג נאָך דעם שמועס.

איך מוז זיך ווונדערן אויף זיך אליין. פון די יונגע יאָרן אָן האָבן מיר, ראַדיקאַלן, געשפּירט אַן אינסטינקטיווע אָפּטייגונג קעגן טיטולירטע פּערזאָנען: אַזוי אין רוסלאַנד גופאַ, אַזוי לגבי ענגלישע לאָרדן. נאָך מער: אַ „לאָרד“ איז געווען די עכטע פאַרקערפּרונג פון אַריסטאָקראַטיע. איצט זע איך די זאַכן אַביסל אַנדערש. זינט איך בין געקומען קיין ענגלאַנד אין 1933 און האָב גענומען נענטער צוקוקן זיך צום ענגלישן עפּנטלעכן לעבן האָב איך באַמערקט עפעס וואָס האָט זיך מיר געוואָרפן אין די אויגן שוין פריער. נישט אַלעמאָל זענען אַריסטאָקראַטן די

ערנסטע, נישט אלעמאל זענען דעמאָקראַטן די בעסטע. אזא
 פיגור ווי ל א ר ד ראָבערט סעסיל האָט געמאַכט א טיפערן
 איינדרוק ווי מ ר . רעמוזי מעקדאָנאלד. בעת דער צווייטער
 האָט גע'דבר'ט און גע'דרשנ'ט וועגן שלום האָט דער ערשטער
 געטאָן אין דעם. אומפאַרגעסלעך וועט פאַרבלייבן דער איינ-
 ציקארטיקער פּאָלקס־דעפערענדום וועלכן ער מיט זיינע פּרײַנט
 האָבן דורכגעפירט—קעגן דעם ווילן פון רעגירונג און פרעסע—
 צווישן די ענגלישע מאַסן אין יאָר 1935. זיי זענען געגאַנגען פון
 שטוב צו שטוב צו די איינפאַכסטע שיכטן פון פּאָלק. זיי האָבן
 זיי אויסגעפרעגט וועגן זייער ווילן צו שלום און וועגן דער ליג
 אָף ניישאַנס, און האָבן אויפגעזאַמלט מ'יאָגען שטימען.
 אָט דער לאָרד האָט זיך נישט געגעבן קיין רו און זיין שטימע
 האָט זיך שטענדיק געלאָזט הערן ווען דער אומגליק פון די
 דײַטשע פּליטים איז אויסגעבראַכן. ער האָט אויך פאַרלאָנגט,
 אַלס פּאַרזיצער פון דעם ראַט ביי דעם הייקאָמישאַנער פאַר די
 דײַטשע פּליטים, מיט אַ זעלטענער זעעוודיקייט (אין 1934!) אז
 מען זאָל זוכן פאַר די יידישע אויסוואַנדערער נייע לענדער פאַר
 מאַסנאהאַפטער קאָלאָניזאַציע.

אזא טיפ מענטש האָב איך געפונען שפעטער צווישן אַ ריי
 אנדערע ענגלישע אַריסטאָקראַטן. בעת מיר האָבן גענומען באַר
 קענען די פירנדיקע פּאָליטיקער אין לאַנדאָן מיט אונזער אויסט-
 ראַלישן „פּריילאָנד“־פּראָיעקט, האָב איך געראַפּט באַזוכן איר
 ניקע צענדליק באַקאַנטע פּערזאָנען. איך האָב פון זיי דערוואַרט
 אַ שטייפּע, קאַלט־אַפיציעלע באַציאָנונג, ווי עס וואָלט געווען אין
 אנדערע לענדער. איך האָב געטראָפּן אַ פּשוט'ע, נישט־גע-
 קינסטעלעטע, אויפריכטיקע, זייער אַפּט האַרציקע באַציאָנונג. אין
 ערשטן אָנפאַנג בין איך געווען גשטומם, דערנאָך האָב איך זיך
 דערצו צוגעווינט. אזוי איז דאָס מסתמא אין די בעסערע ענגלישע
 קרייזן. איך האָב גערעדט מיט פּאָליטיקער פון ביידע הייזער
 פון פאַרלאַמענט, מיט קאָנסערוואַטיווע און אַרבעטער־דעפּוטאַטן,
 מיט געלערנטע פון הויכן שטאַנד, מיט פּריוואַטע פּערזאָנען—און
 אומעטום איז דאָס געווען אזוי: מער אַדער ווייניקער דער טיפ
 פון לאָרד נאָאָרי (זאָל דאָס זיין דערפאַר ווייל מיין מיסיע האָט

מיד נאטירלעך געפירט צו דער עליטע פון דער געזעלשאפט, צו אירע הומאניסטישע שפיצן? אפשר. אבער צי איז פאראן אזא עליטע ביי אנדערע פעלקער?

איך דערמאן זיך א שמועס מיט א מאן יואם האט נישט פארנומען קיין נאך באזונדערן פלאץ אין דער לאַנדאָנער עליטע: לאָרד סטאָנהייװען, א געוועזענער גאָװערנאָר־דזשענעראַל אין אויסטראַליע, א שער־האַלדער און געשעפטסמאַן פון א גרויסן פארמאט. איך בין געקומען צו אים מיט א פאָר מינוטן פריער ווי אָפּגערעדט, און זיין דינער האָט מיך אַרײַנגעבעטן אין זיין קאַבינעט. אַ צימער מיט ביכער און זשורנאַלן, דורכגענומען מיטן באַקאַנטן גײסט פון אַן אינטעליגענט. ער איז באַלד שנעל אַרײַנגעקומען און האָט מיר פאַרגעשלאָגן צו רעדן דײַטש אויב איך האָב שוועריקייטן מיט ענגליש. דאָס איז אַ פּײַנער זשעסט לַגבּי דעם אויסלענדער. ער האָט אויפּמערקזאַם אויסגעהערט מיין באַריכט, האָט אנדערקענט דעם ווערט פון אונזער פּראַיעקט און צוגעזאָגט העלפּן. מער נאָך: ער האָט גענומען נעבן עצות ווי אָנצופירן אַמבעסטן דעם קאַמפּײַן אין אויסטראַליע און צו באַקעמפּן „געוויסע פאַראַרטיילן.“ אז ער האָט דערהערט אז מיר זוכן אַ פאַר נישט־ײַדישע ענגלענדער פאַר אזאַ מיסיע, האָט ער, שטײענדיק ביים קאַמין און לאָזנדיק וואַלקנס פון רויך פון פאַפּיראַס, פּלוצים אַ פּרעג־געטאַן: צו וואָס אײַגנטלעך האַלט איר דאָס פאַר נױטיק? דאָס בעסטע וועט זיין ווען נאָר ײַדישע פאַרטרעטער וועלן קומען קיין אויסטראַליע און דערקלערן זײער זאך. וועגן אנדערע וועט מען אפשר שטעלן אומפאַסנדיקע פּראַגן . . .

ווי אָפט אין לעבן, קען אַמאָל אַ צופעליקע באַמערקונג פון אַ קלוגן מענטש ארויסרופן אַן איבערקער אין אײערע פּלענער. זיין אָנרעגונג איז בײַ מיר געבליבן שטעקן אין קאַפּ: איך האָב דערווען דעם צוקונפטיקן קאַמפּײַן אין אַן אנדער ליכט. מיר האָבן אויפּגעהערט צו זוכן מיט געוואַלט דעם אומבאַקאַנטן פאַרטנער אין וועג. אײַצט, דאָ אין סידנעי, מיט צוויי יאָר שפּע־טער, זע איך ווי גערעכט ער איז געווען. נישט וויסנדיק האָט ער אונז באַמט אַ העלפּ געטאַן. איך האָב דעמאָלט דערפּילט צו

אים אזא צוטרוי אז איך האָב אים דערציילט וועגן מיין דער-
פארונג מיט נישט-יידן אין ענגלאַנד. זיי ווייזן נישט ארויס
קיין אַנטיסעמיטיזם, פונקט אזוי ווייניק ווי אַ ספעציעלן פראָ-
סעמיטיזם. זיי באַציען זיך צו יידן מיט דער זעלביקער פשוט'ער
רואיקייט ווי צו אַנדערע פעלקער. נישט זיי האָבן טענות צו
יידן, נישט זיי פארענטפערן זיך פאַר זיי. בעת זיי רעדן וועגן אַ
יידישער פראַגע, שוועבט נישט איבער זייער געזיכט יענער שאַטן
פון אומזיכערקייט (אָדער פון שולד?), וועלכן מיר טרעפן אזוי
אָפט ביי אַנדערע פעלקער, וועלכער דריקט אויס עפעס אַ פאַר-
באַהאַלטענעם שלעכטן, אָדער אפילו גוטן געפיל.
לאָרד סטאַנהיווען האָט עס מיט אַ זיכטבאַרער צופרידנקייט
אויסגעהערט און באַשטעטיקט. זיין באַציאונג איז געווען כמעט
טיפיש פאַר זייער אַ סך אַנדערע אין ענגלאַנד. עס קומט אַרויף
אפילו אויפן געדאַנק אז די כלומר'שט סענטימענטאַלע פראַזע
וועגן ענגלאַנדער אַלס ביבל-פאַלק איז גאַרנישט אזוי אויבער-
פלעכלעך ווי מען מיינט.

:: :: :: ::

פון וואַנעט נעמט זיך אָט די מדה פון איירלקייט ביי אַריס-
מאָקראַטישע שיכטן, ביי דעם אַדל? זיי זענען נישט בטבע בע-
סערע מענטשן, אָבער זיי זענען מסתמא קולטייווירט דורך דורות
פון דערציאונג, פון רייכער און זיכערער עקזיסטענץ. צו קולטור
מוז מען האָבן פרייע צייט אין לעבנס-וואַנדל, אַ רואיקן קאַפּ
און אויסגערופן גוף (האָבן אונז שוין דערקלערט די גריכן), די
רייכע שיכטן האָבן פאַרמאָגט אָט דעם אוצר פון פריי צייט, פון
Leisure ; רופט מען זיי טאַקע די Leisured Classes
האָבן זיי געקענט (נישט אַלע, אודאי נישט אַלע!) אויסטיילן פון
זיך מענטשן וואָס האָבן זיך אָפגעגעבן צו דער איירעלער אַרבעט
פון טראַכטן (פון פילן און טראַכטן ניט נאָר וועגן זיך, נאָר
איבערפערזענלעך, וועגן דער וועלט) און פון זאָן צדקה.
טאַקע די פולקייט פון זייער פריוואַטן לעבן האָט זיי געמיינט
אַרויסצוגיין פון ענגן קרייז צו די הויכן פון גייסט און צו די
טיפענישן פון האַרץ. אויב אזא פראַצעס האָט זיך איבערגע-

חזר'ט אין אייניקע גענעראציעס, איז אפשר קיין ווונדער נישט וואָס מען טרעפט צווישן די היינטיקע בריטישע אַדליקע אַ ריי פיין-האַרציקע, ווייכע און זייליש-אויפּמערקזאַמע מענטשן. קיין ווונדער אויך נישט, וואָס זייערע גענעראַלן האָבן בכלל נישט דעם אויסזען און דעם פאַרביסן-מיליטאַריסטישן פנים ווי ביי כמעט אַלע אַנדערע פעלקער אין דער וועלט.

נישט אַלע מאָל, פאַרשטייט זיך, וואַקסט דער מענטשלעכער אַרץ פון אַזעלכע מקורות. אין יידישן פּאָלק, לְמַשָּׁל, האָט זיך אין די דורות אויסגעבילדעט דער טיפּ פון אַ תּלְמִיד חֶכֶם, פון געלערנטן, וועלכער האָט אַן שום צווייפל פאַרנר מען דעם פּלאַץ פון אַן אַריסטאָקראַטיע. ווי מאַטעריעל וויכטיק עס זענען נישט געווען די רייכע שיכטן אין דעם שווערן געראַנגל פון פּאָלק פאַר זיין קיום, אָבער דער רוקנביין פון דער נאַציע, איר זיילישער כּח, האָט זיך געהאַלטן אויף דער זייער ברייטער שיכט פון תּלְמִיד חֶכֶם, אָדער אויף דעם אומבאַגרענעצטן דרך ארץ צו זיי. אַזוי ווי ביי אַנדערע פעלקער ווינטשן זיך איינפאַכע בירגער צו דערהויבן זיך צו דער מדרגה פון אַ טיטול, אַזוי האָבן ביי יידן עלטערן און קינדער שטענדיק געשטרעבט צוצוקומען נעענטער צו דעם שיין פון דער תורה און פון אירע טרעגער. די אַרעסמטע מאכע האָט שטענדיק אָפּגעלייגט דאָס ביסל געלט פאַר „שכר לימוד“; די עלטערן האָבן גע'חלומ'ט וועגן אַ חתן—אַ לערנער (דער אמת'ער יחוס); און די גמרא האָט אויפגעשטעלט אַזאַ מערקווירדיקן, ממש רעוואָלוציאָנערן זאַץ ווי „אַ ממזר אַ תּלְמִיד חֶכֶם איז וויכטיקער אפילו ווי אַן אומגעלערנטער כּהן גדול“.

עס האָט זיך אַ סך געענדערט אין די לעצטע פּופּציק יאָר, מיטן אויפקום פון דער מאָדערנער בילדונג, אָבער אויך די תּשוקה פון יידישע עלטערן צו אַ „דאָקטאָר“ אין דער פּאַמיליע איז צום טייל אַ פאַרפּלאַכטע פּאַרם פון אַמאָליקן דרך ארץ פאַרן תּלְמִיד חֶכֶם. אָט דער יידישער אַריסטאָקראַטישער פּאַלקס-קרייז האָט זיך אויך אויסגעבילדעט אַ דאַנק דער פּרייער צייט, וואָס מען האָט געווידמעט צו נייטיקער אַרבעט. אָבער זייער Leisure איז געקומען נישט פון רייכקייט און זיכערקייט.

נאָר פאַרקערט, פון אַרעמקייט און יידישער אומזיכערקייט. עס האָבן „געלערנט“ פאַרמעגלעכע, אָבער דעם פּאָנד פון יידישער לַמּוֹדוֹת האָבן געשאַפן פון דור צו דור די טויזנטער יידישע קינדער אין מער ווי באַשיידענע פאַרהעלטנישן. „הזהרו מפני עניים כי מהם תצא תורה“ (נעמט אין אַכט די אַרעמע ווייל פון זיי קומט די תורה), האָט געזאָגט דער תלמוד. נישט זייער Leisure פון ווילטאָג האָט געשאַפן די מעגלעכקייט פון שטודירן און קולטיווירן מדות טובות, נאָר פאַרקערט: אין זייער שווערן לעבן האָבן זיי אַליין געשאַפן די פרייע צייט כדי צו לערנען און טראַכטן וועגן לעבן.

:: :: :: ::

וואָס איך האָב אַנטפלעקט פאַר זיך אין דעם כאַראַקטער פון די ענגלישע הויכגעשטעלטע שיכטן, האָט מיר נאָכאַמאָל באַשטעטיקט אַ געדאַנק פון פריער. מיר זענען געווינט געווען אין רוסלאַנד—אַ דאַנק דער טראַדיציע פון ראַדיקאַליזם—אָפּצוגעבן אַלע סימפּאַטיעס צו דעם אַרעמען מענטש. מיר האָבן געהאַלטן אים פאַר גערעכט, לכתחילה, אַ פּריאָרי; גערעכט אַלס דער גרויסער קלאַס פון אַרבעטנדיקע און ליידענדיקע און גערעכט אַלס אינדיווידיום. שוין מיט דעם וואָרט „אַרבעטער“, „פּויער“, „האַרעפּאַשניק“ אַליין איז ביי אונז געווען פאַרבונדן אַ זיילישע טיפע פּריינטשאַפט. און, פאַרשטייט זיך, דער רייכער, דער מאַכטפולער גביר, דער „באַרין“, איז פונקט אזוי לכתחילה געווען פאַרדאַמט אין אונזערע אויגן. אמת, גאָר אַ סך פון די רוסישע סאָציאַליסטן (און יידישע בתוכם) זענען דוקא געקומען פון די באַלעבאַטישע קלאַסן און האָבן זייער אָפט געזען ביי זיך אין די פאַמיליעס דערשיינונגען פון שענסטן הומאַניזם. אָבער—דאָס האָט מען געהאַלטן פאַר אַויסנאַמען, און ווייל מען האָט געשטאַמט פון פאַרמעגלעכע שיכטן, האָט מען נאָך מער געהאַלטן פאַר נויטיק צו פאַרהערלעכן דעם אַרבעטס־מאַן אין פּרינציפּ. עס איז אין דעם, אָן צווייפּל, פאַראַן אַ גרויסער אמת. דער מענטש וואָס האָרעוועט און ווערט פאַרשוויצט, וואָס ליידט און איז באַליידיקט פון לעבן, איז מערסטנס „גערעכט.“ פאַרן טרי-

בונאל פון לעבן איז ע ר , נישט דאָס סיסטעם, נישט די סאָך ציאָלע אָרדנונג גערעכט. דערפאַר איז ער מער פון אַלעמען נוטה צוצושטיין צו אַ פרייהייט־באַוועגונג. דער וואָס ליידיט קען בעסער פאַרשטיין דעם חבר אין לעבנס־קאַמף, האָט מיטלייד מיט אים . . . און פונדעסטוועגן וואָס פאַראַ שווערע נסיונות האָט אָט דער הייליקער גלויבן אונזערער געמוזט אַריבערטראָגן אין די לעצטע 25 יאָר פון דער געשיכטע!

דער אַרבעטער איז שוין לאַנג נישט מער דער יתום פון דער געשיכטע, דאָס פאַרוואָרלאָזטע שטיף־קינד אירם. אין אַ ריי לענדער האָט ער דערגרייכט די העכסטע שטופן פון פּאָליטישער און אויך סאָציאַלער מאַכט. זינט אַ יאָרהונדערט האָבן סאָציאַל־ליסטישע דענקער און קעמפער אויסגעאַרבעט פאַר אים—און דורך אים—פלענער פון אַ נייער וועלט־אָרדנונג. הייסט עס, ער איז נישט געקומען צו דער מאַכט אָן שום צוגרייטונג. ער האָט זיין מאַכט־פּאָזיציע פאַרנומען אין פאַרשידענע לענדער, אין פאַרשידענע פאַרמען. עס איז דאָ דער רוסישער באַלשעוויזם און דער דייטשער רעפּאַרמיזם און דער ענגלישער לייבאָריזם. עס איז שוין פאַרגעקומען דער ערשטער אַרויסטריט פון פּראָ־לעטאַריאַט אין דער פּראַקטישער היסטאָרישער אַרבעט, און זי איז יעדעס מאָל באַגלייט געוואָרן פון די טיפּסטע סימפּאַטיעס פון אומצאָליקע מאַסן. אָבער—וואָס איז געווען ביז איצט דער אַקטיווער, דער בלייבענדיקער רעזולטאַט פון די אַלע אָנהויבן? האָט דער אַרבעטער—דורך דעם פּאַקט וואָס ער איז ענדלעך עולה לגדולה געוואָרן—אַרויסגעבראַכט אַ בעסערן טיפּ מענטש און בעסערע מענטשן־באַציאונגען?

איך וויל זיין אַביעקטיוו ווי נאָר מעגלעך. איך גיב צו אַז מיין אייגענער סאָציאַלער שורש מאַכט מיך אפשר נישט גאַנץ זעעוודיק. וואָלט איך אליין איבערגעלעבט דאָס וואָס דער פון דורות פאַריאָגטער און געפּלאַגטער אַרבעטס־מענטש האָט איינגעזאַפט אין זיין בלוט און מאַרד, וואָלט איך נישט געמאַנט אפשר אזוי לייכט דעם „טעלערל פון הימל“, און וואָלט געדולדיק געוואַרט. זאָל זיין אזוי, הגם איך האַלט נישט פאַר נויטיק צו

דערקלערן זיך פאר בלינד נאָר צוליב מיין סאָציאַלן מקור. זאָל זיין אזוי, אָבער—צי זענען נישטאָ שטאַרקע יסודות פאר דעם געפיל פון אַנטווישונג, נישט פון אַנטווישונג, נאָר פון עכטער זאָרג?

„אני הנבר ראיתי עני“; איך האָב געהאַט די געלעגנהייט צוצוקוקן זיך מערווייניק נאָענט צו דער טעטיקייט פון רוסישע און דייטשע אַרבעטער, אין יענער עפאָכע בעת זיי זענען גערופן געוואָרן אויסצופירן די גרויסע היסטאָרישע שליחות. זיי האָבן די דאָזיקע מיסיע, וואָס די געשיכטע טראָגט אונטער זייער זעלמן, נישט געקענט פאַרווירקלעכן, אָדער זיי האָבן איר פאַרווירקלעכט אויף אזא אופן, אז מיר האָבן זיך דערשראָקן. די רוסישע רע-וואָלוציע האָט—נאָך אַ יאָרהונדערט פון העראַיאישע קאַמפן—אַרויפגעבראַכט אויף די הויכקייטן פון מאַכט אַן אינאיינציגע סאָציאַליסטישע פאַרטיי—די באַלשעוויקעס. זיי האָבן נישט געשאַפן קיין נייע מענטשן-אַרדנונג, באַזירט אויף יסודות פון ברידערלעכקייט אָדער אפילו נאָר קעגנזייטיקן צוטרוי. זיי האָבן געשאַפן אַ סאָציאַלן סדר, וואָס פאַרקערפערט אין אַ נייער פאָרם יענע אַלטע לעבנס-כחות, וואָס פירן די מענטשן נישט אַרויף, נאָר אַראָפּ. אונטערן דרוק פון זייער אומווירדיקער דערציאונג, שטרעבן מענטשן מערסטנס צו צוויי צילן: צו מאַטעריעלן ווילטאָג און צו מאַט-פּאָזיציעס. זיי ווענדן אָן אַלע מעגלעכע מיטלען—פון באַטרוג ביז גרויזאַמקייט—כדי צו דערגרייכן אָט די צוויי כּשופ'דיקע צילן. עס איז קיין נפקה מינה נישט דער פאַרנעם פון די מאַטעריעלע גענוסן אָדער פון די מאַכט-דערגרייכונגען. אָבער מען וויל עס האָבן: אין דער פאַמיליע, אין געשעפטס-לעבן, אין דער געזעלשאַפט און מלוכה.

אזוי לאַנג ווי די צוויי עלעמענטן פון מענטשלעכן מול ווערן אנדערקענט אַלס די וויכטיקסטע, קען זיך די „אַלטע וועלט“ נישט רירן פון אָרט. און דער כּח פון דער אַלטער וועלט האָט זיך אַנטפּלעקט אין דעם וואָס אפילו די טרעגער פון אַ רעוואַ-לוציאָנערער באַוועגונג ווי דער מאָדערנער סאָציאַליזם, האָבן עס פאַקטיש איבערגענומען. (מער נישט זיי האָבן געוואָלט מאַ-

טעריעלן ווילטאג און מאכט פאר אלעמען, אנשטאט פאר גע-
 ציילטע). ווירטשאפטלעכער קלאסן-אינטערעס און פאליטישע
 מאכט-דעראָבערונג זענען געוואָרן די הויפט-צילן באַזונדערס
 פון דער מאַרקסיסטיש-סאָציאליסטישער באַוועגונג. אין דער
 הינזיכט איז לעצטנס נישט געווען קיין אונטערשייד צווישן דעם
 געמעסיקטן סאָציאליסטיש-דעמאָקראַט און דעם רעבעלישן קאָמוניסט.
 דער חלוק איז געווען נאָר אַ טאַקטישער. דער ערשטער האָט
 געוואָלט אויסקעמפן די צילן מיטן רואיקן, לעגאליסטישן, פאַר-
 לאַמענטאָרישן וועג; דער אַנדערער—מיט בונטאַרישע מעטאָדן
 פון גאַס־קאַמף, פון פאַרטיי־דיקטאַטור. די באַלשעוויקס האָבן
 אויף דעם גראַנדיזען שטח פון רוסלאַנד, אין דער מיט פון אַ
 פּאָלק פון 150 מיליאָנען, אויסגעבויט אַ „סאָויעט־געזעלשאַפט“,
 וואָס האָט ווידעראַמאָל געבראַכט: מאַטעריעלע צוזאַגן (אָדער
 דערגרייכונגען) צו די מאַסן, רעאַלע מאַכט—צו די הערשער.
 אָבער דאָס נייע איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס אַרבעטער,
 אַמאָליקע אַרבעטס־מענטשן, האָבן עס דורכגעפירט און פאַרטיי־
 דיקן עס מיט נעגל און ציין. באַלשעוויסטישע פּראָלעטאַריע,
 (וואָס זיי זענען לחלוטין נישט די מערהייט פון רוסישן אַרבעטער-
 קלאַס) האָבן זיך דערהויבן צו אַ נייער אַריסטאָקראַטישער שיכט
 אין רוסלאַנד, האָבן אָנגעהויבן צו טראָגן דעם נייעם יחוס־בנד
 נישט ערגער ווי די הערשער־שיכטן פון אַנדערע לענדער. וווּ
 הערשער, דאָרטן באַהערשטע, דאָרטן די „אַלטע וועלט“ מיט אַלע
 אירע דרכים פון פאַלשקייט און אכזריות. דער מענטש אין דעם
 אַרבעטער האָט זיך דורך דעם נישט געענדערט.

אויך אין דייטשלאַנד, וווּ דער אַרבעטער איז געוואָרן אַ פאַ-
 ליטישער מאַכט־פּאַקטאָר נאָך 1918, האָט ער נישט באַוויזן
 אַריינצובלאָזן אַ נייעם אָטעם אין די פון דורות פאַרשטיינערטע
 מענטשן־באַציאָונגען. זיינע פירער און זיינע מיניסטערן האָבן
 מערסטנס געזוכט אַרויסצובאַקומען פאַרן פּראָלעטאַריע וואָס
 מער ווירטשאַפטלעכע טובות פון דעם פּאָלקס־ווירטשאַפט, און
 צוליב דעם האָבן זיי מיט אַלע כחות געשטרעבט צו דעראָבערן
 וואָס מער מאַכט־פּאַזיציעס אין שטאַט. זיי האָבן זיך ממילא
 אויסגעמישט מיט די אומצאָליקע אַנדערע פאַרטייען און פּאָלקס־

שיכטן, וואָס האָבן אויך געלעכצט נאָך מער פּאָליטישער מאַכט און עקאָנאָמישע טובות פאַר זיך. האָבן די דייטשע אַרבעטער פאַרגעסן אָן דער באַזונדערער היסטאָרישער און מאַראַלישער מיסיע פון זייער קאַמף און זיי האָבן זיך פאַרבירגערלעכט ווי די געזעלשאַפט אין וועלכער זיי האָבן געלעבט. לאַמיר זיך דער-מאָנען די נעמען פון דייטשע אַרבעטער-פירער וואָס זענען גע-וואָרן—נאָך 1918—פירער פון רעפּובליקאַנישן דייטשלאַנד: עבערט, זעווערינג, ברוין, שידעמאַן און נאָך הונדערטער ווי זיי. עס האָט זיך נישט געענדערט מיט זיי אָדער דורך זיי דער מענטש אין דעם אַרבעטער.

פאַרוואָס? ווייל דער אַרבעטער אַלס אַזעלכער איז נישט קיין גאַראַנטיע פאַר דער פּרייהייטלעכער אידעע. זיין קאַמף פאַר אַ בעסערער ווירטשאַפטלעכער עקזיסטענץ באַקומט אַ באַ-זונדערן באַטייט נאָך דעמאָלט, ווען ער הערט אויף צו זיין אָדער דערהויבט זיך איבער דעם רייז-פּריוואַטן כאַראַקטער; נאָך ווען ער פאַרוואַנדלט זיך אין אַ קאַמף פאַר דער מענטשהייטלעכער באַפּרייאַונג. אַרבעטער ווערט סאַציאַליסט נאָך דעמאָלט ווען מיט זיינע פּערזענלעכע עקאָנאָמישע נויטן באַהעפט זיך דער איבער-פּערזענלעכער, עטישער דראַנג נאָך גערעכטיקייט פ א ר א ל ע מ ע ן . דערפאַר טאַקע זוכן מיר נישט דאָס פּראָלעטאַר-דישע אין מענטשן, נאָך דאָס מענטשלעכע אין פּראָלעטאַריע. און ווי אָפט זעען מיר ווי די באַגריפן אַרבעטס-מענטש און גוטער מענטש גייען זיך פאַנאָדער.

מיין דערפאַרונג האָט עס מיר באַוווּזן צוויי מאָל. אין רוסי-לאַנד אויף אַ נענאַטיוון אופן: אַ סך אַרבעטער זענען גאָרנישט געווען די בעסטע מענטשן. אין ענגלאַנד אויף אַ פּאָזיטיוון אופן: אַ סך נישט-אַרבעטער זענען גוטע מענטשן. אויך דאָ אין לאַנד דאָסזעלביקע: וויפיל האַרציקייט און טיפן פאַרשטענדעניש האָב איך געפונען גראַד ביי די רייכע, נישט-פּאָלקסטימלעכע עלעמענטן. אפשר קענען זיי אָפּשפּאַרן מער פון זייער האַרץ ווי די אַרעמע, ווייל זייער לעבן איז רואיקער און זיכערער?
עס ווערט אַליי מער אין מיר קלאָר, אַז מענטשלעכקייט האָבן

מיר צו זוכן ביי מענטשן פון אלע געזעלשאפטלעכע שיכטן, נישט
דוקא ביי איינער. ווערט אזוי ארום אונזער זוכעניש לייכטער,
צי שווערער?

אויגוסט. 1940.

אויסטרעליאניזם

עס איז אזוי שווער צו פארשטיין אמאל די טענות און מענות פון היגע מענטשן וואָס זענען אומצופרידן מיטן קריג. פאַר מיר, אַ עליח וואָס זוכט אַ לאַנד פאַר הימלאַזע פּאַלקס-ברידער, איז נישט צו באַגרייפן די אומצופרידנקייט פון די וואָס פאַרמאָגן אַ היים און אַ פעסטן גרונט אונטער די פיס.

אָט זענען אַנומעלט געקומען צו מיר דריי יונגע, דאָ געבוי-רענע אין גוט דערצויגענע, פון פאַרמעגלעכע פאַמיליעס שטאַמענ-דיקע, עכט-אויסטראַלישע מענטשן: צוויי מענער און אַ פרוי. האָבן זיי מיט אַזא קאַלטן שווייגן אָפּגערופן זיך אויף מינע רייד וועגן גאַנג פון די געשעענישן, אַז איך האָב דערשטוינט אַ קוק געגעבן אויף זיי. איז צווישן אונז פאַרגעקומען אַזא מין געשפּרעך, אין יענער קריטישער צייט וואָס האָט געהייסן יולי, 1940. איינער פון זיי האָט אָנגעהויבן:

— וואָס איז אייגענטלעך דער חלוק צווישן יענעם וועלט-קריג און דעם איצטיקן? האָט מען אויך דעמאָלט נישט גערעדט וועגן קאמף קעגן דייטשן אימפּעריאַליזם פונקט אזוי ווי איצט?
— אָבער (האָב איך זיך געוונדערט) ווי קענט איר עס נאָר באַרגלייכן? אין ווילהעלם'ס דייטשלאַנד איז דאָר געווען אַ פאַר-לאַמענט און אַ פרעסע און אַ שטאַרקע אַרבעטער-באַוועגונג... לאָז זיין די סאַציאַל-דעמאָקראַטיע האָט דעמאָלט באַגאַנגען אַ פאַרבּרעכן, אָבער עס האָט דאָך עקזיסטירט אַן עפּנטלעכע מיינונג אין לאַנד... אין היטלעריסטישן דייטשלאַנד איז אָבער די שטיל-קייט פון אַ בית הקברות, די בירגער זענען ניט מער ווי שקלאַפּן...
— און וואָס גייט אָן ביי אונז? גרייט מען נישט צו קיין דיק-טאַטור אין ענגלאַנד? מיט וואָס איז דעמאָלט טשערטשיל בעסער פאַר היטלערן?

— וואָס רעדט איר? אין ענגלאַנד איז דאָך די עפנטלעכקייט מער-ווייניקער פריי. עס דערשיינט דאָך אפילו די קאָמוניסטישע טאָגצייטונג „דיילי וואָרקער“. און די צייטונג איז דאָך גע- פערלעך אלס אַ באַוווסטזיניקער שליה פון כלומרשט-נייטראַלן רוסלאַנד... איז עס נישט באַלערענדיק צוצווען ווי אַ דעמאָקראַ- טישער שטאַט פירט מלחמה, אָפהיטנדיק די רעכט פון זיינע ביר- גער. איז דער ענגלישער פאַרלאַמענט צו פאַרגלייכן מיט דעם „דייטשן געזאַנג-פאַרזינג“ ווי מען לאַכט אין דייטשלאַנד גופא פון זייער רייכסטאג וואָס האַלט אין איין זינגען הללויה בעת דער באַס רופט אים צו זיך?

— אָבער וואָס איז דיקטאַטור בכלל גערעדט? דאָס איז דאָך פלאַנירטע עקאָנאָמיע, נישט אמת? און דאָסזעלביקע זעען מיר איצט אַנטוויקלען זיך אויך אין ענגלאַנד און אויסטראַליע... — אַנטשולדיקט, (האָב איך געמוזט זיי איבעררייסן) איר האָט נישט קיין שום פאַרשטעלונג פון דיקטאַטור, איר רעדט ווי בלינדע וועגן פאַרבן. „דיקטאַטור“ איז עפעס מער און שרעקלעך בער ווי עקאָנאָמיע געצוימט אין קייטן. דאָס איז, ראשית כל, די נשמה פון מענטשן, זיין פרייהייט און זיין ווערדע אריינגעוואָרפן אין שְׂקָל פֿע ר י י. דיקטאַטור איז פיזישע אויסראַטונג פון מענטשן, איז פאַרניכטונג פון זייערע פאַליטישע רעכט, איז דערנידערונג פון זייער כבוד און פערזענלעכקייט. דיקטאַטור רויבט אַוועק פון אירע שקלאַפן דעם סאַמע אָטעם אָן וועלכן עס קען נישט לעבן דער מענטש וואָס איז געבוירן געוואָרן מיט אַ נייסט און אַ האַרץ. דיקטאַטור רופט אַרויס און דערציט אין די קינדער שנאה און פאַראַכטונג צו מענטשן... „פלאַנירטע עקאָ- נאָמיע“— צי עס איז דער צוועק צי אַ מיטל פון דער שקלאַפּעריי — איז נישט מער ווי די דרויסנדיקע פאַרם פון יענעם פלאַנלאָזן כאַס וועלכן די דיקטאַטאָרן טראָגן אריין אין דעם מענטשלעכן לעבן... איך איז לייכט צו רעדן אזוי רואיק ווייל איר האָט קיינ- מאַל ניט איבערגעלעבט קיין פינף מינוטן פון אַ קאָנצענטראַציע- לאַגער...

מיינע יונגע לייט זענען געווען אויפגערעגט פון דעם שמועס, אָבער אויך ברוגז'דיק אויף מיר. מיך האָט דאָר אַ ברעקל נישט

געארט; איך האב נאך געוואלט וואס גענויער פארשטיין זייער
נאנט. זיי האבן זיך דערוויל אָנגעכאַפּט אָן אַ נייעם פּונקט.
— פון וואָנעט ווייסט מען אז די בריטישע רעגירונג וועט
נישט אָפּטאָן דאָס זעלביקע וואָס די פּראַנצויזישע, ד.ה. קאַפּיטול-
לירן? מען קען דאָך היינט מער קוינעם נישט גלויבן...

— ווי קענט איר עס פאַרגלײַכן? מיינט איר אז פּאַליטיש
דענקען הייסט נאָר זוכן פאַראַלעלן און ענלעכקייטן? בפּירוש
נישט: דענקען הייסט אַרויסגעפינען די אַוּט ע ר ש י י ד ן
צווישן ענלעכע דערשיינונגען. די רעגירונג אין פּראַנקרייך איז
באַשטאַנען פון פּאַליטיקער פון איין קלאַס, אַרבעטער זענען אין
איר נישט געוועזן פאַרטרעטן (מיר ווייסן נישט די סכּות, אָבער
לעאָן בלום איז געשטאַנען פון דרויסן), בעת אין ענגלאַנד איז
טשערטשייל פּעסט אַרומגענומען מיט אַ געדיכטן קרייז פון אַלע
ענגלישע קלאַסן. זיין רעגירונג אַנטהאַלט פּאַקטיש פיר פּאַרטייען:
ליבעראַלן, ליבאַר, צוויי פּראַקציעס פון קאַנסערוואַטיווע. ווען
ער טרעט אַרויס, מיט רייד צי מיט מעשים, איז עס אין אַ גרויסער
מאָס דער אויסדרוק פון קאָלעקטיוון ווילן פון פּאַלק. אויב ער
זאָגט אז זיי גרייטן זיך נישט צו קאַפּיטולירן, מעג מען טרויען
זייער אויפריכטיקייט.

— אויב אין פּראַנקרייך האָבן די באַזיצנדיקע קלאַסן גע-
צווינגען די רעגירונג צו קאַפּיטולירן, פאַרוואָס קען עס ניט געשען
אין ענגלאַנד?

— ניין, די לאַגע איז פאַרשיידן. די פּראַנצויזישע גבירים,
די „צוויי“ הונדערט פּאַמיליעס, האָבן טאַקע באַשלאָסן צו ראַטע-
ווען זייערע רייכטימער און סאָציאַלע פּאַזיציעס דורך מקריב זיין
זייער פּאַטריאָטיזם. זיי האָבן געהאַט וואָס צו פאַרלירן ביי אַן
אַנטגילטיקן נצחון פון היטלערן, אָבער אונטער דעם שייץ פון אַ
שלום'דיקן שאַכער-מאַכער קענען זיי זיך צונויפּרעדן וועגן אַפ-
היטן זייערע פּריווילעגיעס. הייסט עס, אז אין דער אמת'ן האָבן
זיי נישט געהאַט וואָס צו פאַרלירן דורך זייער פּאַראַט... אָבער די
ענגלישע אַרבעטער ווייסן גענוי וואָס זיי האָבן צו פאַרלירן אין
פאַל פון היטלער'ס נצחון איבער ענגלאַנד: זייערע מענטשן-
רעכט, זייער אין דורות אויסגעקעמפטע יוניאָנ'ס און סטאַנדאַרס

פון לעבן, זייערע האַפנונגען אויף להבא. ווי קענען זיי נאָכגעבן
היטלערן, נישט צושטערענדיק זיך גופא? און טשערטשיל זיצט
נישט אליין אין דער רעגירונג...

מיינע קעגנער האָבן זיך נישט אונטערגעגעבן. עס האָט זיי
אַלץ געצויגן צו באַווייזן אז „דייטשלאַנד“ איז נישט אַזוי שלעכט
ווי מען מאַלט עס אין ענגלאַנד. דער אומצוטרוי צום אייגענעם
לאַנד האָט לאַגיש געפירט צו אַ מין באַרעכטיגוי פון היטלער'שן
גיהנום. — איר זאָגט אז דאָרטן איז נאָקעטע שקלאַפּעריי, אָבער
וואָס אייגענטלעך איז דער צוועק פון דעם? צוליב וואָס טוען זיי
עס דאָרטן?

— צוליב וואָס? צוליב הערשאַפט, צוליב באַהערשונג פון
דער וועלט. זיי ווילן צעברעכן דאָס בריטישע רייך כדי צו שאַפן
אויף זיינע חורבות זייער אייגן און כדי צו צווינגען די וועלט
האַרעווען פאַר זיי.

— גלויבט איר אָבער נישט אז עס קען קומען אַן ענדערונג
אין זייער סיסטעם? אז עס וועט געשאַפן ווערן פון זיי אַ דייטשיש
רייך („דזשערמאַן עמפּיר), אפשר וועלן זיי ענדערן זייערע מע-
טאָדן, אַריבערגיין צו דעמאָקראַטיע?

וואָס ענטפּערט מען אויף אַזאַ נאַאיוויטעט, אויב זי איז נישט
קיין פאַקטישע צביעות?

— אַ היטלעריסטיש וועלט־רייך, אויפן שפיץ פון זיין
טריאומף, וועט אַריבערגיין צו מענטשן־רעכט?!... צו וואָס זאָל
ער עס טאָן? אין לויף פון דער גאַנצער געשיכטע ווען האָט
אַמאָל אַ דעספּאָטיע זיך אליין אָפּגעבראַכן די אייזערנע נעגל?

— איז האַלט איר הייסט עס, אז ענגלאַנד פירט די מלחמה
צוליב רייך־אידעאלע צוועקן, נאָר נישט אימפּעריאַליסטישע? דער
גאַנצער אמת ליגט, הייסט עס, נאָר אויף איין זייט?

אויף אַט דער אָפּענער איראַניע האָב איך געמוזט ענטפּערן
מיט קלאַרע דבורים, וואָס זענען פאַר די דאָזיקע „ראַדיקאַלן“
מסתמא געווען נישט נאָר פאַרשטענדלעך.

— יא, מען דאַרף זען אין דעם גיגאַנטישן קריג פון היינט
עפעס מער ווי אייערע אויסגעדראַשענע עקאָנאָמישע באַגריפן. עס

האנדלט זיך וועגן א קאמף פון אידען וואס גייט אן זינט
יאַרטוויזנטער, אונטער פאַרשיידענע פאַרמען און נעמען. פון
אויבן אויף נאָר זעט עס אויס ווי אַ באַנאַלער קריג צווישן מלוכות.
אין דער אמת'ן גייט דאָ אָן דער אייביקער געראַנגל צווישן צוויי
פיינטלעכע פּרינציפּן אין דער מענטשהייט־געשיכטע: פּרייהייט
און שקלאַפּעריי, ליכט און פינצטערניש, מענטש און אונטער־
מענטש. איר גלויבט נישט אין דעם פּרייהייט־כאַראַקטער פון
היינטיקן ענגלאַנד. זאָל זיין אזוי. אָבער נישטאָ קיין ברעקל ספק
אין דעם אז היטלעריזם וועט ברענגען שקלאַפּעריי צו דער
וועלט. איז ווי קען מען שטיין אָן אַ זייט פון דעם קאמף?

— אַחאַ! איר האַלט מסתמא אז די בריטישע ראַסע אין בע־
סער פאַר די אַנדערע! זייט איר גאַרנישט אזוי ווייט פון די ראַסן־
טעאָריעס...

— הויבט זיך גאַרנישט אָן. נישט די ראַסע אליין, די גע־
שיכטלעכע אַנטוויקלונג פון דעם און יענעם פּאָלק שמידט אויס
זיין כאַראַקטער, זיין לעבנס־ליניע. און אָט די געשיכטע האַט
געבראַכט דערצו, אז ענגלאַנד איז אַ ביי ע ק ט י ו ו געוואָרן
דער באַשיצער פון דער מענטשלעכער צוקונפט, דער לעצטער
טרענטש (אַקאַפּ) פון דער פּרייהייט אין דער וועלט... מעגן היינט
טער דער ענגלישער שוין־וואַנט באַהאַלטן זיך אומצאָליקע עקאָ־
נאָמישע אינטערעסן; דאָס ענדערט נישט די היסטאָרישע באַ־
דייטונג פון אָט דער שוין־וואַנט. מעג די ענגלישע דעמאָקראַטיע
זיין נאָך ווי ווייט פון גוט, אָבער אויף איר באַדן זענען געגעבן
די מעגלעכקייטן פון קאמף פאַר בעסער און גוט.. אָבער אויפן
היטלעריסטישן באַדן וואַקסט נישט קיין גראַז און קיין האַפּנונג.
שטעלט זיך נאָר פאַר אויף אַ ווילע ווי פינצטער עס וועט ווערן
אַרום ווען ענגלאַנד'ס פייער וועט ווערן אויסגעלאָשן..

און דאָ בין איך אַריבער אין אַן אַטאַקע קעגן די רואיקע
נשמות, וואָס ווילן זיין גערעכט צו אַלעמען.

— מיר, יידן, ווייסן גאַנץ גענוי אין וועלכן לאַגער עס שטעקט
די האַפּנונג פאַר דער מענטשהייט און וווּ די פאַרניכטונג. מיר
ווייסן וואָס היטלעריזם באַטייט, און אונזער בלוטיקע דערפאַרונג

זאָגט אונז, אז מען טאָר נישט שטיין אָן אזויט פון ענגלאַנד'ס קאַמף...

און דאָ האָב איך פּלוצים דערהערט פון זיי נאָר אַ נייע נאָטע, אַ נאָטע פון אַן אייגענארטיקן פּאַטריאָטיזם.

— ווער זאָגט עס, אז מען דאַרף שטיין אָן אַ זייט? מען דאַרף פּאַרטיידיקטן אַ וויס טראַליע, אָבער מיט אַנדערע מע-טאָדן. אויסטראַליע דאַרף נישט שיקן אירע מענער און וואָפּן קיין ענגלאַנד, אזוי לאַנג ווי זי האָט נישט גענוג פּאַר זיך. וועט זי מיט שכל באַוואַפּנען זיך און באַפעסטיקן אַלע אירע ים-ברע-געס, וועט זי בלייבן געשיצט...

— הייסט עס, איר זייט גרייט צו לאָזן ענגלאַנד אויף גאָט'ס באַראַט? זייט איר מער נישט אינטערעסירט אין דער אויפ-האַלטונג פון דער בריטישער אימפעריע? אויב אזוי, פאַרוואָס זאָל איך העלפּן אַמעריקע?

— דאַרף טאַקע אַמעריקע אויך שיקן נאָר דעם איבערפּלוס פון אירע וואָפּן... עס וועט מסתמא אויפקומען אַ נייע וועלט אין דעם מערב'דיקן האַלב ערד-קילעך, באַשטייענדיק פון די ביידע אַמעריקעס, אויסטראַליע, נייזעלאַנד... כינע וועט דערווייל באַ-קעמפּן יאַפּאַן.. עס וועט אַנטשטיין אַ נייע ענגליש-ערדנדיקע וועלט, וואָס וועט זיך נישט נויטיקן דוקא אין איראַפּע...

— האַלט איר באמת, אז אויסטראַליע קען לעבן גייסטיק און קולטורעל (נישט נאָר עקאָנאָמיש) אין שום צוזאַמענבונד מיט ענגלאַנד?

אויף דערויף האָט איינער פון זיי כעס'דיק געענטפּערט: אודאי יאָ... מיר האָבן שוין דאָ אַן אייגענע קולטור, וואָס וועט זיך ווייטער אַנטוויקלען... אויסטראַליע וועט זיך אליין פּאַרטיידיקן, נישט זוכנדיק די ענגלישע „פּראָנט'ליניע“...

— איין פּראָגע נאָר וויל איך איין שטעלן: פאַרוואָס איי-גענטלעך איז עס נויטיק צו פּאַרטיידיקן אַ וויס טראַליע, אויב ענגלאַנד איז עס נישט ווערט? איז דאָ אין לאַנד שוין פאַרווירקלעכט דאָס גוטע וואָס איר זוכט? זענען דאָ נישט פאַראַן יענע צוויי הונדערט פּאַמיליעס?..

— זיי זענען דאָ, און מען דארף עס טאקע ענדערן...

:: :: :: ::

א שווערער נאָך־טעם איז ביי מיר פארבליבן פון אזא גער־שפרעך. מיינע פארטנערס זענען געווען, רוכט זיך, אויפריכטיק. זיי האָבן נישט נאָכגעפאָלגט אַ פּאָליטישע ליניע, וועלכע שפּאַרט זיך אָן אָן די אינטערעסן פון רוסלאַנד. (הגם געוויסע אַרגומענטן האָבן אָפּגעקלונגען פאַרדעכטיק ענלעך) און דאָך זענען זיי, דער־צויגענע און אויסגעהאָדעוועטע אין אויסטראַליע, געשטאַנען מיטן פּנים אָפּגעקערט פון איר. פאַרוואָס?

עס זענען נישט וויכטיק זייערע אַרגומענטן, וואָס האָבן נאָר־נישט געשטימט צווישן זיך. וויכטיק איז די זיילישע אַטמאָספּערע, וואָס שפּירט זיך הינטער זיי. און זי באַטייט עפעס נייעס פאַר מיר. עס איז אַן אָפּענער קעגנזאַץ צו דעם דאָ אזוי פאַר־וואַרצלטן פּאַמיליען־געפיל צו ענגלאַנד, — דער „מאדער קאָנטרי“, אַ ריכטונג, וואָס איז די נייעסטע אויפלאַגע פון אַ באַזונדערן אַויסטראַליאַן פּאַסן פּאַסן פּאַסן פּאַסן. דאָס איז שוין מער נישט יענער פאַרלאַנג נאָך זעלבסטשטענדיקייט פון אייגן לעבן, וואָס אויסטראַליע און אַנדערע בריטישע קאָלאָניעס האָבן מיט פּופּציק יאָר צוריק געפּאָדערט פון דער מעטראָפּאָליע אין לאַנדאָן. אַלפרעד דיקין, אפּשר דער בעסטער און טיפּסייער אויסטראַליאַ־שער שטאַטסמאַן, האָט אין יאָר 1887 באַזוכט די ערשטע אימ־פעריאַלע קאָנפּערענץ אין לאַנדאָן. דאָרטן האָט עס אויסגעדריקט דעם וואַקסענדיקן זעלבסטבאַווסטזיין פון דער אויסטראַליע־„קאָלאָניע“ אין פּאָלגענדיקע ווערטער:

„מיר קענען זיך נישט פאַרשטעלן אזא מין לאַנע, אין וועלכער די קאָלאָניעס זאָלן ווערן דערנידעריקט אָדער אָפּגעשוואַכט, אָדער זייער מאַכט זאָל ווערן געמיר־נערט, — און די אימפּעריע זאָל דערביי אליין אויך נישט ווערן דערנידעריקט, אָפּגעשוואַכט, אָדער געמינערט. און מיר קענען זיך אויך נישט פאַרשטעלן אזא מין לאַנע, אין וועלכער די מאַכט אָדער דער פּרעסטיזש פון די קאָ־לאָניעס זאָל וואַקסן, און די מאַכט און דער פּרעסטיזש

פון דער אימפעריע אלס גאנצעס זאל דערביי אויך נישט
אויסוואקסן אין דערזעלביקער מאָס." 1)

דער אויסטראלישער פאטריאָטיזם האָט אַף יענער צייט נאָר
פארלאַנגט, אַז לאַנדאָן זאל נישט פארנאָכלעסיקן די אינטערעסן
פון זיינע קאָלאָניעס, זאל העלפן זיי אין זייער עקאָנאָמישן
אויפבויו און פאָליטישן אויפשטייג. אין יאָר 1938 האָט אַן
אַנדער מלוכה־מאַן פון אויסטראַליע, ר. ג. מענזיס, גערעדט אין
לאַנדאָן. צו דער צייט איז זיין לאַנד שוין געווען אַ דאָמיניאָן
פון דער אימפעריע, נישט קיין קאָלאָניע. אויסטראַליע האָט שוין
געהאט גענומען אַנטייל אין דער וועלט־מלחמה און איז געווען
זעלבסטשטענדיק פארטראַטן אין דער ליג אָף ניישאַנס. האָט
מענזיס, דער יוסטיץ־מיניסטער פון אויסטראַליע, דעמאָלט פאַר
לאַנגט אַ סך מער פון דעם מוטער־לאַנד. אין אַ האַלב־איראָנישן,
האַלב־פאַמיליערן טאָן האָט ער דערמאָנט וועגן דער ראַלע פון די
אויסגעוואַקסענע קינדער פון דער אימפעריע און געזאָגט, אַז
מען קען נישט אָנווענדן לגבי זיי די מעטאָדן פון אַלט־מאָדישע
פאַמיליעס. „אַרום דעם פריילעך ברענענדיקן פייער אין דעם
קאַמין קלייבן זיך געמיטלעך צונויף די פאַמיליע־מיטגלידער, און
דער פאָטער דערציילט זיי וועגן זיינע אופטוען." די דאָמיניעס—
האָט מענזיס באַטאָנט, און אַלע האָבן פאַרשטאַנען וואָס ער
מיינט—וויילן איצט נישט נאָר ווערן אינפאַרמירט און אויסגע־
הערט, נאָר אויך באַשטימען די פאָליטיק פון דער בשות
פּוּת־דיקער אימפעריע. אָבער אויך דעמאָלט האָט דער אויסט־
ראַלישער פאטריאָטיזם נישט מער ווי באַקרעפטיקט זיינע רעכט
אין דעם געמיינזאַמען היים פון בריטישן רייך.

אָבער אין די יונגע לייט האָב איך דערשפירט עפעס נייעס:
זיי זענען גרייט בכלל אַוועקצוגיין פון דעם געמיינזאַמען היים.
די איידעמס מיט די שנורן איז, אַזוי צו זאָגן, נמאס געוואָרן צו
זיצן ביי די אַלטע אויף קעסט. זיי שפּילן אפּילו מיט דעם געדאַנק
צוצוזעצן זיך צו אַן אַנדערן קרובה'שן טיש. צי זעען זיי קלאָר
פאָרויס די פּועל יוצא'ס פון אַזאַ נייעס גאַנג?

1) Alfred Deakin by Walter Murdoch.

Sydney, 1923.

אָבער דערוויילע ווערן זיי לייכטזיניק ביז גאָר בנוגע דעם
 לעבנס־קאָמפּ פון זייער אייגענעם הויס. נישט זיי פילן די געפאָר,
 וואָס הענגט איבער איר, נישט זיי ווילן עס ריכטיק באַשיצן. די
 דאָזיקע יוגנט איז נישט נאָר געוואַקסן אין זאַטע פאַמיליעס, זי
 איז אויך פּאָליטיש זאַט. דערפאַר פילט זי נישט דעם שוידער־
 לעבן פּאָליטישן הונגער נאָך אַביסל פּרייהייט און רעכט, וואָס פיר
 ניקט אזוי שטאַרק די פאַרשקלאַפטע פעלקער פון איראַפּע. די
 מענטשן האָבן באַקומען זייער דעמאָקראַטישע אָרדנונג און די
 פּרייהייט־לופט אין וועלכער זיי אַטעמען אָן שום קאָמפּ, בירושה
 פון פּריערדיקע דורות. מיינען זיי, אַז עס קומט זיי דאָס, אַז עס
 איז נאָטירלעך צו זיין פּריי אין דער היינטיקער געזעלשאַפט.
 שאַצן זיי דערפאַר איבער דאָס בייז אין ענגלאַנד, און זיי שאַצן
 אונטער דאָס בייז, וואָס שטראַמט פון היטלעריזם. זיי קענען
 נישט אויף אַן אמת האַסן שקלאַפּעריי, ווייל זיי האָבן נישט גע־
 לערנט צו ליבן פּרייהייט.

דערפאַר איז עס מעגלעך געווען אַז איינער פון זיי האָט אויף
 מיין פּראָגע: „וואָס גייט איר איצט טאָן בעת דעם קריג?“, —
 רואיק געענטפּערט: „גאָרנישט. דאָס גייט מיך נישט אָן.
 איך וועל זען צו פאַרהיטן מיין פּערזענלעכע לעבנס־ספּערע.“ איך
 האָב מורא זיי וועלן דערקענען דעם ווערט פון פּרייהייט ערשט
 נאָכדעם, ווען זיי וועלן עס פאַרלירן. אָבער דעמאָלט וועט נישט
 העלפן נישט קיין וויינען און נישט קיין שרייען.

שטארקער ווי מױט

דאָס מאָל איז מיר קאַנכעראַ, די הויפטשטאָט פון אויסטראַליע, מער געפּעלן געוואָרן ווי אין יאַנואַר. דעמאָלט האָט די זון געברענגט אומ'ברחמנות'דיק, און די גערייזטע אויגן האָבן געהאַט ווייניק לוסט צוצוקוקן זיך צו דעם אַרום. דעמאָלט איז דער קליינער שטח פון קאַנכעראַ-האַטעל פול געווען מיטן טומעל-דיקן עולם פון אַ פּאָליטיש-וויסנשאַפטלעכער קאַנפּערענץ, און די צייט איז געווען פול פאַרנומען דערמיט.

דאָס מאָל, אין דער צווייטער אויגוסט-וואָך, איז די לופט גע-ווען קיל און דורכזיכטיק, און עס האָבן געבלאָזן קאַלטע ווינטן. דער האַטעל און די אומגעגנט זענען געווען ווי אויסגעלידיקט פון מענטשן. האָב איך זיך מיט הנאה באַוועגט אין דער דאָזיקער קליינער ווונדערבאַרער שטאָט.

„קאַנכעראַ“ איז אייגענטלעך אַ שטעטל, וואָס וואָלט נישט צוגעצויגן די אויפּמערקזאַמקייט פון מענטשן ווען עס וואָלט נישט געווען פּראָקלאַמירט אַלס די הויפט-שטאָט פון דער ניי-געגרינדע-טער אויסטראַלישער פּעדעראַציע. די זעקס אויסטראַלישע איינ-צעל-שטאַטן, וואָס האָבן איינגעווייליקט אַפּצוטערעטן אַ חלק פון זייער סווערעניטעט צו דער פּעדעראַציע, זענען פונדעסטוועגן גע-ווען פול מיט קנאה און אומצוטרוי איינער צום אַנדערן. כדי קיין איין שטאַט צווישן זיי זאָל זיך נישט דערהויבן איבער די אַנדערע, האָט מען באַשלאָסן צו שאַפן אַ ספּעציעלן פּלאַץ פאַר דער צענט-ראַל-דעגירונג פון לאַנד. די צוויי וויכטיקסטע מיטגלידער פון דער ניער פּאָליטישער פאַמיליע זענען געווען די שטאַטן וויק-טאַריאַ און ניו סאַאוט וועלס; האָט מען דערפאַר אויסגעוויילט קאַנכעראַ אַלס דעם מיטלפונקט צווישן סידנעי און מעלבאָרן. דאָ האָט געזאָלט געשאַפן ווערן סיי דער פּאָליטישער צענטער, סיי דער

גייסטיקער מיטלפונקט פאר דעם גאנצן, דערווייל נאך צעשפלי-
טערטן, אויסטראלישן פאלק. ארכיטעקטן האָבן אָנגעוואָרפן אַ
גרויסארטיקן, קאָסטשפּיליקן פּלאַן פּון אַן אייגנארטיקער שטאָט:
זי זאָל אַנטהאַלטן אין זיך די בעסטע דערגרייכונגען פּון דער
מאָדערנער שטאָט-קולטור און גלייכצייטיק אַנטשפּרעכן די טראַ-
דיציעס פּון אויסטראַליש-בריטישן לעבנס-פיר. כדי אַוועקצונע-
מען פּון אַט דעם געמיינשאַפטלעכן צענטער די פּראָווינציעלע ריי-
סענישן פּון די איינצל-שטאָטן, האָט מען דער באַפעלקערונג פּון
קאַנבעראַ נישט געגעבן קיין וואַל-דעכט. אין פּאַרלאַמענט און
רעגירונג האָבן געברויזט די פּאַליטישע ליידנשאַפטן, אָבער די
לופט אַרום זיי האָט געזאָלט בלייבן פּאַליטיש-דיין און צניעות-דיק.

דער ארכיטעקטן-פּלאַן איז נאָך לאַנג נישט פּאַרוורקלעכט
געוואָרן, אָבער זיינע הויפּט-ליניעס זענען שוין דאָ. איר וואַנ-
דערט אַרום צווישן די ברייט פּאַנאַדערגעוואָרפענע ווייסע געביי-
דעס און די רחבות'דיקע גרינע אלייען אַרום זיי, און איר פּילט
זיך ווי אין אַ פּאַרק. דאָס גאַנצע מאַכט דעם איינדרוק פּון אַ
גרויסן פּריציפּ'ן הויף, פּול מיט זיידענעם יחוס און דורות'דיקער
זיכערקייט. אַט שטייען די מאַסיווע בנינים פּון די מיניסטער-
אָפּיסעס, אַט איז דאָס פּאַסט-געביידע, אַט דאָס פּאַרלאַמענט.
באַזונדערס ווערט איר באַוויקט פּון דעם אָנבליק פּון פּאַרלאַ-
מענט. עס איז נישטאָ קיין שום שפור פּון יענער גרויסארטיקייט
און שטרענגקייט, וואָס וויל אָנוואַרפן אַ שרעק אויפן בירגער, ווי
ביי די פּאַרלאַמענט-געביידעס אין איראָפּע. אומעטום וויל דער
שטאָט אַרױפּצווינגען אויף זיינע בירגער אויב נישט קיין מורא,
איז דאָך יראַת הכבוד; וויל ער דערשיינען ווי אַ מעכטיקער, איר-
בער זיי מקדמונים שטייענדיקער כּה. דאָ אין קאַנבעראַ איז דאָס
פּאַרלאַמענט אַ ברייט-פּאַנאַדערגעשפּרייטע ווייסע געביידע
פּון איינאיינציקן שטאָק.

די וויסקייט און די איינשטאַקיקייט זיינע רופן תּכף אַרום
אַ געפיל פּון נאָענטקייט און היימישקייט. אויב אפילו איר וועט
זיך נישט דערלויבן צו קלאַפּן אַט דעם פּאַרלאַמענט אין פּלייצע,
פּילט איר אָבער אויך נישט קיין שום ציטער עס לויפט אפילו
אַדורך דער געדאַנק: עס איז ענלעך צו אַ שטילן קראַנקענהויז

אָדער אַ סאַנאַטאָריע. אָבער די ברייטע, צערעמאָניעלע טרעפּ, די הויכע ווייס בלאַנקענדיקע, שטרענגע עלעקטרישע לאַמפּן, מאַכן עס בולט, אַז מיר שטייען פאַר אַ צענטראַל־בנין פון אַ מלוכה. ניטאָ קיין שרעקענישן אין זיינע ווענט, ווייל ער שטעלט מיט זיך פאַר נישט דורות פון גרויזאַמען שטאַט־לעבן, נאָר אַ נאָר יונגען דור פון אַ דעמאָקראַטיש־געבילדעטער געזעלשאַפּט. אמת, מען זאָגט אונז אַז דאָס געבידע איז אַ צייטווייליקע, ווי אַלץ אין קאַנכעראַ, און אַז דער ריכטיקער, אימפּאָנרענדיקער, מאָנומענט טאַלער געבוי—לויט דעם נוסח פון וואַשינגטאָן—וועט נאָך אויפֿ־נעשטעלט ווערן. אפשר. אָבער עס וועט זיין אַ פאַרדרוס. עס איז שענער—און אזוי איז עס געווען אין די אור אַלטע צייטן—אַז געדעצן פון אַ פּאַלק זאָלן געשאַפּן ווערן אין אַ שטילער, היימישער, איינשטאַקיגער ווייסער געבידע. די גרויסאַרטיקע מאַיעסטעט פון די אַלטע אימפעריעס האָט ביז איצט נישט געבראַכט צופיל גליק די פעלקער. זאָלן יונגע שטאַטן בעסער גיין זייערע אייגענע וועגן.

דעם 13 אויגוסט בין איך אין דער פרי, איינגער ער, געגאַנדען אין איבער די קאַנכעראַ אלייען און אריינגעזאַפט אין זיך די פרישע, קילע לופט. עס איז נישט געווען צו זען קיין איין מענטש אַרום. דאָס גאַנצע טעטיקע לעבן פון דער הויפט־שטאָט איז געדען פאַרלייגט אין די אומצאָליקע קעמערלעך פונדי מלוכה־געבוידעס. אַן אומגעוויינטלעכע רו האָט געהערשט אין דער נאַטור. לייכט אויסגעפּוצט זענען געשטאַנען די געדיכטע יאַלקעס; זיי האָבן געהויבן אין דער הויך די צירלעכע אַרעמס כדי צו באַווייזן ווי שייך עס ליגט דער גרינער בנד אויף זייער קערפער. פאַלמען זענען באַשיידן געשטאַנען אין אַלע זייטן, פאַמעלעך שאַקלענדיק זייערע אויסגעשטרעקטע בלעטער. אין דערמיט פון זיי אַלעמען אַזויפיל עכט־אויסטראַלישע וואַטל־בוימלעך, באַשאַטן מיט בלימלעך, וואָס שטראַלן ווי בלייכער גאָלד.

עס איז אזוי לייכט און רואיק אויפֿן געמיט, אַז עס גלויבט זיך פשוט נישט. אפילו מיר, דעם אומפאַרבעסערלעכן שטאַט־מענטש, פאַלט איין דער געדאַנס אַז דאָס מוז זיין מסתמא די שטימונג פון גליק. די איינזאַמקייט איז גאַרנישט קיין איינ־

זאמקייט; מען איז דאָ אזוי פארבונדן מיט דער נאַטור. די ברוסט
 אָטעמט לייכט ווי שוין לאַנג נישט. עפעס ענלעכעס צו דעם וואָס
 היינע האָט אַמאָל באַשריבן אין זיין „פּראָלאַג“:
 „אויף די בערג מיר ווילט זיך שטייגן
 „וואו די פרומע שטיבלעך שטייען
 „וואו די ברוסט אין פרייהייט אָטעמט
 „און די פרייע ווינטן וויען.

אין דער דורכזיכטיקער לופט זעט מען דעם שטילן הימל,
 די בלאַנדזשענדיקע ווייסע וואַלקנס. די צארטע בלויקייט אַרום זיין
 וועגן מלחמה, וועגן טרויער און גערויש טראַכט זיך גאַרנישט.
 איז אָט דוקא אין די מינוטן עפעס געשען אין קאַנבעראַ,
 וואָס האָט ווילד אויפגעטרייסלט די רו, אוועקגערויבט פון אלע
 מענטשן די זיכערקייט פון לעבן. פון דער פּאָסט בין איך פאַמע-
 לעך געגאַנגען צום פּאַרלאַמענט. אז איך בין אַריין אַהין און בין
 געגאַנגען דורך די הויכע, טעמפּט אַפּקלינגענדיקע קאַרידאָרן,
 האָב איך מיט אומקלאָרער פאַרווונדערונג באַמערקט ווי קליינע
 גרופּקעס מענטשן שטייען צונויפגעקלעמט, שושקענען זיך, קומען
 און גייען אוועק מיט פאַרזאָרגטע שריט. „דאָס מוזן זיין די
 שמועסן פון פּאַליטיקער“—איז דורכגעלאָפּן דורך מיין קאָפּ. אז
 איך בין אָבער אַריין צו איינעם פון די דעפּוטירטע, זאָגט ער פּלוי-
 צים צו מיר: „האָט איר געהערט וואָס עס איז אַקאַרשט געשען?“
 —ניין, וואָס איז געשען?

— אַן עראַפּלאַן איז צעשמעטערט געוואָרן נעבן קאַנבעראַ
 און דריי מענטשן זענען פאַרברענט געוואָרן...
 ער האָט מיר נאָך געזאָגט די נעמען (קריגס-מיניסטער סטריט,
 לופט-מיניסטער פּערבאָרן, אינפּאַרמאַציע-מיניסטער סער הענרי
 גאַלעט). די נעמען פון די אַנדערע אומגעקומענע ווייסט מען נאָך
 נישט. אזוי איז פּלוצים צעבראַכן געוואָרן די אידיילישע רו און
 שטילקייט פון קאַנבעראַ. די סאַמע שטילקייט פון דער נאַטור
 האָט פאַרבאַהאַלטן אין זיך דעם גרעסטן גרויל פון לעבן. פון
 הימל צי פון דער ערד איז אויפגעשטיגן דער פּיער, וואָס האָט
 פאַרניכטעט צען מענטשן מיטאַמאָל. דער טויט האָט נישט גע-
 מאַכט קיין אונטערשייד: צוזאַמען מיט די העכסטע באַאַמטע פון

שטאט און דעם שטאב־שעה פון דער ארמיי זענען געלעגן די יונגע פילאָטן און סעקרעטאַרן זייערע נאָר ביי איינעם פון זיי האָט מען געקענט דערקענען דאָס געזיכט, אַלע אַנדערע האָבן זיך פאַר וואַנדלט אין שטיקער קוילן און אש. די היץ, וואָס האָט אַרומ געכאַפט דעם ברענענדיקן עראָפּלאַן איז געווען אזוי שטאַרק, אז ערשט אין אַ האַלבער שעה אַרום האָבן מענטשן געקענט צוקור מען צום אָרט.

וואָס מיך האָט נישט ווייניק געוונדערט איז געווען די ריר איקע באַציאונג פון די אַרומיקע מענטשן. שוין דער ערשטער, וואָס האָט מיר אָנגעזאָגט די בשורה, האָט אָנגערופן די דראַמע Accident ד. ה. פּאַסירונג. און נישט מער? אַ דינער אין פּאַרלאַמענט האָט איבערגע'הזר'ט דאָס זעליקע וואָרט. איינס אַזיינער איז געווען מיטאַג־צייט אין אונזער האָטעל, און ווי שטענדיק האָבן די געסט ביי די טישן גערעדט, געלאַכט, געמאַכט באַשטעלונגען. שפעטער האָב איך זיך געטראָפן מיט אַ נייסט לעכן פון אַ הויכן ראַנג. די ערשטע טעמע איז, פאַרשטייט זיך, געווען וועגן דעם אומגליק. איינער פון די אומגעקומענע האָט גראַד געדאַרפט זיך טרעפן מיט דעם גייסטלעכן ביים לאַנטש, אָט אין דעמזעלביקן טאָג. „איז עס נישט שרעקלעך?“ — האָט ער מיך געפרעגט. זאָג איך צו אים: ווי אָפט פאַרגעסט מען, אז מענטשן שטייען דאָך אונטער דער השגחה פון מזל... פרויע יידן מאַכן קיינמאָל נישט קיין צוזאָג אָן די ווער־טער: „אם ירצה השם“ (אי"ה). אָט זענען די מיניסטאַרן געד פלויון צו באַשטימטע אויפגאַבן, לויט אַן אויסגעאַרבעטן פּלאַן. אַ פּריילין פון דעם קריגס־מיניסטעריום אָפּים האָט געזען דורכן פענסטער דעם עראָפּלאַן דערנענטערנדיק זיך צו קאַנכעראַ און האָט רואיק געזאָגט צו די אַנדערע: דער מיניסטער איז שוין דאָ... און פון דעם אַלץ איז גאַרנישט געוואָרן, מער נישט אַ קופּע אַש... וואָס פאַר אַן אויסדרוק געברויכט מען ביי איך אַלס „איה"ש? דער גייסטלעכער טראַכט אַ מינוט און זאָגט: Willing. ווייזט אויס, מען באַנוצט עס נישט אָפט אין מאַדערנ־נעם געשפרעך. איך האָב שפעטער געפרעגט ביי אַנדערע, און זיי האָבן אויך נישט געהאַט די ווערטער געלויפיק אויפן צונג.

—אָבער אויך דער גייסטלעכער איז נישט געווען באַזונדערס דערשיטערט פון דעם געשעענעם. מיר האָבן באַלד שוין גערעדט וועגן איבערזעצונגען פון רוסישע דיכטונגען אין ענגליש. צי איז דאָס רוסישע וואָרט „פּאַקאָי“ פון לערמאַנטאָוו'ס ליד „פּאַרוס“ ריכטיק צו איבערזעצן מיט Peace דוכט זיך, ניין. ווייל פּאַקאָי הייסט רו, און רו איז נישט דאָסזעלביקע וואָס שלום, פּרידן. רו איז אַ נענאַטיווער באַגריף פון אָפּרוען זיך, פון פאַ- סיוון צוריקציען זיך, בעת שלום איז אַן אַקטיוו פּראָגראַם פון צייל־אַרבעט. ("תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם"). אין ענגליש שפּירט מען גלייך דעם אונטערשייד צווישן Rest און Peace

מיט דעם זענען מיר זיך פּאַנאַדערנעגאַנגען.

אָבער אין אַט דעם פּאַטאַלן טאָג איז אַנטפּלעקט געוואָרן עפעס פון אַ הויכער מענטשלעכער מדרגה, אַ פּריינטשאַפּט צו מענטשן ווי מען טרעפט זי זעלטן אין לעבן. בעת מען האָט מיט נעטויילט מר. מענזיס'ן (דעם פּרייט־מיניסטער) וועגן דעם אומ- נליק און ער איז פּאַרכאַפּט געוואָרן פון דער גרעסטער אויפּרעגונג, ו ו אַ ס האָט ער געטאַן ראשית כל? וועלכער באַשלוס האָט זיך צוערשט קריסטאָליזירט אין זיין קאַפּ אין דעם גאַנצן קנויל געפילן און געדאַנקען וואָס האָבן געווירבעלט אין אים? ער האָט באַשלאָסן אַז די פּרויען און די פּאַמיליעס פון די דריי מיניסטאַרן זאָלן דערגיין וועגן זייער אומגליק דורך זייערע פּריינט, נישט דורך דער פּרעסע אָדער ראַדיאָ. האָט ער זיך תּכּף טעלעפּאָניש פּאַר- בונדן מיט זיין אייגענער פּרוי און געבעטן איר, אַז זי זאָל מיט טיילן די שרעקלעכע נייעס צו די קרובים, צוגרייטענדיק זיי זייליש ווי נאָר מעגלעך. און זי האָט עס גלייך אָנגעהויבן צו טאָן, נישט נאָר בנגע איינעם און צוויי, נאָר אַ גאַנצער ריי פון פּאַמיליעס. דערוויילע האָט מר. מענזיס פּאַרכאַטן דעם ראַדיאָ צו באַנאַכריכ- טיקן דעם עולם וועגן דער קאַטאַסטראָפּע.

עס איז ווונדערבאַר אַז אַ שטאַטסמאַן איז בכּח צו זען די מענטשלעכע זייט פון אַ טראַגישער געשעעניש גלייך פון אָנהויב אָן. ער האָט דאָך גלייך פּאַרשטאַנען אַז די מלוכה־מאַשין איז שטאַרק באַשעדיקט דורך דעם אומדערוואַרטעטן טויט נישט פון איינעם, נאָר פון פיר באַדרייטנדיקע טוער. נישט נאָר די מלוכה־

מאשין, נאָר די מלחמה-מאָשין, און עס איז דאָך מלחמה-צייט, און ענגלאַנד ווערט באַמבארדירט יעדע שעה דורך די פיינטלעכע לופט-שיפן. דאָרף מען דאָך זוכן פאַר זיי ת. כ. ה. גייע פאסיקע מענטשן, און ווו נעמט מען זיי? אָבער נישט דאָס האָט אים באוועגט אַמשטאַרקסטן, נאָר דער רהמנות צו די פאַמיליעס פון די פאַרברענטע, און די זאָרג וועגן דעם ווי אַנצוזאָגן זיי די שלעכט טע בשורה. האָט ער געהייסן דעם ראַדיאָ שווייגן. האָט ער, אין דער שווערער מינוט, נישט געפונען קיין בעסערן העלפער ווי זיין אייגענע פרוי אויף דורכצופירן די דעליקאַטע שליחות. דער מעכאַד ניום פון מלכה-שער פירונג ווערט אזוי אַרום ווי דורכגעזאַפט מיט פיינער הומאַניטעט. דער מאַן שטייט פריער פאַר דעם מלכה-מאַן. אין אזא געזעלשאַפט איז לייכטער צו אַטעמען ווי אין אַנדערע.

געוויס האָט ער נישט פאַרנאַכלעסיקט זיינע פליכטן; באַלד איז ער געפאָרן צום גאָווערנאַר-דזשענעראַל און געבעטן צו באַ- שטימען נייע מיניסטאַרן אויפן פלאַץ פון די געוועזענע. ער האָט זיך פאַרבוירן מיט לאַנדאָן, ער האָט אָפגעגעבן פאַראַרדנונגען. אָבער דער פאַקט בלייבט, אַז וועגן די מעטשן האָט מען געטראַכט פריער פון אליין.

מיטוואַך, דעם נעקסטן טאָג, האָט זיך דריי בייטאָג פאַר- זאַמלט דאָס פאַרלאַמענט צו מאַכן אַ הוכרה נאָך די מיניסטאַרן, וואָס האָבן אַלע געהערט צו דער זעלביקע פאַרלאַמענטאַרישער פאַמיליע. זיצנדיק צווישן די געסט פון דעם ספיקער, האָב איך לייכט געקענט באַאָבאַכטן די צערעמאָניע. דער זיצונג-זאַל, צוזאַמען מיט די גאַלעריען, איז נישט קיין גרויסער. מאַכט ער דעמזעלכן רואיקן, הימישן איינדרוק ווי דאָס געביידע פון דרויסן. איינציקווייז, אין אַ געדריקטער שטימונג, זענען אריינגע- קומען די דעפוטירטע דורך פאַרשידענע טירן. אַז זיי האָבן זיך צעזעצט אויף די בענק, האָב איך דערקענט אַ ריי באַקאַנטע פאַ- ליטישע פיגורן. מיט גרויע, צעשויערטע האָר איז געזעסן דער געוועזענער פירער פון דער קאָנטרי-פאַרטי, סער ערל פיידזש. מיט אַ שטרענגען באַברילטן פנים פון אַ יונגערן שול-לערער האָט זיך געוויזן דער אַלטער אַרבעטער-פירער קערטן. נאַכלעסיק, אין

א גרויען רעקל, מיט א הענערשן טשוב האָר אויפן מיטן קאָפּ, די הענט אין די קעשענעם—מר. קאַמטראָן, דער איצטיקער פירער פון דער קאָנטרי־פּאַרטי. אין דעם אַלטיטשקען קלוינעם מאַן מיט דער דיקער פאַטשיילע אַרום האַלז האָב איך דערקענט דעם עלטסטן דעפּוטאַט פון אַלע: דר. מאַלאַניי פון מעלבּורן, דעם איבערגעגעבענעם פּריינט פון אַלע געדריקטע.

פון דער פּרעסע האָב איך גוט געוואוסט, אַז דער רוב פון די אַנוועזנדיקע שטייען אין שווערן פּאָליטישן קאַמף צווישן זיך. אַ סך פון זיי זענען צעקריגט אפילו אין זייערע אייגענע פּאַרטייען. אָבער דערפון איז דאָ היינטיקס מאָל נישט געווען קיין שפור. אַ לייכטער נעפּל פון טרויער איז געלעגן איבער אַלעמען. מר. מענזיס איז אומבאַמערקט אַריין אין זאַל, און באַלד איז ער געשטאַנען צוזאַמען מיט מר. קערטן, דעם לידער פון דער אָפּאָזיציע. זיי ביידע, די אָפיציעלע קעגנער, האָבן פּריינטלעך־פּאַרזאָרגט באַד ראַטן זיך וועגן עפעס. אָט די פשוטע געמיינשאַפט פון רעגירונג, אָפּאָזיציע, בכלל דעפּוטירטע איז זייער אַנציענדיק. עס פּאַרלירט זיך אין דער פּאַרלאַמענטאַרישער דעמאָקראַטיע דער אָפּשרעקנ־דיקער כאַראַקטער פון „רעגירונג“. זי שטייט נישט איבער די אַנדערע, זי איז צווישן זיי. אַזוי יעדנפאַלס דערשיינט עס פון אויבנאויף:

מר. מענזיס האָט זיך אויפגעהויבן ביים רעגירונג־טיש, האָט פּאַנאָנדערנעוויקלט אַ מאַנוסקריפט, און מיט הענט האַלב־פּאַר־לוינטע אין קעשענעם אַנגעהויבן רעדן. ער באַזיצט, צוזאַמען מיט אַ יוגנטלעכן געזיכט, אַ פּריש־קלינגענדיקע שטים. ער האָט זי איצט נישט באַנוצט אין פּוֹלן מאָס, זי איז געווען געדעמפט ווי די ברענענדיקע לאַמפּן פּאַרדעקט מיט שוואַרץ. זייער אָפט פלעגט ער בלייבן אַנטשוויגן ווי אויפגעהאַלטן פון צער־געפיל. ער האָט געזאָגט:

„מיר טרעפן זיך היינט צוזאַמען אין שאָטן פון אַ גרויסן אומגליק. עס איז מיין טרויעריקע פליכט צו רעדן וועגן אונזערע פּאַרשטאַרבענע קאַלעגן, וואָס זענען געווען נישט נאָר געטרייע דינער פון אונזער לאַנד, נאָר אויך שטענדיקע

פריינט פון אונז אלעמען. קיין שום רייד מיינע
קענען נישט גענוי אויסדריקן די טיפע געפילן,
וואָס יעדער מיטגליד פון אָט דעם פאַרלאַמענט
לעבט איבער. אָבער די רייד קענען אפשר ברענגען
צו די פאַמיליעס פון די אומגעקומענע מיניסטאַרן
אַ פאַר שטראַלן פון דערמונטערונג אין דער פינסטער
רער שעה. ווען דער ערשטער גרויזאַמער קלאַפּ וועט
פאַרבייגיין, וועלן זיי געפינען טרייסט אין דעם באַ-
ווסטויין, אַז זייערע נאָענטע מענטשן האָבן ערלעך
געדינט זייער לאַנד און האָבן פאַרנומען אַ בכבוד'דיקן
פלאַץ אין זיין געשיכטע.

דוּשאַפּריי סטריט, הענרי גאלעט און דזשיימס
פערבארן האָבן אלע באַזעסן די שענסטע מדות
טובות. זיי אלע זענען געוועזן מענער פון מוט און
אומבאַריבאַרער ערע, באַגייסטערט מיט אַ ברענענ-
דיקן פאַטריאָטיזם, געשטאַרקט דורך טאַלענט און
דערפאַרונג. יעטוועדער פון זיי האָט אויב זיין איי-
גענעס אופן פאַרמאָגט אַ טאַלענט פאַר פריינטשאַפט.
זיי זענען געווען זעלטענע מענטשן"...

אין אַזעלכע רייד, געזאָגט אין אַ פייערלעכער שטימונג, האָט
דער רעדנער מזכיר געווען די טויטע. און ער האָט פאַרענדיקט:
"אַ נאַציע ווערט געשאַפן דורך די, וועלכע דינען איר אַמבעסטן.
מיר דאַנקען גאָט פאַר דעם הינסט פון אָט די מענער".

נאָך אים איז צוגעגאַנגען פון דער אַנדערער זייט צום רעגיר-
רונג'טיש מר. קערטין אויך ער האָט געהאַט פאַר זיך אַ מאַנוס-
קריפט, האָט אָבער ווייניקער אַריינגעקוקט אין אים. מיט דעם
זעלביקן לאַנגזאַמען, געדעמפטן קול ווי מענזיס האָט ער געזאָגט:

"עס איז שווער צו רעדן פון די מיניסטאַרן, וואָס
האָבן געפונען זייער טויט אַזוי נאָענט צו יענעם הויז
אין וועלכן זיי האָבן אַחריות'דיק גענומען אָנטייל אין
דער באַשטימונג פון שיקזאַל פון לאַנד. עס איז נישט
געווען קיין איין טאַג אין זייער לעבן, אין וועלכן
זיי זאָלן נישט האָבן אָפּגעגעבן דעם מאַקסימום

פון זייערע כחות. עס איז באצייכענדיק אז זיי זענען געפלוין אהער צוליב וויכטיקע געזעלשאפט־לעכע פליכטן, נישט קיין קלענערע ווי די פארטיידיגונג פון אויסטראליע. זייער טויט—די לעצטע פולע מאָס פון איבערגעבנקייט—האָט פאַרענדיקט לעבנס פון ערלעכער אַרבעט. קיין שום ווערטער קענען נישט אָפּשוואַכן דעם געפיל פון אונזער אבדה.

קערטן האָט דערמאָנט איינעם פון די אומגעקומענע פילאָטן, היטשאָקסן: „זיין פאָטער האָט שוין געהאַט פאַרלוירן דאָס לעבן אין די ערשטע יאָרן פון אויסטראַלישער אוואַציע. איצט מוז אונזער סימפּאַטיע צווענדן זיך צו אַ מוטער אין מערב־אויס־טראַליע, וואָס האָט פאַרלוירן איר זון פונקט ווי איר מאַן אין דעם דינסט פון פאָטערלאַנד.“ מען האָט אויך דערמאָנט דעם אַנדערן פילאָט, קראָסדעל, וואָס איז געווען ערשט 29 יאָר אַלט. ער איז געווען אַ זון פון אַ מיינער, אין אַ פאַמיליע פון זיכעצן קינדער. ווי טראַגיש איז זיין מול! אַ פאָר שעה נאָך זיין אומקום האָט זיין פרוי געבוירן אַ זון. צו איר מוטער האָט זי טעלעגראַפֿירט בזה הלשון:

„משאלו איז גע'הרג'עט געוואָרן; אַ זון איז געבאָרן, קום אַרויס חכה. קראָסדעל.“ אין אַ פאָר פראַזן—אַ געשיכטע פון אַ לעבן; אַ סוף און אַ נייער אָנהויב. וואָס האָבן געמוזט איבערלעבן אין יענעם טאָג די יונגע און די אַלטע פרוי?—דער יונגער פילאָט האָט דריטהאַלבן יאָר נאָכאָנאַנד געשטרעבט אַריינגענומען צו ווערן אין דער לופט־אַרמיי. די ביידע מיניסטראָרן, וואָס האָבן אים אין דעם געהאַלפן זענען איצט צוזאַמען מיט אים געלעגן טויט...

אין דעמזעלביקן נוסח ווי די צוויי הויפט־רעדנער האָבן גע־רעדט די אַנדערע. מר. ביזלי איז דער פירער פון דער ווינציקער, אָבער זייער מיליטאַנטישער לייבאַר־גרופע, וואָס האָט זיך אָפּגע־שפּאַלטן פון קערטן'ען דער מאַן האָט אַ קריגערישן פּנים, אָבער זיין שטים איז זייער ווייך און אפילו מוזיקאַליש. ער האָט אַרייַנגעבראַכט אַ רעליגיעזן טאָן אין זיין רעדע: „די געשטאַרבענע וועלן אַריבערגיין איצט אין אַ וועלט, וווּ עס איז נישטאָ קיין צער,

קיין פארדרום און פארברעכן; זיי וועלן זיך אפרוען פון דער היינ-
טיקער אומגליקלעכער וועלט". און דער אלטיטשקער, 86-יערי-
קער דר. מאלאַנני האָט געמאכט דעם פאַרשלאַג צו שטעלן אַ
מאָנומענט לכבוד די געפאַלענע. „איך וועל מסתמא באַלד אויך
אָוועקגיין אַהין, און איך וועל דאָרטן געפינען אַזעלכע דריי טיי-
ערע פריינט." ער האָט עס אַרויסגערעדט מיט דעם טיפסטן
ערנסט. (אין דריי חדשים אַרום איז ער טאַקע אָוועק פון דער
וועלט).

דערנאָך, לויטן פאַרשלאַג פון מענזיס'ן, איז מען אויפגע-
שטאַנען און איינשטימיק אָנגענומען די רעזאָלוציע פון מיטלידי-
שטילערהייט איז מען זיך פאַנאָדערנגעגאַנגען.

איך בין מיר נישט געווען קלאָר מיט מיינע געפילן לגבי אַט
דער פאַרזאַמלונג. זי איז אָפגעלאָפן זייער ווירדיק און ערנסט,
און דאָך האָט עפעס געפעלט. עס האָט געפעלט די אויפגענונג,
דער טרויער, וואָס געפינט זיינע שטאַרקסטע פאַרמען פון אויס-
דרוק. עס האָט געשטערט וואָס די רעדנער האָבן געהאַלטן מאַ-
נסקריפטן פאַר זיך. דוכט זיך, עס איז נישט געווען קיין פאַליר-
טישע זיצונג, ווו מען ציילט ווערטער איינער ביים אנדערן אין
מיויל. דאָס מאַל האָבן מענטשן געמעגט רעדן פשוט פון האַרצן,
ווי עס לאָזט זיך. פאַרוואָס מוז אַ זאַ זיצונג אויך דורכגעפירט
ווערן ווי אַ צערעמאָניע, ווו די עכטע געפילן ווערן. דערשטיקט?
אַבער. פון דער אַנדערער זייט, וויפיל רירענדיקע מאָמענטן אין
די רעדעס. מענזיס האָט אָנגערופן די דריי טויטע ביי זייערע
היימישע געמען, נישט זייערע טיטולן: דזשאַפריי, הענרי,
דזשיימס. זענען זיי איצט געשטאַנען ווי נאָענטע מענטשן פאַר
אַלעמענס אויגן. ווי פיין מען האָט די גאַנצע צייט דערמאָנט און
גערעדט צו די פאַר'צער'טע פאַמיליעס. ווי פיין איז עס, וואָס
מען האָט צוזאַמען מיט די הויך-געשטעלטע מלוכה-מענער דער-
מאָנט און געלויבט די קלענערע באַאַמטע, וואָס האָבן זיי באַ-
גלייט אין דעם טויט.

דאָס אַלץ האָבן די אויסטראַליער געבראַכט צום אויסדרוק
אין די דאָזיקע טעג. מער נישט זיי דריקן אויס זייערע צער-גע-
פילן אַנדערש ווי מיר שטעלן זיך פאַר. דאָס הייסט נאָר אַז זיי

(און די ענגלענדער בכלל 155) באזיצן אן אנדער טעמפעראמענט, אָדער האָבן דורך דורות דערצואונג אַרויפגעלייגט אַ שטיק דיס־ ציפּלין אויף זייערע געפילן. זייער עמאָציאָנעלע שטילקייט און צוריקגעהאַלטנקייט לגבי פרעמדע אויגן געפעלט נישט אַן אנדער ראַסע, פּונקט ווי זיי פאַרשטייען נישט יענע, וואָס שרייען און גוואַלדעווען ביי זייער אומגליק.

אָט בין איך געווען ביי מר. ס. אין דעמזעל־ ביקן קאנבערא אין יאנואַר. נעבן ברענענדיקן קאַמין זענען געזעסן ער, זיין גוטמוטיקע פרוי און איך. זי האָט עפעס געשטריקט, זיך צוגעהערט צו מיין קימבערליי־מעשה און פריינטלעך צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ. ביים מיטאָג־טיש האָט זי אזוי פשוט און מוטערלעך דערציילט וועגן אירע דערוואַקסענע קינדער אין ענגלאַנד, און ווי זי וואָלט וועלן זען זיך מיט זיי דאָרטן „אין דער היים“. פּלוצים איז זי אין יולי געשטאַרבן. איך האָב זיך פאַרגעשטעלט זי ין אומגליק, ווי עלענט ער איז פאַרבליבן, נישט געקוקט אויף אַלע זיינע וויכטיקע אַרבעטן דאָ. האָב איך אים געשיקט אַ טעלעגראַם פון סימ־ פאַטיע..... איצט בין איך ווידער געווען ביי אים, ווידער זענען מיר געזעסן ביי דעמזעלביקן קאַמין, אָבער נאָר זאַלבעצווייט. איר שטול איז געשטאַנען ליידיק. אַז איך בין אַריין, האָט ער מיך אויפגענומען מיט דעמזעלביקן שמייכל ווי דאָס ערשטע מאָל. איך האָב נישט געוואוסט וואָס צו זאָגן. אָבער ער האָט געזאָגט: „אַ דאַנק פאַרן טעלעגראַם. עס איז מיר געווען אַ פאַרגעניגן a pleasure צו דערהאַלטן עס.“ איז מיר געוואָרן לייכטער. אַ וויילע האָט ער דערציילט וועגן איר און דערנאָך זענען מיר אַריבער צו מיין זאָך: קימבערליי. ער האָט גערעדט מיט אינטערעס, געגעבן קלוגע עצות, צוגעזאָגט העלפּן. נעבן אים איז געשטאַנען אַ טישל מיט משקאות, פון וועלכע ער האָט פון צייט צו צייט גענומען

עפעס. און מיר זענען זיך פאנאנדערגעגאנגען ווי
יענעם מאָל, נאָרמאַל, איידל, רואיק... איך בין גע-
פאָרן צו זיך טיף פאָרווונדערט. איך האָב געפילט,
אַז אונטער דער מאַסקע פון רו מוז זיך פאַרבאָהאַלטן
אַ ווייטאַק. אָבער ווי זיי באַהערשן זיך!—צוויי
טעג שפעטער האָב איך אים געזען זיצנדיק אין
פאַרלאַמענט, ביי דערזעלביקער הזכרה. מיר האָט
זיך גערוכט, אַז ער איז געווען שטיל אויפגערעגט,
בלויך. בעת די רעדעס האָב איך אַ קוק געגעבן:
אַן ערנסטער אומעט איז געלעגן אויף זיין געזיכט.
אַלזאָ דאָך!—האָב איך געטראַכט.

עס איז טאַקע מעגלעך אַז מיר האָבן דאָ צו טאָן מיט פאַר-
שידענע אַרטן פון אויסדריקן דאָס שטאַרקע געפיל. עס איז אָבער
מעגלעך אַן אַנדער השערה. אפשר דריקט זיך דאָ אויס נאָר אַ
פאַרשידענע באַציאונג צום ט ו י ט בכלל? אפשר האָבן פאַר-
שידענע פעלקער (אָדער דאָסן, אָדער קולטורן) אויך אַנדערע באַ-
ציאונגען צו אַט דעם וויכטיקער געשעעניש? עס זענען מעגלעך,
אין פּרינציפּ, דריי אויפפאַסונגען פון טויט. מען נעמט אים אויף
אַלס דעם גרעסטן אומגליק פאַר זיך אין פאַר דער וועלט. אָדער
מען באַטראַכט אים אַלס אַ נייע, אפשר מער דערהויבענע, שטור-
פע אין דער אַנטוויקלונג פון לעבן (אַזוי האָט געטראַכט טאַל-
סטאָי, אַזוי אַ סך יידישע צדיקים). אָדער מען באַציט זיך צו
אים גלייכגילטיק, ווי צו אַ נויטווענדיקייט. צי איז נישט אַמאָל
די רואיקע, „דיסציפּלינירטע“ באַציאונג פון די ענגלענדער אַן
אויסדרוק פון אַט יענער, זאָל איך זאָגן פּילאָזאָפּישער, גלייכ-
גילטיקייט? אָבער צי קען אַ קולטור בלייבן רואיק, אַן שום טעמ-
פּעראַמענט-אויסגום לַגבי אַזאַ שאַרפּן איבערגאַנג פון לעבן
צום...? די גרויסע היסטאָרישע רעליגיעס און די ערשטע וויסנ-
שאַפטן זענען דאָך צום טייל געבאָרן געוואָרן אַרום די טראַכט-
טענישן וועגן טויט און פאַרשווינדן פון אַ מענטש.

:: :: :: ::

אין ווי באַצי איך זיך אַליין צום טויט־געשעעניש? איך

האָב עס קינמאַל נישט פאַרמולירט פאַר זיך (צופיל פאַרנומען מיט לעבן!), אָבער מיר דוכט זיך, אַז איך פאַרמאָג די פעאיקייט צו באַציען זיך צו אים מיט אַ געוויסער רואיקייט. עס איז טאַקע אַן אומגליק, ווייל דאָ פאַר ענדיקט זיך עפעס וואָס קען נישט מער ווערן געענדערט. טויט איז אַ סוף פון עפעס, און דאָס מאַכט ציטערן יעדעס באַוווסטזיין. אָבער אויך אין טויט קען זיך פאַרבאַהאַלטן אַ גרויסער אינהאַלט, און דאָס קען אָפשוואַכן די שאַרפקייט פון ווייטאַק. („טויט, וווּ איז דיין שטאַכל!“). דער טויט איז נישט אַזוי שרעקלעך ווען ער שליסט אָפּ אַ לעבן, וואָס איז געווען געווייכעט אַ מיסיע, ווען דער מענטש איז געפאַלן אין דינסט פון אַ מיסיע. לעבט מען אָן שכל, אָן שטרעבונגען, דעמאָלט יאָגט מען זיך נאָך דער צאָל פון די טעג, נאָך זייער קוואַנטיטעט. אַנדערש לעבט דער מענטש, וואָס זוכט נישט די צאָל, נאָר די וואָג, די קוואַליטעט פון די טעג.

אַט אַזוי איז געווען דאָס לעבן פון די דריי אויסטראַלישע מיניסטאַרן און פון די וואָס זענען געשטאַרבן מיט זיי. אפּשר האָט דאָס באַוווסטזיין פון זייער טויט „אויפן פּאַסטן“ געמילדערט דעם צער. אַט איז די טעג געשטאַרבן וולאַדימיר זשאַבאַטינסקי אין אַמעריקע—דער לייַדנשאַפטלעכער פירער פון רעבעלישן ציוניזם. הגם ער איז אַוועקגעריסן געוואָרן אינמיטן פון זיין זייער געשפּאַנטער טעטיקייט, און הגם אַ סך וועלן זאָגן: „וואָס האָט ער אויפגעטאַן אין זיין לעבן?“—פונדעסטוועגן איז פאַר אַלעמען קלאָר, אַז זיין לעבן איז געווען אַ ברענענדיקער דינסט צו אַ מיסיע. דאָס אַוועקגיין פון לעבן באַלייכט מיט הונד דערט פייערן מיטאַמאַל דעם נאַנצן וועג און דעם אויפטו פון אַ לעבן. און דעמאָלט איז נישטאָ קיין פּלאַץ פאַר יאוש אָדער ענד־לאָזן ווייטאַק. ווי דער רוסישער דיכטער האָט געזאָגט: „זאָג נישט זיי זענען געשטאַרבן; זאָג: זיי האָבן געלעבט.“

מיר ווילט זיך דאָ דערציילן אַן עפיוָד פון מיין אייגענעם לעבן, מיט אַ סך יאָרן צוריק, ווען איך בין געווען יינגער. אומ־דערוואַרטעט זיך דעמאָלט פאַר מיר אַוועקגעשטעלט די דראַ־

אונג פון טויט. ווי האָב איך עס דעמאָלט אַריבערגעטראָגן?

:: :: :: ::

אין אָנהויב יאָר 1919, אין סאַמע ברען פון דער רוסישער רעוואָלוציע, האָט מען מיך, גלייכצייטיק מיט הונדערטער אַנדערע חברים, אַרעסטירט אין מאַסקווע. די פּאַרטיי L.S.R. (לינקע סאָציאַל-רעוואָלוציאָנערן), צו וועלכע איך האָב געהערט, איז שוין לאַנג (זינט יולי 1918) געווען דערקלערט אַלס אומלעגאַל פון דער באַלשעוויסטישער רעגירונג. מען האָט אונז—סיי פּירנ-דיקע סיי איינפאַכע מיטגלידער פון דער באַוועגונג—ארוינגעזעצט נישט פאַר עפעס אַ געוויסן פאַרברעכן, נאָר כדי צו איזאָלירן אונז פון די מאַסן וואָס האָבן זיך צוגעהערט צו אונזער שטים. עס איז מיר געווען מאָדנע, זייער מאָדנע אין דער דאָזיקער יאָנזאַר נאַכט פון אַרעסט. צוזאַמען מיט מאַריאַ ספּירידאַנאַוואַ—די הער ראָאישע פּרוי פון דער רעוואָלוציע—בין איך אויפגעטראָטן אויף אַן אַרבעטער-מיטינג, אין אַ פאַבריק פון אַן אָפּגעלעגענער געגנט אין מאַסקווע. די אַלגעמיינע אַטמאָספּערע איז געווען פול מיט אויפּרעגונג. מיר האָבן שוין געפילט אויף זיך די האַנט פון דער טשעקאַ. און טאַקע באַלד ביים אויכנאַנג פון טויער האָבן מיך דעריאָגט צוויי יונגע טשעקאַ-לייט און „געבעטן“ מיטפאַרן מיט זיי.

— צי קענט איר עס נישט אָפּלייגן אויף מאָרגן פּרי? — האָב

איך געפּרעגט.

— ניין, מיר קענען נישט.

איך האָב נאָך געהאַט צייט צו בעטן אַ פּריינט צו לויפן באַלד צו מיין פּאַמיליע און צו הייסן זיי אויסראַמען די דירה פון אומ-נויטיקע פּאַפּירן. דערנאָך האָט מען מיך געבראַכט אין דעם געוועזענען פּאַרטיי-בנין פון דער טשעקאַ, וווּ איך האָב, אין פּינסטערן ליכט פון לאַמפּן, געפונען צענדליקער אַנדערע פּריינט. מען האָט זיי צונויפגעפירט פון אַנדערע געגענטן.

איך וועל נישט זאָגן אַז עס איז מיר געווען זייער פּריילעך צו מוט, אָבער מען וועט עס דאָך נישט באַווייזן דעם פּאַליטישן שונא דאָ דערביי. פּלוצים דערזע איך זיצן ביים טיש אַ יונגן,

רויט-באקיגן לעטישן רויט-ארמיוער, וואָס ליענט געשמאַק אַ ביכל. האָב איך זיך אַ בויג-גענעבן און דערזען בעבל'ס בוך „די צוקונפטיקע געזעלשאַפט“—אַן אידעאָליסטיש ווערק פון דעם דייטשן פּיאָנער פון סאָציאַליזם... ווי קומט עס אַהער, אין דעם האַלב-הוישך פון אַ טשעקאַ, אין דער סביבה פון אונטערדריקונג און מענטשן-צאַפּלענישן? אָבער דאָס יונג-פּויעריש פנים פון סאָלדאַט איז געווען ערלעך. שפּעטער האָט ער מיר אפילו געזאָגט: איך איז בעסער ווי אונז... איר בלייבט טריי אייער אידעע...

שפּעט אין דער נאַכט האָט מען אייניקע חזן אונז טראַנס-פּאַרטירט אין דער באַקאַנטער מאַסקווער טאַנאַקאַ-געפּענגנים. פּאַרשלאָפּנערהייט זענען מיר געטראָטן און געהויבן זיך דורך די נאַכטיקע קאָרדאָרן ביז מיר זענען אָנגעקומען צום וואַכט-אַפּי-צער, וואָס האָט פּאַרשריבן אונזערע נעמען און האָט אונז צוגע-טילט די צעלן. דער אָפּיצער האָט אַ שמיכל-געטאַן ווי פּאַר-שעמט; ער האָט מיך געקענט.

מיט אַ יאָר צוריק בין איך דאָך געווען דער פּאַלקס-קאָמיסאַר פּאַר יוסטיץ, אונטער וועמעס אויפזיכט עס זענען געשטאַנען אַלע געפּענגענישן פון לאַנד. האָב איך אים איצט געבעטן צו געבן מיר אַ קליינע צעל פּאַר מיר אַליין, נישט קיין געמיינזאַמע מיט אַנדערע. מיט צוועלף יאָער פריער אז מען האָט מיך אַלס יונגען זאָרגלאָזן סטודענט אין מאַסקווע געבראַכט אַרעסטירט צום ערשטן מאָל, האָב איך, פּאַרקערט, דוקא געבעטן אריינצוזעצן מיך מיט אַנדערע חברים אין אַ גרעסערער, געמיינזאַמער צעל. דער מאָלט, מיט נאָר 19 יאָר אויף די פלייצעס, האָט זיך געוואָלט חב'ר'שאַפט און פריינטלעכקייט; דאָסמאָל איז מען געווען פּאַר-זאָרגט, פול אחריות פּאַר די געשענישן, באַלאָדן מיט אַן אייגענער פּאַמיליע. האָט עס געצויגן צו דער רו און קאַנצענטרירקייט פון דער איינצל-צעל. מען האָט עס מיר געגעבן. עס איז געווען אַ קליינער, שטיינערנער רוים, מיט גלאַטע, לאַנגווייליקע ווענט, מיט אַ פענסטערל אויבן, מיט ברענענדיק עלעקטריע אין דעם סופּיט. אַרײַן, אויסגעצויגן זיך און איינגעשלאָפּן.

אויף מאָרגן האָט זיך אָנגעהויבן דאָס נייע געזעלשאַפטלעכע לעבן הינטער גראַמעס. איך האָב זיך באַקענט מיט מענטשן, מיט

געפענגעניש-ברידער. די טורמע איז געווען געפאקט מיט טויזנד-טער לייט פון אלערמיי-פאליטישע קאלירן. צווישן זיי באדייטנד-דיקע גרופעס פון די פריערדיקע צאריסטישע דינער; גענעראלן, גובערנאטארן, דער בארימטער דזשונקאווסקי, געוועזענער געהילף פון אינערן-מיניסטער און דערציער פון טראנפאלגער. אט דער עולם האט זיך שטארק געפרייט מיט אונזער ארעסט. זיי זענען געווען גרייט אויפצונעמען אונז מיט אפענע ארעמס. באַלשעוויי-קעס ארעסטירן אין מאסן די אנדערע סאציאליסטן, גאנץ גענוי ווי אין דער פראנצויזישער רעוואָלוציע... „די רעוואָלוציע פרעסט אויף אירע אייגענע קינדער.“ אונז איז עס, דעם אמת זאָגנדיק, נישט שטארק געווען צום האַרצן אַט די באַגעגעניש מיט די שאַטנס פון נעכטן. אזוי מוז עס מסתמא זיין אין דעם רוסישן מישמאַש. אין דער משעקא זיצט דער סאָלדאַט איבערגעבויגן איבער אַן ערלעך סאָציאליסטיש בוך. אין טורמע באַגעגענען זיך ראַדיקאַלע סאָציאליסטן מיט רעכטס-ראַדיקאַלע מאָנאַרכיסטן און פּריצים. בעבלי, דזערדזשינסקי, ספּירידאָנאָוואַ, גענעראַל דזשונ-קאָוסקי—אַלע אויף דערזעלביקער אַרענע..

עס האָבן זיך אָבער איינגעשטעלט געוויסע פּער-זענלעכע באַציאונגען אין טורמע. אין אַ טאָג אַרום נאָך מיין אַנקום איז צו מיר — ביים שפּאַציר-גאַנג צוגעגאַנגען אַ יונגער עלעגאַנטער מאַן און האָט זיך פּאַרגעשטעלט מיט אַ קנאַק פון די שטיוול. דאָס איז געווען פּירשט שירינסקי—שיכמאַטאָו, אַ געוועזענער גאַרדע-אַפיצער, וואָס איז דאָ געזעסן צוזאַמען מיט זיין פּאַטער, געוועזענעם גובערנאַטאָר פון שטאַט סאַמאַראַ (היינט קויבישעוו). האָט ער מיך איינגעלאָדן צו באַזוכן די צעל פון זיין פּאַטער, וווּ זיי ביידע אַרבעטן אויס קינסטלערישע קעסטלעך פאַר פאַרשידענע צוועקן. אפשר וועל איך באַשטעלן איינעם פאַר זיך, פאַר מיין פּאַמיליע? דאָס האָב איך אַמוווייניקסטן דערוואַרטעט. אוראי בין איך געגאַנגען און האָב באַשטעלט פאַר מיין פּרוי אַ קינסטלעריש-געשניצטן און אויסגעמאַלטן קאַסטן

פאר בריף. מיר אלע האָבן געהאַט דערפון הנאה.
אזוי בליקט אַרויס אַמאָל אַ שטיקל אידיליע אפילו
פון ווינקל פון אַ געפענגעניש.

עס האָט נישט לאַנג געדויערט און מען האָט זיך „איינגע-
אַרדנט“ אין דעם נייעם, אומפרייען לעבן. מיר האָבן געהערט, אזוי
צו זאָגן, צו דער אַריסטאָקראַטישער שיכט פון די געפאַנגענע.
איך האָב געהאַט אין מיין צעל גענוג ביכער צום לויענען און
פאַפיר צום שרייבן. צייטונגען האָט מען אונז צוגעשטעלט צוויי
מאָל אַ טאָג, אזוי אז מיר האָבן געוואָסט וואָס עס טוט זיך היינט
טער די מויערן. די פאַמיליעס פלעגן אונז שיקן עסנוואַרג כּרי צו
פאַרשענערן דעם זויערן טעם פון דעם טורמע־געקעכטן.

דאָס לעבן האָט אפילו געהאַט זיינע אנגענעמע זייטן.
זינט דורות איז דאָס געפענגעניש געווען אַן „אוניווערסיטעט“
פאַר די רוסישע ראַדיקאַלן. דאָרטן פלעגן זיי געפינען די זיילישע
רו און די קלאַרקייט פון שכל, וואָס זענען גוטיק צו שטודירן
גרעסערע ווערק. האָב איך זיך באַזאָרגט מיט דער זיבן־בענדיקער
„געשיכטע פון דער פּראַנציוזישע רעוואָלוציע“ פון זשאַרעס'ן.
דאָס ווערק פון דעם גרויסאַרטיקן שרייבער און מענטשהייט-
פריינט האָט מיך שוין לאַנג געצויגן צו זיך, אָרער ערשט איצט
איז געקומען די „פרייע צייט“ צו נעמען זיך פאַר דעם ווערק.
פאַר אַן אַנטיילנעמער פון דער רוסישער סאַציאַלער ערד־ציטער-
ניש איז דאָס בוך געווען פול מיט באַלערענדיקע ביישפּילן, לע-
רעס און טרייסט־געדאַנקען. גלייכצייטיק האָב איך גענומען
שרייבן צוביסלעך אַ בוך אויף דער טעמע, וואָס לאָזט קיינמאָל
נישט אָפּ: וווּ זענען די גרעניצן פון רעוואָלוציאַנערער געוואַלט?
שרייבן אַנטי־באַלשעוויסטישע ביכער אין אַ באַלשעוויסטי-
שער טורמע איז, פאַרשטייט זיך, נישט געווען דערלויבט. האָט
מען עס געשריבן שטילערהיים, אומבאַמערקט, אויף קליינע שטיק-
לעך פאַפיר. אָבער ווי באַהאַלט מען זיי אין דעם קליינעם צימערל,
אזוי אז ביי אַ דורכזוכונג זאָלן עס די טורמע־וועכטער נישט
געפינען? איז אין איינער פון די שטיינערנע ווענט, נאָנץ אונטן,
נאָענט צו דער פאַרלאַגע, געווען אַ לאַך. דאָרטן פלעג איך יעדע
נאַכט באַהאַלטן די פאַר אַרעמע פאַפיר־זייטלעך. אָבער איינמאָל

אינמיטן העלן טאג, בעת איך בין געלעגן אויפן בעט און געד
לייענט, איז פון אַט דעם לאַך אַרויסגעשפרונגען אַ קליין מייזל
און האָט אָנגעהויבן מיט דער גרעסטער לעבנסלוסטיקייט שפּילן
זיך אויף דער ערד. אין געוויינלעכן לעבן האָב איך „מורא“ געד
האַט פאַר מייז און פלעג אַנטלויפן פון זיי אין שרעק. דאָ איז
נישט געווען קיין אויסוועג. האָב איך געפרווט אָפּווענדן די אויגן
פון מייזל צום בוך, אָבער דאָס האַרץ האָט געקלאַפט אין אויפֿ
רעגונג. האָב איך געמוזט אָנהויבן טאָפּען מיט די פיס ביז די
קליינע בריאה האָט אַ קוועטש־געגעבן מיט די פלייצעס און איז
פאַרשוונרן אַהין.

לויט מײן בקשה האָט מען די לעכער פון די ווענט פאַר־
מויערט. גוט. אָבער וווּ באַהאַלט מען איצט די בלעטלעך? איר
דאַרפט נאָר גוט שאַרן מיט די אויגן אַרום אײך, אַט אין דער
אַרעמסטער סביבה, און איר וועט געפינען. אַט אזוי ווי מען
זוכט ביים סדר־אָוונט דעם אפיקומן, וואָס די קינדער האָבן
פאַרבאַהאַלטן טאַקע אין דעמועלביקן צימער. שטייט אין ווינקל
אַ בעזים, מיט וועלכן דער טורמע־דינער קערט אויס יעדן מאַרגן
די צעל. אַט דער דינער, אגב אורחא, טראָגט אַוועק אין שטאַט
אויך אונזערע בריה און פאַפירן; פאַרשטייט זיך, פאַרבאַהאַל־
טענערהייט. פאַרוואָס זאָלן טאַקע די זייטלעך פון מאַנסקריפט
נישט ליגן ביינאַכט אין דעם בעזים? . . . אזוי איז עס אויך
געווען, און דער מעכאניזם האָט געאַרבעט אויסגעצייכנט: אונזער
פריינט פלעגט ערלעך אויסקערן די צעל, ערלעך אַרויסנעמען די
„איינגעמאַכטס“ און נאָך ערלעכער צושטעלן עס צו מײן
פאַמיליע.

און דאָ איז איינמאָל געקומען דער זיילישער קלאַפּ. עס איז
געווען אָוונט, אַ זייגער 8 אין ווינטער. מען האָט אונז שוין
אַלעמען אָפּגעשלאָסן אויף דער נאַכט, נאָך אָוונט־ברויט. איך
האָב זיך נענומען צו דער אָוונט־צייטונג—אין די אויגן האָט
זיך אַ וואַרף־געטאָן אַ ברענענדיקע וואַרט־ליניע מיט נואַאַלטיקע
אותיות:

„ ס פ י ר י ד אָ נ אָ ו א , ש ט י י נ ב ע ר ג א ו ן

אנדערע לינקע ס.ר.ר. ווערן דערקלערט
אלס עורבים!

אויף דעם האָב איך זיך נאָך נישט געריכט. „עורבות“—דאָס
איז געווען אַ מיאוס/ע און נידערטרעכטיקע מאַסנאַם, קעגן וועל-
כער איך האָב געקעמפט זייענדיק אין דער רעגירונג. זי איז
אויסגעוואקסן אין די ווילדע באַדינגונגען פון דער מלחמה, און די
באַלשעוויקעס האָבן זי אַריבערגענומען אין דער באַפרייאַונג-באַ-
וועגונג. „עורבות“ האָט דאָך באַטייט, אַז אומשולדיקע מענטשן
האָבן געזאָלט צאָלן מיט זייער לעבן פאַר חטאים און פאַרברעכן
פון אַנדערע, מיט וועלכע זיי האָבן נישט געהאַט קיין פאַרבינד-
דונג אפילו... איך האָב האַסטיק דורכגעלייענט די היסטערישע
אויסרוּפן אין דעם לייט-אַרטיקל פון דער צייטונג, וווּ מען האָט
פשוט גערופֿן שטעלן אונז „צו דער ווענטל“.

עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן פויעריג-אומרוען אין איין גור-
בעניע און אַרבעטער־שטרייקן אין אַן אַנדער פּלאַץ. האָט די
רעגירונג באַשלאָסן: וויבאַלד אין אַזעלכע אומרוען מוז דאָך
מסתמא שטעקן די האַנט פון די לינקע ס.ר.ר. זאָל מען זייערע
פירער—וואָס זיצן שוין פון פריער אין די טורמעס!—דערקלערן
פאַר עורבים און דערמיט איינווירקן אויף יענע... האָט די טשעקאַ
מיט דער אונטערשריפט פון איר כהן גדול, דוּערדזשינסקי,
אַפגעדרוקט אַט די דערקלערונג און וואָרנונג מיט בלוט צו קאָג-
קרעטע פּערוואַנען, ביי זייערע נעמען.

עס איז נישט צו לייקענען, אַז מיר איז געוואָרן אַביסל קאַלאַ-
מוטנע אויפן האַרצן ווען איך האָב עס גוט דורכגעלייענט. מען
איז געווען איינער אַליין מיט זיך, אין דעם פענסטערל האָט
פינסטער אַריינגעקוקט די נאַכט. איך בין נישט קיין מענטש מיט
אַ שטאַרקער פאַרשטעלונג־קראַפט. האָב איך זיך דערפאַר נישט
פאַרגעשטעלט אין לעבעדיקע פאַרבן דעם טויט פון אַן עורב־ניק
אונטער די קוילן פון טשעקאַ־לייט, ערגעצווו אין חושך פון אַ
קעלער. אָבער געדאַנקען, וואָס זענען פאַרבונדן מיט
דעם סוף פון אַ לעבן זענען אין שטורם געפלוּיגן דורכן קאַפּ.
הייסט עס, אַז עס פאַרענדיקט זיך שוין מיין לעבן?... און איך
האָב דאָך אַזוי ווייניק אויפגעמאַן דערווילע... בכלל נאָך אַזוי

ווייניק געלעבט, אינגאנצן אביסל מער ווי דרייסיק יאָר... דרויסן וועט בלייבן מיין פרוי און די קליינע מיידעלע—די טאָכטער... אזוי געהאָפט אָנצושרייבן אַ שטאַרקן בוך קעגן רעוואָלוציאָנערן מערפּאַר, וואָס זאָל ווירקן אויף אַנדערע, זאָל וואָרענען אַנדערע פעלקער... ווי קען דאָס זיין, אַז אַלע פּלענער אויף לַהבּא זאָלן פּלוצים אויסגעמעקט ווערן? ... ווי קענען זיי גאָר וואָגן צו טאָן עס קעגן אונז, וואָס זענען דאָך פאַרבונדן מיטן פּאַלקס? זיי וועלן עס מסתמא אויך נישט וואָגן, זיי שרעקן אונז נאָר...

מחשבות זענען געפּלויגן דורכן קאָפּ, אָבער וואָס האָט מען געקענט טאָן איצט, אין דער שפּעטער נאַכט־שעה? מיר איז אפילו נישט איינגעפאַלן צו וועלן זען די חברים אין טורמע, אַרויסצורופן וועמען נישט איז פון די באַאַמטע. איך האָב גע־טראַכט און איבערגעטראַכט, אָבער די זאך האָט אויסגעוויזן אזוי ווילד, אזוי אוממעגלעך, אַז איך האָב נישט געקענט איר משיג זיין. האָב איך זיך פּשוט געלייגט שלאָפּן. און אזוי שטאַרק איז געווען די יונגע און געזונטע נאַטור אַז—נישט געקוקט אויף דעם אומרו אין האַרצן—בין איך באַלד אַנטשלאָפּן געוואָרן. און אַז איך האָב זיך אויפגעכאַפּט אויף מאָרגן פרי און די זון האָט פּרוילעך אַריינגעשיינט אין צעל, זענען די שוואַרצע נאַכט־געדאַנן קען ווי פאַרשוונדן. ניין, זיי וועלן עס קיינמאָל נישט וואָגן צו טאָן!—האָב איך זיך געזאָגט מיט זיכערקייט. איך האָב זיך דערמאָנט, אַז צוזאַמען מיט די לינקע ס.ד.ר. זענען אויך פירער פון די געמעסיקטע סאָציאַליסטן (מענשעוויקעס) דערקלערט גע־וואָרן אַלס עורבים. און דאָס מוז דאָך זיין אויסגעשלאָסן, אַז זיי וועלן גיין שיסן מענשעוויקעס, זייערע נאָענטסטע אידייאישע קרובים!

אַז איך האָב זיך שפּעטער געטראָפּן מיט די אַנדערע באַווייזנער פון אַט דעם האַטעל, האָט זיך מיין שטימונג אינגאנצן גע־ענדערט לטובה. קיינער פון זיי האָט נישט געגלויבט אין דער ערנסטקייט פון דער בלוטיקער דראָאונג. אין אַ פאַר שעה אַרום האָב איך באַקומען אַ זיכערע באַשטעטיגונג דערפון. עס האָט אָנגעקלאָפּט אין מיין טיר און עס איז אַרויף דער טשעקאָ-אויס־פאַרשער ראַמאָנאָוויסקי. אַ קורצער, אַ ברייט־פּליציקער, אַ

זעלבסט-צופרידענער, איז דער דאזיקער מענטשן-פייניקער שטענ-
דיק ארומגעגאנגען מיט א שמייכל, מיט א לאך. „אונזער זאך“
איז געווען אונטער זיין אויפזיכט. — „הערט, חבר שטיינבערג“
(ער האָט אונז, די געפערלעכע קעגנער, אָנגערופן דוקא מיטן
נאָמען חבר) — האָט ער גלייך אָנגעהויבן רעדן. דאָסמאָל איז ער
געווען גאָר נישט פרוילעך געשטימט.

— וואָס טוען עס אייערע פריינט, חבר שטיינבערג?

איך האָב אַ קוקגעגעבן אויף אים מיט פארווונדערונג. ער
האָט געהאַלטן אין האַנט אַ קליינעם ווייסן בלעמל מיט באַ-
דרוקטער שריפט.

— זעט וואָס זיי שרייבן, אייערע חברים... האָט איר עס

שוין געזען?

— ניין, פון וואַנעט וואָלט איך עס געקענט זען?

איך האָב דורכגעקוקט דעם באַשיידענעם פאַפירל. עס איז געווען
א פּאָר אַ קל אַ צי ע, אַרויסגעלאָזן דעמזעלביקן טאָג
אין אַ געהיימער דרוקעריי פון דעם אומלעגאַלן צענטראַל-קאָמ-
טעט פון די לינקע ס.ר.ר. אין אַט דער פּראַקלאַמאַציע האָבן אומ-
זיכטבאַרע פריינט אין קלאַרע דבורים דערקלאַרט, אַז אויב אַ
האָר וועט אַראַפּפאַלן פון קאָפּ פון אַ וועלכן נישט איז פון די
אַרעסטירטע, וועט זייער צענטראַל-קאָמיטעט נעמען דאָס לעבן פון
די באַלשעוויסטישע פירער, דריי פאַר איינעם, אָנהויבנדיק פון
לענין'ען און טראַצקי'... נישט מער און נישט ווייניקער. דאָס
איז געווען אַ מאַכטפולע וואַרונג צו די מאַכטהאַבער. איך האָב
פאַרשטאַנען די אויפּרעגונג פון טשעקיסט.

— אָבער וואָס שרעקט איר זיך אזוי, בירגער ראַמאַנאָווסקי

— האָב איך אים באַרואיקט. — עס שטייט דאָך, אַז מען וועט

אָנהויבן פון אויבן, צו אייך וועט עס נישט דערהיין...

דערמיט איז די פינסטערע טאַט פון יענער נאַכט אזוי ווי

ליקווידירט געוואָרן. אַ קליין שטיקל פאַפיר פון אַ קליינער, אָבער

אומדערשראַקענער אַרגיאַנאַציע האָט אָנגעוואָרפן שרעק אויף

דער טעראָריסטישער רעגירונג. די פּראַקלאַמאַציע איז מיט איינ-
פאַכער פאַסט צוגעשיקט געוואָרן צו די העכסטע אינסטאַנצן פון

דער רעגירונג: זייער צענטראַל-קאָמיטעט, זייער טשעקאַ, זייער

אינצלנע פירער. און די וואָס האָבן זיך נישט אָפגעשטעלט פאַר
פאַרגיסן פרעמד בלוט, האָבן זיך תּכּף דערשראָקן ווען זייער בלוט
איז געקומען אונטער געפאַר.

איך האָב דעם „עפּיזאָד“ שפּעטער פאַרגעסן. אָבער ווּ אַ ס
האָבן איבערגעלעבט אין יענער נאַכט „אין דער פּרייהייט“, מיין
פּרוי, מיין פּאַמיליע! זיי האָבן נישט געקענט באַזיצן די זיכער-
קייט פון מיינע פּאַליטישע אַרגומענטן, זיי האָבן נאָר געזען פאַר
זייערע אויגן די מיט בלוט באַשפּריצטע גרויזאַמע ווערטער אין
דער צייטונג. אמת, מיין פּרוי האָט בעת דער דעוואָלוציע געוויזן
אַ מוטיק האַרץ, און איך האָף וועגן דעם אַן אַנדערש מאַל צו
דערציילן. אָבער דאָך, ווי האָט געמוזט ציטערן איר גאַנץ וועזן
אין יענער שלאָפּלאָזער נאַכט. דעם געפּאַנגענעם איז עס אָפטמאַל
לייכטער צו מוט ווי דעם, וואָס זאָרגט זיך פאַר אים פון דרויסן.

אויגוסט, 1940.

טראצקיי'ס לעבן און ענד

מיט אמאל איז אָנגעקומען די דראַמאטישע ידיעה אז טראַצקי איז אין זיין מעקסיקאנישן גלות שמערבלעך פארווונדערט געוואָרן פון דער האַנט פון אַ כלומרשט'דיקן חבר. אין אַ טאָג ארום איז שוין געווען די ידיעה וועגן זיין טויט . . .

אַז אַ מענטש פאַרענדיקט זיין לעבן ווערן אָפּגעשלאָסן אלע חשבונות מיט אים. דער טויט פירט אונטער אַ סך חכ' אונטער יענעם זייער קאָמפּליצירטן געמיש פון ווונטשן, מעשים, אידעען, הויכע און נידעריקע געפילן וואָס רופט זיך אָן „לעבן“. וואָס פאַר אַ בייזע אָדער פיינטלעכע שטעלונג איר זאָלט נישט האָבן אָנגענומען לגבי דעם אמאל לעבעדיקן פּאָליטישן מענטש, די דאָזיקע שטעלונג ענדערט זיך מיט אמאל ווען די אַקטיווימעט זיינע שטעלט זיך אָפּ אויף אייביק. די שאַטנס פון יענער פּער־זענלעכקייט ווערן אַנטקעגנגעשטעלט אירע ליכטיקע זייטן, און דאָס ליכט שטראַלט אַריבער דאָס פינסטערע. מען דערמאָנט זיך בעסער וועגן די מעלות טובות פון דעם פאַרשווונדענעם, און מען איז צופרידן צו טאָן חסד מיט אַ מענטשן, וואָס קען מער נישט שאַדן.

מען טאָר זיך נישט אזוי באַציען צו טראַצקי. ער אליין האָט זיך צו שטאַרק באַלעבאָטיש אַרײַנגעמישט אין דאָס לעבן פון מיליאָנען און מיליאָנען מענטשן אז ער זאָל קענען פאַרלאַנגען אַ פּאָליטיק פון „נישט־אַרײַנמישונג“ — (Non-Intervention) בנוגע זיין פּערזענלעכקייט. טראַצקי איז שוין לאַנג געוואָרן אַ סימבאָל און פאַרקערפּערונג פון אַ געוויסן סיסטעם פון אידעען און פּאָדערונגען; דאָס סיסטעם וועט אין אַ געוויסן מאָס אַרײַ בערלעבן אים. דערפאַר איז אַ קריטישע באַטראַכטונג פון זיין

לעבן אויך א פראקטישע אויפגאבע. זי קען געבן מאטעריאל אויף צו באקעמפן דעם טראַצקוזם אויף להבא.

איך האָב דערוען טראַצקין צום ערשטן מאל סוף 1917 בעת אַ וויכטיקער זיצונג פון דעם סאָויעטישן פּאַרלאַמענט אין פעט־ראַגראַד. עס האָט זיך אַזוי נעמאַכט אַז די ערשטע חדשים פון דער רעוואָלוציע האָב איך פאַרבראַכט אין דער שטאָט אופּא וואָס ליגט אין דער מזרח־געגנט פון רוסלאַנד, אין אוראַל. איך האָב זיך דאָרטן באַזעצט אויף אַ יאָר צייט כּדי אויפצוטערען אַלס קאַנדידאַט ביי די וואַלן אין דער דומאַ (פּאַרלאַמענט אונטערן צאַר־ריוז). דערווייל איז אונטערגעקומען די רעוואָלוציע, און איך בין שוין דאָרטן פאַרבליבן ביז צו די וואַלן צו דער אַלרוסישער גרינדונג־פאַרזאַמלונג. צום סוף פון דעם דאָזיקן שטורמישן יאָר —1917— בין איך געקומען קיין פעטראַגראַד, וווּ אונזער פאַרטיי האָט געפירט אונטערהאַנדלונגען וועגן אריינטרעטן אין דער סאָויעט־רעגירונג. מיך האָט מען געהאַט אָנגעמערקט אַלס פּאָלקס־קאָמיסאַר פאַר יוסטיץ.

דערווייל האָט די באַלשעוויסטישע פאַרטיירעגירונג פאַר־עפנטלעכט איין דעקרעט נאָך דעם אַנדערן אין אַ טיפּישן טעראַ־ריסטישן גייסט. מיר האָבן נישט געהאַט דערפון קיין סך נחת רוח. באַזונדערס האָט אונז אויפגעבראַכט דער דעקרעט קעגן די „קאַדעטן“ (די רוסישע ליבעראַל־דעמאָקראַטישע פאַרטיי), לויט וועלכן אַלע זייערע פירער, אַלס „שונאים פון פּאָלק“, זענען דערקלערט געוואָרן „אויסער געזעץ“. מיר אַלע האָבן פּינט גע־האַט אָט דעם אויסדרוק וועלכער איז—דורך דעם קריג—אַריבער־גענומען געוואָרן פון די באַרבאַרישע צייטן. „אויסער געזעץ“ האָט געקענט באַטייטן אַז יעדער איינער האָט געמעגט אַרעסטירן, פאַרפּאָלן, אפּשר אַנטאָן גרעסערן ביז צו די קאַדעטן: נישט דערפאַר ווייל זיי האָבן עפעס געטאָן שלעכטס, נאָר פשוט דערפאַר ווייל זיי זענען קאַדעטן. חוץ לזה האָבן מיר געהאַלטן אַז די רעגירונג שטייט אונטער דעם קאָנטראָל פון דעם סאָויעטישן פּאַרלאַמענט (די צענטראַל־עקזעקוטיווע פון אַלע סאָוועטן), און זי האָט נישט געטאַרט אַרויסגעבן אַזעלכע געפערלעכע באַפעלן

מיטן אייגענעם ווילן. אונזער פארטיי האָט מיך אויפגעפאָדערט אַרויסצוטראַגן מיט אַ פּראָטעסט קעגן אָט דעם דעקלעט. אין דעם זייער גרויסן זאַל פון „סמאָלני אינסטיטוט“ וווּ די פּאַרזאַמלונג איז פּאַרגעקומען, איז געווען טומעלדיק און מונטער. דאָס שטראַלנדיקע ליכט פון גרויסאַרטיקע לױסטרעס האָט באַ- לױכטן די ווייסע קאלאָנעס, די ווענט פון דעם זאַל, די פּילע, פּילע הונדערטער מאַטראַסן, אַרבעטער, סאַלדאַטן—די דעלעגאַטן. עס האָט זיך געשפּירט צווישן זיי דער אַקטיווער אָטעם פון דער רע- וואָלוציע וועלכע איז אַקאַרשט נאָר אויסגעקעמפט געוואָרן. אין דער טיף איז געשטאַנען אַ הויכע בימה פון וועלכער עס האָט קאַמאַנדירט דער פּעסט-געבויטער, ענערגישער סווערדלאָוו אַלס פּאַרזיצער. הינטער אים זענען געזעסן אייניקע מענטשן צווישן וועלכע איך האָב דערקענט פון דער פּרעסע באַקאַנטע געזיכטער. איינער פון זיי, אַ קליין-וויקסיקער, ברייט-פּלייזיקער, מיט אַ גרויסן כמעט נאַקעטן קאַפּ-שאַרבן, מיט כיטרע בליקענדיקע אויגן, איז זיך באַשיידן געזעסן אויף אַ שטול. דאָס איז געווען לענין. נעבן אים אין אַ טעאַטראַלישער פּאַזע, אַ הויך-וויקסיקער, מיט אַ וואַלד פּעך-שוואַרצע האָר, מיט אַן אַנגעשטרענגטן שאַרפן בליק, איז געזעסן טראַצקי. דער פּאַרזיצער האָט מיך אַרויסגערופן צום וואָרט.

עס איז געווען מיין ערשטער אַרויסטריט אין דער סביבה, און איך בין אַלט געווען 29 יאָר. היינט, נאָר אַזויפיל יאָרן, ווונדער איך זיך אפילו פון וואנעט האָט זיך ביי מיר גענומען די רוהיקייט און דער מוט צו רעדן וועגן אַ פּראָגע וואָס האָט אונז אָפּן אָפּגעשיידט פון די באַלשעוויקעס. און אפשר אָט טאַקע דער מאַמענט—דער ווילן צו פּראָקלאַמירן אַ ווילן צו פּראָקלאַמירן אַ ווילן צו פּראָקלאַמירן—דער האָט מיר צוגעגעבן אימפעט. איך האב געזאָגט אַז די זיגרייכע רעוואָלוציע פון אַ פּאַלק נייטיקט זיך נישט אין דער- קלערן אירע קעגנער „אויסערן געזעץ“... מיר זענען שטאַרק גענוג כדי אָנצווענדן גערעכטיקייט... אויב ווער נישט איז פון די קאַד דעטן איז שולדיק אין קאַנספּיראַציע קעגן פּאַלק, זאָל ער גע- שטעלט ווערן פאַר אַ טריבונאַל. מען טאָר אָבער נישט דערקלערן אַלס „שונאים פון פּאַלק“ אַ גרויסע, אומבאַשטימטע, אַנאַנימע

מאסע פון מענטשן... מען טאָר נישט פראַסט־פשוט איבער/חזר'ן די ביישפילן פון דער פראנצויזישער רעוואָלוציע. מיר זענען עלטער פון איר אויף 125 יאָר. די מענטשהייט האָט זיך עפעס אויסגעלערנט פאַר דער צייט... זי איז געווען די סאָציאַלע דער־הויבונג פון בירגערטום, מיר שטרעבן צום סאָציאַליסטישן סדר. וועט מען אָפנעמען דעם שוין פון געזעץ היינט ביי די קאדעטן, וועט מען עס טאָן מאַרגן לגבי אַנדערע גרופן. דעם טעראָר איז לייכט אָנצוהויבן, עס איז אוממעגלעך אים שפעטער אָפצושטעלן...

אָט די רייד זענען ארויסגעזאָגט געוואָרן מיט ערלעכקייט און עכטן געפיל. איך דערמאָן זיך ווי טראַצקי האָט זיך אויפגעהויבן אָפצונענטפערן אונז. ער האָט זיך אין דער פולער גרויס פון זיין פיגור אוועקגעשטעלט נעבן דעם שטענדער און געוואָרפן פייער־דיקע בליקן צו דער פאַרזאַמלונג. שטאַלץ, קראַפט, כעס, פאַר־אַכטונג איז געווען אין די דאָזיקע בליקן. עס האָט אויסגעזען ווי ער וואָלט געווען פערזענלעך באַליידיקט.

— עס איז גאָר קיין צווייפל נישט — האָט ער מיט אַ שנייד דענדיקער שטים געוואָרפן אין זאַל — אז די קאדעטישע פאַרטיי אָרגאַניזירט די קאָנטר־רעוואָלוציע. אַלע אירע פירער מוזן געמאַכט ווערן אומשעדלעך... זיי באַקלאַגן זיך — און סענטימענט־טאַלע סאָציאַליסן פאַראייניגן זיך מיט זיי — פאַרוואָס מען זעצט זיי אריין אין טורמע!... זאָלן זיי אונז דאַנקבאַר זיין דער־פאַר. אין די אַנדערע רעוואָלוציעס האָט מען גאָר אַנדערש באַ־האַנדלט אַזעלכע לייט... מען וואָלט זיי געבראַכט אויף דעם פאַלאַץ־פלאַץ און מען וואָלט זיי געמאַכט... מיט אַ קאַפּ קירצער...

טראַצקי האָט מיט אַ באַזונדערן גענוס אַרויסגערעדט די לעצטע ווערטער. דער דעמאַגאָג האָט געוואַרט אויף אַ שטור־מישן אָפרוף מצד דער מאַסע. אָבער עס איז נישט געקומען אַזאַ אָפרוף, און דאָס איז אפשר געווען דאָס גרויסע אין דער עלעקטריזירטער פאַרזאַמלונג. אָט די מאַסע פון פּאָלקס־מענטשן, פון פשוטע רעוואָלוציאַנערן האָט אפילו (אזוי האָט זיך מיר גע־דוכט) מיט אַן אומצופרידענעם געמורמל געענטפערט אויף דער נידערטרעכטיקער פראַזע. זיי האָבן אודאי נישט געליכט די

בורזשויזעם, די קאדעטן, אָבער זיי האָבן זיך אָפגעקערט פון דער ווילנאָריטעט פון דעם פירער.

דערנאָך האָט זיך טראַצקי גענומען פאַר אונז, די „וואָס פאַר-טידיקן די קאדעטן“. מיר זענען גרייט — האָט ער געדונערט — צו גיין צוזאַמען מיט די חברים די לינקע ס"ר, אָבער וואָס זאָלן מיר טאָן אז יעדעס מאָל, ביי יעדן נייעם שריט אין דעם קאַמף זענען זיי גרייט אָפצופאַלן... מיר מוזן זיי פשוט שלעפן אויף אַ שטריק צו דער רעוואָלוציע... איך בין איבערצייגט אז דאָס פראָלעטאַריאַט וועט זיך נישט אָפּשרעקן פאַר די מאַסנאַמען וועלכע מיר נעמען אָן...

עס האָבן נאָך אַ סך רעדנער גערעדט. ביי דער אָפּשטימונג האָט דער דעקרט באַקומען אַ מערהייט, ווייל די באַלשעוויסטי-שע דעלעגאַטן זענען געווען צאָלרייכער ווי די אַנדערע. דאָס טעראָריסטישע געוויסן פון זייערע פירער איז געוואָרן באַרוהיקט. מיר אָבער האָבן געוויסט אז מיר פאַרטידיקן אַ גרויסן פּרינציפּ, טאַקע די צוקונפט פון דער היסטאָרישער באַוועגונג וואָס האָט זיך אַנטפּלעקט אין רוסלאַנד. עס איז געווען דורכאויס וויכטיק אז די סאָוועט-דעלעגאַטן זאָלן הערן די ביידע שטימען פון דער רעוואָלוציע. די באַלשעוויקעס האָבן געטריי נאָכגעמאַכט די רייד און די תנועות פון די פראַנצויזישע יאַקאָבינער, פונקט אזוי ווי די דעמאָלטדיקע פראַנצויזישע רעוואָלוציאָנערן האָבן נאָכ-געמאַכט די העלדן פון דער רוימישער געשיכטע. זיי פלעגן נאָך פאַרגעסן אז די פראַנצויזישע רעוואָלוציע גופא האָט איבערגע-לעבט איר בלוטיקן דורכפאַל צוליב די טעראָריסטן. טראַצקי האָט מיט גרויסקייט גערעדט וועגן די וואָס מען דאַרף זיי שלעפן אויפן שטריק. ער האָט נישט געוויסט אז נאָך מיט אייניקע יאָר שפעטער וועלן זיינע אייגענע פאַרטיי-חברים אים אליין „שלעפן אויף אַ שטריק“ צו זיי ער רעוואָלוציע. און דעמאָלט וועט ער הייסן דער שונא פון פּאָלק.

מיט אַ פאַר טעג שפעטער האָב איך געהערט אז בעת די פאַרהאַנדלונגען פון אונזער אַלטן פירער נאַטאַנסאָן מיט לענין'ען וועגן אַ קאָאָליציע-דענירונג, האָט מען אויך דערמאָנט מיין נאָ-מען. אויף דערויף האָט לענין זיך אָפּגערופּן: „א, שטיינבערג,

דער קאדעט!" איך האָב נאָר געלאַכט צו דעם, איך בין געווען שטאַלץ מיט מיין אַרויסטרעטונג. איך בין נאָך מער שטאַלץ דערמיט היינט, 24 יאָר נאָך יענעם אָוונט. דוכט זיך, אין אונז זער נאַאיוון אידעאָליום פון יענע טעג איז געלעגן מער נביאות און חכמה ווי אין דער אויסגעשטודירטער, קאַלמער טעאָריע פון באַלשעוויזם.

:: :: :: ::

אזוי ווי איך האָב טראַצקין געזען אין יענעם אָוונט אזוי איז ער, דוכט מיר, פאַרבליבן זיין גאַנץ לעבן. ער האָט ליב געהאַט דעם טעראָריסטישן נוסח פון רעוואָלוציע: די טעראָריסטישע שפראַך און די טעראָריסטישע טאַט. איך וואָלט געזאָגט: ער האָט געשפירט אַ באַזונדערן גענוס ביים אַרויסברענגען יענע מיט פייער און אייזן שפּריצענדיקע רעדעס וואָס האָבן באַטייט טויט־געפאַר פאַר טויזנטער מענטשן. „אויסברענגען זיי מיט אַ געגליטן אייזן"; „דורכגיין זיך איבער זיי" מיט געקאוועטע שטיוול"; „דיקטאַטור, וווּ איז דיין בייטש?" אַזעלכע רייד האָט ער איינגעפירט אין דער שפראַך פון דער באַפרייאַונג־באַווע־גונג. אָבער טעראָר איז פאַר אים געווען נישט מער ווי אַן אינ־סטרומענט פון זיין גוואַלטיגן, מיט דעמאָנישן שטרעבן צו מאַכט.

טראַצקי איז געווען, שיינט מיר, די עכטע פאַרקערפערונג פון דעם מאַכט־מענטש, פון מאַכט־פּרינציפּ. עס זענען דאָ אַ סך סבות צוליב וועלכע מענטשן בכלל שטרעבן צו אַ הערשנדיקער פּאָזיציע אין לעבן. די איינע ווילן עס צוליב מאַטעריעלן ווילטאָג און פשוטער הנאה אין לעבן, די אנדערע—צוליב אויפבויע פון אַ גרויסער פּאָליטישער אָדער עקאָנאָמישער קאַריערע, די דריטע—צוליב דעם כבוד, דער גרויסקייט, דעם נאָמען פון אַ פּאַטערלאַנד, פון אַן אידעע. אָבער מיר האָבן לעצטנס פאַרשטאַנען אַז מענטשן מיט געוואַלט־נאַטורן שטרעבן צו מאַכט־פּאָזיציעס צוליב דער מאַכט גופא, צוליב דעם פאַרלאַנג צו באַהערשן מענטשן און קנעטן זיי לויטן אייגענעם ווילן. דאָס זענען אפּשר קראַנקהאַפט שעפּערישע נאַטורן וואָס לאָזן אויס זייער כּח צו מענטשן, בעת

דער בילד־הויער קנעט אַרויס עפעס שיינעם פון שטיין און לייס, און דער לערער בויגט און קנעט לטובה קינדערשע נשמות. די געזעלשאַפטלעכע מאַכט־שטרעבער זענען נישט עגאָאיסטיש אין דעם קליינלעכן זינען פון וואָרט, אָבער דערפאַר זענען זיי נאָך געפערלעכער ווייל זייער עגאָאיזם איז פון אַ טיפערער און האַרצ־לאָזער נאַטור. פאַרשטייט זיך אַז זיי וויקלען איין זייער שטרעבן יעדעס מאָל אין דעם לבוש פון אַ גרויסאַרטיקער אידעע צו וועל־כער זיי דינען, רוכט זיך, אויפריכטיק. טראָצקי איז זיכער גע־ווען אַט דער טיפ מענטש אין זיין כעמיש ריינסטער פאַרם.

אויך לענין איז געווען אַזא מאַכט־נאַטור אין אַ גרויסן פאַר־נעם. עס איז אָבער אינטערעסאַנט צו פאַרצייכענען דעם חלוק צווישן זיי ביידע בעת לענין האָט גערעדט — פּריוואַט אָדער אויף אַ גרויסער פאַרזאַמלונג — האָט איר געפילט אַז קיין זאך אין דער וועלט קען נישט דערשיטערן זיין אַבסאַלומע זיכערקייט. ער האָט נישט נאָר גערעדט „אין נאָמען פון פּראָלעטאַריט“, ער איז געווען די שטים פון פּראָלעטאַריט, דער פּראָלעטאַריאַט אליין. ער האָט זיך אין זיין טעטיקייט באַטראַכט ווי די איינציקע פאַרקערפערונג פון דעם היסטאָריש־ניטווענדיקן סאָציאַלן פּראָ־צעס. די אויסטייטשונג פון דעם פּראָצעס און די פאַרווירקליכונג פון זיינע אויפנאַבן קען זיין נאָר איינע, נישט צוויי. ער—לענין—איז דער איינציקער דיכטיקער אויסטייטשער און פאַרווירקלי־כער פון דעם נויטווענדיקן גאַנג פון דער געשיכטע. אַ מאָדערנע פאַרם פון די פאַרצייטיקע נביאים וואָס האָבן גערעדט אין נאָמען פון דעם איינציקן געטלעכן וועזן.

דערפאַר טאַקע האָט לענין נישט געדולדעט, נישט געקענט דולדן קיין שום קעגנערשאַפט צו זיין פירונג פון דער רעוואָ־לוציע. דאָס וואָלט דאָך געווען די צעשמערונג פון דעם איינציק־מעגלעכן היסטאָרישן גאַנג, די צעשמערונג פון דער וועלט־פירונג. דערפאַר האָט ער געשטרעבט צו דער העכסטער קאַנצענטרירטער מאַכט; דערפאַר האָט געמוזט ווערן אַנגעווענדעט די פּאָליטיק פון טערראָר, כדי אָפצוראַמען „די נאַרישע“, די „לעבערלעכע“ שטערעניסן פון וועג, וועלכער פירט צו דער באַפרייאונג פון דער מענטשהייט. לענין'ס פיגור איז אַזוי אַרום אויסגעוואקסן

צו איינער פון די הארטסטע און שטרענגסטע אין דער געשיכטע.
אָבער—לענין האָט זיך געפילט ביי דער דאָזיקער אַנטפּלעקונג פּון
מאַכט נישט ווי אַ פּערזאָן, נאָר ווי דער אומפּערזענלעכער
כער כח פון דער נויטווענדיקייט.

עס איז געווען אַנדערש ביי טראַצקין. ער האָט אויף קיין
איין מינוט נישט פאַרגעסן זיין פּערזענלעכקייט. געוויס אויך
ער—דער אָן פּשרות'דיקער מאַרקסיסט—האָט דעם גאַנג פון דער
געשיכטע און דער רעוואָלוציע באַטראַכט אַלס אַ נויטווענדיקייט
פּראַצעס. אויך פאַר אים איז דער פּראַלעטאַריאַט אַלס קלאַס גע-
ווען דער איינציקער באַרופּענער אַגענט פון דער געשיכטע. אויך
ער האָט זיך באַטראַכט אַלס דעם פּאַרווירקלעכער פון אָט דעם
פּראַלעטאַרישן ווילן. אָבער דאָס איז געווען ער טראַצקי—
וועלכער האָט דורכגעפירט די דאָזיקע וויכטיקסטע געשיכטלעכע
מיסיע. מען וואָלט געקענט זאָגן אז עס זענען פאַראַן צוויי פּראַ-
צעסן אין דער וועלט: דער אומפּערזענלעכער פּראַצעס פון דער
געשיכטלעכער אַנטוויקלונג, און די ביאָגראַפישע אַנטוויקלונג פון
דער פּערזאָן טראַצקי. און עס האָט זיך אזוי געמאַכט אז די ביי-
דע פּראַצעסן האָבן זיך בעת דער גרויסער עפּאָכע פון רוסלאַנד
—צונויפגעטראַפּן, צונויפגעגאַסן זיך אזוי אַז טראַצקי'ס אייזער-
נער ווילן האָט זיך פאַראייניקט מיט דעם אייזערנעם גאַנג פון
דער רעוואָלוציע. הייסט עס אז זיין איך שוועבט איבער אָדער
אין די געשעענישן די גאַנצע צייט. הייסט עס אז די מאַכט מוז
געהערן אויך אים פּערזענלעך.

אויב עס איז אזוי, דעמאָלט מוז זיין אַ טיפּער אונטערשייד
אין דער גאַנצער טעטיקייט פון לענין'ען און טראַצקי'ן. אפילו
אין זייער דרויסענדיקן אויפטרעטן, אין זייער אַרט רעדן פאַר די
מאַסן: איך דערמאָן זיך גענוי אַ סצענע אין דעם „סמאָלני אינ-
סטיטוט“, דעם זיץ פון דער רעגירונג. עס פלעגן אַנקומען אַהין
אַן אַ שיעור דעלעגאַציעס פון אַרמיי־טיילן, פון פּאַבריקן, פון
פּויערשע דערפער. זיי האָבן געוואָלט טרעפּן זיך מיט די פירער,
אויסהערן פון זיי אַ וואָרט פון דערמאָנטערונג, פשוט זען די געד-
זיכטער פון יענע וועלכע האָבן געזאָלט אַרויספירן זיי פון כאַאָס
—פון צייט צו צייט פלעגן פאַרשיידענע סאָוועטישע טוער אַרויס-

קומען צו זיי אין דעם גרויסן פארזאמלונג-זאל. עס איז געווען אמאל א טריבער פרימארגן, אין זאל איז געווען האלב-טונקל, אונטן האבן זיך געשווארצט קליינע גרופעס פון מענטשן. לענין איז ארויסגעקומען האסטיק, מיט די הענט אין די קעשענעס, און האט גלייך גענומען רעדן. עס איז נישט געווען קיין באזונדערע שיינקייט אין זיין שפראך, אין זיין אויסשפראך, אין זיינע בא-וועגונגען. דאס איז געווען די אביסל נאכלעסיקע רעטאריק פון א פארנומענעם געשעפטסמאן וואס רעדט נאך צו דער זאך. אבער גערעדט האט ער מיט אזא קלארקייט, זיכערקייט, איבערצייגונג, אז ער האט פארקאפט די צוהערער. דעם איינפאכן מענטשן פון פאלק איז געווען שווער נישט ארונטערצופאלן אונטערן כח פון אזא רעדע, וואס איז אייגנטלעך געווען א שמועס מיט דעם עולם. באזונדערס ווייל ער האט געפילט אז דאָ רערט באַשיידן איינער וואָס איז מיט זיי, אינגאנצן מיט זיי.

טראַצקי האָט באַזעסן אַ גלענצענדיקע רעטאָרישע קראַפט. אין זיינע רעדעס זענען געווען פראַזן ווי געמינצטע מטבעות וואָס האָבן זיך נישט געלאָזט פאַרגעסן. יעדער זאָץ איז געווען ליטעראַריש געבויט, די זאַצן זענען געווען געבונדן צווישן זיך. מיט אַ שאַרפער שטים האָט ער געוואָרפן די ווערטער אין זאַל. זיי זענען געווען פול מיט קאלטער ליידענשאַפט, מיט אומבויג-זאַמע האַס-געפילן. דאָס זענען נישט געווען קיין „שמועסן“ ווי צווישן גלייכע מיט גלייכע; דאָס זענען געווען גרויסאַרטיקע רע-דעס פון אויבן צום אונטן. אויך אונטער זיין צויבער אין דער גליענדיקער רעוואָלוציאַנערער לופט האָבן געמוזט אַרונטערפאַלן אַ סך אַרבעטער און פּאַלקס-מענטשן. טראַצקי האָט פאַרענדיקט זיין רעדע מיט די עפעקטפולע אויסרוּפן: „לעבן זאָל די רעוואָ-לוציאַנערע אַרמיי! לעבן זאָל דער רעוואָלוציאַנערער פּלאַט!“ און איז שטאַלץ אַוועקגעגאַנגען צוריק אין זיין אַרבעטס-צימער.

זיי ביידע זענען געווען גוואַלט-נאַטורן פון אַ גרויסן מאַס-שטאַב, הגם מיט אַ פאַרשידענעם זיילישן הינטערגרונט. לענין איז געווען געענטער צו טאַרקוועמאַדאַן, טראַצקי—צו נאַפּאָלע-אַנען. אָבער פאַר דעם „קליינעם מענטשעלע“ וואָס האָט געהאַט דעם מזל צו טרעפן זיי אויף זיין לעבנס-וועג, איז דאָס געווען אַ

קליינער אונטערשייד. זיי ביידע האָבן געדינט זייער גאָט: דעם קאָמוניזם, דעם וועלט־פּראָלעטאַריאַט, אָבער דערווייל, ביז וואָס ווען האָבן זיי טיפּער געדינט דער געטשקע פּון מאַכט, פּון ברור טאַלער, אומ'ברחמנות'דיקער באַהערשונג פּון מענטשן. זייער קנעטן די מענטשן האָט באַטייט אויך קנעכטן די מענטשן. זייער גרעסטע דערנרייכונג איז געווען וואָס זיי האָבן אַ גרויסן טייל פּון דער מענטשהייט אַוועקגעשטעלט אויף די קני.

:: :: :: ::

טראַצקי'ס אויסערנעוויינלעכע טאַלענטן האָבן צוגעגעבן גלאַנץ צו יעדער טעטיקייט מיט וועלכער ער האָט זיך פאַרנומען אין משך פּון דער רעוואָלוציע. דאָס האָט זיך געצייגט באַזונדערס שטאַרק אין ברעסט-ליטאָווסק ווהיין ער איז געפאָרן פירן אונטערהאַנדלונגען מיט די דייטשן. די פּראָפעס-יאַנעלע דיפּלאָמאַטן פּון יענעם צד און די גענעראַלן האָבן זיך אין זיין פּערזאָן אָנגעשטויסן אויף אַ קראַפט וועלכע זיי האָבן נישט געקענט בייקומען. אָט דער „דילעטאַנט“, דער סאָציאַליסט און דער ייד האָט גערעדט מיט זיי מיט אַ לשון וואָס האָט זיי געמוזט אימפּאָנירן. ער האָט אַרויסגעוויזן קענטעניש פּון אייר ראַפּע, כאַראַקטער און דיפּלאָמאַטישע פעאיקייטן אַ סך מער פּון זיי. אויב זיי האָבן געוואָלט אַרייננאָרן די רוסישע רעוואָלוציע און צווינגען זי דינען זייערע צוועקן אונטער דער מאַסקע פּון פּרייהייט־פּראָזן, האָט זיי טראַצקי אָפּן דעמאָסקירט. אויף זייער אולטימאַטום האָט ער, דעם 10טן פעברואַר, 1918—אָפּגעענט-פּערט מיט דער פאַרמעל: „קין שלום, קין מלחמה!“ און האָט דערמיט פאַרשאַפט כבוד דער ערשטער דעלעגאַציע פּון סאָציאַל־ליסטן אויף אַ דיפּלאָמאַטישער קאָנפּערענץ.

אַז ער איז שפּעטער אַריבער צו דער אַרבעט פּון אַ קריג קאָמיסאַר, איז ער ווידער געגאַנגען אין נייע וועגן. ער (מיט לענין'ען) האָט באַשלאָסן אַז מען וועט ניט קענען אויפבויען אַ ריכטיקע אַרמיי אָן דער הילף פּון די געוועזענע צאַרישע אָפּיצערן. האָט ער מיט אויסערגעוויינטלעכער ענערגיע געצוונגען טויזנטער רוסישע אָפּיצערן וואָס זענען געווען פּול מיט האַס צו דער

לעוואלוציע אריינצוטערעמן אין דער „רויטער ארמיי“ און אויס-
 צובויען איר. טראַצקי האָט זיך אפילו געפליסט אויסצובויען
 אן אַרמיי פון פראַלעטאָריער, אָבער אָנגעווענדעט האָט ער אַלע
 מעטאָדן און פּרינציפּן פון די אַלטע איראָפּעאישע אַרמיען. קאָ-
 זארמע, שטרענגסטע דיסציפּלין, שווערסטע שטראַפּן, אָפיצער-
 שער כבוד—ביז אין די קלענסטע פּליטערלעך האָט מען נאָכגע-
 מאַכט די אַלטע צייטן. דער באַקאַנטער רוסישער דיכטער פון
 יענער צייט, אַלעקסאַנדער בלאַק, האָט מיט שטילן טרויער דער-
 ציילט ווי מען האָט אין פעטראָגראַד אין אַ גרויסן טעאַטער גע-
 געבן אַ פּאַרשטעלונג פאַר די רויט-אַרמיער. איין לאָזשע איז
 געווען אָפּגעשטעלט פאַר די אָפיצערן פון העכסטן שטאַב. איז
 בעת טראַצקי מיט זיינע גענעראַלן איז אריין אין דער לאָזשע,
 האָט זיך דער גאַנצער טעאַטער אויפגעהויבן און אָפּגעגעבן סאַ-
 לוט. צי מען האָט דערביי געשריען „הוראַ“, איז נישט וויכטיק;
 וויכטיק איז געווען די פּולשטענדיקע קאָפּיע פון די בילדער פון
 דער צאַרשער צייט. איינער פון די אָנפירער פון אַ מיליטערי-
 שער אַקאַדעמיע, אַ וויכטיקער גענעראַל, האָט מיט צופרידנקייט
 געזאָגט דעמועלעבן בלאַק'ן אַז עס גייט צו גוט, אַז די רויט-אַר-
 מיער באַקומען צוריק די אַמאָליקע סאַלדאַטישע דיסציפּלין. „עס
 איז נישט וויכטיק וואָס זיי רופן דעם אָפיצער „הבר“, וויכטיק
 איז וואָס זיי שטייען פאַר אים מיט מיליטערישן דרך ארצי“ .

טראַצקי האָט סיסטעמאַטיש געבויט אַט דעם נייעם מילי-
 טערישן כּח, און גלייכצייטיק גענומען אַנטייל אין דער אָנפירונג
 פון קאָמפּליצירטן בירגער-קריג. ער האָט זיכער דערביי ארויס-
 געוויזן טאַלענט צו לערנען זיך ביי די אָפיצערן, צו באַנוצן די
 קענטנישן פאַר די נייע אויפגאַבן, צו ווערן אַן אָרגאַניזאַטאָר, אַ
 סטראַטעג און אַ טאַקטיקער. ער האָט קאָמבינירט אַ ליידיגשאַפּט
 לעבע סאַציאַלע פּראַפּאַגאַנדע מיט דער שווערער קריגפירונג,
 כדי מען זאָל קענען איינזורקן אויף די סאַלדאַטן פון דעם
 קאָנטער-עוואָלוציאָנערן לאַגער. עס איז בכלל נישט פעסטגע-
 שטעלט געוואָרן אויף וויפיל האָט די רויטע אַרמיי אַלס אַזעלכע
 דורכגעקעמפט דעם בירגער-קריג, און אויף וויפיל האָבן די פרייע
 פּאַרטיזאַנען-גרופּן הינטער דעם רוקן פון דער ווייסער אַרמיי

געהאלפן אין דעם. אָבער אויף וויפיל די רויטע אַרמיי האָט געווירקט, איז טראַציקס אַנטייל אין איר געווען אַ באַדייטנדיקער. און אז ער פלעגט בעת די פאַראַדן אויפן רויטן פלאַץ אין מאַס-קווע אַלס העכסטער קאָמאַנדיר אַרויספאַרן אויפן ווייסן פּערד, האָט ער לחלוטין נישט אויסגעזען פּרעמד צו דעם מיליטערישן בילד.

אָבער אויך אויף דעם פּעלד האָט זיך אַנטפּלעקט טראַציקס טעראָריזם. ער האָט נישט נאָר אַריינגענומען די צאַרישע אָפּיצערן צו זיך, נאָר אויך אַרומגערינגלט זיי מיט אַ סיסטעם פון אָרגאַניזירטן חשד. כּדי זיי צו קאָנטראַלירן, האָט ער צוגעזעלט צו זיי פּאָליטישע קאָמיסאַרן, פון די קאָמוניסטן, און געמאַכט זיי פאַראַנטוואָרטלעך פאַר יעדן שריט פון די אָפּיצערן. אין הערבסט 1918 האָט ער אויפן מזרח-פּראָנט, אויף דער וואַלגאַ, בעת די אָפּטע מּפּלות אין יענער צייט, גענומען אַנווענדן ט ו י ט - ש ט ר אָ פּ אין אַלץ גרעסערע מאָסן. ער האָט פּאַסירט אז אַ ריי אָפּיצערן פון אַ פּאָלק רויטער אַרמיי זענען אַריבערגעלאָפּן צום קעגנער, צו די ווייסע. האָט טראַציקי געשיקט תּיכּה אַן אַנג פּראַגע צו יענעם פּאָלק: צי זענען שוין דערשאַסן געוואָרן די קאָמיסאַרן-קאָמוניסטן וואָס האָבן געזאָלט קאָנטראַלירן יענע אָפּיצערן? חוץ לזה פלעגט ער הייסן דערקלערן אַלס לעבעדיקע משכּנות די פּרויען און קינדער פון די אָפּיצערן וואָס האָבן געדינט אין זיין אַרמיי. ער איז דערגאַנגען אזוי ווייט אז די קאָמוניסטן פון יענעם פּראָנט האָבן זיך באַקלאָגט אויף אים אין צענטראַל-קאָמיטעט פון זייער פּאַרטיי אז ער פאַרגיסט צופּיל בלוט. אָבער דאָרטן האָט ער באַקומען די וואַרעמע הסכּמה פון לענין/ען. אייניקע יאָר שפּעטער בעת סטאַלין האָט שוין אָפּן געפירט דעם מאַכט-קאַמף קעגן אים, האָט מען אין דעם פּאַרטיי-טריבונאַל אויפּגעהויבן קעגן אים די זעלביקע באַשולדיגונגן. טראַציקי האָט אָבער אַרויסגענומען פון קעשענע אַ מערקווירדיקן דאָקומענט, אַ בלאַנקאַ-פּולמאַכט געצייכנט פון לענין/ען, מיט זיין כּתחילה/דיקער צושטימונג אויף טראַציקס טויט-שטראַפּן.

עס איז נישט מעגלעך אויסצורעכענען דאָ אַפּילו אַ טייל פון טראַציקס גרויזאַמע באַפעלן. עס איז אויך נישט לייכט צו שרייבן

וועגן זיי גלייכגילטיק, אין א טאָן פון היכטאָרישער אָפּגעקילט־
 קייט. די טאָטן קענען נישט באַרעכטיקט ווערן, באַזונדערס
 איצט ווען מען קוקט אויף זיי צוריק. אין דער וואָלגאַ-שטאָט
 אסטראַכאַן האָבן אַרבעטער און פּישער „רעבעלירט“ קעגן דעם
 דאָרטיקן סאָוועט וואָס האָט זיי באַהאַנדלט שלעכט און דערפּירט
 צו פּשוטן הונגער. האָט מען זיי אין אַ סך טויזנטער אַרעסטירט
 און צום טייל פאַרשפּאַרט אויף שיפּן נעבן דער שטאָט. עס איז
 געווען אין יאָר 1919, בעת דעם בירגער־קריג וואָס איז דאָך
 אָנגעגאַנגען „פאַר די אַרבעטער־אינטערעסן“. מען האָט מעלע־
 גראַפּירט טראַציקין וואָס צו טאָן מיט די אַרעסטירטע, און ער
 האָט געענטפּערט מיט צוויי קורצע ווערטער: „אָן רחמנות!“ דאָס
 איז געווען די טעראָריסטישע שפּראַך פון האַס און פאַראַכטונג.
 אין אַ גרעסערן מאַסשטאַב האָט ער עס באַוווּזן אין מערץ
 1921 בעת דעם „אויפשטאַנד“ פון די מאַטראַסן אין קראַנשטאָט.
 גראַד לנבי זיי האָט ער פּריער שטענדיק אַרויסגעוויזן אַ באַזונד־
 דערן נשיאת פנים. אין יולי 1917 בעת עס איז אָנגעגאַנגען דער
 קאַמף צווישן די געמעסיקטע און ראַדיקאַלע סאָציאַליסטן אין
 פעטראַגראַד, איז פּאָרגעקומען אַ דראַמאַטישער עפיזאָד. עס
 האָבן אויסגעבראָכן אומרוען, און, געפּירט פון די באַלשעוויקעס,
 זענען מאַסן דורכגעדרונגען צום פעטראַגראַדער סאָוועט. ביים
 איינגאַנג צום פּאַלאַץ האָט אַ גרופּע מאַטראַסן געכאַפּט וויקטאָר
 טשערנאַוו, דעם פּירער פון די סאָציאַל־רעוואָלוציאַנערן, אויף
 וועלכן די באַלשעוויקעס האָבן אין זייער פרעסע געגאַסן פּעך און
 שוועבל. אַ גרויסע געפאַר האָט באַדראָט טשערנאַוו, און דער
 מאַלט האָט טראַציקי געראַטעוועט די לאַגע. ער האָט זיך געווענ־
 דעט צו די אויפגערייצטע מאַטראַסן מיט אַ באַרוהיגונג־רעדע
 און דערביי אָנגערופן זיי: „די פּראַכט און דער שטאַלץ פון דער
 רעוואָלוציע“.

אָט בנוגע זיי האָט ער אָנגעווענדעט זיין גיפטיגן טעמפּעראַ־
 מענט אין מערץ 1921. די קראַנשטאָטער מאַטראַסן האָבן—ביי
 דער פאַרענדיגונג פון דעם לאַנגן בירגער־קריג—געפּאָדערט אַז די
 באַלשעוויסטישע רעגירונג זאָל צוריק אויפשטעלן פּריי־געוויילטע
 סאָוועטן און צוריקגעבן די אַרבעטער־מאַסן זייערע פּרייהייטן.

אזעלכע פאָדערונגען זענען פון די דיקטאטאָרן אויפגענומען גע-
וואָרן ווי אַן אויפשטאַנד קעגן דער רעוואָלוציע. זינאָוועו, לעד
נין, טראַצקי האָבן אַלע צוזאַמען פאַרלויםרעט די ערלעכע פאַלקס-
מענטשן, פאַרשפּרייטנדיק דורך זייער פרעסע און ראַדיאָ ידעות
וועגן אַ כלומרשט'דיקן בונד צווישן קראַנשטאַט און די קאָנטער-
רעוואָלוציאָנערן מחוץ רוסלאַנד. טראַצקי האָט אָנגעפירט מיט
דעם מיליטערישן מאַרש קעגן קראַנשטאַט. ער האָט דורך אַ
שטאַרקער אַרטילעריע „באַזיגט“ די קעמפּער און דערנאָך, נאָך
דעם נצחון, געלאָזט אויסשיסן טויזנטער פון זיי דורך דער
משעקאַ. די קראַנשטאַטער האָבן אַרויסגעגעבן אין דער צייט
פון דער באַלאַנגערונג אַ טעגלעכע צייטונג וועלכע איז פאַרבליבן
ווי אַן אייביקער עדות פון דעם געשעענעם פאַרברעכן. פון די
באַשידענע זייטן פון אַט דער צייטונג האָט מען געקענט זען ווי
ווייט די מאַטראַסן זענען געווען פון פאַרראַטן די רעוואָלוציע און
ווי ערלעך זיי האָבן נאָר געשטרעבט צו פשוטער סאָציאַלער גע-
רעכטיקייט און פּרייהייט. אין משך פון זייער פאַרצווייפּלטן
קאַמף האָבן זיי נישט אָנגערירט מיט אַ פינגער די פון זיי אַרעס-
טירטע באַלשעוויקעס. זיי האָבן נישט אַרויסגעוויזן קיין ברעקל
פון יענעם ה א ס און פאַראַכטונג מיט וועלכע טראַצקי האָט
דורכגעפירט זיין אָפּעראַציע קעגן זיי. שפּעטער, אז ער איז שוין
געווען פאַרטריבן אין מעקסיקע, האָט מען אים אין דער סאָציאַל-
ליסטישער פרעסע דערמאָנט אַט דעם שוידערלעכן פּעריאָד פון
זיין טעטיקייט. עס איז כאַראַקטעריסטיש אז ער האָט אויך דאָס
מאָל באַרעכטיקט זיין האַנדלונג, נישט הרטה געהאַט אין פּרינ-
ציפּ אויף יענעם פאַרברעכן.

:: :: :: ::

אין זיינע שריפטן האָט ער שטענדיק מיט אַ גרויסאַרטיקער
ברוטאַליטעט באַרעכטיקט זיינע מעטאָדן. ער האָט אָנגעשריבן אַ
ספּעציעלן בוך אויף דער טעמע: „טעראָריזם און קאָמוניזם“, און
האַט זיך דערביי באַרופן אויף די מאַסן אז זיי זענען כלומרשט
די טרעגער פון טעראָר. „אין דער סביבה פון קלאַסן-שקלאַפּעריי
— האָט ער דאָרטן געשריבן— איז עס שווער אויסצולערנען די

אונטערדריקע מאסן גוטע מאנירן. אז זיי גייען ארויס פון די כלים, באנוצן זיי קעגן די שונאים א שייט האָלץ, א שטיין, א שטריק און דאָס פייער". דאָס איז געווען דער גרעסטער ליגן אין דער רוסישער רעוואָלוציע פון 1917. „די פאָרם און דאָס מאָס פון רעוואָלוציאָנערער גוואַלט איז, פאַרשטייט זיך, נישט קיין פראַגע פון פּרינציפּ; דאָס איז א פראַגע פון צוועקמעסיקייט... דאָס אריינלאָגן שרעק אין מענטשן איז א מאַכטפולער מיטל פון יעטוועדער פּאָליטיק, דרויסנדיקער ווי אינערלעכער. רעוואָלוציע פונקט ווי מלחמה, איז געבויט אויף ש ר ע ק . א זיגרייכע מלחמה פאַרניכטעט מערכטנס נאָר א קליין טייל פון דער ארמיי, אָבער זי וואַרפט אָן אַן אימה אויף די איבעריקע און צעברעכט זייער ווילן. אזוי אַרבעט אויך די רעוואָלוציע: זי דער'הרג'עט איינצעלנע און זי טרייבט אַרײַן אין שרעק טויזנטער."

פון אזעלכע ציטאטן וואָלט מען געקענט שליסן אז טראַציקר האָט דעם שווערט פון גוואַלט געווענדעט נאָר קעגן די שונאים פון אַרבעטער־קלאַס, פון יענע מאַסן וועלכע קענען זיך נישט כלומרשט באַניין אָן „א שטריק און א שייט האָלץ" דער אמת איז אָבער אז אָנגעהויבן האָט ער טאַקע מיט די „קאַרעטן", אָבער דערנאָך האָט זיך דאָס פּעלד פון זיין טעראָריסטישער טעטיקייט אויסגעברייטערט דוקא קעגן די אַרבעטער־און פּאָלקס־מאַסן. מיר האָבן עס געזען אין וואָלאַנגעביט, אין אסטראַכאן, אין קראַנשטאַט. אזוי איז עס געווען אומעטום. ער האָט עס געטאָן במשך פון דעם גאַנצן פּעריאָד פון בירגער־קריג, און ער איז גרייט געווען צו רעגירן מיט דעמוזעליקן מיליטעריש־טע־ראָריסטישן נוסח אויך נאָך דעם בירגער־קריג. אז די אַרמיען זענען נאָך נישט געווען דעמאָביליזירט אין 1921, איז ער אַרויסגעטרעטן מיט א פּראַיעקט צו פאַרוואַנדלען זיי איצט אין „אַרבעטס־אַרמיען". ער האָט אַלזאָ געוואַלט אז אויך דער ווי־דעראויפּבוי פון לאַנד זאָל אָנגיין אויפן יסוד פון מיליטערישער דיסציפּלין, גוואַלט־אַנווענדונגען און שרעק. דער קריג מיט אַלע זיינע מעלות טובות האָט אזוי אַרום געזאָלט אַריינגעפירט ווערן אין דעם שלום־פּעריאָד פון א פּריי לאַנד! דער פּראַיעקט איז אָבער פאַרוואַרפן געוואָרן פון לענין'ען.

און דאך האָט אָט דער קלאַסישער מאַכט־מענטש נישט פאַר־
מאַגט אין זיך דעם כּח צו פירן אַן אנטשיידענדיקן קאַמף פאַר
זיין מאַכט־פּאַזיציע. אין קאַמף קעגן סטאַלין/ען איז ער באַזיגט
געוואָרן און דערפירט צו דער לעצטער מדרגה פון דערנידערונג.
דורך קליינע און גרויסע שמד־שטיק האָט סטאַלין אים שריט ביי
שריט אַרויסגעשטופט פון אַלע זיינע פּאַזיציעס. עס איז באַר־
קאַנט אז בעת טראַצקי, דעמאָלט דער פּאַרוזיער פון העכסטן מי־
ליטערישן דאַט, איז איינמאָל אָפּגעפּאַרן אויף אורלויב און האָט
זיך דערנאָך צוריקגעקערט אין זיין קאַנצעלאַריע, האָט ער נישט
דערקענט דעם גרעסטן טייל פון זיינע טעכנישע מיטאַרבעטער.
סטאַלין האָט נעמלעך אין זיין אָפּוועזנהייט פאַרביטן זיי מיט
זיינע מענטשן כדי צו האַלטן אַן אויג אויף אים אויך אין
זיין אייגענעם אָפּים... אז טראַצקי איז שפּעטער דערווייטערט
געוואָרן פון זיין הויכן מיליטערישן פּאַסטן און ער האָט געזאָלט
אָפּפּאַרן אויפן קאווקאַז, האָבן זיינע מקורבים פון דער רויטער
אַרמיי און פּאַרטיי געוואָלט באַגלייטן אים אויף דער באַן און
אַזוי אַרום דעמאָנסטרירן קעגן דעם רעזשים. דער עולם האָט
געוואָלט צונויפקומען זיך אויפן באַן אום איינס בייטאַג, אַ שעה
איידער דער צוג איז אָפּגעפּאַרן. אָבער ווי נאָר טראַצקי איז
אָנגעקומען און אריין אין זיין וואַגאָן, האָט דער לאַקאָמאָטיוו
געגעבן אַ פייה און האָט אַוועקגעפירט דעם צוג... די דעמאָנ־
סטראַציע איז דורך סטאַלין/ען בטול געוואָרן.

דורך אַ ריי טעכנישע, אַרגאַניזאַטאָרישע און פּראָפּאַגאַנדריס־
טישע מיטלען האָט סטאַלין דערפירט צו טראַצקי'ס פּאָליטישער
מפּלה. ווי אַזוי איז עס דערצו געקומען?

טראַצקי האָט נישט אַרויסגעוויזן קיין כּאָר אַ קט ער
אין לויף פון אָט דעם קאַמף. עס איז פשוט צו שטוינען ווי אַזוי
ער האָט דערלאָזן זיינע קעגנער צו מאַביליזירן זיך קעגן אים.
אין זיין בוך „מיינ לעבן“ וועלכען ער האָט פאַרעפנטלעכט גלייך
נאָך זיין פּאַרלאָזן רוסלאַנד, באַשרייבט ער מיט אנטריסטונג ווי
אַזוי מען האָט קעגן אים געאַרבעט אין פּאָליטישן ביוראָ פון
צענטראַל־קאָמיטעט (דאָס דאָזיקע „פּאָליט־ביוראָ“ פון 5 פּער־
זאַנען איז געווען דער אייגענטלעכער דיסטאַטור־צענטר פון

לאנד). דריי פון די מיטגלידער—סטאלין, זינאוויעוו, קאמענעוו — האָבן שטענדיק קאָנספּירירט קעגן אים און באַזיגט אים מיט זייער מערהייט. איינמאָל אָז ער איז געווען קראַנק, איז די ויצונג פון פּאָליט־בּיוראָ פּאַרנעקומען אין זיין וווינונג, און אויך דאָ האָבן די דריי קאָלטבּלוטיק פּאַרנעוואַלטיקט זיין מיינונג דורך זייערע פּריער אָנגענומענע באַשלוסן. מען קען נישט פּאַרשטיין ווי אזוי ער האָט נישט געזען די געפּאַר. וואָס האָט געקענט אים העלפּן די מאָראַלישע אנטריסטונג בנוגע אַזעלכע חבּרה־לייט? איז ער געווען אָפּהענדיק נאָר צוליב קראַנקהייט? אָדער האָט ער — אין זיין אומבאַשרייבליכען צוטרוי צו זיך — געהאַפּט אַז זיינע שונאים וועלן נישט דערוועגן זיך צו פּאַרניכטן אים? אָדער האָט ער געגלויבט אַז די פּאַרטיי וועט זיך אָננעמען פּאַר אים, צוליב דעם גלאַנץ פון זיין נאָמען, און פּאַרניכטן זיינע אומפּריינט? אויך אין אזא פּאַל האָט ער נישט געטאַרט בלייבן פּאַסיוו, האָט ער געזאָלט מאָביליזירן זיינע כּחות. ער האָט אָבער נישט געהאַט קיין כאַראַקטער אין אזא מאָס וואָס זאָל אנטשפּרעכן זיינע אַמביציעס אויף מאַכט. אייגענטלעך האָט טראַציקי קיינמאָל נישט געפירט דעם ריכטיקן מאַכט־קאַמף פון זיך אליין. אין דער רע־וואָלוציע פון 1917 האָט געווירקט מיט אַ גראַנדיעזער נאַטור־קראַפּט דער שטראָם וואָס האָט געפירט צו דעם אָקטאָבער־אויפ־שטאַנד. טראַציקי איז געווען אַ פירענדיקע פיגור אין דעם אויפ־שטאַנד, אָבער דעמאָלט האָבן זיך נישט געפּאָדערט קיין באַזוג־דערע כאַראַקטער־כּחות אויף צו פירן דעם קאַמף, ווייל דאָס נאַנצע לאַנד האָט גענומען אַנטייל אין אים, האָט געשטופּט צו אים. ווייל דער קערענסקי־רעזשים איז נישט געווען קיין שטאַר־קער קעגנער; פּאַרקערט, ער איז פון זיך אליין זיך פונאַנדערגע־פּאַלן. עפעס נאָר אַנדערש איז געווען אין דער באַלשעוויסטישער פּאַרטיי: אַ וואַנט פון שטאַל און אייזן, פון כיטרע און דרייסטע מענטשן.

עס איז פאַר טראַציקי'ן דעמאָלט געווען נאָר איין שאַנס אין זיין ביטערער לאַגע: ער האָט זיך געזאָלט ווענדן נאָך אונטער־שטיצונג צו די ברייטסטע רוסישע מאַסן, צו דעם פּאָלק דירעקט. אַלס אָפּענער קעגנער פון דעם רעזשים וואָלט ער מסתּמא

צונגעצויגן צו זיך די סימפאטיעס פון די טיף אומצופרידענע
 מאסן. אבער דאָ ליגט טאָקע דער עכטער גרונט פון טראַצקיס
 דראַמע: ער האָט נישט געוואָלט און נישט געקענט ווערן זיך צום
 פּאָלק, ער האָט אַפּעלירט נאָר צו דער באַלשעוויסטישער פּאַרטיי.
 אויך אין קאַמף קעגן סטאַלין/ען האָט ער זיך דאָך נישט אָפּגע-
 זאָגט פון זיין דיקטאַטור-און טעראָר-אידעאָלאָגיע. מער נישט ער
 איז געווען איבערצייגט אַז ער, און נישט קיין אַנדערער, דאַרף
 זיין דער טרעגער פון דער דיקטאַטור איבערן לאַנד און פּאָלק. ער-
 האָט מורא געהאַט אַרויסצופירן אין גאַס דאָס נישט-באַלשעוויס-
 טישע לאַנד, ווייל דעמאָלט וואָלטן די מאַסן—אין לויף פון קאַמף
 —געסטאַרעוועט זיך צו באַפֿרײען פון ביידע דיקטאַטאָרן: פון
 הערשענדיקן רעזשים און פון זיין אויסלייזער. דאָס גאַנצע באַקל-
 שעוויסטישע געבוי וואָלט געקענט אָפּגעווישט ווערן פון דעם
 רעוואָלוציאָנערן באַדן... דאָס האָט טראַצקין געבונדן די הענט
 (און סטאַלין האָט עס געווסט!); ער האָט געמוזט דורכפירן דעם
 קאַמף מיט סטאַלין/ען הינטער דער פלייצע פון פּאָלק, אין די
 ענגע ראַמען פון פּאַרטיי-פּאַלאַץ. אָבער דאָרטן איז דער „גענע-
 ראַל-סעקרעטאַר“ פון דער פּאַרטיי געווען שטאַרקער: דורך דער-
 פּאַרונג, דורך אַנטשלאַסנקייט, דורך באַראַקטער.

עס איז מעגלעך אַז—אפילו אין ראַס פון דער פּאַרטיי—איז
 טראַצקי געווען געבונדן דורך אַן אַנדער מאָטיוו: ער איז געווען
 אַ י. ד. מיר דוכט, מען קען נישט אַרויסנעמען אַט דעם
 מאָטיוו פון טראַצקיס לעבנס-געשיכטע, הגם ער האָט זיין יידיש
 וועזן קיינמאָל נישט אונטערגעשטרעבן אין וועלכער נישט איז
 אַרט. אַט טאָקע אין דעם פאַרשוויגן עס איז געלעגן זיין גע-
 דענקען עס. ער איז געווען דער טיפישער אַסימילירטער ייד (אין
 דעם פונקט האָט ער זיך נישט אונטערשרידן פון די יידן-מענשע-
 וויקעס וועלכע ער האָט אַזוי פאַראַכטעט). פונקט אַזוי ווי די
 דייטשע יידן אין אָנהויב פון XIX יאָרהונדערט האָבן געוואָלט
 דערטרונקען זייער יידישקייט אין דעם ליבעראַלן באַגריף „וועלט-
 בירגער“, האָבן אין אונזער צייט רוסישע יידן-סאָציאַליסטן גע-
 סטאַרעט זיך צו פאַרוינקען זייער אָפּשטאַם אין דער וועלט-פּראַ-
 לעטאַרישער איינהייט. אַ סך פון זיי זענען געווען עכטע אינ-

טערנאציאנאליסטן וואָס האָבן זיך באמת אויסגעטאָן פון זייער נאַטירלעכער נאַציאָנאַלער הויט. אין דער פרישער לופט פון דער רוסישער רעוואָלוציע האָט געווייט אַ ווינט וואָס האָט אַרומגע- נומען די אומצאָליקע נאַציאָנאַליטעטן פון רוסלאַנד אין איין גרויסער איינהייט. און דער איבערצייגטער אינטערנאַציאָנאַליסט ווי, למשל, טראַצקי, האָט זיך געקענט פילן נישט אַלס ייד, נאָר אַלס וועלט-מענטש.

און דאָך — איז דאָס אַלץ געווען אויפן באַדן פון רוסי- אַ נד, און די פירענדיקע שיכט פון די באַלשעוויקעס זענען געווען רוסישע באַלשעוויקעס. אזוי לאַנג ווי אין דער דיקטאַטאָרישער פירערשאַפט האָט געהערשט שלום, איז די פראַגע נישט אויפגעשווומען. אָבער אז די פירערשאַפט האָט זיך געשפאַלטן און טראַצקי האָט געזאָלט פערזענלעך קעמפן פאַר דער מלוכה-קרין, האָט ער געקענט דערמאָנען זיך וועגן זיין יידישקייט אַלס אַ שטער אין רוסישן לאַנד. דוקא אַזעלכע אַסי- מילירטע נאַטורן וואָס טרעטן נישט אויף אָפן מיט זייער יידישער פערזענלעכקייט אין רוהיקע צייטן, דערמאָנען זיך וועגן דעם מיט שאַרפן אומרו אין אַ האַרטן מאַמענט פון זייער לעבן. דאָס דאָזיקע אומר-געפיל נעמט צו ביי זיי די געוויינטלעכע רוהיקייט, פאַראַ- ליזירט זייער ענערגיע. מען קען אפילו זאָגן אז דאָס שטענדיקע, צומאָל אומבאַווסטונדיקע, באַקעמפן „עפעס“ אין זיך טראַגט אַרין אומזוכעדיקייט אין זייער גאַנצע ר לעבנס-אַרבעט. פאַרקערט, יענע יידישע טוער וואָס פילן נישט קיין שום צווייפל בנוגע זייער יידישן כאַראַקטער און פאַרבינדן אים אויף אַ נאַ- טירלעכן אופן מיט זייער טעטיקייט אין פאַרשידענע פּאָלקס- קולטורן, זענען אינערלעך גאַנץ און דערפאַר גייסטיק-שטאַרק. אַן ענלעכן ביישפּיל האָבן מיר געזען גאָר נישט לאַנג אין פראַנק- רייך, ביי אַ יידישן פּאָליטיקער פון אַ גאַנץ אַנדערן סטיל: ביי לעאָן בלום.

בלום האָט נישט פאַרלייקנט זיין יידישן אָפּשטאַם; ער האָט, פאַרקערט, אַרויסגעוויזן אַ טיפן אינטערעס צום אויפבו פון אַ יידישער נאַציאָנאַלער היים אין פּאַלעסטינע. אָבער אין דער פראַנץ- צווישער פּאָליטיק איז ער אויפגעטרעטן נאָר ווי אַ פראַנצויז.

אזוי איז ער אויך געוואָרן דער מיניסטער-פרעזידענט אין אַ שוועד
 דער צייט פאַר פראַנקרייך. אַנטקעגן אים, באַלד איבערן גרענעץ,
 איז געשטאַנען היטלערס דייטשלאַנד מיט דעם שאַדף-ברענענ-
 דיקן יידן-האַס. בלום האָט נישט אַרויסגעוויזן קיין גרויס אינר
 ציאַטיוו אָדער ברען אין דער באַקעמפונג פון היטלערזום; און בעת
 דעם שפּאַנישן בירגער-קריג האָט ער נישט פאַראַויסגעזען די
 פאַטאַלע רעזולטאַטן פאַר איראָפּע און פאַר זיין אייגן לאַנד גופאַ.
 אָבער צי האָט ער נישט אַ גאַנץ לעבן, אַלס סאַציאַליסט, גע-
 זאַמעלט אין זיך די זיילישע כחות פאַר אַט דער העכסטער פאַ-
 זיציע אין זיין לעבן? איז ער נישט אַרויף צו דעם אויבערשטן
 רעגירונג-פאַסטן באַגלייט פון אַ ווונדערבאַרער און אַקטיווער
 באַנייטערונג פון פראַנצויזישן פּאָלק? ווי אזוי האָט ער פאַר-
 וואַנדלט אין קליינגעלט דעם זעלטענעם שאַנס פון דער געשיכטע
 און פון זיין ביאָגראַפיע?

איך האָב מוראַ אז דאָ, ביי דעם פּנים אל פּנים מיט היטלערן,
 האָט זיך ביי אים אויפגעכאַפט דער ייד אין דעם פראַנצויז. ער
 האָט געקענט טראַכטן אז געוויסע קרייזן אין זיין אייגן לאַנד
 וועלן אויסטייטשן אַן ענטוויאַסטישן קאַמף מיט היטלערן נישט
 אַלס פראַנצויזישע נאָר אַלס יידישע פּאָליטיק, — און ער האָט
 זיך אָפּגעהאַלטן. אַנשטאַט דעם אז דער ייד און דער פראַנ-
 צויז זאָלן זיך אין אים פאַרבינדן קעגן זייער געמיינזאַמען שונאַ,
 האָט דער ייד אין אים געשטערט דעם פראַנצויז, און אזוי ארום
 געבראַכט שאַדן אויך פראַנקרייך. אַ פּאָליטישער טוער פון זיין
 מאַסשטאַב וואָלט געהאַנדלט פרייער און דערפּאָלגרייכער ווען ער
 לאָזט אָפּן וויבירן אין זיך אויך זיין יידישן מהות. אָדער—ער
 זאָל בכלל נישט איבערנעמען דעם סאַמע פאַראַנטוואָרטלעכסטן
 פּאַסטן אין אַזאַ פאַראַנטוואָרטלעכער צייט.

:: :: :: ::

דער לעבנס-וועג פון טראַצקי'ן אין גלות איז געווען אַ פאַטער
 טישער, צוזאַמענגעוועכט פון טיפער טראַניק און פּאָליטישע
 קאַמפּראַמיסן. אַן עמיגראַנט פון אַ סאַציאַליסטישן לאַנד, וואָס
 האָט פאַרנומען איינעם פון די העכסטע פּאַסטנס אין דער רע-

וואָלוציע און איז פארוואַנדעלט געוואָרן אין אַ פּאָליטיש-מאַכט-
לאָזע פיגור דרויסן פון אירע גרעניצן, —דאָס איז געווען אַן איינ-
ציק-אַרטיקע דערשיינונג אַ מענטש מיט אזאַ אויסערגעוויינלעכן
שיקאַזאַל האָט אויך געזאָלט באַזונדערס אָפּהיטן זיין רעוואָלוצ-
יאַנערע ווערדע און זיינע פּריערדיקע פּרינציפּן. טראַציקי האָט
געהאַנדלט אַנדערש.

ער האָט כמעט גלייך אָנגעהויבן שרייבן—אין זייער אַ גרוי-
סער צאָל—אַרטיקלען און געבן אומצאָליקע אינטערוויוס צו אַלע
„גרויסע“, ד. ה. אָפּן-קאַפיטאַליסטישע צייטונגען אין דער וועלט.
ער האָט אַריינגעשימט אין זיין ביטערן שטרייט מיט סטאַלין'ס
מלוכה די „בירגערלעכע עפנטלעכע מיינונג“ קעגן וועלכער ער
האָט געשאַטן פּעך און שוועבל פון זיין פאַראַכטונג נאָך מיט אַ
וויילע צוריק. פאַרשטייט זיך, ער האָט נאָר געוואָלט „אויסנוצן“
דעם אַפּאַראַט פון דער בירגערלעכער פּרעסע פאַר ז י י נ ע
צוועקן, אָבער נישט אַנדערש פּלעגן טראַכטן אויך אַנדערע סאָ-
ציאַליסטן וואָס פּלעגן שרייבן אין דער בירגערלעכער פּרעסע.
אַז די באַרימטע אַמעריקאַנער אַנאַרכיסטן עמאַ גאָלדמאַן האָט
זיך אין יאָר 1921 אַרויסגעריסן פון סאָוועט-רוסלאַנד מיט דער
טיפּסטער אַנטישונג וואָס נאָר אַ גלויביקע נשמה קען איבער-
לעבן (זי האָט הייליק געגלויבט אין דער רוסישער רעוואָלוציע, זי
האָט געקושט די ערד פון סאָוועט-רוסלאַנד פּריער!), האָט זי
פאַרעפנטלעכט אַ סעריע קריטישע אַרטיקלען אין דער אַמעריקאַ-
נער פּרעסע. האָבן די מאַסקווער באַלשעוויקעס דעמאָלט נישט
געהאַט גענוג ווערטער אויף צו פאַרדאַמען די שונאים וואָס „פאַר-
קויפּן זיך“ צו דער קאַפיטאַליסטישער שונד-פּרעסע, וואָס נעמען
גוט געלט פאַר זייער „באַשמוצן דאָס לאַנד פון דער רעוואָלוציע.“
טראַציקי האָט אָבער איצט געטאָן דאָסזעלביקע, און אַז מען האָט
אים אַמאָל געפּרעגט וועגן דעם, האָט ער מיט זיין שטענדיקער
זיכערקייט געענטפּערט: מיר האָבן עס אויך אין מאַסקווע געטאָן
ווען מיר האָבן עס געפונען פאַר נויטיק....

„מיר“ האָט באַטויט די רעגירונג אָדער דאָס פּראָלעטאַריאַט,
און ער האָט זיך אויך איצט געפילט נישט אַנדערש ווי פּריער.
פאַר א י ם זענען נישט געווען גילטיק די פּרינציפּן וועלכע ער

האָט אַרויסגעשטעלט לנגבי אַנדערע פאַרפאַלגטע סאַציאַליסטן. ער איז געווען אַ פּרינציפּ פאַר זיך אליין. דערנאָך האָט ער אָנגעד- הויבן מיט ליידענשאפט זוכן דערלויבענישן אַרײַנצופאַרן אין אַ ריי לענדער וואָס זייערע רעגירונגען און רעזשימען האָט ער באַקעמפט און פאַראַכטעט בתּכלית השּנאה. די וויזעס קיין פּראַנקרייך, קיין ענגלאַנד, קיין דײַטשלאַנד זענען נישט געגעבן געוואָרן, און ער האָט מיט כּעס געשריבן אַרטיקלען וועגן אַ „פּלאַנעט אָן וויזעס“. מיט גיפּטיגן שפּאַט האָט ער דעמאָסטראַט די כלומרשט'דיקע דעמאָקראַטיע פון די אייראָפּעאישע מלוכות, און ער האָט פּאַרנעסן אַז—לױט זיין אייגענער לערע—האָט מען קיין אַנדער זאָך פון זיי נישט געקענט דערוואַרטן. און ווי אַזוי אייגנטלעך האָבן יענע מלוכות געקענט אַרײַנלאָזן צו זיך און באַד- וואָרענען מיט שוץ אַ מענטשן וואָס האָט ווי אָפּן און פּרינציפּיעל באַקעמפט? איז טראַציקי אליין—זייענדיק אַ דיקטאַטאָר אין רוסלאַנד—געאַנגען אויף וועלכע נישט איז פּשרות לנגבי די געפאַנגענע און שוץלאָזע?

אין יולי פון יאָר 1921 בעת דער פּאַראַדנער דורכפירונג פון 4טן קאָנגרעס פון קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל, זענען זיך אין מאַסקווע צונויפגעקומען רעוואָלוציאָנערע טוער פון אַ האַל- בער וועלט. די שטימונג צווישן די געסט און די גאַסטגעבער אין קרעמל איז געווען אַ געהויבענע, ווייל אַקאַרשט האָט מען געהאַט דערפּאָלגרייך פאַרענדיקט דעם בירגער־קריג. אָבער אין די טורמעס פון דער טשעקאַ זענען געזעסן אומצאָליקע רוסישע רעוואָלוציאָנערן, צווישן זיי אויך מאַריאַ ספּירידאַנאוואַ. זי איז געווען אַזוי קראַנק אַז אירע גאַענטסטע פּריינט האָבן זיך גע- שראָקן פאַר איר לעבן. זי האָט דערצו געהאַט דורכגעמאַכט אַ הונגער־שטרייך אין משך פון דרייצן טעג. די טשעקאַ האָט נישט געוואָלט איר אַרויסלאָזן, אפילו קיין אויסלאַנד. דעמאָלט האָבן זיך אַ פּאַר אירע פּריינט געווענדעט צו איינפלוסרייכע מיט- גלידער פון דעם אינטערנאַציאָנאַלן קאָנגרעס אַז זיי זאָלן פּועל'ן ביי דער רעגירונג אַרויסצולאָזן ספּירידאַנאוואַ'ן קיין אויסלאַנד, כדי אויפצורייכטן איר געזונט. עמאַ גאָלדמאַן און קלאַראַ צעטקין (די פירענדיקע קאָמוניסטין פון דײַטשלאַנד) האָבן זיך דערמיט

פארנומען. ביים שמועס מיט טראַצקי'ן וועגן דעם האָט פרוי
צעטקין באַקומען פון אים אַן ענטפער: מען קען זי נישט אַרויס
לאָזן קיין אויסלאַנד ווייל זי קען ווערן געזונט און
דערנאָך ברענגען שאָדן דער רעוואָלוציע...

מיט וועלכן מאָראַלישן אָדער לאַגישן גרונט האָט ער איצט
פאַרלאַנגט אויפּמערקזאַמקייט צו זיך פון די בירגערלעכע
שטאַטן? האָט נישט די ווערדע פון אַ קעמפער געפאַדערט אַז ער
זאָל זיך איינהילן אין אַ מאַנטל פון שטאַלצן שווייגן?

גלייכצייטיק האָט ער אָנגעפירט מיט דער גרעסטער שאַרפֿ-
קייט זיין אידעאָלאָגישן און פּאָליטישן קאַמף קעגן סטאַלין'ען.
אָבער ווי האָט ער אים געפירט? אין זיין אייגענעם נאָמען, אין
נאָמען פון זיינע אייגענע אידעען? ניין, ער האָט זיך פאַרמאַס-
קירט אַלס אַ לענין'עץ, אַלס בעסטער, דער טרייעסטער, דער
איינציג-געזאַלבער תּלמיד פון לענין'ען. דאָס האָט נישט
געקענט זיין זיין אינערסטע איבערצייגונג. האָט ער זיך דאָך שטענ-
דיק געהאַלטן פאַר דעם עכטן גייסטיקן פּאָטער פון דער אַקטאַבער-
רעוואָלוציע, הַנּם זי איז אָנגעגאַנגען אונטער דער פירמע פון
באַלשעוויזם. מיט יאָרן פאַר 1917 האָט ער שוין געהאַט פאַר-
עפנטלעכט זיין בוך וועגן „פּערמאַנענטער רעוואָלוציע“; דאָס האָט
געזאָלט באַטייטן אַז רוסלאַנד וועט זיך נישט אָפּשטעלן אויף
דער נאָרמאַלער דעמאָקראַטיש-קאָפיטאַליסטישער סטאַדיע, נאָר
וועט טרייבן דעם רעוואָלוציאָנערן פּראָצעס ווייטער. ער האָט
דעמזעלביקן געדאַנק פאַרמולירט אַמאָל אזוי: „מיר וועלן האָבן
אַ דעמאָקראַטישע רעפּובליק, אָבער מיט אַ רעגירונג פון אַר-
בעטער.“ דער געדאַנק וועגן אַ באַזונדערן גאַנג פון דער
רוסישער רעוואָלוציע איז נישט געווען ניי אין דער באַוועגונג פון
די סאָציאַל-רעוואָלוציאָנערן, אָבער צווישן די סאָציאַל-דעמאָק-
ראַטן איז טראַצקי געווען איינער מיט אַזעלכע האָפּנונגען.

בעת טראַצקי איז, אין דער מיט פון יאָר 1917, אריינגע-
טראָטן אין דער באַלשעוויסטישער פאַרטיי, האָט ער זיך נישט
אָפּגעזאָגט פון זיין אידעאָלישן קאָפיטאַל; ער האָט געהאַלטן אַז
לענין פירט דורך זייַן פּראָגראַם. אַז עס האָבן זיך שפּעטער
אָנגעהויבן די פאַרטיי-קאַמפּן קעגן אים, האָט ער איינמאָל דער-

קלערט: איך בין געקומען צו לענין'ען מיט מינע „כלי זיון". דאָס האָט באַמייט אַז ער איז געבליבן ביי זיינע אידעען, — אַזוי האָט ער געהאַלטן זיך אפילו נאָך זייענדיק אין רוסלאַנד. פאַר שטייט זיך, אין אויסלאַנד האָט ער געקענט זיך אַנטפלעקן אין דער פולער מאַס און געבן דער גאַנצער רעוואָלוציע זיין טראַג-קיסטישע אויסטייטשונג. ער האָט עס אָבער נישט געטאָן; פאַר קערט, ער האָט זיך מיט אַלע כחות געפלייסט צו דערשיינען אַלס לענין'ס נאָכפאָלגער און יורש עזר. פאַרוואָס? צוליב טאַקטישע סבות, כדי צו באַקעמפן סטאַלין'ען וואָס איז דער אַנדערער יורש פון לענין'ען, כדי צו געפינען חן אין די אַרמאָדאָקסישע שיכטן פון לענין'ס פאַרטיי. דאָס האָט אים ווייניק געהאַלפן.

איבער זיין לעבן אין גלות איז געלעגן אויסגעשפּרייט אַ טראַגישער שימער. דער וואָס איז געווינט געווען צו הערשן איבער מיליאָנען מענטשן איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין איינעם פון די מיליאָנען באַהערשטע. נישט אין זיינע וואַנלענישן איבער דער וועלט איז געלעגן די דראַמע. פאַרקערט, די פאַרטרייבונג פון איין לאַנד נאָך דעם אַנדערן האָט סימבאָליזירט פאַר אים זיין רעד-וואַלוציאָנערן באַמייט און האָט געמוזט אים פאַרשאַפן באַפריי-דיגונג. אָבער מיט יעדער נייער פאַרטרייבונג איז געוואָקסן דער מהלך צווישן אים און רוסלאַנד, איז איינגערומפּט געוואָרן זיין האַפנונג אויף דער צוקונפּט. אין „מנזקסיקע" איז ער נישט נאָר געווען געאָגראַפיש ווייט פון מאַסקווע; אויך פּאָליטיש איז דער וועג אַהין אַלץ מער פאַרשאַטן געוואָרן. עס איז שוין מער נישט געווען דאָס פריערדיקע מאַסקווע און רוסלאַנד: דאָס מעסער פון טשעקא האָט פאַר די פאַרגאַנגענע יאָרן געהאַט אַ זייער בלוטיקן שניט. האָט זיך טראַציקו'ס שטים געהערט אין אַ סך עקן וועלט, זי איז געווען אַ רוישיקער פאַקטאָר פאַר זיך, אָבער וווּ איז געווען איר ווירקונג אין לעבן?

דער שיקאַזאַל האָט אים פאַרפּאָלגט ווי איוב'ן, ער האָט אים באַרויבט פון זיינע קינדער, איינעם נאָך דעם אַנדערן. זיי זענען געשטאַרבן אין רוסישן אַדער אין אויסלענדישן גלות. אַז איינער פון די זין איז אַריינגעזעצט געוואָרן אין סטאַלין'ס געפּענגנים און אַ טויטגעפאַר האָט זיך באַוויזן איבער זיין קאַפּ, האָט

טראַצק'ס פרוי פאַרעפנטלעכט אַן אויפרוה „צו די פרויען פון דער וועלט“, פאָדערנדיק גערעכטיקייט פאַר איר קינד. מען האָט נישט געקענט ליענעם דעם דאָקומענט אָן ביטערע געפילן. געווים איז זי געווען גערעכט אין איר טויטלעכן שרעק. אָבער וויפיל, וויפיל אַנדערע מוטערס האָבן פונקט אזוי געזאָרגט זיך פאַר זייערע קינדער, אין יענער צייט ווען איר מאַן האָט געהערשט. און וואָס האָבן זיי ביידע, פאָטער און מוטער, געמוזט איבערלעבן כדי צו ווענדן זיך מיט אַזאַ אויפרוה פון היפּלאָזיקייט צו דער וועלט!... זייער לעצטע האָפנונג איז געבליבן דער זון אין פאַרזי, דער יונגער פאַרטרעטער פון טראַצק'ס קאַמף, דער רעדאַקטאָר פון זיין רוסישן זשורנאַל „סע-דאָוו“ האָט געזאָלט ווערן זיין אידיאָאישער יורש. און אויך דער זון איז פּלוצים, ווייט פון זיינע אויגן, געשטאַרבן. —אַלע זיינע פריינט אין רוסלאַנד זענען סיסטעמאַטיש אויסגעראָטן געוואָרן אין די טראַצקיסטישע פּראָצעסן; איצט זענען נישט פאַרבליבן אויך די קינדער. און אין זיין מעקסיקאַנישן צופּלכט-הויז האָט ער זיך געמוזט ארומרינגלען מיט שטעך-דראָטן, קוילן וואַרפערס, קאַראַאָלן כדי צו באַוואַרענען דאָס נאַקעטע לעבן.

טראַצקי איז לחלוטין ניט געווען קיין איינזיטיקע פּערזענלעכקייט, ניט נאָר אַ הונדערט-פּראָצענטיקער פּאָליטישער מענטש. ער האָט געשאצט און פאַרשטאַנען די גייסטיקע ספּערן פון לעבן, ער האָט ליב געהאַט ליטעראַטור און קונסט. אַז אין רוסלאַנד האָט זיך גענומען דאָס לעבן דער פּיינסטער רוסישער דיכטער פון דער נייער צייט, סערגיי יעסענין, האָט טראַצקי פאַרעפנטלעכט אַ געזעננונג-אַרטיקל מיט די ענד-ווערטער: „דער דיכטער איז געשטאַרבן, לעבן זאָל די דיכטונג!“ אָבער — נישט דאָס וועט פאַרבלייבן אין זכרון פון דער מענטשהייט, נאָר די שטרענג-גע, אומבויגזאַמע געשטאַלט פון דעם דיכטאַטאָר.

זיין טראַגעדיע איז געלעגן אין זיין אייגענער נאַטור. עס איז געווען נאָר איין-איינציקער וועג ווי אַנטקעגנצושטעלן זיך סטאַל'ינ'ען: דער וועג פון פּאַק קעגן די קטאַטור, פון פּרייהייט-לעכער באַוועגונג קעגן טיראַנישן רעזשים. אָבער דערצו וואָלט טראַצקי געמוזט אַפּעלירן צו יענע ברייטסטע מאַסן אין דער

גרויסער וועלט וואָס זוכן אין אַ רעוואָלוציע פרייהייט און געדע-
רעכטיקייט, נישט גוואַלט און טעראָר. דעם וועג האָט טראַציקי
נישט געקענט און נישט געוואַלט גיין, זיצענדיק נאָך אין קרעמל.
אויך אין אויסלאַנד האָט ער פאר דעם וועג מורא געהאַט, ווייל
ער איז פאַרבליבן דאָס וואָס ער איז פריער געווען: דער גוואַלט-
מענטש.

דאָס הויז וואָס ער האָט געבויט, דער רעזשים וועלכן ער
האַט געגרינדעט, איז געוואָרן אַ טורמע, אַן עשאַפאַט פאַר אים
גופא. די וועלט-געשיכטע האָט נישט געקענט געפינען קיין גרע-
סערן מענטשן און קיין קלאָרערע לאַגע כרי צו באַווייזן ווי רע-
וואָלוציעס טאָרן נישט געמאַכט ווערן.

סעפטעמבער, 1940.

Professor G. L. WOOD

פיר זענען זיי געווען

דער פראפעסאר

אין איינעם פון מיינע ערשטע זונטיקס אין מעלבורן (סעפט. 1940), האָב איך געזאָלט אַרויסטרעטן מיט אַ קימבערליי-פּאַר-טראַג פאַר אַ געקליבענעם אויסטראַלישן עולם אין אַ פּרוּוואַט הויז. די פאַרזאַמלונג איז גערופן געוואָרן פון דעם אַלטן, זייער אַדיסטאַקראַטישן, זייער פּרײַנטלעכן, זייער שוואַך-העריגן מר. הערבערט ברוקס. ערשט מיט אַ פּאַר טעג צוריק האָט ער געהערט פון מיר—און פון זיין באַרימטן פּרײַנט, דעם פּראָפּעסאָר מערדאָק (W. MURDOCH) פון פּערט—וועגן אונזער פּראָיעקט, און האָט זיך תיכף באַגייסטערט אָנגענומען פאַר אים. איך האָב נישט געקענט גענוי זיין געזעלשאַפטלעכע שטעלונג אחוץ דעם, אַז ער האָט געהערט צו די דירעקטאָרן פון דער צענטראַלע פון דער „איי.בי.סי.“ (אויסטראַלישע ראַדיאָ-פאַרוואַלטונג) און האָט פאַר אַ פּרוי די טאַכטער פון דעם גרויסן אויסטראַלישן שטאַטס-מאַן, אַלפּרעד דיקין. זיי ביידע האָבן גלייך איינגעשטימט צו מײַן פאַרשלאַג צו רופן, בײַ זיי אין הויז, אַ גרופּע אינטעליגענץ און געלערנטע כּדי צו באַקענען זיי מיטן קימבערליי-פּלאַן.

זונטיק נאָכמיטאָג, אין אַ וואַרעמען טאָג, איז מעלבורן ווי אויסגעשטאַרבן. אפילו אַ טעקסי קריגט מען נישט לײכט. איך בין געפּאַרן צו דער אסיפה מיט אַ האַלב פאַרשטיקטן געפּיל פון אומרו.

נישט געקוקט אויף דעם אָפּטימיזם, וואָס איז אין מיר אויס-געוואקסן נאָך דער פּרײַנטלעכער אויפנאַמע אין מערב-אויסט-ראַליע, האָב איך זיך געריכט אויף שוועריקייטן אין די טרוקענע,

הארט-מסחר'ישע, נאציאנאליסטיש-געשטימטע מורח-שמאטן פון אויסטראליע. מען האָט מיך פון אַ סך זייטן געוואָרנט, און „קימבערליי" איז פאַר זיי בכלל אַ פּוסטער וואָרט... מיט אַ טאָג פריער איז געווען יום כפור, און ווי עס פירט זיך, האָט מען זיך געהאַט אויסגעמאָן פון דער וואָכעדיקער אַרבעט. אָבער טאַקע ערב יום כפור, א שעה פאַר ליכטיגענטשן, האָט אַ וויכטיקער מענטש, דער הויפט פון אַלע אויסטראַלישע מיליטערישע וועטער-ראַנען, אריינגעוואָרפן גאָר אַ באַזונדערן קעגן-אַרגומענט אין דער דעבאַטע, וועלכן איך האָב פריער נישט פאַראויסגעזען. סער דזשילבערט דייעט האָט געזאָגט ווי שווער עס וועט זיין דער רעגירונג צו דערלויבן אַ ספּעציעלן ישוב פון יידן, ווען זי זאָגט אָפּ דאָס זעלביקע נישט נאָר די יאַפּאַנער און כינעזער, נאָר אפילו בירגער פון דער אייגענער אימפעריע—די אינדער. וואָס פאַראַ נייע פיינטלעכע אַרגומענטן קענען נאָך אַרויסשווימען!

אין דער קליינער פאַרחלומטער געסל איז געשטאַנען דאָס פרייצישע הויז פון די ברוקס'עס, און ברייטע טרעפּ און זאַלן האָבן געפירט צו דעם קלענערן, אינטימ-אויסגעפּוצטן צימער פון דער פאַרזאַמלונג. פּינקטלעך, איינער נאָך דעם אַנדערן, האָבן אריינגעשטראַמט די געסט. מען האָט מיך פאַרגעשטעלט צו יעדן איינעם, אָבער איך האָב נישט געקענט דערווייל אַרויסזען די באַזונדערע פּערזענלעכקייטן אין די אייניקע צענדליק געזיכטער פון מענער און פרויען. איינער פון זיי האָט זיך תּכּף אַרויסגע שייַלט. אַ קורץ-וואָקסער מיט אַ שאַרף-געשניצטן פנים און פאַרשענדיקע אויגן. „איך האָב שוין אַביסל געהערט וועגן פּראַיעקט — האָט סער דייוויד ריוועט (SIR DAVID RIVETT) שטיל געזאָגט צו מיר—איך וואָלט זיך געוואָלט באַקענען געענטער מיט אים". מיר האָבן אָפּגערעדט אַז איך וועל זיין מאַרגן אין זיין אָפּיס מיט די מאַטעריאַלן. זיין אָפּיס איז געווען דער מלוכה'שער ראַט פאַר וויסנשאַפטלעכער פאַרשונג (COUNCIL FOR SCIENTIFIC AND INDUSTRIAL RESEARCH).

מען האָט זיך פאַנאַדעגעזעצט אין אַ ברייטן האַלב-קרייז. מר. ברוקס אַלס פאַרזיצער ביי אַ מישל מיט מיר. איך האָב זיך

אויפגעשטעלט פאר זיי, און אין א קורצן פארטראג איבערגעגעבן דעם „ראמאן“ וואָס מיר האָבן פארפירט מיט די קימבערליים. אזוי ווי איך האָב נישט געווסט ווער עס זענען די צוהערער, האָב איך געמוזט צונויפנעמען אין איינס די אלע עקאָנאָמישע, קלימאטישע, הומאניטארע אַרנומענטן, וועלכע באַפעסטיקן דעם פראַיעקט פון אלע זייטן. מיר האָט זיך געדוכט, אז די נאָטיר־לעכע שטייפקייט ביי יעדן אָנהויב פון אַ פארטראַג האָט ביסלעכט־ווייז אָפגעלאָזן. די העפלעכע צוהערנדיקע געזיכטער זענען גע־וואָרן לעבעדיקער און וואַרעמער. איך אליין האָב גענומען פילן זיך הימישער, און ביי דעם סוף פון דער רעדע האָב איך זיך שוין איבערגעקוקט מיט די צוהערער עפעס ווי אַ שטיקל באַקאָנטער. מסתמא האָט זיי אַביסל פאַרכאַפּט דער העיה'דיקער פראַיעקט, אין וועלכן קאָלאָניאַזאַציע פון זייער אייגן לאַנד האָט זיך פאַר־מישט מיט אַ טיפער מאָס פון פראַקטישער הומאניטעט.

דער פאַרזיצער, אַן אויפגערוימטער, אַ פריילעכער, האָט גע־מאַכט אַ צייכן מיט דער האַנט, ווי איינער זאָגט: זעט איר ווי עס האָט געלוינט אָפצורייסן אייך אין אַזאַ שיינעם זונטיק־טאַג, — און האָט געבעטן דעם עולם אַרויסצוזאָגן זיך פריי און אָפן וועגן דער זאך.

עס זענען אויפגעשטאַנען און גערעדט אַ ריי מענער, און יעדער נאָמען זייערער האָט געזאָגט עדות וועגן זייער ראָלע אין דער געזעלשאַפּט. סער דזשאָרדזש פיערס, אַ שלאַנקער הער מיט אַ גרויען קאָפּ און ענערנישע באַוועגונגען, איז אַ סך יאָרן געווען דער קריגס־מיניסטער פון דער פּעדעראַלער רעגירונג, און האָט אליין געשטאַמט פון מערב־אויסטראַליע. עס איז נישטאָ אין דער דורכשניטלעכער שטים פון דעם אויסטראַליער קיין באַזונדערס בולטע נאָטן פון ענערגיע, פון ענטוויאַזם, פון אויפברויז. אויך דער שטאַטסמאַן דאָ איז אָפּגעהיט מיט די וואַריאַציעס פון זיין שטים. פיערס אָבער האָט זיך זייער שנעל דערוואַרעמט און מיט די מיטלען פון אַ געוויינטן רעדנער דערציילט ווי ער האָט יאָרן לאַנג געשטרעבט אויפצופענען דעם רייכן, אָבער אין שלאָף ליגענדיקן צפון פון אויסטראַליע. וואָס האָט מען שוין נישט געטאָן? אָן אַ שיעור פראַיעקטן, אויספאַרשונגען, בודזשעטן, —

און די זאך האָט זיך נישט גערירט. נישט געווען די פּאַסיקע באַפעלקערונג. איצט זעט ער אין דעם קימבערליי־פּראָיעקט די גרויסע היסטאָרישע געלעגנהייט. דער חלום פון זיין לעבן קען אפשר פאַרווירקלעכט ווערן....

פאַרשטייט זיך, אויף אזאָ אויפפלאַם פון באַגייסטערונג האָט מען גענומען גיסן עמער קאַלט וואַסער. אָט טאַקע סער דייוויד ריוועט האָט אין אַ רואיק־וויסנשאַפטלעכער פאַרם פאַנאַנדערנע־וויקאַט יענעם קנויל פון קעגן־אַרגומענטן, וועלכע אַיך האָב שוין מער־ווייניק געקענט. וואָס ווייסן מיר פון יענעם לאַנד אָן צו פאַרלעסיקע מאַטעריאַלן?—האָט ער גערעדט.—כמעט ווי גאָר נישט. ביי אונז אין דאָס איז גאָר ווייניק פאַראַן עכטע ידיעות וועגן קלימאַט, וועגן רעגן־פאַל, וועגן די פלאַנצן און בויער אין יענער געגנט... הויך דעם: צי וועלן זיך יידן האַלטן אין אזאָ געגענט, צי וועלן זיי נישט שטרעבן וואָס גיכער אַוועקגיין אין די שטעט? דער גייסט פון קאַמערץ און אַקטיוון האַנדל ליגט אין זייער בלוט. איך ווייס נישט צי מען קען אויף אזאָ אופן לייזן די פּליטים־פּראָגע....

אַ גוואַלטיק־הויכער, ברייט־געבויעטער מאַן, מיט געלעב־בלאָנדע האָר—פּראָפּ. ריטשאַרדסאָן,—האָט זיך אויפגעהויבן און האָט מיט זאַכלעכער קלאַרקייט ווייטער געשפינען ריוועט'ס צווייפלען. אויב יענער האָט נישט געוואוסט פון גענויע מאַטעריאַלן וועגן צפון פון לאַנד האָט דער רעדנער מיט זיכערקייט דערקלערט, אַז זייער אינפּאַרמאַציע ווייזט אָן אויף דער אוממעגלעכקייט פון אַזעלכע פלענער. מעגן אפילו די פּאָליטיקער (א שטאַך צו סער דזש. פיערס!) זיך באַגייסטערן, אָבער דער וויסנשאַפטלער מוז אָביעקטיוו פאַרשן. אין די קימבערליים איז נישטאָ קיין זיכערער, שטענדיקער רעגן־פאַל; אָט זענען וואַסער־שטורעמס און אָט זענען חדשים, חדשים־לאַנגע טרוקענישן... בהמות שטאַרבן דעמאָלט אויס אין די צענדליקער טויזנטער... דער קלימאַט איז אומערטרענגלעך פאַר איראַפּיער... פרווון פון קאַלאָניאַציע זענען דורכגעפאַלן. וואָס וועט מען דאָרט פלאַנצן און ווהין וועט מען עס פירן? איך וויל נישט טאָן קיין רעה די פּליטים, אָבער אזוי איז די לאַגע....

זאל איך נאך דערמאָנען, אז אַ קליין מענטשל מיט נערוועזע באַוועגונגען, מיט אַ טונקעלן טוך איבערן האַלז און מיט אַ פינסטערן געמיט, דער פּרעזידענט פון אויבער-הויז פון היינ פּאַרלאַמענט, סער פּרענק קלאַרק, (SIR FRANK CLARKE) האָט זיך דערקלערט אין סימפּאָטיע צו אַזאַ פּראָיעקט פון הילף, אַבער... דאָס דאַרף מען אַ סך שטודירן, אַ סך פּאַרשן, ביז מען נעמט אָן אַן אַנטשיידונג... עס וועט נעמען צייט... און איצט איז מלחמה...

ממילא האָט זיך גענומען פאַרשפּרייטן אין צימער אַן אַט-מאַספּער פון אומרואיקייט און אומעטיקייט. עפעס ווי מען וואָלט געבראַכן פאַר אונז אין די אויגן אַ שוואַך און אירל געפעס. דער פּאַרויצער איז געווען אַביסל נערוועז, אַ פּאַר דאַמען האָבן געוואָרפן, דוכט זיך, טרויעריקע בליקן אויף מיר. דאָ האָט זיך געמעלדעט צום וואָרט און האָט זיך געשטעלט אין אַ באַשיידע-נער פּאָזע אַ מיטליעריקער הער, וועמען עס איז שווער געווען אַרויסצווען פון דעם עולם. אַ רונדער קאַפּ, מיט אַ מעכטיקן שאַרבן, אַ פשוט, כמעט פויעריש געזיכט, אַ פּאַר פאַרטראַכטע אויגן. „ווער איז דאָס?“—האָב איך זיך צוגעבויגן צו מר. ברוקס.—„דאָס איז פּראָפּעסאָר וווד“ (WOOD) האָט ער אַ שאַקל געגעבן מיטן קאַפּ. וווד האָט אָנגעהויבן מיט דער זעל-ביקער זאַכלעך-רואיקער שטים ווי די אַנדערע וויסנשאַפטלער; זיי רעדע האָט אָבער אַליץ מער און מער באַקומען דעם וואַרעמען טאָן פון באַגייסטערונג.—געוויס—האָט ער געזאָגט—זענען דאָ פּאַרשידענע צווייפּל אַרום אַזאַ פּראָיעקט, אָבער

די דעבאַטע וועגן די פּרייע שטחים פון אונזער צפון איז אָנגעגאַנגען אין אויסטראַליע צענדליקער יאָרן. אונזערע בירגער פון די מזרח-שטאַטן זענען מיט דער צייט געוואָרן כמעט אַבסאָלוט סקעפּטיש בנוגע די מעגלעכקייטן פון קאָלאָניזירן ווייסע מענטשן אין יענער געגנט. סיי די געשיכטע פון לאַנד, סיי די וויסנשאַפט האָבן, דוכט זיך, געפירט צו דער מסכנה, אז אַזאַ קאָלאָניזאַציע איז נישט מעגלעך... דער באַדן איז נישט צוגעפאַסט, די

באזארגונג מיט וואסער איז שווער, לאנדווירט
שאפט שטויסט זיך אן אויף שוועריקייטן א. א. וו...
דאך איז פאראן אן אנדער זייט פון דער מטבעה.
יענע געגנט פארמאגט נישט קיין טראפישע קראנק
הייטן. דעם גרעסטן טייל פון יאר זענען פאראן
נוטע באדינגונגען פארן געזונט פון מענטשן. מיר
ווייסן אז וויסנשאפט און טעכניק לייגן היינט אריין
אין די הענט פון קאלאניסטן א סך שטארקערע וואפן
ווי ווען נישט איז פריער. אזוי ארום איז דער ענין
פארבליבן אומקלאר.

דאָ האָט זיך פּראָפּעסאָר וווד צוגעווענדעט צו אונזער זאך,
און זיין געזיכט האָט אויפגעשטראַלט מיט אַ פּינער לעבעדיקייט.
אַבער דער פּראָפּעסאָר פּון גרינדן אַ ייִדישן ישוב אין
די קימבערלייז צעשטערט אונזער סקעפטישע באַ-
ציאונג. ער איז אַרויפגעפאַלן אויף אונזערע פּאַלי-
טיקער און וויסנשאַפּטלער ווי אַ דונער פון ערגעץ-
וווּ. דאָס איז אַ פּלאַן, וואָס זיין מוטער איז מוט
פון אַ העז'דיקן פּאַרנעם און זיין מוטער איז אונ-
טערנעמונגס-נייסט פון גרויסער געוואַנטקייט. ביי
דעם ערשטן אַנבליק שיינט עס, אז דער פּלאַן
שלאַגט אין פנים דער גאַנצער דערפאַרונג, וואָס
מיר האָבן דאָ אַנגעזאַמלט פאַר דעם לעצטן האַלבן
יאָרהונדערט. אַבער עס קומען צייטן ווען אַ פּאַלק
מוז זיין גרייט צו רעווידירן זיינע מיינונגען און
אפשר אפילו איבערנעמען אַ ריזיקע ווי מען טוט
עס נישט אין נאָרמאַלע באַדינגונגען.

פּראָפּ. וווד איז אַריבערגעגאַנגען צו זיין הויפּט-פּונקט, און
אין זיין געלאָסענער שטימ האָט אָפּגעקלונגען באַגרייטערונג.
קאָלאָניאַציע באַזירט זיך אַבער נישט אויף
קלימאַטישע, פיזישע, טעכנישע באַדינגונגען אַליין.
קאָלאָניאַציע איז, ראשית כּל און סוף כּל סוף,
אַן אונטערנעמונג פון מ ע נ ט ש , פון מענטש-
לעבן גייסט. עס מוז שטעקן אין זיי אַ טיפּער ווילן,

א זיילישע נויטווענדיקייט כדי זיי זאָלן „כאוועגן
 בערג" און אויפשליסן א פארמיאכט לאַנד. דאָס
 פארמיאָגן די יידן. אָט די זיילישע
 מעלות באַזיצן יידישע מענטשן, וואָס ווערן אַרויס-
 געשטויסן פון אייראָפע מיט ברוטאַליטעט און
 אכזריות. זיי פאַרמאָגן א דינאַמישן כח אויף צו
 שאַפן אַ הויס, וואָס איז אומפאַרגלייכלעך גרעסער
 ווי די כחות, וואָס האָבן ווען עס איז פריער גע-
 שטויסן די פּיאָנערן פון אויסטראַליע...

אז דער רעדנער האָט זיך געזעצט האָבן זיך אַלע מסתמא
 דע פילט ווי דערהויבן. דאָ האָט אַקאַרשט גערעדט די שטים פון
 כאַציאַלער וויסנשאַפט, דורכגעמישט מיט אַ הערלעכן הומאַני-
 טאַרן גייסט. נישט איך אליין האָב געקוקט אויף וווד'ן מיט
 דאַנקבאַרמייט. איצט האָבן אַנדערע רעדנער נאָכגעפאַלגט זיין
 געדאַנקען-ליניע. מען האָט געמאַכט אַן איבעררויס און פאַר-
 נאַנדערנעטראָגן טיי. דאָס צימער האָט געשומועט ווי אין אַ
 בינענשטאַק.

צום סוף האָב איך באַקומען דאָס וואָרט אויף אַפּצושליסן
 די דעבאַטע. איך האָב נישט געהאַלטן פאַר נויטיק צו שפּאַרן
 מיט אַרנומענען אָדער אַנטקעגנצוקומען די צווייפּלער און באַ-
 האַלטענע קעגנער. האָב איך זיי אָפּן דערקלערט, אַז אויך מיר
 קענען די גרויסע שוועריקייטן, וואָס זענען פאַרבונדן מיט דער
 קאָלאָניאַציע פון אַ טראַפּישן לאַנד. אָבער דער פּלאַן מוז
 באַטראַכט ווערן אויפן טראַגישן הינטערגרונט פון היינטיקן איר-
 ראַפע. אונזערע קאָלאָניסטן וועלן שפּירן הינטער זייערע פּלייצעס
 די גיהנום-פייערן פון היטלערן. ווי הייס עס זאָל נישט זיין אין
 קימבערליי, עס וועט קיינמאַל נישט זיין אַזוי מאַוימ'דיק הייס
 ווי דאָרטן. (דער עולם האָט אַ שמייכל-געטאַן מיט סימפּאַטיע).
 זוכן מיר טאַקע דערפאַר אַ לאַנד אויך מיט אַ גוטן פּאָליטישן
 קלימאַט. מיר זעען עס אין אויסטראַליע. געוויסע לייט צווייפּלען
 צי יידן וועלן זיך פאַרהאַלטן אין די פּוסטענישן פון אַ ניי לאַנד,
 צי וועלן זיי נישט אַלע אַוועקלאָזן זיך אין די שטעט, וווּ זיי
 וועלן שאַפן קאָנקורענץ. מען זאָגט אפילו, אַז דער גייסט פון

האנדל ליגט אין זייער בלוט. דאָס איז פּאַלש. די באַשעפּטיג-
גונגען פון אַ פּאַלק ווערן באַדינגט נישט פון אַ ראַסע אָדער
בלוט, נאָר פון זיין היסטאָרישער לאַגע און דער סביבה. עס
איז נישט אַ ביאָלאָגישער, נאָר אַ סאָציאָלאָגישער פּאַקט—און,
הייסט עס, עס קען געענדערט ווערן... צו וואָס זאָלן די קאַלאָ-
ניסטן לויפן אין די שטעט. צוליב די קינאָס, די ראַדיאָס, אַ קאַלטן
טרונק? קענען זיי נישט האָבן אַט די אַלע פּאַרגעניגנס אין אַ
מאָדערנעם קימבערליי־ישוב? ... גראַד יידן און זייער יוגנט האָבן
באוויזן אין פּאַלעסטינע—ווי זיי קענען איבעראַנדערשן זייער
אַרויפגעצווונגענעם לעבנס־סדר, ווי זיי פּאַרוואַנדלען זיך אין אַ
פּאַלק פון פּויערים און אַרבעטס־מענטשן. ניו, אין דער הינד-
זיכט האָבן מיר קיין שום צווייפל נישט. מען פרעגט אונז ווי
וועט אויסזען די עקאָנאָמיק פון צוקונפטיקן ישוב, מיט וואָס
וועט ער האַנדלען, וועלכע טראַנספּאָרט־מיטלען ער וועט באַ-
נוצן. שווער צו ענטפערן אויף די און נאָך טויזנטער פּראַגן
וועלכע וועלן אַנטשטיין ביי דער פּאַרווירקלעכונג פון אַ גרויסן
פּלאַן. אָבער ביי אונזער גרעסטן דרך ארץ צו וויסנשאַפט פילן
מיר, אַז מיט טרוקענע אויסרעכענונגען אַליין בויט מען נישט
קיין לענדער. עס פּאָדערט זיך נאָך פּאַנטאָזיע און מוט. צי
שטייט נישט אין אָנהויב פון דער אויסטראַלישער קאַלאָניאַציע
די ווונדערלעכע געשיכטע פון מאַקאַרטור'ן, וואָס האָט פּאַרגע-
שלאָגן איינצופירן די שעפּסן־צוכט און איז אויסגעלאַכט געוואָרן
פון די ניכטערנע קענער פון יענער צייט? וואָס וואַלט היינט
געווען אויסטראַליע אָן דער שעפּסן־און וואַל־אינדוסטריע? דער-
פאַר בין איך אַזוי גליקלעך מיט די רייד פון פּראָפ. וווד, וועל-
כער האָט אונטערגעשטראַכן דעם מענטשלעכן עלעמענט פון
אונזער פּלאַן... די אָפיציעלע וויסנשאַפט ווייסט נאָך ווייניק
וועגן דעם אומגעהויער גרויסן לאַנד קימבערליי, און אַלץ וואָס
פּראָפ. ריטשאַרדסאָן האָט דערציילט וועגן די רעגנס, שטורמס,
טריקענישן באַצייט זיך נישט אויף יענער געגענט, וועלכע
מיר האָבן אויסגעקליבן פאַר אַ ישוב. זיין מאַטעריאַל געהערט
צו אַ פּלאַץ אפּשר טויזנטער מייל אַוועק פון דאָרט...

איך האָב געזען אַז דער עולם איז פאַראַינטערעסירט. אפּשר

האָט ער זיך צוגעהערט נישט אזוי צו די לאַגישע אַרגומענטן ווי צו די עמאָציאָנעלע קלאַנגען, וואָס האָבן זיך דורכגעריסן דורך די רייד. איז עס דאָך געווען נישט נאָר אַ פאַרטיידיקונג פון אַ געוויסן קאָלאָניזיר־פלאַן, נאָר אויך פון ייִדישן פּאָלק. ווער ווייסט, אפשר האָבן זיי געהערט געוויסע זאַכן צום ערשטן מאל. אָבער איך האָב נישט געקענט פאַרענדיקן איידער איך האָב זיך אָפּגערופן אויף די רייד פון דעם געפערלעכן פאַרשוין מיטן טונקעלן טוך אַרום האַלז. —ניין, —האָב איך זיך דירעקט געווענדעט צו אים—מען טאָר בשום אופן נישט אָפּלייגן די זאָך צוליב מלחמה אָדער גלאַט צוליב פאַרשוונגען. עס איז אַ נויט־ווענדיקייט פאַרן לאַנד, פאַר די ייִדישע פּליטים, פאַר הומאַני־טעט. די בעסטע אויספאַרשונג וועט זיין טאַקע אָנצוהויבן די קאָלאָניזאַציע...

פון אלע זייטן האָבן זיך געצויגן פריינטלעכע הענט. אלע, אפילו די קעגנער, האָבן פריינטלעך גענומען אָפּשייד פון מיר. איך בין געזעסן פאַרמאַטערט פון דער אויפגענונג און פון דער אחריות, נישט געקענט פאַרגעדענקען די נעמען פון די נעסט. אָבער אַ שטראָם פון וואַרעמקייט האָט מיך אַ ברייגעמאָן בעת איינע פון די דאַמען האָט שטיל און האַרציק געזאָגט: זאָל איך נאָט העלפן! זי האָט געגעבן איר האַנט און איז אַוועק. דער באַלעבאָס איז געבליבן זייער צופרידן מיטן מיטינג.

אויף מאָרגן אינדערפרי—עס איז נאָך נישט געווען 9 אַזײַער גער—האָט מיך גערופן דער טעלעפאָן. וואָס איז? דר. וווד איז אונטן אין האָטעל און פרעגט צי ער קען מיר זען? איך בין געווען דערשטוינט פון דעם אומדערוואַרטעטן וויזיט און בין גלייך אַראָפּגעגאַנגען אונטן. דער פריינט פון נעכטן איז באַשיידן געזעסן אויף אַ באַנק און האָט געשמייכלט.—איך בין געקומען צו זאָגן אַז איך בין גרייט צו שטעלן זיך אין דעם דינסט פון אייער זאָך . . .

איז דאָס נישט געווען ווונדערבאַר? דאָס איז געווען דער ערשטער פּועל יוצא פון דער נעכטיקער פאַרזאַמלונג. דר. וווד

האָט פאַרשטאַנען און געשעצט מענטשלעכן פּאַטאָס, אָבער ער האָט נישט אַרײַנגעלײַגט קײַן פּאַטעטישע נאָטן אין זײַנע רײַד אָדער באַשלוסן. מיט אַ רואיקער שטים האָט ער דערקלערט, אַז ער זעט גענוג קלאָר די שוועריקײַטן פון אונזער פּראָיעקט און די שטערונגען וואָס מיר ווײַלן טרעפן מצד אומפאַרשטענדיקע מענטשן. אָבער ער וועט העלפן מיט וואָס ער קען.—מיר האָבן אָפּגערעדט צו טרעפן זיך בײַ מיטאַג, און דאָ האָב איך דער-הערט פון אים אַזאַ מײַן באַלױכטונג פון אונזער פּראָבלעם, אויף וועלכער איך האָב זיך גאַרנישט געריכט. דר. וווד האָט אַרײַנגע-בראַכט אַ קולטור־פּילאָזאָפּישן געדאַנק, וועלכער האָט זיך לחלוטין אָפּגעשײַרט פון די באַזאַלע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע אויס-רעכענונגען.

— אַ גרעסערע ײִדישע קאָלאָניזאַציע אין אונזער לאַנד — האָט ער געזאָגט — וועט העלפן איבערצומאַכן אַביסל דעם אויסטראַלישן קוק אויפן לעבן. מען איז בײַ אונז גאַרנישט גע-וויינט צו לײַדן, צו דער טראַגעדיע פון לײַדן און צו דער לײַטערונג דורך יסורים... קולטור קען נישט וואַקסן אָן דער דער-פאַרונג פון לײַדן דורך אַ פּאָלק. די אויסטראַליער האָבן אַ סך געהאַרעוועט און געלײַגט קרבנות אויף צו קאָלאָניזירן דאָס לאַנד. אָבער דאָס זענען אַלץ קרבנות און לײַדן אין קאַמף מיט דער נאַ-טור, מיט די נשמה־לאָזע זאַכן אַרום אונז. איך האָב אין זײַנען יענע טיפע און טראַגישע לײַדן פון דער מענטשלעכער נשמה פאַר די העכסטע קולטור־ווערטן ווי דאָס האָבן געקענט די אַלטע אייראָפּעאישע פעלקער. דאָס וואָס מען רופט אָן דעם קאַמף פאַר גײַסטיקער און מאַראַלישער פאַרפולקאַמונג פון מענטשן... מיר באַזיצן דאָ אַ סך רעכט און פּרײַוילעגיעס וואָס די אַנדערע לענד-דער זענען אונז מקנא אויף דעם: פּאָליטישע פּרײַהײַט, אַ גרויסע מאָס גלײַכקײַט צווישן די בירגער, אַ געזעצגעבונג וואָס פאַרזײ-כערט אַ סך סאָציאַלע גערעכטיקײַט פאַר די מאַסן. אָבער דאָס פּאָלק האָט עס באַקומען בײַרשע פון די פּרײַערדיקע דורות, עס נעמט עס אָן ווי אַ נאַרמאַלע זאַך וואָס קומט אים. עס ווײַסט נישט וויפיל שווערער קאַמף און מסירות־נפש עס איז געלעגן דינטער אָט די כלומרשט נאַרמאַלע רעכט, אין ענגלאַנד פון

וואנעט מען האָט עס אַריבערגענומען, און אפילו דאָ אין לאַנד.
די מאַסן שפירן נישט דעם גייסטיקן ווערט פון דער פרייהייט,
ווייל זיי האָבן זי באַקומען נישט אויסגעקעמפט, פונקט אזוי ווי
די אנדערע מאַטעריעלע באַדינגונגען פון ווילטאָג. גלויב איך,
אַז עס וועט גוט זיין פאַר אונזער פּאָלק צו באַרירן זיך נאָענט מיט
אַזאַ פּאָלק ווי דאָס יידישע, וואָס האָט אזוי פיל געליטן אין דער
געשיכטע און וואָס האָט פונדעסטוועגן אויפגעהאַלטן ביי זיך אַזאַ
גייסטיקן לעבן. אָט די באַרירונג וועט עס באַרייכערן, וועט
אַריינטראַגן מער טיפקייט אין זיין אייגענעם לעבן...

הינטער דעם פנים פון א פשוט'ן, כמעט דורכשניטלעכן, באַ-
לעבאַטיש רואיקן אויסטראַליער האָב איך דערזען דאָס אינערלעך
כע געזוכט פון אָט דעם פּאָלק. אין דער מיט פון א געבענטשטער,
מיט זון פאַרגאַסענער נאַטור, אין א סכיבה פון פּאָליטישער פריי-
הייט און מאַטעריעלער קולטור גייען אַרום מענטשן, וואָס זיער מת
ווערט געענבערט פון גייסטיקע זאַרגן. פּראָפ. וווד איז אַ ראַדי-
קאַל אין זיינע סאָציאַלע אידעען, ער איז סקעפטיש בנוגע זיין
לאַנד, אין וועלכן עס פעלט נאָך קולטורעלע ערנסטקייט און פאַר-
טיפטקייט. דערמיט צייכנט ער זיך אויס, אָן צווייפל, פון דער
נרויסער מהנה פון זעלבסט-צופרידענע, ענגלאַנד נאָכמאַכנדיקע
אינטעלעקטועלן. אָבער זיין ראַדיקאַליזם, סקעפטיציזם און הור
מאַניטאַריום זענען גלייכצייטיק אַן אַנווייז אויף דאָס פאַרהוילענע
און שיינע אין פּאָלק.

וואָס האָב איך אים געקענט ענטפערן אויף דעם ליידענס-
אספּעקט פון קימבערלי-פּלאַן? איך האָב צוגעגעבן, אַז דאָס יידי-
שע פּאָלק איז טאַקע עפעס אַזוינס ווי אַן עקספּערט אין יסודים,
אָבער אונזער ציל ביי דער איינפלאַנצונג אין אויסטראַליע באַ-
שטייט אין דעם צו באַפרייען עס פון ליידן... יודן האָבן שוין
אַביסל צופיל געליטן אין דער געשיכטע, זאָל כאַטש אַ טייל פון
זיי האָבן אַ זיילישן אַפּרו אויף אַ פּאָר דורות. מיך ציט צו אויס-
טראַליע דוקא אָט די אומדערשימטערלעכע רואיקייט, די פריש-
קייט און זאָרגלאָזיקייט פון געמיט, וועלכע פעלט אַזוי שטאַרק
דעם יידישן פּאָלק. זאָלן זיך אונזערע לייט צוקוקן צו דעם אויס-
טראַליער אין זאָל אַביסל פּשטות און לייכטקייט פון לעבן אַראַפּ-

נידערן אין זייערע פאר'צער'טע נשמות... אבער (האָב איך פאַר-
ענדיקט, און ער האָט געלאַכט) מיר דאַרפן זיך נישט קריגן. זאָל
יעדער פון די ביידע פעלקער נעמען פון דעם אַנדערן דאָס, אין
וואָס ער נויטיקט זיך אַממערסטן, אַבי עס זאָל קומען צו אַ גע-
לונגענער קאָלאָניזאַציע. . .

זינט יענעם טאָג האָבן מיר זיך געטראָפן אָפטער, און וווד
האָט זיך אינטערעסירט מיט יעדן שריט פון מיין פראָפּאָגאַנדע-
קאַמפיין. דעם 17טן אָקטאָבער איז פאַרגעקומען אַ זיצונג פון
אויסטראַלישן „אינסטיטוט פאַר אינטערנאַציאָנאַלע ענינים", גע-
ווידמעט אונזער פראַיעקט, אין הויז פון סער הערבערט דזשעפּ
(GEPP). עס איז געווען אַ קליינער עולם פון אויסדערווילטע
פערזאָנען, צווישן זיי מר. עגעלסטאָן (דער שפּעטערדיקער אַמבאַ-
סאַדאָר אין כינע), דער היסטאָריקער פון אויסטראַליע, סער
ערנסט סקאָט, דער גאַסטגעבער אַליין (אַנערקענטער אויטאָרי-
טעט אין עמיגראַציע־פראַגן), דער יונגער, יידיש-אויסטראַלישער
קענער פון פּאָליטישער וויסנשאַפט, פ. ד. פּיליפּס און, ס'פאַר-
שטייט זיך, דר. וווד. די אַלגעמיינע באַציואונג איז געווען זייער
סימפּאַטיש, און צום סוף פון דעם שמועס האָט מען זיך געפרעגט
ו ו אַ ס קען איצט געטאָן ווערן פראַקטיש כּדי צו העלפן דעם
פראַיעקט. איך האָב פאַרגעשלאָגן צו פאַרפאַסן אַ דאָקומענט
כייט אַ מאַטיווירטער דערקלערונג פון סימפּאַטיע מצד פירנדיקע
בירגער פון מעלבורן און פאַרעפנטלעכן עס אַלס אויפרוה אין דער
פרעסע. מען האָט צו דעם צוגעשטימט און געבעטן גלייך אויפ-
אַרט דעם מר. פּיליפּס אַנצושרייבן אַ פראַיעקט.

אַ פאַר טעג שפּעטער בין איך געזעסן כּיי אים אין הויז און
ער האָט עס מיר שוין פאַרגעלייענט. עס איז אַרויסגעקומען אַ
קלאַרער, קלוגער און באַריידעוודיקער דאָקומענט. איצט האָט מען
געזאָלט לאָזן רעדאַגירן דעם טעקסט פון נאָך אַ פאַר פריינט, וואָס
זייערע נעמען וועלן שטיין אין דער ערשטער ריי און אָנהויבן
קלייבן די נויטיקע חתימות. דזשעפּ און עגעלסטאָן זענען געווען
די צוויי אַנדערע צו דר. וווד. אָבער ער איז געווען דער מענטש
וואָס האָט, נישט געקוקט אויף זיינע פאַרשידענע פליכטן אין דער
אוניווערזיטעט און מלוכה, שטענדיק אָפּגעגעבן צייט און אויפ-

מערקאמקייט צו דעם אויפרוף. מיר האָבן אַנטגילטיק פעסט-געשטעלט דעם טעקסט; מיר האָבן דורכגענומען די ליסטעס פון מענטשן, צו וועמען מען האָט געזאָלט שרייבן; ער האָט אָנגעד-שריבן דעם בריף מיט וועלכן איך האָב זיך געדארפט ווענדן צו די אָנגעמערקטע פּערזאָנען. עס האָבן געזאָלט זיין אַ 100 עקזעמ-פלאַרן; האָט ער עס מיטגענומען און נאָך דעם זעלביקן טאָג גע-בראַכט צו מיר העקטאָגראַפירט.

אין דער קימבערליי-מיסיע האָט אים אינטערעסירט אַלץ: איר נאָענטסטער און איר העכסטער ציל, די מעטאָדן פון קאָמ-פּיון, די טעכניק און די „שוואַרצע אַרבעט“. אין די שפּאַרעוודיקע רייד זיינע האָב איך שטענדיק געפילט דעם וואַרעמען אָטעם פון דעם איבערגעגעבענעם פּריינט. עס איז טאַקע דערשינען, דעם 1טן דעצעמבער 1939, דער „מאַניפעסט“ פון 46 (ווי די צייטונג גען האָבן עס אָנגערופן) מיט וועלכן מיר האָבן געקענט שטאַלץ זיין.

ווייניקער ווי אין אַ יאָר אַרום, אין אויגוסט 1940, בין איך פון סידנעי אַריבערגעקומען קיין מעלבורן. נישט געקוקט אויף די צע-שמעטערנדיקע ידיעות פון אייראָפּע (קאטאסטראָפּע אין פּראַנק-רייך, באַמבאַרדירונג פון ענגלאַנד) האָבן מיר באַשלאָסן צוצו-טרעטן אַפּיזיעל צו דער רעגירונג מיט דעם קימבערליי-פּאַרשלאַג. אונטער דער רעדאַקציע פון סער טאַמאַס ביוויין האָבן מיר אויס-געאַרבעט דעם טעקסט פון אַ גרויסן מעמאָראַנדום (50 פּאַראַ-גראַפן אויף 15 זייטן) וועלכן איך האָב געזאָלט איבערגעבן צום פּרייסי-מיניסטער מענזיס. צו דעם צוועק בין איך געקומען קיין מעלבורן. אָבער איך האָב נישט געהאַלטן אונזער דאַקומענט פּאַרטיק אַזוי לאַנג ווי ער האָט נישט באַקומען די ברכה פון די מעלבורנער פּריינט, ראשית כל פון וווד'ן.

איך האָב אים געפונען פונקט אַזוי אינטערעסירט אין דער זאַך ווי מיט אַכט חדשים צוריק. אין אַ בריף צו מיר פריער האָט ער זיך אַפילו געהאַט פאַרענטפּערט פאַר זייער „פּאַסיוויטעט“ אין מעלבורן, בעת די סידנעיִער לייט האָבן אַזויפיל געטאָן.

האָט גלייך אַראַנזשירט אַ צוואַמענטרעף ביי מר. עגעלסטאָן, און מיר זענען זאלבערדיט דורכגעגאַנגען דעם גאַנצן טעקסט, פונקט נאָך פונקט. זיי האָבן פאָרנעשלאָגן ווייניק אויסבעסערונגען און לסוף האָבן זיי, אין זייער לאַקאָנישער שפראַך, דורכגעוואָרפן זיך מיט אַ פאָר באַמערקונגען: „עס איז גאַנץ גוט“.

מיט אַ טאָג שפּעטער האָב איך געזען מענזיס'ן און איך האָב אים, אזוי צו זאָגן, פּריוואַט, איבערגעגעבן אַ קאָפּיע פון דעם מַגאַראַנדום. אָפּיציעל—אין דריי קאָפּיעס, מיט אלע צוגעהע-דיקע דאָקומענטן,—האָב איך עס געזאָלט אַרויסשיקן צו אים אין קאַנבעראַ אין אַ פאָר טעג אַרום. „איך וועל עס פּאַנאַדערשיקן צו מייע קאָלעגן“—האָט ער געזאָגט.

איצט האָט מען עס אַלזאָ געדאַרפט צוגרייטן טעכניש, אין אַ שיינער און אָנציענדיקער פאָרם, אזוי אז די מיניסטאַרן זאָלן עס וועלן לייענען מיט אינטערעס. ווי אָפט שפּילט אָט די טעכניש-שע זייט פון אַן אונטערנעמונג גאָר אַ גרויסע ראָלע אין איר מול. מען איז אזוי ליידענשאַפטלעך פאַרבאַפט פון דער גייסטיקער זייט פון אַ באַוועגונג, פון איר אידעאָלאָגישן ציעק און אימפעט, אז מען פאַרנאַכלעסיקט די רעדלעך און שרייפלעך פון דער באַר-וועגונגסמאַשין.

איך האָב אויך קוים געטראַכט וועגן דער זייט, און אז איך בין געוואָרן אוועקגעשטעלט פאַר איר אין מעלבאָרן, בין איך אַ וויילע געשטאַנען צעמישט. אָבער דאָ איז אונטערגעקומען וויד און האָט זאָכלעך דערקלערט, אז דאָס אַלץ קען געטאָן ווערן ביי אים אין אוניווערזיטעט. ער איז דער דעקאַן בײַנס עקאָנאָמישן פאַקולטעט, און ער וועט שטעלן צו אונזער דינסט זיין סעקרע-טאַרין און אַ צימער. דעם גאַנצן מאָרגנדיקן טאָג—פון 10 ביז איבער 6—האָב איך טאַקע פאַרבראַכט דאָרטן. אַ יונגע מיידל מיט אַ זייער אינטעלעגענטן אויסזען האָט אויף דער שרייב-מאַשין צו-געגרייט צענדליקער זייטן פון אונזערע פאַפירן; איך האָב זיי דורכגעקוקט און געבראַכט אין אָרדנונג; דר. וויד האָט געמאַכט קליינע קאָרקעטורן. אין דער צווישנצייט האָט ער מיר גערופן טרינקען טיי צוואַמען מיט זיינע וויסנשאַפטלעכע מיטאַרבעטער,

מען האָט לעבעדיק געשמועסט וועגן דער אלגעמיינער פּאָליטישער
לאַגע.

עס איז שוין געווען פינסטערלעך ווען איך בין אַרויס אין
נאַם, אָנגעלאָדן מיט די אַלע פּאַפּירן. נעקסטן מאָרגן האָב איך
זיך, אין דריי דיקע פּאַקעטן אָפּגעשיקט צו דעם שעף פון דער
רעגירונג. דער באַצמטער אין דעם קליינעם פּאַסטאָפּיס האָט עס
איבערגענומען און רעגיסטרירט גאַנץ גלייכגילטיק. אָבער פאַר
מיר איז עס געווען אַ מאַמענט פון גרויסן באַדייט. אַן אידעע, אַ
חלום וואָס מיר האָבן מיט אַזויפיל זאָרג און ליבשאַפט אַרומגע-
טראָגן אין זיך פאַר יאָרן, האָט דאָ געהאַט אָנגענומען אַ רעא-
ליסטישע פאַרם, אַ פאַרם פון אַ פּראַקטישן מלוכה'שן פּאַרשאַפּט.
ווער ווייסט וואָס דער ענטפּער וועט זיין? איצט, אין דער מיט
אומרו אָנגעגלייטער אַטמאָספּערע פון מלחמה און סכנה פאַר דער
גאַנצער בריטישער אימפּעריע, צי קען מען געבן אַן ענטפּער? צי
קען מען טראַכטן וועגן צוקונפּט? דאָך האָט דאָס האַרץ געשאַגן
שטאַרקער און מונטערער בעת איך האָב זיך—ווי אַ מוטער פון
דער קינדס לאַסט—באַפּרייט פון די דריי שווער אָנגעלאָדענע
פּאַקעטן.

לאַמיר זיין דאַנקבאַר אַט פאַר דער פייערלעכער מינוט אַליין.
איז דאָס נישט דער עכטער זינען פון דער ברכה שהחיינו וקימנו
והגיענו לזמן הזה? איז דאָס נישט די אָנדערקענונג און די
דאַנקבאַרקייט פון ייד נישט דוקא פאַר דעם ענדערעזולטאַט, פאַר
דעם אהרית הימים, נאָר פאַר דער דערגרייכונג פון אַ וויכטיקער
סטאַדיע אויפן לאַנגן היסטאָרישן וועג? באַשטייט נישט דער וועג
בכלל פון לויטער סטאַדיעס, און זאָל נישט יעטוועדע סטאַדיע
געבענטשט ווערן אויב נאָר מען האָט זי אויסגעקעמפט מיט ערנ-
סטער מי? איך האָב דאָסמאָל געקענט באַגליקווינטשן זיך נאָר
אין איינזאַמקייט, ווייל קיינער פון דרויסן האָט נישט געטאַרט
וויסן פון דעם געמאַכטן פּאָליטישן שריט. אָבער ווי שווער, ווי
אומגעהויער שווער איז עס צו בלייבן אַליין מיט זיך, אפילו ווען
מען לעבט איבער אַ שמחה. אפילו ווען מען ליבט איינזאַמקייט,
ציט עס דעם מענטשן צו רעדן וועגן דעם מיט עמיצן, צו „טיילן“
מיט אים די אַליין־זייניקייט. און לעבט מען איבער אַ פּרייד, ווי

שטארק נויטיקט זיך דער מענטש אין ווארעמער מיט-פרייד, נישט ווייניקער ווי אין הארציקן מיטלייד, להבדיל.

דעמאלט אין מעלבארן בין איך ארויס פון פאסטאָפּיס אויף דער רוישיקער און גלייכנילטיקער גאס, און האָב געפרוווט מיט זיך אליין „פראווען יום-טוב“ אויף וויפיל עס האָט זיך געלאָזט. עס איז געווען פונקט אַ יאָר זינט—אין אויגוסט 1939—האָט די מערב-אויסטראַלישע רעגירונג אונז געגעבן איר אָפיציעלע הסכמה. נישט געקוקט אויף דעם דונערנדיקן אַקאָמפּאַנימענט פון דער מלחמה האָט זיך די זאך דאָך באוועגט פאַראויס; פאַר-וואָס זאָל עס נישט זיין אזוי אויך ווייטער? אונזער פאַלק נויטיקט זיך אין דעם פלאַן אזוי שטאַרק, און אויב עס וועט אונז גע-לינגען אויפטאָן עפעס דאָ, אויף דעם אזוי ווייט פאַרוואַרפענעם וועלט-טייל, וועט עס זיכער זיין אין זכות פון פאַלקס. דאַרף מען זיך באַנוגענען מיט דעם געדאַנק אז מען אַרבעט דאָ, ווייט פון נאָר-ענטע מענטשן, אין אַ וויכטיקער פאַלקס-שליחות. אַ סאָלאַט, אפילו ווען ער שטייט טיף-איינזאַם אויף זיין פאַסטן אין אַ קאַל-טער נאַכט, שטייט נישט אליין.

און ווידער איז אַ גאַנצער יאָר פאַרבייגעפּלויגן. עס איז געווען אויגוסט 1941, און די רעגירונג פון מענזיס'ן האָט געהאַלטן ביים פאַנאנדערפאַלן זיך. אין די טירן פון „קאַנבערא“ האָבן שטאַרק געקלאַפט די פאַרלאַמענטאַרישע פירער פון דער לייבאַר פאַרטיי. בין איך געקומען קיין מעלבארן דורכרעדן זיך מיט פאַליטישע טוער און קלאָר מאַכן פאַר זיך די לאַגע. איז דאָך דער מזל פון דעם קימבערליי-פלאַן דירעקט אָפּהענגיק פון די פאַליטישע ענדער-רונגען אין לאַנד.

איך בין געווען כאַמט פאַרווונדערט. די מענטשן פון פאַר-שידענע ריכטונגען, וועלכע איד האָב געטראָפּן, זענען לחלוטין נישט אָפּגעקילט געוואָרן צו אונזע פּראָיעקט. סיי אַרבעטער-פיר-דער (ווי סקאַלין, האַלוויי, קראַפּט) סיי וויסנשאַפּטלער, אינ-דוסטריאַליסטן און צייטונג-רעדאַקטאָרן האָבן געהאַלטן דעם ענין אין זייער זכרון און האָבן ערלעך צוגעזאַגט זייער ווייטערדיקע

שטיצע. די מערסטע פון זיי האָבן געהאַלטן אז די קומענדיקע לייך באַר-רעגירונג וועט לייזן די פראַגע. איך האָב אָנגעשריבן אַ בריוו צו מר. קערטן, דעם לייבאַר-פירער אין פאַרלאַמענט, בעטנדיק די ערלויבעניש צו אַדרעסירן זיין פראַקציע וועגן קימבערליי. ער האָט געענטפערט, אז זיי וועלן באַלד באַטראַכטן ווען דאָס קען געשען. נישט געקוקט אויף דעם שמערצלעך-נאַגענדיקן געפיל, וואָס איך האָב אַרומגעטראָגן מיט זיך צוליב דעם פאַרפלאַסענעם יאָר, האָב איך דאָך נישט געטראַכט צו פאַרלירן דעם מוט. אַ סאָלדאַט אויף אַ פּאָלקס-פּאַסטן קען נישט באַשטימען פאַר זיך דעם טערמין פון זיין וואַרטעניש. פאַרקערט, די פריינטלעכע שטימען אַרום האָבן מיך געשטאַרקט. וואָס קען זיי בעסער—אין אזאַ לאַגע—ווי צו וויסן אז צוויי פּאַקטאָרן, מינדעסטנס, שטייען הינטער דער זאַך: די אָרנאַניזירטע אַרבעטערשאַפט און די מערב-אויסטראַלישע רעגירונג.

האָט דאָס נישט געקענט מיר פאַרגינען דער שטן-מקטרג. דעם 29טן אויגוסט האָב איך פּלוצים דערהאַלטן אַ בריף פון מר. לאַמ-בערט, דעם רעדאַקטאָר פון דער טאַג-צייטונג „וועסט-אויסט-ראַליען“ אין פערט, מיט אויסשניטן, וואָס האָב מיך כמעט גע-טראָפן ווי אַ דונער. נישט קיין אַנדערער ווי דער מיניסטער ווייז איז אַרויסגעטראָטן מיט אַן עפנטלעכער רעדע אין פערט קעגן אונז. ער האָט געזאָגט אז זיי—די וו. א. רעגירונג—מאַכט איצט אַן אויספאַרשונג פון זייערע לענדערייען אין צפון און אויב מען וועט באַדאַרפן די קימבערליי-געגענט פאַר די אויסטראַלישע סאָל-דאַטן נאָך דער מלחמה, וועט מען עס בעסער זיי אָפגעבן. „זיי זענען אונזער בלוט און פלייש“...

דער מיניסטער ווייז איז געווען דער יעניקער, וואָס האָט מיר אַקטיוו געשטיצט זינט איך בין געקומען אין לאַנד; ער איז פאַך מיש געווען נישט נאָר דער בעסטער קענער פון יענער געגנט, נאָר אויך מיין שטענדיקער בעליינער. אויב ער לאַזט אַרויס פון מויל אַזעלכע דבורים, הייסט עס די רעגירונג טראַכט אזוי. . . איז למי אני עמל? אויב פערט איז נישט מער פאַראינטערעסירט, וואָס וועט זאָגן קאַנבעראַ? איז דאָס טאַקע אָט יענער „פאַראַט“ קעגן וועלכע מען האָט מיך אָפט געוואָרנט? אמת דער „וועסט-

אויסטרעליען", די פירנדיקע צייטונג פון לאנד, האָט זיך תכר' אָפּגערופן מיט אַ שטרענגן לייט־אַרטיקל קעגן מיניסטער. אָבער אונזער זאך טאָר נישט ווערן קיין שטרייט־פונקט צווישן רעגירונג און פרעסע. געדאַנקען וואָס האָבן פאַרקוועטשט דאָס האַרץ, האָבן זיך ווי אַ וויכער געטראָגן אין קאָפּ, און מאָדנע!—אַ פאַרשעמטע, באַהאַלטענע שטיקל פרייד האָט עפעס אַרויסגעשיינט פון דער טיפעניש: מען וועט אפשר דורך דעם דערלויבן דעם סאָלאַט אַוועקגיין אַחיים, איבערכאַפּן דעם אָטעם?...

מיט אַ לייכטן אַנשטרענג פון ווילן זענען די פרעמדע געדאַנ־קען באַזייטיקט געוואָרן. עס האָט גענומען זיך וועבן אַ פּלאַן פון תכפ'דיקן רעאַגירן אויף דאָס געשעענע. אַ געזאַגט וואָרט פון אַ מיניסטער—קען מען נישט מאַכן אומגעזאַגט, אָבער עס קען זיין עפעס אַ מיספאַרשטענדעניש. מען מוז עס אויפקלערן, נישט אָפּ לאָזן אויף אַ מינוט. צו וועמען זיך ווענדן פאַר אַן עצה? פאַר־שטייט זיך צו דר. וווד'ן. טרעפן מיר זיך אין אַ באַנק־אַפּיס, ער לייענט דורך די צייטונג־אויסשניטן, די פויעריש־האַרטע געזיכט־צונג פאַרהאַרטעווען זיך נאָך מער. „עס איז נישט גוט אויב זיי פאַרלאָזן איך"—זאָגט ער אַרויס, און ער איז פול מיט סימפּאַטיע צו מיר. אָבער דער רעדאַקטאָר שלאָגט פאַר אַז איך זאָל זיי צו־שיקן אַ דערקלערונג וועגן דער לאַגע אויף אָפּצודרוקן אין בלאַט. דאָס איז גוט, און מען דאַרף צוזאַמענשטעלן דעם טעקסט. זאָגט מיר וווד אַז איך זאָל עס טאָן און אַריבערקומען צו אים מאָרגן בייטאָג, וועלן מיר עס אין אַוונט שיקן אַלס אַ טעלעגראַמע קיין פּערט. מיר דריקן זיך די הענט און גייען זיך שנעל פאַנאנדער ווי עפעס נאָך אַ לוייה.

מאָרגן איז זונטיק און אַז איך קום אָן צו אים רופט מען קודם כל צו אַ גלאַז טיי. זיצן אין גאַסטזימער זיין פרוי און אייניקע דאַמען, זיצט דאָרט אויך אַן אומבאַקאַנטער הער. זייער הויך אין וווקס, זייער אַלט אין יאָרן, זייער קלוג אין בליק פון די אויגן. שטעלט מען מיך פאַר צו מר. מאַק־קאַנעני, דער הויפט פון פּער־דעראַלן טאַרי־באַאַרד. (עס איז אַ זייער וויכטיקע אינסטיטוציע אין לאַנד, אָבער זי איז איצט כמעט ווי אָפּגעשטאַרבן צוליב דעם שטילשטאַנד פון אינטערנאַציאָנאַלן מסחר). אַז מען פאַרענדיקט:

דעם סאלאָן שמועס, שטייט וווד אויף און רופט יונגן ביידע אריין
צו זיך אין קאבינעט. אויף מיין פארווונדערטן בליק ענטפערט
ער אז מר. מאַסקאנעגני וועט זיין נוצלעך ביי דער אַרבעט.

זיי לייענען נאָכאַמאָל דורך די אויסשניטן און זיי זענען ביי-
דע פאַרטיפט אין געדאַנקען. דער אַלטער זעט אין דעם—זוי ער
זאָגט—דעם שטענדיק נוסח פון דער היגער פּאָליטיק: אַ שרייט
פאַראַוים—אַ שרייט צוריק. מען האָט מורא אַיגענעמען אַ באַ-
שלוס, מען האָט מורא פאַר דעם אַייגענעם שאַטן... זיי הערן
אויפּמערקזאַם אויס דעם טעקסט פון דעם סטייטמענט, וועלכן
איך האָב צוגעגרייט פאַר דער פרעסע. וווד זיצט מיט אַ פעדער
ביים טיש, שטודירט יעדן זאַץ און וואָרט, וועגט אָפּ דעם נוצן
און שאַרן פון יעטוועדער פּראָזע. עס ווילט זיך זיי ביידן שטאַרק
אַ קלאַפּ געבן די „פּראָווינצער“ רעגירונג. עס רעדט אין זיי די
גדלות פון די פעדעראַלע טוער. זיי קרימען זיך ביידע ביי די
פאַרדעכטיקטע ווערטער „אונזער אַייגן בלוט און פלייש“. אָבער
מען מוז זיין פאַרויכטיק; דער סטייטמענט טאָר נישט ווערן קיין
באַשולדיקונג קעגן יענעם מיניסטער. דעמאָלט כאַפּן זיך אויף
קליינלעכע סאָלידאַריטעט-געפילן ביי זיינע קאָלעגן,—און די זאַך
ווערט פאַרדאַרבן, אויף לאַנג.

מיר שמעלן צונויף דעם טעקסט פון איבער הונדערט ווער-
טער. דער מיניסטער ווערט נישט אָנגעגריפן, אָבער עס ווערט
נאָכאַמאָל באַשטעטיקט די הויפט-אידעע פון קימבערליי-פּלאַן;
זיין נוצלעכקייט און מענטשלעכקייט; די גרייטשאַפט פון דער
„פּרויילאַנד-ליגע“ צו קעמפן ווייטער פאַר זיין פאַרווירקלעכונג.
„איבער הונדערט ווערטער אין אַ טעלעגראַמע“—חדוּשט זיך וווד
און ער טעלעפּאָנירט צו די גרויסע צייטונגען: צי וואָלט מען ניט
געקענט אַריבערשיקן עס לויט זייער ביליגערן טאַריף... אָבער זונ-
טיק קען מען זיי נישט קריגן צו רעדן, און איך וויל גאַרנישט אז
עס זאָל גיין קיין פּערט דורך זיי. שרייבט ער איבער דעם טעקסט
אויף צוויי זייטלעך פּאַפּיר, און דער אַלטער, דער פּריינט פון
דער זאַך, וועט מיך צופירן אין זיין קאַר צו דער הויפט-פּאַסט.
היינט ביינאַכט זאָל עס נאָך אָפּגיין אַהין. מיר נעמען אָפּשייד פון
די וווד'ס, און ביים אַרויסגאַנג פון זיין צימער דריקט וווד מיין

אַרעם און זאָגט אַרײַן שטילערהײַט: „איר ווײַסט דאָך, ווען די זאך הענגט אָפּ פון מיר, זאָג איך אייך גלײַך: „גײט אָן מיט דער אַרבעט!“

און אז מיר שטייען שוין אונטן אויף די טרעפּ, דערהער איך אַ האַסטיקן פרעג זײנעם: האָט איר אַ שפּילקע מיט זיך?—אַ שפּילקע? צו וואָס איז דאָס?—פרעג איך אים.—צו באַפעסטיקן די זײַטלעך פאַפּיר פון דער טעלעגראַמע....

אַ מוטער, ווען זי לאָזט אָפּ אַ קינד אין אַ ווײַטן וועג, זאָרנט אָט אזוי וועגן יעדער קלײַניקײַט, לאָזט נישט אַרויס פון קאָפּ קײן אײן פּיצל זאך. אַ דערוואַרעמער און געשטאַרקטער בין איך אַוועקגעפאַרן צום טעלעגראַף. דער סטײַטמענט איז געווען תּיכּה אַפּגעדרוקט אין פּערט, און די גאַנצע אויפּרעגונג האָט זיך אַרויס־געשטעלט פאַר איבערגעטריבן. דער מיניסטער ווײַז אַלײן האָט אַפּגעלייקנט אין דער פּרעסע (און אין אַ ברײוו צו מיר) דעם בײַזן מײַן פון זײן רעדע. דעם עפּיזאָד האָט מען געקענט פאַרגעסן. אָבער איך וועל קײנמאָל נישט פאַרגעסן יענע ברײדערלעכע פּרײַנטשאַפּט, וואָס האָט זיך אַנטפּלעקט אין דער זאָרג וועגן אַ שפּילקע.

דאָס איז געווען דער עכטער תּוך פון דעם אויסטראַלישן פּראָפּעסאָר. אַ מענטש פון שטרענגער ווײַסנשאַפּטלעכקײַט, דער פאַרפאַסער פון דעם נײַעסטן ווערק וועגן אויסטראַליעס ערד און לאַנדווירטשאַפּט, אַ וויכטיקער טוער אין אַ רײַ מלוכה'שע צענט-האַלע אינסטיטוציעס. אַרײַנגעטאָן, דאַכט זיך, בראשו ורובו אין דעטאַל אַרבעט, אין רײַן־פּראַקטישער טעטיקײַט, און דאָך גײט ער אַרום פאַרזונקען אין קולטור־פּילאָזאָפּישע געדאַנקען. אײנער פון יענער נישט צאָלרײַכער אויסטראַלישער אינטעליגענציע, וועלכע נישט נאָר ליבט דאָס לאַנד און דאָס פּאָלק, נאָר זעט זײ מיט קריטישע און מאָנענדיקע אויגן. אײנער פון יענע, וואָס טראָגן אין דער טײַף פון זײער האַרץ אַ חלום וועגן אַ נײַער מענטשהײַט און אַ נײַער אויסטראַליע אין דער מיט פון דער באַנײַטער וועלט. דערפון האָט זיך גענומען זײן ספּאַנטאַנע פּרײַנטשאַפּט צום ייִדישן חלום אין קימבערליי, און אויך די „שפּילקע“, וואָס האָט אזײַ וואַרעם פאַרווונדעט מײַן האַרץ.

Sir Thomas BAVIN

אז די לייבאך רעגירונג איז געקומען צו דער מאכט אין
אקטאבער 1941, האָט ער געשריבן:

„איך האָב, אז איר וועט נאָר באַלד באַקומען אַ מער-ווייניק
קלאָרן ענטפּער פּון מיר. קערטן וועגן דעם וואָס זיין רעגירונג
קלייבט זיך צו טאָן. איך גלויב באַמת אז די לאַגע האָט זיך שטאַרק
געענדערט צו אייער גונסטן, און איך בין פול מיט גרויס האָפּ-
נונג אז מיר קערטן וועט אַנטקעגנצומען אייער פּאַרשלאַג שנעל
און מוטיק. פּון מײַן זײַט וועל איך טאָן אַלץ וואָס נאָר מעגלעך
צו העלפּן דער זאַך.“

עס איז נישט זיין שולד געווען אויב מיט אַ פּאַר וואָכן שפּע-
טער האָט אויסגעבראַכן דער יאַפּאַנישער קריג, און די זאַך איז
ווידער אָפּגעלייגט געוואָרן.

יאַנואַר. 1942.

דער ריכטער

אין טעלעפּאָן האָט אָפּגעקלונגען אַן אומדערוואַרטעט-יונגע
שטימ פּון אַן אַלטן מאַן. עס האָט מיר געענטפּערט ס ע ר
ט אַ מ אַ ס ב י ר ו י ן , צו וועלכן איך האָב זיך געווענדערט
באַלד נאָכן אָנקומען קיין סידנעי' (דעצ. 1939). איך האָב גע-
הערט וועגן אים שוין אין לאַנדאָן. אָבער נאָך יעד אין אויסט-
ראַליע איז דער נאָמען געווען אַרומגערינגלט מיט אַלגעמיינעם
רעספּעקט. אז איך האָב איצט דערמאָנט צו אים מיינע רעקאָד-
מענדאַציעס האָט ער געענטפּערט אז ער ווייסט שוין וועגן דער
זאַך, און „איך וואָלט געווען העכסט צופרידי צו זען אייך.“
מיר האָבן אָפּגערעדט אויף דעם נאָענטסטן זונטיק.

אין אַ קליינעם קאָטעדזש אין אַ זייער שטילער געגנט אין
סידנעי האָב איך אים צום ערשטן מאל געטראָפּן. אַ הויך-וויק-
סיקער, זייער שלאַנקער אַלטער מאַן, מיט אַ געזיכט פּון אַן אַלט-
מאָדישן גייסטלעכן, מיט קרענקלעכע שטריכן אויפן פנים אָבער
מיט אויסערגעוויינלעך לעבעדיקע אויגן, איז פריינטלעך גע-
גאַנגען מיר אַנטקעגן. אַ דרוק פּון אַ וואַרעמער האַנט, אַ ליבלע-
כער שמייכל, די ערשטע איינפירענדיקע פּראַזן, און מיר זענען

תיכף געווען ווי פון יארן באקאנט. מען האָט זיך געזעצט אויף דער קליינער וועראַנדע, וואָס האָט אַרויסגעבליקט אויפן ים; מען האָט גענומען אַ טרונק. עס זענען געשטאַנען גוואַלטיקע היצן יענע וואָך. לויטן אָנגענומענעם נוסח האָב איך אָנגעהויבן דער־צוילן וועגן אונזער פּלאַן, און איך האָב גיך באַמערקט, אַז בייַוויין איז שוין לכתחילה געווען איבערצייגט. ער האָט נאָר אויסגע־פרענט וועגן פאַרשידענע איינצל־הייטן און וועגן די שריט וואָס מען דאַרף אָננעמען. צי מען זאָל בכלל צולאָזן אַ ייִדישן ישוב, אַ ישוב פון פרעמדע איינוואַנדערער (די הויפּט־פּראָגע ביי אַלע קעגנער), האָט בייַוויין אפילו נישט דערמאָנט.

איז עס געווען פון פשוט'ער, איינגעבוירענער איידלקייט, אָדער צוליב פּאָליטישער קורצזיכטיקייט? אודאי נישט. ס'ער טאָמאָס בייַוויין איז שוין געשטאַנען אין זיין איבער־60-יאָריקן עלטער. יאָרן־לאַנג האָט ער פאַרנומען דעם פּאָסטן פון פרעמיער אין דעם גרעסטן שטאַט פון אויסטראַליע — ניו־סאָוט־וויילס. איצט איז ער געווען אַ ריכטער אין דעם העכסטן געריכט פון זיין שטאַט. אַ מענטש, וואָס האָט געזען די וועלט מיט פּאָליטישע און ריכטלעכע אויגן קען נישט אָננעמען באַשלוסן פון איידלקייט וועגן אָדער צוליב קורצזיכטיקייט. דער קימבערלי־פּלאַן (ווי איך האָב עס שפּעטער פון זיין גאַנצער פּערזענלעכקייט פאַר־שטאַנען) האָט אַנטשפּראַכן זיינע טיפּסטע אידעעס און האָפּנונגען. ער איז דערפאַר געווען אַזוי ווי אַ פאַראויס־באַשטימטער פּריינט און פאַרטיידיקער פון אַט דער ייִדיש־אויסטראַלישער וויזיע. פאַר מיר איז עס געווען אַ גרויסע דערלעבעניש צו באַקענען זיך מיט איינעם פון די אָנגעזעענסטע מענטשן פון סידנעי און גלייך צו דערשפּירן זיין אינערלעכע פּריינטשאַפּט צו אווער פּלאַן.

אויף דער וועראַנדע איז אַרויס לידי בייַוויין, מיט דער זעל־ביקער איינפאַכקייט ווי ער, האָט זי זיך באַגריסט מיט מיר, גע־בעטן טרינקען טיי, גערעדט וועגן עפעס. אין יענעם מאָמענט האָב איך נישט געקענט פילן אַז איך וועל אַמאָל נאָר נאָענט פאַרבונדן ווערן מיט אַט דער פּאַמיליע. מיר האָבן באַטראַכט וואָס ער קען טאָן פאַר מיר לשם פּראָפּאַגאַנדע; אודאי וועט ער רופן אַן עפנט־לעכע זיצונג פון דעם „אינסטיטוט פאַר אינטערנאַציאָנאַלע

ענינים", ווו ער איז געווען פרעזידענט, אָבער עס איז איצט גראָד אַן איבעררייס אויף אייניקע וואָכן צוליב זומער. מען קען זיך, פאַרשטייט זיך, טרעפן מיט איינצעל - פּערזאָנען, און ער וועט מיך מיט זיי פאַרבינדן. אָבער, וואַרט אַ וויילע! גראַד מאַרגן, מאַנטיק, האָבן מיר אונזער שטענדיקן וואָכן-לאַנטש אין האַטעל אויסטראַליע. עס קומען זיך צונויף אַ פּאַר צענדליק וויכטיקער טוער, קומט ביטע, אַהין, און איר וועט האַלטן פאַר זיי אַ קורצן פאַרטראַג וועגן דער זאַך. מיר טוען שטענדיק אזוי ווען עס קומט אַ וויכטיקער גאַסט קיין סידנעי...

מיר זענען זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען ווי מענטשן, וואָס פילן זיך זייליש פאַרבונדן טיפּער ווי נאָר צוליב דעם ענין, וואָס האָט זיי צופעליק געבראַכט צוזאַמען. בייווין איז קענטיק געווען פאַראינטערעסירט נישט נאָר אין דער קימבערליי-זאַך, נאָר אויך אין מיין פּאָליטישער פאַרגאַנגענהייט. ער האָט געוואָלט דורך מיר פרווון אַרײַנדרינגען אין יענעם סודותדיקן, אַפּשטויסנדיקן און צוציענדיקן קנויל פון אידעען, וואָס רופט זיך אַן „סאָוועט-רוסלאַנד". זענען מיר דאָך עפעס געווען אזוי ווי קאַלעגן, און ער האָט זיך נאָכגעפּרעגט אויף מינע דערפאַרונגען אויפן געביט פון רעוואָלוציאַנערער יוסטיץ. רעדנדיק וועט היינטיקן רוס-לאַנד האָט ער זיך געפילט אָפּגעשטויסן נישט דורך די געוואַנטע סאָציאַלע שינוים, וואָס מען האָט דאַרטן דורכגעפירט, נאָר דורך די טעראָריסטישע און גוואַלטמעטאָדן, וועלכע די רעגירונג האָט אָנגעווענדעט. דער מיושבדיקער ענגלישער דעמאָקראַט אין אים האָט עס נישט געקענט באַנעמען. האָט ער זיך דערפרייט צו לייַר ענען מיין בוך וועגן דער רעוואָלוציע.

דאָס דערמאַנט מיך אַן אַ שפּאַסיקן עפיזאָד, וואָס איך האָב איבערגעלעבט אין לאַנדאָן פאַרן אָפּפאַרן קיין אויסטראַליע. איינער פון אונזערע ענגליש-יידן-שע פריינט האָט מיט אַ פאַרקנייטשטן שטערן אַרויסגעזאָגט ספּקות צי איך בין דער פאַסיקער שליה פאַר אַזאַ מיסיע קיין אויסטראַליע. נישט ווייל איך וועל שלעכט דערקלערן דעם ענין, נאָר ווייל צו ליב די ספּעציפישע באַדינגונגען אין יענעם לאַנד—

וועט מיר זיין שווער צוצוקומען צו די נויטיקע מענשן. ערשטנס, איז דאָרטן אַ מנהג צו טרינקען ביי יעדער געלעגנהייט, עס איז נישט אָנגענומען צו דיס-קוסירן פראַגן נישט האָבנדיק דערביי אַ פאַר גוטע „דרינקס“. און שטיינבערג איז נישט קיין טרינקער, כידוע... צווייטנס, אַ שטערעניש צו פאַרהאַנדלונגען מיט די אויסטראַליער קען זיין זיין באַרד; זיי זענען נישט געווינט דערצו און זיי קענען ווערן אומבאַ-ווסט אָפגעשטויסן פון אַ פאַרענער מיט אַ טיפיש-ידישער באַרד... דריטנס, די פּאָליטישע פאַרגאַנגענ-הייט פון שטיינבערג'ן, זיין אַמאָליקע פאַרבונדנקייט מיט די באַלשעוויקעס קען שאַפן אַן אומגעווינטש-טע אַטמאָספּער אַרום אים און אַזוי אַרום ברענגען שאַדן צו דער מיסיע. אין סך-הכל האָט די אַרגומענ-טאַציע דערמאָנט אַ יידישן ווייז: אויב די אויסט-ראַליער האָבן נישט ליב קיין בערד, קיין ניכטערע און באַלשעוויקעס, היינט ווי וועלן זיי זיך באַציען צו אַ ניכטערנעם יידן מיט אַ באַרד וואָס איז געווען נאָענט צו באַלשעוויקעס?

אויף דערויף האָב איך געהאַט געענטפערט, אַז וואָס נוגע טרינקען, איז עס מיר נישט צום האַרצן, אָבער אויב די זאַך אונזערע וועט עס פאַרלאַנגען וועל איך נישט אָפּשטיין פון אַ געמעסיקטן שכור, לכל הפחות נישט פון אַ שמחת-תורה-טרינקער. מכה דער באַרד קען איך נישט העלפן דעם סקעפטיקער, ווייל אויב זי איז אַ סימבאָל פון אַ יידישן מענטשן, זאָל זי רואיק בלייבן אויף איר אָרט. דיקא דערפאַר ווייל מיר קומען צו די אויסטראַליער מיט אַ פאַר-שלאַג צו באַזעצן אַ מחנה יידן אין זייער לאַנד, זאָלן זיי באַשיינפערלעך זען דעם טיפ פון אונזערע יידן, נישט די פנימער פון יענע, וואָס סטאַרען זיך צו אַסימילירן זיך אין נשמה און גוף. און וואָס שייך מיין פּאָליטישן עבר, איז, ראשית, קען מען עס נישט

אויסמעקן פון לעבן און, צווייטנס, אפילו א ריכטיקן פארברעכער קומט אמנעסטיע נאך 20 יאָר. אויב ערנסטע אויסטראַליער וואָלטן זיך פאַרהאַלטן אומ-פריינטלעך צו אונזער שליח צוליב די אלע כלר-מר'שטידיקע מכשולים, וואָלט דאָס אליין געוואָרן אַ באַווייז, אַז עס זענען נישטאָ קיין אויסזיכטן אין זייער לאַנד.

וואָס האָט זיך שפּעטער אַרויסגעשטעלט? קיין נער פון די וויכטיקע פּערזאָנען, וואָס איך האָב גע-טראָפּן, האָט נישט פאַרלאַנגט אָדער דערוואַרטעט פון מיר דעם אָפּצאָל פון טרינקעניש. מען האָט נאָר געשמייכלט, אַז איך פלעג בעטן וויסן פאַר מיין פאַרטנער און סאָדע פאַר מיר. די ערנסטקייט פון געדאַנק, נישט די פייכטקייט פון געטראַנק האָט שטענדיק באַהערשט די פאַרהאַנדלונגען. ווייט אויס, אַ ניכטערנער וועל איך פאַרבלייבן אפילו אום שמחת-תורה. — קיינעם האָט נישט אָפּגעשראַקן מיין באַרד, נישט ביי די צאָלרייכע שמועסן, נישט אויפן גאַס. אמת, זי האָט געשטעלט אין פאַרלענגנהייט אייניקע פון די אויסטראַלישע פאַריקמאַכערס, ווייל זיי האָבן נישט געהאַט קיין דערפאַרונג ווי צו באַניין זיך מיט איר. אָבער איך פלעג זיי דערמאַנען, אַז נאָך מיט איין דור צוריק זענען די אויסטראַליער געווען נישט אַנדערש, און אַז מען קוקט זיך צו צו די ווענט פון זייערע פאַרלאַמענטן און מוניצי-פאַליטעטן זעט מען לאַנגע רייען פון בכבוד'יקע געזיכטער מיט בערד. זענען די באַרבערס געווען גרייט צו באַנייען די פאַרנעסענע מאָדע. — אָבער נאָך מערקווירדיקער איז געווען דער מאַמענט פון מיין „פאַרנאַנגענהייט“. נישט נאָר זי האָט נישט גע-בראַכט קיין שאַדן, נאָר פאַרקערט: אומצאָליקע פאַר-ליטישע פירער אין לאַנד האָבן זיך מיט סימפּאַטיע אינטערעסירט מיט איר. די אויסטראַלישע פּרעסע

האָט עס, אָן מיין וויסן, פאַרשפּרייט נאָך איידער
אך בין אָנגעקומען אַהער. דער צייטונג־לעזער האָט
זיך דערוואָסט ניט נאָר אַז איך בין געווען אַמאָל מיט
„יענע“ נאָר אויך אַז איך האָב זיי געהאַט פאַרלאָזן
און פאַרוואָס. אין פּערט, אין מעלבורן און אין
סידנעי האָט מען שטענדיק מיט מיר פאַרפירט
שמועסן וועגן רוסלאַנד און אויסגעפּרעגט וועגן מיר
נע דערפאַרונגען. מיין ענגליש בוך וועגן „מאַריאַ
ספּירידאַנאַוואַ“ איז געגאַנגען פון האַנט צו האַנט
און ער האָט געוועקט צווייפאַכע געפילן: מיטגעפיל
פאַר די פאַרפאַלנטע אין רוסלאַנד און צוטרוי צו
צו מיין פּאָליטישער טעטיקייט.

דאָס בוך האָבן געלייענט סיי לאָרד און לייד
נאאורי, סיי דער ניו־סאָוט־וויילס'ער גאָווערנאָר,
לאָרד ווייקהערסט. דער לעצטער, וואָס האָט שוין
געהאַט צוויי מאל באַזוכט ראַטן־רוסלאַנד, האָט
מיר געליען זיין אייגענעם בוך וועגן יענעם ווונדער־
לאַנד. דאָס בוך איז געקומען אפילו אין די הענט
פון לינקע קאָמוניסטן (טראַצקיסטן) אין סידנעי,
און האָט אַרויסגערופן ביי זיי אַקטיווע סימפּאַטיע.
זייער פירער האָט געשריבן אַז א נייע וועלט איז פאַר
אים אויפגעגאַנגען, און ער גייט שרייבן צוויי ליידער
וועגן ספּירידאַנאַוואַ. לייבאַר־פירער האָבן עס גע-
לייענט מיט דעם זעלביקן אינטערעס: דר. עוואַט,
י. מאלאַניי און אַנדערע. ווי אַפט פלעג איך באַ-
מערקן ביי די צוזאַמענטרעפן מיט די מיניסטערן,
אַז זיי קוקן אויף מיר ווי אויף זייער גלייכן. מען
זיס האָט עס דערמאָנט, די מערב־אויסטראַליע—
נאָך עפטער. סענאַטאָר פּאַל האָט איינמאל געזאָגט:
„איר פאַרשטייט דאָך אונזער לאַגע, איר האָט געהאַט
צו טאָן מיט אַ גרעסערן לאַנד ווי דאָס אונזעריקע.“
די רעדאַקטאָרן פון די פּירנדיקע צייטונגען (סער)
קיט מערדאָק פון מעלבורנער „העראַלד“ אָדער

מר. מאקלורי סמיט פון סידנעיער „מאָרנינג הע-
 ראָלד“ האָבן געוואָלט וויסן מיניגע מיינונגען,
 באַזונדערס ווען רוסלאַנד איז געוואָרן אַ שותף אין
 קריג. עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז אונזער
 קימבערליי-מיסיע איז געוואָרן געשטאַרקט דורך
 דעם מלוכה'שן ווידערשין פון איר פאַרטרעטער.
 עס איז צו גלויבן, אַז אַ גרויסער טייל פון דעם צר-
 טרוי, וואָס די מענטשן האָבן אַרויסגעוויזן צו
 מיר איז געווען געבויט אויף מיין פאַרגאַנגענהייט.
 דאָס איז נישט געווען קיין שטער אויך ביי ביוויין'ען.
 געקסטן טאָג בין איך געקומען צום לאַנטש פון דעם „ביי-
 וויי-קרייז“. אין האָטעל, אין אַן אָפּגעזונדערטן צימער, ווייט פון
 דעם האָטעל-טומל, אַרום אַ רונדן, פיין גערעקטן טיש זענען גע-
 זעסן אַרום צוואַנציק הערן. דאָס זענען געווען מערסטנס גע-
 לערנטע און פּאָליטיקער, ווי איך האָב שפּעטער דערפאַרן. עס
 האָט געהערשט אַ לייכטע, אומגעזוונגענע אַטמאָספּערע אַזוי
 ווי אין אַן ענגן חברים-קרייז. מען האָט מיך מיט גרויס אייני-
 פאַכקייט אַרײַנגענומען אין ראָד, נישט פאַרשטעלנדיק צו יעדן
 באַזונדער. דער שטילער, שווייגנדיקער, אנדערקענטער קאָפּ פון
 דער אַסיפה איז געווען ביוויין. ער האָט נאָך דעם עסן אַ קלאַפּ
 געגעבן אין טיש, בקיצור אָנגעמאָלדן מיין אויפגאַבע און גע-
 בעטן אַררעסירן דעם עולם. איך האָב עס געטאָן, און די גאַנצע
 15 מינוטן האָט זיך דער אינטערעס נישט אָפּגעטאָן פון די צו-
 הערער. עס איז געווען אַן ספק אַן אויסגעשפּראַכענע סימפּאטיע.
 די צייט איז געווען קורץ (די לאַנטש-שעה), אַנשטאַט אַ
 דעבאַטע האָט מען מיר צוגעוואָרפן פּראָגן. מען איז געווען צו-
 פּירדן צו הערן די ענטפּערן לטובת דעם פּראָיעקט. אַנטקעגן מיר,
 נעבן ביוויין'ען, איז געזעסן אַן אַלטער מאַן מיט אַ שטרענגן,
 כמעט פאַרמעטענעם פנים. ער האָט געשוויגן בעת מר. האָקס
 (געוועזן פּרעזידענט פון דער האַנדלס-קאָמער) און מר. מאָזעס
 (פאַרוואַלטער פון דעם ראַדיאָ אין לאַנד), סער ראָבערט דאַלטאָן
 און פּראָפּעסאָר היטן (פון דער באַנק אָף ניו-סאוּט וויילס) האָבן
 מיך אויסגעפּרעגט. אָבער אַז ביוויין—אַ זייער צופּרידענער—

האָט געשלאָסן דעם מיטינג, איז יענער שווינגנדיקער זקן צוגע-
 קומען צו מיר און האָט מיט שטילער ווערדע צוגעוונטשן הצלחה.
 א שוואַכער שמייכל האָט באַלויבטן זיין געזיכט. דאָס איז געווען
 סער דזשאָן פֿרן, דער פרעזידענט פֿון סענאַט אין דעם שטאַט.
 אַביסל שפעטער האָב איך דערקענט טיפער זיין איידעלן כאַראַק-
 טער. מר. קעמפּבעל, דער רעדאַקטאָר פֿון דער איינציק־באַדייטנ-
 דיקער צייטשריפט, "THE AUSTRALIAN QUARTERLY",
 האָט מיר פֿאַרגעשלאָגן אַנצושרייבן פֿאַרן נעקסטן נומער אָן אַר-
 טיקל וועגן דעם פּראָיעקט. איך האָב עס צוגעזאָגט.

:: :: :: ::

אין אַ פֿאָר טעג אַרום שפעטער, פֿאַר זיין אָפּפֿאַרן אויף וואַ-
 קאַציעס, האָט בייווין מײַך איינגעלאָרן צו זיך אין קאַבינעט, אין
 דער געביידע פֿון מלוכה/שן העכסטן געריכט. דאָס איז געווען אַן
 אַלטער, אָפּגעבליאַקעוועטער בנין פֿון די אַמאָליקע קאַלאָניאַלע
 צייטן, מיט אומענדלעכע קאָרידאָרן, טרעפּן, צימערן און צימער-
 לעך. די גערעכטיקייט איז שטראַלנדיק ווי די זון, אָבער אירע
 טעמפלעך—ווי איך האָב שוין באַמערקט אין אַ סך לענדער—
 זענען געביידעס, וואָס וואַרפֿן אַרויף אַן אימה און טרויער אויף
 די מענטשן, וואָס באַטרעטן אירע שוועלן. יעדעס מאָל ווען איך
 פֿלעג אַריינגיין אין דער געביידע פֿלעג איך זען ווי מענטשן
 האָבן זיך מיט מורא אין די אויגן געשאַרט אַרום די ווענט, גע-
 רעדט שטיל צו איינאַנדער, געקוקט מיט הכּנעה.

בין איך אָבער אַריינגעטראָטן אין זיין קליינעם קאַבינעט,
 האָט דאָרטן בשום אופן נישט געווייעט מיט דער אימה פֿון מלכות.
 דער אויבער־ריכטער סער טאַמאַס בייווין, איי דעם שוואַרצן
 קיטל, מיט ווייסן פֿאַרוק האָר אויפֿן קאָפּ, האָט דאָרטן, אין פּיר
 ערלעכן יזצוגנזאַל, אפּשר געשראַקן מענטשן מיט דער מאַכט אין
 זיין האַנט. דאָ, אין דער שטילער קאַמער, אָן די סמנים פֿון ריכט-
 טערלעכער ווערדע איז דאָס געווען דער באַשיידענער און צוגע-
 לאָזטער מאַן, וואָס האָט אויסגעזען ווי אַן אַלטער געלערנטער
 אָדער גייסטלעכער. אחוץ די דיקע געזעצביכער און דאָקומענטן,
 האָט דאָס אויג צוגעצויגן אַ גרויסער פֿאַרטרעט פֿון אַ מאַן מיט אַ

ברייטער, גוטמוטיק אויסגעשפרייטער באָרד אויף אַ ליבהאַרד ציקן געזיכט. אז איך האָב ביוויין'ען געפרעגט ווער דאָס איז, האָט ער מיט צופרידנקייט געענטפערט: מיין פאָטער, ער איז געווען אַ גייסטלעכער אין דער ענגלישער קירך... איך האָב דע-מאָלט אַביסל פאַרשטאַנען אויך דעם זון.

ער האָט מיר געוואָלט געבן אַ פאָר וויזיט-קארטן צו פער-זאָנען, וועלכע איך האָב געזאָלט באַזוכן אין סידנעי. כלעט אַלע וויכטיקע מענטשן—אחוץ לייבאָר—זענען געווען זיינע פריינט. אז ער האָט גענומען שרייבן אויף די וויזיט-קארטן זיין עמפער-לונג, האָט ער פלוצים איבערגעשלאָגן זיך אליין און געזאָגט: איך וועל איך געבן אַ טויז, און איר באַנוצט זיי ווען איר ווילט און צו וועמען איר ווילט.

דאָס איז געווען אַן אויסדרוק פון צוטרוי. זיין נאָמען האָט טאקע אומעטום געעפנט די טירן.

אז ער איז שפעטער געקומען צוריק אין שטאָט, האָבן מיר זיך אָפט געטראָפן ביי אים אין דער היים. איך האָב דעמאָלט באַמערקט זאכן, וואָס האָבן זיך פריער נישט געוואָרפן אין די אויגן. ער איז געווען אַ קראַנקער מאַן, אַ זייער קראַנקער מענטש, וואָס האָט פון צייט צו צייט געמוזט דורכמאַכן שמערצלעכע אָפּעראַציעס. ער האָט עס מקבל באַהבה געווען און האָט נישט דערלויבט אז זיינע שמערצן אָדער פאַרבאָרגענע זאָרן זאָלן זיך אַנטפלעקן פאַרן צווייטן. ער האָט עס זיכער פאַרבאָרגן אויך פון זיין פאַמיליע. אפשר דערפון האָט זיך גענומען די גרויסע וואַרעמקייט וואָס האָט פאַרבונדן אים מיט די קינדער. אַלץ דערוואַקסענע טעכטער, אַלע שוין חתונה געהאַטע, האָבן זיי זיך געהאַלטן מיט אים ווי קליינע קינדער מיט אַ ליבנדיקן פאָטער. האָט דער אָפּשין פון זיין פאַרנייענדיקן לעבן אַריינגעבראַכט נאָך מער צערטלעכקייט אין זייערע באַציאונגען?

נאָכן עסן צוזאַמען מיט דער פאַמיליע פלעגן מיר ביידע אַריבערגיין אין זייער סאַלאַן-צימער, אַרומגעשטעלט מיט ביכער און בילדער, אונטער דעם מילדן ליכט פון אַבאזשור. ער פלעגט זיך אויסציען אין אַ פאָטעל נאָך אַ טאָג אַרבעט, און מען פלעגט אַנהויבן שמועסן. ראשית כל, קימבערליי. עס האָבן אים אינטע-

דעסירט אלע שריט מיינע און די נעקסטע פלענער. דערנאך שמור
עסן וועגן זאכן בכלל.

בייווין איז נאך מיט אייניקע יאָר צוריק געשטאנען אין
סאַמע אַקטיוון פּאַליטישן קאַמף פון זיין לאַנד. אַלס פירער פון
דער נאַציאָנאַלער פּאַרטיי אין פּאַרלאַמענט, און אַלס פרעמיער
איז ער, פּאַרשטייט זיך, געווען אַ „פּאַליטישן“ אין דעם אויס-
טראַלישן זינען פון דעם וואָרט. אָבער עס זענען געווען די שטור-
מישע יאָרן בעת דעם עקאָנאָמישן קריזיס אין אויסטראַליע (זינט
1930), ווען די אויפּרעגונג פון די אַרבעטער־שיכטן האָט אַוועק-
געטריבן אים און זיין פּאַרטיי פון דער מאַכט. צומאָל פלעגט ער
זיך דערמאָנען וועגן יענער צייט, אָבער אַ סקעפטישער שמייכל
האַט יעדעס מאָל אָפּגעטעמפּט די שאַרפּקייט פון אַמאָל.

. . . . דער לידער פון דער לייבאָר־פּראַקציע (פלעגט ער פאַ-
מעלעך דערציילן) מר. לענג, האָט געפירט קעגן אונז דעמאָלט
אַ שטורעמדיקע, אומאויפהערלעכע אַטאַקע. מיר האָבן נישט
געקענט אַרויס פון דעם קריזיס אויב נישט דורך קירצונג פון
לוינען און שווערע שטייערן. אוראי זענען מיר דורך דעם נישט
געווען פּאפּולער. די פּעדעראַלע רעגירונג האָט גערופן אַ קאָנפּע-
רענץ פון אַלע פרעמיערס כדי דורכצופירן עס אין גאַנצן לאַנד.
אַלס פרעמיער פון נירסאָוט־וויילס האָב איך געווסט מיט וואָס
פאַר אַ פיינטשאַפּט מען וועט באַגעגענען די מאַסנאַמען. האָב
איך געוואָלט, ראשית כל, דורכפירן וואַלן און אזוי אַרום באַ-
קומען אַ צוטרוימאַנדאַט פון פּאָלק... די אַרבעטער אין שטאַט
זענען געווען פייער און פלאַם קעגן אונז. מר. לענג האָט אויף
אונז געשאַטן פּעך און שוועבל, דענונגירט אונזערע פינאַנס-
פאַרשלאַגן, צוגעזאָגט הרים וגבעות דעם עולם. אָבער פון דער
פּראַווינץ האָט מען אונז צוגעזאָגט שטיצע, מיר זענען געווען
דערפאַר רואיק... און דער סוף איז געווען, אַז מיר זענען דורכ-
געפאלן, מיאום דורכגעפאלן. לענג איז געוואָרן פרעמיער. אָבער
נאָר באַלד איז ער אויך געוואָרן פאַרדרייט אין דער קלעם פון
אַ קריזיס, וואָס איז געווען אַן אַלגעמיינער, אַן אינטערנאַציאָ-
נאַלער. אַז מיר האָבן געוואָלט נעמען אַ שילינג אין פונט פון
אַלע לוינען, האָט ער געליארעמט; ער האָט געמוזט נעמען שוין

מער שילינגס אין פונט. אויך זיין דורכפאל איז שפעטער גע-
קומען

בייווין האָט כאמת נישט געפילט איצט קיין כעס אָדער
פארביבל פאר די באַקומענע ווונדן. זינט דעמאָלט האָט ער געמוזט
פארלאָזן דאָס פּאָליטישע שאך-ברעט, אויסבייטן פּאָליטישן
קאמף אויף ריכטערלעכער נייטראָליטעט. פון אַ שפעטערדיקן
צייט־ווינקל האָט דאָס געוועזענע נישט מער אויפגערגנט. (מיט
אַ צייט שפעטער האָט מיר דערציילט מר. מאַלאַני, דער פּאַר-
זיצער פון לייבאַר-קאונסיל, ווי אזוי די אַרבעטער־מאַסן, וואָס
האָבן דערהויבן לענג'ן האָבן אים פארלאָזן ביי די נעקסטע
וואָלן).

איך האָב נישט געקענט אָפּשאַצן דעם ריכטיקן באַטייט פון
די דעמאָליטיקע קאמפן אין דעם לאַנד, אָבער איך האָב געזען
פאר מיר דעם גייכטיקן פרעזוף פון איינעם פון די טוער. אָט
פונקט אזוי ווי זיין פיזישע געשטאַלט איז געווען גראַדליניק,
שלאַנג און לייכט, אזוי איז אויך געווען זיין כאַראַקטער: אויפ־
ריכטיק, גראַדליניק, עכט. עס איז געווען אין אים אַ האַרמאָניע
צווישן קערפּער און גייסט, וואָס האָט זיך פאר מיר שטענדיק
באַשטעטיקט אין די שפעטערדיקע יאָרן. אָט אזוי ווי דער קער-
פער האָט זיך אין אַ שלאַנקער ליניע געצויגן אויף אַרויף און
צוגעגעבן דעם מאַן אַ יוגנטלעכע קראַפט, אזוי האָט זיך די נשמה
אין אים געצויגן צו די העכערע, גייסטיקע עולמות, מאַכנדיק
אידל זיין גאַנצע פּערזאָן.

איינמאָל האָט ער זיך אויפגעהויבן, איז צוגעגאַנגען צו
דעם גראַמאַפאָן און האָט אָנגעשטעלט אַ פּלאַטע מיט אַ טיר-
מוזיקאַלישער אַרע. —האָט איר ליב מוזיק?—האָט ער געפרעגט,
און באַוויזן מיר אַ גאַנצן קאַסטן מיט פּלאַטעס פון אַ ריי קאָמ-
פּאָזיטאָרן. מיט לייכטער און ערנסטער מוזיק. פון יענעם אָזונט
אַן האָבן מיר—נאָך די „געשעפטלעכע“ שמועסן—אַ געוויסע
צייט פאַרבראַכט אין צוהערן זיך צו סימפּאָניעס און אַרעס פון
אַ בעטהאָווען, טשייקאָווסקי, דוואַרזשאַק. ער פלעגט אַריינלייגן
אַ סך כּונה אין אויסקלייב פון דעם קאָמפּאָזיטאָר און זיין ווערק,
און פלעגט מיט עפעס אַן אַקטיווער געשפּאַנטקייט צוהערן זיך

צו די קלאנגען. אין שטוב איז שוין לאנג אנטשמומט געוואָרן יעדער גערויש, פון אונטער דעם אבאזשור פלעגט פאלן א שטי- לער ליכט-שטראל איבערן צימער, און צוויי מענטשן פלעגן זיצן צוזאמען שווייגנדיק. יעטוועדער איז געווען פארזונקען אין זיינע אייגענע מחשבות, מער נישט דאָס קוים באַמערקבארע כאַרכלען פון גראַמאַפאָן פלעגט באַגלייטן די מוזיק. אז די פלאַטע פלעגט זיך אויטאָמאַטיש איבערקערן אָדער אָפּשטעלן זיך, פלעגט ער זיך אויפהויבן און, צוואַרפנדיק מיר אַ בליק פון אַנטציקונג, זאָגן: ווי שוין דאָס איז! האָט איר עס ליב? יעדעס מאָל פלעג איך אוועקגיין אַהיים טאַפֿלט דערוואַרעמט: פון דער איידעלער מוזיק און פון דעם פיינעם מענטשן, מיט וועלכן איך האָב פאַר- בראַכט די צייט.

עס איז געווען נישט שווער צו פאַרשטיין ווי טיף אַ קימ- בערליי-חלום פון אַ ליידענדיקן פאַלק האָט געקענט שלאָגן וואָרצ- לען אין זיין האַרץ. מיט אַ ליכטיקן טרויער דערמאָן איז זיך ווי שוין אין דער צייט פון זיין שטערבלעך קראַנק-זיין, האָט ער מיר פאַרגעשלאָגן אָנצושטעלן אַ פלאַטע. איך האָב אַ קוק געגעבן אויף דער קראַנקען-שוועסטער, וועלכע האָט מיר געבעטן מיט די אויגן צו גיין. מען האָט נישט געמאַרט אים האַלעסטיקן מער ווי צען מינוטן, און איך בין געווען לענגער. ער האָט געקוקט אויף מיר מיט בקשה, אָבער איך האָב מונטער געענטפערט: „ניין, סער טאַמאַס, מיר וועלן עס טאָן אַן אַנדערש מאָל.“ עס איז מער נישט געקומען דערצו, און היינט פאַרדריסט עס מיר.

:: :: :: ::

סוף יאנואר 1940 האָב איך גענומען טראַכטן וועגן צוגרייטן אין סידנעי אַזא מין עפנטלעכן אויפרוה פאַר קימבערליי ווי אין מעלבורן. איך האָב זיך דעמאָלט געפונען אין קאַנבעראַ, ווו עס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן די זומער-קאָנפערענץ פון דער „שול פאַר פּאָליטישער וויסנשאַפֿט“. כיווין איז געווען אויך דאָרטן. און מיר האָבן זיך געטראָפּן ביי אַ „גלעזל טיי“ אין הויז פון ליירי נאָאָרי. עס איז געווען אַ שרעקלעך-הייסער טאַג, אַלע גאַר- דינען זענען געווען אַראָפּגעלאָזן איבער די פענסטער. דער טיי

איז געווען סערווירט אין האַלב טונקלקייט. אַ ריי יונגע פרויען האָבן מיט ליבשאפט אַרומגערינגלט די באַלעבאַסטע. מיט אַ קרענקלעכען אויסזען איז דערביי געזעסן ביוויין. ער האָט מיך געבעטן צו דערציילן דעם עולם פון מיינע דעראינערונגען וועגן פינלאַנד. עס זענען געווען די חדשים ווען רוסלאַנד האָט געפירט מלחמה מיט פינלאַנד, און איך האָב געהאַט אַמאָל דערמאָנט צו אים אַז איך בין געווען דערביי ווען די ערשטע סאָוועטן־דעגירונג האָט פייערלעך באַפרייט פינלאַנד. אין יאָנואַר 1918; פונקט 22 יאָר צוריק, האָבן די פּאָלקס־קאָמיסאַרן, און איך בתוכם, געלייגט זייערע חתימות אויף דעם דאָקומענט. האָט ביוויין געוואָלט איך זאָל דאָ נאָכאמאָל דערציילן די טשיקאָווע מעשה; טשיקאָווע איז אויך מיר געווען צו באַריכטן וועגן דעם גראַד אין נאָווערנאָר־דזשענעראַלס פּאַלאַץ. אָבער ווי מען האָט זיך עס צונער הערט! פאַרן אַוועקגיין, ווען ער איז געזעסן ביי דעם אַרויסגאַנג אין אַ מאַנטל און האָט מיט שוועריקייט געאַטעמט. האָב איך אים געפרעגט וועגן אויפרוה: צי זאָל מען באַנוצן דערצו דעם מעלכורנער טעקסט און אָנהויבן קלייבן אונטערשריפטן?—ער האָט אויף דעם ענערגיש געענטפערט: צו וואָס יענעם טעקסט? מיר קענען האָבן אָן אייגענעם... איך האָב גערן צוגעשטימט. צי וועט איר געבן אייער אונטערשריפט דערצו?—האָב איך אים געפרעגט.—איך האָב שוין געטראַכט וועגן דעם. איך וועל דאָס באַשליסן שפּעטער...

איך האָב פאַרשטאַנען אַז מיט אים זענען מיר זיכער. די צוזאַמענשטעלונג פון דעם אויפרוה איז געווען אינטערעסאַנט. איך האָב, פאַרשטייט זיך, נישט געוואָלט פאַרפאַסן אים: ער האָט געזאָלט ברענגען צום אויסדרוק די געדאַנקען פון אַן עכטן אויסטראַליער. ווער זאָל עס טאָן? איז מיר איינגעפאַלן רופערט לאַקווד. דער יונגער און אידעאָליסטישער פאַרטרעטער פון דעם אויסטראַליער ראַדיאָ, וואָס האָט דאָ נישט לאַנג אָנגער שרייבן אַ זייער גוטן אַרטיקל וועגן קימבערליי־פּלאַן, איז אַ פאַ־סיקער מענטש דערצו. ער האָט אויך צוגעשטימט און אָנגער שרייבן. דער טעקסט איז געווען ערנסט און הינטער אים איז גע־שטאַנען איבערצייגונג, נישט סתם שרייבערישע אַרבעט. נאָר

וואָס דען? ער איז שוין געווען צו ערנסט, איבערגעלאָדן מיט עקאָנאָמישע אַרגומענטן, אינגאַנצן אַפעלירט צום שכל. אויף יעדן פאַל האָב איך עס איבערגעגעבן ביוויז'ען.

ער איז נישט געווען צופרידן מיטן טעקסט. מען וועט דארפן אין אַ סך שטעלן פאַרבעסערן. און ער האָט דאָס גענומען צו זיך. ער האָט נישט געוואָלט, אַז מען זאָל דעם אויפרוה אינגאַנצן באַזירן אויף דעם נוצן פאַר אויסטראַליע. מער ווי דער עקאָנאָמישער און פּאָליטישער נוצן האָט—לויט אים—געזאָלט ווערן ארויסגעשטעלט די מאָראַלישע זייט פון דעם גאַנצן פּראָיעקט: די פליכט פון אויסטראַלישן פּאָלק צו העלפן די פאַרפּאָלנטע. דערפאַר האָט ער דעם סאַמע ערשטן פאַראַגראַף פון אויפרוה פּאַרמילירט אויף אזא אופן:

„מיר די אונטערצייכנטע, דערוואַרטן פון אונד זערע מיטבירגער די סימפּאַטיע און אונטערשטיי צונג פון אַ פּראָיעקט, וועלכער וועט, אין דער ערשטער ריי, געבן אויסטראַליע אַ געלעגנהייט צו דערלייכטערן אויף אַ ממשות'דיקן אופן דעם שרעקלעכן אומגליק, וואָס די לעצטע געשעענישן האָבן געבראַכט צו דער וועלט, און וועט, אין דער צווייטער ריי, ברענגען גרויס עקאָנאָמישן און פּאָליטישן נוצן פאַרן לאַנד.“

דער ליבעראַלער דעמאָקראַט האָט געענדערט דעם טעקסט פון ראַדיקאַלן סאַציאַליסט אין אַ גאַנצן קלאַרער ריכטונג: דעם מאַטיוו פון מאָראַלישער פליכט האָט ער געגעבן די בכורה לגבי דעם מאַטיוו פון תכלית. פאַרשטייט זיך, דער גאַנצער דאָקומענט איז געווען פול מיט פּראַקטישע אַרגומענטן. אָבער ביוויז'ען האָט פאַרלאַנגט אז אויך דער אַפּשליסנדיקער פאַראַגראַף, דער וואָס פאַרבלייבט מערסטנס אין זכרון פון לעזער, זאָל זיך דערהויבן אויף אַ מאָראַלישן הויך. ער האָט אַריינגעשטעלט די פּראָזע: „וועלן מיר פאַרשלאָגן די פליטימס, אונטער פאַסדיקע גאַראַנטיעס, אַ היים אין אויסטראַליע, וועט עס אויפהויבן אונזער עמישן אַנזען איבער דער גאַנצער וועלט.“ ער איז געווען זייער

שטאַלץ מיט אָט דער סענטעניץ, וועלכע ער האָט געהאַלטן פאַר דעם וויכטיקסטן אַרגומענט.

די צווייטע סטאַדיע איז געווען די זאַמלונג פון אונטער־שריפטן. איך האָב געזאָלט פאַנאַנדערשיקן דעם טעקסט צו אַ גרעסערער זאַל באַקאַנטע פּערזענלעכקייטן, וואָס פאַרטרעטן פאַרשידענע שיכטן פון פּאָלק, און דערביי דערמאָנען פינף נע־מען, וואָס האָבן שוין געגעבן זייער צושטימונג צו דעם קימער־לייפּלאַן. אָט די פינף האָבן געזאָלט זיין מובחרים מן המובחרים, כדי אַרויסצורופן די אַכטונג פון הונדערטער אַנדערע. זיי זענען געווען: דער בישאָפּ פּילטשער, דער פּראָפּעסאָר ראָבערטס, דער גרויסקויפּמאַן סער סידנעי סנאו און די באַקאַנטע לאַנד־באַזיר־צעריץ, מיס מאַקאַרטור אַנסלאָו. די דאָזיקע גרופּע איז אָבער נע־קרוינט געוואָרן מיט דעם מאָראַלישן אויטאָריטעט פון ביוויץ/ען. ער האָט נישט נאָר איינגעווייליקט צו געבן זיין נאָמען צו דעם אויפּרוף, צווישן צענדליקער אַנדערע, נאָר ער האָט, אַזוי צו זאָגן, זיך אוועקגעשטעלט אין דער שפיץ פון דער זאַך.

דאָס איז געווען אַ מוטיקער שריט פון זיין זייט. נישט אַלע ריכטער אין די הויכע פּאָזיציעס האָבן דאָס געוואָלט טאָן. איך האָב זיך געטראָפּן, למשל, אין מעלבורן מיט צוויי העכסטע ריכ־טער פון פּעדעראָלן אויסטראַליע: מר. דיקסאָן און סער דזשאָן לייטהעם. דער לעצטער איז געווען דער הויפּט־ריכטער פון העכסטן געריכט פון אויסטראַליע. דאָס צוזאַמענטרעפן אונזערס איז צוגעגרייט געוואָרן פון דעם ביז נאָר סימפּאַטישן מעלבורנער ריכטער פּאָסטער. זאַלבעפּערט האָט מען זיך דורכגעשמועסט וועגן אונזער פּלאַן, און ער האָט געפונען ביי די פאַרטרעטער פון דער מלוכה'שער יוסטיץ אָפּענע צושטימונג. סער דזשאָן לייט־העם האָט מיט יאָרן צוריק געשפּילט אַן אַקטיווע ראָלע אין דער פּעדעראַלער פּאָליטיק, אַ יאָר שפּעטער איז ער געוואָרן דער אויס־טראַלישער אַמבאַסאַדאָר אין טאָקיאָ. דיקסאָן האָט אַ נאָמען פון דעם שאַרפּסטן יוריסט אין לאַנד און איז איצט אַמבאַסאַדאָר אין וואַשינגטאָן. זיי ביידע האָבן זיך אינטערעסירט מיט דער קאָנסטיטוציאָנעלער זייט פון אַ קימבערלי־ישוב, האָבן אָבער נישט אַרויסגעוויזן קיין קעגנערשאַפט צו דער ישוב־אידעע בכלל

און צו א יידישן ישוב בפרט. אָבער אַז עס איז געקומען צו רייך וועגן חתימות אויף אַן אויפרוה, האָבן זיי געזאָגט, אַז לויט די פּאָדערונגען פון זייער ריכטלעכער שטעלונג—קענען זיי עס נישט טאָן. זיי מוזן שטיין דרויסן פון יעדער פּאָליטישער פּראָגע, הגם זיי סימפּאטיוון מיטן פּראָיעקט. זייער באַצויאונג דעמאָלט איז פאַר מיר געווען אַ גרויסע דערמוטיקונג. (פּאָסטער אליין האָט יאָ געגעבן זיין חתימה).

בייווין האָט, ווייזט אויס, געהאַלטן די זאך פאַר צו וויכטיק אז ער זאָל זיך פאַרדעקן מיטן מאַנטל פון ריכטלעכער אומפּאַר הענגיקייט. ער האָט זיך פּשוט אַריינגעוואָרפן אין דער אַרבעט. ער האָט געזען אז וואָס מער און מער פּערזענלעכקייטן זאָלן זיך אונטערשרייבן און זיך פאַרפליכטן מאָראַליש לגבי דער זאך. אז איך פלעג אים מיטטיילן, אַז די אָדער יענע פּערזאָנען האָבן זיך נישט אָפּגערופן אויף אונזער אויפפאַדערונג. פלעגט ער איבער-נעמען די אויפגאַבע. ער האָט טעלעפּאָנירט צו זיי, געזען זיך מיט זיי, איינגעווירקט אויף זיי. קיין מי איז פאַר אים נישט געווען שווער, קיין איין מאָל האָט ער עס נישט אָפּגעלייגט אויף אַן אַנדער טאָג. און דאָס איז געווען אין אַ צייט ווען ער פלעגט זייער אָפט זיך פילן קראַנק. אין זיין ריכטער-קאַבינעט, גאַנץ פרי, פלעג איך אים געפינען; נישט געקוקט אויף די אַלע אָפיציעלע פּאַפּירן און פּאָדערונגען, וואָס האָבן אים אַרומגערינגלט, האָט ער שטענדיק געהאַט אַן אויפּמערקזאַם אויער פאַר דעם ענין.

און נאָך איין זאך האָט זיך געלאָזט זען. ביי דעם אויסוואַל פון נעמען צו וועלכע איך האָב זיך געווענדעט זענען זיכער גע-ווען אייניקע, וואָס זענען אים פּערזענלעך נישט געווען ליב. איז ער דאָך געשטאַנען יאָרן-לאַנג אין פּאָליטישן קאַמף און האָט גע-מוזט האָבן אומפּרייגט. לויט זיין גאַנצער זיילישער איינשטעל-לונג האָט ער געמוזט פילן אַן אַנטיפּאַטיע צו געוויסע פּערזאָנען אין דער געזעלשאַפט. פונדעסטוועגן האָט ער נישט באַנוצט די געלעגנהייט אַרויסצושטופן וועמען נישט איז פון דעם צעמל-מענטשן, וואָס איך האָב צוזאַמענגעשטעלט. אויב ער האָט ווער-מען נישט איז נישט געליבט, האָט ער... געשוויגן, אָבער קיינ-מאַל נישט באַדעמט. דערפאַר אָבער האָט ער זיך געפרייט יעדעס

מאָל ווען ער פלעגט אריינברענגען אין דער קימבערליי-חבורה א נייעם פיינעם מענטשן. דער זייער רעספעקטירטער ריכטער, סע פערסיוואל האלדראָדזשערס (וועלכער איז גלייכצייטיק גע- ווען דער קאנצלער פון דער סירנעי-אוניווערזיטעט) האָט מיט גרויס פריינטשאַפט געגעבן זיין נאָמען. „אויב סער טאָמאַס בייך ווין האָלט עס פאַר ריכטיק, מעג איך אודא“—האָט ער מיר געזאָגט.

דעם 19טן אפריל 1940 האָבן מיר דעם אויפרוה מיט 55 אונטערשריפטן איבערגעגעבן צו דער פרעסע. אז דער „סירנעי מאָרנינג העראָלד“ האָט עס פאַרעפנטלעכט און דערביי מוסיף געווען אז די ביידע אַרעבישאַפּס און דער סעקרעטאַר פון לייך באַרקאָונסיל האָבן אויך צוגעשטימט צו דעם פּראָיעקט, האָט עס, פאַרשטייט זיך, אַרויסגערופן אַ גרויסע אויפמערקזאַמקייט אין לאַנד.

:: :: :: ::

לידער האָט די באַוועגונג נישט געקענט אָנהאַלטן דעם נויטיקן טעמפּאָ. אַ הושך האָט זיך אַראָפּגעלאָזן איבער אייראָפּע. פּראַנקרייך איז צעבראָכן געוואָרן פון היטלערז, און ענגלאַנד האָט זיך געגרייט צו אַן איבערפּאַל. די גאַנצע וועלט איז ווי פון עפעס אַ סאַטאַנישער האַנט אויפּגעהויבן געוואָרן פאַר די האָר און איז געבליבן הענגען אין דער פּוסטקייט פון דער הויך. אין אַזאַ צייט האָט מען נישט געקענט קומען צו דער אויסטראַלישער רעגירונג מיט קאָנסטרוקטיווע פּלענער. מען האָט זיך געמוזט אונטערנאַרטלעך מיט געדולד.... און צוגרייטן דעם נעקסטן שריט. און דאָס האָט געהייסן פאַר אונז: מעמאָראַנדום. דאָס האָט געזאָלט זיין אַ לענגערער דאָקומענט, געווענדעט צו דער פּעדעראַלער רעגירונג, וואָס זאָל צוזאַמענפאַסן אַלע אַרגומענטן פאַר דעם קימבערליי-פּראָיעקט און אָפּוואַרפן אַלע קעגן-אַרגומענטן. דער מעמאָראַנדום האָט געזאָלט געבן אַ גענויע באַ- שרייבונג פון די יסודות אויף וועלכע עס וועט זיין געבויט דער יידישער ישוב, און אויך דערמאָנען די אַלע צושטימונג-דער- קלערונגען, וואָס זענען אָפּגעגעבן געוואָרן פאַר דער זאַך אין

גאנץ אויסטראליע. עם האָט מיר גענומען נישט ווייניק צייט צוזאמענצושטעלן דעם טעקסט, אָבער די דורכארבעטונג פון זיין אינהאַלט האָט פאַרלאַנגט נאָך מער צייט און פאַרזיכטיקייט.

ווידעראַמאָל האָט בייווין גענומען זיך פאַר דער ארבעט. דאָסמאָל איז אונז געקומען צוהילף זיין שטאַטסמענישע דער-פאַרונג, זיין קעטניש פון די פּאָליטישע רעגירונגפאַרהעלטנישן אין לאַנד. ער האָט דעם דאָקומענט געהאַלטן ביי זיך אין דער היים, און מיר האָבן אויפּמערקזאַם דורכגענומען אַ פּונקט נאָך אַ פּונקט, נישט ווייניקער ווי פּופּציק פּונקטן צוזאַמען. איך פאַרשפּאַר צו זאָגן ווי וויכטיק זיינע באַמערקונגען זענען געווען. די גרעסטע באַדייטונג האָט ער אָבער, פאַרשטייט זיך, צוגעגעבן צו די צוויי לעצטע פּראַקטישע פּונקטן אין וועלכע מיר האָבן געהאַט צו פאַרמולירן אונזער פאַרשלאַג צו דער רעגירונג.

איך געדענק ווי ער איז אין זיין גאַנצער הויך געשטאַנען ביים אויוון פון זיין ריכטער־קאַבינעט און זיך מיישב געווען וועגן דער פאַרמעל—וואָס אייגנטלעך ווערט איצט פאַרלאַנגט? אַ דערלויבעניש צו שיקן קיין קימבערליי אַ פאַרשונדיקאַמיסיע? ניין, דאָס איז מעגלעך סירוווי-סיי, די רעגירונג קען נישט שטערן אין דעם... הויז דעם שיקן מיר נישט קיין קאַמיסיע כדי זי זאָל ערשט אַנטפּלעקן פאַר אונז די קימבערליי־געגענט; מיר קענען זי שוין און מיר ווייסן אז זי איז צוגעפאַסט פאַר קאַלאַניזאַציע. די קאַמיסיע זאָל נאָר גענויער אויספאַרשן די מעגלעכקייטן און צוגרייטן קאַנקרעטע פּלענער פאַר דער אַרבעט... נאָר וואָס דען? עם האָט נישט קיין זינען צו שיקן אַזאַ עקספּערטן־קאַמיסיע אויב מען האָט נישט פאַראויס די צושטימונג פון דער רעגירונג אויף אויפּצושטעלן דאָרטן אַ יידישן ישוב. די פּאָליטישע צו-שטימונג מוז פאַראויסגיין דער עקאָנאָמישער אויספאַרשונג... די רעגירונג קען נישט אָננעמען אַ באַשלוס וועגן אַ יידישן געד-שלאָסענעם ישוב אין אויסטראַליע בכלל; זי דאַרף אים אָננעמען בנוגע אַ רעאַלן פּראָיעקט: אין קימבערליי. אָבער דאָס מוז זי טאָן א י י ד ע ר מען שיקט די קאַמיסיע, אז נישט וועט די אַרבעט זיין אומזיכער. נישט נאָר וועט זי פאַרלאַנגען גרויסע

הוצאות, נאך זי וועט אויך ארויסרופן האַפּפּונגען אין דעם יידישן פּאָלק, און זיי וועלן נישט באַוואַרנט זיין אויף פּאַראַוים. נאָך אַ לענגערן ישובּ הדעת האָט ער געהאַלפּן שאַפּן די פּאַרמעל, וואָס זאָל זיין יוריסטיש קלאַר פאַר די מיניסטערן. זי האָט זיך אָנגעהערט אזוי:

„די פּרילאַנד-ליגע איז גרייט אָנצונעמען תּיכּף די נויטיקע שריט אויף צו באַשטימען די עקס-פּערטן-קאָמיסיע. זי פּילט זיך אָבער נישט באַרעכ-טיקט צו אזא שריט... אזוי לאַנג ווי זי האָט נישט די צוויכערונג אַז—אין פּאַל פּון אַ צופּרידנשטעלנדיקן באַריכט פּון דער קאָמיסיע—וועט די פּערע-ראַלע רעגירונג געבן איר הסכּמה צו דעם אריינקום פּון עמיגראַנטן כדי צו שאַפּן אַ יידישן ישובּ אין קימבערליי“.

ביי דער דאָזיקער פּאַרמעל האָבן מיר זיך געהאַלטן די גאַנצע צייט פּן קאַמפּיין. דערווייל אָבער האָט דער מעמאָראַנדום געדוּרט אוועקגעלייגט ווערן אויף דער פּאַליצע. דער קאַפּ איז נישט געלעגן דערביי.

אין יולי זענען אָנגעקומען קיין סידנעי דער פּרעמיער פּון מערבֿ-אויסטראַליע ווילקאָק מיט זיין פינאַנס-מיניסטער מר. ריד. דאָס איז געווען אַ גוטע געלעגנהייט אויף דורכצורעדן זיך מיט זיי נאָכאַמאָל און צו באַווייזן זיי אונזער דאָקומענט. צי וואָלט נישט ביוויזן גענומען אַנטייל אין דער באַגעגעניש? ער האָט גערן צוגעשטימט, און מיר האָבן זיך זאָלבעפּערט פּאַרזאַמלט אין אַ צימער פּון דעם אויסטראַליע-האַטעל ביי אַ גלעזל טיי. איך האָב געוואָלט הערן זיין מיינונג וועגן דעם ערשטן נוגע-בדבר, דעם פּרעמיער פּון קימבערליי-לאַנד, און אויך באַווייזן די מלוכה מענער פּון דאָרטן ווי דער „מזרח פּון אויסטראַליע“ איז אין דער זאַך פּאַראַינטערעסירט. דער שמועס איז געווען אַ געלונגענער, הונט ער איז פּאַרגעקומען אַביסל אין אַן אָפיציעלער אַטמאָספּערע. מען האָט גערעדט אין פּאַרויכטיקע פּראַזן, מען האָט מער געשוויגן ווי גערעדט. האָבן דאָך די ביידע מלוכה-מענער (ביוויזן און ווילקאָק) געהערט צו פּאַרשידענע פּאַרטייען. עס איז אָבער

דא באשטעטיקט געוואָרן, אז דער גאַנצער פּראָיעקט איז לטובת פון אויסטראַליע אַלס גאַנצעס. עס איז געווען א נחת צוצוהערן ווי ביווין האָט פאַרטראָטן אונזער זאָך: רואיק, מיושב'דיק, איבערצייגט. און וועגן דעם מעמאָראַנדרום גופא האָב איך אין א פּאָד וואָכן אַרום באַקומען פּאָלגנדיקן ברירה פון פרעמיער ווילקאָק (18/6/40):

„איך האָב געלייענט דעם טעקסט פונם מעמאָ-ראַנדרום, וועלכן איר ווילט צושטעלן צו דער פעדע-ראַלער רעגירונג, מיט גרויס אינטערעס. איך האָב עס אויך געגעבן צו מר. ווייז (דעם לאַנדווירט-שאַפּט־מיניסטער) און געבעטן אַרויסזאָגן זיין מיי-נונג. מיר ביידע זענען מיט דער מיינונג, אז אין דעם מעמאָראַנדרום איז נישטאָ קיין איין פונקט קעגן וועלכן אונזער רעגירונג (פון מערב־אויסט-ראַליע) זאָל זיין אַנטקעגן. מיר גלויבן, אז דער דאָ-קומענט דריקט אויס אין אַ זייער אויסגעצייכנטער פּאַרס די צילן און שטרעבונגען פון אייער „פּריי-לאַנד-ליגע“.

עס זענען פאַרגאַנגען אַ סך פיינלעכע וואָכן פון גאַרנישט טאָן, פון צוהערן זיך מיט האַרץ־קלאַפעניש צו די טעמפע מל-המהיָוֹלוֹת פון אייראָפּע. אָבער ווונדער איבער ווונדער. מען האָט אָנגעהויבן צוגעוויינען זיך צו די קולות וברקים פון דאָרטן, מען האָט איבערגעלעבט דעם ערשטן דערשיטערנדיקן שאַק און די רוטין האָט ווידער פאַמעלעך באַהערשט דאָס לעבן. ענגלאַנד האָט זיך כדחילו ורחימו געגרייט צו אַן אינוואַזיע; אָבער דאָ האָט מען עס קוים־קוים געפילט.

אַרום סוף יולי האָט מיר אַ פּריינט פון אונזער זאָך, סער הערבערט דושעפּ פון מעלבורן, געזאָגט, אז עס האָט נישט קיין זינען אָפּצולייגן פאַרהאַנדלונגען מיט דער רעגירונג. „איצט איז די שטימונג קעגן די פרעמדע? איז די רעגירונג פאַרטאָן אין מלחמה? איר וועט קיינמאָל נישט געפינען קיין פאַסיקע צייט אויב איר וועט זיך צוהערן צו אַזעלכע מאַטיוון. גייט און דער-לאַנגט אייער מעמאָראַנדרום.“ די אידעע איז מיר געפעלן געוואָרן

און איך האָב אָנגעפרעגט די מיינונג פון ביוויין'ען. גוט—האָט
ער געענטפערט—היינט אָונט טרעף איך זיך מיט מענזיס', און
איך וועל אים פרעגן צי ער וועט עפעס האָבן קעגן אריינברענגען
דעם פראַיעקט . . .

אויף מאַרגן אינדערפרי האָט ער מיר מיטגעטיילט און טע-
לעפאָן: GO AHEAD (גייט אָן מיט דער זאָך!) מענזיס קען,
פאַרשטייט זיך, גאָרנישט נישט צוזאָגן, אָבער איר קענט אריי-
ברענגען די פאַפירן צו דער רעגירונג . . . איך בין געווען
גליקלעך: נאָך אַ שריט פאַראוים! זאָל זיין אפילו אַז אין דער
איצטיקער מהומה וועלן זיי נישט געבן קיין ענטפער, אָבער זאָל
כאָטש דער ענין זיין אָביציעל פאַר זייערע אויגן.

בין איך באלד אָפגעפאָרן קיין מעלבורן, כדי איבערצוגעבן
די פאַפירן פערזענלעך צו מענזיס'. ביוויין האָט אים טעלע-
גראַפירט יועגן אַן אויפנאַמע פאַר מיר, און דעם 30 יולי איז
דאָס געווען אין די וויקטאָריע-באַראַקס.

עס זענען שפּעטער אונטערגעקומען נייע שוועריקייטן, וועל-
כע האָבן אָפגעהאַלטן דעם לויף פון אונזער זאָך. אָבער מיר איז
טייער דער געדאַנק, אַז ביוויין האָט געטאָן אַליץ וואָס נאָר מעג-
לעך כדי דעם ענין צו שטופן און צו באַשיצן.

:: :: :: ::

דערווילע איז זיין געזונט אַליץ מער און מער אונטערגע-
בראַכן געוואָרן. מען האָט פשוט געזען ווי שווער עס קומט אים
אָן צו האַלטן זיך מיט יענער ווערדע און פריינטלעכער קראַפט.
וועלכע האָט אים שטענדיק אויסגעצייכנט. ער האָט געמוזט
פאַרברענגען וואָכן און וואָכן אין שפיטאַל, אָבער אויך דאָרטן,
אויפן קראַנקגעט, האָט ער ממשיך געווען זיין גייסטיק לעבן און
טראַכטן ווי אויף דער פריי. איך פלעג אים באַזוכן פון צייט צו
צייט, און נישט קענען אָפּוונדערן זיך פון דעם שטאַרקן ווילן
צום לעבן, וואָס האָט זיך אַנטפלעקט אין אים. אַ פריינטלעכער,
ליבלעכער שמייכל אויפן פנים תמיד, נישט געקוקט אויף די
יסורים.

דעם ערשטן יאַנואַר 1941 בין איך געקומען ווידער אים

זען. עס איז געווען א פאך טעג נאך א שווערער אפעראציע, וועלכע ער האָט דורכגעמאַכט. די הויכע, שווער-ערנסטע, אין וויסן געהילטע קראַנקען-שוועסטער האָט מיר אַרײַנגעפירט אין זיין צימער. הויך אויף די קישנס, אין דעם האַלבטונגעלן רוים, האָב איך אים דערזען און כמעט ווי נישט דערקענט. אזוי שטאַרק איז זיין געזיכט געווען פאַרצערט און בלייך, די אויגן פאַרמאַכט. אָבער ווי נאָר ער האָט דערזען דעם גאַסט, האָט זיך דער שמייכל ווידער באַוווּזן ביי אים, און מיט אַן אויסגעדאַר-טער, קאַלך-ווייסער האַנט האָט ער מיך געכעטן זיצן.—ווי גייט אייך?—האָב איך אַרויסגעפליסטערט, און ער האָט מיט אַן אומד-דערוואַרטעט זיכערער שטים געזאָגט: שוין גוט... א שווערע אפעראציע געווען... איצט וועל איך שוין האָבן א פאך רואיקע יאָר... איך וועל דאָ בלייבן נאָר א פאך וואָכן, דערנאָך פאך איך אַפּרוען זיך, כ'וועל כאַפּן פיש . . .

און דערנאָך, ווי שטענדיק, האָט זיך אָנגעהויבן א געשפרעך וועגן אַלגעמיינע ענינים. איך האָב דערציילט אַז דאָ נישט לאַנג האָב איך בייגעוווּנט א פראָטעסט-פאַרזאַמלונג פון אַרבעטער קעגן נייעם בודזשעט. האָט מיך געווונדערט אַז אַלע דערנער, אַלע אַן אויסנאַם, האָבן באַהאַנדלט די לויף-אייזשטייער פראַגן נאָר פון מאַטעריעלן שטאַנדפונקט אַליין. אזוי ווי דער מאַטעריעלער ווײַלטאַג וואַלט געווען א צוועק פאַר זיך אַליין און נישט קיין אינסטרומענט פאַר א גייסטיקן לעבן...

האָט ער געשמייכלט און פאַמעלעך רעדנדיק געענטפערט: — אזוי איז עס טאַקע. אונזער פאַלק טראַכט ווייניק פון גייסטיקע צוועקן. איר קענט עס דערקלערן דורך אונזער גאַנצער געשיכטע. די מענטשן האָבן דאָ געהאַט א לייכט לעבן, א גאַנצן קאָנטינענט פאַר זיך אַליין. עס וואַלט געווען פאַלש צו זאָגן, אַז אויסטראַליע איז א זײַער רייך לאַנד, אָבער דאָ איז געווען גענוג שפע פאַר דער באַפעלקערונג... צו דעם האָבן זיי זיך באַ-שיצט פון אַלע מעגלעכע זייטן. מען האָט איינגעפירט די פאַלץ-טיק פון „ווייס אויסטראַליע“ כדי צו האַלטן פון דערווייטנס בײַ-ליקע אַרבעט פון די פאַרביקע פעלקער. מען האָט איינגעפירט אַ הויכן טאַרײַסיסטעם צו באַשיצן די היימישע אינדוסטריע. אַט

אזוי האָבן זיי געלעבט פאר זיך אליין. די אַרבעטער למשל האָבן זיך מיט אַ כיוון אָפגעזונדערט פון דער אַלגעמיינער געזעלשאַפט. נעמט דערצו אין באַטראַכט דעם פיינעם קלימאַט, די ווונדער- באַרע ים־ברעגעס, די שטראַלנדיקע זון, וואָס דאָס אַלץ האָט פאַר- שאַפט אונזער פּאָלק אַ גוטן לעבן. עס איז נישט געווען קיין באַ- דאַרף פאַר גייסטיקע זאַכן...

ער האָט גערעדט שטיל, פאַמעלעך, מיט אַ קלאַרער לאַנגיק. עס האָט זיך געקאַנט דוכטן, אַז ער פאַראורטיילט זיין פּאָלק. אָבער דאָ האָט זיין געזיכט אויפגעלויכטן מיט זיין שטענדיקן ליבן שמייכל, און ער האָט פאַרגעזעצט:

— פונדעסטוועגן זענען זיי אַ פיינע חברה, גוטע מענטשן. גרויסמוטיק, גרייט צו העלפן, אפילו צו קרבנות. אַן אויסט- ראַליער וועט טאָן אַן אַ שיעור פאַר אַ פריינט ווען יענער איז אין אַ צרה, — באַזונדערס איז עס אזוי אין די אָפגעלעגענע געגענטן. זיי וועלן זיך מקריב זיין צו ראַטעווען אַ מענטשן וואָס טרינקט זיך. זיי זענען געווען מוטיק בעת דער מלחמה... אַ פיינע כאַראַקטער! אָבער עס ליגן זיי נישט אין קאַפּ קיין אַ י ד ע ע און אַ סיסטעם פון עטישע אידעען, ווי איר זאָגט — שוין אוראיי- נישט. די צרה מיט זיי איז, וואָס זיי האָבן קיינמאָל נישט גע- האַט קיין ריכטיקע צרות...

האָב איך דערמאָנט, אַז עס זענען דאָ גענוג סמנים אויך פון אַן ערנסטן טיפּ אויסטראַליער. נעמט למשל די גרויסע טאַג־ציי- טונגען אין פּערט, „דער וועסט־אויסטראַליען“, זי האָט אַן אומ- געהויערע צירקולאַציע פון זיבציק טויזנט איי אַ באַפעלקערונג פון 460,000. זי האָט זייער אַ הויכן קולטורעלן ניוואַ אין אַלע הינזיכטן, און זי איז פאַקטיש דאָס איינציקע פאַרשפרייטע אין לאַנד בלאַט. פאַר דער גאַנצער באַפעלקערונג איז דאָס איינגט- לעך די צייטונג. צי שפיגלט עס נישט אָפּ אַ העכערע מדרגה פון קולטור?

אויף דערויף האָט ער ווידער מיט זיין שטילן סקעפטישן שמייכל געענטפּערט:

— נישט אַלעמאָל שפיגלט עס אָפּ. צייטונגען זענען דאָך געבויט אויף די איינקונפטן פון די אַנאַנסן. אויב דער „וועסט-

אויסטרעאליען" איז די איינציקע גרויסע צייטונג דאָרטן, באַקומט זי, הייסט עס, אַלע אַנאַנסן. דער עולם גויטיקט זיך אין זיי און ער מוז קויפן די צייטונג. די גרינדונג פון אַן אנדער בלאַט— קעגן דעם ערשטן—איז הוינט צוטאָג צו קאַסטשפּיליג. עס איז אזוי אויך אין סידנעי. היות ווי דער „סידנעי מאָרנינג העראָלד" איז די עלטסטע צייטונג דאָ אויפן פּלאַץ (מען רופט זי „די באַ- בעשי") מיט אַ הויכן פּרעסטיוזש, פּליסן אַלע אַנאַנסן אַרײַן צו איר. דער עולם קויפט זי טאַקע צוליב דעם, נישט צוליב אירע לייט-אַרטיקלען . . .

— אפשר זייט איר גערעכט, (האָב איך געמוזט צוגעבן). איך דערמאָן זיך אַ סצענע אין דעם איינציקן האַטעל אין ווינדהעם, אין קימבערליי. נאָכדעם ווי איך האָב שוין פאַרבראַכט אַ פּאַר וואָכן אין די טיפּענישן פון קימבערליי, האָב איך שטאַרק גע- לעכצט נאָך אַ צייטונג. קוים אַרײַנגעפּאַלן אין האַטעל האָב איך געבעטן ביים אייגנטימער אַביסל צייטונגען פאַר דער פאַרגאַנג- גענער צייט. ער האָט מיר אַרײַנגעבראַכט אייניקע נומערן טאַקע פון „וועסט-אויסטרעאליען", אָבער קענטיק נישט געלייענטע; אַ פאַר פון זיי אפילו נישט געעפנטע. אַז איך האָב זיך געוונדערט, האָט ער געזאָגט, אַז זיי הערן די נייעס פון ראַדיאָ... מסתמא דאַרפן זיי נישט די „לייט-אַרטיקלען".

איך האָב פאַרלאָזן ביוויין'ען אין אַ גוטער שטימונג, אָנגעד- שטעקט מיט זיין האַפנונג אויף לעבן. אָבער אַז אין אַ וואָך אַרום האָט בישאָפּ פּילטשער און איך געוואָלט אים ווידער באַזוכן, האָבן מיר זיך אָנגעשטויסן אויף אַ פאַרלעגנהייט פון דער אוי- בער-שוועסטער. דער קראַנקער האָט פאַר דער צייט געהאַט אַ שווערן אַנפאַל. אָבער ער האָט געוואָלט אונז זען אויף אַ וויילע. אין דעם פאַרטונקלטן צימער, אין דער מיט שאַרפע ריחות אָנ- געלאָדענער לופט האָב איך דערזען אויפן בעט אַ חולה מסוכן. ער האָט מיט מי אויפגעעפנט די אויגן, אַ בלייבער שמיכל האָט זיך באַוווּזן אויף זיין געזיכט, ער האָט אונז געזאָגט אַ פאַר ווער- טער. מיר זענען אַרויס פון דאָרטן מיט זייער אַ שווערן פאַר- געפיל. ווי נאָר אנדערש פון דעם לעבחהפטן שמועס מיט אַ פאַר טעג צוריק.

אין א זעקס וואָכן אַרום, אז ער איז ווידער געווען ביי זיך
אינדערהיים, האָב איך אָנגעפרעגט דורכן טעלעפאָן צי איך מעג
קומען. די קראַנקשוועסטער האָט מיר געזאָגט, אז ער פילט
זיך שוואַך, אָבער זי וועט אים פרעגן וועגן מיר. —יאָ— האָט זי
באלד געלאָזט וויסן, ער בעט מיך אַריבערקומען... איך האָב אים
געפונען אין בעט, אויסגעצויגן, מיט אַ טויט־בלאַסן פנים און
אויסגעטריקנטן קערפער. אָבער ער האָט מיך תיכף באַגריסט מיט
די ווערטער: איך בין צופרידן, זייער צופרידן צו זען אייך...
אויף מיין פראַגע ווי ער פילט זיך, האָט ער, ווי שטענדיק, גע-
טראַרעט זיך צו ענטפערן מיט מוט: נישקשה, איך האָב געשלאָפן
די נאַכט... אָבער עס איז מיר שווער צו עסן... איך ווייס נישט
פאַרוואָס...

די שוועסטער האָט מיך געבעטן צו פאַרבלייבן נישט מער
ווי אַ צען מינוט, כדי ער זאָל זיך נישט אָנשטרענגען. אָבער ער
האָט זיך דערווילע אויפגעמינטערט און גענומען רעדן. די ווער-
טער זענען אַרויסגעשטויסן געוואָרן מיט מי, אָבער עס האָט גע-
רעט אַ מענטש מיטן פולן כּה פון באַוווסטזיין. ער האָט מיך
געפרעגט וועגן דעם מצב פון קימבערליי-ענין און איז אַריבער
צו רעדן וועגן דער שווערער לאַגע אין דער וועלט, וועגן די אומ-
פאַרצייַלעכע פעלערן, וואָס זענען געמאַכט געוואָרן. ווייזט אויס,
די אויפגעזאַמלטע דערפאַרונג פון דער געשיכטע לערנט נישט
די מענטשלעכע ראַסע... יעטועדער דור מאַכט דורך די דערפאַרונג
גען פאַר זיך אויפסיי, נישט נעמענדיק אין באַטראַכט די מוסר-
השכל'ס פון די פריערדיקע דורות...

— אָבער — האָב איך אַריינגעוואָרפן — געדענקען זיי דען
נישט די געוועזענע געשיכטע?

— געוויס, אָבער וואָס העלפט דאָס? זכרון און קענטעניש
מוזן דאָך זיין פירער פאַר פראַקטישער טעטיקייט... מען קען גע-
פינען אין דער געשיכטע אַ סך פאַראַלעלן צו דער איצטיקער
וועלט־לאַגע. און גריכנלאַנד, אין רוים, אין אַנדערע לענדער...
אזוי איז עס אויך אין פּריוואַטן לעבן. קיינער לעבט נישט מיט
דער דערפאַרונג פון אַנדערן.

— מיר, עלטערן — האָב איך מוסיף געווען — זעען עס

תיכף ווען עס קומט צו די ליבע-און התונה-פראגן פון אונזערע קינדער. זיי ווילן זייער זעלטן רעכענען זיך מיט אונזערע דער-פארונגען און אויספירן.

בייווין האָט מיט פאַרשטענדעניש געשמייכלט און האָט ווייטער גערעדט: איך בין נישט פעסימיסטיש... איך וואָלט נישט אַרויסגעזאָגט אָפּן אַזעלכע געדאַנקען... נעמט טאַקע למשל די מלחמה, די מאָראַלישע אַטמאָספּער אויף די ביידע זייטן. מיר קענען זיי גוט און מיר פאַראַכטן די נאַצישע מאַטיוון, אָבער די העכערע מאַטיוון אויף דער אַנדערער זייט קומען נישט אַרויס מיט אַ גייסטיקער קלאַרקייט און זיילישער טיפּקייט ווי מען וואָלט געדאַרפט דערוואַרטן. פון אַלצדינג ווערט אַזוי גיך אַ רוטינ-זאַך. יאָ... אַזוי איז עס דערווילע... עס איז שוין אַ לאַנגע צייט אוועק זינט מיר האָבן געזען אין דער ענגלישער פּאָליטיק אַן עכטע מאָראַלישע באַגרינדונג פון אַ מלחמה. אין 1877 האָט גלאַדסטאָן געגעבן אַ מאָראַלישע באַרעכטיקונג פאַר דעם טערי-קישן קריג, ער האָט געפּאָדערט די אַרויסטרייבונג פון די טערקן פון אייראָפּע צוליב די פאַרפּאָלונג פון די אַרמענער... און ער האָט דעמאָלט מיטגעריסן מיט זיך גאַנץ ענגלאַנד...

די קראַנקשוועסטער איז מיט אַ שווייגנדיקן פאַרווורף צור-געגאַנגען צום בעט. איך האָב פאַרשטאַנען אַז מען מוז גיין. עס איז געווען אַזאַ געוואַלטיקע סתירה צווישן דער שיינער נאַ-טור אַרום דעם הויז, צווישן דעם בלויען ים-שטח, אויף וועלכן בייווין פּלעגט ליבן צו קוקן בעת ער פּלעגט אַרומגעוויקלט זיצן אויף אַ שטול, און דעם אומגליק וואָס האָט אַזוי אָפּן געשוועבט אַרום דעם מענטשן.

יעדעס מאָל, ווען איך פּלעג אים זען אין די פּאָלנדיקע וואַכן האָב איך געמערקט ווי דער קערפּער שרומפט איין אַלץ מער, ווי די הענט ווערן אַלץ אויסגעדאַרטער, ווי דאָס געזיכט כּלאַסער און כּלאַסער.

דערוויל איז אַרויס פון דרוק זיין בוך וועגן דעם לעבן און שאַפּן פון דעם באַרימטן אויסטראַלישן שטאַטסמאַן, דעם ער-לעבן דעמאָקראַט סער הענרי פאַרקס. דאָס בוך איז צוזאַמענגע-שטעלט געוואָרן פון פאַרטראַגן, וועלכע בייווין האָט געזאָלט

האלטן אין ברוזבין, וועלכע מען האָט אָבער פאַרגעלייענט דאָרטן צוליב זיין קראַנקהייט. דאָס קליינע ווערק (פון 68 זייטן) איז געווען אַ מייסטערהאַפטע שילדערונג פון אַ פיינעם מענטש מיט דער פען פון אַן אַנדערן זייליש־נאָענטן מענטשן. אַז בייזוין האָט עס מיר צוגעשיקט, האָב איך אים געענטפערט מיט אַ בריוו:

סידנעי, 4טן מאי, 1941.

מיין זייער ליבער סער טאָמאַס.

נעמט אָן, ביטע, מיין האַרציקן דאַנק פאַרן צושיקן אייער בוך וועגן סער הענרי פאַרקס. איך האָב עס געלייענט אין כתב יד, און איצט ווידער אַמאָל אין געדרוקטער פאַרם. ביידע מאָל בין איך געשטאַנען אונטער דעם איינדרוק פון דער אויסערגע־וויינלעכער ערלעכקייט און צניעות פון אייער ווערק.

פאַר מיר איז עס מער ווי אַ ביאָגראַפיע פון אַ גרויסן אויס־טראַלישן פּאָליטיקער. עס איז גלייכצייטיק אַן אומבאַאַבזיכטיק־טע אויטאָ־ביאָגראַפיע פון אייך אליין. לייענענדיק דאָס בוך אָטעם איך אריין די פרישע לופט פון געזונטע און עכטע דעמאָ־קראַטישע אידעען פון עבר; אָבער נישט דאָס אליין. עס דוכט מיר, אַז איך הער זיך צו אין דער זעלביקער צייט צו אייערע שמועסן וועגן די פראַגן פון אונזער פאַרקריפלטער עפאָכע. ווי שטאַרק געפּעלט מיר יענע שטעלע אין אייער בוך וווּ איר דער־ציילט אונז ווי „פאַרקס האָט מסתמא פאַרגעסן זיין דרך ארץ פאַר דעם קאָנסטיטוציאָנעלן פּרינציפּ." איר פאַראורטיילט זיין טאַט וועלכע ער האָט דורכגעפירט אונטער דעם דרוק פון דער עפנט־לעכער מיינונג. דאָס אַזוי־גערופענע געזעץ פון דער דעהאַלטונג פון דער געזעלשאַפט טאָר בשום אופן נישט אונטערדריקן דאָס מאַראַלישע געזעץ פון דער מענטשהייט — האָט איר אונטער־שטראַכן.

אָט דאָס איז אַזוי טייער צו מיר אין אייער פּערזענלעכקייט און לעבנס־פּילאָזאָפיע. איך צווייפל נישט: אַזוי לאַנג ווי אָט די אידעען וועלן באַהערשן די מענטשן פון דער בריטישער אימ־פּעריע, וועט קיין היטלעריזם אָדער אַנדערע פיינט פון דעם מענטשן־געשלעכט נישט קומן צו אַ נצחון.

אָבער איך דארף נישט אריינלאָזן זיך איצט אין פילאָזאָפֿיע
שע ספעקולאָצעס. די ערשטע און וויכטיקסטע פראַגע איז אַז
איר זאָלט וואָס גיכער געזונט ווערן און צוריקקערן זיך צו אייער
רע פליכטן אין פאָלק. איך האָב נאָר געוואָלט זאָגן אייך ווי
דאנקבאר איך בין פאר אַט דער פיינער שילדערונג פון פארקס'ן
הינטער וועלכער איך האָב געזען דאָס געזיכט פון אַן אנדערן
גרויסן אויסטראַליער און הומאַניסט.
אייער אין פריינטשאַפט, י. ש.

:: :: :: ::

דערנאָך זענען געקומען די אומפאַרמיידלעכע לעצטע וואָכן.
איך האָב נישט געטאַרט אים שטערן מיט מיין קימבערלייזאַך;
מיר פלעגן אויך נישט רעדן לעצטנס וועגן דעם. ארום סוף יוני
האָב איך געזאָלט אַריבערכאַפן זיך אויף אַ פאָר טעג קיין קאַנ-
בעראַ, כדי אונטערצושטופן אונזער שווער זיך באַוועגנדיקן וואָגן.
האָב איך געמוזט זאָגן וועגן דעם בייזוי'ען — און דערצו האָב
איך אומבאַווסטיניק מורא געהאַט פאר זיין לעבן. ער האָט
ווידער דורך דער קראַנקשוועסטער געלאָרן מיך צו זיך. איך
האָב דאָס מאַל אויף אַן אמת דערשראַקן זיך פאר דעם בילד.
אין זיין געזיכט איז נישט געווען קיין איין טראָפן בלוט, ער האָט
מיט שווערקייט אַרויסגעערעדט אַ וואָרט נאָך אַ וואָרט. פונדעסט-
וועגן איז געווען די זעלביקע קלאַרקייט און אפילו ענערגיע אין
זיין רעדן.

פאַרשטייט זיך די הויפט־טעמע איז געווען רוסלאַנד'ס אריינ-
טריט אין דער מלחמה, מיט אַ פאָר טעג צוריק. האָט ער געזאָגט
מיט צופרידנקייט: זינט אַט דער געשעעניש בין איך באַפרייט
געוואָרן פון מורא האָבן צו עפענען אַ צייטונג... איך האָב זיך
שטענדיק געשראַקן פאר די מעגלעכע שרעקלעכע נייעס... איצט
איז עס אַריבער... איך האָב מער קיין מורא נישט צו עפענען
די צייטונג אינדערפרי . . .

איך : איך פיל זיך אויך מאַראַליש דערלייכטערט זינט דער
שטורמדיקער געשעעניש פון לעצטן זונטיק (22טן יוני). ווייזט
אויס, עס איז דאָ גערעכטיקייט אין דער געשיכטע. וועט דער

באָלשעוויזם איצט נעמען אָנטייל אין דער צעשמערונג פון היטל-
לערן, וועט עס געשען מיט דער הילף פון ענגלאַנד און אַמעריק-
ע, און דאָס קען ברענגען צו אַ גוטער ענדערונג אין רוסלאַנד
גופא.

ע ר : יאָ, דער באָלשעוויזם האָט געלעבט די גאַנצע צייט
ווי אין אַ מדבר... ער וועט אפשר פאַרענדערן זיך, אָבער איך
האָב מורא אז טשערטשי'ל האָט אַביסל אַריבערגעכאַפט די מאָס
אין זיין ענטוויאַסטישער רעדע פאַר רוסלאַנד... מיר וואָלטן גע-
דאַרפט זיין פאַרויסקער . . .

א י ד : אָבער ווי פיין איז געווען די שטעלע אין זיין רעדע,
ווי ער האָט באַדויערט אין פאַראויס די רוסישע פרויען און קינד-
דער, וואָס וועלן איצט אָנהויבן לייַדן. ער איז מסתמא געווען
באמת פאַרכאַפט פון געפילן יענע נאַכט ביי דער נייער ווענדונג
פון דער געשיכטע. (בייווין האָט מיט צושטימונג צוגעשאַקלט
מיטן קאַפּ) אַזעלכע געפיל-אויסברוכן געדענקען זיך לאַנג אין
באַציאונגען פון פעלקער . . .

ע ר : היטלער'ס מאַרש אויף רוסלאַנד קען אַרויסרופן נייע
פּאָלגן אין אייראָפּע . . . די אַלע קליינע מלוכות, וואָס זענען
פון אים געוואָרן אונטעריאַכט האָבן שוין געהאַט ווי איינגעווי-
ליקט אין זיין „נייער אָרדנונג"... איצט, אַ דאַנק זיין געפערלע-
כער אַוואַנטורע, ווערט דער גאַנצער באַדן פון אייראָפּע וואַקל-
דיק... די קליינע שטאַטן ווערן אומזיכער פאַר היטלערן.

א י ד : אַ טשיקאָווער פונקט איז פאַר וואָס האָט ער
זיך פּלוצים אויסגעדרויט קעגן רוסלאַנד אין אַ מאַמענט ווען ער
האָט זיך געהאַט אַזוי קלאַר קאַנצענטרירט אויפן גאַנצן מזרח?
דער עקשנות'דיקער ווידערשטאַנד אין גריכנלאַנד און קריט איז
געווען באַרעכטיקט: ער האָט אים באַוויזן אַז ער וועט נישט
האָבן קיין ליכטיקן מאַרש פאַראויס. האָט ער זיך אַריבערגעוואָרפן
אויף אַן אַנדערן פּלאַן . . .

ע ר : יאָ, אפשר אַזוי... דאָס איז מיר נישט איינגעפאַלן.
איך האָב דערפון פאַרשטאַנען, אַז ער טראַכט אַקטיוו און
קלאַר די גאַנצע צייט וואָס ער ליגט און דרעמלט מיט זיך אליין.
שפעטער האָב איך געפּרעגט צי ער האָט דערהאַלטן מיין דאַנק?

בריה פאר זיין בוך. ער האָט זיך מיט אַ לעבעדיקער באַוועגונג אָפּגערופּן: „אודאי, און איך בין געווען אזוי שטאַלץ... באמת אזוי שטאַלץ דערמיט... איך האָב נאָר נישט געקענט ענטפּערן"... אז ער האָט דערהערט אַז אויף מיין עקזעמפּלאַר פון זיין בוך איז נישט געווען זיין ווידמונג, האָט ער זיך פאַרווונדערט און אפילו אויפגעגענט. ווי אזוי איז דאָס געשען. אָבער ער וויל עס תיכף אָנשרייבן דאָ אויף אַן אַרט...

מיט ציטערנדיקע הענט האָט ער זיך גענומען ציען צום דער-בייאיקן פענסטער, וווּ עס איז געלעגן זיין פּאַפּירמאַפע. איך האָב עס אים דערלאָנגט, און מיט שוועריקייטן האָט ער אָנגע-קריצלט אַ פּאַר ווערטער אויפּן בוך: צו מיין פּריינט, דר. שטיינ-בערג, מיט וואַרעמע גרוסן, פון ט. ר. ביוויין, מאי 1941. ער האָט זיך צוריקגעוואָרפּן אויפּן קישן, פּאַרמאַכט די אויגן און דערנאָך געזאָגט: איך האָב באַקומען אַן אַנדערן פּריינטלעכן בריף וועגן מיין בוך, פון מר. מענזיס'ן....

ער האָט אַרויסגעזוכט דעם בריף פון זיין מאַפע און מיר פּאַמעלעך עס צוגעטראַגן. עס איז געווען אַ זייער וואַרעמער, זייער באַרעדעוודיקער בריף וועגן ביוויין'ס באַטייט אין לאַנד, און עס האָט אַנטהאַלטן די ווערטער: אויב עס זענען פּאַראַן וועלכע נישט איז גייסטיקע פונקען אין מיין טעטיקייט, זענען זיי געקומען און האָבן זיך אַנטוויקלט אונטער אַ י י ע ד ווירקונג.

פיר טעג שפּעטער בין איך ווידער געקומען צו אים, גלייך נאָך מיין צוריקקער פון קאַנבעראַ. ער האָט זיך גראד געהאַט אויפגעכאַפט פון זיין שווערן דרעמל. איך בין שטיל געזעסן ביי זיין בעט. — האָב איך געשטערט? — „ניין, איך בין צו-פּרידן צו זען איך"...

האָב איך אים בקיצור באַריכטעט וועגן מייע אַינדרוקן פון דער רייזע, וועגן שמועס מיט ווילקאָק'ן און אַנדערע. ער האָט מיט סימפּאַטיע צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ. צי קען איך ברענגן גען צו אים שפּעטער דעם טעקסט פון אַ בריף צו מענזיס'ן? — אודאי!.... ווען נאָר איך האַלט אַז ער קען עפעס העלפּן זאָל איך ברענגען... — דערנאָך האָט ער פּאַמעלעך, מיט אָפּגעהאַטע

ווערטער גענומען דערצוילן אז מיט א טאג פריער האָט אים באַ-
זוכט מענזים און פאַרבראַכט נעבן זיין בעט אנדערטהאלבן שעה
צייט. „איך בין געווען זייער צופרידן מיט דעם וואָס ער האָט
מיר דערצוילט וועגן ענגלאַנד... (מענזים איז אַקאַרשט געווען
געקומען צוריק פון דער רייזע קיין ענגלאַנד). ער איז אזוי קרעפּ-
טיק, אין אַ גוטער שטימונג, אָט טאַקע אומדערשיטערט ווי אַ
פעלד... געוויס, עס זענען פאַראַן אַ סך חסרונות אין דער אַדמי-
ניסטראַציע דאָרטן, אָבער די זאַך גייט פאַראַויס.. טשערטשיל
איז די גרעסטע מאַכט... ער האָט אַפילו צופיל אויף זיינע פליי-
צעס און דאָס פירט דערצו אַז... (דאָ האָט ער אַראָפּגעלאָזן זיין
שטים נאָך טיפער און געזאָגט פאַרטרוילעך): אייגנטלעך טאָר
איך נישט רעדן וועגן דעם...

איך האָב מיט אַ שמויכל צוגעשאַקלט און געזאָגט אַז איך
פאַרשטיי. ער האָט נישט געזאָלט אַרויסווייזן קיין גרעסערן צו-
טרוי. און פלוצים האָט ער, אזוי ווי אַנטשולדיקענדיק זיך, גע-
זאָגט: קימבערליי האָב איך נישט באַרירט מיט אים... עס איז
מיר נישט געקומען צו רירד...

און ווידער צוריק צו רוסלאַנד. ער האָט דערמאָנט מענ-
זים/עס אַ זאָג: אויב רוסלאַנד וועט נאָר אויסהאַלטן דריי וואַכן...
דריי וואַכן? — האָב איך געפרעגט. — די טעג בין איך געגאָנג-
גען אין געזעט מיט אַ פריינט: ער זאָל מיר צאָלן אַ שילינג פאַר
יעדן טאָג, נאָך דעם ערשטן חודש פון דעם רוסישדייטשן קריג,
וואָס היטלער וועט נישט איינגעמען מאַסקווע... איך וועל
אַנזאַמלען אַ פאַרמעגן.

ער האָט מיר געשמויכלט; די קראַנקשוועסטער איז שטום
אריינגעקומען. איך האָב פון אים גענומען אַפשייד...
און מער האָב איך אים נישט געזען.

אין אויגוסט דעם 31טן איז סער טאַמאַן ביוויין אַוועק פון
דער וועלט. איך האָב זיך אָנגעשטויסן אָן דער ידיעה פלוצים
אין דער צייטונג ווען איך בין געווען אין מעלברון. וואָס האָט
מען געקאָנט טאָן אין דער ערשטער מינוט פון ווייטאַק? האָב
איך געשיקט זיין פרוי, לידי ביוויין, אַ טעלעגראַמע:
„קיינע ווערטער קענען נישט באַשרייבן מיין צער

צוליב אוועקגיין פון סער טאָמאַסן, דעם גרויסן פרוינט פון דער מענטשהייט און דעם גרויסן אויס-טראַליער. מיר וועלן קיינמאָל נישט פאַרגעסן זיין שטראַלענדיקן נאָמען. מיטן גאַנצן האַרצן בין איך מיט אייך און מיט אייערע קינדער."

איך האָב נישט געקענט זיין ביי זיין לוייה, וועלכע איז, פאַר-שטייט זיך, פאַרגעקומען מיט גרויס פייערלעכקייט. אויף אַלע מלוכהגעביידעס זענען די פּאַנען געווען האַלב-אַראַפּגעלאָזן; א גרויסער עולם האָט אים באַגלייט צו דער ר. וואָלט דאָס יידישע פּאָלק שוין געוויסט וועגן אים וואָלט עס דאָרטן אויך געווען פאַרטראַטן. אָבער סיי-ווי-סוי וועט זיין נאָמען פאַרבלייבן ביי אונז. ווי דער „אויסטראַלישער יידישער פּאַרום" האָט געשריבן שפּעטער: מיר וועלן טאָן אַלץ וואָס מעגלעך כדי צו מאַכן דעם נאָמען פון בייווין'ען טייער צו די יידישע מאַסן אין דער גאַנצער וועלט; און אויב דער קימבערליי-שוב וועט אַמאָל געגרינדעט ווערן, איינס פון זיינע ישובים וועט טראַגן דעם נאָמען פון אַט דעם גרויסן אויסטראַליער.

:: :: :: ::

דער העכסטער שבח פאַר אַ מענטשן זענען אפשר די רייד און דאָקומענטן, וועלכע מען געפינט אין זיין ירושה. צוויי אַזעל-כע אַנטפּלעקונגען פון בייווין'ס פּערזאָן זענען מיר באַקאַנט געוואָרן און זיי זאָלן אַפּרונדיקן דאָס בילד פון דעם מאַן. דעם 30טן יולי, אַ חודש פאַר זיין טויט, איז זיך צוגנויפגעקומען די יערלעכע פאַרזאַמלונג פון איסטיטוט פאַר אינטערנאַציאָנאַלע ענינים אין סידנעי. בייווין אַלס פּרעזידענט, האָט צוגעשיקט צו די פאַרזאַמלטע אַ בריף, וואָס לייענט זיך ווי אַ גייסטיקער מעסטאַמענט:

„ . . . די שרעקלעכסטע מלחמה זינט די וועלט שטייט, טאָר זיך נישט פאַרענדיקן מיט אַ שלום געבויט אויף גייסטיקער פאַראַרעמונג, וועלכע פּאָלנט אַזוי אַפּט דער אַלגעמיינער צעשטערונג פון אַ קריג, אויף דעם פאַרלוסט פון אידעאַלן, אויף אַ

צינישן אומגלויבן אין דער מעגלעכקייט פון געד
 מינוואַמער אַרבעט לשם גרויסע צילן. מיר מוזן זיך
 איצט גרייטן עס זאָל נישט קומען דערצו. מיר מוזן
 פלאַנירן מיט דעם גלויבן, אז גוטסקייט, מוט און
 אַלטראַיזם זענען פונקט אַזעלכע רעאַלע און לעבע-
 דיקע שטריכן פון דער אַלגעמיינער מענטשלעכער
 נאַטור ווי די אַנטקעגנזעצטע מדות, און אז
 מענטשן זענען פעאיק אָפצורופן זיך אויף דער
 פאָדערונג פון די שענסטע און איידלסטע מדות
 טובות פונקט אזוי ווי אויף די נידעריקסטע און
 ברוטאַלע.

פון אונזער קענטניש פון די נויטן פון אַנ-
 דערע פעלקער, פון אונזער אַנדערקענונג אז דער
 מענטשלעכער מיל איז איינהייטלעך, אז די נאַציאָ-
 נאַלע ווירטשאַפטיסטיעמען זענען צונויפגע-
 פלאַכטן צווישן זיך (צי דאָס איז אויסטראַליע צי
 אויסלאַנד)—וואַקסט די האַפנונג אויף אַ נייער
 אָרדנונג פאַר אַלע פעלקער פון דער ערד. מיר מוזן
 צייכנען אַזא מין נאַציאָנאַלן לעבנס־ראַם אין
 וועלכן מענטשן זאָלן קענען לעבן און אַרבעטן,
 פאַרגעסנדיק די שייַדנוג פון קלאַס אָדער רייכטום,
 פון רעליגיע אָדער נאַציאָנאַליטעט; האַבנדיק אין
 זינען, ראשית כּל, די געמיינזאַמע מענטשלעכקייט.
 מיר מוזן אַרבעטן פאַר אַ נייער וועלט, אין וועלכער
 מענטשן וועלן פאַרשטיין אז ליבע, גערעכטיקייט,
 פרייהייט און ברידערלעכקייט זענען נישט פשוט
 פראַזן פון מוסר־זאָגער און פּאָליטישענס, נאָר זיי
 זענען רעאַליסטן, וועלכע קענען און מוזן ווערן
 פאַרקערפערט נישט נאָר אין אונזערע לעבנס אַלס
 יחידים, נאָר אויך אין אונזער נאַציאָנאַלער פּאָלי-
 טיק אַלס טייל פון אינטערנאַציאָנאַלער גאַנצקייט."

דעם 18טן דעצעמבער פון דעמזעלביקן יאָר האָט מען פאַר-
 עפנטלעכט אַ באַריכט וועגן דער ירושה וואָס ביווין האָט אי-

Bishop C. V. PILCHER

די אנדערע רעדנער וואָס האָבן פאַרטראַטן פאַרשידענע קריסט-
לעכע קירכן. צווישן זיי איז געווען אויך דער ביישאָף פּילטשער,
אַ מאַן פון אַ יאָר זעכציק, מיט אַ רונדן פּריש-פאַרביקן געזיכט,
מיט גרויע האָר ארום די שלייפן פון קאָפּ. זיין גאַנצער מהות
האָט געאַטעמט מיט זיילישער גוטסקייט און שטילקייט. כדי צו
קומען אויך אַנטקעגן, כדי צו דערמאָנען אויך אייער היים און
אייער שפּראַך—האָט ער געזאָגט—וועלן מיר דאָ באַלד זינגען
צוזאַמען אייער געליבט ווינאַכט-ליד: „שטילע נאַכט, הייליגע
נאַכט.“ אַ שטילער געמורמל ווי אַ קאַלעקטיווער זיפּץ האָט זיך
דורכגעטראָגן אין דעם עולם. דערוויילע האָט ער מיך באַמערקט
און איז גלייך צוגעקומען מיט אַ פּרוינטלעכן ברוך הבא. צי
וועל אויך נישט אַרויפגיין אויף דער בימה און אויך באַגריסן די
פּליטיים?—האָט ער מיר אָנגעבאַטן. איך האָב זיך באַשיידן אָפּ
געזאָגט, און ער האָט עס תּיכּף פאַרשטאַנען. אַ יוגע הויכע זינג-
גערין איז אַרויף אויף דעם פּאָדיום, אַן אנדער פּרוי האָט זיך
צוגעזעצט צו דער פּיאַנאָ, און די צארטע קלאַנגען פון דעם באַ-
דימטן ליד האָבן זיך פּאַמעלעך פאַרשפּרייט אין דעם זאַל. די
קלאַנגען, וואָס האָבן שטענדיק געוועקט טיפּן גלויביקן אָפּרום
אין די הערצער פון קריסטלעכע מענטשן האָבן איצט אכזריות-
דיק דערמאָנט אַן דער בלוטיקער היה אין דעם אַלטן דייטשן
פּאַטערלאַנד.

איך האָב זיך אַרומגעקוקט אויפּעמרקזאַמער און גענומען
זען געזיכטער. צי האָט זיך מיר געדוכט אַז זיי אַלע זענען גע-
ווען פאַרשאַטנט מיט אומעט? ווי אזוי זענען זיי פּליטיים? ווי
אזוי קומען זיי אַהער אין דעם אָונט? טייל פון זיי האָבן געמוזט
זיין קריסטן, וואָס אין זייער משפּחה איז געפּלאָסן יידיש בלוט.
זיי האָבן געליטן נישט צוליב זייער שולד. אָבער אַ טייל פון די
פאַרזאַמלטע זענען מסתּמא געווען יידן, וועלכע זענען געשטאַנען
פאַר דעם שוועל פון דער קירך אָדער האָבן אים שוין איבערגע-
טראָטן. אין זייער פאַרצווייפּלונג, אין דער גרויסער צעמישעניש
פון זייער אומגליק, זענען זיי אַוועק פון דעם פּאַלק וואָס האָט
זיי געבראַכט ליידן. צי זענען זיי דערמיט געענטער געוואָרן צו
יענער, גאָר באַזונדערער זיילישער וועלט, וואָס איז אַרומגענו-

מען געוואָרן דורך אַט דעם מעלאָדישן קריסטמעס-ליד? ווער קען דאָס זאָגן? אָבער עס זענען געווען אַ סך אומגליקלעכע, צעבראָ- כענע נשמות אין אַט דעם זינגענדיקן רוים.

דערנאָך האָט מען אונז אַלעמען געבעטן אַרונטערגיין אין אַ זאַל נידריקער צום אָוונט-עסן. העל ליכט האָט יום-טוב'דיק פאַרפליצט דאָס צימער, ווייס געדיקטע טישן האָבן געשטראַלט די געסט אַנטקעגן און אין זייער מיט איז געשטאַנען אַ הויכער, פאַרפּוצטער, באַזילבערטער און באַגילדעטער קריסטבוים. די פליטים פון דייטשלאַנד און עסטרייך זאָלן האָבן די פּולע אי- לוויע פון אַ קריסטמעס-נאַכט אין דער הימאַט. איך האָב נישט געקענט צוריקציען זיך; נאָך מער: בישאָף פּילטשער האָט מיך אַוועקגעזעצט ביים הויפט-טיש צווישן אים און דעם אַרצבישאָף טאָאָול פון סידנעי. מיר אַלע האָבן זיך אויפגעהויבן בעת דער לעצטער האָט געמאַכט אַ קורצע ברכה, און די באַשיידענע סעודה האָט זיך אָנגעהויבן. קיין אָפיציעלע רעדעס זענען מער נישט געהאַלטן געוואָרן; דער עולם האָט געקענט ווילן זיך גאַנץ פּריוואַט. די געדריקטקייט פון פּריער האָט אָפּגעלאָזן. אין אַ קורצע צייט אַרום האָב איך פאַרלאָזן דעם פּלאַץ.

עס וואָלט געווען אַ טעות צו מיינען, אַז דער בישאָף פּיל- טשער האָט געהאַט אין זינען וועלכע נישט איז פּראַקטיש- מיסיאָנערישע צוועקן. וואָס ווייטער איך האָב זיך מיט אים באַ- קענט, אַלץ מער איז געוואָרן קלאָר אַז דער הויפט-מאָטיוו פון זיין טעטיקייט איז געווען אַן אַנדערער, אַ טיפּערער. איך האָב געהאַט דעם בעסטן באַווייז דערצו גאָר אינגיכן. ער האָט אַרויס- געוויזן אַ באַזונדערן אינטערעס און סימפּאַטיע צו דעם קינד- בערליי-פּלאַן. גלייך ביים ערשטן שמועס האָט ער פאַרגעשלאָגן צו רופן אַ ספּעציעלע קאָנפּערענץ פון אַלע קריסטלעכע קירכן און סעקטעס (אחוץ קאַטאָליקן, וועלכע באַטייליקן זיך נישט אין אַזעלכע אסיפות) כדי צו געווינען זייער אונטערשטיצונג פאַר דער זאך. דעם 10טן יאַנואַר (1940) איז זי טאַקע פאַרגע- קומען אונטער זיין פאַרזיץ. אַרום אַ לאַנגן טיש זענען פון ביידע זייטן געזעסן פאַרשטייער פון דער אָפיציעלער ענגלישער קירך, פון די מעטאָדיסטן, די פּרעסביטעריאַנער, די סאַלוויישן-אַר-

מיי און אנדערע. פילטשער האָט אין זיין אריינפירווואָרט דער-
מאָנט אז סיי דער פריימעט פון אויסטראַליע—דער הויפט פון
דער ענגלישער קירך—האַלט פון דער זאך, סיי דער באקאנטער
בישאָף פון טשיטשעסטער (אין ענגלאַנד). קיין איין עכט-
קריסטלעכער מענטש קען זיך נישט פאַרהאַלטן אנדערש... נאָך
מיין רעדע זענען געשטעלט געוואָרן אַ ריי פראַגן, אַלע אין גייסט
פון פריינטשאַפט. איינער נאָך, אַ הויכער, ביינערדיקער מאַן, מיט
נערוועזע אויגן און זשעסטן, האָט אוועקגעשטעלט אַ קלאַר-
קשיה: צי וועט זיין דערלויבט אין דער יידישער קאָלאָניע אויפ-
צובויען אַ קירך פאַר די קריסטן? האָב איך געהאַלטן פאַר נוי-
טק צו געבן דעם איינציק-מעגלעכן ענטפער: דער ישוב וועט זיין,
לויט זיין נאַטור, אַ יידישער, ווייל ער וועט געבויט ווערן מיט
יידישער אַרבעט און כחות און קרבנות, אָבער ער וועט בשום
אופן נישט פאַרמאָכן די טויערן פאַר יעטווערן אויסטראַליער,
וואָס ווייל זיך דאָרטן שפעטער באַזעצן. און אז עס וועלן זיין
קריסטן, וואָס נויטיקן זיך אין אַ קירך, פאַרוואָס זאָלן זיי נישט
אויסבויען?

די פאַרזאַמלונג האָט אָנגענומען אַ רעזאָלוציע פון סימ-
פאַטיע און אונטערשטיצונג. אַ סך פון די אַנטיילנעמער זענען
צוגעקומען און געדאַנקט, צווישן זיי דער טיף-פראַגראַעסיווער
גייסטלעכער פרייזער. צופרידן און ממש שטראַלנדיק איז געווען
פילטשער. מיט אַ לצנות'דיקן שמייכל האָט ער מיר געזאָגט:
גוט, וואָס איר האָט אים אזוי געענטפערט! ער איז אַ פראַפּעס-
אַנעלער מיסיאָנער און זעט אומעטום געפאַרן פאַר דער קירך.
מען טאָר נישט צונויפמישן קימבערליי מיט אַזעלכע פראַגן.
זינט יענער צייט האָט זיך פאַרבונדן אַ פריינטשאַפט צווישן
אונז ביידן. איך האָב צום ערשטן מאָל געהאַט די געלעגנהייט
צוצוקומען נענטער צו אַ קריסטלעכן גייסטלעכן און איך האָב
אַ סך געלערנט.

אין רוסלאַנד אַמאָל, און פאַרשטייט זיך, ביי זיך אין יידישן
פאָלק, האָב איך געזען און באַקענט זיך מיט גייסטלעכע און
רבנים פון פאַרשידענע אַרטן. איך האָב זיך געטראָפן מיט
רוסישע גלחים, וואָס זענען געווען אַפיציעל פאַרשטייער פון אַ

רעאקציאָנערן צארן־רעזשים, האָבן אָבער זיך איבערגעגעבן צו די פליכטן פון דער רעוואָלוציע. פערציק פון זיי האָבן זיך אָפן דערקלערט פאַר סאָציאַל רעוואָלוציאָנערן אין דער צווייטער רוסישער דומע, און האָבן באַצאָלט דערפאַר מיטן פאַרלוסט פון זייער קירכלעכער ווערדע און חיונה בכלל. איך האָב זיך נאָך אָפטער געטראָפן מיט רבנים, וואָס האָבן אומדערשיטעדלעך גע־פירט אַ קאָנסערוואַטיווע, לעבנס־פרעמדע ליניע, נישט געקוקט אויף דעם וואָס דער יידישער מזל האָט גערופן מיט טויזנט קולות צו רעבעליאָן. נישט דאָ איז דער פּלאַץ צו פרעגן פאַר וואָס דאָס איז געווען אזוי. איצט האָב איך זיך דערגענטערט אַביסל צו די גייסטלעכע פון ענגלישן פּאָלק, וואָס האָט געלעבט נישט אין דער שטיקעניש פון אַ צאָרישן רוסלאַנד און נישט אין דעם קאָטאָסטראָפּאָלן אומרו פון יידישן לעבן, נאָר אין דער רואיקער, געזעטיקטער, זעלבסט־צופרידענער סביבה פון אַ ברי־טישער אימפעריע. צי זענען געווען צווישן זיי אומרואיקע גייס־טער, שטורם־פּויגל, וואָס שפירן די לידן פון זייער צייט און זענען אָנזאָגער אויף אַ בעסערער צוקונפט?

יא, עס זענען געווען אַזעלכע נישט ווייניק צווישן די ענג־לענדער און אויסטראַליער. פּאָרנדיק אַהער האָב איך געהאט מיט זיך עמפּעלונג־בריה צו אַ סך אויסטראַליער פון דעם אויבן־דערמאָנטן בישאָף פון טשיטשעסטער. מיר האָבן אין לאַנדאָן מיט טיפּער באַפרידיגונג געליענט זיינע מאָנענדיקע רעדעס וועגן די פּליטים אין דעם לאַרדן־הויז. אין יולי 1939 האָט ער געהאַלטן אַזאַ מין אויסשעפּנדיקע רעדע, פול מיט וויסן און מאַראַלישן מוט, אַז די „פּריילאַנד“־אַרגאַניזאַציע האָט זי אַרויסגעגעבן אַלס אַ בראַשור. פאַרשטייט זיך, אַז ער איז געוואָרן אַ פּריינט פון קימבערלי־פּראָיעקט. אַז איך האָב ביי אים געבעטן דעקאָ־מענדאַציעס צו זיינע פּריינט אין אויסטראַליע, האָט ער מיך איינגעלאָרן קומען צו אים אין זיין שטעטל ביי לאַנדאָן און צו־געזאָגט אַלע מעגלעכע הילף. דער נאָך יונגער מאַן, וואָס ווען נישט זיין פייערלעך־שוואַרצע קליידער וואָלט מען נישט דער־קענט אין אים דעם גלח, האָט מיט אַ שטילער, אומזוכטבאַרער התלהבות צוגעהערט און צוגעזאָגט. אין זיינע ברי־ה צו די אַרצ־

בישאָפן פון סידנעי און פערט האָט ער, צווישן אַנד. געשריבן:

„דר. שטיינבערג קומט קיין אויסטראַליע אין אויפֿטראַג פֿון דער פֿריילאַנד־ליגע, כדי אויסצור פֿאַרשן די מעגלעכקייטן פֿון אַ קאָלעקטיוון ישוב פֿון ייִדישע פֿליטים אין אויסטראַליע. איך גלויב נישט אז עמיצער, וואָס פֿאַרשטייט די געוואַלטיקע נויט פֿון שאַפֿן נייע היימען פֿאַר די וואָס זענען אַרויסגעשטופֿט געוואָרן פֿון דייטשלאַנד דורך די דאַס־געזעצן, וועט נישט צוהעלפֿן אין אַזאַ זאַך. איך בין איבערצייגט, אז אויך אייער באַציאונג צו אַזאַ פֿראַיעקט וועט זיין פֿול מיט סימפּאַטיע.

איך קען זיך נישט העלפֿן אָבער איך פֿיל, אז די אַלע פֿון אונז, וואָס באַלאַנגען צו דער בריִי טישער אימפּעריע טראַגן אַ באַזונדערע אַהריות; טיילווייז צוליב דעם גרויסן פֿאַרנעם פֿון אונזער אימפּעריע, טיילווייז צוליב דער ראַלע, וואָס אונז זער לאַנד האָט אויף זיך גענומען צו שפֿילן אין דעם מזל פֿון ייִדישן פֿאַלק בעת יענער מלחמה. איצט זענען זייערע נויטן אומענדלעך גרעסער. פֿאַר אַלץ וואָס איר וועט טאָן כדי צו פֿאַרווירק־לעכן דעם פֿראַיעקט דורך אייער פֿערזענלעכער טאַט, פֿאַרבינדונגען און אונטערשטיצונג, וועל איך אייך זיין אין דער העכסטער מאָס דאַנקבאַר. אייער, דושאַרדזש טשיטשעסטער.

אין פּאַלאַץ, 19טן אַפּריל, 1939.

בישאָפּ פֿילטשער האָט געהאַנדלֶט אין גייסט פֿון אָט דעם בריִי. די נויט, די מאַטעריעלע און די זיילישע נויט פֿון די פֿלי־טיים, איז אים נישט נאָר נאָענט; זי איז געוואָרן אַ שטיס פֿון זיין טאַג־מעגלעכן לעבן אין לויף פֿון יאָרן. ער האָט נישט נאָר געזען פֿאַר זיך—ווי למשל די שטאַטסמענער אָדער צייטונג־שרייבער—די געזעלשאַפֿטלעכע דערשיינונג פֿון REFUGEES נאָר ער האָט זיך אויסגעבונדן מיט דעם אינדיווידועלן שיקזאַל

פון אן איינצלנעם REFUGEE. צי האָט ער געהאַט דערהיי וועלכע נישט איז געדאַנקען פון מיסיאָנערטום, פון „כאַפן נשמות“ פאַר דער קירך? איך ווייס עס נישט. אפשר ווי ביי יעדן איבערגעגעבענעם דינער פון אַ באַוועגונג איז דער געדאַנק פון מאַכן פראַזעליטן פאַר זיין גלויבן געלעגן אינטער דער זיילישער אויבערפלאַך פון זיין טעטיקייט. אָבער ער האָט אזאַ פאַרהיי- לענעם ווונטש נישט נעמאַכט פאַר דעם הויפּט־מאַטיוו פון זיין אַרבעט; ער האָט נישט אויסגענוצט די זיילישע פּוין פון די ליידנדיקע פאַר דעם וויל פון זיין קירך.

אויב שוין יאָ מיסיאָנערטום האָט ער עס נישט פאַרוויק- לעכט אין יענער פאַרם פון אַקטיוון צורירן אָדער פּרייריקן, וואָס שטויסט אָפּ מענטשן, נאָר אין דער פאַרם פון מענטשן פריינטלעכער טאַט. אים איז געווען דער עיקר נישט דער מדרש, די קריסטלעכע דאַגמע, נאָר די מעשה, דער פּערזענלעכער ביי- שפּיל. ער האָט געהאַלטן אַן אין דעם שענדלעכן אומגליק, וואָס האָט זיך אַראָפּגעלאָזן אויף יידן אין דייטשלאַנד איז שולדיק אויך די קריסטלעכע וועלט. איצט איז פאַר איר געקומען די צייט, אין וועלכער זי מוז זיך ריינוואַשן פון דער שולד, מוז זיך רעהאַביליטירן לגבי די גערודפ'טע און געפלאַגטע. דאָס קען זי דערנרייבן נישט דורך ראַטעווען פרעמדע נשמות, נאָר, ראשית כּל, דורך ראַטעווען איר אייגענע נשמה. די קירך דאַרף עס זוכן דורך ערלעכער אַרבעט אין יענעם אומענדלעכן ים פון מענטש- לעכע צרות און טרערן, וואָס האָט באַקומען אזאַ שוואַך קליי- גענדיקן נאָמען: REFUGEE.

פּילטשער האָט איבערגענומען דעם פאַרויז אין דעם הילף- קאַמיטעט פאַר די אַזוי-גערופענע „נישט־אַרישע קריסטן“, וועל- כע זענען פאַרוואַגלט געוואָרן צוזאַמען מיט יידן. אָבער ער האָט אויפגעהאַלטן אין אַ דעליקאַטער און פאַרזיכטיקער פאַרם זיין גאַנצע פריינטשאַפט און אידלקייט אויך לגבי די יידן־פּליטים. לגבי די לעצטע האָט ער מסתמא באַזונדערס הייליק געהאַלטן זיין פּליכט. און ס'איז געווען נאָך אַ מאָמענט: ער איז בכלל נישט געווען שטאַרק געבונדן צו די אָפיציעלע דאַגמאַטן פון דער קירך. אויף וויפּיל איך האָב געקענט פאַרשטיין, איז ער געשטאַ-

נען אָן אַ זייט פון די „פונדאמענטאליסטן“, די שטרענגע היטער פון געזעץ און טראדיציע אין גלויבן. דערפאר האָט ער מיר גע- זאָגט, אז ער פילט זיך נענטער נישט צו די יידישע אַרטאָדאָקסן, נאָר צו די ליבעראַלע ראַבינער, מיט וועלכע ער האָט זיך נישט איינמאַל געטראָפן אין אַמעריקע.

פילטשער איז געשטאַנען אין נאָענטע באַציאונגען מיט די העכערע שטעלן אין דער מלוכה; האָט ער געקאָנט שטענדיק אינפאָרמירן זיי וועגן דער לאַגע פון די פליטים און פאָדערן אויסבעסערונגען פון דער לאַגע. ער האָט עס געטאָן אומדער- מידלעך, אָן אַפּרו, אָן שום צייכן פון פאַרמאַטערטקייט. מען האָט אינטערנירט אין סידנעי אַ פאָר צענדליק עמיגראַנטן געקומענע פון דייטשלאַנד און עסטרייך. האָט ער זיך פאַרנומען מיט יעדן פאַל באַזונדערס, האָט ער אָן אַ שיעור מאָל אויפגענומען די פרויען און קרובים פון די אינטערנירטע, האָט ער פאַר זיי געקלאַפט אין אַלע טירן און טויערן. עס איז אויפגעקומען אַ פראַיעקט אז פאַר אַזעלכע פאַלן זאָלן אויפגעשטעלט ווערן ספעציעלע טריבונאַלן ווי אין ענגלאַנד, כדי אָפצוקלייבן די באַמת השוּד'ע פון די אומשולדיקע. ער האָט עס געהאַלטן פאַר אַ חוב פון דער „ברטישער גערעכטיקייט“. דעם פראַיעקט פון אַזאַ טריבונאַל האָבן אויסגעאַרבעט אַ פאָר פראַגרעסיווע ריכטער פון העכסטן געריכט אין סידנעי; מען האָט עס צוגעשטעלט צום פריי-מיניסטער און קריגס-מיניסטער, צום גאָוערנאַר-דזשענע- נעראַל.

אָבער די צייט איז געגאַנגען און די טריבונאַלן זענען נישט אויפגעשטעלט געוואָרן. ווייזט אויס, געוויסע פאַקטאָרן האָבן געשטערט. איז עס דאָך אַזוי לייכט צו וואַרפן חשדים אויף „פרעמדע“ בעת אַ מלחמה-בהלח. די אינטערנירטע זענען דער- וויילע געזעסן, און בישאָף פילטשער האָט געזען די טרערן אין די געזיכטער פון די פרויען. איז ער געפאָרן קיין קאַנבעראַ, כדי צו איבערצייגן זיי מיט מענטשלעכע, קריסטלעכע, פאָליטישע אַרגומענטן. אויף זיין רונדן, לבנה-אַרטיקן פנים איז געלעגן דער אויסדרוק פון שטילער פאַרווונדערונג: פאַרוואָס ציט איר מיט דער זאָך אַזוי לאַנג? עס איז דאָך אַזוי פשוט צו טאָן

מענטשן א' טובה? נו, מאכט דאך אן אויספארשונג און לאזט זיי ארויס!... נאך לאנגע באמיואונגען איז דער פראיעקט פארר ווירקלעכט געווארן פארן גאנצן לאנד, און מען האט טאקע א סך פון די פארהאלטענע באפרייט.

אין סעפטעמבער 1940 האט פאסירט עפעס אומגלויב- לעכעס. אויף א ספעציעלער שיה, „דונערא“ האט מען טראנס- פארטירט פון ענגלאנד קיין אויסטראליע כמעט 2000 ציווילע פליטים אלס אינטערנירטע. די גרעסטע צאל צווישן זיי זענען געווען יידן. וועגן איינעם פון זיי האט מען מיר אהער טעלעגראף פירט, און איך האב באקומען די דערלויבעניש צו זען אים אין דער סידנעיער געפענגעניש. איך האב דערזען א זייער יונגן אינד טעליגענטן מאן מיט אן אויסגעצערטן געזיכט און פארטרויערטע אויגן. דער וואכט-פאסטן איז געשטאנען דערביי, אבער דער יונג גער מאן האט שטילערהייט און ווי שעמעוודיק דערציילט וועגן דעם שווערן, פייניגענדיקן וועג, וואס זיי האבן דורכגעמאכט אויף דער שיה. פאר א סך לאנגע וואכן האט די קאמאנדע פון שיה באטראכט זיי ווי איינפאכע דייטשע מלחמה-געפאנגענע, און האט זיי באהאנדלט מיט דער גרעסטער שארפקייט. זיי זענען גע- ווען צערודערט אי פון דער באהאנדלונג אי פון דעם שמערצ- לעכן געפיל אז דאס געשעט אויף אן ענגלישער שיה. אט דעם יונגן מאן און נאך א האלב-טויז אַנדערע האט מען טאקע באלד אָפגעשיקט קיין ענגלאנד צוריק.

עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז ככלל איז דאס טראנספאר- טירן פון טויזנטער פרידלעכע פליטים קיין אויסטראליע (און קאנאדע) געווען אן אומפארציילעכער פעלער. עס איז געשען אין יענע מהומה-וואכן פון יולי-אויגוסט 1940, בעת מען האט דערווארט היטלער'ס אָנפאל אויף ענגלאנד און די מליטע-רלייט זענען פארכאפט געווארן פון דעם באקאנטן שפיאָנאזש-פּסיכאָז. שוין אין א פאר וואכן ארום האט די עפנטלעכע מיינונג פון ענגלאנד גענומען פראטעסטירן קעגן דאס געשעענע. אין לאָרדן- הויז האט לאָרד סעסיל דערקלערט דעם 6 אויגוסט:

„איך פיל זייער שטארק, אז די געשיכטע פון דעם וואס האט פאסירט בנוגע די אומגליקלעכע

פליטים איז איינער פון די שענדלעכסטע עפיזאָדן אין דער גאַנצער געשיכטע פון אונזער לאַנד... די גרעסטע אומגערעכטיקייט איז באַגאַנגען געוואָרן אונטער דעם איינפלוס פון שרעק... צום אומגליק איז אַנגעלאָפּן אַ כּוואַליע פון פּאַניק, וואָס קומט אזוי אָפּט אין מלחמה-צייט און מען האָט געזאָגט: יא, מיר קענען נישט וואַרטן אויף פינקטלעכע פּאַר-זיכט-מאַסנאַמען כדי אויסצופאַרשן די שולד אָדער אומשולד פון די איינצל-מענטשן; מיר מוזן אַרײַנגע-זעצן די גאַנצע חברה (INTERN THE LOT); און דאָס איז געוואָרן אַ שלאָג-וואַרט. אין דער אמת'ן איז דאָס געווען די לעכערלעכסטע נאַריש-קייט וואָס מען קען עצה'נען אַ פּאַלק אין אַ מאָ-מענט פון אַ גרויסער אויפּרעגונג.

נאָך קלאָרער און האַרציקער האָט גערעדט אין פּאַרלאַמענט דער באַקאַנטער מעטשן-פּריינט מיידזשאָר קעזעלעט, דעם 22טן אויגוסט 1940:

„קײַן שום אַנטשולדיגונג ווי למשל מלחמה אָדער די פּאַר-מאַטערטקייט פו די באַאַמטע איז נישט גענוגנדיק אויף צו דער-קלערן דאָ וואָס עס האָט פּאַסירט. שרעקלעכע טראַגעדיעס, אומ-נויטיקע און נישט פּאַרדינטע, זענען די שולד פון געוויסע קרייזן... צו זאָגן דעם אמת, איך וועל זיך נישט פּילן גליקלעך צי אַלס ענגלענדער צי אַלס אונטערשטיצער פון דער רעגירונג, ביז דאָס באַשמוצטע בלאַט פון אונזער געשיכטע וועט נישט ווערן אָפּגערייניקט און אַנגעשריבן אויפּסניי.“

די פּראָגרעסיווע מענער אין אויסטראַליע האָבן אָבער גע-פּילט אַ צווייפּאַכן פּאַרדרוס: אויך צוליב דער אומווירדיקער באַ-האַנדלונג פון די פּאַרשיקטע אויף דער גלות-שיף. די וואָס האָבן אומזיסט געליטן זענען איצט געווען אין אויסטראַליע, און מען האָט זיך געדאַרפּט פאַר זיי אַננעמען. אַן אומגערעכטיקייט קען נישט אָפּגעווישט ווערן פון דער ערד, אָבער זי קען אפּשר ווערן פּאַרגעסן דורך ערלעכער תשובה און פּאַרניטיגונג. די עולה אויף דער שיף „דונערא“ האָט באַקומען אַזאַ מין פּאַרניטיגונג. בי-

שאף פילטשער האָט נישט גערוט ווי נאָר ער האָט זיך דערוואָס פון איר; ער איז תּכּף אריין אין פּאַרביגדונג מיט סער טאַמאַס ביווין און אַנדערע הויפטריכטער. ביווין איז געווען דעמאָלט קראַנק, אין געלעגן אָן כּחות אויף דער סאָפּע, אָבער ער האָט זיך באַראַטן מיט אַנדערע וועגן די שריט. איינער פון די הויפט־ריכטער איז געפאָרן צו דעם געפּאָנגענעם־לאַגער, האָט זיי אויס־געפּרעגט מיט דער גרעטער פינקטלעכקייט, געלאָזן אויפצייכנען אַ גענויען באַריכט וועגן די געשעענישן. עס זענען געווען גענוג יורדיטיש־געבילדעטע מענטשן צווישן די געפּאָנגענע, און זיי האָבן צוגעשטעלט אַ דאָקומענט, וואָס איז געווען הימלשריי־ענדיק אן זיין געלאַסענער און געשליפענער שפּראַך. דער דאָקומענט איז, צווישן אַנדערע, אָפּגעשיקט געוואָרן קיין לאַנדאָן, און אין ענגלישן פּאַרלאַמענט איז די „רונערא“ מיט אירע אָפּיר צערן, וואָס האָבן פּאַרלאָרן דעם קאָפּ, געוואָרן אַ טעמע פון אָפטע דעבאַטן. דער נייער אינערן־מיניסטער, הערבערט מאָריר סאָן, האָט אָפּן צוגעגעבן די שולד און פּאַראַנטוואָרטונג פון דער רעגירונג. מען האָט געמשפּט די אָפּיצערן פון דער שיה און איר ניקע פּאַראַורטיילט. ענגלאַנד האָט אזוי אַרום געוויזן דעם מאַך־ראַלישן מוט אַנצודערקענען אַן עולה און צו פּאַרריכטן איר ווי נאָר מעגלעך. דאָס איז אַ גרויסע דערגרייכונג אין אַ צייט פון מלחמה, ווען דאָס לאַנד שטייט אין סכּנה. די וואָס האָבן געד האַלפּן אויפצודעקן די עולה מעגן זיין שטאַלץ מיט זייער טאַט פון עכטן פּאַטריאָטיזם. פּילטשער איז אָבער קיינמאָל נישט געבליבן אָן אַרבעט. אין דעם געפּאָנגענעם־לאַגער גופּא איז נישט אַלץ געווען אין אָרדנונג; מען האָט אין די קעמפּס צונויפגעזעצט די ציווילע אינטערנירטע פון ענגלאַנד (וואָס מערסטנס זענען זיי געווען יידן) מיט די עכטע קריג־געפּאָנגענע; גאַצים און פּאַ־שיסטן. ווי האָבן די ערשטע געמוזט ליידן זיצנדיק הינטער די גראַמעס צוזאַמען מיט זייערע טויט־פיינט, וועלכע האָבן אויך דאָ באַשימפּט זיי מיט נאַצישער חוצפּה! עס איז געווען אַ „טעכ־נישע“ פּראַגע, וואָס האָט אומצאָליקע מענטשן געצאפּט דאָס בלוט. פּילטשער מיט אַנדערע האָבן אזוי לאַנג געקלאַפּט אין די הויכע פענסטער ביז מען האָט די געפּאָנגענע צעטיילט, און ביי

די ציווילע פליטים האָט זיך אָנגעהויבן אַן אינטענסיוו גייסט־
רייך און פּראָדוקטיוו לעבן. די געשיכטע דערפון—אַ מוסטער פון
יידישער לעבנסקראַפט און אויסטראַלישער מענטשן־פּרוינטשאַפט
—מוז באַזונדערס געשריבן ווערן.

און עס איז געווען אַן אַנדערע, נאָך שווערערע פּראַגע, אין
וועלכער דער ביישאַף און זיינע פּריינט האָבן זיך שטענדיק באַ־
מיט: וועגן דעם לעגאַלן סטאַטוס פון די פּליטים. די וואָס זענען
אַנטלאָפּן פון העלישן פּיער און האָבן געפונען אַ היים אין אויס־
טראַליע, האָבן נישט געוואָלט באַשיינט ווערן תּמיד מיט דעם
פּאַלש־קלינגענדיקן און געפּערלעכן נאָמען: ALIEN אָדער נאָכ־
מער ENEMY ALIEN. די אומפּרוינטשאַפט פון פּאַלק האָט
מען דורכדעם לייכט געקענט ריכטן אויף זיי צו יעדער צייט. עס
האָט געזאָלט געשאַפּן ווערן פאַר זיי אַזאַ מין רעכטלעכער צו־
שטאַנד וואָס זאָל קלאָר מאַכן אַז—הגם זיי געהערן נאָך נישט
אַפיציעל צו דער אויסטראַלישער מדינה—זענען זיי אָבער אַב־
סאַלוט אָפּגעשניטן פון זייער אַלטן פּיינטלעכן פּאַטערלאַנד. אַ
פּליט פון נאַצישער אונטערדריקונג טאָר מער נישט זיין
פאַרדעכנט פאַר אַ פּרעמדן. "REFUGEE FROM NAZI
—OPPRESSION" איז געווען אַן אויסדרוק געשאַפּן דורך די
טריבונאַלן אין ענגלאַנד, און עפּעס ענלעכעס האָט מען דער־
וואַרט אין אויסטראַליע. נישט געקוקט אויף אַלע באַמיוואונגען,
האָט זיך דאָס נישט געלאָזט שאַפּן.

די מאַס איז נישט געווען פול. צוואַמען מיט דער פאַרשאַר־
פונג פון דער מיליטערישער לאַגע האָבן זיך גענומען אין סיד־
נעי פאַרשטאַרקן די טענות און קולות קעגן די פּליטים (געמיינט
מערסטנס יידן). אין דער שפּייץ האָבן זיך דאָסמאָל געשטעלט
דער פּרעמיער פון נירסאָוט־וויילס מר. מער און זיין געהילף
בראַקסנער. זיי האָבן פאַרלאַנגט מען זאָל בכלל אינטערנירן
אַלע פּיינטלעכע פּרעמדלינגס אין לאַנד, אָן שום אויסנאַם.
זיי האָבן טאַקע באַנוצט אַט יענעם געפּערלעכן שלאָגזוואָרט,
וועלכן לאָרד סעסיל האָט אָנגערופן „די לעכערלעכסטע נאַרשי־
קייט“: זעט אריין די גאַנצע חברה! אַז די פּעדעראַלע רעגירונג
(פון מענזיס') האָט זיך אויף דעם נישט אָפּגערופּן, האָבן די

דאזיקע מיניסטארן אָנגעהויבן דורכצופירן אַ דיסקרימינאַציע־ פּאָליטיק לגבי די פליטים אין סידנעי. מען האָט אָפּגענומען די האַנדל־דערלויבעניש פון די קליינע הענדלער און פּעדלער. מען האָט זיי מיטאַמאָל געמאַכט ברויטלאָז, נאָכדעם ווי זיי האָבן זיך קוים צוגעשלאָגן צו אַט די שווערע פּרנסות.

האָט מען געדאַרפּט זען אין יענער צייט דעם בישאָף. ער האָט נישט געקענט פאַרגעסן די עולה אויף אַ מינוט. פּראָטעסטן און שטילע וויקלאַנגן האָבן זיך געטראָגן צו אים פון אַלע זייטן. ער האָט געוואָלט דורכרעדן זיך מיט די מיניסטאַרן, אָבער זיי האָבן אים אויסגעמיטן. די פּאָליטישע פירער פון זיין אייגענעם שטאַט האָבן אויסגעמיטן דעם רעליגיעזן פירער. אויף זיין געזיכט האָבן זיי ווידער געזען די שטילע פּאַרווונדערונג: פ א ר ו א ם זענען מענטשן אזוי?...

ערשט אין פעברואַר 1942, בעת מען האָט אַלע אויסלענדער גערופן צום מיליטער־דינסט, האָט מען באַנוצט דעם אויסדרוק פון "ALIEN REFUGEES". דאָס איז אָבער געווען אַ פּשרה־אויסדרוק, וואָס האָט נאָר אָפּגעשוואַכט דעם גיפּט, אָבער נישט אָפּגעשאַכט אים.

איינעם אַ פּאַל האָבן זיי געלעגנהייט צו באַאָר־ באַכטן. מר. בלומענצווייג איז געווען אַ זייער בכבודיקער אַל־ טער יידישער פליט פון דייטשלאַנד. אין זיין קליינער דרום־ דייטשער שטאָט האָט ער, אַ גביר און תושב זינט יאָרהונדערטער, געשפּילט אַ חשוב'ע ראָלע. ער איז געווען גבאי פון דער יידי־ שער געמיינדע, אויך פּאַרויצער פון אַ סך אַלגעמיינע אינסטי־ טוציעס. אין זיין פּאַמיליע האָט מען שטאַלצירט מיט אַ באַזוך, וואָס דער בעל שם זאָל האָבן אַמאָל געמאַכט צו זיין עלטער־ עלטער־זיידן. לויט דער לעגענדע זאָל דער בעל שם האָבן צו־ נעוואָגט, און קיין איינער פון זייער פּאַמיליע וועט נישט פּאַלן אין קריג־שלאַכטן. דער 67־יעריקער מאַן האָט עס מיר דערציילט, און אַ פּאַר־חלומ'טע התפעלות האָט באַלויבטן זיין געזיכט. פּונ־ דעסטוועגן אין נאָוועמבער 1938 האָט זיך אויך אויף אים אויס־ געגאַסן די תּוכחה; מען האָט אים און זיין פּרוי בלוטיק געשלאָגן, געצוונגען זיי גראָבן פאַר זיך אַ קבר; געלאָזן האַלב־טויטע אויפן

וועג. זיי האָבן זיך געראַטעוועט קיין אויסטראַליע מיט דעם נאַקעטן לעבן אַליין. און דער מאַן—אַמאַל אַ באַזיצער פון אַ וואַרענהויז מיט 50 אָנגעשטעלטע—האַט זיך רואַיק גענומען פאַר פערלערין. אין די הייסע טעג, פלעגט ער שעה'ן לאַנג גיין טרעפּ אַרויף טרעפּ אַראָפּ, און פאַרקויפן פאַפּיראַסן. ער האָט געהאַט זיינע קונדן, וואָס פלעגן פריינטלעך אָפּוואַרטן דעם מאַן מיטן קינדישן שמיכל און די שטראָמען שווייס אויפן פנים. ער איז געווען ווונדערבאַר מיט זיין אינערלעכער רו און צוגעד לאַזטקייט צום לעבן. קיינמאַל נישט קיין קרעכץ, קיין טענות, קיין גיפטיקע דערמאָנונג פון זיינע בלוט־שונאים. פלעגט ער זיך צוועצן, פלעגט מען אים פרעגן, —דעמאָלט פלעגט ער דערציילן פון אַמאַל אָן שרייענדיקער ביטערניש. זיין אינטערעס איז געדווען געווענדעט אויף דעם היינט, אויף דער פאַמיליע וועלכע ער שטיצט, אויף די פּאָד פונט אַ וואָך וועלכע—גאָט צו דאַנקען!—ער קען אויסאַרבעטן מיט זיינע פיס. דאָס איז די אומצע שטערבאַרע יידישע לעבנס־קראַפט. איין זאך נאָר האָט ער בשום אופן נישט געקענט פאַרשטיין: פאַרוואָס איז עס אזוי? פאַרוואָס האָט ער געליטן און די אַנדערע האָבן געליטן?

אַז די רעגירונג האָט אָנגעהויבן פאַרפּאָלגן די פרעמדע, איז אויך אַט דער מר. בלומענצווייג געפאַלן אונטער די רעדער. מען האָט אים גערופן צום פּאָליציי־געריכט, און מען האָט באַשטימט אַז ער טאָר מער נישט באַנייען זיין האַנדלס־דערלו־ביעניש. איידער ער האָט זיך נאָך אַרומגעזען ביי דער פאַרהאַנדלונג, איז זיין „פאַל“ געווען דערליידיקט, און ער איז פאַרלוירן אַרויס פון געריכט. עס האָט זיך געדוכט אַז דער קלייניטשקער לעבנס־בנין, מיט אַזויפיל מאַטערניש אויסגעבויט, איז ווידער איינגעפאַלן. האָבן מיר אָנגעהויבן צו טראַכטן צי ער זאָל אַפּעלירן קעגן דעם באַשלוס צו דער העכערער אינסטאַנץ. אָבער ביז וואָס ווען האָט בישאָף פּילטשער געוואָלט טרעפן זיך מיט אים. איך האָב מיין אַלטן פריינט אַרויפגעפירט צום בישאָף'ס קליינעם צימער אין דעם „קירכן־הויז“. ער האָט אויסגעהערט פון אַלטנס מויל די אים שוין גענוג באַקאַנטע געשיכטע, האָט אים מיט אַ שמיכל־ענדיק געזיכט געטרייסט און צוגעזאָגט העלפן. צי קען ער נישט

אָנגיין מיט זיין געשעפט אויף אַן אַנדער לעגאַלן יסוד?—האַט
ער געפרעגט.—איך שטיי אין פאַרבינדונג מיט ריכטער און
מען האָט מיר דערקלערט אַז מען פאַלט נישט אינטערן געזעץ פון
די פּעדלער אויב מען נעמט אָן אויפטרעטן פון קונדן אַפריער....
צי איז נישט אַ פּלאַן אזוי צו אַרבעטן אַנשטאָט צו אַפּעלירן צו
די הויכע אינסטאַנצן?...

מר. בלומענצווייג האָט נישט אַלץ פאַרשטאַנען פון דעם
וואָס דער בישאָף האָט געזאָגט, אָבער ער האָט געהאַט הנאה
פון דעם ערלעכן, ברודערלעכן שמועס, וואָס ער האָט דאָ גענאָסן.
מסתמא שוין לאַנג אָפגעוויינט זיך דערפון אין זיין אַלטער היים.
און גלייכצייטיק האָב איך געזען ווי אויף זייער בידנס געזיכ-
טער האָט זיך געשפּרייט איינע און די זעלביקע פּראַנע: פ א ר -
ו ו אָ ס ? פאַרוואָס מוזן מענטשן טראָגן די לידן? ביידע, דער
פון דייטשלאַנד פאַרטריבענער ייד און דער אין זיכערקייט און
כבוד לעבענדיקער בישאָף, האָבן נישט געקענט דערקלערן פאַר
זיך די גרויזאַמקייט פון זייער צייט. עפעס אַ מאַשין הינטער זיי
האַט געוועלטיקט איבער מענטשן און געטאָן טייוואָלשע אַרבעט.
זענען זיי ביידע, אַלטע, גרויע זעכציק־יעריקע מענער, געזעסן ווי
פאַרלוירן, און איבערן צימער האָט געהאַנגען די שטומע פּראַנע
פ א ר ו ו אָ ס ?

סוף יאָר 1940 איז די רעגירונג פון מער־בראַקסנער געפאַלן.
די גרעסטע מערהייט פון שטאַט האָט געשטימט פאַר לייבאַר.
דאָס פּאָלק האָט יענע אָפגעוואָרפן.

:: :: :: ::

פילטשער האָט מיך איינמאַל איינגעלאָרן צו זיך אהיים. ער
איז געווען צופרידן וואָס ער האָט געקענט אַריבערקומען נאָך מיר
מיט זיין אויטאָ און באַווייזן מיר זיין הויז. איז ער דאָך געווען
אַ מענטש, וואָס האָט זיך נישט באַנונגט מיט ריין־אָפיציעלע,
מעגן זיי זיין אפילו הומאַניטאַרע, באַציאונגען מיט מענטשן.
ער האָט געוואָלט דערקענען דעם גאַנצן מענטשן און איבערגעבן
זיך אויך אַלס גאַנצער מענטש.

עפעס האָב איך שוין געהערט וועגן זיין פּרוואַט־לעבן: עס

איז נישט געווען קיין גליקלעכעס. זיין פרוי איז געווען א קרבן פון א נערוון־קראנקהייט, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט אין א שטענדיקן רעדן און טענה'ן צו עמיצן. האָט ער אַרויסגעוויזן צו איר אַן אומענדלעכן געדולד, און שטיל געטראָגן די לאַסט פון איינזאַמען לעבן. זיינע קינדער זענען געווען אין סאַנאַדע און די באַלעבאַטישקייט פון זיין הויז האָט געפירט זיינע אַ קרובה, דר. סלייטער, וואָס האָט זיך צוליב דעם באַזעצט אין הידנען.

זיין הויז האָט טאַקע געטראָגן דעם כאַראַקטער פון אַ פאַר-לאָזענער היים. עס האָט זיך נישט געשפירט דער גייסט פון אַ האַרמאָניש־לעבנדיקער משפּחה. אָבער דער בישאָף איז געווען, ווי שטענדיק, אויפגעלייגט, פרוינטלעך, באַרעדעוודיק. דר. סלייטער, אַן עלטערע פרוי מיט ענערגישע געזיכט־צוגן, האָט אַרויס־געוויזן אַן ענלעכע האַרציקייט. פאַרשטייט זיך אַז די ערשטע טעמע איז געווען: די פליטים. אַז עס איז געקומען די צייט פון טיי, האָט דעם טישל אַרוינגעבראַכט אַן עכטי־ידישע מיידל: עמאַ מ. פון דייטשלאַנד. זי איז געווען ווי עפעס אַ סימבאָלישע פּערזאָן וואָס האָט דאָ פאַרקערפערט די גאַנצע ראַסע פון פליטים. אַ שוואַרצ־חנ'עוודיקע, יונגע יידישע טאַכטער, מיט אַ קינדיש־נאַאיוון געזיכט און טיפע פאַרטרוערטע אויגן, אפּשר 18 יאָר אַלט אינגאַנצן. זי האָט געדינט אין דעם הויז, זי האָט, פאַר-שטייט זיך, געלעבט אין די בעסטע מענטשלעכע באַדינגונגען— און זי האָט געטרוערט. זי האָט זיך שעמעוודיק דערפרייט מיט מיר, און קוים אויפהויבנדיק די אויגן גענומען דערציילן וועגן איר ברודער אַ דאַקטאָר, וואָס לעבט איינזאַם אין לאַנדאָן. האָב איר פאַרגעשלאָגן אַז ער זאָל באַזוכן דאָרטן מיין פאַר-מיליע. זי האָט מיט דעמזעלביקן שעמעוודיקן טאָן געדאַנקט און איז אַוועק.

זיי ביידע, דער דאַקטאָר און דער בישאָף, האָבן איר נאָכ־געקוקט און דערנאָך געפרעגט: פאַרוואָס איז זי אַזוי טרויעריק שטענדיק? צוליב איר ברודער, צוליב איר מוטער? צוליב איר עקאָנאָמישער לאַגע?—עס איז נישט שווער געווען צו דערקלערן פאַרוואָס אָט די ליבע טיערע טאַכטער פון יידישן פאַלק, די

עמא, האָט נישט געקענט פרייען זיך מיטן לעבן. דער טרויער וואָס האָט ארויסגעשיינט פון אירע אויגן איז געווען נישט נאָר איר אייגענער, פּערזענלעכער; די שאַטנס פון פֿאַלס - טרױער, כמעט אומבאווסט פאַר איר, האָבן אַרויסגע-קוקט פון זיי. דער אומעט איז אַ טויזנט־יעריקער און ער וואַרפט זיך אַזוי אין די אויגן אויף אַ יונגען מיידלשן פנים. צי קען עס ווען נישט איז פאַרשטיון די קריסטלעכע וועלט?

דער בישאָף איז געווען באַזונדערס צופרידן וואָס ער האָט צו טאָן מיט אַ רוסישן בירגער, האָט ער דאָך איבערגעזעצט איר ניקע רוסישע דיכטונגען אין ענגליש? וועלכע?—מיט שטאַלץ דערמאָנט ער פּושקינ'ס באַרימטן „נביא“ און אויך זיינס אַ ליבע־ליד. גלייך אויפן אַרט הויבט ער אָן סקאַנדירן די לידער... אין רוסיש. דאָס איז באמת אַ ווונדער. פון וואַנען קען ער דאָס?—שמיכלענדיק דערציילט ער אַז ער האָט זיך געלערנט רוסיש אין קאַנאַדע ביי אַ פאַר יונגע מענטשן, איינע פון זיי איז געווען די טאַכטער פונם שע... טשע... טשעגלאָוויטאָוו... אַ רוסישן מיניסטער...

— וואָס איר רעדט! — קען איך נאָר אויסרופן — דוקא פון יענעם צאַריסטישן מיניסטער, מיט וועלכן איך בין געווען, אַזוי־צו־אָגן, פאַרבונדן?

און איך דערצייל זיי וואָס פאַר אַן אכזר און געטרייער צאָר רישער דינער יענער איז געווען (ער האָט אַראַנזשירט דעם בייליס־פּראָצעס). ווי ער איז שפּעטער אין אָנהויב 1918 געזעסן אין דער פּעטראָפּאָליאָווער פּעסטונג אונטער מיין אויפזיכט, ווי זיין פרוי—די אַריסטאָקראַטקע פון פּעטערבורג—פּלעגט קומען בעטן אַרויסצולאָזן אים, ווי איך האָב זיך באַמיט אַנטקעגנצור קומען איר פאַרלאַנג, אָבער ווי דער שיקאַל האָט נישט דערלאָזן דערצו. דערנאָך, אַז די לינקע ס.ד.'ן זענען אַוועק פון דער סאָ וועט־רעגירונג, און אין יולי 1918 איז געווען אַן אַטענטאַט אויף לענין'ען, האָט מען טשעגלאָוויטאָוו'ן צווישן אַנדערע עורבים דערשאַסן. ווי משונה'דיק עס איז צו דערהערן ווידער זיין נאָמען אין 22 יאָר אַרום, דוקא אין אויסטראַליע. איז, הייסט עס, זיין פאַמיליע נישט אונטערגעגאַנגען; זיינע טעכטער זוכן

זיך אָפּ אין קאנאדע און געבן נאָר שטונדן אין רוסיש דעם
בישאָף...

אויך ער ווונדערט זיך נישט ווייניק איבער די גלגולים פון
לעבן, און דערציילט מיר אַ מעשה וועגן זיין אייגענעם לעבן.

— צי ווייסט איר אַז מיין גאַנצע בילדונג אַלס גייסטלעכער
פאַרדאַנק איך אַ יידן?

מיט אַ פּערציק יאָר צוריק האָט ער זיך געלערנט אין אַ
לאַנדאָנער שול צוזאַמען מיט אַ יידישן באָי. דער באָי איז געווען
אַ געראַטענער און האָט ביים סוף פון שטודיום געווענען אַ סקאַ-
לאַרשיפּ. פּילטשער איז געווען אַן אָרעם יינגל וועלכער האָט גע-
הלאָמ'ט וועגן אַ גייסטלעכער קאַריערע, האָט אָבער נישט געהאַט
קיין מיטלען אויף צו שטודירן אין אוניווערסיטעט. די איינציקע
האַפנונג איז געווען אויף אַ סקאַלאַרשיפּ, אָבער דאָס האָט ער
ליידער נישט באַקומען... אָט דעמאָלט האָט זיך צו אים פּלוצים
געווענדעט דער פּאָטער פון דעם יידישן חבר—זע לי ג מ אַ |
איז געווען זיין נאָמען—און האָט פאַרגעשלאָגן אָפּצוגעבן דעם
סקאַלאַרשיפּ דעם קריסט. זעליגמאַן איז געווען צופרידן מיטן
כבוד, וואָס זיין זון האָט זיך דערוואָרבן, אָבער אין דעם געלט
האָט ער זיך נישט גענויטיקט. דאָס איז געווען די רייכע פאַמיליע
פון די באַנקירן זעליגמאַן. אַ דאַנק דעם איז פּילטשער אַריין אין
דער הויכשול CHARTER HOUSE אין לאַנדאָן, דערנאָך אין
אַקספּאָרד, און האָט באַקומען זיין אויסבילדונג אין טעאָלאָגיע.
שפעטער איז ער געווען אַ פּראָפעסאָר אין טאָראָנטאָ און דערנאָך
אַריבערגעקומען קיין סידנעי...

דאָ האָב איך שוין געקענט אַרויסקומען מיט אַ שטיק סענ-
סאַציע. — און ווייסט איר ווער עס איז געווען דער ערשטער
פאַרזיצער פון אונזער קימבערליי-קאָמיטעט אין לאַנדאָן? נישט
קיין אַנדערער ווי סער טשאַרלז זע לי ג מ אַ |, מסתמא אַ
ברוהער צי אַ פּלימעניק פון יענעם אַלטן?

אזוי אַרום איז פּילטשער געוואָרן אַ צווייפּאַכער מחותן צו
אונזער קימבערליי-פּראָיעקט. נישט נאָר צוליב זיין אַלגעמיינער
פּריינטשאַפּט צו אָט דער אידעע, נאָר אויך צוליב דעם וואָס אין
איר איז פאַרוויקלט אַ נאָמען, וואָס שיינט אים אַרויס פון זיין

אמאליקער יוגנט. א קינדישע צופרידנקייט איז געלעגן אויף זיין געזיכט ביים דערמאנען יענע צייט. ווי ריכטיק האָט געהאַנדלט יענער ענגלישער ייד און ווי גוט עס האָט זיך אָפגערופן זיין טאָט אין אַן אַנדער קאָנטינענט!

מיר פלעגן זיך טרעפן זינט דעמאָלט נאָנץ אָפּט. ער האָט שטענדיק געהאַלטן אין קאָפּ אונזער ענין. ער האָט גערעדט וועגן דעם וווּ נאָר ער האָט געקענט; אונטערגעשריבן אַלס איינער פון די ערשטע און מיט אַזאַ כּונה דעם אויפרוה פון די 55 חשוב'ע בירגער אין סידנעי. אָבער אחוץ דעם האָט ער פון זיך אָנגע-שריבן אַ ווונדערבאַרן בריוו צום אינערן-מיניסטער, סענאַטאָר פּאָל. וויסנדיק, אַז יענער איז נישט שטאַרק נוטה צום פּראָיעקט. איך גלויב אַז אַמאָל וואָלט מען געדאַרפט פאַרעפנטלעכן אַ פּאַר אויסצוגן פון אַט אַזאַ בריוו. צי ער האָט געהאַלפן צי נישט, — ער איז פאַר זיך אַליין אַ שטיק איידעלע מענטשלעכקייט.

ער האָט מיך באַקענט מיט זיינע וויסנשאַפטלעכע שריפטן. ער פלעגט נישט זעלטן אריבערקומען צו מיר אַהיים, און אויף דער קליינער וועראַנדע האָבן מיר געשמועסט וועגן נאָר הויכע ענינים. זיין שאַפער פלעגט אונטן ביים איינגאַנג וואַרטן, און ער פלעגט זיך נישט אַיילן. ער האָט געקאָנט העברעאיש, און אַלע זיינע שריפטן זענען געווען אַ באַווייזן פון זיין טיפן אינטע-רעס צו דער יידישער אמונה. יעדנפאַלס צו אירע גרויסע וואָרט-זאָגער און נביאים. מיר איז געפעלן געוואָרן זיין בוך וועגן די דריי נביאים: הושע, יואל, עמוס. דאָס איז פאַרשטייט זיך אַ קריסטלעך בוך, געשריבן פון אַ גלויביקן קריסט צו זיינע אייגענע צוהערער. אָבער דאָס בוך איז פול מיט אַזאַ יראת הכבוד פאַר די „אַלטע העברעאישע מענער פון נאָט“, מיט אַזאַ טיפער ליבע צו יעדן וואָרט זייערן, אַז מען קען נישט דערוואַרטן מער פון אַ קריסטלעכן געמיט. עס איז אַ קאָמענטאַר צו די דריי יידישע נביאים, און דער אויטאָר סטאַרעט זיך, ראשית כל, אַרויסצו-געבן דעם גענויען טעקסט פון זייער נבואה אין דער אַממערסטן קלאָרער און קינסטלערישער פאַרם. אַליין אַ שרייבער פון קינסט-לערישער קראַפּט, זוכט ער אַרויס פון אַלע ענגלישע און אַמע-ריקאַנישע ביבליאיערזעצונגען די קלאַרסטע און די שענסטע.

ער ברענגט ארויס יעדעס מאָל א טייל פון אַ קאָפיטל, אין דער פּאַרם פון סטאַנצען (פּערזן), און גיט צו זיי אַ קאָמענטאַר. נישט נאָר וויל ער דערביי באַשרייבן די סביבה, די געדאַנקען־וועלט, די אַטמאָספּער פון יענע פאַרפּלאַסענע דורות ווען די נביאים האָבן גערעט צום פּאָלק, כדי דער מאָדערנער מענטש זאָל זיי בעסער פאַרשטיין. ער האָט נאָך אַ כּונה דערביי; ער באַטאָנט ביי יעדער געלעגנהייט די ענלעכקייט פון די האַרבע פּראָבלעמען אין יענע צייטן און אין די אונזעריקע. ער וויל אַז די שטים פון די יידישע נביאים זאָל דערהערט ווערן פון זיין אייגענעם פּאָלק און לאַנד; מיט זייערע רייד מוסר'ט ער ענגלאַנד און די ברוטישע אימפּעריע. „אין די מענער—דערקלערט ער—קענען מיר זען דעם ווונדער פון יענער געטלעכער אינספּיראַציע, וועלכע האָט געמאַכט די נביאים פון ישׂראל באַדייטונגספּול פאַר אַלע צייטן.“

איך האָב מיט באַזונדערן אינטערעס געלייענט דעם טייל בוך וועגן דעם נביא עמוס. דער אויטאָר איז פּול מיט התפּעלות פאַר דעם פּשוט'ן פּאָלקס־מענטש, פאַר דעם פּאַסטוך, וועלכער שטעלט זיך אַזוי שטאַרק אַוועק קעגן דער גאַנצער פּראַכט און גאווה פון די הערשענדיקע אין ישׂראל. שוין אין דעם ערשטן קאָפיטל אַנטפּלעקט דער נביא אַז נאָט איז פאַר אים „נאָט פון דער גאַנצער וועלט; נישט נאָר ישׂראל אַליין, אָבער יעטוועדעס פּאָלק געהערט צו אים“. דערפאַר דערהויבט ער זיין שטראָפּענדיקע שטים קעגן די פעלקער פון דמשק און עזה, פון אדום און בני־עמון און מואב. וואָס איז די גרעסטע זינד פון די דאָזיקע פעל־קער?—גרויזאַמקייט! „נאָט האָט געהאַסט אכזריות, דעם מענטשנס אוממענטשלעכקייט צום מענטש, וווּ נאָר ער האָט עס געפונען. און די פעלקער אדום ישׂראל זענען געווען מאיומ'ד ק גרויזאַם. בעת זייערע מלחמות פלעגן זיי שטענדיק אַנווענדן די שרעקן פון „טעראָר“ לגבי מענער, פרויען און קינדער וואָס פלעגן אַרײַנפאַרן אין זייערע נעגל. זיי האָבן דערפאַר כּשר פאַרדינט דעם געטלעכן פּסק דין.“

אָבער דאָס פּאָלק ישׂראל האָט עמוס מיט דער טיפּסטער אַנטריסטונג באַשולדיקט פאַר אַ באַזונדערן שווערן חטא. די שכנות־דיקע פעלקער זענען פאַרדאַמט געוואָרן פאַר זייער טע־

דאָר לגבי די דרויסנדיקע שונאים אין מלחמה־צייט. ישראל איז געוואָרן באַשולדיקט פאַר דעם אינערלעכן „טעראָר“, וועלכן ער האָט צוגעלאָזן לגבי די אייגענע אָרעמע לייט אין צייטן פון שלום. „און דער גוואַלטיקער חרוש פון נביא באַשטייט אין דעם אַז די גרויזאמקייט פון שלום איז מער צו פאַרדאַמען ווי די אכזריות פון קריג; אַז צו באַרױבן דעם אָרעמאָן און די אלמנה אין די רואיקע טעג פון שלום איז אַ מער שענדלעכער פאַרברעכן איידער צו פּױניקן דעם פּױנט אין דער ראַשיקער, הייסער ליידנד־שאַפט פון מלחמה. און מיט אונזער נביא וואָלט דאָך אינגאַנצן מסכים זײן אַ וויקטאָר הוגאָ, אַ דיקענס, אַ טעניסאָן.“

וואָס דעם בישאָף איז אַממערסטן ליב ביי דעם נביא איז עמוס'עס אומאויפהערלעכע קריטיק פון די אָנגענומענע (עם־הארצ'ישע) רעליגיעזע אידעען פון יענער צייט. אין דער שאַרפ־קייט, אין דעם כמעט סאַרקאַסטישן טאָן מיט וועלכן אונזער אויטאָר רעדט וועגן דעם קען מען דערקענען זײן אייגענעם קאַמף מיט די אויטאָריטעטן פון היינט.

„דאָס פּאָלק האָט געגלויבט, אַז דוקא דערפאַר וואָס זיי זענען געווען גאָטס פּאָלק, האָט זיי גע־קומט שטראַפּלאַזיקייט בנוגע זינד. אזוי ווי אין אַ פאַרקויפלעכן געריכט קען זיך אַ קעניגלעכער פּאַוואַריט דערלויבן צו טאָן שטראַפּלאַז אַזעלכע מעשים, וואָס מען וואָלט קינימאַל נישט דערלויבט אַ פּשוט'ן מענטשן, פונקט אזוי איז ישראל גע־ווען איבערצייגט, אַז גאָט וועט בליקן מיט אַ פּרײַנטלעכן אויג אויף די שלעכטע מעשים פון זײן אויסגעוויילט פּאָלק. אָט קעגן אַזאַ פאַרדערבלעכער אידעע האָט עמוס אַרויסגעדונערט די מאַיעסטע־טישע ווערטער: „איך אליין פון צווישן אַלע פּאַ־מיליעס פון דער ערד האָב איך אָנדערקענט, און טאַקע דערפאַר וועל איך באַשטראַפּן אַיך פאַר אַלע אייערע זינד.“ פּרײַוילעגיעס באַטייטן נישט אויסנאַם, נאָר פאַראַנטוואָרטונג. שטרענגקייט פון דין הויבט זיך אָן, ראשית כל, אין דער משפּחה

פון גאָט. דאָס איז געווען די גוואַלטיקע אַרויס-
פאַדערונג פון עמוס'ן קעגן דעם פּאָלק'ס לייכטע,
לייכטזיניקע אמונה."

אויב דאָס יידישע פּאָלק וויל זיך האַלטן פאַר אַ יחסן ביי
גאָט מוז עס פאַרדינען דעם כבוד נישט דורך פּיערלעכע צערע-
מאַניעס אין בית המקדש, נישט דורך גרויסאַרטיקע קרבנות און
געזאַנג פון תּשכחות, נאָר דורך מעשים טובים. „זוכט גאָט,
אַבער נישט די הייליקע פּלעצער, ווייל ער קען אַראָפּשיקן דעם
געטלעכן פּיער אויף די טעמפעלס, און עס וועט אפילו קיינער
נישט זיין אויף צו לעשן עס. און פאַרוואָס האָט דער נביא אַזוי
שאַרף פאַראורטיילט די עבודה אין די טעמפלען? אָט טאַקע
דערפאַר ווייל זיי זענען פול געווען מיט מענטשן, וואָס האָבן
פאַרקריפּלט גערעכטיקייט און באַנוצט זיך מיט גרויזאַמקייט.
דער ערשטער פאַרלאַנג פון גאָט איז גוטסקייט, נישט עבודה.
זוכט גאָט דורך זוכעניש פון גוטסקייט, אַזוי קלינגט צו אונז
די שטים פון דעם נביא."

פילטשער גייט דאָן אַריבער צו איינעם פון די מאַכטפולסטע
קאַפיטלעך פון זיין בוך. ער אליין איז דערשיטערט פון דעם אר-
ניווערסאַלן פאַרנעם פון עמוס'עם נביאות, און ער האָט אין
זינען זיין אייגענעם פּאָלק און וועלט-מלוכה. „איידער דער נביא
גייט פּראָקלאַמירן דעם אונטערנאַנג פון שומרון (ישראל'ס
הויפט-שטאָט) רופט ער אַרויס עדות פון אירע פאַרבחעכנס. עס
איז אומגעוויינלעך באלערענדיק צו זען וועמען ער האָט גערופן.
ער רופט די געצנדינערישע מלוכות: אשור פון צפון-מזרח און
מצרים פון דרום-מערב. געצנדינער זאָלן משפט'ן דאָס פּאָלק פון
גאָט. דאָס איז ענלעך צו דעם ווי ווען די געלע ראַסע און די
ברוינע און די שוואַרצע וואָלטן גערופן געוואָרן צו משפט'ן דאָס
קריסטנטום פון ווייסן מערב. צי קענען זיי טאָן עס? זענען זיי
פּעאיק אַרויסצוטראַגן אַן אורטייל? געוויס קענען זיי עס, ווייל
דאָס געמיניזאַמע געוויסן פון מענטשלעכן מין קען שטענדיק
באַאורטיילן אַ פאַלשע אמונה. מצרים און אשור זענען געווען
פּעאיק צו פאַרשטיין אַז די אָפּענע זינר פון ישראל פאַרדינען
גאָטס פּסק."

און דאָ גייט דער שרייבער אַריבער אויף די לעבנס־וועגן פון
דער היינטיקער עפאָכע:

„פונקט אזוי טייטלען היינט צוטאָג אינדיע
און כײַנע מיט אַבסאַלוטן רעכט אויף זייער
אַסך מעשים און פאָליטישע טאַטן פון דער אַזוי־
גערופענער מערב־דיקער קריסטנהייט. אזוי לאַנג ווי
די קירך האַלט די דאָנמע העכער פאַר דער פראַקטיק,
אַרטאָדאָקסיע העכער פאַר מעשה, דעם קולט און
די פרווילעגעיִעס העכער פאַר ליבע, — אזוי לאַנג
וועט די וועלט האָבן דאָס פולע רעכט צו טייטלען
אויף איר מיט דעם פינגער פון קריטיק. אזוי לאַנג
ווי אונזער אינדוסטריע־סיסטעם, אונזער באַהאַנד־
לונג פון פרויען, אונזערע געפענגענישן רופן מיט
קולות נאָך אַ רעפאָרם, און די קירך פאַרנעמט זיך
הויפטזעכלעך מיט טעאָלאָגישע דיספּוטן, — וועלן
מענטשן מיט רעכט אָפּזאָגן זיך פון דער פירונג
פון אַ קירך, וואָס איז אַבסאַלוט נישט פאַרבונדן
מיט די טראַגישע פאַקטן פון לעבן“.

דער בישאָף וואָס האָט אַרומגעוואַנדערט אין זיין גייסטיקער
מיסיע איבער דער ברייטער אימפעריע האָט געהאַט עפעס וויכ־
טיקעס צו זאָגן איר. דער אַרעמער יידישער נביא פון אַמאָל האָט
אים אריינגעלייגט די ווערטער אין מויל. דעם נביא'ס רייד
זאָלן ארייננעמען טיף אין האַרצן די אלע, וואָס גלויבן, אז די
בריטישע אימפעריע באַזיצט באַזונדערע פרווילעגעיִעס צוליב
דער באַזונדערער גונסט פון הימל. גאָט באַגינסטיקט אָבער
נישט אַ נאַציע, נאָר אַ באַראַקטער; נישט ענגלאַנד, נאָר גוטס־
קייט... פאַר דעם ריכטער־שטול פון גאָט איז נישטאָ קיין חלוקים
צווישן מענטשן. שוואַרץ און געל, ברוין און ווייס שטייען אויף
דעמעלביקן שטאַפל, מיט דעם אונטערשייד נאָר וואָס דער וויי־
סער איז אין איין פונקט הינטערשטעליק: ווייל פון דעם וועמען
עס איז אַ סך געגעבן געוואָרן ווערט אַממע־רסטן פאַרלאַנגט.“
מען קען בעסער פאַרשטיין פילטשער'ס פערזענלעכקייט ווען
מען שפירט ווי טיף ער איז דורכגעדרונגען מיט דעם אַמאָליקן

יידישן גייסט און ווי ער זוכט אים אָנצווענדן צו דער היינטיקער וועלט—אויפן דרך פון קריסטלעכן גלויבן. ער האָט די אויבן דערמאָנטע ווערטער געשריבן אין יאָר 1929, און איצט, אין 1942 זענען זיי אזוי פול מיט לעבן. איך שרייב עס אין פעברואַר 1942, אַ טאָג נאָך דעם פאַלן פון סינגאַפור, בעת די געפאַר פאַר דער בריטישער אימפעריע האָט זיך אוועקגעשטעלט אזוי בולט. די געפאַר וועט מיט דער צייט פאַרשווינדן ווי רויך, און די אימפעריע וועט אַרויפּשטייגן פון די קאָכעדיקע כוואַליעס פון קריג אין אַ העכערער און ריינערער פּאָרם. וועט עס אַמאָל געשען, וועט עס קומען אויך אַ דאַנק אַזעלכע ערלעכע מוסררייד ווי די פון דעם בישאָף פּילטשער.

דעמזעלביקן דרך ארץ צו יידישקייט האָב איך פאַרנומען ביי אים אין זיינע אַנדערע ביכער. אין אַ קליינער אָפּהאַנדלונג וועגן תּפּלה־טאַן דערמאָנט ער גלייך אין אָנהויב: „די יידן זענען געווען פאַר דער וועלט די גרויסע לערער פון עכטן דאוונען. די געצנדינערישע תּפּילה זוכט מערסטנס מאַטעריעלע טובות און סטאַרעט זיך—דורך די קרבנות און כּשוף צו בויגן דעם ווילן פון גאָט לויטן ווילן פון דעם בעטער... דער מענטש וואָס וויל לערנען תּפּילה צו טאָן זאָל זיך ווענדן נישט צו אַמען אָדער רויס, נאָר צו די בערג פון ציון. דערפון איז פאַרשטענדלעך אז אַ סך פון דעם געבעט „פּאָטער אונזער“ קען געפינען פאַראַלעלן אין די רבנישע מקורות, באַזונדערס אין קדיש און אין דער שמונה עשרה.“ דעמזעלביקן גייסט פון טאַלעראַנץ און קענטעניש האָט ער אַרויסגעוויזן אין אַ טעמע, וועלכע באַרירט די סאַמע גרעניצן פון דער קריסטלעכער און יידישער אַמונה.

ער האָט פאַרעפנטלעכט אַ פאַרשונג וועגן די באַגריפן פון „צוקונפטיקן לעבן אין יידישן און קריסטלעכן דענקען.“ ער האָט סיסטעמאַטיש אונטערזוכט דעם אינהאַלט און באַטייט פון אַזעלכע באַגריפן ווי משיח, מלכות שמים, עולם הזה און עולם הבא. ער האָט נאָכגעפּאָלגט—לויט יידישע און עוואַנגעלישע קוועלען— ווי די דאָזיקע באַגריפן האָבן זיך טראַנספּאָרטירט פון ריינ־ערדישע צו גייסטיקע און מעטאַפּיזישע. אָבער דער

הויפט־מקור פון זיינע געדאנקען און אויספירן איז געווען דער יידישער קוואַל, באַזונדערס די תלמוד'ישע ליטעראַטור. „לויט די אנדײַטן פון תנ"ך האָבן די רבי'ס אויפגעבויט זייער לערע וועגן אַ מענטשלעכן משיח. אַ יורש פון דוד, וואָס וועט הערשן איבער אַן ערדישן קעניגרייך". דאָס זעלביקע קען געזאָגט ווערן וועגן נאָטס קעניגרייך אָדער מלכות שמים. „עס זאָל זײַן פשוט אַן ערדישע מלכות מיט ירושלים אַלס הויפט־שטאָט". שפעטער זענען אָט די באַגריפן פאַרטיפט און קאָמפליצירט געוואָרן. „צומאָל איז מלכות אַן ערדישער באַגריף, צומאָל—א הימלי־שער, אָפטמאָלס אַ מישונג פון ביידע. עס קען אויפגעפאַסט ווערן מאַטעריאַליסטיש אָדער גייסטיק, אַלס אַ צייטלעכער אָדער אייביקייט־באַגריף." פונקט אזוי קאָמפליצירט זענען געווען די אנדערע דריי באַגריפן פון דער רביניסטישער ליטעראַטור: עולם הזה, ימי המשיח און עולם הבא. די גאַנצע גייסטיקע אַנטוויקלונג פון די יידישע דענקער אין משך פון דורות האָט זיך אָפגע־שפּיגלט אין דער דורכאַרבעטונג און פאַרטיפונג פון אָט די פאַר־שטעלונגען, טראַכטענישן, וויזיעס און שטרעבונגען.

און ווענדענדיק זיך צו זיינע צוהערער (דאָס בוך באַשטייט פון זעקס לעקציעס) פאָדערט זיי פילטשער אויף נישט צו ווונד־דערן זיך איבער דער אויסערגעוויינלעכער פאַרשידנקייט פון אָט די אַלע באַגריפן ביי יידן. „אָט דער צונויפמיש פון אידעען איז באַזירט אויף אַ מעכטיקן יסוד פון גלויבן,—פון גלויבן אין דעם אַז נאָט שטעלט אוועק אַ הויכע מאָראַלישע אויפגאַבע פאַר דער וועלט. די אַלע פאַרשידענע אידעען וועגן מלכות שמים און עולם הבא זענען געבויט אויף דער איבערצייגונג, אַז די געשיכטע באַוועגט זיך אונטער דער פירונג און שכל פון נאָט. אויב מיר גלויבן, אַז נאָט פירט די געשיכטע מיט חכמה און חסד פאַראויס צו איר העכסטן ציל, דעמאָלט מוזן מיר האַלטן אַז דאָס מלכות שמים וועט זיך ווען נישט איז אַנטפלעקן אין טריי־אומף פאַר דער מענטשהייט". און אונזער אויטאָר ברענגט מיט באַנייטערונג דאָס שיינע ליד פון דעם דייטשן דיכטער נאָט פריד קעלער אין וועלכן עס איז אזוי ווונדערבאַר אויסגעדרוקט אָט דער גלויבן אין דעם קומען פון מלכות שמים אויף אונזער

פלאנעט. 1) „פּרילינג גלויבן“ הייסט דאָס ליד און די לעצטע
סטראָפּע זיינע לויטעט:

„ווער יענע האָפּנונג האָט פאַרלוירן
און זאָגט זיך אָפּ אין בייז פון איר,
הלאַוי וואָל ער נישט זיין געבוירן
ער שטייט דאָך שוין אין קבר'ס טיר.“

אַט אזוי זעט פּילטשער יידישקייט פון א י נ ע ו ו י י נ י ק ,
פון אירע אייגענע טיפּסטע און אינטימסטע הויאַלן אַרויס. די
אמונה צו וועלכער ער געהערט באַגרינדעט ער די גאַנצע צייט
אויף דעם יסוד פון דער יידישער געדאַנקען-וועלט. „אונזער פאָר-
שונג—זאָגט ער—האָט אונז געוויזן קלאָר אַז אַלע עסכאַטאַלאָג-
גישע באַגריפּן פון נייעם טעסטאַמענט זענען גענומען געוואָרן
דירעקט פון די יידישע מקורות. סוף כל סוף האָבן מיר עס גע-
דאַרפט דערוואַרטן ווייל א ו נ ז ע ר גאָט און זיינע תּלמידים
זענען געווען יידן, אויפגעבראַכט אויף דעם טראַדיציאָנעלן וויסן
פון זייער פּאָלק.“

נישט איינמאָל זענען מיר געזעסן—ביי מיר אָדער אין אַ
שטילן רעסטאָראַן—און באַרירט די זעלביקע ענינים. מיך האָט
יעדעס מאָל געוונדערט זיין עניוּת בשעת מעשה; ער האָט נישט
צופיל געהאַלטן פון זיינע ווערק. עס איז געקומען צו רייד אַ באַ-
גריף וועלכן איך האָב נישט געפונען באַהאַנדלט אין זיין בוך:
באַחרית הימים.

— ווי פאַרשטייט איר עס? האָט ער געפרעגט.

— אויף וויפיל איך פאַרשטיי, קענען זיין צוויי אויס-
טייטשונגען פון דער באַחרית הימים-וויזיע: אַ פשוט ערדישע
און אַ מעטאַפיזישע. מען קען פאַרלייגן די פאַרווירקלעכונג פון
דער וויזיע אויף אומענדלעך-ווייטע צייטן („סוף פון דער צייט“),
מען קען עס אָנרופן „משיח'ס צייטן“ און פטור ווערן פון אַ
פּראַקטישער באַציאונג צו דער זאך. מען קען עס אָבער נעמען
ווי אַ לעבנס-פּראָגראַם פון אונזער צייט, ווי אַן אויפפאָדערונג

1) דאָס ליד איז איבערזעצט פון פּילטשער אין ענגליש.

צו אונזערע אייגענע פליכטן. איך האלט פון דער צווייטער שיטה....

— איז דאָס די אַלגעמיינע מיינונג ביי יידן?

— שווער צו זאָגן... איך ווייס נאָר אַז די באַגריפן ענדערן זיך אין זייער אינהאַלט. „משיח“ האָט געקענט באַטייטן פאַר די יידן אין ערשטן און צווייטן גלות אַ האַפנונג אויף דעם באַלדיקן ווידעראויפבויע פון דער יידישער מלוכה אין ארץ ישראל. שפעטער, אַז דער גרויסער גלות האָט זיך אָנגעהויבן, איז משיח געוואָרן די האַפנונג אויף דער אַנטנילטיקער דערלייזונג פון יידישן פאָלק ווען נישט איז אין דער געשיכטע—אָבער אויף דער וועלט. נאָך שפעטער, אַז דער חושך פון גלות האָט אַרומגענומען דאָס פאָלק מיט זיינע אייזערנע קלאַמערן, איז די משיח־האַפנונג פאַרגייסטיקט, פאַרהימלט געוואָרן. ווער ווייסט צי מען וועט עס ווען נישט איז דערלעבן אויף אַט דער זינדיקער ערד? ...דערפון איז מסתמא געבאָרן געוואָרן אויך אַזאַ באַגריף ווי „ירושלים דלמעלה“. דאָס יידישע האַרץ האָט אפילו די הייליקע שטאָט באַטראַכט שוין ווי אַן אַבסטראַקטן באַגריף, ווי אַ הימליקע ירושלים, נישט ווי אַ פשוט'ע, ערדישע „ירושלים דלמטה“. אָבער נישט אַלע זענען גרייט אַזוי צו פילן און טראַכטן. די אַלע בענקשאַפט און האַפנונג־באַגריפן זאָלן ווידער ווערן רעאַליזירט אין לעבן. אויך „באחרית הימים“ אַזוי. וואָס ישעיהו האָט פאַר־אויסגעזאָגט דעמאָלט, מעג ווערן אַ פראַגראַם פון אַל הַיָּמִים. פון אונזערע טעג. נישטאָ קיין אַחרית הימים, אויב זיי ווערן נישט פאַרווירקלעכט באַלד הימים. צעשמעלצן די שווערדן אויף אַקעראייזנס! — איז אַ פאַדערונג פון אונזערע טעג. „אַ פאָלק זאָל נישט אויפהויבן קיין שווערט קעגן דעם אַנדערן פאָלק“. (לאַ ישא גוי אל גוי חרב)?—אויך אַ היינטיקע פאַדערונג און מעגלעכקייט. אפילו דאָס גוואַלטיקע הייליקע וואָרט וועגן „לאַ ילמדו עור מלחמה“ (מען וועט זיך מער נישט לערנען דעם האַנטווערק פון מלחמה) איז נאָענט צו אונזערע מעגלעכקייטן...

פילטשער האָט דערצו גרוילעך צוגעשטימט. ער איז איצט בכלל געווען מער אינטערעסירט אין פראַקטישער מאַראַל ווי אין

טעאלאגישע אָדער פּילאָזאָפּישע שמועסן. ער האָט יעדעס מאָל געהאַט אויפן קאָפּ אַ נאָמען פון אַ פּליט, וועלכן מען האָט גע- דאַרפט באַלד, אָט באַלד געבן הילף. האָט ער דאָך אַליין געשריבן אין זיין בוך וועגן תּפילה: „יעטוועדער געשריי פון מענטשלעכער נויט רייסט זיך אריין אין אונזערע אויערן, יעטוועדער אָנבליק פון מענטשלעכע ליידן פאָדערט אונזער אַקטיווע הילף“. גע- שריבן און געמיינט אזוי. ווען ער פלעגט מיר טעלעפאָנירן, פלעג איך זיך קוים אָפהאַלטן פון צו זאָגן: גוט מאָרגן, רבי פּילטשער! — און וואָלט עס געווען אזוי קרום? אָט האָט דער פאַרשטאַר- בענער רבי פּרידמאַן, פון פּערט, גענאָסן פון אזא אַכטונג און ליבע מצד די קריסטן אז מען פלעגט אים אין אַ ווייז רופן: דער רבי פון פּערט (RABBI OF PERTH), הייסט עס אַ רב פאַר אַלעמען אין שטאָט. אָט רופט מען אין ענגלאַנד דעם גרויסן מענטשן-און יידן-פּריינט וועדזשוווד, „פאַרלאַמענט-מיטגליד פאַר יידן“.

זיין פּשטות איז געווען זייער נאַטירלעך. האָט ער געווסט, אז איך נויטיק זיך אין אַ בוך וואָס ער קען פאַרשאַפן, האָט ער עס קיינמאָל נישט פאַרגעסן. אָבער איינמאָל האָט ער אפילו מיך פאַרווונדערט. אין דעם פּרימאָרגן פון קריסטמעס, האָט ער פֿלוצ- צים אָנגעקלאַפּט אין מיין טיר. ער איז געשטאַנען אין דער פּיר- ערלעכער קליידונג פון אַ בישאָף ווייל ער איז געפאַרן צום גאָד טעסדינסט אין דער קאַטעדראַלע. ער איז געוועזן אַביסל פאַר- סאַפּעט פון דעם אַרויפּשטייג צו מיר אויף דריי טרעפן, אָבער ער האָט געשיינט. אין האַנט האָט ער געהאַלטן אַ בוך, וואָס ער האָט מיר צוגעזאָגט. אַ בוך וועגן די אויפטוען פון דעם ענגלישן דעליגועזן דעפאַרמאַטאָר וועסלי אין 18טן יאָרהונדערט. ער האָט זיך געאיילט; דאָס אויטאָ האָט אונטן געוואָרט אויף אים. אין אזא טאָג אויפן וועג צו דער קירך, ווו ער האָט געזאָלט פּריידיקן צו די מאַסן, האָט ער געהאַלטן וואָרט צו אַ יחיד.

נאָך אַ שמועס מיט אים, און דאָס קאַפיטל וועט זיין צו ענד. עס איז שוין געווען דער ביטערער אָנהייב פון יאָר 1942 בעת יאַפּאַן האָט זיך אָפּן באַהעפּט אין קריג מיט היטלערן, און אַ דירעקטע געפאַר האָט זיך אַראַפּגעלאָזן איבער די ברעגעס פון

אויסטרעלע גופא. אן זייער וויסן און ווילן האָבן זיך שווערען שאַטנס געלייגט אויף די געזיכטער פון די ביז איצט כמעט זאָרג-לאָזע אויסטרעליער. אין איינעם פון אזעלכע פאַרכמורעטע טעג האָבן מיר זיך געטראָפן מיטן בישאָף ביים אַרײַנגאַנג צו אַ רעס-טאָראַן. מיר זענען אַרײַן אינווייניק און אַרומגעבלאָנדזשעט צווישן די טישלעך: נישט געווען קיין פרייער פּלאַץ. און אין ווינקל נאָר איז געווען אַביסל פּריי, מער נישט צוויי אויסגע-פּוצטע יונגע פּרויען זענען געזעסן ביים אַנדערן ראַנד פון טיש. מיט מי האָבן מיר זיך אַרײַנגערוקט אַהין און צוגעזעצט זיך. די ביידע דאַמען האָבן אָפּגעשטעלט אויף אַ ווײַלע זייער קלינגענדיקן שמועס, אָפּגערוקט די הענט מיט די ברענענדיקע ציגאַרעטן צווישן די פינגער, און אַרײַנגעקוקט אין אונז. וויזט אויס, דעם בישאָף'ס קראַנג אַרום האַלז און מיין ייִדישע באָרד האָבן אַרויס-גערופן זייער פּליכטיקן אינטערעס.

אָבער נאָר אויף אַ קורצע ווײַלע. זיי האָבן תּכּה אויפּגענומען דעם פּאַדעם פון זייער שמועס, געזופּט צוביסלעך דעם אייז-קרעם, געפּינקלט מיט זייער רויטבאַפּאַרבטע נעגל און שטראַלענדיקע אויגן און געלאָזן פון זיך וואַלקנס רויד. אַלץ איז געווען אין דעם בעסטן זינגען אַנשטענדיק, און דאָך האָבן מיר ביידע געפּילט זיך עפעס אומהיימלעך נעבן זיי. אומבאַווסט האָבן מיר זיך איבער-געקוקט מיט אַ שפּאַטישן בליק און מיר האָבן זיך פאַרשטאַנען. „פאַרוואָס—האַט ער געפּרעגט שפּעטער ווען זיי זענען אַוועק—איז אונז דער אָנבליק געווען אומאַנגענעם? וואָס האָט אונז געשטערט אין זיי? אַזאַ לייכטזין פּנים אַל פּנים מיט דער גרוי-זאַמער צייט?

איך האָב זיך צוגעקוקט צו אים. נישט געקוקט אויף דער צייט איז ער פאַרבליבן דערזעלביקער מיט זיין שטענדיקער ווערדיקער רוי. מיט זיין מילדן, שמייכלענדיקן בליק. דאָס רינדע לבנה־פּנים, דער גלאַטער שאַרבן מיט גרויע לאַקנס אויף די שלייפּן ווי שטענדיק. אין די בלויע אויגן זעט מען אפּילו צומאָל אויך שאַטנס פון אומעט. עס איז נישט קיין ווונדער: ער האָט נישט ווייניק איבערגעלעבט אין דער היים, און ער ליידיט אַלס קריסט פון דער וועלט־רשעות אַרום אים. דאָך בלייבט ער רואיק,

געלאָסן, און יענער ברויזנדיקער אויפרעגונג וואָס פאַרשטערט די שטריכן פון פנים און פון דעם מענטשלעכן געמיט. ווי ברענגען דאָס מענטשן צושטאַנד?

איך דערמאָן זיך און אַ גרויסן יידישן מענטשן, וועלכן איך האָב געהאַט די זכיה צו באַאָכטן אייניקע יאָרן פון דער נאַענט. פראַפעסאָר ש. ד. ב. נ. א. ו. , דער מאָדערנער היסטאָריקער פון יידישן פאָלק, האָט אין די יאָרן 1923-1933 גע-לעבט אין בערלין, און מיר זענען געווען שכנים. ער האָט דעמאָלט צוגעגרייט צום דרוק די דייטשע איבערזעצונג פון זיין „וועלט-געשיכטע פון יידישן פאָלק“ און מיין ברודער—אהרן שטיינבערג—האָט אין משך פון יאָרן איבערזעצט די דאָזיקע צען בענד. פֿלעגן מיר זיך אַלע צונויפטרעפן נישט נאָר ביי גע-זעלשאַפטלעכע אָדער וויסנשאַפטלעכע געלעגנהייטן, נאָר מיר פֿלעגן זיך אָפט זען אין אונזער פריוואַטן און פאַמיליען-לעבן.

די לעבנס-אָרדנונג פון דעם דעמאָלט כמעט 70-יאָריקן מאַן האָט אַרויסגערופן די אַלגעמיינע באַ-יוונדערונג. ער האָט געפירט אַ גענויען חשבון פון זיין אַרבעטס-טאַג; די שעה'ן פון אַרבעט, פון אָפּרו, פון שפּאַצירן, פון אויפנעמען געסט זענען געווען גע-נוי אָפּגעמאַסטן און אָפּגעהיט. נאָך אַן אָנגע-שטרענגטן פרימאָרגן פון גייסטיקער אַרבעט פֿלעגט ער אַרויסגיין אַ האַלבע שעה פאַר מיטאַג-עסן צום שפּאַציר. עס האָט געמעגט זיין וואָס פאַר יאָ וועטער, דובנאָוו פֿלעגט זיין אויפן גאַס. די איינוווינער פון די שטיִלע גאַסן אין אַ בערלינער פּאַראַרט האָבן גע-קענט אָנשטעלן זייערע זייגערס לויט זיין פינטקלעכ-קייט. אַ דאַנק דעם האָט ער געקענט נישט נאָר אומ-אויפהערלעך שרייבן, איבערשרייבן, קאָריגירן טויזנט-טער זייטן פון זיין מאַנוסקריפּט, נאָר ער האָט אויך פֿערזענלעך, מיט דער האַנט, געענטפערט אויף

צענדליקער בריה, וואָס פלעגן שטראַמען צו אים פון אלע עקן יידישער וועלט. פלעגט ער אויפנעמען אומצאָליקע געסט, וואָס פלעגן זוכן זיין עצה און פריינטשאַפט, און אויך ליינען אָן אַ שיעור צייַט טונגען און זשורנאַלן אין אַ ריי שפראַכן.

פלעגן מיר — זיינע פריינט — זיך אָפּטמאַל פּרעגן: ווי קען ער, דער מיט יאָרן און צער באַלאָד-דענער מענטש, דער היסטאָריקער וואָס האָט ארייַנגעזאַפט אין זיך די ייִדישע געשיכטע, אויס-זען תמיד אזוי פריש און לעבנס־פּריידיק? ווי אזוי קען ער אָפהיטן דעם איינגעשטעלטן סדר פון זיין לעבן ווען די אויפּרעגונג פון דער עפאַכע אויף די ווייגעשרייען פון דער נאָרער יידישער וועלט האָבן אָפּגעהילכט ארום אים? האָבן דאָך די אומצאָליקע בריה, אויפּרופּן, דאָקומענטן, די אומצאָליקע באַזוך-כער וואָס פלעגן צושטעלן איוב־נאכריכטן געמוזט אָנוואַרפן אויף זיין האַרץ און זיין פנים אַ שמענד-דיקן אומרו, אַ שטורם פון לייַדנשאַפטן. און מיר האָבן געפרוּווט געבן דערצו אַזאַ מין ענטפּער. ער קען דאָס אַלץ לייכטער איבערטראָגן ווי מיר, די פשוט'ע יידן, טאַקע דערפאַר ווייל ער איז אַ היסטאָריקער. די רשעות און צרות פון הייַנט פאַר-גלייכט ער שמענדיק, אומבאַווסט מיט די טרויערי-קע געשעענישן פון יידישן לעבן אין לויף פון טויזנד-טער יאָרן. ער האָט, אזוי צו זאָגן, געזען און געדערט שוין אזוי פיל אַז קיין זאָך קען אים מער ניט פאַר'הרוש'ן. ער האָט נישט מורא פאַרן אומקום פון זיין פאָלק ווייל ער האָט עס שוין געזען אזוי פיל מאָל אויפן ראַנד פון סאַמע אומקום, און יעדעס מאָל זיין נייעם אויפשטייג צום אייביקן לעבן. דער היטער פון נצח ישראל, פון דער יידישער אייבי-קיט קען נישט פאַרכאַפט און געבראַכן ווערן פון דער פינסטערער צייטיקייט.

און אפשר—האָבן מיר זיך געטראַכט—איז דאָ פאַראַן אַן אינדיווידועלע פּסיכאָלאָגישע דערקלע-
 רונג. דובנאָוו וואָס היט זיך אָפּ פאַר זיין איינציק-
 אַרטיקער שליחות ביים פּאָלק, וויל נישט דערלאָזן
 קיין שטאַרקע, צעשטערערישע געפילן צו זיין האַרץ.
 ער זעט און דערקענט דעם פּאָלקס אומגליק נישט
 ווייניקער פון אַלעמען, אָבער ער לעבט אים איבער
 מיטן קאַפּ, מיט די נייסטיקע חושים מער ווי מיט
 די זיילישע געפילן. ער טוט אַלץ וואָס עס איז מעג-
 לעך, זיין אינטערעס און עצה זענען שטענדיק פאַראַן
 ביי דער האַנט; ער שטופּט נישט אָפּ פון זיך קיין
 שום אחריות. מער נישט ער דערלאָזט נישט דעם
 זוריקן שטראַם פון די געשעענישן אריינצודרינגען
 טיפּער ווי אין זיין קלאָרן אַנאַליטישן מח.

אויב אזוי, זאָל מען זאָגן אַז דובנאָוו איז נאָר
 אַ נייסטיקער מח-מענטש, אָן יענע פשוטע נשמה-
 געפילן, וואָס גיבן צו וואַרעמקייט און האַרציקייט
 צו יעדער גרויסער יידישער געשטאַלט?—און עס
 האָט זיך פאַרלאָפּן דעמאָלט אַ קליינע געשיכטע,
 וואָס האָט אונז באַוווּזן ווי פּאַלש מיר אורטיילן
 וועגן אַ מענטש. צו דובנאָוו'ן איז געקומען אַ יונגער
 יידישער שרייבער פון בערלין, וואָס האָט געהאַט
 אויסצושטיין די שווערסטע קלעפּ פון לעבן. נעכט
 און טעג האָט ער פאַרבראַכט אין שרייבן, אָבער די
 פרוי מיט די קינדער צוזאַמען מיט אים האָבן גע-
 האַט אַ שווער לעבן. דאָסמאָל האָט דער באַלעבאָס
 געוואָרנט אַז ער וועט זיי אַרויסשטעלן פון הויז
 אויב זיי באַצאָלן נישט פאַר אייניקע חרשים דירה-
 געלט. דער היסטאָריקער, פאַרטאָן אין די דורותדיקע
 ליניעס פון זיין געשיכטע, האָט אויסגעהערט די
 מעשה פון אַן איינציקער פאַמיליע אין אַן איינציקן
 יידישן ישוב, און האָט רואיק צוגעזאָגט צו העלפּן.

— קומט אריין צו מיר אין א פאך טעג ארום—האָט
ער געזאָגט.

ווי האָט ער געהאַלפֿן? זיכער דאָך דורך א
ככבוד'יקער יידישער אנשטאַלט אין בערלין. זיין
נער אַ בריה צו איר אָדער צו אַן איינפלוסרייכן טור
ער וואָלט דאָך זיכער געבראַכט נוצן. וואָלט דובנאָוו
טאַקע אזוי געטאָן, וואָלט נישט ווערט געווען צו
דערציילן וועגן דעם. ניין, דער אַלטער מאַן האָט
באַשלאָסן אַליין צו גיין צו פאַרשידענע מענטשן
אין זיין געגנט אַרום, און אויפצוזאַמלען דאָס נוי-
טיקע דיר-העלפֿט. ער האָט אַרויסגערופן מיין יונגע
שוועגערין און האָט איר געבעטן צו באַגלייטן אים
אויף זיין וועג. אין דעם טאָג האָט ער דעם פֿרי-
מאָרגן נישט געאַרבעט און זיין געוויינטלעכן
שפּאַציר-גאַנג דורכגעלאָזן. דער זייגער פֿון זיין
לעבנס-טאָג האָט זיך אָפּגעשטעלט, כדי צו פאַרזאָרגן
אַ פּאַמיליע מיט קינדער. אין לויף פֿון שעה'ן האָבן
זיי זיך ביידע געהויבן אויף טרעפֿן, געקלונגען אין
די טירן, אָנגעטראָפֿן אויף פאַרווונדערטע געזיכטער,
דערקלערט זייער ענין.

נישט נאָר מיט פאַרווונדערונג האָט מען זיי
אויפגענומען, אויך מיט רוגזע און פאַרדרוס.—ווי
אזוי דערלויבט איר זיך—האָט געליאַרעמט איינער
אַ גבירישער ייד—איר, אונזער גרעסטער געלערנ-
טער, צו גיין איבער די הייזער און בעטן געלט פאַר
עפעס אַ שרייבער? וווּ איז דער כבוד התורה ווען
אין שטאָט זענען פאַראַן חברות און אנשטאַלטן
פאַר אַזעלכע צוועקן? ווען נישט איר, פּראָפּעסאָר
דובנאָוו, וואָלט איך אַ גראַשן נישט געגעבן". דוב-
נאָוו דאָט מיט אַ רואיקן שמייכל געענטפּערט: „זאָל
זיין אזוי, אַבי איר וועט געבן". מיטאַגריצייט האָבן
זיי אָפּגעשטעלט זייערע באַזוכן אין די הייזער, און
מיין שוועגערין האָט געמיינט אַז די אַרבעט איז

פארענדיקט. —ניין—האָט געענטפערט דער אלטער
—איך וועל אָפעסן מיטאָג, אָפרוען זיך אַ האַלבע
שעה און מיר וועלן גיין ווייטער. די סומע איז נאָך
נישט אינגאנצן אויפגעזאַמלט...

זיי האָבן געוואַנדערט איבער דער געגנט נאָך
אייניקע שעה, גענוג פאַרמאָטערט געוואָרן, אָבער די
נויטיקע סומע איז געווען צו דער האַנט. דובנאָוו
האָט עס איבערגעגעבן דעם דערשטוינטן שרייבער,
און האָט זיך ווידער געזעצט צו זיין אַרבעט פֿון
דער ייִדישער אייביקער געשיכטע. וואָס פֿאַר אַ
ווערט האָבן נאָך דערויף געהאַט אונזערע געדאַנקען
וועגן אַ מה־מענטש צו אַ נשמה־מענטש?

זינט דעמאָלט האָבן איך פֿאַרשטאַנען ווי פֿאַרזיכטיק מען
מוז זיין אין דער אָפּשאַצונג פֿון אַ מענטשנס כאַראַקטער. מען
קען נישט באַשטימען לויט די רואיקע שטריכן פֿון פנים ווי
שטאַרק עס קלאַפט ביי אַ מענטשן זיין האַרץ. אויך די בלויע
מילדקייט פֿון בישאָף פֿילטשער'ס אויגן, די רואיקע פֿריינט־
שאַפט מיט וועלכע ער קוקט אויף דער וועלט זענען נישט קיין
באווייז אַז אין זיין האַרץ ברויזן נישט די לייַדנשאַפטן און
אויפֿרגונגען פֿון אונזער צייט.

מיט אַ שמיכל־דערציילט ער: דעם זונטיק האָבן איך גע־
פֿרעדיקט אין דער קאַטעדראַלע לויט אַ פֿסוק פֿון דעם נביא
חבקוק: „למה תכיט בוגדים תחריש כבלע רשע צדיק ממנו?“
(פֿאַרוואָס קוקסטו נאָר צו צו די פֿאַררעטער? פֿאַרוואָס שווייגסטו
ווען דער רשע דערשלינגט דעם גערעכטן פֿון אים?) איר קענט
דאָך די אַלטע פֿראַגע: פֿאַרוואָס גייט עס דעם רשע גוט? האָבן איך
גערעדט וועגן די פֿרעמדע און פֿליטים אויף וועלכע מען וואַרפט
זיך איצט אַזוי אַרויף... די דרשה האָט געפֿונען סימפּאַטיע ביים
עולם. נאָכן ענדיקן בין איך געשטאַנען ביים אַרויסגאַנג פֿון דער
סירך, און ווי געוויינלעך, גייען מענטשן פֿאַרביי און דאַנקען פֿאַר
דער רעדע. אָבער איינער אַ מאַן איז צוגעגאַנגען צו מיר און האָט
געזאָגט: בישאָף, עס וועט קומען אַ צייט און אייך וועט טאָן לייַד
וואָס איר האָט פֿאַרטיידיקט די פֿליטים. ווען זיי וועלן אַמאָל

ארויפשטייגן אויבן, וועלן זיי לאָזן איך פאלן; זיי וועלן קיינמאל נישט זיין דאנקבאר צו איך... לאַכט ער דערצו און זאָגט: „האַב איך אים געענטפערט: „מיר אַרט עס נישט, זיי באַווייזן אַרויס זייער דאַנקבאַרקייט איצט זייער הערצלעך.“—אַז איך האָב עס שפעטער דערציילט אונזער קירכן-אויפזעער, האָט ער זיך אָפגע-רופן: קוקט נישט אויף אים, ער איז אַ בייזער מענטש.

וואַרף איך אַרײַן אין שמועס: און ווער זוכט עס בכלל דאַנק באַרקייט? וואָס פאַר אַ ווערט האָט די טעטיקייט מיט אַזאַ כוונה? —יאָ, יאָ—האַט ער לעבעדיק צוגעשטימט—איר ווייסט דאָך אַז איך האָב באַקומען מיין דערציאונג אַלס גייסטלעכער אַ דאַנק אַ יידישן הער אין לאַנדאָן?

איך קען די מעשה זייער גוט, אָבער ער איז צופרידן צו דער-מאָנען זיך וועגן איר. מיר שווייגן אַ ווילע און אַ כמעט קינדישע פרייד ליגט אויף זיין געזיכט. דער שמועס גייט אַריבער אויף דער געפאַר אין וועלכער אויסטראַליע שטייט איצט. ווי וויכטיק, ווי ריכטיק וואָלט עס געווען ווען אויסטראַליע טרעט אַרויס פאַר דער וועלט נישט נאָר מיט פּאָליטישע און מיליטערישע פּאָדע-רונגען, נאָר אויך מיט אַן אייגענעם גייטיקן וואָרט. דאָס אויס-טראַלישע פּאָלק נויטיקט זיך איצט, צום ערשטן מאָל אין זיין געשיכטע, אין דער מאַראַלישער (נישט נאָר מיליטערישער) הילף פון דער וועלט. כדי די וועלט, ד.ה. די מענטשהייט, אָט יענע אַנאַנימע הונדערטער מיליאָנען מענטשן פון דער וועלט, זאָלן דערהערן אויסטראַליע'ס רוף, מוז דער קול פון אויסטראַליע באַזיצן אויך אַ וואַרעמען, צום האַרץ רעדנדיקן קלאַנג. צי ווערט עס געטאָן פון די היגע מלוכה-מענער, גייסטלעכע, שרייבער און צייטונגען?...

. . . אַנשטאַט דעם הערן די אָפיציעלע רעדנער נישט אויף צו פאַרענדיקן יעטוועדע רעדע מיט דעם אויסרוף: „אויסטראַליע פאַר אויסטראַליע!“ ווי אזוי זאָל דאָס אַרויסרופן סימפּאַטיע ביי דער וועלט, אָט ביי יענער מאַמע אין אַמעריקע למשל, וואָס גיט אָפּ איר זון צו דער מלחמה? ווי מאַטעריאַליסטיש און ענגאָ-איסטיש פּעלקער זאָלן נישט זיין, אָבער בעת זיי גייען מקריב זיין זייערע לעבנס אין אַ קריג ווילן זיי, מוזן זיי הערן עפעס אַ

מאָראַלישע באַרעכטיגונג פון אָט דער זינר. אַ גרויסע אידעע, אַ שטראַלענדיקע וויזיע מוז ווערן פּראַקלאַמירט, באַזונדערס ווען אַ לאַנד טרעט אַרויס צום ערשטן מאָל אויף דער וועלט־אַרענע. פאַרוואָס איז ענגלאַנד אזוי נאָענט צום האַרצן פון דער וועלט און איר ווייגערטן רופט זיך אָפּ אומעטום? ווייל ענגלאַנד איז פאַר אונז נישט נאָר אַ לאַנד, אַ מלוכה, אַ עקאָנאָמיש סיסטעם. ענג־לאַנד איז אַן אידעע פון אידעען, אַ גרויסע גייסטיקע ירושה און אַ מאָראַלישער צוזאַג אויף להבא. נישט אַנדערש מוז רעדן דאָס קליינע אויסטראַליע אויב עס וויל אַז די קלאַנגען פון דעם וואָרט אַז-יִסְטְרֵאֵלִיִּיע זאָל ווערן טיער צו דער מענטשהייט. זאָל זי עפענען אַ יִר האַרץ צו דער וועלט, זאָל זי אַרויס מיט ווערטער וואָס פאַרכאַפן די פאַנטאַזיע... זאָל זי צוזאַגן צו ווערן שפּעטער אַ הילף און אַ צופּלוכטאַרט פאַר די אונטערדיקטע פון דער וועלט. איצט איז די היסטאָרישע געלעגנהייט פאַר איר אַרייַן צוקומען אין דער געשיכטע אַלס פּאָלק, נישט נאָר אַלס טערי־טאָריע און שטאַט...

זאָגט דער בישאָף ווי טיף ער שפּירט דאָס זעלביקע די גאַנצע צייט, ווי ווייניק די קירך רופט זיך אָפּ אויף דעם. „וואָס וועט איר טאָן אַז די מענטשן זענען פאַרנומען נאָר מיט זיך.“ אָט האָט די רעגירונג דערלויבט איצט אַרייַנצולאָזן 300 כינעזער, פּליטים פון מאַלאַיאַ. האָט זי עס ווידער אַרוםגערינגלט מיט אַזויפיל באַוואַרענישן, און דערלויבט נאָר אויף דער צייט פון מלחמה. הייסט עס זי פאַרענטפּערט זיך פאַר עמיצן. היינט האָב אידן זיך געווענדעט צו דער מאַכט וועגן אַ נייער גזרה. אין איינער פון די אויסטראַלישע הויפּט־שטעט האָט מען פּלוצים באַפוילן די „פרעמדע“ צו פאַרלאָזן די שטאַט אין לויף פון 12 שעה. צו באַזעצן זיך נישט נעענטער פון 25 מייל ווייט פון איר. פאַרוואָס? אידן האָב געשריבן צו דער מאַכט: ווי איז עס מעגלעך? די מענער פון אַ פרעמדלינג־פּאַמיליע, אַ פּאַטער צי אַ מאַן, וועלן זיי אין דעם אַרבעטס־באַטאָליאָן צו פאַרטידיקן דאָס לאַנד, און זייערע פּרויען און קינדער זאָלן געשיקט ווערן אין אַ מדרבך...?

אַ וויילע שווייגט ער, און דערנאָך—עפעס וועגן זיך. ער האָט דאָ נישט לאַנג אָנגעשריבן אַ נייעם הימן פאַר אויסטראַליע.

האָט ער עס פאַרגעשלאָגן דעם ראַדיאָ צו פאַרעפנטלעכן און פאַר-
פולער צו מאַכן. האָט דער הויפט-פאַרוואַלטער געזאָגט: עס גע-
פעלט זיי די מעלאָדיע, אָבער נישט די ווערטער. זיי האָבן עס
נישט אָנגענומען. זאָל דאָס זיין דערפאַר ווייל יעדע פון די דריי
סטראָפן פאַרענדיקט זיך מיט אַ צוואַנג צו דער מענטשהייט?...
אדרבא הערט די ערשטע סטראָפּע פון אָט דעם ליד:

אויסטראַליע, אונזער לאַנד, אונזער ליב, אונזער שטאַלץ
גרויס דאַנק דעם בלוט פון מענער וואָס האָבן געוואַגט
און זענען געשטאַרבן;

פון דרום צום צפון שטייען מיר טריי
איבער בערג, איבער בוש, איבער ים
מיר פאַר'קנס'ן מיט פרייד דאָס האַרץ און די האַנט
צו נאָט, צו דעם קעניג און צו דיר:
פעסט אין געדאַנק שטייען מיר פאַרבונדן
צו דינען דער עמפּייער, צו דינען דער מענטשהייט.

—אפשר איז גאָר די סבה פון אָפּזאָגן ווייל אין ליד איז
צופיל פאַטריאָטיזם, צו ווייניק מענטשהייט?

ער האָט שוין ווידער פריילעך געשמייכלט. עס איז דאָ אזוי
פיל צו טאָן און דער קליינער פאַרדרום וועט פאַרשווינדן אין
גערויש פון דעם טאָג. מיר זענען זיך פאַנאַנדערגענאַנגען, יעדער
צו זיינע פליכטן. איז עס דאָך היינט צו-טאָג ריכטיקער ווי ווען
נישט איז: „קורץ איז די צייט, און אזוי גרויס איז די אַרבעט“.
אַ וויילע האָב איך נאָכגעקוקט ווי די רואיקע, געלאַסענע, ערנסטע
געשטאַלט פון דעם בישאָף איז פאַרשווינדן הינטער דעם ווינקל
פון דער גאַס.

די פּרִיצ'טע

איר נאָמען—מיס מאַקארטור אָנסלאָוו—האָב איך שוין אַ
פאַר מאָל געהערט אין סירנעי דערמאָנט מיט גרויס אַכטונג. געזען
האָב איך זי צום ערשטן מאָל ביי מיין עפנטלעכן פאַרטראַג. אין
דעם „אינסטיטוט פאַר אינטערנאַציאָנאַלע אָנגעלעגנהייטן“. דער

Miss McArthur ONSLOW

ענין איז נאך געווען זייער ניי פאר דעם סידנעיער עולם. האָט מען זיך מיט גרויס אינטערעס צוגעהערט צו די פרינציפן פון דעם קימבערליי-פלאַן, און נאך מער פאראינטערעסירט געקוקט אויף דעם פארכיקן פילם פון יענער געגנט וועלכן איך האָב מיטגע-בראכט מיט זיך. דער שטרענגער זאל פון יוריסטישן פאקולטעט וווּ די אסיפה איז פאָרגעקומען האָט זיכער שוין לאָנג נישט געזען אזויפיל פרישע, שטראַלענדיקע פאָרבן ווי די, וואָס האָבן אַראָפגעשיינט פון אונזער באַשיידענעם פילם. גרינע גראָזן הייד ווי מענטשן-געשטאַלט; בלויע, שימערירנדיק-בלויע וואַסערן, וואָס האָבן געשטראַמט מיט אַ ברייטלעכער רואיקייט; מחנות פון שפּרינגענדיקע ברוינע אַקסן און קי באַגלייט פון די איינהיימישע שוואַרצע; די קייטן פון בערג און היגל וואָס האָבן אַרומגע-שטעלט דעם האַרזשאַנט. — דאָס אַלץ איז געווען אַ שטיק אומבאַ-קאַנט אויסטראַליע, וואָס די יידן פון לאַנדאָן האָבן „אַנטדעקט“ פאַר דעם עולם. און דער האַרציקער, דער בכבוד'יקער אַדוואָקאַט דייוויד מאָהעם האָט געפירט די פאַרזאַמלונג מיט גרויס ווערדע און דרך ארץ צו דער זאך.

עס האָט זיך מיר געוואָרפן אין די אויגן די גרויסע צאָל עלטערע פרויען, וואָס האָבן בייגעוויינט די פאַרזאַמלונג. אין ענגלאַנד, און אויך אין אויסטראַליע, הייסט עס נישט אַז ליידיק-גייערס, פרויען אָן שום באַשעפטיגונג, גייען אַרום צוליב פוסטן צייט-פאַרטרייב אויף פאַרזאַמלונגען אָדער אין געריכט-זאַלן כדי צו הערן אַבי וועלכן נישט איז רעדנער. זייער אָפט זענען עס העכסט פאַראַנטוואָרטלעכע מענטשן וואָס פירן אָן מיט באַווע-גונגען, וואָס האָבן צו זאָגן אַ דעה אין געזעלשאַפט-לעבן. אַ סך פון זיי פאַרטרעטן גלייכצייטיק מענער וואָס זענען אינטערעסירט אין דער אָדער יענער פראַגע.

נאָכן פאַרטראַג האָט זיך פון צווישן די פרויען אויסגעטיילט איינע, אַ הויכע אַלטע דאַמע, מיט אַ גוטמוטיקן געזיכט פון אַ באַבעשי, מיט אַ טרייבל אַרום איר קאַפּ (אַן אַפאַראַט צום הערן). זי האָט טאַקע צוגעהערט זיך די גאַנצע צייט מיט אַן אַריבערגע-בויגענעם קאַפּ, מיט דער שפאַנונג פון אַ טויבלעכן מענטש. — איך בין דאָס מיט אַנסלאָוו מיט וועלכער איר האָט גערעדט

דורכ'ן טעלעפאן—האָט זי פריינטלעך געזאָגט.—איך בין ספע-
 ציעל געקומען אין שטאָט צו הערן אייער פּאַרטראַג, און איך בין
 צופרידן וואָס איך בין דאָ געווען...
 אין דעם טומל פון דער פאַרזאַמלונג האָבן מיר נישט געקענט
 אָנהויבן קיין ריכטיקן שמועס. האָט זי מיך איינגעלאָרן אַריבער-
 צוקומען צו איר אין הויז, אַ שעה ריזע פון שטאָט. עס איז גע-
 ווען אַ באַזונדערע סבה פאַרוואָס איר נאָמען האָט מיך צוגעצויגן
 צו זיך. נישט נאָר דערפאַר ווייל זי און איר פאַמיליע געהערן צו
 די אָנגעזעענסטע דאָ אין לאַנד, אַ דאַנק זייער רייכטום און איינ-
 פלוס. מיך האָט צוגעצויגן זייער י ה ו ס , זייער אייגענוואַרצלע-
 קייט אין אויסטראַליע. אויב אויסטראַליע קען סימבאָליש ווערן
 אויסגעדריקט אין אַ ריי באַקאַנטע נעמען פון די ערשטע פרייע
 פּיאָנערן־פאַמיליעס, איז דער נאָמען מאַקאַרטור אָנסלאָוו איינער
 פון זיי. איר עלטער־עלטער־זיידע האָט עס געהאַט איינגעפירט אין
 דער נוייער אַרעמער, הונגעריקער קאָלאָניע דאָ, אין די ניינציקער
 יאָרן פון 18טן יאָרהונדערט, יענעם ווירטשאַפּט־צווייג וואָס האָט
 רייך געמאַכט אויסטראַליע ביז צום היינטיקן טאָג. קעגן דעם
 ווילן און שפּאַט פון די כלומר'שטע קענער האָט ער אַנטוויקלט דאָ
 די שעפּסן־צוכט און די וואַלאַינדוסטריע. אונז וועט נאָך אויס-
 קומען שפּעטער צו רעדן וועגן אָט דער מערקווירדיקער פיגור פון
 קעפּטאַן מאַקאַרטור. זיין אור־אייניקל, די איצטיקע רייכע פּרינץ-
 טע, האָט פאַרקערפּערט די טראַדיציעס פון איר פאַמיליע. מיר
 האָט זיך געדוכט אַז צו באַקומען די הסכמה פון אַזאַ פאַמיליע
 צום יידישן פּראָיעקט, הייסט באַמת בינדן די זאך מיט דער
 טיפּעניש פון אויסטראַלישן פּאַלק.

אז איך בין מיט אַ צייט שפּעטער צוגעפאַרן מיטן צוג צו
 דער קליינער סטאַנציע מענענגל, האָב איך זיך דערפילט עפעס ווי
 אין דער מיט פון אַ פאַרוואַרפּענער רוסישער סטעפּן־גובערניע.
 אויך דאָרטן שטיינט מען אַרויס פון וואַנאַן אויף אַ קליינישטשקער,
 כמעט מענטשנלאָזער סטאַנציע. די קליינע געביידעס, די טעלע-
 גראַף־דראַטן, דער ברוי־קעסטל, אַלץ ליגט אין אַ דרעמל פון
 נאָכמיטאָג־שעה. דאָס איז אָבער אַ פאַלשער איינדרוק: גלייך
 הינטער דער פאַרשלאָפּענער סטאַנציע, ווי נאָר מען זעצט זיך

אריון אין דער בריטשקע, דערבליקט מען פלוצים דאָס לאַנד, דאָס
ברייטע, גרענעצלאָזע רוסלאַנד. דער מענטשן־ים וואָס שאַפט די
אוצרות פון דער גוואַלטיקער מדינה, די שעפּערישע ענערגיע־
שטראַמען וואָס טרינקען אָן די ערד, דאָס טיפע טראַכטעניש און
בענקעניש וואָס מאַכט לעבעדיק הערצער און קעפּ, — דאָס אַלץ
שפּילט זיך אָפּ אין די טיפענישן פון לאַנד, פון וועלכע די קליינע
פארשטויבטע סטאַנציע איז נאָר אַ הילפּלאָזער שילדל.

נישט אַנדערש איז עס אויך דאָ אין אויסטראַליע. הינטער
דער סטאַנציע האָט אויף מיר געוואַרט אַן אויטאָ צוגעשיקט פון
מיס אַנסלאָוו. אַן עלטערע פּרייליך, איר פּריוואַט־סקרעטאַרין,
האָט מיך גלייך אָפּגעפירט צו איר אַהיים. ווי נאָר מיר זענען
אַריבערגעטראָטן דעם גרענעץ פון זייער הויף, האָב איך דערזען
די רחבות, די גאָר גרויסע רחבות פון זייער באַלעבאַטישקייט. אַ
צען מינוטן זענען מיר געפאַרן פאַרביי לאַנקעס מיט קורצן, ברויך־
געלן גראָז (חדשים לאַנג שוין ניט געווען קיין רעגן און אַלץ אַרום
איז געווען אויסגעטריקנט), פאַרביי סטאַדעס מיט בהמות, פאַר־
ביי מאַדערנע מילך־ווירטשאַפּט־געביידעס. דאָ אַרום האָט אומ־
באַמערקט געקלאַפּט דער פּולס פון אַ זייער גרויסן און אויס־
געשפּרייטן עקאָנאָמישן קערפּער. עס איז געווען אַ קנאָפּ־פּונקט
פון אויסטראַליע'ס ווירטשאַפּט־לעבן סיסטעם.

דאָס הויז האָט אַנטשפּראַכן דעם גאַנצן פאַרנעם. באַשיידן
אין סטיל, אָבער רחבות־דיק אין אויפבויו. אויף די ברייטע הויז־
טרעפּ איז אַנטקעגנגעקומען די באַלעבאַסטע. אין אַ היימישן
קלייד, מיטן ברייטן שלום עליכם. זי האָט מיך אַריינגענומען אין
אַ זאָל וואָס איז אייגנטלעך באַשטאַנען פון דריי צימערן. אין
גרויסן ווינקל, צווישן ברייטע פענסטער, איז געשטאַנען איר
זאָפּע, און דער ראַדיאָ גאָר נאָענט דערביי. זי האָט אָנגעטאָן דעם
האַרד־אַפּאַראַט אויפן קאָפּ און געבעטן מיך צו זעצן זיך נענטער
צו איר. כדי איך זאָל קענען בעסער הערן — האָט זי צוגעגעבן מיט
אַ שעמעוודיק שמייכל. איצט האָב איך זי געזען גאָר גוט. זי האָט
אַ פנים פון אַ טאַפּלטן כאַראַקטער: אי פון אַ פּריצ־טע אי פון אַ
פּויערטע.

זינט מיר האָבן געזען דאָס געזיכט פון טאַלסטאָיען, האָט

אָט דער טאָפֿל־באַראַקטער אַרײַנגעקריצט זיך אין אונזער זכרון. עס איז דאָ אַ שטרענגקײט אין אים און גלײַכצײטיק אַ פשוט־קײט און וויכקײט. די שטרענגע ווערדע און דאָס זעלבסט־באַ־ווסטײן פון „איך“ קומט פון דעם גבירישן מקור פון מענטש, פון דעם „באַרין“ אין אים. די פשוטע פריינטלעכקײט און אויפ־ריכטיקײט קומט פון דעם פויערשן שורש, פון דעם מענטשנ'ס נאָענטקײט צו דער נאַטור און צו שווערער פראַצע. ביידעס האָט זיך אַזוי כולט אַנטפלעקט אין טאַלסטאָי'ס פנים, ווייל סוף כל סוף האָבן פריצים און פויערים געלעבט דורות לאַנג אויף דער זעל־ביקער ערד, פלייצע צו פלייצע, הגם אין גאָר פאַרשידענע סאָ־ציאלע בנינים. אויך אין מיס מאַקאַרטור אַנסלאָוו'ס געזיכט האָבן זיך געשפּיגלט די ביידע הויפט־צוגן פון אַ פראַגרעסיוון פרייז: די רואיקע קראַפט פון יענעם וואָס איז פון דורות געוויינט צו הערשן; און די פריינטלעכקײט פון יענעם וואָס קענט פון דער נאָענט און שאַצט אָפּ דעם מענטשנ'ס אַרבעט און ווערדע. וואָס מער איך האָב זיך שפּעטער באַקענט מיט איר, אַלץ בעסער האָב איך פאַרשטאַנען אַז דאָס צווייטע—דאָס מענטשלעכע—באַ־הערשט איר פּײַנע נאַטור.

זי האָט גענומען אויספרעגן וועגן אַלע דעטאַלן פון דעם קימ־בערליי־פּלאַן. זי האָט געוואָלט וויסן גענוי אַלע טעכנישע און ווירטשאַפּטלעכע באַדינגונגען פון יענער געגנט. זי האָט זיך צו־געהערט מיט דער טיפּסטער אויפּמערקזאַמקײט צו יעטוועדן אײַנצלענעם שטריך, אָט פונקט ווי זי וואָלט דאַרפן אָננעמען אַ באַשלוס וועגן קויפן אַ נייעם הויף פאַר זיך אליין. איך האָב פּלוצים דערפילט ווי עפעס גאָר אַ נאָענטער שותף נעמט אַנטייל אין דער באַטראַכטונג פון דעם יידישן פּראַיעקט. עס איז געווען קענטיק אַז עס איז איר זייער נוגע פּערזענלעך. ווי איז דאָס מעג־לעך? יאָ, עס איז מעגלעך ווייל זי, דער יורש־פּיאָנער פון אויס־טראַליע, האָט זיך געהאַלטן פאַראַנטוואָרטלעך פאַר אָט דעם לאַנד'ס אַנטוויקלונג. זי איז דאָך אַ מיט־באַלעבאַסטע פון אויס־טראַליע, און „אונזער גאַנצער צפון“, די קימבערלייס בתוכם, זענען פאַרוואַרלאָזט. מוז מען דאָך שטיצן דעם יידישן פּלאַן וואָס וועט ברענגען אַ תּיקון „אונזער אײַגן לאַנד“.

מים מאקארטור האָט פונקט אזוי היימיש און פארזאָרגט נע-
דערט וועגן נאָך אַ גרעסערן היימלאַנד: וועגן דער בריטישער אימ-
פעריע. איר נאָמען איז באַקאנט אין די פירנדיקע קרייזן פון דער
אימפעריע, אין לאַנדאָן, און זי טראַכט לייַדנשאַפטלעך וועגן אַט
דער גרויסער געמיינשאַפט ווי וועגן איר אייגענער משפּחה. בעת
מיר האָבן שעה'ן לאַנג געשמועסט, האָט זי נישט איינמאָל אונ-
טערבראָכן כדי צוצוהערן זיך צו די נייעס פון ראַדיאָ. מיט אַ
צווייפאַכער געשפּאַנטקייט—פון אַ טויבן און פון אַ פּאַרזאָרגטן
—האָט זי אריינגענומען אין זיך די טרוקענע ידיעות פון וועלט-
חלל. דאָס איז נישט געווען דאָס לייכטע צוהערן זיך פון אַ צייט
טונג-לעזער, דאָס איז געווען אַקטיוו אַנטיילנעמען דורך מוח און
פאַנטאַזיע אין די געשעענישן. אויף איר געלבלעכן צערונצלעטן
געזיכט פון אַ 70-יעריקער פרוי האָבן זיך געשפינגלט די פאַרשי-
דענע געפיל-נואנסן פון אַ מיט-טוער און מיטפילער.

עס האָט זיך דערנענטערט די צייט פון מיטאָגעסן. עס זע-
נען אָנגעקומען אייניקע יונגע מענער און פרויען, מרובים פון דער
באַלעבאַסטע. אַ פּאָר פון זיי אין מיליטערישע אוניפּאַרמס. זי
האָט מיך פאַרגעשטעלט פאַר זיי, תּכּף דערציילט די קימבערליי-
זאך און האָט מיט אַ באַזונדערער הנאה דערמאָנט איר עלטער-
זידן. „שטעלט זיך פאַר, קעפטן מאַקארטור איז אַ סימבאָל פאַר
דער זאך. אויב ער האָט אַמאָל אויסגעפירט נישט געקומט
אויף אַלע שוועריקייטן, פאַרוואָס זאָלן זיי אויך נישט דורכ-
פירן זייער פּראָיעקט? אונזער גאַסט קען די געשיכטע פון אונ-
זער פאַמיליע“—האָט זי פאַרענדיקט מיט שטאַלץ.

ווידעראַמאָל דער ברייטער טיש אין דעם עס-צימער איז גע-
ווען סערווירט ווי אין די אַמאָליקע רוסישע אימעניעס. די גאַסט-
פריינטשאַפט די זעלביקע; די באַדינטע אין בלענדנדיקווויס אַנד
געטאָן ביי די ווענט. איידער מען האָט זיך צוגעזעצט צום טיש,
איז די באַלעבאַסטע געשטאַנען אַ וויילע נעבן איר פּלאַץ, מיט
פאַרמאַכטע אויגן און צונויפגעלייגטע הענט. זי האָט געפליסטערט
די ווערטער פון „גרייס“ (א כרכה) פאַרן עסן. מיך האָט זי אוועק-
געזעצט נעבן זיך, „כדי בעסער צו הערן“. זי האָט זיך איבערגע-
בויגן צו מיר און, פאַרטראַכטערהייט, ווי צו אַן אייגענעם האָט

זי געזאגט: „דאס וועט דאך נישט שטערן אין דעם נייעם
סעטלמענט? ...

— וואָס מיינט איר — האָב איך געפרעגט.
— איך מײן די רעליגיע... מיר זאָגן די „גרויס“ אויף אזא
אופן, און אייערע מענטשן וועלן דאוונען אַנדערש...
— געוויס קען דאָס נישט שטערן... מענטשן פון פאַרשידענע
אמונות קענען רואים לעבן צוזאַמען... וואָס איז דער זינען פון
דער מלחמה אויב נישט דאָס?
— אוראי אזוי! — האָט זי מיט אַ גלויביקער זיכערקייט
אָפגעענטפערט.

מיט מאַקאָרטור האָט געזען די וועלט דורך רעליגיעזע ברילן,
און זי האָט זיך פאַרגעשטעלט אז דער דורכשניטלעכער ייד איז
היינט-צו-טאָג אויך אזוי. ווייזט אויס זי האָט נישט געוואָלט
אז מיר פאַרמאָגן אַ שפּאַר ביסל יידן אין דער וועלט וואָס קענען
אריינכאַפן אַ ביסן ברויט אפילו אָן אַ ברכה. איך האָב נישט גער
האַלטן פאַר וויכטיק צו דערציילן איר וועגן דעם. אָבער—האָב
איך זיך געטהאַכט—הלואי זאָלן מיר האָבן אין אַ צוקונפטיקן
קימבערלייזשוב נאָר אזעלכע שווערע פּראָבלעמען ווי די אונז
טערשיידן פון דאוונען... עס איז פונדעסטוועגן געווען גוט וואָס זי
האָט געשטעלט פּראָגן, וואָס זענען איר געווען נוגע בנפש. זאָל
זיין קלאַרקייט אין אַלץ.

די מאַלצייט איז דערוויילע אָנגעגאַנגען אין אַ מונטערער
שטימונג. די יונגע לייט האָבן דערציילט מעשיות פון זייער אַרד
טיקן לעבן, און עס איז געווען ווערט צוצווען ווי די אַלטע דאָר
מע, זיצנדיק ביים שפיץ פון דעם טיש, האָט זיך געמיט אויפצו
כאַפן אַ קלאַנג פון די רייד. אז דער עולם האָט געלאַכט, האָט
זיך די פּרוילעכקייט לייכט אָפגעשפיגלט אויף איר געזיכט. אַ
שטומער ווייטאָג האָט אָבער גלייכצייטיק געפינקלט אין אירע
אויגן: עס איז איר געווען פיינלעך צו זיין אָפגעשניטן פון דעם
רוישנדיקן אַרום. צופיל ענערגיע און לעבנס-לוסט האָט זי פאַר-
מאָגט אז זי זאָל קענען מאַכן שלום דערמיט. איז זי געזעסן מיט
אַ פּריינטלעך-אָנגעשמרענגטן פנים די גאַנצע צייט.
זי האָט מיך פאַרבעטן צו פאַרבלייבן ביי זיי דעם טאָג און

אפרוען זיך נאכן עסן. מען האט מיר געגעבן א צימער אויפן צווייטן שטאק און געבעטן צו פילן זיך ווי אינדערהיים. האָב איך איר געפרעגט צי גיט זי אויך אפרוען זיך. —ניין—האָט זי שטאלץ געשאקלט מיטן קאָפּ—איך טו עס קיינמאָל נישט... איך וועל איצט דורכלייענען די פּאפּירן וועגן קימבערליי וואָס איר האָט מיר געבראַכט....

איך האָב מיטגענומן מיט זיך א פּאַר זשורנאַלן פון ענגלאַנד. אויף אייניקע טישן פון די ברייט־אויפגעפּראַלטע צימערן זענען געלעגן אין גרויס אָרדנונג ביכער און צייטשריפטן. עס איז געווען קלאַר, אז מען איז דאָ אין הויז נאָר טיר און אינטים אויסגעבונדן מיט דער אַלטער ענגלישער היים. איך האָב דאָרטן געפונען א סך זשורנאַלן און בלעטער פון לאַנדאָן, פּראָגרעסיווע און מאָדערנע, אויסער דעם אויך אויסגאַבן פון רעליגיעזן כאַראַקטער. עס האָט זיך געוואָרפן אין די אויגן א דיק־לייביקער באַנד פון 550 זייטן אונטער דעם אביסל לאַנגווייליקן נאָמען: „אייניקע פּאַר־צייט־קע דאָקומענטן פון די מאַקאַרטורס פון קעמדען“ אַרויסגעגעבן פון סיבעלאַ מאַקאַרטור אַנסלאָוו. די אַרויסגעבערין איז געווען טאַקע די איצטיקע באַלעבאַסטע פון דעם הויז. זי האָט הייסט עס, פּאַרוואַלטעט אויך מיט דער גייסטיקער ירושה פון איר פאָר־מיליע. דאָס הויז און די פרוי זענען געווען א לעבעדיקע פּאַר־קערפּערונג פון פיר דורות. זי איז געווען צופּרירן וואָס איך בלעטער אין דעם בוך און האָט עס מיר מיטגעגעבן צו לייענען אין שפּאַט.

איך האָב עס גענומען לייענען גלייך ווי איך בין אַרויף אין דעם אַפּר־צימער. וואָס ווייטער, בין איך אַלץ מער געוואָרן פּאַר־אינטערעסירט מיט דעם ווערק. דאָס איז געווען א גרויסע זאַמד לונג פון דאָקומענטן, טאַג־ביכער און בריף וועלכע פּאַרשידענע מיטגלידער פון דער פּאַמיליע האָבן געשריבן צווישן זיך זינט זיי האָבן זיך אַוועקגעלאָזן קיין אויסטראַליע. און געווען איז עס אין נאָוועמבער.... 1789. אַט טאַקע אין יענעם שטורמדיק־היים־טאָרישן יאָר ווען די פּראַנצויזישע רעוואָלוציע האָט זיך אָנגע־הויבן, זענען די מאַקאַרטורס אין א קליינער שיף אָפּגעפּאַרן צו דעם וויסטן, אומבאַקאַנטן קאָנטינענט, וואָס הייסט אויסטראַליע.

דאָס בוך איז מערסטנס אויסגעפילט מיט די לאַנגאַטעמדיקע בריף פון דעם הויפט פון דער פאַמיליע, דזשאָן מאַקאַרטור, אָבער פון די בלעטער פון דער טרוקענער און אַלטמאָדישער קאַרעספּאָנדענץ האָט פאַר מיר לייכט אויפגעשוועבט די גע- שטאַלט פון אַ יונגער פרוי, וועלכע האָט אַלס איינע פון די ערש- טע באַטראַטן די ערד פון דעם נייעם לאַנד. עליזאַבעט מאַקאַרטור, די 21-יעריקע פרוי פון דעם אָפיצער דזשאָן מאַקאַרטור, איז אַנ- געקומען אַהער צוזאַמען מיט איר קליין קינד, אַ יאָר נאָכדעם ווי אויסטראַליע איז דורך די ענגלענדער באַזעצט געוואָרן. זי איז אַזוי אַרום געווען די ערשטע פרייע געבילדעטע ענגלישע פרוי, וואָס האָט דורכגעמאַכט די זייער שווערע און געפערלעכע ריזע פון ענגלאַנד קיין אויסטראַליע (גענומען 7 חדשים) און האָט געהאַפן לייגן אַ יסוד פאַר דער קאָלאָניאַזאַציע.—זינט דאָס יאָר 1790.

עס איז אַ גייסטיקער פאַרגעניגן צו ליענען די

בריף פון אַט דער מערקווירדיקער פרוי, וואָס האָט זיך מיט ענערגיע און לעבנס-לוסט געלאָזן אין וועג צו אַ לעבן פון גלות („וואָרום אזוי איז עס געווען אין יענער צייט“—זאָגט דער אויטאָר פון דעם בוך).

דעם 8 אָקטאָבער 1789, איידער זי זעצט זיך אויף דער שיה, שרייבט זי צו איר מוטער מיט וועלכער זי געזעגנט זיך אויף לאַנג, „ביטע—טרייסט זי איר—נעם אין באַטראַכט אַז אויב עס איז אונז באַשערט צו זיין ווייט איינע פון דער אַנדערער, איז עס אַלץ אַיינס צי איך בין ווייט פון דיר צוויי הונדערט מייל צי אַ סך מאָל מער ווי צוויי טויזנט מייל. די זעל- ביקע השגחה וועט אויפפאַסן און באַשיצן אונז דאָרטן אַזוי גוט ווי דאָ. די זון וואָס שיינט איבער דיר וועט מיר אויך צוטיילן דעם חסד פון אירע פריינטלעכע שטראַלן. באַזונדערס נאָך אין אַ לאַנד, וווּ די בלומען וואַקסן אַרום מיט אַזאַ רייכקייט און די פאַרפלאַנצטע פרוכטן וועלן וואַקסן נאָך מער“.

די לאַנגע ריזע, מיט אַ פיצל קינד אויף די

הענט און דעם אָפּטמאָלס קראַנקן מאַן האָט זי באַ-
 שריבן אין אַ טאָג־בוך, וואָס איך פּול מיט קלוגער
 לעבנס־פאַרשטענדעניש און עכטן פּרוּי'שן חן. זי איז
 געפאַרן, פאַרשטייט זיך, אויף אַ שיה, אין וועלכער
 מען האָט געפירט הונדערטער פאַרברעכער, מענער
 און פּרויען, פאַראורטיילטע צו לעבן אין דעם כּראַך־
 פּייטן גלות פון אויסטראַליע. מען קען זיך לייכט
 פאַרשטעלן וואָס פאַר אַ שטרענגע, האַרטע און גרוי־
 זאַמע אַטמאָספּערעם האָט געמוזט הערשן אויף אַזאַ
 שיה, אָבער זי איז אַריבערגעקומען אַלע שוועריקייטן
 ווייל איר בליק איז געווען געריכטעט שטענדיק פאַר
 אויס, צו דעם אומבאַקאַנטן לאַנד, ווהיין זי איז גע-
 גאַנגען צו טאָן פּיאַנערישע אַרבעט.

דער קליינער ישוב (פאַרט דזשעקסאָן האָט עס
 דעמאָלט געהייסן; סידנעי איז עס היינט צו־טאָג) אין
 וועלכן זיי זענען אָנגעקומען, איז באַשטאַנען פון אַ
 בינטל מיליטערי־לייט און הונדערטער פאַרברעכער.
 זיי האבן געפונען די קאָלאָניע אין אַ צושטאַנד פון
 נאָענט צו הונגער. די וועכנטלעכע ראַציאָן איז באַר-
 שטאַנען פון דריטהאַלבן פונט מעל, צוויי פונט
 רייז און צוויי פונט געזאַלצענעם חזיר־פּלייש. דער
 גובערנאַטאר אליין פלעגט נישט באַקומען מער, און
 די שיה פון די מאַקאַרטורס האָט ניט געבראַכט קיין
 דערלייכטערונג. „די שוועריקייטן און די אַנטווישונג-
 גען ביי די ערשטע פּרווון צו באַהערשן די קרקע
 בתּוֹלָה אין דעם נייעם קלימאַט זענען געווען אומ-
 גלויבליך.“ ערשט ביסלעכווייז האָט זיך גענומען
 אַנטוויקלען לאַנדווירטשאַפט און גערטנעריי. אונזער
 יונגע עליוזאַבעט האָט זיך אַריינגעוואָרפן אין דער
 אַרבעט. אז איר מאַן האָט אַ פּאָר יאָר שפּעטער באַ-
 קומען אויף צו באַאַרבעטן 200 אַקער לאַנד, האָט
 ער דעם פּלאַץ אָנגערופן „עליוזאַבעט־פאַרם“. זי איז
 געווען טעטיק אין אַלע דריי צווייגן: ערד־אַרבעט,

פריצוכט און גארטן-ווירטשאפט. אבער ווי האָט זי זיך געפילט אין יענער צייט גייסטיק און מאַראַליש? דעם 7טן מאָרט 1791 האָט זי געשריבן צו אַ פריינדין קיין ענגלאַנד: „איך האָב געזוכט מיט עפעס וואָס אויסצופילן מיין פרייע צייט, וואָס איך קען נישט פאַרנעמען מיט שרייבן, לייענען אָדער שמור-עסן. צו די צוויי ערשטע באַשעפטיגונגען פיל איך זיך נישט שמענדיק גענויגט (הגם זי האָט געשריבן גאָר פינע בריוו אין דעם דעמאָלטיקן אַביסל צע-רעמאַניעלן ענגליש. י. ש.), און דאָס דריטע—שמור-עסן—ליגט נישט אין מיין מאַכט. איך האָב דאָ ניט קיין איין פרוי, אַ פריינט פאַר וועלכער איך זאָל קע-נען עפענען מיין האַרץ, און קיין איינציקע פרוי בכלל מיט וועלכער איך זאָל קענען זיך דורכרעדן מיט אַביסל באַפרידיקונג פאַר זיך. אָט די לאַגע האָט מיך נאָך מער באַווויגן דערצו, אַז איך זאָל לערנען עפעס אַ לייכטע וויסנשאַפט, כדי אויסצופילן די פוסטקייט פון אַ סך איינזאַמע טעג, און ענדלעך מיט דער הילף פון מר. ד. האָב איך געמאַכט אַ שטיקל פאַרט-שריט אין באַמאַניק. קיין איין לאַנד שאַפט נישט אַ ברייטערן פעלד פאַר באַמאַנישע שטודיען ווי אויס-טראַליע, און איך האָב גענאָסן אַ סך פאַרגעניגן פון דעם. עס האָט מיר דערביי נאָר געשמערט די גוואַל-טיקע היץ פון דעם וועטער. אין דעצעמבער-יאָנואַר פלעגט זי שטייגן ביז 112 גראַד וואָס דאָס איז 30 גראַד מער ווי דער הייסעסטער טאָג אין ענגלאַנד. עס איז נישט שווער צו זען ווי די יונגע פרוי פייניקט זיך אין דער איינזאַמער ווילדערניש. פונ-דעסטוועגן פאַרענדיקט זי איר בריוו מיט אַזעלכע ווערטער: „אפשר וועט איר נאָך די אלע הייד צווייפ-לען צי מיין לעבן בכלל איז דאָ גליקלעך. אָבער דאָס קען איך אייך זאָגן מיט אַן אמת פאַר זיך פערזענלעך. זינט איך פיל אין מיר די כוחות פון

שכל און פארשטאנד בין איך נאך קיינמאל נישט געווען אינערלעך מער גליקלעך ווי איצט. טאקע אמת, אייניקע פון מיינע ווונשן זענען ניט דערפילט, אבער ווען איך גיב א טראכט אז מען קען נישט לעבן אין א צושטאנד פון פולקאמענהייט, בין איך גוואל-טיק צופרידן מיט מיין לאגע.

עס זענען אוועק נאך א פאך יאָר און די לאגע פון דער פאמיליע מאקארטור האָט זיך פאַרבעסערט. אין א ברירה פון 1טן סעפטעמבער 1795 האָט זי מיט צופרידנקייט געשריבן: „דאָס לאַנד דאָ שיינט צו זיין דער איינציקער פּלאַץ אויפן ערד-קיילעך, וווּ מען קען דערוואַרטן רו. (עס איז געווען די עפּאָ-כע פון די נאַפּאָלעאָנישע מלחמות. י.ש.). מיר האָבן דאָ איינעם פון די שענסטע קלימאַטן אין דער וועלט, די פרוכטבאַרע ערד גיט אונז א סך רייכקייט, איך באַזיץ איצט א זייער גוטע מילך-ווירטשאַפט און האָב גענוג פוטער פאַר דער פאמיליע. מיר האָבן איצט אַרום 1000 שאַף. מיין מאַן באַשעפטיקט 40-30 מענטשן. קיין זאך צווינגט מיר נישט צו ווינטשן זיך אן ענדערונג אין מיין לעבן אחוץ די שוועריקייטן מיט דער דערציאונג פון אונזערע קינדער“.

עס איז כדאי צו ברענגען דאָ נאָך אַ פאך שורות פון דעמוזעלביקן ברירה צו עליזאַבעט'ס פריינדן אין ענגלאַנד. עס פאַרשאַפט אונז אַן אינטימען איינ-בליק אין דער נשמה פון פרויען ווי זיי זענען געווען אין יענעם אַזוי ווייט פון אונז ליגענדיקן יאָר 1795, און ווי זיי פאַרבלייבן מסתמא אַלעמאַל פון איין דור צום אַנדערן. עליזאַבעט באַרירט אין דעם ברירה אַ זייער דעליקאַטן ענין. „ווי איז עס געקומען דערצו, מיין ליבער פריינט, אַז איר זייט נאָך ביז איצט אַלוינשטייענדיק? צי קענט איר נישט נושאַ חן זיין

ביי מענער? אָדער צי האָט די מלחמה איבערגעלאָזן
 ווייניק מענער פון וועלכע מען זאָל קענען אויס-
 קלייבן? אָבער דערלויבט מיר צו געבן אייך אַ שטיקל
 עצה. לָאָזט אָפּ אַביסל פון אייערע פּאָדערונג-
 גען און האָט חתונה. איך אליין בין אַ ביישפּיל דער-
 פון ווי נישט אלעמאָל פּאַלן די הייראַטן אויס אזוי
 ווי אונזערע קלוגע פּריינט זעען פּאַראַויס. איך בין
 זיכער, אַ סך פון זיי האָבן נישט געגלויבט, אַז איך
 און מיין חתן טוען דעם ריכטיקן שריט. מיך האָט
 מען באַטראַכט אַלס אַ פּאַסיוון און פּוילן מענטש;
 מאַקאַרטור'ן אַלס אַ שטאַלצן און גלח'דיקן מאַן
 לגבי אונזער באַשיידענעם שטאַנד. פונדעסטוועגן
 זעט איר ווי ברייטהאַרציק די השגחה האָט אונז
 באַהאַנדלט. איצט קען איך באַמת זאָגן אַז קיין
 שום אַנדערע צוויי מענשן אין דער וועלט קענען ניט
 זיין גליקלעכער ווי מיר ביידע זענען. און וועט איר
 גיין חתונה האָבן, זאָלט איר זוכן אַ מאַן מיט אַ
 קלאָרן קאַפּ. איר וועט קיינמאָל נישט זיין גליקלעך
 מיט אַ מענטש וואָס שטייט נידעדיקער פון אייך
 בנוגע פאַרשטאַנד.

איז דאָס נישט אַ רייצנדיקער בריף פון אַ יונג-
 נער פרוי פון דעם סוף פון 18טן יאָרהונדערט? זי
 איז ערשט 26 יאָר אַלט, אָבער זי האָט שוין די
 לעבנס-דערפאַרונג פון אַ פּאַמיליע און אַ גרויסער
 באַלעבאַטישקייט. איר זעט זי כמעט מיט אייגענע
 אויגן, אָט די מוטיקע פרוי, וואָס וואָלט געקענט
 זיין אַ העלדין פון דזשאָרדזש זאַנד'ס אַ דאַמאַן.
 —דערנאָך זענען געפלאָסן יאָרן און צענדליקער
 יאָרן. קינדער ביי איר זענען געשטאַרבן און געבוירן
 געוואָרן, אַכט אין דער צאָל. די באַפעלקערונג אין
 לאַנד איז געוואָקסן און מיט איר די עשירות. מאַך
 אַרטור'ס רייכטום און איינפלוס איז אויך געשטיגן.
 פון דער פּיאַנערישער „עליזאַבעט-פאַרם" איז מען

אריבער אויף דעם פרוכטבארן פלאץ פון קעמדען, אָט דאָרטן וווּ דאָס איצטיקע הויז שטייט. מאַקארטור האָט אַנטוויקלט ביז גאָר אַ הויכן גראַד די וואָל־אינדוסטריע און איז געוואָרן אַ באַר קאַנטער מענטש אין ענגלאַנד. זיין מאַכט־פּאַזיציע האָט אים באַלד געפירט צו צוזאַמענשטויסן מיט דעם קעניג'ס פּאַרטערער: די גובערנאַטאָרן. קעגן איינעם פון זיי האָט ער אָנגעפירט מיט אַ רעכעליאָן און איז פּאַרשיקט געוואָרן... קיין ענגלאַנד. ניין יאָר האָט ער דאָרטן פאַרבראַכט אין גלות. אָבער זיין הויז איז געשטאַנען פעסט ווי אַ פעלז, ווייל עליזאַבעט האָט געפירט די גרויסע ראַלע פון באַלעבאַס. זי האָט אָנגעפירט מיט די קאָמערציעלע געשעפטן, פאַר־קויפט און געשיקט וואָל קיין ענגלאַנד, געוועזן אַ פּירנדיקע האַמע אין דער געזעלשאַפט, אריינגעפירט נייע מעטאָדן אין דער לאַנדווירטשאַפט (פאַר וועלכע זי איז באַלוינט געוואָרן פון דער רעגירונג), דער־צויגן די קינדער. אלע זין האָט מען געשיקט שטודירן און דינען אין דער אַרמיי קיין ענגלאַנד, און די מוטער האָט זיי נישט אָנגעזען פאַר צענדליקער יאָרן. זי איז אָבער געשטאַנען מיט זיי אין שטענדיקער בריִף־פאַרבינדונג, און זי האָט דורך די בריִף וואָס האָבן געוואַנדערט טויזנטער מילן געווירקט אויף די קינדער מיטן צויבער פון איר פּערזענלעכ־קייט. זי אליין איז אָבער מער שוין נישט געקומען צוריק צו איר אַלטער היים, הגם דאָס גאַנצע לעבן האָט זי געבענקט נאָך איר. נישט געווען מער קיין כח אונטערצונעמען אַ דיזע ווי אין די אַמאָליקע יאָרן.

האָט זי—די 70־יעריקע פרוי—געשריבן צו איר עלטסטן זון אין 1840 דעם פּאָלגנדיקן מעלאַנכאָ־לישן בריִף: „אָ, געוויס געדענק איך דעם איסט־פאַרק, דאָס יאַלטע קירך־הויז, דעם אויסבליק צום

ים פון וועלכן די שטארקע ווינטן פלעגן בלאָזן און שטורעמען די צימערן פון אויבערשטן שטאָק. אָט די סצענעס פון מיין קינדהייט און יוגנט קענען נישט ווערן לייכט פאַרגעסן. עס קענען נישט אָפּגעווישט ווערן פון מיין זכרון—אָזוי לאַנג ווי נאָט שענקט מיר די מתנה—די בילדער פון די ליבע פרוינט וואָס זענען אַוועק פון דער וועלט און פון יענע וואָס זען נען ביים לעבן און האָבן אַמאָל געשפּילט זיך מיט מיר. מען פאַרגעסט מיין עלטער ווען מער רעדט וועגן מיין צוריקקער צו מיין שטענדיק טייערן היימלאַנד. די צייט איז צו ווייט אַוועק."

מיט צען יאָר שפּעטער אין 1850 איז עליזאַבעט געשטאַרבן, זאַט מיט יאָרן און מיט אַ לעבן אויף וועלכן זי האָט געקענט צוריקבליקן מיט שטאַלץ. אָט קוק איך אויפן לעצטן פאַרטרעט פון איר לעבן, און עס איז אַ מערקווירדיק בילד. אַ גרייזגרוע פרוי מיט ערנסטע, פאַרשנדיקע אויגן, מיט אַ ווייסן אויס-געפּוצטן טשיפּיק אויפן קאָפּ, בליקט אויף אייך. אָבער עס וואַרפט זיך אין די אויגן נישט נאָר דער ווייסער טשיפּיק פון דער באַבעשי, אַרומגעוויקלט מיט שוואַרצן זיידענעם פּלאָך פון אַן אלמנה. עס ווייזט זיך נאָך מער דער ברייטער סאַמעטענער שאַל פון בלאַסן פּורפור וואָס איז מאַיעסטעטיש אַריבער געוואָרפן איבער איר שטרענגן שוואַרצן קלייד. זי זיצט דאָ ווי אַ מלכה, באַשיידן און זעלבסטבאַוואוסט גלייכצייטיק. עס ווייעט מיט היימישקייט פון איר ווייסן קאָפּ, און עס איז דאָ די קאַפּט פון אַ הער-שער אין די שוואַרצע און רויטע קאָלירן פון אירע בגדים. איר קענט זיך נישט העלפן, איר שטייט מיט דרך ארץ פאַר אַזאַ בילד.

איך האָב זיך אויפּגעהויבן פון לייענען דאָס פאַמיליען-בוך, און בין צוגעגאַנגען צום פענסטער. די זון האָט שוין געהאַלטן ביים פאַרניין, עס איז געוואָרן קיל אין דער לופט. ווייט אַרום,

אויף וויפיל דאָס אויג האָט געקענט ארומנעמען די געגענט. האָט זיך אויסגעשפּרייט די נחלה פון די מאַקארטור'ס. אַלץ האָט געאַטעמט מיט דער רו און זיכערקייט פון איינגעפונדער-וועטער שפּע. דאָס הויז אין וועלכן איך בין איצט געווען איז נישט געבויט געוואָרן, פּאַרשטייט זיך, אין יענע פּיאַנער-יאָרן. אין 1818 האָט מען דאָ געהאַט אויפגעשטעלט אַ קליינעם קאָ-טעדזש אויף אַ סך הכל איין אקער לאַנד. אָבער פון אים איז אויסגעוואַקסן אַט דער דאָרפישער פּאַלאַץ, און עס איז געווען באַלערענדיק צו זען דעם בנין פון אַ פּאַמיליע וואָס איז עלטער פון 120 יאָר. דאָס פּאַרוויילן אין אים איז געווען פאַר מיר סיכבאָליש און האָט געוועקט דערמונטערענדיקע געדאַנקען. אויב זיי, די פּאַרצייטיקע קאָלאָניסטן, האָבן געהאַט אין זיך דעם מוט און די עקשנות צו קאָלאָניזירן אַזאַ ווילד לאַנד, פּאַרוואָרפן אין סאַמע עק וועלט, ארומגענומען פון אַ משונהדיקער פּרימי-טיווער נאַטור און פון טויזנטער פּאַרברעכער—פּאַרוואָס זאָלן מיר נישט קענען איבער'הזר'ן דעמזעלביקן פּראָצעס אין דעמזעלביקן לאַנד. די געפאַרן פון אַמאָל זענען מער נישטאָ, און די מיטלען פאַר קאָלאָניזאַציע זענען דאָך אַזוי אומגעהויער אויס-געוואקסן פאַר דער צייט. און וואָס נוגע מוט און עקשנות, באַ-זיצן מיר עס ער בלייבן די, — אהויז דער נויט וואָס טרייבט אונז מיט אייזערנע צוואַנגען.

אז איך בין שפּעטער אַראָפּגעגאַנגען צום טיי האָב איך גע-פונען מיין באַלעבאַסטע נאָך מער אויפגעלייגט ווי פּריער. זי איז שוין געזעסן אויף איר שטענדיקן פּלאַץ נעבן דעם ראַדיאָ-אַפּאַ-האַט און האָט זיך צוגעהערט. זי האָט פאַר דער צייט—האַט זי מיר מיטגעטיילט מיט אַ שמייכל—שוין דורכגעליענט דו פּאַ-פירן וואָס איך האָב איר געגעבן, און זי האַלט זיי פאַר גוט. זי וועט העלפן מיט וואָס זי קען, זי וועט באַלד שרייבן צו איי-ניקע וויכטיקע פּערזאָנען...—עס איז געווען אין איר אַן ענלעכ-קייט מיט יענער עליזאַבעט מאַקאַרטור וועגן וועלכער איך האָב געליענט. די אוראייניקל סיבעלאַ האָט נישט נאָר פּיוזש, אויך זייליש און גייסטיק געשטאַמט פון יענער עליזאַבעט. די זעל-ביקע קראַפט און ווילן אין טאַט. די זעלביקע ברייטיקייט פון

לעבנס-בליק, די זעלביקע טריישאפט צו ענגלאנד און דער אימי פערוע, און אויך די זעלביקע קריסטלעכע פרומקייט. מער נישט די היינטיקע סיבעלא האָט נישט געהאַט קיין פאַמיליע מיט איר גענע קינדער. דערפאַר האָט זי געהאַלטן אַלע מיטגלידער פון דער שטאַרק פאַרצווייגטער פאַמיליע, יונגע ווי אַלטע, פאַר אירע קינדער אויף וועלכע זי האָט געהאַלטן אַ מוטערלעך אויג.

עפעס ענלעכעס האָב איך געזען יאָרן לאַנג אין אַן אַנדער עלטערער פרוי, אין מיין באַבען פון קאַוונע, חיה שרה עליאשעוו. אויך זי האָט געהאַט אויסגעקאָרעוועט נישט ווייניקער ווי אַכט קינדער וואָס יעדער פון זיי איז געוואָרן שפעטער אַ שטאַרקע פערזענלעכקייט פאַר זיך. איינער פון אירע זין איז געווען דער טיפּיניקער יידישער שרייבער—בעל־מחשבות (דר. עליאשעוו), אָבער אויך די אַנדערע זין און טעכטער האָבן באַזעסן אַ שטאַרקן ווילן און אַן אייגענעם וועג אין לעבן. די באַבע האָט געהערט, פאַרשטייט זיך, מיט אַלע אירע חושים צו דעם אַלטן דור, אָבער זי האָט זיך ווונדערלעך צוגעפאַסט צו די מאָדערנע גענג פון אירע דערוואַקסענע קינדער. זי האָט געפירט דאָס הויז, דאָס געשעפט, די באַלעבאַטישקייט. איר מאַן, מיין גוטער און שטילער זיידע זאַלקע, איז געשטאַנען אין שאַטן. נישט ווייל זי האָט אים חס ושלום פאַררוקט אָן אַ זייט. דוקא פאַרקערט: זי האָט אים שטענדיק אַרויסגערוקט אויפן ערשטן פּלאַץ, זי האָט נישט אַרויס געלאָזן זיין נאָמען פון איר מויל. „זאַלע'לע, זאָל לעבן, האָט מיר געהייסן"—אָט אזוי, נישט אַנדערש פלעגט זי פאַרמולירן יעדן באַשלוס אירן.

אָבער די דעה אין דער פאַמיליע האָט זי געהאַט, און די אַלע באַשלוסן פלעגט זי אָננעמען. די הסכמה פון ליבן מאַן פלעגט זי אַרויסבאַקומען שפעטער, און די קלוגע אשת חיל פלעגט אים געבן צו פילן אַז נאָר ער איז דער באַלעבאַס פון הויז. דער זיידע פלעגט אַ סך צייט פאַרברענגען אין דער נאָענט ליגנדיקער קצב'י שער קלויז, ביים דאוונען און ביים לערנען. אין די שפעטערדיקע יאָרן האָט ער אויך גענומען שלעכט הערן, אזוי אַז די באַבע פלעגט מוזן צוועצן זיך גאָר נאָענט צו אים און אַריינרעדן אים אין איער. זיין אויסגעלייטערט, וויס־ראָזעווע געזיכט מיט די

נוטמוטיקע אויגן פלעגט דעמאלט באקומען אן אָנגעשטרענגטן אויסדרוק, און ער פלעגט מיט הנאה צושאָקלען מיטן קאָפּ צו חיה שרה'ס רייד. וואָס איז דער ווונדער וואָס מען האָט אים גערופן אין שטאָט "חיה שרה'ס זאלקע". עס איז געווען אַ כבוד פאר איר, און ער האָט זיך געגרויסט מיט איר גוטן נאָמען.

איך האָב נישט געקענט מיין אַנדער באַבע, פון פאָטער'ס צד, אין ווילנע; איז די קאָוונער פאַרבליבן ביי מיר דער אייני-ציקער אַנדענק פון אן אייגענער יידישער באַבע אודאי איז זי געווען אַלט, און דער פנים איז געווען צעאָקערט מיט קנייטשן און קנייטשעלעך, אָבער זי האָט תמיד געאָטעמט מיט לעבנס-לֹוסט, מיט פרישקייט און ערנסטער פריילעכקייט. זי איז געווען אַ גביר'טע, און זי האָט עס געווסט. בעת זי פלעגט אַרויפקומען פון דעם גרויסן מאַנפאַטור-געשעפט אונטן צו זיך אין דער ברייטער דירה, פלעגט זי אויפגעפּענען די טיר מיט איינעם פון די שליסעלעך וואָס איז געהאַנגען אויפן בונד שליסלען אין איר האַנט. דער קלאַנג פון די שליסלען, דער שטאַרקער טראָט פון אירע פיס, דער הויכער, אַביסל מאַנסבילשער קול—אַלץ האָט געזאָגט ערות אויף דער זעלבסטזיכערקייט פון דער באַלעבאָסטע, פון דער נאַנצער פאַמיליע.

אָבער רייכקייט קומט פון אים, פון זיין ליבן נאָמען, און עס איז נישט מער ווי אַ פּקדון. טאָר מען נישט פאַרגעסן אָן די אַרעמע; מוז מען זיי שטענדיק האָבן פאַרן אויג. איז צדקה-טאָן געווען איינע פון די שטענדיקע אַרבעטן מיט וועלכע די באַבע האָט זיך פאַרנומען. צדקה איז נישט עפעס געווען אַ זייטיקע אָנגעלעגנהייט וועלכע מען פטר'ט אָפּ מיט געלט אָדער מיט טרחה. צדקה איז געווען אַ טייל פון דעם לויפנדיקן לעבן, נישט אַנדערש ווי די זאָרג פאַר פאַמיליע, פאַר קרובים, פאַרן געשעפט, פאַר דער נשמה. עס איז געווען אַ טאָג (דוכט זיך פרייטיק) ווען די „אַרעמע-רייט" פלעגן פינקטלעך קומען „אַפּנעמען" דאָס בייס? וואָס זיי קומט. אָבער דער טאָג איז נישט געווען דער איינציקער. די טיר האָט זיך קיינמאָל נישט צוגעשלאָסן אין הויז פאַר מענטשן וואָס זוכן אַ טובה. ווי אָפט פלעגן איך זען ווי די באַבע באַגלייט אַרויס אַ פאַראומערטן מענטש מיט וועלכן זי האָט זיך אַקאַרשט

דורכגעשמועסט, און דאָס לעצטע וואָרט איז געווען: „א דאָנק
וואָס איר זענט אריינגעקומען“. דאָס האָט זי געדאַנקט פאַר דער
מצוה וואָס יענער האָט איר צוגעשאַרט: צו געבן אים הילף.
זי איז געווען גאַנץ נאַטירלעך איינגעטונקט אין דער פאַר-
צייטיקער יידישער פרומקייט, און אָן אַ שייטל וואָלט איר זיך ניט
געקענט פאַרשטעלן איר קאַפּ. דאָך האָט זי אָט זי פרומקייט נישט
געוואָלט—ווייל נישט געקענט—אַרויפּרעסן אויף די מינדער.
יעדער פון זיי האָט זיך אויסגעצייכנט מיט עפעס אין דער מאַ-
דערנער לעבנס־אַרט. אַלע האָבן שטודירט; אייניקע האָבן פאַרענ-
דיקט אוניווערזיטעטן אין אויסלאַנד. צווישן זיי זענען געווען אַ
דאָקטאָר און אַ שריפטשטעלער און אַ גרויסער שאַך־שפּילער און
אַ פּילאָזאָפּיש־געבילדעטער קאַפּ, און גלאַט מצוינים אין שפּראַכן
און חכמת ישראל. בשעת זיי פלעגן זיך צונויפקומען אין דעם
גרויסן פּאָטערלעכן הויז, האָבן דורך אַלע צימערן געקלאַנגען איר
ראַפּעאישע שפּראַכן. ביים עס־טיש פלעגן זיך צינדן געשפּרעכן
און דיסקוסיעס וועגן די וויכטיקסטע פּראַגן פון גייסט. די באַכע
פלעגט זיך רואיק צוהערן צו די רייד, עפעס אריינלעמען אין דער
שאַצקאַמער פון איר אייגענעם גייסט, און פאַרבלייבן דאָס וואָס
זי איז געווען. אויף די שבעים לשונות פון אירע געבילדעטע קינד-
דער און אייניקלעך פלעגט זי ענטפערן מיט איר אייגענער שפּראַך.
דער שפּראַך פון „גאַט פון אברהם“, און מען פלעגט זיך גאַנץ
גוט פאַרשטיין. ווי ווייט די קינדער זענען זיך נישט צעפלוויגן
איבער די גרויסע שטעט פון דער וועלט, האָט זיי דאָך אַלעמאַל
געצויגן צו דער היים פון קאָוונע, צו דער מוטער אין דעם רחבות־
דיקן פאַמיליע־הויז. זיצנדיק מיט איר אַרום דעם ברייטן טיש
אין עס־ציימער, האָבן זיי געלאָזן איינשטילן אין זיך די ליידיג-
שאַפטן וואָס פלעגן, נאַטירלעך, אויספילן זייער גייסטיק לעבן. בעל
מחשבות וואָס האָט געזוכט די עכטקייט און די פאַלקסטמימלעכ־
קייט אין יידישן לעבן, פלעגט זיך פילן דערוואַרעמט און גע-
שטאַרקט דורך די שמועסן מיט זיין מוטער. און אַז ער האָט,
ווינענדיק אין בערלין, דערפילט אַז דאָס לעבן זינס האַלט ביים
ענדיקן זיך, האָט ער געאיילט זיך צו פאַרן „אהיים“ קיין קאָוונע,
כדי צו שטאַרבן געבן דער מאַמען. איר איז באַשערט געווען איר

בערצולעכן זיין טויט, פונקט אזוי ווי פריער דעם טויט פון אַנ-
דערע קינדער און פון דעם מאַן. זי האָט זיך אָבער נישט אונ-
טערגעגעבן און האָט ווייטער אויפגעהאַלטן די גאַנצקייט פון דער
פאַמיליע. זי האָט נישט ליב געהאַט אַרויסצוווייזן פאַרן עולם
איר שמערץ און טרויער, מער נישט פון מאָל צו מאָל פלעגן די
אַלטימסקע אויגן זיין רויט פון באַהאַלטענע טרערן.

עס איז געקומען די ערשטע וועלט-מלחמה, און אין דעם
שטראָם פון צאַריסטישע רדיפות איז זי אויך פאַרוואַגלט געוואָרן
קיין טיף-רוסלאַנד. זי האָט שפעטער געלעבט אין מאַסקווע אין
אַ זייער באַשיידענער קליינער דירה מיט אַ פּאָר אייניקלעך נעבן
זיך. זי האָט געדולדיק געוואַרט ביז די חילות פון ביידע צדדים
וועלן אַפּרייניקן דאָס שלאַכט-פּעלד אַרום איר קאָוונע, און זי
וועט זיך אומקערן צו איר הויז. אויך זייענדיק אין גלות
האָט זי אויף קיין איין מינוט נישט פאַרלוירן איר אינערלעכע
זיכערקייט און גאָטספּאַרכטיקייט, איר גרייטשאַפט צו צדקה-
טאָן און די אוממערקלעכע אויפזיכט איבער דער פאַמיליע. אָבער
עס האָט איר געצויגן צוריק צו יענעם פּלאַץ וווּ זי האָט פאַר-
בראַכט אַ לעבן פון אַ גביר'טע און אַ צדקניות, וווּ אַ האַלב שטאָט
פלעגט קומען האַלטן זיך מיט איר אַן עצה, וווּ זי האָט אָפּגעלעבט
אַזאַ פּיינעם פּרידלעכן לעבן מיט איר זאַלקע'ן, אַ ליכטיקן גן-עדן
זאָל ער האָבן. זי האָט עס אויך דערלעבט, און אין דעם אַלטן
פאַמיליען-הויז האָט זי ווידער אָנגעצונדן דאָס ליכט וואָס האָט
זייליש פאַרבונדן קינדער מיט דער מוטער, אייניקלעך מיט דער
באָבען. אין יענעם הויז האָט זי אויך פאַרמאַכט אירע אויגן, איר
בערלאַזנדיק אַ זכר פון אַ פּיינעם שטיק יידישן פּאָלקס-לעבן.

אין די איצטיקע מלחמה יאָרן איז קאָוונע—די עיר ועם
בישראל—נישט איינמאָל אַריבערגעגאַנגען פון האַנט צו האַנט,
פון איין רעזשים צום אַנדערן. צוזאַמען מיט דעם איז אויך דאָס
הויז פון די עליאַשעו'ס געגאַנגען אַרויף און אַראָפּ. עס איז שוין
געווען נאַציאָנאַליזירט, און עס איז איצט נאַציזירט. און דאָך
האָבן איר קיין צווייפּל נישט אַז דאָס הויז וועט ווידערמאַל
באַפּרייט ווערן צו אַן אייגענעם לעבן, אין זכות פון אַט יענעם
שײַנעם פּאַרפּאָלק וואָס האָט געהייסן חיה-שרה-זאַלקע, און דאָס

געסל נעבן דעם הויז וועט אוראי ווידער אַמאָל באַקומען דעם
אים געהעריקן נאָמען: עליאַשעוור-נאַם.

ווייזט אויס אָט די פרויען—די קלוגע און האַרציקע באַלע־
באַסטעס פֿון לעבן—זענען געקנאַטן פֿון דעמוזעלביקן געבענטשטן
מענטשן-טייג. עס איז געווען עפעס אינערלעך-ענלעכעס צווישן
די פרויען פֿון מאַקאַרטור'ס פּאַמיליע: עליזאַבעט און סיבעלאַ, און
אַ היה שרה עליאַשעוו. דאָס הויז וואָס זיי האָבן געבויט און אָפֿ-
געהיט אין קעמדן איז לויטן באַראַקטער און אויסבליק געווען
ענלעך צו דעם הויז אין קאָוונע. עס האָט באַטייט יעדעס מאָל
שטאַרקן ווילן, עשירות, פּאַמיליע-באַנדן, מורא פאַר גאָט, גרייט-
שאַפט צו מענטשן-ליבע. זיכער וועט דאָס לעבן פֿון די נייע דורות
שטראָמען אין אַנדערע ליניעס, אָבער עס לוינט זיך אריינצוקוקן
אין אָט דער פּראַכט און ערנסטקייט פֿון פּאַרגאַנגענעס דור. זיי
האָבן דאָך אזוי גרונטיק געבויט אונזער אַלעמענס מאַדערן לעבן.
מיר האָבן געטרונקען טיי, און מײַס מאַקאַרטור האָט אָפֿן
אַרויסגעבראַכט אירע זאַרגן בנוגע דער מלחמה און דער אימ-
פעריע. זי האָט געהאַט אירע ספקות צי די ענגלענדער און ענגלאַנד
בכלל האָבן זיך ביז איצט ריכטיק אויפגעפירט אין די גרויסע מאַ-
ראַל-פּאָליטישע פּראָגן פֿון דער וועלט. זי האָט זיך אינטיים אַרי-
בערגעבויגן צו מיר און שטילערהייט געפרעגט:

— צי גלויבט איר אַז ענגלענדער זענען נאָר מאַטעריאַליסטן?
— יאָ און ניין. — האָבן איך געענטפערט. — געוויס האָבן
זיי אויפגעבויט אזאַ געוואַלטיקע וועלט-מלוכה אַ דאַנק דעם הייסן
מאַטעריאַליסטישן שוונג. פאַר דער וועלט דערשיינען זיי אויך
אזוי, און היטלער'ס פּראָפּאַגאַנדע האָט גענוג יאַטעריאַל אויף
אויסצונוצן קעגן זיי... אָבער „מאַטעריאַליזם" איז פּאַראַן ביי
אַלע פעלקער אָן אויסנאַם. די פּראַגע איז: מיט וועלכע אַנדערע
אידעען אָדער סענטימענטן איז אָט דער מאַטעריאַליזם קאָמביר-
נירט? איז עס נאָר מאַכט-און געלט-הונגער אָדער עפעס מער און
אַנדערעס. גלויב איך נישט אַז די ענגלישע לעבנס-קולטור איז
נאָר אַ מאַטעריאַליסטישע. זי איז טיפּער און נייטיקער ווי עס
דוכט זיך...

— איך גלויב אויך, — האָט זי פּאַרטראַכטערהייט געזאָגט.

— אז אונזער ראסע איז אינטערעסירט אין גרעסערע זאכן ווי מאכט און רייכטום... אָבער צי וועט זי אַרויסגיין מיט אַ זיג פון דער איצטיקער מלחמה? די דייטשן זענען אזוי שטארק, אזוי באוואָפנט...

— איך בין איבערצייגט אין דעם נצחון... אין לעצטן חשבון זיגט שטענדיק נישט דער פיזישער כח, נאָר דער גייסטיקער. די ביבל זאָגט עס אין אַ קלאָרער שפראַך: לאַ בכח כי אם ברוח... זי האָט צוגעשאַקלט מיטן קאָפּ מיט אַ גרויסער צופרידנקייט. די ביבל איז פאַר איר געווען דער אַנטשיידנדיקער אַרגומענט. דאָס גאַנצע געזיכט אירס האָט אויפגעשטראַלט בעת זי האָט דערמאָנט די הייליקע ווערטער.

— עס איז געווען אַמאָל אַ מאָן, נאָר אַ גרויסער עקספּערט אין מלחמה־פראַגן, און אַ מאָן וואָס האָט געהאַט גרויס הצלחה אין דעם: נאַפּאָלעאָן. פונדעסטוועגן האָט ער שפּעטער, ביים צוריקבליקן אויף זיין לעבן, געזאָגט: צוויי כחות זענען דאָ אין דער וועלט, דאָס שווערט און די אידעע—און די אידעע קומט אַלע-מאָל אַרויס שטאַרקער פון דעם שווערט.

— אָבער היטלער גייט דאָך אויך מיט אַן אידעע.

— ניין, דאָס איז פאַלש... די איינציקע באַוועגונג מיט וועל-כער מען וואָלט געקענט פאַרגלייכן היטלער'ס אַרמיי, איז דער איסלאַם. אויך דאָרטן האָבן פאַנאַטישע זעלנער מיטן שווערט אין דער האַנט געשטורעמט אַ וועלט. אָבער זיי האָבן דאָך גע-טראָגן מיט זיך אַ העליגיגעזע, אוניווערסאַליסטישע אידעע וועלכע האָט געוואָלט דעראַכערן די מענטשהייט. די נשמה פון די מענטשן. דער היטלעריזם פאַרמאָגט נישט אזא אידעע, ד. ה. דעם כח פון אזא אידעע. ער איז אָפּן ברוטאַל, אַנטקעגנגעשטעלט דער מענטשהייט, די יידן, אַלעמען. ער איז נישט מער ווי אַ פיזיש-מיליטערישער כח... און דאָס מוז ווערן באַזיגט פון גייסט.

עס איז געוואָרן שפּעט, און איך האָב זיך געקליבן אָפּפאַרן. אַרויסבאַגלייטנדיק מיך, האָט זי געדאַנקט פאַר די שמועסן פון דעם טאָג. דערנאָך צו סאַמע לעצט האָט זי צוגעגעבן: איך דאַנק אייך פאַר אייער גלויבן אין אונזער ראַסע. צוזאַמען מיט דעם

יידישן וועט אויך אונזער פאלק אויפטאן א סך. איך גלויב פעסט
אין דעם....

מיר דוכט זיך אז עס איז כדאי צו דערציילן דאָ בקיצור וועגן
א וויכטיקן עפיוזאד אין מאַקאַרטור'ס פאַמיליע, וואָס וואָרפט אַן
אינטערעסאַנט ליכט אויף דער געשיכטע פון אויסטראַליע. איך
מיין די רעבעליאָן קעגן דער רעגירונג וועלכע איז דורכגעפירט
געוואָרן אין 1808 פון דעם הויפט פון דער פאַמיליע—דזשאָן
מאַקאַרטור. די דאָזיקע פאַטריאַטיש-בריטישע משפחה האָט אין
דעם סאַמע אָנהויב פון איר אויסטראַלישן לעבן באַוויזן אויך איר
רעבעלישן כאַראַקטער.

מאַקאַרטור איז אָנגעקומען קיין אויסטראַליע אין 1790 אַלס
אַן אָפיצער פון דעם ספּעציעלן מיליטערישן קאָרפּוס וואָס איז
געשיקט געוואָרן אַהין צו האַלטן אָרדנונג אין דער נייער אַרעם-
טאַנטן-קאָלאָניע. די קאָלאָניע איז רעגירט געוואָרן אין אַ זייער
שטרענגן מיליטערישן גייסט, אונטער דער אויבערדערשאַפט
פון אַ גובערנאַטאָר, אַלס דעם פאַרטרעטער פון ענגלישן קעניג.
דער גובערנאַטאָר איז געווען די געזעצגעבערישע, אַדמיניסטראַט-
טיווע און רעכטלעכע מאַכט פון דעם ישוב. דער מיליטערישער
קאָרפּוס האָט געהאַט די פליכט צו שטיין ביי זיין זייט, אַלס דער
באַוואַפנטער פאַקטאָר פון רו און אָרדנונג. אָבער מיט דער צייט
האַבן די אָפיצערן פון דעם קאָרפּוס גענומען שפּילן אַ באַזונדערע
סאָציאַלע ראָלע אין דעם פאַרוואָרפענעם. מיט רעכטלאָזע אַרעס-
טאַנטן באַזעצטן, פון לאַנדאָן איזאָלירטן עק וועלט. ווי אַ הייס-
טאָריקער שרייבט, „דאָס בילד פון דער קאָלאָניע איז געווען אוי-
סערגעוויינטלעך פינסטער. זי איז געוואָרן געזעטיקט נישט נאָר
מיט אַרעסטאַנטן נאָר אויך מיטן גייסט פון אַ טורמע.“ די אָפּי-
צערן האָבן גענומען האַנדלען מיט די זייער באַשרענקטע אין צאָל
פּראָדוקטן וואָס מען פלעגט אַרײַנפירן אין לאַנד, באַזונדערס
אָבער מיט דעם טייערסטן און זעלטענעם פּראָדוקט: וויין (ראָם).
„זיי זענען געוואָרן אַן אַריסטאָקראַטיע. מען האָט זיי דערלויבט
צו פאַרנעמען זיך מיט האַנדל און ערד-אַרבעט. ביסלעכווייז זענען

זיי געוואָרן די מאָנאָפּאָליסטן פון גאַנצן אימפּאַרט, באַזונדערס ספּיריט. דער רעזולטאַט איז געווען אז ראָם איז געוואָרן דאָס אַנדערקענטע מיטל פון אויסטויש, אויף אזוי ווייט אז אפילו אַרבעטס-קראַפט האָט מען געקענט קויפן נאָר מיט ספּיריט. די אָפיצערן זענען געוואָרן אזוי אַרום זייער רייך".

מאַקאַרטור האָט געהערט צו דעם בעסערן טיפּ אָפיצער; ער איז געווען געבילדעט לויט די דעמאָקראַטיקע צייטן, האָט געקענט פּיין רעדן און שרייבן. זיינע אַמביציעס זענען געגאַנגען אַ סך ווייטער ווי פון דעם דורכשניטלעכן, האַלב-שכור'ן אַרעסטאַנטסקן אָפיצער. ער האָט געוואָלט בויען אַ ניי לאַנד פאַר דער אימפּעריע. האָט ער זיך באַלד גענומען פאַר אַ ספּעציעלן צווייג פון אַרבעט אין וועלכן ער האָט דערקענט די צוקונפט פון לאַנד: אַנטוויקל'ונג פון מערינאַ-שעפּס און אויפבויו פון אַ וואָלאַינדוסטריע. זיין פּאַמיליע - היסטאָריקער דערציילט, אז שוין אין יאָר 1794 (ד. ה. פיר יאָר נאָכן אָנקום אין לאַנד) האָט ער געהאַלטן פאַר נויטיק צו „פאַרוואַנדלען דעם שלעכט-אַרגאַניזירטן ישוב אין אַ געזונטע און בליענדיקע קאָלאָניע דורך פּראָדוצירן פּינע וואָל". ער האָט געהאַלטן אז אַ קליינע באַפעלקערונג, באַזעצט אין אַזאַ געוואָלטיקן מרחק פון אַלע ציוויליזירטע לענדער, וועט קענען האָבן דערפאַלג נאָר אונטער איין באַדינגונג: אויב זי וועט אַנט-וויקלען אַלס אַן עקספּאָרט-אַרטיקל אַזאַ מין רוי-וואַרג וואָס וועט נישט פּאָדערן קיין צופיל אַרבעט, וועט האָבן אַ גרויסן מאַרק פאַר זיך און וועט קענען דעקן הוצאות פון אַ לאַנגן יסודעג קיין איראָפּע.

דאָס איז געווען בלי ספק אַ פּלאַן פון אַ גרויסן פּאַרנעם. זיצנדיק אין אויסטראַליע האָט ער געטראַכט וועגן דעם באַדאַרף אין וואָל פון די ענגלישע פּאַבריקן. ער האָט געטרוימט וועגן מיליאָנען שעפּס וואָס וועלן אַמאָל אַרויסגעבן די פּיינסטע סאָרטן פון וואָל און אזוי אַרום באַפרייען די ענגלישע פּאַבריקאַציע פון דעם שפּאַנישן וואָלאַ-אימפּאַרט. האָט ער אויף זיין עליזאַבעט-פאַרם אָנגעהויבן עקספּערימענטן פון קרייצן ענגלישע שעפּסן מיט די דרום-אַפּריקאַנישע און אינדישע וואָס טראָגן וואָל. זיינע חברים אַרום האָבן געלאַכט פון אים. האָבן זיך געשמעלט קעגן אים און

געשטערט אין זיין אַרבעט. אָבער דער עקסנוטדיקער כאַראַקטער פֿון אַ פּיאַנער האָט נישט נאָכגעגעבן און ער האָט דערלעבט רעד-זולטאַטן. אין יאָר 1803 איז ער אָפּגעפּאַרן קיין ענגלאַנד מיט מוסטערן פֿון זיין וואָלפֿראַדוקציע. ער האָט געאַרבעט אין לאַנדאָן, אויף טיש און אויף בענק, כדי צו באַקומען די אָנדערקענונג. אַ קאָמיטעט פֿון פּאַבריקאַנטן האָט אָפּגעגעבן אַ רעפּאָרט אַז מאַק אַרטור'ס ריינע מערינאוואָל איז אין קוואַליטעט גלייך צו די בעסטע שפּאַנישע סאַרטן. שפּעטער האָט אויך די רעגירונג געגעבן איר אונטערשטיצונג. עס איז געקומען אַזוי ווייט אַז דער דעמאָלטיקער קאָלאָניען־מיניסטער לאָרד קעמירן (פֿון אים שטאַמט דער נאָמען פֿון מאַקאַרטור'ס נחלה) האָט איינגעווייליקט אַז מאַקאַרטור זאָל פּאַרקויפֿן זיין שטעלע אין דעם אויסטראַלישן קאָרפּוס און זאָל באַקומען פֿון דער רעגירונג 10,000 אַקער פּרוכט־באַרע לאַנד כדי ער זאָל זיך אינגאַנצן ווידמען צו דער פּראָדוקציע פֿון אויסטראַלישער וואָל. זינט 1805 האָט ער טאַקע אַזוי געטאָן.

אַזוי איז געבאָרן געוואָרן אַן אינדוסטריע וועלכע איז היינט־צוטאָג איינע פֿון די יסודות פֿון דער אויסטראַלישער ווירט-שאַפט. כדי צו דערקענען דעם ראַמאַנטישן כאַראַקטער פֿון דער אין יענער צייט העזה'דיקער איניציאַטיוו, זאָלן דאָ דערמאַנט ווערן אַ פּאַר ציפּערן פֿון דעם אָפיציעלן יאָר־בוך פֿון דער אויסטראַלישער רעגירונג, פֿאַר דאָס יאָר 1937-38.

„אויסטראַליע איז איצט דאָס פּירנדיקע לאַנד פֿון וואָלפֿראַד־דוקציע אין דער וועלט. באַזיצנדיק ווייניקער ווי אַ זעקסטל פֿון דער וועלט'ס צאָל שפּעסן, פּראָדוצירט אויסטראַליע אַ פּערטל פֿון דער וועלט־פּראָדוקציע. מער נאָך, אַ העלפט פֿון דער וועלט־פּראָדוקציע פֿון דעם פּיינעם סאַרט מערינאוואָל ווערט געשאַפֿן אין אויסטראַליע.“ דער גרעסטער טייל פֿון דער פּראָדוקציע ווערט עקספּאָרטירט; אַרום 7 פּראָצענט דערפֿון ווערט פּאַרנוצט פֿון די אויסטראַלישע פּאַבריקן. די צאָל פֿון שפּעסן אין לאַנד באַטרעפט... 113 מיליאָן, און דער וואַג פֿון דער פּראָדוקציע דערגרייכט די ציפּער פֿון איבער אַ מיליאָר פּונט. ווייט הינטער אויסטראַליע שטייען מיט זייער שפּעסן־צוכט די גרויסע לענדער רוסלאַנד,

אמעריקע, ארגענטינע, דרום-אפריקע. דער געלט-ווערט פון דער וואל-סחורה איז געווען איבער 54 מיליאן פונט. 40 פראצענט פון דעם קיין ענגלאנד איינגעפירטן וואל קומט טאקע פון אויס-טראליע. „וואל איז דער הויפט פאקטאָר אין דעם לאַנד-דייטום פון אויסטראליע, און דער ווילשטאנד פון פאלק הענגט שטארק אָפּ פון די הכנסות פון זיין וואל-אינדוסטריע.“ דאָס זענען אויס-פירן פון דער מלוכה-אויטאָריטעט, און מען קען זיך פאַרשמעלן ווי מאַקארטור וואַלט הנאה געהאַט צו לייענען זיי 140 יאָר נאָך זיין אויפטו.

דער מיליטערישער קאַרפּוס וועגן וועלכן מיר האָבן אויבן דערמאָנט, איז מיט דער צייט אליין געוואָרן אַ מקור פון אומ-אַרדנונג אין דער קאָלאָניע. די אָפיצערן וואָס האָבן זיך באַריי-כערט אַ דאַנק דער משונה'דיקער עקאָנאָמישער לאַגע פונם קליי-נעם ישוב און געהאַלטן די באַוואָפנטע מאַכט אין זייער האַנט, זענען אַלץ מער געקומען אין קאָנפליקט מיטן גובערנאַטאָר, דעם הויפט פון דער ציווילער אַרמיניסטראַציע. מען האָט דעם גאַנצן קאַרפּוס אָנגעהויבן רופן „ווייז-רעגיימענט“, ווייל ער האָט מאָנאָ-פּאָליזירט דעם האַנדל מיט אָט דעם טייערן פּראָדוקט. גלייכצייטיק האָט אויך דזשאָן מאַקארטור געהאַט אָפטע קאָנפליקטן מיט די פאַרשידענע גובערנאַטאָרן צוליב פאַרשידענע סבות, עקאָנאָמי-שע און פּערזענלעכע. עס איז געווען צו דערוואַרטן אַז אַזאַ שטאַרקע און אַקטיווע פּערזענלעכקייט, נאָך דערצו באַגייסטערט מיט דער פּיאָנער-אידעע פאַר אויסטראַליע, וועט זיך נישט לאָזן אונטערגעבן צו קיין שום אַנדערער אויטאָריטעט, מעג זי זיין אַפילו דער פאַרשטייער פון קעניג אליין. צוויי גובערנאַטאָרן—קינג און האַנטער—האָבן פאַרלאָזן דאָס לאַנד אין שווערע קאָנ-פליקטן מיט אים. אָבער דער אמת'ער אויסברוך איז געקומען ווען אַלס גובערנאַטאָר איז צוגעשיקט געוואָרן דער קאַפיטאַן בליי. בליי איז געווען אַ קאָלירפּולע, אייגנאַרטיקע געשטאַלט צווישן די ענגלישע שיפס-קאַפיטאַנען פון יענער עפּאָכע. שווי-מענדיק אין ים, האָט ער געהערשט מיט אַן אייזערנער האַנט און

בער דער שיף און די מאטראָזן וואָס ער האָט קאָמאָנדירט. ער איז געווען אין זיין אַרט געטריי דער ענגלישער מלוכה און זיין פּאָטערלאַנד, אָבער ער האָט געוואַלטעוועט ווי אַ טיראַן איבער „זיינע“ שיפן, אזוי אַרום שאַפנדיק דיסציפּלין אין דעם כריטישן פּלאַט. עס איז נישט קיין צופאַל וואָס אויף דער שיף „באָאָנטי“ וואָס איז געגאַנגען צו די טאַהיטי־אינזלען, איז אויסגעבראַכן אַן אויפשטאַנד קעגן זיין אכזריות־דיקער פירונג. די גאַנצע גרױז זאַם־ראָמאַנטישע געשיכטע פון דעם אויפשטאַנד איז באַקאַנט געוואָרן דער גרױסער וועלט אַ דאַנק דעם שטאַרקן פּילם „רעבעל־יאָן אויף דער באָאָנטי.“ אַ מענטש־טיוול, מיט אַ טיפּער פאַר־אַכטונג צו אַנדערע מענטשן, מיט אַ ווילדער לוסט צו באַהערשן און מבזה מאַכן די שוואַכערע, אָבער גלייכצייטיק אַ כאַראַקטער פול מיט גבורה און איינשטעלעניש, מיט אַ גלױבן אין זיין איי־גענעם „שטערן“—אזוי איז אַרויסגעקומען די געשטאַלט פון דעם קאַפיטאַן בליי, סיי אין יענעם גרויסאַרטיקן פּילם, סיי פון די גע־שיכטע־ביכער. ווייזט אויס אַז די מיניסטאַרן אין לאַנדאָן האָבן געוואוסט וועמען צו שיקן קיין סידנעי.

ער איז אַנגעקומען פול מיט קאַמפּל־לוסט און מיט אַ רענירונג־פּראָגראַם. ער האָט זיך אונטערגענומען אויסצוראַטן דעם ווייך האַנדל „וועלכער האָט אונטערגעגראָבן די מאַראַל פון דער קאָל־לאַניע.“ ער האָט פאַרלאַנגט אַז מען זאָל אוועקנעמען פון דאַרטן דעם מיליטערישן קאַרפּוס, ווייל „אויב דאָ דאַרפן שטיין סאָל־דאַטן, זאָלן זיי זיין סאָל־דאַטן, אָבער נישט אויסגעמישט מיט די אַרעסטאַנטן.“ ער איז נישט געווען פּינטלעך געשטימט צו דער וואָל־אינדוסטריע, אָבער ער האָט געהאַלטן אַז דער פּאַרצוג מוז געגעבן ווערן צו לאַנדווירטשאַפט. האָט ער דערפאַר געזאָרגט וועגן דער לאַגע פון די „קליינע פּויערים“ מער ווי וועגן אַנדערע גרופּן.

עס איז נישט וויכטיק צוליב וועלכע קאָנקרעטע סבות דער רעבעלישער אויסברוך קעגן בליי איז פאַרגעקומען. אָבער אַז ער איז פאַרגעקומען, האָבן אין אים גענומען אַנטייל סיי דער מילי־טערישער קאַרפּוס סיי דזשאָן מאַקאַרטור, וועלכער האָט געהאַט דערביי זיינע אייגענע חשבונות מיטן נייעם הערשער. דער גובער־

נאטאָר האָט אַרעסטירט מאַקאָרטור'ן און באַשטימט איבער אים אַ מיליטערישן געריכט פון 6 אַפּיצערן. די ריכטער האָבן נישט געוואָלט פאַראורטיילן דעם מאַן און האָבן נישט אויסגעפירט די אינסטרקציעס פון גובערנאָטאָר. שלוחים, באַפּעל'ן און פּראָד מעסטן זענען יענעם טאָג—דעם 26טן יאָנואַר 1808—געפּלויגן פון גאָווערנמענט־הויז צום געריכט און צוריק. סוף כל סוף האָבן די אַפּיצערן פון קאָרפּוס מאַביליזירט אַ קליינע באַוואַפּנטע מהנה, אוועקגעפירט זי צום רעגירונג־צענטער און אַ רעסטיטוט דעם גובערנאָטאָר בלייב. עס פאַרשטייט זיך אז מאַקאָרטור'ן האָט מען היכף באַפּרייט פון טורמע און אַריינגענומען אין דער נייער רעבעלישער אַדמיניסטראַציע, וועלכע איז געשאַפּן געוואָרן. דאָס איז בלי ספק געווען אַן אויסערגעוויינלעכע געשעעניש אין דער געשיכטע פון די ענגלישע קאָלאָניעס. מיט אייניקע טעג שפּעטער האָט מאַקאָרטור אַראַנזשירט אַ נייעם פּראָצעס, וועלכער האָט געוואָלט נישט נאָר ריינוואַשן אים נאָר אויך אויף אַ לעגאַלן אַופן פאַר'משפּט'ן דעם געוועזענעם גובערנאָטאָר אין די אויגן פון לאַנדאָן.

אַ פּאַר ציטאָטן וועלן באַווייזן וואָס פאַר אַ שטימונג די רעבעל'ן זענען געוועזן. מאַקאָרטור האָט אין דעם טריאומף־טאָג פון דעם אויפשטאַנד אויסגערופן: „קינמאָל איז נאָך אַ רעוואָלוציע נישט געווען אזוי געלונגען דורכגעפירט, און מיט אזויפיל אָרדנונג און צוכט“. און צו זיין פּרוי עליזאַבעט האָט ער דעמאָלט געשריבן: „איך בין געווען דעם גאַנצן טאָג שטאַרק פאַרנומען מיטן קאַמף פאַר פּרייהייט פון דער דאָזיקער אומגליקלעכער קאָ-לאָניע, און איך בין גליקליך צו זאָגן אז איך האָב געהאַט דער־פּאָלג מער ווי איך האָב דערוואַרטעט. דער טיראַן קריצט איצט מיט די ציין אין פאַרדרום וועגן זיין מפּלה... אויך די מיינונג פון זיין פּרוי עליזאַבעט איז באַצייכענענדיק. מיר ווייסן שוין אז זי איז נישט נאָר די פּרוי פון אַן אַנדערן, נאָר אַ פּערזענלעכקייט פאַר זיך אַליין. האָט זי מיט אַ יאָר פּריער פאַר דעם אויפשטאַנד אין 1807 געשריבן צו איר פּריינדין קיין ענגלאַנד אזעלכע ווערטער:

„אונזער רעגירונג־סיסטעם דאָ איז זייער שלעכט. ווי שטאַרק

מיון מאן האָט זיך נישט באַמיט אין ענגלאַנד צו ווענדן די אויפֿ-
מערקזאָמקייט פֿון דער רעגירונג אויף אונזער קאָלאָניע, טראַכטן
זיי אָבער ווייניק וועגן אונז. האָבנדיק מסתמא מער וויכטיקע
זאַכן צו טאָן... אונזער נייער גובערנאַטאָר בליי האָט שוין באַוווּן
די איינוווינער פֿון סידנעי, אַז ער איז גוואַלטלֹוסטיק, לייכטזיניק,
טיראַניש. נישט קיין זייער אנגענעמע פּרעספּעקטיווע—ביי דעם
אַנפאַנג פֿון זיין הערשאַפט."

לאַנדראָן, פאַרשטייט זיך, האָט נישט געקענט בלייבן גלויבניל-
טיק צו אַזאַ געשעעניש, און האָט אַרויסגעפאַרערט אַלע אָנטייל-
נעמער צו זיך אויף אַן אויספאַרשונג. אַ יאָר צייט איז בליי אָפֿ-
געזעסן אַרעסטירט אין סידנעי ביז ער האָט צילעצט אָפּגעטראָטן
זיין אָפיציעלן אַמט. סוף 1809 זענען אָנגעקומען קיין ענגלאַנד
סיי ער, סיי מאַקאַרטור און דזשאַנסטאָן (דער הויפט פֿון דער
רעבעלישער אַרמיניסטראַציע). ביי דער שפּעטערדיקער מיליטע-
רישער אויספאַרשונג איז בליי, אַזוי צו זאָגן, ריינגעוואָשן געוואָרן
פֿון באַשולדיגונגען קעגן אים. אָבער קיין נייעם פּאַסטן פֿון אַ גו-
בערנאַטאָר אין דער בריטישער אימפּעריע האָט ער מער נישט
באַקומען. דזשאַנסטאָן און מאַקאַרטור האָבן אויך נישט געוווּנען
זייער פּראַצעס, אָבער זיי האָבן אָפּגעשניטן נישט שלעכט. דעם
ערשטן האָט מען אָפּגעזאָגט פֿון עפּנטלעכן דינסט, בעת מאַקאַר-
טור האָט געמוזט אָפּריכטן גלות אין ענגלאַנד אין לויף פֿון 9 יאָר.
דאָ קומען מיר צו אַ זייער אינטערעסאַנטן פּונקט. די מערסטע
געשיכטע שרייבער אין ענגלאַנד און אויסטראַליע האָבן אַרויס-
געטראָגן זייער אייגענעם אורטייל וועגן דעם קאָנפּליקט: פאַר
מאַקאַרטור'ן און קעגן בליי'ען. אָבער אין 1938 איז דערשינען
אין סידנעי אַ גרויס בוך מיט אַ דעטאַלירטער אויספאַרשונג פֿון
די ביידע העלדן פֿון יענעם קאָנפּליקט. דעם בוך, אונטער אַ
ליצנות'דיקן נאָמען, „די ווייך־רעבעליאָן“, האָט אָנגעשריבן מיט
גרויסן היסטאָרישן פֿלייס דער ריכטער פֿון אויסטראַלישן העכסטן
געריכט (און היינט־צו-טאָג דער אויסטראַלישער אויסערן־מיניס-
טער) דר. ה. וו. עוואַט. דר. עוואַט איז אַ טעטיקער מיטגליד פֿון
דער לייבאָר-פּאַרטיי; איז ער נישט געווען אינטערעסירט צו
פּאַרטיידיקן דעם פּערזענלעכן און סאַציאַלן כּבוד פֿון דעם אַמאָ-

ליקן מיליטערישן פריץ, מאקארטור. האָט ער זיך באַמיט מבטל צו מאַכן דעם פּרעסטיזש וואָס איז פאַרבונדן מיט אָט דעם נאָך מען בכלל, און גלייכצייטיק האָט ער דערהויבן ביז צום הימל דעם פּרעסטיזש און דעם נאָמען פון אָט יענעם קאַפיטאַן בליי. ווי אזוי מאַכט ער עס? ראַשית כּל, שילדערט ער זיי ביידע אַלס פאַרטרעטער פון צוויי קעגנערישע סאַציאַלע שיכטן אין דעם דעמאָקראַטישן ישוב. „פון איין זייט—זאָגט ער—איז גע- שטאַנען די לעגאַלע דיקטאַטור פון דעם נובענאַטאָר אַלס די איינ- ציקע און אַנטגילטיקע אויטאָריטעט אין דער ציווילער אַדמי- ניסטראַציע; די דאָזיקע דיקטאַטור האָט בליי פאַרווירקלעכט לטובת די פאַרמערס און די אַרעמע קאָלאָניסטן, אַנטסעגן די רייכע הענדלער און מאַנאַפּאָליסטן. פון דער אַנדערער זייט, זענען געשטאַנען די אָפיצערן אַלס די פירנדיקע גרופע פון די ווייץ- הענדלער און מאַנאַפּאָליסטן וואָס זייער עקאָנאָמישע מאַכט איז געוואָרן באַדראָט“. דר. עוואַט מאַכט דעם ענין נאָך קלאָרער: „דער קאָנפּליקט קען ווערן באַטראַכט ווי אַ צוזאַמענשטויס צווישן בליי אַלס דעם פאַרטרעטער פון אַ פּאָליטיק וואָס האָט געשיצט די קאָלאָניסטן און אַרעמע קלאַסן, און מאַקארטור, דעם פאַרטרעטער פון דער אויפשטייגנדיקער קאַפיטאַליסטישער גרופע און געלט-מאַכט“.

דער סאָציאַליסט אין אונזער אויטאָר וויל געווינען די סימ- פאַטיע פון לייענער פאַר די אַרעמע שיכטן פון יענער קאָלאָניע וועלכע זענען געווען פאַרגוואַלטיקט פון די אויפגעקומענע קאַ- פיטאַליסטן. די קליינע קאָלאָניסטן דערשיינען אזוי אַרום ווי די טרענער פון דעם עקאָנאָמישן (און אויך קולטורעלן, פאַרטשריט פון לאַנד—קעגן די רעאַקציאָנערן פון געלט-קאַפיטאַל. די פאַר- מעל איז גענוג באַקאַנט, אָבער צי שטימט זי אינגאַנצן אין דער מאָדעל אַלס אויסטראַליע? די מערסטע „קאָלאָניסטן“ זענען דאָך געקומען פון די רייזן פון די אַרעסטאַנטן וועלכע האָבן ערשט געהאַט אָנגעהויבן בויען אַ סאָלידן אַרבעט-לעבן. צי קען מען זיי אַלע באַצייכענען אַלס דעם פראַגנעסיוון עלעמענט פון דער אַנטוויקלונג? פון דער אַנדערער זייט, דערמאָנט נישט דער אוי- טאָר, אין משך פון גאַנצן בוך, מיט רעספּעקט די שעפּערישע טע-

טיקויט פון מאקארטורן אויפן געביט פון שעפסן-צוכט, וואָס האָט געפירט צו דעם עקאָנאָמישן פּראָגרעס פון לאַנד. אפּשר טאַקע האָט ער נישט געשטיצט דעם אויפקום פון קליינע פאַרמערס, ווייל ער האָט געזען די צוקונפט פון לאַנד אין דער וואָל-אינדוסטריע. אָבער אין יענער צייט האָט נאָך קיינער נישט געקענט פאַראויסזאָגן וועלכער צווייג פון דער ווירטשאַפט וועט אַמבעסטן אַנטוויקלען די קאָלאָניע. קען מען דערפאַר מאַקאַטור'ס עלט-שנות'דיקע פּיאָנער-אַרבעט גאָר נישט מבטל מאַכן לגבי די אַנדערע. אַז מען וויל קען מען אפילו זאָגן אַז אומדירעקט האָט ער געפירט צו די ערשטע שריט פון דער לייבאַר-באַוועגונג. די ערשטע טערידיוניאָנס אין אויסטראַליע זענען געבויט געוואָרן גראד פון די שעפּסן-שערער וועלכע האָבן אַראָפּגענומען די וואָל פון די מחנות שעפּסן. „די אַמאַלנאַמייטעד שירערס יוניאָן“ איז געגרינדעט געוואָרן אין 1886).

דר. עוואַט לייגט גרויסן ווערט אויף צו באַווייזן ווי אומלעך גאַל עס איז געווען דער אויפשטאַנד פון מאַקאַטור און זיינע פריינט. ער זשאַלעוועט נישט קיין פּלאַץ אויף צו אַנאַליזירן ביז צום לעצטן דעטאַל סיי די מלוכה-געזעצן סיי בליי'ס פּולמאַכטן, סיי מאַקאַטור'ס אומגעזעצלעכע האַנדלונגען. אָבער צי האַלט ער באַמת אַז יעטוועדע רעבעליאָן איז „אומגעזעצליך“? אָדער דאַרף מען זי לכתחילה פאַראורטיילן דערפאַר ווייל זי איז אָנגעדערט געוואָרן פון פאַרטרעטער פון א „קאַפיטאַליסטישער גרו-פע“? אויב אזוי, וואָלט מען געדאַרפט פאַרדאַמען דעם פּראָגרעד-סיוון קאַראַקטער פון זיער אַ סך גרויסע היסטאָרישע אויפ-שטאַנדן און באַוועגונגען. וויפיל קאַמפּן פון וואַסאַלן און שטעט קעגן זיערע קעניגן אין מיטלאַלטער זענען געווען פּראָגרעסיװע שריט פאַראויס הגם די קעמפּער גופא זענען געווען עקספּלאָד-טאַטאַרן און פּאָלקס-פיינט אין אַן אַנדער געשטאַלט. וואָס זאָל מען זאָגן וועגן דעם „פּראָגרעסיװן“ קאַראַקטער פון דער ענגלישער „מאַננאַ כאַרטאַ“ ווען מען דערמאַנט זיך אַז זי איז אַרויס-

1) פון איר איז שפּעטער אויסגעוואַקסן איינע פון די גרעסטע יוניאָנס, אונטערן נאָמען: "Australian Workers' Union"

גערין געוואָרן פון קעניג דזשאָן דורך די באַראַנען פון יענער צייט וועלכע זענען קוים געווען טרעגער פון מענטשהייטלעכע אידעאַלן. און דאָך זענען די לוחות פון דער מאַגנא כאַרטא גע-ווען און געוואָרן אַ באַדייטנדיקער שריט פאַראויס אין דער אַנט-וויקלונג פון דער מענטשהייט.

און דערנאָך גייט עוואַט איבער צו דער שילדערונג פון די פֿערזענלעכע כאַראַקטערן פון די ביידע קעגנער. „אחוץ דעם ברייטערן עקאָנאָמישן און קלאַסן־אַנטאַגאָניזם האָט גע-שפילט אַ וויכטיקע ראָלע די פּערזענלעכע קעגנערשאַפט, ווייל דער קאַמף פאַר הערשאַפט איז געפירט געוואָרן פון צוויי מענער מיט אַ שטאַרקן ווילן. נישט בליי און נישט מאַקאַרטור זענען גע-ווען דער טיפּ פון מענטשן וואָס גיבן זיך אונטער אַן אַנדערן אָן אַ געוואַלטיקן קאַמף.“ היות ווי אונזער אויטאָר האָט אַ גרויסע סימפּאַטיע פאַר דעם בליי, באַשרייבט ער אים—אין משך פון דעם גאַנצן בוך—אין די סאַמע העלסטע פאַרבן. מיר דערגייען אַז יענער ברוטאַלער שיפּס־קאַפיטאַן פון סוף פון 18טן יאָרהונדערט איז געווען באַשאַנקען מיט אַן אַ שיעור מעלות. ער איז געווען געבילדעט, ווי די ביכער פון זיין שיף-ביבליאָטעק באַווייזן. ער איז געווען אַ מאַן מיט פאַנטאַזיע און מוט; ער איז געווען עקשנותדיק אין דער דערגרייכונג פון זיינע צילן. אַי ער האָט אָפּ געמאַן מעשים תּעוועים אויף דער „באַאונטי“? דאַרף מען אָבער פאַרשטיין אַז אויב די דיסציפּלינאַרע שטראַפּן וועלכע ער האָט אָנגעווענדעט דערשיינען טאַקע אַביסל האַרט אין די אויגן פון דעם היינטיקן דור, זענען זיי אָבער נישט געווען האַרט ווען מען שאַצט זיי אָפּ לויט דעם מאַסשטאַב פון יענער צייט. (אויב אַזוי, דאַרף מען דאָך אויך מאַקאַרטור'ס שאַרפע אַרויס-טריטן אָפּשאַצן לויט די דעמאָלטיקע מאַסשטאַבן?) מען זאָגט—שרייבט ווייטער עוואַט—אַז בליי איז ניט געווען קיין זשעני. „זאָל זיין אַזוי; אַלץ הענגט אָפּ דערפון ווי מען דעפינירט דעם באַגריף זשעני... מען מוז אויך געדענקען אַז בליי האָט נישט געהאַט קיין שום פּראָטעקציע אין די ערשטע יאָרן פון זיין קאַריערע. און אַז זיין שאַרפּער און צומאָל גראַבער כאַראַקטער האָט געשטערט זיין באַוועגונג פאַראויס.“ (פאַרוואָס זאָל מען נישט אַנווענדן די דאָ-

זיקע פריינטלעכע קריטיק אויך צו מאקארטור'ן(?). עוואַט פאַר-
 געמט נישט אפילו דאָס נשמה־לעבן פון זיין העלד. „בלוי'ס פער-
 זענלעכע און פאַמיליע־באַציאונגען זענען געווען דורכגעדרונגען
 מיט טיפסטער ליבע און איבערגעגעבנקייט. זיין פרוי, די
 „בעטסי“ אין זיינע ברייף, איז פאַר זיך אליין געווען אַ זייער
 פעאיקע און מערקווירדיקע פרוי. זי האָט מוטיק פאַרטיידיקט דעם
 מאַנס כבוד און נאָמען בעת ער איז געווען אין אויסטראַליע.“
 (מיט קיין איין וואָרט דערמאָנט ניט דער אויטאָר די אַנדערע
 מערקווירדיקע פרוי וואָס איז געשטאַנען הינטער די פלייצעס פון
 מאקארטור'ן).

דערפאַר אָבער איז נישטאָ קיין איין דבר אסור וועלכן ער
 זאָל נישט צוואַרפן מאקארטור'ן. עס איז אינטערעסאַנט מיט
 וואָס פאַר אַ לייַדנשאַפטלעכקייט דאָס ווערט געטאן לגבי אַ פיגור
 פון אַ הונדערט יאָר צוריק. עס ווערן פאַררעכטיקט אַלע זיינע
 שריט און רייד. עס ווערט געוואָרפן אַ חשד אפילו אויף דעם
 באַפעל פון מיניסטער קעמדן אין 1804 צו געבן אים 10.000
 אַקער לאַנד פאַר דער וואַל־ווירטשאַפט. מאקארטור ווערט געשיל־
 דערט ווי אַ מענטש וואָס קען אריינקריכן אין יעדן מענטשנס
 ציטרוי און ארויסבאַקומען פאַר זיך די גרעסטע מאַטעריעלע
 טובות. אָט ווי ער ווערט געשילדערט למשל: „מאקארטור'ס כאַ-
 ראַקטער איז באַצויבערענדיק. ער איז געווען אַן אויסערגעוויינ־
 לעכער מענטש, באַזעסן פון אַ גלויבן אין דער ציומפטיקער
 גרויסקייט פון דעם קליינעם ישוב, אָבער ער האָט ביי אַלע גע-
 לעגנהייטן גלייכגעשטעלט זיין פערזענלעכן פאַרטשריט. מיטן
 פראַגראַעס פון דער קאָלאָניע. ער האָט אָנגעזאַמלט אַ קליין פאַר-
 מענן, מערסטנס אַ דאָנק דעם ווייז־האַנדל און אויפקויף פון אַלע
 אַנדערע סחורות. אָבער ער האָט פאַרמאָגט אויך אַ איידעלערע
 וויזיע און האָט זיך געסטאַרעט צו לייגן די יסודות פון פּיצוכט.
 דאָך איז ער געווען אַ מענטש אָן אַ געוויסן און אַן רחמנות.“

צוויי מאַראַלישע מאַסן ווערן דאָ אָנגעווענדעט צו צוויי
 מענטשן. די עפאָכע אין וועלכע ביידע האָבן געלעבט איז געווען
 אַ האַרטע און אַ גרויזאַמע. די קאַפיטאַלען און קאָלאָניאַטאָרן פון
 יענער עפאָכע זענען ווייט געווען פון ווייכקייט און איידלקייט.

נאָר די פּאָליטישע לידנשאַפּט פּון היינטיגן טאָג קען זיך דער-
 לויבן צו שטעלן זיך אויף איין זייט און פשוט דערקלערן דעם
 איינעם פאַר אַ רשע, דעם צווייטן פאַר אַ צדיק. מיט אַ צייט שפּע-
 טער נאָכן לייענען זיין בוך, האָב איך זיך געטראָפּן מיט דר.
 עוואַט. עס איז געווען באַלד נאָך די פּאַרלאַמענט-וואַלן, צוליב
 וועלכע ער איז אַראָפּ פּון דעם פּאַרדיום פּון הויכן געריכט און האָט
 זיך אַריינגעוואָרפּן אין פּאָליטיק. ער איז דעמאָלס געוואָרן ווידער
 אַ פירער פּון דער לייבאַר-פּאַרטיי. קיין מערהייט האָט אָבער ליי-
 באַר ביי יענע וואַלן—סעפטעמבער 1940—נישט דעראַבערט, און
 עוואַט האָט אָפּן אַרויסגעזאָגט זיין פּאַרדרום. „אָך, ווען מיר
 וואַלטן באַקומען נאָך אַ 3-4 דעפּוטאַטן!“—האָט ער שטיל אויס-
 גערופּן צו זיך אליין. מען האָט גענומען רעדן וועגן ליטעראַטור,
 און איך האָב דערמאָנט זיין „וויינ־רעבעליאָן“—בוך. איז ער גע-
 וואָרן אַביסל אויפגעלעבט און האָט געזאָגט: „און איך האָב דאָך
 נאָך נישט אויסגענוצט אַלע מאַטעריאַלן. די פּאַמיליע מאַכ-
 אַרטור האָט אַריינגעגעבן פּעקלעך דאָקומענטן אויף צו היטן אין
 דער מיטשל־לייברערי, אָבער מען טאָר זיי נישט באַנוצן. נאָכן
 דערשיינען פּון מיין בוך האָבן זיי צוגעזאָגט צו דערלאָזן לייענען
 די פּאַפּירן.“

אַן אַנדערש מאָל בין איך געזעסן ביי דער מיס מאַקאַרטור,
 בעת צו איר איז אָנגעקומען מיט אַ שטיקל גערויש אַ הויכער,
 שטאַרקער אַלטער מאַן. זי האָט מיך פּאַרגעשטעלט צו איר ברוד-
 דער, דעם געוועזענעם גענעראַל פּון דער ענגלישער אַרמיי. ער
 האָט זיך שווער אוועקגעזעצט און גענומען רעדן אין אַ ברונז-
 דיקן און נוטמוטיקן טאָן. דעמאָלט איז „פינלאַנד“ געווען אויף
 דער טאָגאַרד־נונג. האָט ער זיך געבייזערט וואָס מענטשן שיקן
 געלט פאַרן פינלאַנד־פּאַנד און ווייזן דערביי אָן אויף וואָס עס
 זאָל ווערן פּאַרנוצט. „געהערט די מעשה? דער זאָגט אַז מען זאָל
 קויפּן עסנוואַרג פאַר די בירגער, דער אַנדערער עצה'ט צו קויפּן
 קויל־וואַרפּער.. שומים וואָס זיי זענען. די רעגירונג וועט שוין
 בעסער וויסן וואָס צו טאָן. מען דאַרף שיקן געלט און אַראָפּ פּון
 מאַרק“... דער כּעסן האָט זיך פּריינטלעך צוגעהערט צו מיין זאָך.
 אַז עס איז געקומען צו רייד זיין עלטער-זיידע און איך האָב דער-

מאָנט עוואַט'ס בוך, האָט ער זיך לוסטיק־בייז פאָנאָנדערגעלאַכט:
ווייס איך וואָס... מסתמא געווען א טייערער הברה־מאַן... אָבער
עפעס האָט ער דאָך אויפגעטאָן...

:: :: :: ::

מיר האָבן נאָך צו דערציילן אַביסל וועגן דעם „הברה־מאַן'ס“
לעבן נאָך דער רעבעליאָן. פון מיליטערישן געריכט איז ער אַרויס.
ווי געזאָגט, נישט צע'מזיק'ט, אָבער ער האָט געמוזט פאַרבלייבן
אין ענגלאַנד. ער האָט נישט געוואָלט צוריקערן מין אויסטראַליע
ביז ער וועט נישט האָבן אַ נאַראַנטיע אַז די רעגירונג וועט אים
נישט פאַרפאַלגן פאַר דעם אַנטיילנעמען אין דעם בלוי־עפּיזאָד.
אַזאַ נאַראַנטיע האָט ער יאָרן לאַנג נישט געקענט באַקומען. אין
יאָר 1812 האָט ער געשריבן צו זיין פּרוי: „די אינפאַרמאַציע פון
דיינע ברייף האָט נאָר באַשטעטיקט מיין איבערצייגונג אַז גרויסע
ענדערונגען מוזן פאַרקומען און אומצאָליקע פאַראַורטיילן מוזן
ווערן באַזייטיקט איידער איך וועל אפילו קענען האָפּן אַז מען
וועט מיר דערלויבן צו לעבן ווידער אין דער היים אָן געפאַרן און
פאַרפאַלגונגען. א מענטש מיט מיינע באַקאנטע פּרינציפּלן מוז
ווערן געהאַט און פאַרשריען אין אַזאַ קאָלאָניע, און אַז מען
לייגט נאָך צו דערצו די קנאה צו מיין ווילשטאַנד, וואָס קען
איך דערוואַרטן אין אַזאַ געזעלשאַפט? עס איז ווי אַ שווערט וואָס
הענגט אויף אַ האָר איבער מיין קאָפּ“. מיט יאָרן שפּעטער האָט
מאַקאַרטור גענומען פאַדערן פון דער רעגירונג יז מען זאָל פאַר־
ענדיקן זיין גלות. האָט אים אין 1816 געענטפּערט דער מיניסטער
מיט אַזאַ ברייף: „נעמענדיק אין באַטראַכט די לאַנגע צייט וואָס
איר זענט געווען אָפּגעשיידט פון אייער פאַמיליע, ווי אויך איי־
ערע אויפטוען לטובת דער לאַנדווירטשאַפט און ווילשטאַנד פון
דער קאָלאָניע, און, ראַשיית כּל, אייער פאַרויכערונג אַז איר פאַר־
שטייט פּוּלשטענדיק די שעדלעכקייט פון
דער טעטיקייט וועלכע האָט געפירט צו אייער אָפּפאַר
פון דער קאָלאָניע. — זעען מיר נישט קיין שטערונג צו אייער
צוריקער אַהין“.

מאַקאַרטור האָט זיך קאַטעגאָריש אָפּגעזאָגט אַנצודערקענען

זיין אייגענע שולד און אָפּצוואַנגן זיך אזוי אַרום פון זיינע פּרינץ ציפּן. אויב די רעגירונג באַשולדיקט אים—האַט ער געשריבן וויר דער צו זיין פּרוי—זאָל זי אָפּן אַרויס דערמיט, אָבער נישט צווייט נען אים צו דערקלערן זיך פאַר שולדיק. „אויב זיי וועלן מיך באַ- שולדיקן אומזיסט, וועט די עפּנטלעכע מיינונג אנטשיידן צווישן אונז, און אויב זי וועט זיי דעמאָלט פאַראורטיילן פאַר דער אונט טערשטיצונג פון א טיראַן און א באַדריקער, וועלן זיי עס האָבן געבראַכט אויף זיך אליין. איך האָב געענטפּערט דער רעגירונג אז איך וועל מער נישט ליידין שווייגנדיק און אז אויב א פּריינטלעך כער אָפּמאַך וועט נישט ווערן אָפּגעשלאָסן, וועל איך זיך ווענדן מיט א פעטיצע צום פאַרלאַמענט און אויפדעקן אינגאַנצן די אומטאַטן פון מר. בליי פון וועלכע איך באזיץ גענוג באווייזן.“ נאָך געוויסע פאַרהאַנדלונגען האָט מען זיך סוף כל סוף צוגעניגט- גערעדט, אזוי אז אין 1817 איז ער אָפּגעפּאַרן אַהיים. ער האָט זיך נישט געלאָזט בויען.

די לעצטע יאָרן זיינע האָט ער זיך שוין אינגאַנצן אָפּגעגעבן צו דער ברייטער ווירטשאַפּטלעכער אַרבעט אין זיינע ביידע מאַ- יאַנטקעס. די וואָל פּראָדוקציע האָט געהאַלטן אין איין שטייגן, און אין די יאָרן 1822-24 האָט ער באַקומען פון דער לאַנדאָנער „סאַסייטי אָף אַרטס“ דריי נאָלדענע מעדאַלן פאַרן אימפּאַרט פון גרויסע טראַנספּאָרטן פון פיינעם וואָל קיין ענגלאַנד. ביי די פאַקטן קענען מיר אָפּשטעלן די געשיכטע פון אַט דער מערקוויר- דיקער קעמפּערישער און שעפּערישער פאַמיליע וואָס האָט גע- האָלפן אויפבויען אויסטראַליע.

:: :: :: ::

מיר איז געווען אַ פאַרגעניגן צו מאַכן אַ קליינע וואַנדערונג דורך די דאָזיקע דאָקומענטן און באַקענען זיך מיט די דעראינע- רונגען פון אזא פאַמיליע, בעת איך פלעג פון צייט צו צייט קומען זען און פירן שמועסן מיט זייער אור-אייניקל, מיט סיבעלאַ מאַק אַרטור. יעדעס מאָל ווען איך פלעג צומוקן זיך צו איר געזיכט און הערן אירע רייד, האָב איך באַקומען דעם איינדרוק פון טיפּער- ערנסטקייט און אומדערשיטערטער טרישאַפט צו אירע אידעען.

און די אידעען זענען געווען: מוטערלעכע איבערגעגעבנקייט צו ענגלאַנד מיט אויסטראַליע און אינערלעכע פאַרבונדנקייט מיט דער גרויסער וועלט פון דער מענטשהייט. דערפון האָט זיך גענוג מען איר עכטער אינטערעס פאַר דעם יידישן פּראָיעקט אין די קימבערליים. דער ווייטער אויסקוק פון אַ קאָלאָניזאַטאָר וואָס זעט בליענדיקע פעלדער דאָרטן וווּ אַמאָל האָט געהערשט מדבר, און די ווייטהאַרציקייט פון אַ רעליגיעז-הומאַניטערן מענטשן וואָס פאַרגעסט נישט די וועלט-צרות, דאָס צוזאַמען האָט זיך פאַר-אייניקט אין אַט דער פרוי, דער יורש'טע פון אַמאָליקן פּיאָנער-גייסט. אויב זי האָט נישט אינגאַנצן פאַרטועטן דאָס אויסטראַליע פון היינט, איז זי אָבער צווישן די אָנזאַגערס פון אויסטראַליעס מאָרגן.

זאָלן אַ פאַר אירע בריף צו מיר רעדן וועגן איר אליין. „אַ גרויסן דאַנק—שרייבט זי אין 1941—פאַר די נייעסטע מאַטע-ריאַלן וועגן יידישן ישוב אין קימבערליי. איך האָב זיי פלייסיק שטודירט. ווי שטאַרק עס ווילט זיך האָפן אַז דאָס זאָל ווערן אַ ווירקלעכקייט!... איך רעכן אַז פאַר אַ געוויסער צייט וועלן נישט זיין קיין פרייע שיפן פאַר אימיגראַציע, אָבער אויב נאָר די פע-דעראַלע רעגירונג וואָלט געגעבן איר צושטימונג. וואָלט מען גע-קענט אַ סך אויפּטאָן אין צוגרייטן דעם פּלאַן“.

אין ניר-יאָר טאַג פון 1942: „די צייט איז פול מיט אומגע-וויינלעכע זאַרג. דאָך נישט געקוקט אויף דער געפאַר וואָס האָט זיך דערנענטערט צו אונזערע ברעגעס, פיל איך אַז די אימפּעריע. אין די זאַך פאַר וועלכע זי קעמפט געפינט זיך היינט אין אַ בע-סערער לאַגע ווי פאַראַיאָרן. דאָס איז אין אַ גרויסער מאָס אַ דאַנק רוסלאַנד און דעם גרויסן רוסישן פּאָלק... אַזוי ווי איר, גלויב איך נישט אַז איך זאָל ווען נישט איז האָבן פאַרלוירן מיין גלויבן אין דעם נצחון פון גערעכטיקייט איבער יענע פאַרדאָרבענע פּרערד וואָס שטעלן זיך דעם אַנטקעגן. אָבער עס איז איצט אַ טרויעריקע צייט; טרויעריק איז צוצווען דאָס ליידן. דאָס אומ-נויטיקע ליידן וואָס אַזעלכע מלחמות רופן אַרויס. עס איז אַ צייט פול מיט זאַרגן פאַר יענע וואָס זענען טייער צו אונז און פאַר די וואָס ליידן...“

. . . איך בין שטאַלץ וואָס איר האָט געפונען אינטערעסאַנט
די ברירה פון מיין עלטער-עלטער-באָבען. זי איז געווען אַ ווונדער-
באַרע פרוי אין אַ ווונדערבאַרער עפאָכע. איך גלויב נישט אַז איך
בין ווערט דעם כבוד אַז מיין בילד זאָל שטיין נעבן איר'ס....
איך ווינטש אַז דער יידישער ישוב אין קימבערליי זאָל ווערן אַ
געשעענער פאַקט אין לויף פון נעקסטן יאָר....”

איז דא אַנטיסעמיטיזם אין אויסטראַליע ?

איך בין געזעסן אין אַ הויז פון אַ יידישער אַריסטאָקראַטי־
שער דאַמע אין סידנעי. איך האָב זיך געהאַט מיט איר געטראָפּן
מיט צוויי יאָר צוריק אין לאַנדאָן בעת מיר האָבן געזוכט פאַר־
בינדונגען מיט אויסטראַלישע בירגער כדי אַרויסצוגעפינען דורך
זיי די שטימונג בנוגע אַ קימבערליי־פּראָיעקט. די עלטערע
בכבוד'יקע ליידי וואָס איז דורך פאַמיליע־באַנדן פאַרקניפט מיט
די העכסטע יידישע קרויזן אין אויסטראַליע, האָט מיך דעמאָלט
זייער דערמוטיקט. איצט ווען זי איז נאָך צוואַנציק יאָר אָפּוועזנ־
הייט צוריקגעקומען אַהער, האָט זי אַנדערש געקוקט אויף דער
זאך. זי האָט אויסגעהערט מיין דערציילונג וועגן אונזער אַרבעט
דאָ און האָט דערנאָך סקעפטיש געשאַקלט מיטן קאָפּ.

— פאַרוואָס? — האָב איך איר געפרעגט.

און זי האָט מיט רואיקער זיכערקייט געענטפערט: ווייל דאָ
אין לאַנד איז פאַראַן אַן אַנטיסעמיטישע שטימונג... זיי וועלן
נישט צושטימען צו אַזא יידישן פּראָיעקט... גלויבט מיר, איך
קען דאָס לאַנד און די באַפעלקערונג... עס האָט זיך דאָ קיין זאך
נישט געענדערט פאַר די 20 יאָר... שוין דעמאָלט איז עס געווען
אזוי...

גלייך קעגנאיבער אָט דער רייכער און זעלבסט־צופרידענער
פרוי איז געזעסן ביים טיש אַ קליינע, גאָר יונגע פרוי מיט אַ
דינינקער פיגור, מיט אַ נערוועזן מיידעלשן געזיכט. פון דער־
ווייטנס וואָלט מען געקענט מיינען: דאָס איז אַ קינד וואָס פאַר־
ענדיקט ערשט איצט די שולע. אין דער אמתן איז עס געווען

אפשר דער קלאסישער טיפ פון א ווילדערצויגענער, צארטער
יידישער פליטיס־פרוי. זי האָט זיך אויפּמערקזאַם צוגעהערט און
באַלד אויך ענערגיש צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ: יאָ, אזוי איז עס
טאַקע... די מענטשן דאָ זענען קעגן יידן אָדער, בעסער געזאָגט,
קעגן אויסלענדער... זיי באַהאַלטן עס נישט...
— ווי לאַנג זייט איר שוין דאָ אין לאַנד—האָב איך איר איר
בערגעריסן.

— מער ווי אַ יאָר, אָבער איך האָב געטראָפּן דאָ אַ סך
מענטשן... פון מיטל־קלאַס, פון די הענדלער, פון אַרבעטער.
איך האָב פּר אַ ט ע ס ט י ר ט קעגן דער דאָזיקער באַ-
הויפטונג פון די ביידע פרויען: פון דער אַלטער און דער יונגער,
פון דער אין אויסטראַליע דערצויגענער און דער פון איראָפּע גע-
קומענער. די טעמע איז אַ וויכטיקע, און מען מוז איר אָפּן באַ-
האַנדלען. זי קומט אַרויף אין געשפרעכן זייער אָפּט, און זי
פירט צו פאַלשע און אפילו געפערלעכע אויספירן. מיר דוכט,
איך האָב אַביסל רעכט צו רעדן וועגן דעם וויל איך האָב זיך
געטראָפּן פאַר דער צייט פון מיין זיין אין אויסטראַליע מיט זייער
אַ סך מענטשן. נישט ווייניקער ווי אַ ט ו י ז נ ט נישטידישע
אויסטראַליער האָב איך געטראָפּן—פאַר דריי יאָר—אין שמועסן
און דיסקוסיעס. דערביי האָב איך פאַרהאַנדלט מיט זיי דירעקט
וועגן אַ יידישער אנגעלעגנהייט: אַ פּראָיעקט פון אַ גרויסער קאָ-
לאָניזאַציע ביי וועלכן עס האָבן געמוזט באַרידט ווערן דעליקאַטע
פּראַגן וועגן יידן בכלל, זייערע באַשעפטיגונגען און זייער פּסי-
כאָלאָגיע. אָט די דערפאַרונג מיינע האָט אין מיר געשאַפּן די
פעסטע איבערצייגונג אז עס איז נישט אַ קיינאָנדיג
ס אַ ע מ י ט י ז מ אין אויסטראַליע.

די מערסטע מענטשן וואָס האָבן דערמאָנט די אַנטיסעמי-
טישע שטימונג אין דער באַפעלקערונג (און עס זענען געווען
צווישן זיי סיי יידן סיי ערנסטע נישטיידן) האָבן נישט געהאַט
קיין סיסטעמאַטישן באַווייז דערפון. זיי האָבן נאָר דערמאָנט איינ-
צעלנע באַווייזן פון אַנטיסעמיטישע אָדער בכלל אַנטי־פּרעמדע
פּאַלן. אַ פאַר פון זיי ברענג איך דאָ:

1) איך בין געפאַרן אין טראַמוויי און געבעטן דעם קאָנדוק-
טן

טאָר צו זאָגן מיר ווען אויסצושטייגן אין אַ געוויסן פּלאַץ. עס איז דערווייל אַריבער אַ סך צייט, און דער קאָנדוקטאָר האָט געקענט האָבן פאַרגעסן וועגן מיין ביטע. האָב איך געפרענט אַ הערן אין וואַגאָן, און אז ער האָט מיר אָנגעוויזן דעם פּלאַץ האָב איך אַ ציגעגעבן דעם סיגנאַל-שנור. מיט כעס האָט עס כאַמערקט דער קאָנדוקטאָר, און פאַר אַלעמען אין די אַניגן האָט ער גענומען שרייען: איר קענט גיין צוריק צו היטלערן! גייט צוריק צו היטלערן!...

(2) איך מיט מיין מאַן האָבן זיך אין אָונט-צייט צוגעזעצט אויף אַ באַנס אין אַ קליינעם גאַרטן. דאָרטן איז שוין געזעסן אַן עלטערע אויסטראַלישע פּרוי. נישט געקוקט אויף דעם וואָס מיר ביידע האָבן שטיל גערעדט צווישן זיך אין ענגליש, האָט זיך די פּרוי געווענדעט צו אונז מיט אויפּרעגונג און פאַרדרוס. זי האָט זיך באַקלאַגט אויף די אויסלענדער, די פּליטים, וואָס פאַרפּלייצן אויסטראַליע, וואָס האָבן זייערע אייגענע מאַנירן און געווינהייטן, וואָס מאַכן דעם אויסטראַליער ענג דאָס לעבן... (שפעטער—נאָך אַ לענגערן שמועס מיט די ביידע אימיגראַנטן—האָט זי דער-קלערט אז זי איז אַן ענגלענדערין און האָט געבעטן אַנטשולדיגונג פאַר דאָס געזאָגטע).

(3) די טעג בין איך גענאָנגען עפעס קויפן אין דעם אויבסט-געשעפט אין מיין גאַס. דאָס קליינע געשעפטל געהערט צו אַ דייטשן עמיגראַנט. האָט מיך דערזען אַן אויסטראַליער, דער באַ-לעבאָס פון אַן אַנדערן אויבסט-און פּרוכט-קראָם קעגנאיבער. מיט סאַרקאָז און איינגעהאַלטענעם כעס האָט ער גענומען מאַכן פאַרוורפן פאַרוואָס איך אונטערשטיץ דעם אויסלענדער און נעם צו פּרנסה ביי דעם אויסטראַליער.

(4) עס איז באַקאַנט אז אַ ייד ווערט נישט צוגעלאָזן אַלס מיטגליד אין אַ ריי אויסטראַלישע קלובן. אָט איז פאַראַן אין מיין געגנט אַ פּיינער גאַלף-קלוב צו וועלכן איך וואָלט זייער געוואָלט געהערן. איז אָבער דאָרטן פאַראַן אַ געשריבענער צי אַ נישט-געשריבענער פּונקט פון סטאַטוט לויט וועלכן אַ לע. אַחוץ יידן, ווערן צוגעלאָזן צו מיטגלידערשאַפּט... פאַרוואָס? ווייס איך נישט. מיט די מיטגלידער פון אָט דעם קלוב טרעה איך זיך אין

דער סיטי, אין רעסטאראנען, אפילו אין זייערע היימען, — אָבער
אין קלוב ווער איך נישט צוגעלאָזן...

די צאָל פון אַזעלכע און ענלעכע פּאַלן קען מען פּאַרגרעסערן
אַן אַ שיעור. אָבער צי זענען זיי איבערצייגנדיק? באַווויזן זיי
באמת אז דער אונטערגרונט פון אויסטראַלישן לעבן איז שוין
דורכגענומען מיט דעם אַנטיסעמיטישן גיפּט? קעגן יענע „פּאַלן“
וואָלט איך געקענט ציטירן אַ ריי אַנדערע וואָס באַווויזן גראַד
דעם היפּוך דערפּון: די יידן־פּריינטלעכע שטימונג פון די אויס-
טראַליער. אַט נאָך אייניקע אַזעלכע באַווויזן:

1) עס קומט אָן אין מאי 1939 קיין אויסטראַליע אַ יונגע
יידישע עמיגראַנטין. אין דייטשלאַנד איז זי געווען אַ דאָצענטין
פאַר וואָלאָגיע אין אַן אוניווערזיטעט און האָט זיך דערוואַרבן אַ
נוטן נאָמען. דערפאַר טאַקע, ווען מען האָט זי פּאַרטריבן פון
היימלאַנד, האָט זי ווידער געפונען אַ וויסנשאַפּטלעכע שטעלע
אין איטאַליע. אָבער אויך פון דאָרטן האָט זי באַלד געמוזט
אוועקגיין. דער טאָפּלדיקער צוזאַמענברוך פון איר יונגן לעבן האָט
אזוי שטאַרק געווירקט אויף איר, אז צוויי וואָכן צייט האָט זי זיך
באַהאַלטן פון מענטשן אויפן שייף וואָס האָט זי געפירט אין דאָס
דריטע לאַנד. זי האָט געוואָלט ווידער קומען צו זיך, ווידער דער-
אָבערן דעם זיילישן גלייכגעוויכט פון אַמאָל. עס איז איר געלונגן-
גען, און אַ רואיקע און האַפנונגפולע איז זי אַראָפּגעגאַנגען אויף
דער ערד פון אויסטראַליע.

זי האָט דאָ נישט באַקומען קיין וויסנשאַפּטלעכן פּאַסטן;
האָט זי זיך באַזעצט אין אַ קליינעם שטיבל אין אַ דאָרף־געגנט
נעבן סידנעי. זי האָט געפונען אַביסל אַרבעט אַלס אַ באַראַטערין
אין הינער־צוכט; פאַרמערס פון דער אומגעבונג האָבן זיך פון
צייט צו צייט געווענדעט צו איר. פיר אויסטראַלישע פרויען פון
אַרום וואָס האָבן אליין, מיט אייגענער האָרעוואַניע, געפירט זייר
ערע קליינע פאַרמס, האָבן איר תּיכּף איינגעלאָרן צו זיין זייער
נאַכט: ביי יעדער צו וואָך צייט. און דערנאָך האָבן זיי איר נישט
געלאָזן אויסגעבן דאָס ביסעלע פאַרדינסט אירן אויף עסנוואַרג:
זיי, זאָלבעפּערט, האָבן סיסטעמאַטיש אריינגעשיקט אין איר

הויז אלע נויטיקע שפייזן. „עס קומט מיר זעלטן אויס—האָט זי דערציילט מיט אַ שמייכל—צו קויפן עפעס פאַר מיר“.

די דאָזיקע פרויען פון אויסטראַלישן פּאָלק האָבן געוואָסט אַז זי איז אַ פּליט און אַ ייִדישע טאַכטער. זיי האָבן איר נאָר דער קלערט אַז זיי מוזן העלפן מיט פּראָדוקטן, ווייל זיי פאַרמאָגן נישט קיין געלט. (1)

(2) אַ ייִדישער אַדוואָקאַט פון דייטשלאַנד איז געפאַרן קיין אויסטראַליע מיט גרויסע האָפּנונגען. ער האָט באַלד אויסגעפונען אַז זיינע קענטענישן און דערפאַרונג קענען דאָ נישט אויסגענוצט ווערן. האָט ער נישט געקענט געפינען קיין פּאַסיקערע אַרבעט פאַר זיך ווי צו ווערן אַ גאַרטן־אַרבעטער. ער האָט עס קיינמאַל נישט געמאָן פּרוער, אָבער נישט געווען קיין אַנדער ברירה. איינ־צעלנע גאַרטן־באַזיצער פלעגן אים צולאָזן טאָן אַרבעט ביי זיי. האָט ער געפּראָצט געוועט מיט דאַנקבאַרקייט און מיט שרעק ווייל ער האָט זייער אָפט געטאָן שאַדן צו די גאַרטנס. ווי אָפט פלעגט ער אַרויסקאַרטשעווען פון דער ערד אַזעלכע גראַזן און געוויקסן וואָס ער האָט געהאַלטן פאַר ווילד־גראַז, בעת דאָס זענען געווען פיינע טראָפּישע פּלאַנצן. נאָך אַ שווערן אַרבעטס־טאַג אין דער היץ, מיט אַ געבויגענעם רוקן, פלעגט ער ניין אָפּרעכענען זיך מיט דער באַלעבאַסטע און מיט אַנגסטן געוואַרט אויף אַן אָפּ־זאָג. אָבער דער אויסטראַליער האָט, פאַרקערט, פּריינטלעך איינ־געלאָדן אים ווידער צו קומען. איבער די שאַדנס האָט ער גע־לאַכט: דער אויסלענדער מוז זיך דאָך אויסלערנען...

(3) אַן אַנדער געוועזענער ייִדישער אַדוואָקאַט, פון עסטרייך, האָט געהאַט איכערצולעבן שווערע טעג אין מעלבורן. אין אַ באַלעבטער געשעפט־גאַס האָט ער געעפנט אַ קראָם מיט גענוצטע מעבל. כדי צו אַנטוויקלען דאָס געשעפט האָט ער אָפּגעקויפט אַ דערבייאַיק קליין הויז אין וועלכן עס האָט שוין פון פּרוער עק־זיסטירט פונקט אַזאַ קראָם. האָט ער געקינדיקט דעם קאַנקורענט. יענער אָבער איז געווען אַ קריסט, אַן אַלטער מאַן מיט אַ שווער־

(1) די פרוי, פריילין דר. קאציזנער, האָט זיך אין יאָר 1942 גענומען דאָס לעבן.

קראנקן זון. דער מאן האָט נישט געוואָלט פאַרלירן זיין פרנסה-
פלאַץ און האָט זיך אָפּגעזאָגט אָפּצורוימען די קראַם. אז דער
עמיגראַנט האָט דערלאָנגט אויף אים אַן אַנקלאַגע אין געריכט,
האָט דער אַלטער אויסטראַליער אָנגעהויבן אַ קאמף. אויף זיין
ברייטן שוויפּענסטער זענען דערשינען שרייענדיקע פּלאַקאַטן
מיט אָנפאַלן אויף יידן און די פּליטים. אַנטיסעמיטישע אויס-
שניטן פון אַ גרויסער צייטונג האָבן באַשיינט דאָס גלאַז מיט
אַזעלכע אויפּשריפטן, ווי "REFU-JEWS", „אונזערע קינדער
גייען קיין אייראָפּע אויף דער מלחמה, און זיי פאַרכאַפּן דער-
ווילע אונזערע פּלעצער". אַרום די פּלאַקאַטן האָבן זיך געזאַמלט
קופּקעס מענטשן; פּלינקע זשורנאַליסטן האָבן פּאַטאַגראַפּירט
די געשעענישן. דער אַדוואָקאַט—דער פּליכטלינג—האָט דערפּילט
דעם זויערן טעם פון ווין.

מיט אַ פאַר פּריינט בין איך דעמאָלט געקומען צו אים, כּרי
אויפּצוקלערן די זאַך. מיר האָבן אים געבעטן צונויפּצורעדן זיך
מיט זיין קעננער, און מיר זענען אריין גלייך צו יענעם ברונוז-
דיקן שכן. מיר האָבן דערזען גאַרנישט דאָס וואָס מען האָט דער-
וואַרט לויט קלאַסישע מוסטערן פון אַנדערע לענדער. אַ קרעפּטי-
קער מאַן פון אַ יאָר 75 האָט אונז אויפּגענומען מיט פּריינטלעכ-
קייט. ער האָט תּיכּף דערקלערט די סבה פון זיין פאַרדרוס; ער
האָט זיך געהאַלטן פאַר באַ'עול'ט פון דעם דייטשן קויפּמאַן.
„דאָס קליינע געשעפּט געהערט נישט מיר—האָט ער געזאָגט—
נאָר מיין זון וואָס ליגט לונגען־קראַנק אין אַ שפּיטאַל. אַט דאָס
איז זיין פּרוי". אַ יונגע אומעטיקע פּרוי איז שווייגנדיק געשטאַ-
נען דערביי. זיי האָבן ביידע מורא געהאַט פאַר דעם נייעם עקאָ-
נאַמישן כּח וואָס גייט קעגן זיי. דאָך איז דער אַלטער געווען גרייט
צו קומען צו אַ שלום. עס וואָלט זיך אים גריילעך געוואָלט פאַר-
בלייבן אויפּן אַלטן אָרט, אָבער זאָל שוין זיין אזוי: די ביידע
צדדים וועלן זיך בייטן מיט די פּלעצער, און ביידע געשעפּטן
וועלן פאַרבלייבן אויף דער זעלביקער געגנט... מער האָבן
מיר נישט געוואָלט, און מיר האָבן באַלד צונויפּגעפּירט די ביידע
מענער. „ווי אזוי האָט איר געקענט אַרויסהענגען אַזעלכע מיאוס'ע
פּלאַקאַטן אויף אייער פענסטער?"—האָבן מיר דעם אויסט-

רעליגער געפרעגט. — „ווי אזוי פאלט איר אָן אויף פליטים, אויף
יידן בכלל צוליב אַ קאָנפליקט מיט איינעם פון זיי?“

— יאָ — האָט ער געענטפערט — מיר איז דאָס אויך נישט
געווען צום הארצן. אָבער אז יענער האָט אָנגעזאָגט קאמף, האָב
איך אויך „אויסגעטאָן דעם רעקל“ (ד. ה. פאַרקאַשערט די אַרבעֿ).
ווי אזוי קען איך זיין קעגן יידן אז דער דאָקטאָר וואָס היילט אזוי
גוט מיין זון אין שפיטאַל איז אַ ייד?...

עס איז געווען קלאָר: אַנדערע, פּרעמדע לייט האָבן זיך געהאַט
אַריינגעמישט אין דער זאַך, כדי פאַנאַנדערצובלאָזן די שנאה צו
יידן. דער אַלטער האָט טאַקע באַלד אַראָפּגעריסן די פּלאַקאַטן.
רעדנדיק וועגן זיין קעגנער, האָט ער מיט מיטלייד באַמערקט: ווי
שטאַרק ער האָט זיך פאַרענדערט אין פנים פאַר די לעצטע צוויי
וואָכן!... ער איז געוואָרן אַ האַלבער!... צו דעם האָט ער נישט גע-
ווסט אז די פרוי פון דעם פליט-אַדוואָקאַט איז געלעגן אויפן
צווייטן עטאַזש פון דעם הויז מיט אַ לעבנסגעפערלעכן האַרץ-
פעלער וועלכן זי האָט געהאַט מיטגעבראַכט פון די טעראָר-וואָכן
אין ווין.

אזוי ארום האָט דער קליינער עקאָנאָמישער קאָנפליקט גע-
לאָזט אונז אריינקוקן אין דעם לעבן פון צוויי נישט זייער גליק-
לעכע פאַמיליעס. אויך דער יידישער עמיגראַנט האָט נישט ריכ-
טיק געהאַנדלט; ביי אַ גרעסערן מאָס טאַקט וואָלט עס נישט גע-
קומען צו דער פיינטלעכער דעמאָנסטראַציע. אָבער ווי שוואַך, ווי
אויבנאויפיק האָט געמוזט זיין דער אַנטיסעמיטישער באָדן פון
דעם קאָנפליקט, אויב ער האָט זיך געלאָזט אזוי לייכט פאַרענדיקן.
ער איז באַמט אויפגעלייזט געוואָרן אין דער ריין-מענטשלעכער
פּסיכאָלאָגיע פון דעם אַלטן. זאָל מען זיך נאָר פאַרשטעלן ווי קאָג-
קורענטן אויף דעם פּוילישער אָדער דייטשער גאַס וואָלטן רעאָ-
נירט אין אזאַ פּאַל.

4) איך בין איינמאָל אריין אין אַ סידנעיער טראַמוויי. אז דער
קאָנדוקטאָר איז צוגעגאַנגען צו מיר געבן אַ בילעט, האָב איך
פּלוצים דערהערט פון אים: “HOW IS YOUR SCHEME
GOING ON?” („זוי גייט עס מיט אייער פּראָיעקט?“). איך
האָב אויפגעהויבן דעם קאַפּ. אַ יונג, פּריש געזיכט האָט געקוקט

— אויף מיר מיט א שמיכל. „פון וואנעט ווייסט איר דערפון?“ —
האָב איך אים דערשטוינט געפרעגט. האָט ער געענטפערט מיט אַ
צוריקגעהאלטענעם שטאַלץ: „איך בין געווען ביי דער זיצונג פון
טריידס-און לייבאַרקאָנסיל בעת איר האָט גערעדט וועגן דעם“.
לייכט זיך פאַרצושטעלן ווי מיר איז געוואָרן וואַרעם אויפן האַרצן.
דער קאָנדוקטאָר האָט דערווילע געטאָן זיין אַרבעט. איז אַרומגע-
גאַנגען צווישן די פאַסאַזשירן, האָט אָנגעבאַטן זיין סחורה, וועל-
כע מען האָט גערן געקויפט. אָבער אַלע ווילע פלעגט ער צוריק-
קומען צו כיר און פירן ווייטער דעם שמועס: „האָט איר אָפּ-
געגעבן אייער שטים ביי דער זיצונג פ א ר אונזער פראַיעקט?“
—האָב איך אים געפרעגט. — „געוויס — האָט ער מיט פריינט-
שאַפט געענטפערט — עס איז אַ פיינער פראַיעקט“.

עס איז געווען אזוי מאָדנע. אויף אַ קאָנדוקטאָר קוקן מיר
שטענדיק נאָך ווי אויף אַ באַאַמטן, ווי אַן אַבסטראַקט באַשעפּע-
ניש. דער מאַן איז מיטאַמאָל געוואָרן נאָענט. ער האָט גע-
זאָגט זיין נאָמען: מר. עלדרידוש. מיט שטאַלץ האָט ער דערמאָנט
אַז ער איז אין לייבאַרקאָנסיל אַ פאַרטרעטער פון די טראַמוווי-
אָנגעשטעלטע. „איר זייט נאָך אזוי יונג“ — „ניין, איך בין שוין
28 יאָר“ — „ווי לאַנג זייט איר אין דער באַוועגונג?“ — „זינט מוין
זעכצנטן יאָר“ — פון יענעם טאַג אָן האָב איך אים געטראָפן עפטער
אין טראַמוווי, און מיר שמיכלען זיך צו ווי אַלע פריינט.
קעגן די פיר „באוויזן“ פון אַנטיסעמיטיזם האָב איך גע-
בראַכט פיר אַנדערע פאַלן פון קעגנזעצלעכן כאַראַקטער. ווייזט
אויס, מען קען זען דאָס לעבן פאַרשירן, לויט דעם ווי דאָס אויג
פונם באַאָבאַכטער איז איינגעשטעלט. מר. עלדרידוש איז זיכער
אויך אַ פאַרטרעטער פון אויסטראַליע, דער אַלמער פון מעלבורן
וואָס איז געשטאַנען אין אַ ווירטשאַפּטלעכן קאַמף מיט אַ יידן איז
אויך אַ שטיק אויסטראַליש פאַלק. מען קען אַלזאָ ניט פשוט אַרויס-
טראָגן אַן אורטייל אויפן גרונט פון די איינצל-פאַלן פון יעדן
איינעם פערזענלעכע דערפאַרונגען.

:: :: :: ::

אַנטיסעמיטיזם אַלס אַ באַוועגונג, אַלס אַ קאָנצענטרירטע

פאלקס־שטימונג וואקסט ארויס פון געוויסע באדינגונגען אין יעדן לאַנד: פון דער עקאָנאָמיע פון לאַנד און פון דעם כאַראַקטער פון פּאָלק. מוז מען שטודירן אָט די ביידע פאַקטאָרן פון לעבן כדי צו מאַכן אַן אויספיר וועגן דער מאַס, אין וועלכן אַ לאַנד איז פארניפטעט פון דער אַנטיסעמיטישער קרענק. עס קען אמאָל פאסירן אז—נישט געקוקט אויף פאַרשידענע, אפילו שאַרפע אויסברוכן פון אַנטיסעמיטיזם—איז דאָס לאַנד אין זיינע טיפּע־נישן געזונט, נישט־געפערלעך. אזוי איז עס געווען אין צאַרישן רוסלאַנד, וווּ די פּאָגראַמען זענען געווען ארגאניזירט נאָר פון אויבן און האָבן זעלטן אויסגעדריקט א נשמח־קראַנקהייט פון פּאָלק. פונקט אזוי איז מעגלעך אַז אַ לאַנד זאָל פון אויבן אויף אויסזען „אַנשטענדיק“ און פרידלעך, בעת אין געוויסע שיכטן פון פּאָלק גייט אָן אַ פאַרשטיקטער פּראָצעס פון אַנטיסעמיטי־שער פיינטשאַפט, ווי למשל אין דייטשלאַנד.

ווי זעט עס אויס אין דער הינזיכט אין אויסטראַליע?

די עקאָנאָמישע לאַגע פון לאַנד טרייבט עס בשום אופן נישט צו פיינטלעכע באַציאונגען. אַנדערש איז עס אין יענע לענדער פון איראָפּע וווּ די לעבנס־מעגלעכקייטן פון די מאַסן זענען באַ־גרענעצט דורך עקאָנאָמישע און סאָציאַלע אומשטענדן. אָט די דיספּראָפּאָרץ צווישן לעבנס־נויטן און לעבנס־מעגלעכקייטן איז נישט פאַראַן אין אויסטראַליע. די פּראָדוקטיווי־כוחות פון לאַנד שטייגן אַריבער אין אַ גראַד־יעצן מאַסשטאַם די אויסנאָם צונג זייערע. אויסטראַליע דערמאָנט לחלוטין נישט יענע דורכ־שניטלעכע פּאַמיליע אין איראָפּע וווּ די צאָל פון די „מילער“ איז שטענדיק גרעסער ווי דער פּאַרדינסט פון דעם פּאַטער. דאָס זיבן־מיליאָניקע יונגע לאַנד שטייט נאָך אין אָנהויב פון זיין ווירטשאַפטלעכער אַנטוויקלונג. אחוץ אַ פּאַר שטעט וווּ עס מערקט זיך אַ צו שטאַרקע אַנזאַמלונג פון מענטשן, איז דער אומגעהויערער שטח פון לאַנד אָפּן פאַר אַרבעט, טעכניק, פּלאַ־נירונג, אינספּיראַציע. ממילא קען נישט פון אַזאַ באַדן סיסטע־מאַטיש וואַקסן אַ פיינטשאַפט צו יידן וואָס זאָל שטאַמען פון עקאָנאָמישער נויט.

וויכטיקער איז דער כ א ר א ק ט ע ר פון אויסטראַלישן

פאלק, דער עמאָציאָנעלער הינטערגרונט פון זיין כאַראַקטער. כדי צו האָבן „ריכטיקע“ אַנטיסימעטישע געפילן, מוז מען פאַרמאָגן אין זיך דעם כח פון האַס און פאַראַכטונג. יידן-האַס איז דאָך נישט עפעס אַנדערש ווי אַן אויסדרוק פון מענטשן-האַס. גלויב איך אָבער נישט אַז דער דורכשניטלעכער אויסטראַליער (גענור מען אפילו פון פאַרשידענע קלאַסן) איז פעאיק צו אַזעלכע געדפילן. נישט ווייל ער איז אַ מלאַך, מיט גאָר באַזונדערע זיילישע מעלות, נאָר דערפאַר ווייל זיין געשיכטע האָט אים נישט געפירט צו אזא זיכישן צושטאנד, האָט אין אים נישט געשפּיזט די קוואַלן פון מענטשן-האַס. ער איז, לויט זיין נאַטור, פּרינטי-לעך, אָפּן, גוט-האַרציק, אויפּמערקזאַם.

פאַרוואָס? ווייל זיין געשיכטע—פון נאָר 150 יאָר—האַט אים געשאַנעוועט, האָט אים פאַרשפּאַרט די ביטערע דערפאַרונגען פון דער אַלטער אייראָפּע. אויסטראַליע האָט נישט געוויסט פון מלחמות, מפלות אָדער נצחונות אויף איר אייגענעם באָדן, פון רעוואָלוציעס און קאָנטר-רעוואָלוציעס, פון אַלע יענע סאָציאַלע ערד-ציטערנישן וואָס דערציען אין מענטשן פאַרביטערונג. די קאַמפן וועלכע מען האָט דאָ געפירט—און אזוי אָפט גלענצענדיק געפירט—זענען געווען געריכטעט נישט קעגן מענטשן, נאָר קעגן דער האַרטער אָדער מיסטעריעזער נאַטור, קעגן „בוש“, דעם טראַפּישן אורוואַלד. אַזעלכע קאַמפן דערציען צווישן פּיאָנערן נאָר אָפט געוויינהייטן פון סאָלידאַריטעט, פון קעגנזייטיקער הילף, פון דרך ארץ פארן אַנדערן. פון די פּיאָנערן גייט אזא זיי-לישע טראַדיציע אַריבער צו דעם היינטיקן דור.

פאַרוואָס האָט, למשל, לאָרד גאָארי גערעדט מיט אזא וואַ-רעמקייט וועגן דעם פיינעם טיפּ מענטש אין מערב-אויסטראַליע? פאַרוואָס דוקא אין יענעם פאַרוואָרפענעם טייל אויסטראַליע? אפשר דערפאַר, ווייל יענער טייל איז יונגער פון אַלע אַנדערע, און דער בוש-און פּיאָנערן-גייסט איז דאָרטן נאָך פּרישער. אין דער שווערער האָרעוואַניע, אין דער אָפט געפערלעכער און שטענדיק איינזאַמער סביבה פון בוש זענען די הענט מיט די פּנימ'ער געוואָרן פאַרהאַרטעוועט, דער לשון פאַרגרעבט, אָבער דאָס האַרץ געאיידעלט. דער דורכשניט-אויסטראַליער זעט נישט אויס סענ-

טימענטאל, פרויענהאפט, זיסלעך-דעליקאט. ער קען מאכן גוט הונק פון אייך, שארף דערקענען אייערע שוואכע זייטן און אפֿ-לאַכן פון זיי, אָבער דאָס ענדערט נישט די הויפט־ליניע פון זיין נאַטור וועלכע איז מענטשן-פֿריינטלעכקייט.

איר זעט עס נאָכאַנאַנד אין די קליינע גאַסן—עפּיזאָדן אין די שטעט, שוין אָפּגע־רעדט פון דער פּראָווינץ. פּרעגט איר ביי אים אַן אַרעס, וועט ער אייך וועלן באַדינען מיט דער גרעסטער פינקטלעכקייט, ער וועט אייך אפילו באַגלייטן אַהין.—פאַר מיר אין די אויגן האָט אַ גרופּע מענטשן געוואָלט אַרײַנגיין אין אַ טראַמווײַוואַגאַן, וואָס איז געווען געפּאַקט. האָט זיך פּלוצים צווישן זיי אַדורכגעשטופּט זיך אַ מגשומ'דיגער הער און איז אַרויף אַהין אַלס ערשטער. ווי אויפּגע־עגט און צעהיצט וואָלט אויף אזא „חוצפּה“ רעאַגירט דער מאַסן־מענטש אין אַ דייטשער, אַ פּראַנצוזישער, אַ רוסישער שטאָט. ווי רואיך און געלאַסן האָבן זיך דערצו באַצויגן די אויסטראַליער. זיי האָבן מער נישט ווי גוטמוטיק דורכגעלאַכט זיך וועגן אָט דער דיקער פיגור: „עס מוז מסתּמא זיין נישט לייכט צו טראָגן אזא בויך, האָ?“

אויב אין דער נשמה איז פּאַראַן אזא אונטערשטראַם פון וואַ-רעמקייט, קען זיך דאָרטן נישט אָננעמען אויף לאַנג די זריעה פון מענטשן־האַס. קען דאָרטן אויך נישט בליען יידן־האַס. איך האָב געהאַט אַ מערקווירדיקע דערלעבעניש אין מעלבורן. זיצנדיק אין אַ קאַפּע האָב איך געהאַלטן אין האַנט אַ בראַשור מיטן נאָ-מען: “AUSTRALIA AND THE JEWS” (אויסטראַליע און יידן). אַנטקעגן מיר איז געזעסן אַ יונגער מאַן מיט דעם איינ-פּאַכן געזיכט פון אַ פּויערשער סביבה. פּלוצים האָב איך דער-הערט זיין שטים געווענדעט צו מיר: “THERE IS NOTHING OF THIS KIND IN AUSTRALIA.” („אַזוינס איז עפעס נישט פּאַראַן אין אויסטראַליע“) — האָט ער געזאָגט און אויף זיין געזיכט איז געלעגן אַ קלוגער שמייכל.

— וואָס מיינט איר? — האָב איך געפּרעגט.

— איך מין אַנטיסעמיטיזם.

— איך בין זייער צופּרידן דאָס צו הערן — האָב איך גע-

ענטפּערט — אָבער פּאַרוואָס רעכנט איר אַזוי?

— איך בין א פאלקס־לערער און איך קען אביסל אונזער פאלק. זיי ווייסן נאך ווייניק פון די אייראָפּעאישע באוועגונגען. זיי האָבן נאָך אפילו נישט דערגרייכט די מדרגה פון פאַרשטיין אַנטיסעמיטיזם...

— אויב אזוי, זאָל זיין געבענטשט אזא פאלק! — האָב איך זיך אָפּגערופן — אזא מין צוריקגעשטאַנענקייט לגבי אייראָפּע, אזא דאָרפישע נאַאיוויטעט איז דאָך עכטע קולטור!...

די אזוי גערופענע פרימיטיווקייט פון אויסטראלישן בירגער, זיין איינפאכער און נאטירלעכער צוגאנג צו זאכן און מענטשן איז טויזנט מאָל בעסער ווי די קאָמפּליצירטע און אומנאטירלעך געוואָרענע נאטור פון דעם דורכשניטלעכן אייראָפּעער. אזא פרי־מיטיווקייט איז דער שענסטער אוצר פון א לאנד. דאָס רוסישע פאלק האָט עס פארמאָגט פאַר דער רעוואָלוציע, און דער אויס־טראַליער דערמאָנט טאַקע נישט זעלטן וועגן דעם רוסישן פאלקס־מענטש.

:: :: :: ::

אָבער דאָס הייסט נישט אז דער אויסטראַליער ווייסט נישט בכלל פון קעגנערשאפט צו מענטשן. ער שטאַמט פון דעמועלביקן בלוט און פלייש ווי מיר אלע, און זיינע שייכותן מיט מענטשן זענען אויך פארשידנארטיק. ער מאכט אונטערשיידן צווישן איין גרופע און דער אנדערער, ער באציט זיך צום אלט־באקאנטן שכן אנדערש ווי צו דעם אומבאקאנטן פרעמדן. אָבער נישט יעדע אונטערשיידונג איז גלייכצייטיק אָפּשיידונג, א פאראורטיילונג.

לאָמיר נעמען א ביישפּיל פון לעבן וואָס יעדער קענט עס. א קליינע גרופע פּאַסאַזשירן זיצן אין אַ קופּע פון אן אייזנבאַן־וואגאַן. עס קלאַפט אָן אין טיר א ניער פּאַסאַזשיר און פרעגט ביי די אנדערע צי איז דאָ א פרייער פּלאַץ פאַר אים. עס איז משונה'דיק ווי כמעט זיי אלע קוקן זיך תיכף איבער, ווי עפעס מיטגלידער פון א פארשווערער־גרופע, און ענטפערן לויטן ערשטן אימפּולס: ניין, נישטאָ מער קיין פּלאַץ. אויב דער „פרעמדער“ איז א לייכט־גלויביקער מענטש, גייט ער אוועק, — און די קופּע־

גרופע אָטעמט לייכט אויף אין דעם געפיל פון דער אייגענער סאָך-לידאריטעט. אויב אָבער דער „פרעמדער“ איז ביי זיך שטארק, באשטייט ער אויף זיין רעכט און פארנעמט דעם פארנעמעם פרייען פלאץ. אין א וויילע ארום ווערט ער שטילשווייגענדיק אריינגענומען אין דער ביז אהער הערשנדיקער גרופע, און צוזא-מען מיט איר וועט ער שוין באלד אָפטרייבן פון דאָרטן אן אנ-דערן פרעמדלינג.

וואָס איז דאָ פאָרגעקומען? איז דאָ געווען אן אויסגעשפראַך-כענע פיינטשאַפט צו אָט דעם פרעמדן, וועלכן מען האָט געזען צום ערשטן מאָל? ניין, דאָ איז געווען פשוט דער אומוילן צו פארלירן די זיכערע רו פון דעם פריערדיקן צושטאנד. א נייער מענטש אין דעם קופע ענדערט געוויס די לאגע, די באקוועמי-לעכקייט און די אטמאָספער פון אָט דער געמיינשאַפט. דער גע-פיל פון קאָנסערוואַטיזם אין מענטשן שטעלט זיך אנטקעגן דעם אומרו אויף א וויילע. וואָלט מען די קופע-לייט אויסגעפרעגט פארוואָס איינגעטלעך האָבן זיי אזוי אומפריינטלעך געבליקט אויף דעם איינדריינגער, וואָלטן זיי מסתמא געפונען אויך „דערקלע-רונגען“. דער פנים, דאָס אויסזען, די מאנירן, די שטים, די ראַ-סע, די באַשעפטיגונג, בכלל עפעס וואָס פון דעם פרעמדן וואָלט גענומען געוואָרן אלס באזיס פון דערקלערונג. און, ס'פארשטייט זיך, דאָס אלץ האָט נישט קיין שום זינען: דאָ האָט פשוט גע-ווירקט א פארהוילענער אינסטינקט (וואָס לאָזט זיך באהערשן).

נישט אנדערש איז עס ביי די פילע אנדערע געלעגנהייטן אין לעבן ווען מענטשן פילן זיך פ ר ע מ ד צו דעם אנדערן. דער פרעמדער ברענגט אריין אן אומרו אין מיין פעסט-איינגע-אָרדנטן לעבנס-גאַנג; ער פארלאַנגט דורך דעם פון מיר א באַזונ-דערע אַנשטרענגונג לנבי אים וועלכע איך וויל נישט. אויב ער שטייט נידעריקער פון מיר, עקאָנאָמיש אָדער גייסטיק, רופט ער ביי מיר ארויס געפילן פון פאראַנטוואָרטונג און פליכט לנבי אים. אויב אָבער ער איז העכער פון מיר, גייסטיק אָדער עקאָנאָמיש, רופט ער ארויס אומצופרידנקייט מיט מיין אייגענעם שיקאָל און טאַקע אויך קנאה. עס ווילט זיך אויסמיידן דעם פרעמדן. עס

פאלט אויף אלס נישט געוונטשן דער שניט פון זיין נאָז אָדער
 זיין קלידונג, זיין שפראַך און זיין האַלטונג. דער אויסטראַליער
 וואָס האָט אָפגעלעבט זיין לעבן אזוי ווילד ווייט פון די אַנדערע
 פעלקער פון דער וועלט, שפירט די אַנדערשקייט פון דעם
 פרעמדן נאָך שטאַרקער ווי אַנדערע. אין זיין באַציאונג צום פליט,
 צום יידישן פליט קען עס קומען צום אויסדרוק. אָבער דאָס איז
 נאָך לחלוטין נישט קיין פיינטשאפט צו אים.

:: :: :: ::

מענטשן זעען נישט איין אז קולטור איז ראשית כל, פאָר-
 שידנאַרטיקייט פון לעבן, נישט זיין אינטאַניקייט. שטעלט זיך
 פאָר אויף א וויילע וואָס וואָלט געשען מיט דער מענטשהייטס
 נשמה ווען מען וואָלט גערעדט, געטראַכט און געשריבן נאָר אין
 איינאַינציקער שפראַך. דאָס ליבע-ליד, למשל, וואָלט אפשר
 עקזיסטירט אין א פרעכטיקער פאָרם. אָבער זיין אַראַמאט און די
 פאַרבן וואָלטן שטענדיק געווען פון א י י י אַראַקטער. צום
 גליק האָט אָבער יעדעס פאָלק און יעדע מענטשן-גרופע אַרויס-
 געבראַכט זייערע אייגענע ליבע-לידער, אין באַזונדערע שפראַכן,
 קלאַנגען און פאַרבן. איז די מענטשהייט אַ דאַנק דעם נישט
 טויזנט מאָל רייכער, צאַרטער, פיינפיליקער געוואָרן?

אָט זענען ווערטער פון א סאַנעט פון דעם ענגלענדער קיטס:
 Happy is England, sweet her artless daughters;
 Enough their simple loveliness for me,
 Enough their whitest arms in silence clinging:
 Yet do I often warmly burn to see
 Beauties of deeper glance, and hear their singing,
 And float with them about the summer waters.

אָט ווי עס זינגט דער יידיש-דייטשער דיכטער היינריך היינע:
 Wenn Ich deine Augen seh'
 So schwindet all mein Leid und Weh;
 Doch wenn Ich küsse deinen Mund,
 So werd' Ich ganz und gar gesund.

Wenn Ich mich lehn' an deine Brust,
Kommt's über mich wie Himmelslust;
Doch wenn du sprichst: Ich liebe Dich!
So muss Ich weinen bitterlich.

זינגט די דיכטערין קאדיע מאָלאָדאָווסקי אין יידיש:

איך שרייב דיר נישט קיין ליבע-בריה,
נאָר אין דער טיה

וויינט מיין האַרץ צו דיר.

וויינט מיין האַרץ צו דיר אַצינד,

ווי כ'פלעג זיך בעטן צו דער מאַמען

ווען כ'בין געווען אַ קינד.

אונטער דער מאמעס זון

בין איך אַ ביימל מאַלינעס געווען,

רויט אָנגעגאַסן מיט שטראַלנדיקער פרייד;

איצט בין איך אַ ווינטערדיקער בוים.

צו בייזע ווינטן גרייט.

איך שרייב דיר נישט קיין ליבע-בריה

נאָר אין דער טיה

וויינט מיין האַרץ צו דיר."

דער רוסישער דיכטער פּושקין האָט פאַרמאָגט אייגענע ווער-
טער אין זיינע לידער, פּונקט אזוי ווי עס האָט זיי פאַרמאָגט דער
העברעאישער משורר ביאַליק. און פּונקט אזוי פאַרמאָגט אייגענע
פּערזן, פּון דעם בוש אַרויסגעכאַפטע, גראָב געחובלמע און צערט-
לעך קלינגענדיקע ווערטער דער אויסטראַלישער דיכטער פּון דעם
„סענטימענטאַלן בחור“.

ווי דאָס פּאַעטישע ליד, אויף א י י נעביט נאָר, נויטיקט
זיך אין די ערדן און זונען און שפּראַכן פּון אַלע מענטשן-קינדער,
אזוי איז עס אין אַלע צווייגן פּון מענטשלעכער שאַפּונג. דער
פוילער גייסט ציט זיך צו דער איינאַניקייט, דער שאַפּנדיקער
אימפּעט—צו פאַרשידנקייט.

אַבער פרעמדקייט צו מענטשן ווייזט מען אַרויס נישט נאָר

לגבי פרעמדע, „פאָרענערס“. אויך אין דער אייגענער, היימישער געמיינשאַפט שאַפן מענטשן תמיד אונטערשיידן צווישן זיך און די אנדערע. דאָס מעסער פון צעשיידונג שניידט דורך דאָס געזעלשאַפטלעכע געוועב אין אלע מעגלעכע ריכטונגן. מען שפירט און מען לאָזט זיך קעגנזייטיק פילן די אונטערשיידן לויט דער רעליגיע אָדער דער קירך צו וועלכער מען געהערט. קאטאָליקן, יידן, פראַטעסטאַנטן, רעליגיעזע סעקטירער פון אלע מינים, זיי דער-קענען זיך און בויען אומזיכטבארע ווענטלעך צווישן זיך.

נאָך שאַרפער זענען די סאָציאלע ווענטלעך און באַריערן. מיר אלע ווייסן וועגן דעם גענוג פון לעבן און ליטעראַטור. דאָ נישט לאַנג האָבן מיר געליענט אַז ביי דער עוואַקואַציע פון די פרויען און קינדער פון האַנגריקאַנג קיין אויסטראַליע זענען אויף די שיפן פאָרגעקומען סאָציאלע רייבונגען. די פרויען פון די מיר ליטערישע און פּלאַטאַפּיצערן האָבן נישט געוואָלט זיך אויס-מישן מיט די אַנגעהעריקע פון די אנדערע ענגלישע עמיגראַנטן. אַלואָ: אַפשיידונג צווישן ענגלענדער גופא, בעת דער געמיינזאַ-מער געפאַר פון אַ מלחמה, אויף די זעלביקע שיפן וואָס פירן זיי צו אַ ין רעטונג-פּלאַץ. זענען נישט פאַראַן ענלעכע אָפ-שיידונג ווענטלעך אויך אין דעם ראַמען פון דער אַרבעטערשאַפט גופא? דער וואָס פאַרנעמט אַ העכערן פּלאַץ אין דער פּראָדוקט-ציע-פּראָצעס (דער „פּאַרמאַן“) לאָזט אויפקומען, אַמאָל אומבאַ-וווסטזייניק, אַ סאָציאַלן באַריער צווישן זיך און דעם איינפאַכן אַרבעטער. דער ווילן צו באַהויפטן זיין העכערע לעבנס-פּאַזיציע, זיין העכערע פּערזענלעכקייט, דער „ווילן צו מאַכט“ פירט צו אַט דער אָפגעפּרעמדקייט לגבי די אנדערע. דאָס לעכערלעכע און דאָס טרויעריקע לויפט דאָ אָפט צוזאַמען.

פון וואַנעט האָט זיך דאָס גענומען דער חוּק-נאָמען „פאַממי“ וועלכן מען הערט צומאָל אין אויסטראַליע לגבי דעם אייגענעם ברודער פון ענגלאַנד, פון דעם מאַמע-לאַנד? פאַרוואָס שרייבן אָפט די ענגלענדער ברוגזדיקע בריף אין די צייטונגען וועגן דער אומפּריינטלעכער באַהאַנדלונג מצד די אויסטראַליער? איז עס פּיינטשאַפט לגבי זיי באַזונדערס אָדער איז עס פשוט די שפּאַ-נונג פון אַנדערשקייט? פאַרוואָס איז עס אַז אויסטראַליער וואָס

לעבן אין ענגלאנד, טיילן זיך אָפּ אי פּאָליטיש אי געזעלשאַפּטלעך פון די נירזילענדער? פאַרוואָס וועט דער נירזילענדער אַ קוק טאָן אויף אייך מיט אַ פאַר מאַדנע אויגן אויב איר וועט אים אַנרופן אויסטראַליער? דאָס איז נישט קעגנזייטיקע פיינטשאַפּט; דאָ איז אַנדערשקייט, און זיכער נישט קיין טיף־גייענדיקע אַנדערשקייט.

אפשר איז נאָך מער אינטערעסאַנט וואָס אַזעלכע קעגנזיי־טיקע אָפּשיידונגען מערקן זיך אין יענער מענטשן־גרופע וועלכע ליידט דערפון אזוי פיל פון דרויסן: אין דער י י ד י ש ע ר. מיר האָבן עס געזען אין דעם פאַרהיטלעך־דייטשלאַנד לגבי די מזרח־יידן; צווישן די פּוילישע יידן לגבי די ליטווישע אָדער גאַליציאַנער. אָבער אויך אין אויסטראַליע איז דאָס פאַראַן. יענע שיכט יידן וואָס האָט זיך דאָ באַזעצט מיט אַ סך צענדליקער יאָרן צוריק האַלט זיך פאַר די עכטע „אויסטראַלישע יידן“, צום אונטערשייד פון די שפּעטער אָנגעקומענע „יידן אין אויסטראַ־ליע“. עס זענען פאַראַן דאָ צוויי שיכטן פון יידישע בירגער וואָס רעדן נאָר ענגליש; איין שיכט וואָס געדענקט נאָך איר פריער־דיקן יידיש־לשון און באַנוצט אים, און דערנאָך די מאַסע פון די פּליטים פון די לעצטע יאָרן. זענען פאַראַן שיי־ווענטלעך אפילו צווישן די צוויי ערשטע שיכטן. אָבער זיי ביידע טרעטן אויף ווי א י י גרופע לגבי דער דריטער, און די אַלע דרוי־לגבי דער פּערטער. איז טאַקע באַמת צווישן זיי אַלעמען אַ קלאַר־פיינט לעכע באַציאונג? זענען זיי „אַנטיסעמיטן“ צו אייגענע כּרידער? געוויס נישט. פאַרקערט, אין די צייטן פון רדיפות זענען זיי אַלע אַרומגענומען פון א י י ג באַנד פון סאָלידאַריטעט. אָבער — זיי שפירן און אַנדערקענען און — ווען מעגלעך — פאַרפעסטיקן זיי זייער אַנדערשקייט. לגבי דער אַלגעמיינער יידישער פּאָלקס סאָלידאַריטעט ביזן זיי אויס און האַלטן זיך עקשנות־דיק פאַר זייער סעפּעראַטער סאָלידאַריטעט. מענטשן ווילן זיך פילן ווי נישט איז העכער אינער לגבי דעם אַנדערן. זיי קענען זיך קוים באַפרייען פון אַט דעם א ו י ב נ - א ו נ - א ו נ א י א נ ט א י א נ ס י א נ ט א י א נ א פילו ווען זיי געפינען זיך צוזאַמען אין איין צרה. וואָס איז דער ווונדער וואָס נישט־יידן באַציען זיך קאַלט אָדער נאָך ערגער

לגבי יידן וועמעס אנדערשקייט אין פארשידענע הינזיכטן זיי שפירן אזוי אָפּט?

דערצו קומט נאָך דאָס ברייטע געביט פון ע ק אַ נ אַ מ י ש ע שפּאַננגען. אונזער עקאָנאָמיע איז געבויט נישט אויפן יסוד פון קאָאָפּעראַציע, נאָר קאָנקורענץ. ממילא קוקט יעדער עקאָנאָמיש-טעטיקער מענטש אויף דעם אנדערן ווי אויף אַ מעגלעכן קעגנער. אויב דער קעגנער איז אַ יידישער מענטש, וועט אָט דער צופּע-ליער פּאַקט גערן אויסגענוצט ווערן אין עקאָנאָמישן קאַמף. עס איז נישט אנדערש אויך אין אויסטראַליע. דער סוחר, באַזונדערס דער קליינער קרעמער, קוקט מיט חשד אויפן יידישן הענדלער וואָס קען אָפּציען פון אים קונדן. דער אַרבעטער האָט מורא אז דער נייגעקומענער יידישער עמיגראַנט וועט זיך נישט צופאַסן צו דעם סאָציאַלן סטאַנדאַרד פון לאַנד און וועט אַרבעטן ביר-ליגער. דער דאָקטאָר האָט זאָרג אז דער פרעמדער, יידישער דאָקטאָר וועט אַרביבערנעמען צו זיך אַ טייל פּאַציענטן צוליב זיינע באַזונדערע קענטענישן און ענערגיע. זיי אַלע וועלן רעדן וועגן דער געפאַר פון דעם יידן פאַרן לאַנד בכלל. זייערע ספּעציעלע אינטערעסן וועלן זיי איינוויקלען אין דעם מאַנטל פון פּאַטריאַ-טיזם און אידעען. ווייניקער פון אַלעמען וועט עס טאָן דער אַר-בעטער: ער וועט אָפּן ארויסזאָגן די סבה פון זיין קעגנערשאַפּט. מער פון אַלעמען וועט עס טאָן, פּאַרשטייט זיך, דער פּראָפּעס-יאַנעלער אינטעליגענט, דער דאָקטאָר. ווי זיינע קאָלעגן אין איי-ראַפּע און אמעריקע, באַזיצט ער דעם קאַפיטאַל פון הויך-קליינ-ענדיקע פּראַזן (וויסנשאַפּט, פּאַטערלאַנד, גערעכטיקייט) מיט וועלכן עס לאָזט זיך פאַררעקן דעם פּשוט'ן, עקאָנאָמישן קרעמער-קאַמף.

אַבער צי איז דאָס שוין אַנטיסעמיטיזם, ווי מיר קענען עס? איז נישט די דאָזיקע קאָנקורענץ-ליניע געווענדעט אויך קעגן אנדערע פעלקער ווי גריכן, איטאַליענער, כינעזער? אז אַן אויס-טראַליער וועט עפענען אַ קליינעם פרובט-שאַפּ אין אַ גאַס און וועט שפּעטער באַמערקן אז אָט די עקאָנאָמישע פּאַזיציע איז שוין פאַרנומען פון איטאַליענער, — וועט ער נישט געבן אַ טראַכט אויך וועגן זיי ווי וועגן „פרעמדע“? זאָל דער עקאָנאָמישער דרום

אוועקגיין, זאל למשל די באפעלקערונג אין יענער געגנט וואָס
 אזוי אז פרנסה זאל קלעקן פאר אלע פרוכט-קראָמען, — דעמאלט
 וועט דער מאַטיוו פון דעם „פרעמדן“ אָדער פון דעם „יידן“ פאָר-
 שווינדן אין דעם אויסטראַליע'ס קאָפּ. עס איז, צום אומגליק,
 נישט אזוי אין אַ ריי אייראָפּעאישע לענדער ווי פּוילן, רומעניע,
 דייטשלאַנד. דאָרטן איז דער זיילישער הינטערגרונט ביי געוויסע
 שיכטן אזוי פאָרגיפטעט מיט יידן-האַס, אז ער פאָרבלייבט פער-
 מאַנענט, אפילו אָפגעשיידט פון דעם ווירטשאַפטלעכן קאָמף. אין
 אויסטראַליע איז די נאָטור פון דעם דורכשניט-מענטשן אַ לייכטע,
 נישט-פאָרביטערטע, מענטשן-פריינטלעכע. דערפאר קומט אַרויף
 דער „יידן-מאָטיוו“ נאָר אַלס צוגאַב אין זיין עקאָנאָמישן לעבן,
 אַלס אַ צייטווייליקער אינסטרומענט. ער פאָרמאָגט נישט יענעם
 שאַרפן, אייראָפּעאישן כאַראַקטער. ער איז נישט פאָרקראַמפט
 אין שנאה צו דער יידישער ראַסע אָדער אמונה ווי אַ פּרינציפּ.
 ווי אַ קלוגע אויסטראַלישע פרוי האָט מיר דאָ איינמאָל געזאָגט:
 דער אויסטראַליער איז נישט קיין אַנטיסעמיט ווייל ער איז בכלל
 נישט קיין מענטש פון „אַנטי“.

מען וואָלט אפשר געקענט זאָגן אזוי: אין אייראָפּע באַנוצט
 דער אַנטיסעמיטיזם דעם עקאָנאָמישן קאָמף אַלס זיין שטאַרקסטן
 כלי-זיין. אין אויסטראַליע — באַנוצט מען אין עקאָנאָמישן קאָמף
 דעם אַנטיסעמיטיזם אַלס אַ צופעליק געווער.

אנטיסעמיטן וואס איך האב געטראפן

אין דער פרעסע-וועלט

עס וואלט געווען א גרויסער טעות צו גלויבן, אז אין אויסטראליע איז נישטאָ קיין שום שפור פון אנטיסעמיטיזם. איך האָב זיך צונויפגעשטויסן מיט אים אייניקע מאל. איך וויל טאָקע די דאָזיקע פּאַסירונגען דאָ באַשרייבן כדי אויף זייער טונקעלן הינטערגרונט זאָל קלאָרער ווערן דאָס גאַנצע פּראָבלעם.

איך האָב נישט אין זינען אזא פּאַל ווען אַ וויכטיקער פּאַרליטישער און צייטונג־טוער צו וועלכן איך האָב זיך געווענדעט מיט דעם קימבערליי־פּראָיעקט, האָט זיך גלייך אָפּגעזאָגט צו שטיצן עס. שוין בעת מיין דערציילונג האָב איך באַמערקט ווי דער באַליבטער באַלעבאָטישער הער האָט פינסטער געשווינגן. מיט קיין איין איינציקן וואָרט אָדער זשעסט האָט ער מיך נישט דערמונטערט, ווי עס פלעגן טאָן אנדערע. אז איך האָב זיך אָפּגעשטעלט און אַביסל פּאַרווונדערט אַ קוק געגעבן אויף אים, האָט ער מיט אַן איינגעהאַלטענער אָבער ברוגז־דיקער שטים געזאָגט: „איך בין נישט זייער ענטוואַסטיש לגבי דעם פּראָיעקט... די יידן וועלן נישט פּאַרבלייבן אין דער קימבערליי־געגנט... זיי וועלן אַריבערקומען אין די שטעט און טאָן שאַרן דעם געשעפט־לעבן.“ האָב איך געפּרעגט פּאַרוואָס רעכנט ער אזוי, און דאָ האָט עס פון אים אַרויסגעפּלאַצט: „איך ווייס עס פון דערפּאַרונג. איך פיר אַן מיט אַן אַנאַנסן־באַטריב, און מיר האָבן די קאַנקורענץ פון די

ראפּאָפּאַרט'ס, קאָהען'ס און אַנדערע 1). מיט זייערע געשעפט-
מעטאָדן גראָבן זיי אונטער די נאַנצע בראַנזשע.
זעלטן ווען מיר איז אויסגעקומען צו זען אזוי אָפּן דעם עקאָד-
נאַמישן אונטערשלאַק פון אַנטיסעמיטיזם. וואָס איז דאָ געווען צו
דיסקוטירן? האָב איך זיך אויפגעהויבן פון פּלאַץ און געזאָגט:
די דאָזיקע קאָנקורענץ פון איינצל-פירמעס האָט גאַרנישט צו טאָן
מיט אונזער פּראָיעקט וואָס ווענדעט זיך צו די אינטערעסן פון
אויסטראַליע אַלס גאַנצעס...

אַז איך האָב גענומען אָפּשייד, איז ער שוין געשטאַנען אויף
די פיס און האָט אַביסל אויפגערענט (אומצופרידן מיט זיך?)
דערקלערט: אָבער איך האַלט אויך אַז מיר מוזן פאַרגרעסערן די
באַפעלקערונג, אריינברענגען אין לאַנד מיליאָנען מענטשן... מיר
וועלן נאָך אַמאָל האָבן אַ שמועס וועגן דעם...

— ווי רעכנט איר אריינצוברענגען מיליאָנען אויב איר האָט
נישט קיין צוטרוי צו זיי? — האָב איך געשלאָסן דעם וויזיט.

מער האָב איך זיך מיט אים נישט געטראָפּן. אָבער זיין פּאַל,
דוכט מיר, איז נישט דער קלאַסישער טיפּ פון אַנטיסעמיטיזם,
ווייל ער איז אזוי קלאָר צוגעבונדן צו זיין ווירטשאַפּטלעכער סבה.
וואָלט נישט געווען אַט די סבה, וואָלט מסתמא נישט געווען אַט
דער אויסברוך פון שנאה. דאָס איז (צו באַנוצן זיך מיט דער
שפּראַך פון פרק) שנאה התלויה בדבר. איז זי פונקט אזוי
נישט עכט ווי די „אהבה התלויה בדבר“. די טיפּערע אַנטיסעמי-
טישע פיינטשאַפּט האָב איך געזען ביי אַנדערע געלעגנהייטן.

אַ גרויסער פריינט פון אונזער פּראָיעקט, א זעלטענער אויס-
טראַלישער קריסט, מ. ר. ק. ר. ע. מ. ז. י. האָט געוואָלט צונויפ-
פירן מיך מיט דעם רעדאַקטאָר פון אַ וויכטיקן סידנעיער וואָכן-
זשורנאַל. דער זשורנאַל איז באַקאַנט מיט זיינע אומפריינטלעכע
באַמערקונגען בנוגע דעם יידישן פּאַלק, און אַזעלכע קריטישע
שפּריצן האָט ער שוין געהאַט געוואָרפן אויף אויף אונזער אידעע.
אין אַ הייסן נאָכמיטאָג האָבן מיר זיך צונויפגעטראָפּן מיט מר.
ע. אין אַ קליינעם רעדאַקציע-צימער. מר. ע. איז געזעסן פריינט-

1) די נעמען זענען אויסגעטראַכטע פון מיר.

לעך, רעזערווירט, ערנסט. — יא — האָט ער געזאָגט — ער האָט שוין געלייענט וועגן דעם פּלאַן, אָבער ער גלויבט נישט אז ער איז פּראַקטיש... מיר דאָ, אין דער רעדאַקציע. קענען אַביסל אויסטראַליע, און עס שיינט אונז אז אין קימבערליי איז דער קלימאַט נישט צוגעפאַסט פאַר ווייסע אייראָפּיער... זיי וועלן נישט קענען דאָרטן אויפבויען קיין ריכטיקע ווירטשאַפט...

אויף דערויף האָט מר. קרעמוי עקשנות'דיק אַ בויגנגעגעבן מיט זיין זילבער-גרויען קאַפּ און געזאָגט: דאָס איז נאַרישקייטן. אַלע מאָל האָט מען אזוי גערעדט וועגן נייער קאָלאָניאַזאַציע... ניט נאָר אַ קוק! וואָס האָט מען נישט אָנגערעדט וועגן קווינסלענד, און די איטאַליענער האָבן באַוווּן אז ווייסע קענען דאָרטן נאָר גוט אַרבעטן... די אייראָפּיער קומען אין טראַפּישע לענדער מיט זייערע לעבנסגעווינהייטן און ווילן זיך דאָרטן אויפפירן ווי אין דער היים. פּאַלן זיי טאַקע דורך, אָבער אז זיי וועלן זיך צופאַסן צום קלימאַט ווי מיר ווילן עס טאָן אין קימבערליי...

מר. ע. האָט זיך צוגעהערט מיט אַ שטילן שמייכל. מסתמא האָט ער שוין לאָנג געקענט דעם אויפברויזנדיקן כאַראַקטער פון קרעמוי'ן. אויך איך האָב געשוויגן. האָט ער מיטאַמאָל איבערגע- ביטן די טענה און אַ זאָגנגעגעבן: יעדנפאַלס זענען נישטאָ קיין עקאָנאָמישע אויסזיכטן פאַר אַ קאָלאָניע אין יענער געגנט. וואָס וועט זי פּראָדוצירן און ווהין פירן פאַרקויפן די פּראָדוקציע? איר ווייסט דאָך וואָס פאַר אַ שוועריקייטן מיר האָבן שוין איצט מיטן אַפּאָזיץ פון אונזערע פּראָדוקטן. די קאַסטן וועלן זיין אזוי הויך אז איר וועט נישט קענען קאָנקורירן...

דאָ האָט זיך מר. קרעמוי נאָך מער אויפגעקאַכט. „ניט נאָר אַ קוק! אַלע מאָל האָט מען אזוי געזאָגט אָן שכל. שטענדיק האָט מען אַרויסגערוקט די פּראַגע פון „מאַרק" ווען עס האָט זיך נאָר געהאַנדלט וועגן אַ נייער אַנטוויקלונג... זינט 50 יאָר פאַרנעם איך זיך מיט פּיצוכט און אנראַר-פּראָדוקציע, און איך האָב קיינמאָל נישט געזען, אז אויסטראַלישע פּראָדוקטן זאָלן נישט געפינען קיין אַפּאָזיץ... דאָ, אין נירסאווט-וועלס האָט מען דאָך נישט געגלויבט אז עס וועט וואַקסן גענוג ברויט... נישט אַז-

דערש וועט עס זיין אין קימבערליי ווו מ'ר וועלן איינפירן א פלאנמעסיקע ווירטשאפט...

איך האָב באַמערקט אז מר. ע. הערט זיך נישט צו אויפ-
מערקזאָם צו די רייד. האָב איך זיך אריינגעמישט און דער-
מאָנט אז סוף כל סוף הענגט קאָלאָניזאציע אָפּ פון דעם מענטשן-
מאַטעריאַל. די יידישע קאָלאָניסטן וועלן אין דער ערשטער צייט
נישט שטרעבן צו די גרויסע אינטערנאַציאָנאַלע מערק. זיי וועלן
א לענגערע צייט זיין פאַרנומען מיט אויסבויען דאָס לאַנד, און
די ווירטשאַפט וועט, ראשית כל, באַפרידיקן די באַדערפענישן פון
די פּיאָנערן. עס וועט אַזוי אַרום געשאַפן ווערן אַ שיכט וועלכע
איז נישט שטאַרק פאַרטראָטן אין לאַנד: פאַרמערס וואָס זענען
פאַרבונדן מיט דער ערד...

דאָ האָט מר. ע. מיך אונטערבראַכן און מיט אַ שטילן קול
געזאָגט: „אונזער רעדאַקציע וויל נישט קיין יידישע פאַרמערס“.
איך האָב זיך איבערגעקוקט מיט קרעמוז'ן וועלכער האָט זיכער
נישט דרוואַרט אַזאַ מין ווענדונג. — אויב דאָס איז דער אַר-
גומענט, האָבן מיר דאָך געקענט שפּאַרן צייט איך און אונז —
האָב איך באַמערקט — דאַרף מען דאָך נישט פאַרלירן ווערטער
וועגן קלימאַט און מערק פאַר קימבערליי...

מיר זענען אויפגעשטאַנען צו גיין. מר. ע. האָט זיך געפילט
זייער שלעכט. איך נעם אָן אז ער פערזענלעך האָט גאָרנישט פאַר-
טראָטן דעם אַנטריידישן שטאַנדפונקט. ער האָט נאָר איבערגע-
געבן די ריכטונג פון זיין רעדאַקציע. ער האָט מיר מיטגעגעבן
אַ גרויסן אַטלאַס מיט טאַבעלן וועגן די קלימאַטישע און וואַסער-
פאַרהעלטענישן אין צפון-אויסטראַליע. אז מיר זענען געשטאַנען
ביי דער טיר, האָט ער אין איילעניש זיך ווי פאַרענטפערט: עס
איז פאַראַן דאָ אין פּאָלק אַזאַ שטימונג קעגן יידן.. אונזער רע-
דאַקציע ווייסט עס...

— אַנטשולדיקט — האָב איך אים שאַרף איבערגעריסן — דאָ
איז שוין מ'יין פליכט דאָס אויסטראַלישע פּאָלק צו פאַרטייר-
דיקן. איך קען עס שוין אַביסל, און איך האָב נישט געפונען ביי
איך אַט יענעם שמוציקן גיפּט. איר זאָגט „פּאָלק“, און איך האָב

געזען א הונדערט מיטגלידער פון סידנעיער לייבאר-קאָנסיל
וואָס זיי זענען זיכער אויך דאָס אויסטראַלישע פּאַלק. זיי זענען
בפירוש נישט קעגן אונזער פּראָיעקט. דאָס פּאַלק איז בעסער
ווי איר טראַכט וועגן אים.

מר. ע. האָט אונז אומרואיק אַרויסבאַגלייט. אויפן גאָס האָט
קרעמזי מיר אַ קלאַפּ געגעבן איבער דער פלייצע און אויסגערופן
מיט צופרידנקייט: „גוט, וואָס איר האָט עס אים אריינגעזאָגט.
זאָלן זיי עס וויסן...“ און ער איז אַוועק פון מיר, דער אַלטער מאַן
מיט דעם יוגנטלעכן ברען אין די אויגן. זיַלבער-גרויע וואַנצעס,
זיַלבערנע ברעמען און האָר אויפן קאַפּ זענען געווען פול מיט
פריינטשאַפט צו דער וועלט.

:: :: :: ::

עפעס ענלעכעס האָט פּאַסירט ביי אַ גרויסער טאָג-צייטונג אין
סידנעי. עס איז געווען דער סאַמע ערשטער טאָג פון מיין אַנקור
מען אהין, אין דעצעמבער 1939. די זון האָט געברענגט מיט אַזא
גרויזאַמקייט—101,9—אַז איך האָב זיך קוים געקענט באַוועגן.
(עס איז טאַקע געווען דער הייסעסטער טאָג אין יענעם יאָר).
אַבער איך האָב געזאָלט באַזוכן אַלע רעדאַקציעס פון די פירנדיר
קע צייטונגען צו באַקענען זיי מיט מיין מיסיע. ווי אין די אַנדערע
שטעט, האָב איך דערוואַרט פון זיי מער-ווייניק פריינטלעכע אינ-
טערוויען. מיט גרויס סימפּאַטיע בין איך אויפגענומען געוואָרן
פונם רעדאַקטאָר פון דעם „סידנעי מאָרנינג העראַלד“. זי רעכנט
זיך מיט רעכט פאַר דער פירנדיקער צייטונג אין אויסטראַליע, און
זי האָט עס פאַרדינט דורך דער קלאַרקייט פון איר ליניע און געד
מעסיקטער פּראַגרעסיווקייט פון איר גייסט. מר. מאַקקורד סמיטס,
נאָך אַ יונגער מענטש מיט זייער באַשיידענע מאַנירן, האָט מיר
גלייך געזאָגט אַז זיי זענען שוין פון פריער באַקענט מיט אונזער
קימבערליי-פּלאַן און זענען גרייט אים אונטערשטיצן. אויף מאַרגן
איז טאַקע דערשינען אַן אינטערוויו מיט מיר און אַ זייער פריינט-
לעכער לייט-אַרטיקל.

נישט אַזוי איז עס געווען מיט דער אָונט-צייטונג „סאַן“.
איר הויפט-פירער, סער היו דעניסאָן, האָט מיך אויך אויפגענו-

מען אין דעמועלביקן טאָג. ער האָט דורכגעקוקט מייענע עמפּעלונגן
בריה און גלייך גענומען ענערגיש רעדן וועגן זיינע דערפאַרונגען
מיט פליטים. ער האָט געהאַט מיט זיי אויך אַנטווישונגען—האָט
ער דערקלערט — ער צווייפלט צי דאָס אויסטראַלישע פּאָלק
וועט אָננעמען אַזאַ פּראַיעקט ווי דעם אונזעריקן. אָבער, פאַר
שטייט זיך, ער וועט געבן פּלאַץ אין זיין צייטונג פאַר אַן אינד
טערוויי... ער האָט נישט אויסגעדריקט זיין אייגענע מיינונג און
האָט אריינגערופן דעם רעדאַקטאָר מר. ס.—, „דאָס איז זייער אַ
פעאיקער מענטש, ער איז אַקאָרשט געקומען פון אַן איראָפּעאָי
שער ריזע, קענט ער גוט די פאַרהעלטנישן“. מר. ס. אַ יונגער,
איינגעהאַלטן-העפלעכער מאַן, איז אריין, האָט זיך באַגריסט מיט
מיד, האָט קאַלט געשמייכלט, איבערגעקוקט זיך מיטן באַלעבאָס.
—יאָ—האָט ער געזאָגט—ער וועט שיקן נעמען ביי מיר אַן אינד
טערוויי, הגם ער איז קעגן דעם פּראַיעקט אין פּרינציפּ. אָבער,
פאַרשטייט זיך, ער איז גרייט דורכצושמועסן זיך מיט מיר וועגן
דעם גענויער, אין איינעם פון די נעקסטע טעג...

מיר זענען זיך אַלע דריי, דוכט זיך, גאַנץ פּריינטלעך פאַנאַט
דערגעגאַנגען. עפעס האָט מיך אָבער געאַרט אין זייער פּירונג,
וואָס איך האָב נישט געקענט באַשטימען. עפעס ווי אַ דין שפּינ-
געוועב פון נישט-דערוואַנטקייט וואָלט געשטאַנען צווישן אונז.
און אפשר איז עס געווען צוליב דער משונה'דיק ברענענדיקער זון
פון יענעם טאָג? איך האָב באַלד אין דעם פאַרנעסן איילנדיק זיך
צו אַ דריטער צייטונג—דאָס אינטערוויי וואָס איז דערשינען
נעקסטן טאָג איז געווען קורץ און אינהאַלטלאָז ווי נאָר מעגלעך,
צו דעם פאַרוקט צווישן די אומוויכטיקע טאַג-נייעס. אין אַ טאָג
שפעטער איז אָט די צייטונג אַרויס מיט אַ לייט-אַרטיקל אונטער
דעם שרייענדיקן קעפל: „מיר ווילן נישט קיין קאַלאָניעס פון
פּרעמדע!“ מיט אַזאַ שאַרפן לשון האָט אַן אויסטראַלישע צייטונג
גערעדט צום ערשטן מאָל. „ביי אונזער גאַנצער סימפּאַטיע צו דר.
שטיינבערג און צו די פליטים, מוז דער ענטפּער פון דער רעגירונג
זיין: ניין!“—האָט זיך אָנגעהויבן דער אַרטיקל. פאַרוואָס? ווייל
„דאָס אויסטראַלישע פּאָלק איז פון איין גוס.

עס איז ריין-כריטיש, מיט נאָר אַ קליינער מישונג

פון אנדערע אייראָפּעאישע מקורות. דערפאר איז עס פריי פון די פראַבלעמען וואָס מאַטערן אנדערע לענדער... דער פּועל יוצא פון אימיגראַציע מוז זיין אַסימילאַציע. דער אויסלענדישער עמיגראַנט מוז קומען אַהער מיט דער פּולער כּונה צו ווערן אַן אויסטראַליער און צו דערציען זיינע קינדער אַלס בריטישע אין זייער נאַציאָנאַליטעט און געפיל. אויב ער וועט עס נישט טאָן, ווילן מיר אים נישט האָבן."

מען קען פאַרשטיין אז געדאַנקען-גאַנג, אָבער פאַרוואָס איז מען קעגן דער גרופּן - קאָלאָניאַליזאַציע פון אויסלענדער? ווייל — ענטפערט די צייטונג:

"גרופּן-קאָלאָניעס זענען אפשר דער גרעסטער שטער קעגן אַסימילאַציע. מיר האָבן עס געזען אין די צוקער-געגענטן פון קווינסלענד, וווּ אייניקע ישובים זענען באַזעצט פון אַיטאליענער. אַ סך פון זיי זאָגן זיך אָפּ צו לערנען די שפּראַך פון זייער נייעם לאַנד, און צוזאַמען מיט זייער לשון האַלטן זיי אויף די מנהגים און אידעען פון איטאַליע."

זאָל זיי אַזוי; אפשר האַלטן זיך טאַקע איטאַליענער נענטער צו איטאַליע ווי צו זייער אַראַפּטירטן נייעם פּאַטערלאַנד אויס-טראַליע. אָבער—וואָס האָט עס צו טאָן מיט אַ יידישער קאָלאָני-זאַציע? דאָ הויבט זיך אָן דער פּלאַנטער אין דעם זייער ענערגישן לייט-אַרטיקל. פון איין זייט דערקלערט ער אז עס איז נישטאָ קיין אַנטיסעמיטישע געפילן צווישן פאַרנופּטיקע אויסטראַליער. מיר האָבן צווישן אונז יידישע בירגער פונקט אַזעלכע אויסגעצייכנטע ווי אונזערע. אָבער, פון דער אנדערער זייט, וואַרפט ער אָפּ אויפן שאַרפּסטן אופן דעם געדאַנק פון אַ יידישער קאָלאָניע. "מיר ווילן נישט האָבן נאָר באַרדערס אין אונזער הויז. מיר ווילן האָבן נאָר מענער און פרויען וואָס שטרעבן צו ווערן מיטגלידער פון דער פּאַמיליע וואָס וועלן זיך נעמען די מי צו לערנען אונזער שפּראַך, צו ווערן בירגער און צו פאַרגעסן עסטרייך

און טשעכאסלאָוואַקיע און דייטשלאַנד און איטאַליע צוליב אויסטראַליע".

פון וואַנעט ווייסט דער דאָזיקער שרייבער אַז די יידישע קאָלאָניסטן זענען נישט גרייט צו פאַרנעסן די אַלע אויסגערעכנטע לענדער פון זייערע ליידין און צו לערנען די שפראַך פון אויסטראַליע. וואָלט ער זיך געגעבן די קלענסטע מי צו טראַכטן, וואָלט ער געזען, אַז יידישע ישובים אין אַלע לענדער פון דער וועלט שיידן זיך נישט אָפּ פון דעם לעבן פון הערשנדיקן פּאָלק. זייער לאַיאַליטעט איז באַגרינדעט אויף דעם אייזערנעם פּאַקט וואָס זיי האָבן נישט הינטער זייערע פלייצעס אַ פּאַטערלאַנד (ווי די איר טאַליענער, למשל), וואָס זייער געטריישאַפט צום לאַנד איז אַן איינהייטלעכע, קיינמאָל נישט קיין געשפּאַלטענע.

אַט די לייכטזיניקע באַציוואַנג צו די ליידין פון יידישן פּאָלק, די לייכטזיניקע אַנווענדונג לגבי אים פון אַן אַכסטראַקטער פּאַרמעל איז אפשר נישט קיין אַנטיסעמיטישע ליניע, אָבער פון פריינטשאַפט צו יידן זאָגט זי גאָר ווייניק. איצט האָב איך פאַרשטאַנען דאָס איבערקוקן זיך פון רעדאַקטאָר מיטן צייטונג-באַלעבאָס בעת מיין וויזיט. זיי האָבן עס שוין דעמאָלט געהאַט באַשלאָסן. פונדעסטוועגן האָב איך געוואָלט גענויער פאַרשטיין עס, און איך האָב טעלעפּאָנירט צו מר. ס. — פאַרוואָס האָט איר זיך געאייילט אָפּצוואַרפן אונזער פּראַיעקט אירער מיר האָבן זיך דורכגערעדט?—האָב איך געפרעגט. פון יענער זייט דראָט האָב איך דערהערט אַלץ דעמעלביקן קאַלטהעפּלעכען טאָן: מיר האָבן דאָך סיי ווי סיי אונזער מיינונג וועגן דעם... אויסער דעם איז היינט אינדערפרי דערשינען אין דער אַנדערער צייטונג (סידנעי מאָרנינג העראָלד) אַ זייער פריינטלעכער אַרטיקל וועגן דעם... איר האָט זיי געגעבן דעם מאַטעריאַל פריער און מיר קענען נישט פשוט איבער'חזר'ן דאָס זעלביקע... אויסער דעם אויב איר ווילט, קענט איר אָנשרייבן קעגן אונזער שטאַנדפּונקט אין דער צייטונג...

איך האָב עס נישט געטאָן, פאַרשטייט זיך. צי דער „סאָן" האָט געוואַרפן זיין שטיין קעגן אונז צוליב פרינציפ אָדער צוליב געשעפט-קאָנקורענץ, ווייס איך נישט. אָבער עס איז שווער אָפּ-

צווארפן דעם געדאנק אז דאָרטן איז נישט אלץ אין אָרדנונג
 בנוגע אַנטיסעמיטיזם. — אז די פרעסע האָט דאָ דעם 19טן אַפּריל
 (1940) פאַרעפנטלעכט דעם אויפּרוּף פון 55 חשוב'ע סידנעיער
 בירגער לטובת דעם פּראַיעקט, האָט דער „סאַן" אים נישט
 אָפּגעדרוקט, אפילו נישט לשם אינפאָרמאַציע אָדער קריטיק.

:: :: :: ::

מיט מר. הענדערסאָן האָב איך זיך באַקענט אויף אַ זאָנדער־
 באַרן אופן. שפּעט ביינאַכט בין איך געווען אין דער רעדאַקציע
 פון דער מעלבאָרנער צייטונג „אַרגוס". דער רעדאַקטאָר מר. נאָקס
 האָט גלייך נאָך די ערשטע באַגריסונגען דערקלערט אז זיי וועלן
 אונטערשטיצן אונזער פּראַיעט. „אַמת—האָט ער מוסיף געווען—
 מיר האָבן איינעם צווישן אונז וואָס איז נישט זייער באַגייסטערט
 דערפון. אָבער רעדט זיך דורך מיט אים". ער האָט אריינגערופן
 דעם צווייפּלער, און זיי ביידע האָבן שטיל און פריינטלעך דורכ־
 געפירט אַ גאַנצע חקירה ודרישה וועגן דעם קימבערליי־ענין.
 ווייזט אויס, זיי זענען געבליבן באַפרידיקט, ווייל גלייך נאָך דעם
 האָט מען מיך אריינגעזעצט אין אַ באַזונדערן צימער צוזאַמען
 מיט אַ יונגן, הויך־וואָסקן, אידעאָליסטיש־בליקענדיקן דזשאָן
 האַרקאָרט. אויף מאָרגן איז פון זיין פּעדער דערשינען אין „אַר־
 נוס" איינער פון די שענסטע און קלאָרסטע אַרטיקלען וועגן דעם
 פּלאַן אין דער אויסטראַלישער פרעסע בכלל. „איך האָב געכטן
 געהאַט אַ שמועס מיט אַ מענטשן וואָס איז באַגייסטערט מיט
 דער וויזיע פון אַ באַפּעלקערטן צפון־אויסטראַליע, מיט אַ וויזיע
 פון פאַרוואַנדלען מיליאָנען אַקער קימבערליי־לאַנד אין אַ גאָרטן.
 דער חלום פון אַט דעם מענטש וואָס איז נישט קיין אויסטראַליער,
 נאָר אַ ייד, איז נישט קיין פּוסטער חלום, נאָר אַן אויסערגע־
 וויינטלעך פּראַקטישער פּלאַן"—אזוי האָט זיך אָנגעהויבן דער
 אינטערוויו.

אזינער עלף האָב איך זיך אַראָפּגעלאָזן אין ליפט צו גיין
 אהיים, בעת איך האָב דערזען אַ פּאָר פּירלעכע אויגן פון אַן
 עלטערן הערן געווענדעט צו מיר. ס'האָט זיך געדוכט אז מיר זענען
 עפעס ווי באַקאַנט. אז איך האָב פאַרווונדערט אַ בליק געמאַן,

האָט ער גענומען לוסטיק שמייכלען: „איך האָב מיר גלייך געזאָגט אז איר מוזט זיין אַן אויסלענדער. וואָס טוט איר דאָ ביי אונז אין אזאָ שפעטער שעה?“. האָב איך אים זייער העפלעך געפרעגט: ווער זייט איד?—האָט ער אַלץ מיט דערזעלביקער פאַרפירערי-שער פריילעכקייט דערקלערט: איך בין דער טשערמאַן פון די שער-האַלדערס פון „אַרנוס“ (אויף אונזער לשון הייסט עס: דער באַלעבאַס).—בין איך שוין אויך געפאָרן פריילעך אויפגעלייגט. „אויב אזוי, קען איך אייך זאָגן וואָס איך טו ביי אייך“. ווי נאָך איך האָב דערמאָנט די צוויי צויבער-נעמען: קימבערליי און דוראק—האָט ער זיך נאָך מער דערפרייט און גענומען רעדן ווי אַ מענטש וואָס אַנטפלעקט סדרות: „איך קען די גאַנצע מעשה. איך קען דוראקן. גראד נעכטן האָב איך אים געשיקט דעם נייעם נור מער פון לאַנדאָנער „יוניטעד עמפיער“ ווו עס שטייט וועגן דער זאָך... קומט אַרויף מיט מיר אין דער רעדאַקציע, איך וועל אייך געבן דעם נומער.“ מיט אַ צופרידענעם שמייכל האָט ער מיך גע-נומען אונטערן אַרעם.

פון יענעם אָונט אַן האָב איך געהאַלטן מר. הענדערסאָן פאַר אַ פריינט פון אונזער זאָך. אזאָ פריילעכער, אזאָ צופרידענער, אזאָ אָפנהאַרציקער מענטש קען דאָך נישט נישט זיין אַ פריינט דערי פון. פונדעסטוועגן האָב איך זיך אַ לענגערע צייט נישט צונויפֿ געטראָפן מיט אים. אָבער איינמאָל בייטאָג האָב איך אים גע-טראָפן אין גאַס, און ער האָט מיך פאַרבעטן אויף אַ שמועס. ער האָט מיך געבראַכט אין זיין קלוב, און מיר האָבן זיך געזעצט טרינקען טיי. אַרום אונז איז געווען די געוויינטלעכע סביבה פון אַ הער-קלוב אין אַ מיטן וואָכעדיקן טאָג. עלטערע הערן האָבן געלייענט צייטונגען, געשפילט אין דאַמען, געזעסן אויסגעצויגן אין אַ דרעמל. מר. הענדערסאָן איז געווען זייער גוט אויפגעלייגט און באַרעדעוודיק. מיר איז שוין לאַנג נישט אויסגעקומען צו זען אזאָ זעלבסט-צופרידענעם און ממש גליקלעכן מענטשן.

ער האָט דערציילט וואָס פאַר אַ גוטן פלאַץ ער פאַרנעמט אין שטאָט אַלס אַרכיטעקט. אַ ריי גרויסע געביידעס זענען געצייכנט געוואָרן פון אים. ער פאַרדינט דערפון ניש'קשה'דיק, אָבער דאָס איז ביי אים נישט די הויפט-זאָך. הויפט-זאָך איז צו האָבן אַ

לייכטן געמיט, א שטענדיקן זיילישן באלאנס. ער באזיצט אָט די מעלות. טאָמער מאַכט זיך עפעס וואָס, — גייט ער צום ים, שווימט ער, רודערט ער, שפילט טעניס. די זון, די פרישקייט פון דער נאַטור, — דאָס איז די הויפט־זאָך. סאָציאַלע געשעענישן אינע טערעסירן אים ווייניקער. אין מיטינגס, דעבאַטן, קאַמפן גלויבט ער ווייניק. הויפט־זאָך דער מענטש זאָל זיין רואיק, זיכער, צופרידן...

איך ווייס נישט פאַרוואָס: אַזעלכע רייד רופן אַרויס אין מיר אַ שווערן געפיל. עס איז שוין געווען דער ערשטער חודש פון דער מלחמה; אויפן האָריוואָנט זענען געשטאַנען זייער בולט שוואַרצע שאַטנס. איך אליין בין געקומען אַהער אין נאַמען פון ליינדיקע מענטשן צו זוכן פאַר זיי אַן אָפּרו. און אָט דאָ אַנטקעגן מיר זיצט אַ מענטש וואָס נעמט זיך צום האַרצן ג א ר נ י ש ט , וואָס נעמט אויף די גאַנצע וועלט ווי אַ שפּיל־פּלאַץ פאַר זיין איינצעל־פּערזאָן. א י ם איז לייכט צו רעדן... אין אַ וויילע אַרום האָט ער זיך סודות־דיק איבערגעבויען צו מיר און געזאָגט: „עס איז טרויעריק דאָס וואָס איך וויל אייך איצט דערציילן.“ ווייסט איר אַז יידן איז נישט דערלויבט צו זיין מיטגלידער פון אָט דעם קלוב? ... מיט יאָרן צוריק האָב איך זיך געסטאַרעט דורכצופירן די קאַנדידאַטור פון מאָנאַש'ן, און עס איז מיר נישט געלונגען. דער קאָמיטעט האָט עס נישט געוואָלט...

איך האָב שוין פון פריער געהערט אַז מען נעמט נישט אריין קיין יידן אַלס מיטגלידער אין אַ ריי אויסטראַלישע „בעסערע קלובן“. איצט האָט עס מיר אָפּן געזאָגט אַ ליבעראַלער מאַן מיט, דוכט זיך, גוטע כּונות. מען האָט מיר אויך דערציילט אַז שפּעטער שוין, ווען מאָנאַש איז געקומען צוריק פון דער מלחמה ווי אַ העלד פון אויסטראַליע, ווי סער דזשאָן מאָנאַש, האָט אים איינער פון אָט די אַריסטאָקראַטישע קלובן איינגעלאָרן צו אַן ערן־מיטאַג. אָבער ער, צוגלייך מיט סער אייזיק אייזעקס, האָבן זיך פון דעם כּבוד אָפּגעזאָגט.

— וואָס איז דער גרונט דערפון? — האָב איך געפרעגט מיין טיירפּאַרטנער.

— שווער צו זאָגן — האָט ער אַ מאַך־געגעבן מיט דער

האנט און זיין געזיכט איז צום ערשטן מאָל געוואָרן ווי פּאַר-
דאגה'ט. — עס זענען, זאָגט מען, געווען אין דער פּאַרגאַנגענהייט
פּאַלן ווען יידן-מיטגלידער האָבן נישט פּיין געהאַנדלט...
— פּאַסירט עס נישט אַמאָל אויך ביי נישט-יידן? — האָב
איך געפרענט.

— יאָ, געוויס... אָבער איר ווייסט, דער אויסטראַליער באַ-
טראַכט דעם קלוב ווי אַ פּאַרטזעצונג פּון זיין היים. ער וויל זיין
צווישן אייגענע....

איך האָב אַ סוף געגעבן אַרום מיר און געזען די הערן וואָס
זענען געזעסן, געדערעמלט, געטרונקען, געשפּילט אין דעם צימער.
צי האָט מען געזאָלט זי י ע ר באַדויערן וואָס מען קען נישט
זיין צווישן זיי אין קלוב? אָבער הייסט עס אז אַ ייד טאָר נישט
אריינקומען אויך אין אויסטראַלישע היימען? — האָב איר אַ
טראַכט געטאָן... אונזער געשפּרעך האָט זיך שוין מער נישט
אַנטוויקלט אין דער לייכטער פּאַרם ווי פּריער. מיר האָבן זיך
אויפּגעהויבן פּון פּלאַץ און זענען שווייגנדיק געגאַנגען צו דער
טיר. ביי דער טיר אז מר. הענדערסאָן האָט מיך פּריינטלעך גע-
דריקט די האַנט, האָב איך געזאָגט: מיך ווונדערט נאָר ווי קען אַ
ליבעראַלער מענטש געהערן צו אַ קלוב מיט אַזעלכע פּרינציפּן...
ער איז אַוועק מיט אַ פּאַרטראַכטן פּנים. אז איך האָב אים
מיט אַ צייט שפּעטער אָנגעפרענט דורך אַ כּריף צי ער וועט געבן
זיין אונטערשריפט צו דעם מעלכורנער אויפרוה פּאַרן קימבערליי-
פּלאַן, האָט ער געענטפּערט אז ער קען נישט געבן.

אין פּאַרלאַמענט

אָבער אויך צווישן די לייבאָר-קרייזן האָב איך זיך אָנגע-
שטויסן אָן דערשיינונגען וואָס אז מען באַרירט זיי נאָענט גייט
דורך אַ שאַרפּער עלעקטרישער טאָק דורך דער האַנט. זיי זאָלן
נישט פּאַרשוויגן ווערן אויך דאָ.
זייענדיק אין פּערט האָב איך געלייענט אז דעם 15טן יוני
(1939) האָט דער לייבאָר-דעפּוטירטער אין פּעדערזאָלן פּאַרלאַ-

מענט פון קאנבערא, מר. ג. געהאלטן א רעדע פול מיט אַנטיסעמי-טישע אָנפאַלן. אז איך האָב באַקומען דעם „האַנזאַרד“-באַריכט פון יענער זיצונג, האָב איך נישט געוואָלט גלויבן מייע אויגן. אין 15 מינוטן צייט איז אַרויסגעזאַגט געוואָרן אזוי פיל רשעות און שקר ווי דאָס וואָלט נישט געקענט זיין בעסער געטאָן אין אַ היטלערי-לאַנד. ער איז שאַרף אַרויסגעטראָטן קעגן דעם רעגירונג-באַשלוס אַריינצולאָזן קיין אויסטראַליע 15,000 „ידישע פליטים“ (ווי ער האָט זיך אויסגעדריקט) אין משך פון דריי יאָר צייט.

פאַרשטייט זיך, אויך ער האָט אָנגעהויבן מיט אַ קאָמפּלי-מענט פאַר יידן. „איך אַנדערקען אז אַ סך יידן האָבן געבראַכט גרויס נוצן פאַר דער מענטשהייט. און דאָס איז ריכטיק אויך בנוגע די יידן אין אויסטראַליע. פאַר אַזעלכע מענטשן ווי דער פאַרשטאַרבנער סער דזשאָן מאָנאַש און דער געוועזענער גאַווער-נאָרדזשענעראַל סער אייזיק אייזיקס מוזן מיר אַלע אַראָפּנעמען די היט“. גלייך נאָך דערויף האָט ער אָנגעהויבן די אַטאַקעס. „אַבער אויב מיר ווילן אז מענטשן זאָלן קומען אַהער, ווילן מיר נאָר אַזעלכע וועלכע וועלן אַנטוויקלען דאָס לאַנד. און די יידן זענען מערסטנס אַ האַנדלס-פּאַלק... פאַרוואָס האַלטן עס די יידן פאַר נייטיק צו פאַרלאָזן אַיראָפּע?“ דאָ האָט דער אַרבעטער-פאַרטדעטער גענומען זוכן אַרגומענטן ביי היטלערן. „איך וויל נישט פאַרטוידן היטלערן פאַר זיינע פאַרפּאָלונגען פון יידן. אַ ב ע ר עס איז נאָר גערעכט אָנצווייזן אז עס האָבן געמוזט זיין געוויסע אורזאַכן פאַר זיין באַשלוס אַרויסצושיקן זיי ווהיין נישט איז פון דייטשלאַנד“.

און מר. ג. הויבט אָן צו ציטירן אַ בוך פון מר. וואָרד פרייס, דעם קאַרעספּאָנדענט פון דער רעאַקציאָנערער ענגלישער צייטונג „דיילי מיל“. מר. פרייס איז געווען אַ פריינט פון היטלערן נאָך פאַר זיין טריאומף. ער פלעגט אים באַגלייטן אויף זיינע לופט-שיף-רייזעס איבער דייטשלאַנד אַלס דער איינציקער ענגלישער קאַרעספּאָנדענט. ער האָט נישט ווייניק געהאַפּן צו פאַרדרייען דעם קאַפּ און צו פאַרשלעפּערן די ענגלישע עפּנטלעכע מיינונג בנוגע היטלערן. ד ע ס צוועק האָט אויך געדינט זיין בוך:

"I KNOW THESE DICTATORS" וואָס די מאַטעריאַלן

צו אים האָט ער געשעפט פון די פאַרגיפטעטע מקורות פון די נאַציס. איצט—זינט די מלחמה האָט זיך אָנגעהויבן—איז ער, פאַרשטייט זיך, אַ קעגנער און אַן עקספערט פון היטלעריזם. פון אַט דעם בוך זיינעם האָט מר. ג. גענומען ציטאַטן אָן וועלכער נישט איז קריטיק און האָט זיי פאַרגעלייענט אין פאַרלאַמענט.

„בעת דעם כאַאָס נאָך דער מלחמה איז פאַר- געקומען אַ נייע יידישע אינוואַזיע פון דייטשלאַנד. זי איז געקומען פון פּוילן און גאַליציע. די סבה פון אַט דער אימיגראַציע איז געווען דער צוזאַמענברוך פון דער דייטשער וואַליוטע וואָס דאָס האָט געגעבן די יידן פון די שכנות'דיקע לענדער אַ געלעגנהייט צו מאַכן גרויסע פּראָפּיטן לויט זייער ווונטש. יעט- וועדער וואָס פלעגט קומען דעמאָלט קיין דייטשלאַנד מיט פּרעמדער וואַליוטע האָט געקענט אָפּקויפּן גע- שעפטן און הייזער צו פּאַנטאַסטיש נידעריקע פּרייזן. (1) גלייכצייטיק האָבן די אינטעלעקטועלע פון דער יידישער ראַסע גענומען שטיקן די אינטע- ליגענטע פּראָפּעסיעס. הגם די יידן האָבן אויסגע- מאַכט נאָר 10 פּראָצענט פון דער גאַנצער דייטשער באַפֿעלקערונג, זענען אָבער 45 פּראָצענט פון דער מעדיצינער-פּאַקולטעט אין בערלין געווען יידן, בעת היטלער איז געקומען צו דער מאַכט. יידישע דאָקטוירים און כירורגן זענען געווען אַ גרויסער צאָל אפילו אין קאַטוילישע שפּיטאַלן. יידישע אַר- וואַקאַטן זענען געווען פון 29 פּראָצ. אין דאָרטמונד ביז 67 פּראָצענט אין ברעסלאַו. פון 234 טעאַטער-

(1) אָבער האָבן עס דעמאָלט געמאַז נאָר יידן אַליין? אַמעריקאַנער, האַלענדער, שווייצער — ניט? און דייטשע פּראָפּיט-זוכער האָבן ניט באַ- דויבט זייער אייגן פּאַטערלאַנד? איז ניט דעמאָלט אויף די הייוון פון דער אינפלאַציע אויסגעוואַקסן די נוגאָטישע מאַכט פון דעם עכט-דייטשן מאַננאַט שטינעס? און איז ניט די אינפלאַציע נופּאָ געשאַפן געוואָרן איז יענע יאַרן פון די דייטשע אינדוסטריעלער און באַנקירן, כרי אויסצונוצן פאַר זיך דאָס געשלאַגענע אייגענע פּאַלק? (י. ג. ש.)

מענדעזשערס זענען איבער פופציק פראצענט גע-
ווען יידן. 1) באזונדערס אומדערטרעגלעך פון
נאצישן שטאנדפונקט איז געווען וואס די פאפול-
לערע פרעסע און די פארלאגן זענען געווען בא-
זעצט און קאנטראָלירט פון יידן, מיט די צוויי
באקאנטע פירמעס אולשטיין און מאַסע אין דער
שפיין."

אין דעם מאַמענט האָט דער פינאַנץ־מיניסטער מר. ספּענד-
דער געמאַכט אַ באַמערקונג צום רעדנער: „עס לוינט זיך צו
לײענען, גלײכצײטיק מיט פּרױס'עס בוך, אויך דאָס בוך פון
ל. גאַלדינג: „די יודישע פּראַגע״.—אָבער מר. ג. האָט זיך נישט
געלאָזט פּאַרפירן און ער האָט תּכּף געענטפּערט:

„לואי גאַלדינג איז אַ ייד און קײנער וועט נישט
דערוואַרטן אַז ער זאָל זײן עפּעס אַנדערש ווי אַ
פּאַרטידיקער פון יידן וועלכע סטאַרען זיך צו בא-
הערשן אויסטראַליע. צי גלױבט דער מיניסטער אַז
אין דײַטשלאַנד וווּ דאָס פּאָלק איז הױך־אַינטעל־
גענט, זענען די יידן געווען אַזאַ גרויסע גײסטיקע
קראַפט אַז מיט דעם אַלײן האָבן זײ געקענט באַ-
הערשן די געלערנטע פּראָפּעסיעס?"

ווידעראַמאָל אונטערברעכט אים דער מיניסטער ספּענדער
מיט אַ מענטשן־פּרױונטלעכער דערקלערונג: „עס איז פּאַראַן אַ
הױבטאַרײשע דערקלערונג דערצו״. אָבער מר. ג. פירט אָן זײן

1) די דאזיקע נארישע מאטעמאטיק ווערט אנגעווענדעט פון אנטיסע-
מיטן אומעטום. אויב די גייסטיקע ארבעט פון פעלקער זאל רעגולירט ווערן
לויט זייער פראצענט אין לאנד, ווי זאל זיין מיט די גרויסע סאלענטן?
צווישן די טרענער פון דעם נאכלפריין אין דייטשלאנד און עסטרייך זענען
יידן געווען פארטראטן מיט צענדליקער נעמען, הגם לויטן פראצענט האבן
זיי געזאלט ויין נאר 0,1 פערזאן. זאל מען אלאז פארבאטן אזעלכע מענטשן
ווי איינשטיין אדער פרויד אדער האבער צו אנטוויקלען זייערע אידעען
וואס רעוואלוציאניזירן די וויסנשאפט און די וועלט, צוליב אס יענער
אנטיסעמיטישער מאטעמאטיק? זאל מען אין דער טעאטעריעלע ליטווי-
דירן דעם טאלענט פון א ריינהארט אדער מעסנער, ווייל זיי שטייגן אריבער
דעם פראצענט? אויב דאקטורים און ארוואקאטן זענען געווען אין א גרוי-
סער צאל, ווער האט זיי געגעבן די מעגלעכקייט צו ארבעטן, אויב נישט
די אלגעמיינע ניטידישע באפעלקערונג, וועלכע האט גערן באנוצט זייער
דינסט? (י. ג. ש.)

אטאקע ווייטער און גייט שוין אַריבער צו אויסטראַליע.
 „די פעלץגעשעפטן זענען גאַנץ אונטערן
 קאָנטראָל פון יידן. די מאַנטל־געשעפטן אויך. די
 פרעסע פון לאַנד, די אָונט־צייטונגען פון מעלבורן,
 איז אויך קאָנטראָלירט פון אַט די מענטשן וואָס
 שטרעקן איצט אויס זייערע פינגער אויך צו דרום־
 אויסטראַליע.. אויף וויפיל עס איז נוגע אויסט־
 ראַליע, זענען זיי דאָ נישט געוונטשן. מיר האָבן
 גענוג עקספּלאַטאַטאָרן צווישן אונזער אייגענעם
 פּאָלק, אָבער די לייט זענען מלכים פון עקס־
 פּלאַטאַציע. איך וועל ביי אַן אַנדער געלעגנהייט
 פּאַרטזעצן מיין רעדע“.

דאָס איז אַ קלאַסישער מוסטער פון אַ ייד־העצערישער רע־
 דע. פונדעסטוועגן האָט דער רעדנער באַנוצט אין זיין דרשה
 אויך אַזעלכע ווערטער: „איך האָב נישט קיין אַנטי־ידישע געד
 פילן און פיל נישט קיין שום ראַסן־שנאה.“ צו די גיפטיקע באַ־
 ליידיגונגען האָט ער דערמיט נאָך צוגעלייגט אַ גוט שטיק צביעות
 וועלכע קען אָבער קיינעם נישט אָפּמאַרן. עס וואָלט געווען אינ־
 טערעסאַנט צו וויסן צי האַלט ער נאָך איצט די באַווייזן פון
 היטלערן פאַר שטאַרק גענוג כדי מיט זיי צו באַגרינדן דעם אַנ־
 טיסעמיטיזם אין אויסטראַליע. „היטלער“ איז דאָך אין דער
 צווישנצייט געוואָרן נישט נאָר דער פיינט פון יידן, אויך פון
 ענגלאַנד און אויסטראַליע.

:: :: :: ::

האָט זיך געדאַרפט מאַכן אַז איך האָב זיך צונויפגעטראָפּן
 מיט מר. ג. אין פּערט. לויט מיין פּראָגראַם, האָב איך געזאָלט
 זען יעטווערן דעפּוטירטן פון מערב־אויסטראַליע אין פּעדעראַלן
 פּאַרלאַמענט, און מר. ג. איז טאָקע געווען אַ פּאַרטרעטער פון
 יענעם לאַנד אין וועלכן עס ליגט די קימבערלי־געגענט. האָב איך
 איינמאָל טעלעפּאָנירט אין זיין אָפּיס, נישט געטראָפּן אים און
 איבערגעלאָזן מיין טעלעפּאָן־נומער. איך האָב אָבער פון אים
 נישט געהערט, און כמעט פאַרגעסן אָן דעם.

אין א פאָר טעג אַרום הער איך אין טעלעפאָן אַן אויפגערעדן
טע שטימ: „דר. שטיינבערג, איר קענט מיך נישט, אָבער איך
מוז זיך היינט מיט אייך טרעפן. קענט איר קומען צום לאַנטש
מיט מיר?“ ענטפער איך: ווער זייט איר? קען איך אייך?
ענטפערט דער אויפגערגטער מענטש: איר קענט מיך נישט,
אָבער די זאך איז פאָר אייך וויכטיק...

— פונדעסטוועגן מוז איך באַשטיין—זאָג איך אים—אויף
דערויף אַז איר זאָלט מיר זאָגן ווער איר זייט...
— איך בין דער שוויגערזון פון מר. ג... מיין נאָמען איז אַזוי
און אַזוי... ער איילט זיך נישט צו טרעפן זיך מיט אייך, אָבער
איך מוז מיט אייך רעדן וועגן דעם...
— אויב אַזוי—האָב איך זיך אָפגערופן—בין איך גרייט צו
טרעפן זיך היינט מיט אייך.

ער האָט זיך קענטיק געפילט דערלייכטערט. צו מיטאָגצייט
האָב איך דערזען אַ יונגן מאַן מיט אַ העכסט-סימפאטישן פנים
וועלכער האָט תכף אָנגעהויבן רעדן מיט ערלעכער אויפגענונג.
זיין שוויגער-פאָטער איז בכלל אַ גוטער און קלוגער מענטש,
נאָר עפעס איז פאַלש אין אים בנוגע יידן... ער קען נישט זיין
גערעכט לגבי זיי... איר האָט מסתמא געלייענט וועגן זיין רעדע
אין פאַרלאַמענט... אַז איר האָט טעלעפאָנירט צו אים, האָט ער
דערקלערט אַז ער וויל זיך נישט טרעפן מיט אייך. האָבן
מיר, זיין טאָכטער און איך, אריינגע'מענה'ט אין אים אַז עס איז
נישט פֿיין.. איר זייט אַ דושענטלמען, געקומען צו אונז אין לאַנד
מיט אַ מיסיע... אַיך האַלט שטאַרק פון אייער פלאַן.
רייס איך אים איבער מיט אַ פריינטלעכן שמייכל: איז וואָס
זאָל איך איצט טאָן מיט אים?

ענטפערט ער מיר אַז איך זאָל אים נאָכאמאָל טעלעפאָנירן און
בעטן וועגן אַ צוזאַמענקונפֿט, און זיי וועלן שוין צווען אַז
ער זאָל צושטימען.—זאָג איך אים אַז ליידער קען איך עס נישט
טאָן. נאָכדעם ווי איך ווייס שוין וועגן זיין באַציאונג, אַז מיין
פערזענלעכע ווערדע קען עס נישט דערלויבן...
ענטפערט ער אָפ מיט אַ טיפער אויפגענונג: איר זענט דאָך
אינטערעסירט אין דעם דערפאָלג פון אייער מיסיע, טאָרט איר

נישט קוקן אויף אייער פערזענלעכער ווערדע... און מר. ג. איז אן איינפלוסרייכער דעפוטירטער, קען אייך טאָן אַמאָל שאָרן.
— ניין, דאָס איז גראד די ווערדע פון אונזער מיסיע וועלכע איך מוז אָפּהיטן... מיר קענען נישט גיין צו דעפוטירטע מיט דער היטל אין האַנט...
— איז ווי זאָל איצט זיין? — פּרעגט ער כמעט אין פאַר-צווייפלונג.

איך האָב דאָס וואַרעמטע געפיל צו דעם יונגן מאַן און צו זיין פרוי. איך בין זייער צופרידן וואָס דער אומפריינטלעכער צופאַל האָט מיך צונויפגעפירט מיט די צוויי גוטע יונגע אויסטראַליער.

— איך מוז זין איצט אָפּהאַלטן און וואַרטן ביז ער וועט מיך איינלאָרן—אָזוי שליסן מיר אָפּ דעם שמועס.
— אַלרייט, איר וועט מאַרגן פרי פון אים הערן...
מאַרגן פרי, די באַקאַנטע יונגטלעכע שטים אין טעלעפּאָן: „האָט ער אייך שוין טעלעפּאָנירט?“—מיט גרויס סימפּאַטיע צום יונגן פריינט ענטפער איך: „ניין, ביז איצט נישט“—א פאַרסאָפּעטע שטים פון ווייטן רייסט זיך אָפּ: „אַלרייט, וועט איר הערן פון אים שפעטער... מיר האָבן גערעדט מיט אים נעכטן אַ גאַנצן טאָג... אָבער דערמאַנט נישט אַז איר האָט געלייענט זיין רעדע“.

אין אַוונט האָט מר. ג. טעלעפּאָנירט. מיט אַ געלאַסענער שטים וואָס האָט קיין זאך נישט פאַרראַטן, האָט ער מיך געבעטן צוקומען אין דעם אָפּיס צו טרעפן זיך מיט אים. איך האָב צו געזאָגט.—נעקסטן טאָג בין איך געזעסן קעגנאיבער אַ 70-יעריקן קרעפטיקן מאַן, אַזאָ וואָס מען רופט אָן ביי אונז אַ מענטש אַ גבר. נישט אויפהויבנדיק אויף מיר די אויגן, האָט ער גערעדט אַזאָ פון צייט צו צייט גענומען אַ פּאַפּיר פון טיש. ער האָט גע-דערט.—זאָגט ער—וועגן אונזער פּראַיעקט, און ער ווונדערט זיך וואָס מיר האָבן אויסגעקליבן גראד קימבערליי. ער קענט די געזעט ווייל ער פאַרטרעט איר אין פאַרלאַמענט... זיין וואַלקרייז איז כמעט גאַנץ מערב-אויסטראַליע, דער גרעסטער אין דער וועלט. ער האַלט אין איין שטענדיקן אַרומפּאַרן איבערן לאַנד

כדי צו שטודירן די באדערפענישן פון דער באפעלקערונג...
ווייסט ער די שוועריקייטן פון קימבערליי...

איך האָב זיך געמוזט ווונדערן. אייגנטלעך איז דאָ געזעסן
א פריינט פון יידישן פּאָלק וואָס האָט געזאָרגט פאַר זיין צו-
קונפּט. ווי האָט דאָס געשטימט מיט יענער רעדע זיינער? ... אז
איך האָב געוואָרפן אַן אויג אויף זיין מיט פּאַפּירן פּאַרליינטן
טיש, האָב איך פּלוצים באַמערקט די רויטע קאַנטן פון אַ באַ-
קאַנט ביכל. נאָך אַ וויילע, און איך האָב דורכגעלייענט דעם
טיטל פון בוך "THE JEWISH PROBLEM." L. GOLDING. "THE
אַט טאַקע יענעס בוך וואָס דער מיניסטער ספּענדער האָט אים
געראַטן צו לייענען בעת זיי רעדע אין פּאַרלאַמענט. דאָס וואָס
דער מיניסטער האָט ביי אים נישט אויסגעפירט, האָבן אַפּנים
די קינדער גע'פּועל'ט.

האָב איך אים געענטפּערט אומגעפּער אזוי: אודאי וואָלטן
מיר געווען צופּרידן צו באַקומען אַ בעסערע געגנט פאַר קאַלאָני-
זאַציע, אָבער, דוכט זיך, מען איז נישט גרייט צו געבן... אָבער
אויך קימבערליי איז גאָר נישט שלעכט. מיר האָבן צוגעגרייט אַ
באַריכט וועגן אונזער באַזוך דאָרטן. אפשר וועט מר. ג. זיך באַ-
קענען מיט אים?...

מר. ג. האָט זייער גערן איינגעווייליקט צו לייענען עס. גראַד
פאַרט ער אַרויס דעם אָונט אויף אַ ריזע, וועט ער זיך באַקענען
מיט דעם רעפּאָרט אין וועג. דערנאָך קענען מיר האָבן נאָך אַ
קורצן שמועס וועגן דעם, ווען ער וועט זיך אריינכאַפּן אויף אַ
וויילע קיין פּערט...

אז איך האָב אים ווידער געטראָפּן אין דעמזעלביקן פּלאַץ
מיט אַ פּאַר טעג שפּעטער, איז ער געווען נאָך מער צוגעלאָזט,
הגם אַלץ עפּעס ווי געפּענטעט. ער האָט געלעזן דעם רעפּאָרט
און געפינט אים אינטערעסאַנט. קיינע גוזמאות זענען דאָרטן
נישטאָ. אים דוכט אָבער אז מען וואָלט געדאַרפט באַקומען פאַר
די פּליטים נאָך אַ בעסערע געגנט... יעדנפאַלס אז איך וועל שפּע-
טער אַריבערקומען קיין קאַנבעראַ, וועט ער מיך באַקענען מיט
די מיניסטאַרן.

וואָס האָב איך נאָך געקענט פּאַרלאַנגען פון אים? האָב איך

געזאָלט אַרויסזאָגן מיין נאָר קליינעם צוטרוי צו אים אָדער גלויבן אין זיין זיילישער פאַרענדערונג פאַר די פאַר טעג? מיר האָבן זיך העפלעך געזאָגט „גודבוי“ און פאַנאָדערנעגאַנגען זיך. וועגן מיין שמועס מיט זיין שוויגערזון האָבן מיר נישט דערמאָנט אַ וואָרט.

:: :: :: ::

און איצט—אין אַקטאָבער—האָב איך דורכגעלייענט אַז ער איז נאָך אַ קורצער קראַנקהייט געשטאָרבן. ער איז געווען אַקאַרשט נאָכאַמאָל אַרײַן אין פאַרלאַמענט, אָן שום קעגנערשאַפט פון אַנדערע קאָנדידאַטן. דער פאַרטיילידער קערטן האָט דער-קלערט אַז מר. ג. איז געווען אין זיין וואַלקרייז באַליבט און געאַכטעט פון אַלעמען. מען האָט אים דערפאַר גערופן מיט אַ צערטלעכן צונעמעניש „TEXAS“ הייסט עס דאָך, אַז ער איז געווען אַ ווילער און האַרציקער מענטש? ווי אַזוי האָט זיך אין אַזאַ האַרץ באַזעצט און באַלעבאַטעוועט די פיינטשאַפט צו יידן, די אַממערסטן גע'רודפ'טע מענטשן? וואָס האָט פאַסירט אין זיין ביאָגראַפֿיע? מיר וועלן עס מער קיינמאָל נישט דערפאַרן. אָבער זיין כבוד האָבן אַזוי איידל אָפּגעהיט זיינע קינדער, און זייער ליבט וועט אָפּווישן דעם שאַטן.

אין לייבאָר-קאָנסייל

פונקען פון אַפענעם אַנטיסעמיטיזם האָבן. יאָמדערוואַרטעט פאַר מיר, אַרויסגעשפּריצט אין דער עפנטלעכער זיצונג פון סיד-נעיער טרייד-און לייבאָר-קאָנסייל, דעם 18טן יאַנואַר 1940. דער אָונט געהערט צו איינעם פון די סאַמע טייערע פאַר מיר אין מיינע אויסטראַלישע וואַנדערונגען. קיין איין דעמאָל פון אים זאָל דערפאַר נישט באַהאַלטן ווערן.

מיט אַ וואָך פריער האָב איך באַזוכט אין געביידע פון טריידס-האַל מר. קינג, דעם סעקרעטאַר פון דעם לייבאָר-קאָנסייל, וואָס פאַראייניקט אין אַן ארגאַניזירטער פאַרם דעם גאַנצן איינ-דוסטריעלן פּראָלעטאַריט פון ניו-סאָוט-וועלס. ווידער אַמאָל האָב

איך געהאט די זעלביקע דערפארונג ווי מיט אנהערע פירנדיקע פערזאנען פון דעם לאנד, ווי מיט די מיליטערישע אָדער מלוכה־פירער. קיין שום באַזונדערע אַטמאָספּער פון גרויסקייט, פון מאַכט־בלאָזעניש האָט נישט אַרומגערינגלט אויך מר. קינג'ן. אַן עלטערער מענטש, מיט אַ גוטמוטיקן פנים פון אַ קירכלעכן מגיד, מיט בריילן וואָס געבן צו דער פיגור אַן אויסדרוק פון אומ־באַהאַלפנקייט, איז באַשיידן געזעסן אין אַ באַשיידענעם צימערל. דאָס געביידע פון טריידס־האַל באַשטייט פון אייניקע עטאָזשן; אין יעדן צימער איז פאַרטראָטן אַ באַזונדער טרייד־יוניאן אָדער אַן אַנדער אַרבעטער־אינסטיטוציע. אַ פּערטל מיליאָן אַרבעטער שטייען, אַזוי צו זאָגן, אַרום די ווענט פון אַט דעם נישט־אַנזע־עוודיקן בנין וואָס האָט איבערגעלעבט נישט ווייניק שטורמס אין דער פאַרגאַנגענהייט. אָבער דער סעקרעטאַר פון אַט דעם בנין איז אַ שטילער מענטש מיט אַ שטילער שטים וואָס רעדט פאַמע־לעך, מיט שטענדיקע אָפּהאַלטן, ווי ציילנדיק זייע ווערטער.

ער האָט מיך פּריינטלעך אויפגענומען, דערמאָנט אַז מיר האָבן זיך שוין געטראָפן אין מעלבורן און דערציילט אַז זיין קאָנסיל האָט שוין איינמאַל אָנגענומען אַ רעזאָלוציע פון סימ־פּאַטיע צו אונזער פּראָיעקט. וועגן דעם האָט ער שוין טעלעגראַפֿ פירט דעם 1טן דעצעמבער צום צענטראַל־ראַט פון די טרייד־יוניאָנס אין מעלבורן; „דער קאָנסיל אונטערשטיצט דעם יידישן סעטלמענט אין קימבערליי“. אַז ער האָט דערהערט אַז איך וואָלט וועלן אַדרעסירן פּערזענלעך דעם קאָנסיל אין סידנעי, האָט ער תּכּף דערקלערט זיין גרייטשאַפּט צו אַרגאַניזירן עס ביי דער נעקסטער אַלגעמיינער זיצונג פון די דעלעגאַטן. אין אַ פּאַר טעג אַרום האָב איך געהאַט פון אים די אָפיציעלע איינלאָדונג. איך בין יענעם טאָג געווען זייער פאַרמאַטערט אי פון דער גרויסער היץ אי פון דער אַרבעט אין לויף פון טאָג. אַז איך בין אַזיגער אַכט אין אַוונט אַריין אין דעם פּשוטן זאַל פון דער פאַרזאַמלונג, האָב איך געפונען ערשט אַ פּאַר דעלעגאַטן צעוואָרפן איבער דער ברייטקייט פון רוים. באַלד אָבער האָט זיך דער זאַל אָנגעפילט מיט מענטשן, דער פאַרזיצער מר. יו (אַ גאָר יונגער מענטש פון אַ יאָר 27) האָט מיך אַרויפגענומען צו דעם פּאָדיום וווּ עס איז

געשטאנען זיין טישל און דער פלאץ פארן רעדנער. איך האָב דערזען פאר זיך אַ ריי בענקלעך פון ביידע זייטן פון האָל, באַ-זעצטע מיט אַ הונדערט שווייגנדיקע מענטשן. זיי האָבן גע-שוויגן אויך שפעטער בעת דער גאַנצער צייט פון מיין רעדע. אויף אַ וויילע האָט זיך מיר אפילו גענומען דוכטן אַז זיי זענען נישט אינטערעסירט צו הערן די זאַך. אָבער עס איז נישט אַזוי: דאָס איז מסתמא דער מנהג המדינה, דער טעמפערעמענט פון אַ פּאָלק. די באַדייטונג פון אַזאַ זיצונג איז מיר געווען קלאָר. דאָס זענען געווען פאַרטערער פון דעם שטאַרקסטן און אינ-דוסטריעלסטן שטאַט אין אויסטראַליע. פון דער ליטעראַטור און פּרעסע האָבן מיר געוויסט אַז דער אויסטראַלישער אַרבעטער איז קעגן מאַסנהאַפּטער אימיגראַציע אין זיין לאַנד. איצט בין איך געשטאַנען פנים אל פנים מיט אים, אין אַן אָפּענעם שמועס וועגן אַט דער אַנגעווייטיקטער פּראַגע. ווען האָב איך זיך פּאַרגע-שטעלט אַז איך וועל האָבן צו זאָגן אַ וואָרט אין אַזאַ שמועס אין נאַמען פון די יידישע מאַסן? און הנם איך האָב פון זייער רעזאַ-לוציע געוויסט אַז זיי זענען נישט קיין קעגנער, דאָך האָב איך געקוקט מיט אַ געוויסער האַרץ-קלאַפּעניש אויף אַט דער אומבאַ-קאַנטער שווייגנדיקער פאַרזאַמלונג.

איך האָב זיי געזאָגט גלייך אין אָנהויב ווי דאַנקבאַר איך בין וואָס זיי האָבן מיר געגעבן די געלעגנהייט צו רעדן צו זיי אָפּן. מיין גאַנץ באַוווסטזיניק לעבן איז דורכגעגאַנגען אין דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג פון אייניקע פעלקער. דעריבער ווילט זיך מיר האָבן, ראשית כּל, זייער צושטימונג צו אונזער פּראַ-יעקט... איך האָב דערמאַנט וועגן די ליידין פון די יידישע מאַסן אונטער היטלער'ס בייטש. ווי זיי ווערן נישט נאָר פּאָליטיש און עקאָנאָמיש רואינירט, נאָר אויך מאַראַליש דעגראַדירט. הונדער-טער טויזנטער מענטשן ווערן פאַרפּאָלגט און אפילו פאַרניכטעט נישט פאַר פאַרברעכן, נאָר דערפאַר ווייל זיי זענען געבאָרן גע-וואָרן יידן... אָבער די יידן-פאַרפּאָלגונגען זענען פונקט אַזאַ אויסדרוק פון פאַשיום ווי די אַרבעטער-פאַרפּאָלגונגען. די זעל-ביקע האַנט אין דייטשלאַנד וועלכע האָט געיאָגט די יידן, האָט פאַרניכטעט אַלע פּראַלעטאַרישע אָרגאַניזאַציעס און טרייד-יו-

ניאָנס. דערפאר ווייסט דער אַרבעטער אומעטום אַז זיינע אינד
טערעסן זענען סאָלידאָריש מיט די יידישע פּליטים.

איך האָב דערנאָך געשילדערט קורץ די הויפט־שטריכן פֿון
קימבערליי־פּלאַן. עס זאָלן אַריינגעבראַכט ווערן יונגע מענטשן
וועלכע וועלן זיך אונטערנעמען דורכצופירן די שווערע פּיאַנע-
רישע אַרבעט פֿון עפענען אַ ניי לאַנד. די ערשטע יאָרן וועלן זיי
פירן אַ מיין קאָאָפּעהאַטיווע ווירטשאַפּט; אָבער שפעטער, אַז עס
וועלן ווערן געגרינדעט פּאַבריקן, וועלן זיי שטיין אונטער די
אַלגעמיינע סאָציאַלע געזעצן פֿון לאַנד... די קאָלאָניסטן וועלן
נישט שטרעבן צו גיין אין די שוין באַפּעלקערטע שטעט אָדער
אונטערגראָבן דאָרטן די אויסגעקעמפטע סאָציאַלע סטאַנדאַרדן.
זיי וועלן אויך אין קימבערליי נישט שטרעבן צו שאַפן אַ באַ-
זונדערן פּאָליטישן שטאַט וועלכער זאָל זיך אָפּשיידן ווי נישט
איז פֿון אויסטראַליע. פּאַרקערט זיי וועלן ווערן בירגער און
העלפֿן פּאַרשטאַרקן די דעמאָקראַטישע פּרינציפּן אין זייער נייעם
היים...

אַז איך האָב פּאַרענדיקט האָט דער עולם אַ וויילע געד-
שטומט. דערנאָך ערשט האָבן זיך אָנגעהויבן די פּראַגן, פֿון
וועלכע איך האָב געקענט אַרויסזען די שטימונג אין זאַל. די ערש-
טע פּראַגע געשטעלט אין אַ קורצער פּאַרם פֿון אַן עלטערן אַר-
בעטער, האָט געזאָלט אונטערשטיצן מיין זאָך. „זאָגט ביטע, צי
האָבן יידן באַוווּזן וווּ נישט איז זייער פעאַיקייט צו קאָלאָניזירן?“
— איך האָב דאַנקבאַר אָפּגערופֿן זיך צום אומבאַקאַנטן פּריינט.
„יאָ, עס איז דאָ אַזאַ לאַנד— פּ אַ ל ע ס ט י נ ע . זייערע דער-
גרייכונגען דאָרטן זענען ווונדערבאַר. זיי האָבן אַ האַלבע ווייס-
טעניש פּאַרוואַנדלט אין בליענדיקע גאַרטנס. אָבער זיי האָבן געד-
קענט פּאַרענדערן דאָס לאַנד נאָר אַ דאַנק דעם וואָס זיי האָבן
צוערשט זיך אַליין פּאַרענדערט. צענדליקער טויזנטער יונגע
מענטשן, קינדער פֿון סוחרישע און פּראָפּעסיאָנעלע שויכטן, האָבן
זיך גענומען צו פיזישער אַרבעט... זיי האָבן עס געשאַפֿן דאָרטן
די „אַרבעטער-פּעדעראַציע“ מיט 120,000 מיטגלידער, וועלכע
איז די איינפֿלוסרייכסטע אַרגאַניזאַציע אין לאַנד“. פֿון אַ באַנק
גאַנץ הויך אויף דער רעכטער זייט האָט זיך אויפֿגעהויבן אַ דע-

לעגאט מיט א פראגע: „אָבער האָבן זיי נישט צוגענומען ערר
ביי די אַראַבישע פּויערים?“

דאָס איז געווען דער ערשטער שאַס פון אַן אומפּריינטלעכער
האַנט. אָבער ווער איז דער פּראַגע־שטעלער: אַ לינקער אָדער אַ
שונא ישראָל? איך האָב געענטפּערט: „עס איז נישטאָ אין פּריינד
צייפּ קיין שום פּיינטשאַפט צווישן אַראַבישע פּויערים און יידישע
אַרבעטער אין פּאַלעסטינע. די קאָנפּליקטן ווערן דאָרטן קינסט
לעך געשאַפּן פון סאַציאַלע פּאַקטאָרן וואָס שטייען הינטער די
סצענעס. איך דאַרף אַיך דאָ נישט דערציילן ווער די דאָזיקע
פּאַקטאָרן זענען“... אומדערוואַרטעט האָט דאָ אויסגעבראַכן אַ
האַנט־פּאַטשעריי. דער פּונק פון סאַציאַלער אויפּרעגונג, אַזוי
באַקאַנט אין אַלע אַרבעטער־פּאַראַמלונגען פון דער וועלט, איז
דורכגעלאָפּן דורך דעם עולם. עס איז געוואָרן לעבעדיקער. די
איינצידעלענאַטן האָבן גענומען אַרויסשיינען פון דער מאַסע. פון
אַלע זייטן האָבן זיך געטראָגן פּראַגן: פון וועלכע לענדער וועלן
קומען די עמיגראַנטן? וועלכע שפּראַך וועט זיין ביי זיי? צי וועלן
זיי אַלע זיין מיטגלידער פון טרייד־יוניאָנס? וואָס וועט זיין
זייער ערשטע באַשעפּטיגונג? פון וואַנעט וועט מען נעמען געלט
פאַר דער זאַך?...

איך בין שוין איצט געזעסן ביים טיש נעבן דעם פּאַרוזיער
און אַלע וויילע זיך אויפּגעהויבן צו ענטפּערן. צי וועלן אַלע זיין
טרייד־יוניאָניסטן? אַ סך פון די עלטערע מענטשן—געוויס,
אָבער נישט די יוגנט מיט וועלכער מיר וועלן אָנהויבן.. זיי וועלן
קומען פון די מזרח־איראָפּעאישע לענדער מערסטנס, נישט פון
אייין לאַנד... ענגליש וועט זיין זייער אָפיציעלע שפּראַך.... דאָס
געלט וועט געשאַפּן ווערן פון אַ ספּעציעלער יידישער אינסטיט
טוציע אין לאַנדאָן. יידן פון דער גאַנצער וועלט ברענגען אויס
בזו איצט גרויסע סומען אויף פּילאַנטראָפּישער הילף, פאַר די
פּליטים. זיי ווילן עס אָבער בעסער אָפּגעבן פאַר גרויסע קאָלאַ
ניזאַטאָרישע צוועקן... יידן זענען נישט אינטערעסירט צו פאַר
בלייבן הענדלער, ווי די געשיכטע האָט זיי געצווונגען: זיי
וויילן אַריבערגיין צו אַלע נאָרמאַלע אַרבעטן...
עס האָט, דוכט זיך, געהערשט אַ שטימונג פון סימפּאַטיע אין

זאל. דער עולם האָט צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ, האָט אונטערשטיצט
מיינע ענטפערן מיט אויסרופן. נאָר עפעס אין איין ווינקל פון
דער לינקער זייט האָט זיך געהערט אַ געמורמל ווי פון אומצופרי-
דענע מענטשן. (שוין בעת מײן רעדע האָב איך עס דערפילט).
דער סעקרעטאַר מר. קינג האָט איצט פאַרגעלייענט אַ רעזאָלוציע:

„דער לייבאַרקאָנסיל פון ניו-סאָוט וועלס
ב א ש ט ע ט י ק ט זיין אונטערשטיצונג פון
דעם פראַיעקט פון אַ יידישן לאַנדווירטשאַפטלעכן
ישוב אין קימבערליי, אַלס אַ מיטל פון הילף צו די
פליטים פן פאַשיסטישן טעראָר. גלייכצייטיק, נע-
מענדיק אין באַטראַכט אַז אייניקע שבטים פון די
איינגעבוירענע (אור-איינוווינער) לעבן נאָך אין יע-
נע רעגנט און קענען ווערן געשעדיקט דורך אַן
איראָפּעאישן ישוב, פאַרלאַנגט דער קאָנסיל פון
דער פּעדעראַלער און מ.ד.א. רעגירונג צו שאַפן פאַ-
סיקע רעזערוו-פּלעצער פאַר יעדן שבט אויף זיין
איגן לאַנד. די דאָזיקע רעזערוואַטן זאָלן זיין אומ-
באַירבאַרע און געשיצטע פּלעצער, צוזאַמען מיט
אַלע זייערע מינעראַל-וואַסער-האַלץ-און אַנדערע
רעכטן וואָס געהערן צו די באַטרעפנדיקע שבטים.“

אין אַ קורצער רעדע האָט ער באַגרינדעט די רעזאָלוציע. עס
איז די פליכט פון לייבאַרקאָנסיל—האָט ער דערקלערט—צו קומען צו
הילף די קרבנות פון פאַשיזם. אין דער קימבערליי-סכעמע האָט
דער אויסטראַלישער אַרבעטער די געלעגנהייט אַרויסצוווייזן אויף
אַ פראַקטישן אופן זיין הילף. דער נייער ישוב וועט פון קיין שום
זייט נישט באַדראָען די אינטערעסן פון די אויסטראַלישע אַרבע-
טער. מען דאַרף מער נישט אָפהיטן די רעכט פון די איינגעבויר-
רענע שוואַרצע. עס איז אָבער קיין צווייפל נישט אַז די אָנפירער
פון דעם פּלאַן וועלן זיך פאַרפליכטן דערצו... — מען האָט זיך
אויפּמערקזאַם צוגעהערט צו די רואיקע, מישוב'דיקע רייד פון
קינג'ן. קענטיק ער איז דאָ געווען דער אָנגענומענער, היימישער
בעל-יועץ. זיין אַרגומענטאַציע איז געווען פאַרשטענדלעך און
פשוט (וואָלט ער געקענט אַביסל גמרא, וואָלט ער געוואוסט אַז

דאס איז דער בעסטער מיטל צו ווירקן אויף מענטשן. „זה נהנה וזה לא חסר“: פארוואס זאל מען נישט טאן עפעס, אויב פאר יענעם איז עס א טובה און מיר ברענגט עס נישט קיין שאדן?)

מר. דזשעפרי האָט אונטערשטיצט די רעזאָלוציע און אריינגעבראַכט צוויי אינטערעסאַנטע מאָמענטן אין זיין רעדע. פאַר-וואָס האָב איך נישט דערמאָנט די גרויסע אויפטוען פון דער רוסישער רעגירונג פאַר יידישער קאָלאָניאַליזאַציע? — האָט ער געפרעגט—די סאָוועטן האָבן אָפּגעגעבן פאַר דעם צוועק אַ גאַנצע געגנט אין ביראָבידזשאַן. „דער בריטישער אימפעריאַליזם האָט עס אַרויסגערופּן די אומרוען צווישן די יידן און די אַראַבער. סאָוועט־רוסלאַנד איז דאָס איינציקע לאַנד וואָס האָט געלייזט דאָס יידישע פּראָבלעם!“ דערנאָך האָט ער זיך געווענדעט צו מיר און געזאָגט: „מיינט נישט אַז נאָר אין איראָפּע האָט דער פּאַשיזם פאַרניכטעט מענטשן. אויך ביי אונז אין אויסטראַליע האָט מען אַזוי געטאָן. מען האָט ביי דער קאָלאָניאַליזאַציע פאַרניכטעט די שוואַרצע איינוווינער פון לאַנד אַזוי אַז פון זיי איז כמעט גאַרנישט געבליבן. איך וויל אַז איר זאָלט עס וויסן... עס איז פאַר מיר נישט געווען קיין צווייפל צו וועלכן לאַגער מר. דזשעפרי געהערט. זיינע ווערטער פון אונטערשטיצונג האָבן געהאַט אַ באַזונדערן באַטייט, ווייל ער איז געווען דער פאַרטערטער פון דעם מעכטיקסטן אין אויסטראַליע יוניאָן: דער A.W.U.—איצט האָט זיך אונזער ענין דערנענטערט צו זיין לאַגישן סוף: מען האָט געזאָלט אָפּשטימען איבער דער רעזאָלוציע, און דער פאַרזיצער יוז האָט שוין געמאַכט די אַנטשפּרעכענדיקע האַנט-באַוועגונג דערצו. אָבער—גראַד איצט האָט זיך אָנגעהויבן אַ דעבאַטע. פון אַ באַנק הויך אויף דער רעכטער זייט האָט זיך אויפגעהויבן דער דעלעגאַט מר. ענדערסאָן, פאַרטרעטער פון דער יוניאָן „עלעקטריקל טריידס“, און האָט דערקלערט אַז ער וויל רעדן קעגן דעם פּראָיעקט.

„האַלט אויף אויסטראַליע פאַר די אויסטראַליער!“—האָט ער געזאָגט אין אַביסל אַן אויפגעגענטן טאָן.—עס איז פאַלש אויפֿצורייכטן דאָ אַ ישוב פון אַ באַזונדערער ראַסע אָדער גלויבן. די

באטרעפנדיקע ראסע האָט גאָרנישט געמיינזאמעם מיט די אי-
דעאלן פון אויסטראליע."

דאָס איז געווען דער ריכטיקער אַנטיסעמיטישער שאַס. אין
יענעם לינקן זאָל-ווינקל וווּ עס האָט זיך געהערט פריער אַ שטי-
לער געמורמל, זענען איצט די שטימען געוואָרן שטארקער. פון
צווישן יענער גרופע האָט זיך טאַקע באַלד אויפגעהויבן אַ קרעפ-
טיקער, הויכער מאַן מיטן נאָמען פ. קעלי, פאַרטרעטער פון די
פאַקערס און לאַגער-אַרבעטער. ער האָט די פראַגע אַ קירעווע
געגעבן אין אַן אַנדער ריכטונג, אין דער אַלט-כאַקאָאָנטער ריכטונג
פון דעמאָנאָגיע. „זעט וואָס עס טוט זיך—האָט ער געשריען—
אויסטראַליע אַרבעטסלאָזע גייען אַוועק פון לאַנד צו פירן
מלחמה און אויסלענדער קומען צו פאַרנעמען זייערע פּלעצער. די
רייכע קלאַסן פון אויסטראַליע אונטערשטיצן די געפלאַנעוועטע
קאָלאָניע. זאָלן זיי בעסער אַ טראַכט געבן וועגן די אינטערעסן
פון זייערע אייגענע אַרבעטסלאָזע. דערוויילע אָבער זעען מיר אַז
ידישע פירמעס און יידישע פּליטים גראָבן אונטער די אַרבעט-
באַדינגונגען אין אויסטראַליע..."

דער עולם אין זאָל איז געוואָרן אויפגעלעבט. אויף מר. קעלי
האָבן זיך גענומען שיטן פון אַלע זייטן צורופן. אַז ער האָט אויס-
געשריען: „צו וואָס אַוועקגעבן קימבערליי צו פרעמדע, לאָמיר
עס אַליין אויסנוצן?"—האָט מען צו אים גערופן: וועסטו אַליין
גיין קיין קימבערליי? אויף דערויף האָט ער זיך אָפּגערופן: ניין,
איך נישט, אָבער... זיינע רייד זענען שוין דערטרונקען געוואָרן
אין אַן אויפברויז פון געלעכטער. צום סוף האָט ער פאַרלאַנגט
אַ הוספה צו דער רעזאָלוציע: „אַז די רעגירונג זאָל עפעס טאָן
פאַר די אויסטראַלישע אַרבעטסלאָזע". דער יונגער פאַרזיצער
האָט נאָר אַ שמיכל געטאָן און דערקלערט: דאָס געהערט
נישט צו דער טעמע און ער וואַרפט אָפּ די הוספה. גלייך נאָך
דערויף האָט אַ דעלעגאַט פון דער שווד-בראַנזשע, מר. מאַלאָני,
געפונען די ריכטיקע ווערטער כדי אָפּצוואַרפן די פאַלשע באַ-
שולדיגונג: „איך—האָט ער געזאָגט—האָב גענוג דערפאַרונג אויף
מיין געביט. אונטערגראָבן די אַרבעט-באַדינגונגען האָט מען ביי
אונז אָנגעהויבן אַ סך פריער איידער די יידישע פּליטים זענען גע-

קומען, א סך פריער איידער היטלער איז געקומען. מיר האָבן גענוג צרות אויך מיט ריין־אויס־טראַלישע פירמעס, נישט נאָר יידישע (ד אָ ס האָט מען פון זאָל באַשטעטיקט דורך האַנט־פאַטשערייען), אָבער קימבערליי האָט גאַרנישט צו טאָן מיט דער אַרבעטס־לאַזיקייט. אַ קאַלאַניע פון פֿליטים אין אַ ווייטער געגנט פון לאַנד וועט בשום אופן נישט באַאיינפֿלוסן אַט די פּראַגע. עס איז אונזער פֿליכט צו אונטערשטיצן אַזאַ פּראַיעקט.

די שטים פון מר. מאַלאַני האָט אָפּגעקלונגען פריש און אויפריכטיק. אָבער נאָך אַ דעלעגאַט, דאָסמאָל פון די צוקער־אַר־בעטער, מר. שאַרטעל האָט פאַרנומען דעם פּלאַץ גלייך נאָך אים. דער הויך־ווקסיקער, נערוועזער שאַרטעל האָט אונטערגעטראָגן אַן אַנטיסעמיטישן דרוש לויט די קלאַסישע מוסטערן. ראשית כל האָט ער פאַרלאַנגט אַז, היות ד י (יידישע) פּראַגע איז פון אַ גוואַלטיקער באַדייטונג זאָל אין נעקסטן חודש אָפּגעגעבן ווערן אַ באַזונדער אַוונט כדי צו האָבן אַ „פּולע דיסקוסיע“ פון דער פּראַגע. האָט אים דער פּאַרויצער מיט אַ שמיכל געפרעגט צי וויל ער, הייסט עס, אונטערברעכן די איצטיקע זיצונג. דאָס האָט ער נישט געוואָלט און איז אַריבערגעגאַנגען צו דער אַטאַקע. מיט אַ כּיטערער שטים האָט ער געפרעגט דעם עולם: פאַרוואָס עפעס האָט די פּעדעראַלע רעגירונג דערלויבט שטיינבערג'ן אַרומצור־פּאַרן איבער אויסטראַליע מיט זיין פּראַיעקט? וואָלט זיין טעטי־קייט געווען נוצלעך פאַר די אַרבעטער, וואָלט דאָך אים די מענ־זיס־רעגירונג נישט געהאַלפּן? ...

דער פֿלינקער רעדנער האָט געוואָלט אויסנוצן די קעגנער־שאַפט פון אַרבעטער צו דער רעגירונג, כדי אריינצוואַרפן אין זייער נשמה אַ חשד קעגן מיין אַרבעט. פונקט אַזאַ אַרגומענט האָב איך איינמאָל געהערט אין אַ פּרויען־פאַרזאַמלונג פון אַ „לינקער“ רעדנערין: „פאַרוואָס עפעס געפינט איר שטיצע ביי אונזער רעגירונג, בעת זי האָט פאַרבאָטן אריינצוקומן אַהער די שפּאַנישע פֿליטים?“ ... אָבער מר. שאַרטעל האָט געהאַט נאָך שענערע אַרגומענטן. „די קאַלאַניסטן אין קימבערליי וועלן נישט זיין מיטגלידער פון אַרבעטער־קלאַס. ווער וועט פינאַסירן די קאַלאַניזאַציע? די יידישע לאַרדן אין לאַנדאָן. די יידישע ראַסע

האָט זיי פאַרזאָרגט מיט אַזעלכע טיפּן ווי סער באַזיל זאַכאַראָוו,
מאַנטעניו נאַרמאַן, סער אַטמאַ ניומיער...

דער זאַל האָט נישט רעאַגירט, אָבער דער שטות פון די רייד
איז געווען אזוי גרויס אז איך האָב זיך נישט געקענט איינהאַלטן
און אַרויסגעשריען אז דאָס איז נישט אמת. אָבער דער פאַרזי-
צער האָט מיך באַרואַיקט מיט אַ לייכטן שמייכל: „נעמט עס ניט
פאַר ערנסט... מיר האָבן שטענדיק מענטשן וועלכע טרעטן אַרויס
קעגן אַלצדינג“... און ווידער אַמאָל האָט דער מענטשן-פּינטלעך
כער אַרויסטריט אַרויסגערופן אויפן פּלאַץ שטימען פון פּריינט-
שאַפט און ערלעכקייט. צווישן זיי האָט זיך אויסגעצייכנט מיט
לאַנגיק און איבערצייגונג דער יונגער דר. ללאַיד ראָס, סעקרעטאַר
פון אייזענבאַנער-פאַרבאַנד. „איך בין נישט באַקאַנט—האָט ער
דערקלערט—מיט דעם קלימאַט און פיזישן כאַראַקטער פון די
קימבערלייס, אָבער דאָס שפּילט נישט קיין ראָלע אין מיין באַד-
ציאונג צו דער זאַך. לייבאַר שאַצט אָפּ מענטשן נישט לויט זייער
ראַסע אָדער רעליגיע, נאָר לויט פּאַליטישע פּרינציפּן. עס זענען
פאַראַן פּראָגרעסיווע און רעאַקציאָנערע יידן, פונקט אזוי ווי ביי
יעטוועדער ראַסע... דאָ האָט איינער געשריען וועגן דעם לאַנד פון
זיינע אבות וועלכע מען טאָר נישט אָפּגעבן. איך ווייס נישט
ווער זענען געווען זיינע אבות, אָבער מינע האָבן געשטאַמט
פון דריי פעלקער. מינע לערער זענען געווען ענגלישע סאַציאַל-
ליסטן, אויסטראַלישע פּראָלעטאַריער און דער ייד קאַרל מאַרקס...
די אויסטראַלישע קולטור איז געבויט געוואָרן פון מענטשן פון
אַלע ראַסן. אָט איז מענזיס, לַמֶשֶׁל, אַן עכטער אויסטראַליער. נו,
קענען זיי באַווונדערן זיינע אידעאַלן?... די אַרבעטלאָזן-
פּראָגע האָט גאָר נישט צו טאָן מיט יידן, די קאַלאָניע אין קימ-
בערליי וועט נישט האָבן קיין ווירקונג אויף אָט דער פּראָגע וואָס
איז דאָך פאַרוואַרצלט אין דעם היינטיקן עקאָנאָמישן סיסטעם.“
ראַס'עס רעדע איז געווען פאַרגעטראָגן אין אַ רואַיקו, כמעט
וויסנשאַפטלעכן טאָן, אָבער זי האָט געמאַכט אַן איינדרוק אויף
דער פאַרזאַמלונג. ער איז נאָך אונטערשטיצט געוואָרן פון אַ מר.
אַ'בריאַן, דעלעגאַט פון דער אַנגעשטעלטן יוניאָן, און די דער-
כאַטע איז געוואָרן געשלאָסן. מר. קינג. וואָס האָט אַריינגעבראַכט

די רעזאָלוציע, האָט געענטפערט די קריטיקער. דאָסמאָל איז ער שוין געווען אויפגערעגט און האָט אריינגעוואָרפן אין זאָל הייסע ווערטער: „איך בין נשתומם פון די רעאַקציע־אַנהענגע אַנשוואַונגען פון אייניקע רעדנער. לייבאַר־מענטשן האָבן געזאָלט זיין מיטן נאַנצן האַרצן גרייט צו העלפן די קרבנות פון פאַשיזם אין די אַנדערע לענדער פון וועלט. איך בין איבערצייגט אז די גרעסטע מערהייט פון לייבאַר טראַכט טאַקע אַזוי.“ דער פּאַרוזיער האָט זיך אויפגעהויבן דורכצופירן די אָפּשטימונג, און דאָ האָט זיך פון אַ ווייטן ווינקל פון זאָל דערהויבן אַ האַנט. אַ דעלעגאַט האָט ווידער געבעטן אַ וואָרט. דער עולם איז געוואָרן אומגעדרודיק, אָבער תּכּף באלד האָבן זיך דערהערט שטימען: גיט אים אַ וואָרט! גיט אים!... מיט דעמזעלביקן געלאַסענעם שמיכל האָט מר. יוז, דער פּאַרוזיער, דערקלערט אז אייגנטלעך גיט מען ניט קיין וואָרט נאָך דער דעבאַטע אָבער אין דעם באַזונדערן פּאַל— יאָ. דער הויכער, אויסגעמאַגערטער באַברילטער דעלעגאַט איז געווען אַ ב ל י נ ד ע ר . מיט אַ שטילער, ציטערדיקער שטים האָט ער געזאָגט אז ער איז מיטן נאַנצן האַרצן פאַר דעם פּראָד יעקט און ער בעט מען זאָל אים דאָ היינט ביינאַכט אונטער־שטיצן....

מיר איז הער אומבאַקאַנטער מענטשן-פריינט געווען טיערער ווי אַלע. שוין נישט איינמאָל האָבן איך אין לעבן באַמערקט ווי בלינדע ווייזן אַרויס מער פריינטשאַפט און פאַרשטענדעניש ווי אַ סך זעעוודיקע. אָט דער שטילער קול פון דעם סידנעיער אַרבע־טער האָט אָפּגעקלונגען איצט ווי דאָס געכטע, אומפאַרפעלשטע געוויסן פון אויסטראַלישן פּאַלקס־מענטש. עס איז געווען סימ־באָליש וואָס ער איז געקומען צום וואָרט ביי דער סאַמע אָפּשטיי־מונג. די אָפּשטימונג האָט באלד געוויזן אז אַן ערך ה ו נ ד ע ר ט דעלעגאַטן האָבן געהויבן די הענט פאַר דער רעזאָלוציע, און נאָך אַ דריי־פיר זענען געווען קעגן. איך האָב מיט אַ האַנט־דרוק באַ־דאַנקט דעם פּאַרוזיער און בין אַראָפּ פון פּאַדיום. גייענדיק צו מיין פּלאַץ אונטן, האָבן איך דערזען ווי מר. קעלי—אָט דער שריי־ענדיקער קעגנער מיינער—האַלט מיך אָפּ פאַרן אַרבל. מיט אַ פריינטלעכן פנים האָט ער זיך צוגעבויגן צו מיר און געפרעגט

אזוי אינטיים: „אמת אז אין רוסלאנד איז די רעגירונג קעגן יידן?“ איך האב נישט געקענט טאן אים די טובה, און קורץ געדענטפערט: ניי. דאס איז אבסאלוט נישט אמת... (צו וועלכן פאך ליטישן צוועק האט ער עם געוואלט וויסן?)

איך בין נאך פארבליבן ביזן סוף פון דער זיצונג, צוגעהערט זיך צו די אנדערע פראגן, געוועקלט בליקן מיט העלענאטן וואס האבן שוין געקוקט אויף מיר ווי אויף אן אלטן באקאנטן. א סך פון זיי האבן, ביים פאנאנדערניין זיך, געדריקט מיר, די האנט און פריינטלעך צוגעוונטשן גליק. דער האל איז פאמעלעך אויסגעלידיקט געווארן און מיט זיינע הילצערנע בענקלעך האט ער ווידער אנגענומען א וואכעדיקן אויסזען. אבער פאר מיר איז דער אונט געווען א גרויסע זיילישע דערלעבעניש. איך האב געזען פאר מיר דעם ארבעטער פון דעם גרעסטן אויסטראלישן שטאט, ביי דער באטראכטונג פון א שווערן מענטשן-פראבלעם. אמת, אנטיסעמיטישע שטימען האבן זיך אנטפלעקט ביי דער געלעגנהייט, און מיר דוכט זיך אז אין אן אייראפעאישער ארבעטער-זיצונג וואלט דאס נישט געווען מעגלעך. אבער—גראד דאס האט אונטערנעשטראכן די ווינציקייט און אומבאדייטנטקייט פון דעם אנטיסעמיטיזם אין אויסטראליע. דער פאלקס-קערפער איז נאך געזונט. וואס די פאליטישע פירער פון לאנד זאלן שפעטער נישט באשליסן בנוגע אונזער קימבערליי-פלאן, מיר האבן דעם אונט געהערט די פאלקס-שטים.

נאכן דערהאלטן די רעזאלוציע אפיציעל פון לייבארקאונסיל

האב איך געשיקט צו מר. קינג א דאנקבריה:

„אייער סימפאטיע צו די לידן פון די יידישע מאסן אין אייראפע און אייער גרייטשאפט צו העלפן אונז צו געפינען א קאנסטרוקטיוון אויסוועג פון דער קאטאסטראפע, וועלן מיך דערמוטיקן אין דער ווייטערדיקער ארבעט אין אויסטראליע. עס איז, און עס וועט פארבלייבן, א באגייסטערנדיקער פאקט וואס די פארטרעטער פון דעם ארבעטער-קלאס אין נירסאוס-וועלס (פונקט אזוי ווי לייבאר אין גאנץ אויסטראליע) האבן אלס ערשטע געגעבן זייער

מאָראַלישע אונטערשטיצונג צו מיין פּאָלק אין אַ
צייט פון זייער ביטערער נויט אין אייראָפּע. איך
פּערזענלעך בין גליקלעך וואָס מיר איז אויסגעקור-
מען צו זיין אַ לעבעדיקער עדות פון אַט דעם באַ-
דייטנדיקן אַקט פון מענטשלעכקייט."

דער געשוואַרענער שונא-ישראל

עס זאָל בשום אופן נישט פאַרגעסן ווערן אז אויך אויסט-
ראַליע פאַרמאָגט אַן אויסגעשפּראַכן-אַנטיסעמיטישן זשורנאַל:
„דהי פּאַבליסיסט“ (“THE PUBLICIST”) עס האַנדלט זיך
דערביי נישט וועגן איינצלנע אַנטיסעמיטישע פּראָזן אָדער אַר-
טיקלען וועלכע דערשיינען אין דער אויסטראַלישער וואָכן-בלאַט
פּרעסע פון צייט צו צייט. עס האַנדלט זיך וועגן אַ חודש-זשורנאַל
וואָס האָט זיך קאַנצענטרירט—לויט געוויסע דייטשע מוסטערן—
אויף פּריידיקן יידן-האַס. ער וויל אויסלערנען די נאַאיווע אויס-
טראַליער צו זען די וועלט און באַטראַכטן אירע פּראָבלעמען
מיט יידיש-פּיינטלעכע אויגן. אז דער רעדאַקטאָר, פּ. ר. סטיפּענ-
סען, שרייבט אין יוני-נומער 1940 אַן אַרטיקל וועגן פּאַליטיק,
געפינט מען דאָרטן אַזעלכע ציילן:

„צו יענער צייט איז אַ רוסישער באַלשעוויס-
טיש-קאָמוניסטישער ייד, מיטן נאָמען ליטווינאָוו,
געווען דער שטאַרקער מאַן אין גענף. ער האָט באַ-
הערשט די לופט פון דער „ליג אָף ניישאַנס“ מיט אַ
פּראָזע פון זיין אייגענער דערפּינדונג: „קאַלעקטיר-
ווע זיכערקייט“. אַט דער ייד ליטווינאָוו האָט אויף
אַ געשיקטן אופן געשפּילט מיט אַזעלכע ווערטער
ווי דעמאָקראַטיע (בעת רוסלאַנד איז באַהערשט
פון אַ דיקטאַטאָרישער טיראַניע), שלום, קאַלעק-
טיווע זיכערקייט.... די טעכניק פון מסחר'ן אין די
אַריענטאַלישע באַזאַרן, באַזונדערס ווען יידן זענען
די קרעמער, באַשטייט אין דעם זאָגן ליגנס מיט אַ

ביון, כדי אָפצונאַרן און באַרויבן דעם קויפער. אין 500 יאָרן פון פאַלש האַנדלען האָבן זיך יידן אויסגעלערנט צו זאָגן ליגן כמעט אינסטינקטיוו. זייער מיינונג אז אַ געוויסער פּראָצענט פון קריסט־לעכע „גוים“ וועט ווערן דורך דעם אָפגענאַרט, איז ריכטיק. דאָס איז אַן ספק דער סוד פון דעם יידישן הערפאַלג אין „ביונעס“... ווען אַט די טעכניק פון באַטרוג ווערט איינגעפירט אין דיפּלאָמאַטיע, פאַר ליטיק און פּילאָזאָפּיע, דעמאָלט קענען אירע רעד־זולטאַטן ווערן זייער געפערלעך. דאָס אויפשטייגן פון די יידן פון די הינטערגאַסן פון די געטאָס און די באַזאַרן און זייער אַרויפקום אין צענטער פון דער אייראָפּעאישער בינע, אַלס פאַרטרעטער פון הויכער פּאָליטיק און דיפּלאָמאַטיע, איז געוואָרן אַ גרויס אומגליק פאַר די נישט־יידישע פעלקער פון אייראָפּע.”

עס איז מיר אַ בזיון צו דערמאָנען זיך וווּ איך האָב אַמאָל אין מיין יוגנט געלייענט אַזעלכע שענדלעכע און נאַרישע העזר־רייד. אין רוסלאַנד פון צאַרישן רעזשים, אין די יאָרן פאַר זיין אונטערגאַנג, איז אין פעטערבורג דערשינען אַזאַ מין פרעסע. אַ דר. דובראַווין האָט דעמאָלט אַרויסגעגעבן די טעגלעכע צייטונג „רוסקאַיע זנאַמיא“ (די רוסישע פּאַז), פול מיט אַנטיסעמיטישע רשעות אין שטות יעדן טאָג. די איידעלע טראַדיציע פון פאַר־העצן און אָפנאַרן דאָס אייגענע פּאָלק האָט שפּעטער אַריבערנע־נומען היטלער. איצט דרוקן זיך און עס ווערן פאַרשפּרייט די זעלביקע פאַרפירערישע רייד אין אויסטראַליע, וווּ אַ פּרידלעך פּאָלק מוז זיך גרייטן צו אַ ביטערן קאַמף מיט דעמזעלביקן היט־לער... דער געבילדעטער רעדאַקטאָר סטיפּענסען האָט אָבער באַ־קומען אַ געלעגנהייט אַרויסצוזאָגן זיך וועגן יידן נישט נאָר אין זיין העזר־בלאַט, נאָר אין דעם זייער רעספּעקטאַבלען און איינ־צייקן אויסטראַלישן זשורנאַל: „די אויסטראַליען קוואַטערלי“ פון מערץ 1940. אין העכסט־עלעגאַנטע פּראָזן האָט ער אויף אַ פּאָר זייטלעך אַוועקגעלייגט אַ פּילאָזאָפּיע וואָס קען שפּעטער

לייכט דינען אלס א פראגראם פאר פראקטישע פאָנגראַם-העלדן. דער אַרטיקל הייסט „א מיושב'דיקע טענה קעגן סעמיטיזם“, און פירט דורך איין איינציקן געדאַנק: אין אַנטיסעמיטיזם זענען שולדיק נאָר די יידן אליין. „וואָלט נישט עקזיסטירט קיין סע-מיטיזם, וואָלט נישט געווען נויטיק קיין אַנטיסעמיטיזם צו ווירקן אַנטקעגן אים“. עס ווערט דאָ מיט אַ כיון אויסגעמאָלט עפעס אַ מיסטעריעזער כח אין דער וועלט—„סעמיטיזם“—וואָס אַרבעט מיט כח און גנבה קעגן דער קריסטלעכער מענטשהייט, און קעגן וועלכן זי מוז זיך פאַרטיידיקן. די דאָזיקע פינסטערע קאָנספּיראַציע פון די יידן ווערט נישט דערווייזן מיט קיין איינ-ציקן פאַקט; עס איז גענוג אַז יידן האַלטן זיך צוזאַמען ווי אַ גייסטיקע און ראַסן-איינהייט. דער געלערנטער שרייבער (ער איז מיט יאָרן צוריק אויסגעוויילט געוואָרן אין קווינסלענד אלס אַ „ראַדס-סקאַלאַר“) ווייסט גוט אַז דער דאָזיקער יידן-האַס איז גע-בויט אויף פאַראורטיילן, אָבער ער באַרעכטיקט זיי פון אָנהויב אָן. „אויב מענטשן זאָגן אַז אַנטיסעמיטיזם איז געבויט אויף איראַציאָנעלע פאַראורטיילן, נעם איך דאָס אָן אין פולן מאָס. פאַראורטיילן, אפילו ווען זיי זענען אַנדערקענט אלס אַזעלכע, זענען איראַציאָנעל און דערפאַר טאַקע קען מען זיי נישט אָפּפרעגן. עס איז אַ פאַקט אַז אַנטיסעמיטיזם עקזיסטירט אין אויסטראַליע, אויסגעשפּראַכן אלס אַ סיסטעם פון פאַראורטיילן קעגן יידן“.

ווי אזוי קומט עס אויף אַזאַ מין שיינע באַוועגונג אין דער מאַקראַטישן אויסטראַליע? גיט סטיפּענסאָן דערצו אַז דערקלער-רונג:

„פאַר דעם יאָר 1937 איז אין אויסטראַליע געווען זייער ווייניק אַנטיסעמיטיזם צוליב דעם וואָס מען האָט דאָ זייער ווייניק פּראָפּאַגירט אָדער פאַרווירקלעכט דעם סעמיטיזם. די יידישע געמיינ-דע, קליין אין צאָל, איז געווען פאַרוואַרצלט אין אויסטראַלישן באָדן מער ווי הונדערט יאָר צייט, אונטער באַדינגונגען פון פּולשטענדיקער טאַלע-ראַנץ. אָבער אין די יאָרן 1933-1939, בעת דער

כעס פון יידן פון דער גאנצער וועלט קעגן היטל'ער'ס באהאנדלונג פון זייערע ברידער אין דייטש-לאַנד האָט דערנרייכט די העכסטע שפיץ, איז אויך אויסטראַליע פאַרפלייצט געוואָרן מיט פראַסעמי-טישער פראָפאָגאַנדע, מיט איבערטריבענער באַ-שימפונג פון היטלערן און אויך איבערטריבענער פאַררעכענונג פון יידנטום".

דאָס ווערט געשריבן אין מערץ 1940, בעת ענגלאַנד שטייט שוין אין אַ פאַרצווייפלטן קאַמף מיט דעמזעלביקן היטל'ער. אין אויגוסט פון דעמזעלביקן יאָר וועט שוין אויך לאַנד דאָן וויסן—צוליב די מערדערישע אָנפאַלן פון היטלער'ס לופט-שיפן—זי די "ידישע פראָפאָגאַנדע" איז געווען איבערטריבן צו נישט. דער היסטאָרישער אמת באַשטייט אין דעם אז די יידן זענען נאָר געווען די ערשטע קרבנות פון דעם היטלעריזם און די ערשטע אַנווייזער פון דער קאַטאַסטראָפּע וואָס האָט זיך גע-רוקט אויף דער גאַנצער וועלט. אָבער דער אַנטיסעמיט פֿין סידר נעץ האָלט אין איין באַשולדיקן די יידן.

"אַ פראָפאָגאַנדע פון אזאַ באַראַקטער איז נאָ-טירלעך געוואָרן טענדענציעז. דער קאַמף איז אָנגעגאַנגען אין דייטשלאַנד צווישן דייטשן און יידן, אָבער נאָר נישט צווישן גוטס און בייז ווי די פראַך-פאָגאַנדע האָט עס נאַריש פאַרגעשטעלט. פון דעם האָט זיך גענומען אַנטוויקלען דער אַנטיסעמיטיזם דאָ אין לאַנד."

ווי זאָל מען זיך אָבער באַפרייען פון אַט דער דערשיינונג וואָס רופט אַרויס, אַ סיסטעם פון פאַראורטיילן? "הער שרייבער האָט אויף דערויף אַ פשוטן ענטפער: "דאָס הייל-מיטל איז אז די יידישע ראַסע זאָל זיך אַליין אָפשאַפן, דורך אונטערגיין אין דעם אַלגעמיינעם שטראָם פון דער מענטשהייט. אויב זיי וועלן אויפהערן צו זיין יידן, וועט נישט זיין מער קיין יידיש פראַכ-לעם". ווי איינפאַך די דאָזיקע לייזונג איז! יעדעס מאָל ווען עמיר צער ווערט פאַרפאָלגט פון אַ גרויזאַמען יענער, זאָל באַשטראַפּט ווערן נישט דער פאַרפאָלגער, נאָר דער קרבן. כדי צו שטילן דעם

כעס פון פארפאָלגער, זאָל אונטערניין אָדער „זיך אליין אָפּשאַפן“ דער קרבן. אויב היטלער הערקלערט אַן אַנטי־דעמאָקראַטישן אַנטי־רעליגיעזן, אַנטי־הומאַניטאַרן קאַמף זאָל אונטערניין דע־מאָקראַטיע, רעליגיע, הומאַניזם. וואָרום וואָלט נישט עקזיסטירט דעמאָקראַטיע, וואָלט נישט מעגלעך געווען אַנטי־דעמאָקראַטי־שער קריג... צי וואָלט סטיפענסאָן אָנגענומען די זעלביקע לאַגיק בנגוע זיין אייגן לאַנד—אויסראַליע און דער בריטישער ראַ־סע? אויב היטלער אָדער יאַפּאַן דערקלערן אַן אַנטי־בריטישן אָדער אַנטי־אויסראַלישן קריג, זאָל מען אויך אפּשר פּאַלגן זיין גוטע עצה בנגוע יידן: אונטערגאַנג פון סעמיטיזם כדי צו פאַר־טרייבן אַנטי־סעמיטיזם?

העם מענטשן־האַסער פּאַלט גאַרנישט איין אַז קיין שום לע־בעדיק באַשעפעניש און קיין שום פּאַלק אין דער וועלט דאַרף זיך נישט פאַרענטפערן פאַר זיין עקזיסטענץ. זיין רעכט אויף לעבן און אַנטוויקלונג איז געגעבן אין דעם הייליקן פּאַקט פון זיין לעבן. אויך דער ייד און דאָס יידישע פּאַלק טראַכט אפּילו נישט וועגן „אָפּשאַפן זיך“. ער בליקט אין הער צוקונפט פונקט אַזוי ווי אַנדערע. די אָנפאַלן פון אַ סטיפענסעז וועלן אין דעם קיין זאָך נישט ענדערן.

אָבער אפּילו אַזעלכע לעכערלעכע אָנפאַלן פאַרפינסטערן דאָס ליכטיקע געזיכט פון אויסראַליע. אמת ער שרייבט: „עס איז דאָ נישט מיין אבזיכט צו באַשימפן יידן און, נאָך ווייניקער, צו רופן צו זייער פאַרפּאָלונג“, אָבער זיינע אבזיכטן קענען גוט אויסגענוצט ווערן אויב נישט „דאָ“—אין דעם רעספּעקטאַבלען זשורנאַל, איז אין אַנדערע ערטער. בעת מען ליענט אָט אַזאַ אַרטיקל, באַוועגט מען זיך אין דער איידעלער לופט פון קוואַזי־וויסנשאַפטלעכער ערנסטקייט. גוט געמאַקטע פּראַזן, לאַטיינישע ציטאַטן, כלומרשט/דיקע אַביעקטיוויטעט, — דאָס אַלץ שאַפט אַרום העם געוועזענעם ראַדס־סקאַלאַר אַ קינסטלעכע אַטמאָספּער פון ערלעכקייט און פּרידלעכקייט. אָבער די דערפאַרונג פון אַ סך לענדער, באַזונדערס פון דייטשלאַנד, האָט געוויזן ווי די וואַיקע שפּראַך פון אַנטי־סעמיטישע טעאַרעטיקער פאַרוואַנדלט

זיך שפעטער אין מאָרד־אויסגעשרייען אין דער פּאָגראַם־פּאַבריק פון די פּראַקטישע אַנטיסעמיטן.

געוויס, דער „פּאַבליסיסט“ דריקט בשום אופן נישט אויס אויסטראַליעס פּאָלקס־מיינונג. אָבער מען זאָל נישט מאַכן צו קליינגעלט די פּאַרבאהאַלטענע אַרבעט פון אַזעלכע מענטשן. מען זאָל זיך נישט איינרעדן: „אָ, קיינער לייענט אים נישט...“ אַ קלייַר נע, אָבער גוט־אַרגאַניזירטע, דורך האַס און פּאַראַכטונג צוגויפֿ־געשמידטע גרופּע קען אַמאָל—אין אַ צייט פון פּאָלקס־נויט—אַריינכאַפּן זיך צו די מאַסן. מיר האָבן געהערט פּאַראַיינצלטע שטימען פון „פּראַקטישע“ אַנטיסעמיטן אין דעם סידנעיער לייַר באַרק־אָנסיל, אין די קרייזן פון סוחרים און אינטעליגענטן. אין אַ שווערן מאַמענט פון פּאָלקס־לעבן קענען זיי באַקומען קראַפט און אָנפירונג פון די „סקאַלאַרס“.

איך גלויב דערפאַר אַז די רעדאַקציע פון יענעם זשורנאַל האָט נישט ריכטיק געהאַנדלט געבנדיק פּלאַץ פאַר סטיפּענסאַנ'ס חקירות און, אַזוי אַרום, לענאַליזירנדיק זיינע אַנויכטן פאַר דער לעזערשאַפט. איך פאַרשטיי אַז דאָס איז געמאַן געוואָרן נאָר צוליב דעם פּרינציפּ פון „פּער פּלעיַ“, פון לאָזן רעדן דעם קעגנער, פון אַן ערלעכן שטרעבן צו אָביעקטיווקייט. דאָך איז דאָ די גע־פאַר קלאַר. דעמאָקראַטיע און פּריי דענקען מוז זיך שיצן פון כּ א ר ב א ר י י , מוז קענען דערקענען די אַלע כּיטרע פּאַרמען אונטער וועלכע באַרבאַריי רייסט זיך אַרײַן צו אונז. (אין שלום אמר ה' לרשעים!) די צייט פון דער דעמאָקראַטישער זאָרגלאָזי־קייט איז צעבראַכן געוואָרן דורך היטלער'ן; זי זאָל נישט ווידער אויפקומען אין ציוויליזירטע לענדער.

עס האָט מיך אַביסל באַדריקט דער געדאַנק אַז אין דעם־זעלביקן נומער פון דער צייטשריפט איז געווען אָפּגעדרוקט מיין אַרטיקל וועגן דעם קימבערליי־פּלאַן.

:: :: :: ::

עס פאַרשטייט זיך אַז דער „פּאַבליסיסט“ איז שאַרף אַרויס־געטראַטן קעגן דעם קימבערליי־פּלאַן. אין זײַן מאַי־נומער איז דערשינען אַן אַרטיקל מיט אַ שרעקעדיקער אויפּשריפט: „יידן

אין די קימבערליים". מען האָט דאָ געפרוּווט אָנווענדן אַלע מיט-
לען פון שרייבערישער דעמאָגאָגיע: חזק מאַכן פון פּראָיעקט,
פארווורפן קעגן דער ענגלישער רעגירונג, כלומרשט'ער אָננעמען
זיך פאַר די רעכט פון די איינגעבוירענע, דענונצירונג פון דעם
דעלעגאַט פון דער „פּריילאַנד-ליגע". „מיר גלויבן אז אָט דער
געוועזענער מיטגליד פון דער רנסישער סאַציאַל-דעוואָלוציאָנע-
רער פּאַרטיי איז אַ פּאָליטיש-געפערלעכע פּערזאָן אין אויסט-
ראַליע". „אויב יידן וועלן פּרוּוו אריינצוקומען אַהער אין גרוי-
סע צאָלן, וועלן זיי דאָ זיין פונקט אזוי אומפּאָפּולער ווי אין יעדן
אַנדערן לאַנד וווּ זיי וועלן באַזעצן זיך אין מאַסן". פּאַרענדיקט
האָט זיך אזא אַרטיקל מיט אַן אָפּענער דראָאונג לויט די קלאַסי-
שע מוסטערן אין אַנדערע לענדער: „אַן אויסטראַלישע רעגירונג
וועלכע וועט—אויף ענגלאַנדס באַפּעל אָדער נאָכגעבנדיק יידישע
אינטערנאַציאָנאַלע זיסע רייך—ברייט אויפּעפּענען די טויערן פון
אויסטראַליע צו אַן אומבאַשרענקטער יידישער אימיגראַציע,
וועט אַרויסרופן אַ פּראָטעסט וועלכער קען אין אַן אויסערסטן פּאַל
אָננעמען די פּאַרם פון אַ בירגער-קריג".

אין נעקסטן יוני-נומער איז געווען איבערגעדרוקט דער מאַ-
ניפעסט פון די 55 וויכטיקע בירגער פון נ.ס.וו. וועלכע האָבן
דערקלערט זייער סימפּאַטיע פאַר דעם יידישן ישוב אין קימ-
בערליי. דערמיט האָט דער „פּאַבליסיסט" געוואָלט שטעלן צום
שאַנד-סלופּ די אַלע פּערזאָנען, און האָט מיט קאַלטן כּעס גע-
מאַלדן אז אין נעקסטן נומער וועט ער „אַנאַליזירן" דעם מאַני-
פּעסט. דערוויילע איז עפּעס געשען וואָס האָט פּאַרהינדערט די
גאַנצע צעשטערערישע אַרבעט פון די דאָזיקע פּאַטריאָטן. דאָס
געשעענע דעקט אויף נאָכאַמאָל דעם אמת'ן פּרעזופּ פון אויסט-
ראַליע. דעם 27טן מאַי האָט דער אייגנטימער און אַרויסגעבער
פון יענעם זשורנאַל, מר. מייילס, פּאַנאַנדערגעשיקט צו די אַלע
55 שולדיקע פּערזאָנען (ניין, מער נישט צו 51. ווייל די יידן
האָט ער דורכגעלאָזן!) אַ צירקולאַר-כּריף בזה הלשון. „איך שרייב
איך כּדי צו פּאַרהיטן די באַגיינסטיקונג פון אַ פּרעמדער ראַסע
אין אויסטראַליע... היות די יידן וואָס שטייען אונטערן איינ-
פּלוס פון זייער תּלמוד און די לערן פון זייערע רעגירונג-אַרגאַנטי-

זאציעס ווייזן ארויס אן אייביקע פיינטשאפט לגבי אלע קריסטן, זענען זיי מער ווי אלע אנדערע ראסן זייער אומטויגלעכע בירגער פון וועלכן נישט איז לאַנד. עם וואָלט געווען אַ גרויסער פעלער צו מיינען אז יידן ליבן די כריטישע אימפעריע. אַ כרייטער צו שטראָם פון זיי קיין אויסטראַליע וואָלט אַרויסגערופן אַ ווידער־שטאַנד מיט גוואָלט מצד די אויסטראַלישע קריסטן."

דער פיינער זשורנאַל האָט געוואָלט אַרויסרופן ענטפערס מצד די 50 מענער און פרויען וואָס פאַרקערפערן דאָס ערלעכ־סטע און נאָבעלסטע פון דער אויסטראַלישער געזעלשאַפט. ער האָט עם אָבער נישט דערגרייכט: מען האָט אים פשוט נישט געענטפערט, כדי נישט צו פאַרבינדן זיך מיט אים. און אין אַ חודש אַרום, דעם 25טן יוני, האָט דער זעלביקער מיינלס זיך ווידער געווענדעט צו זיי מיט אַ קורצן געבעכדיקן כרייוול: „אין אונזער אַרטיקל האָבן מיר געשריבן אז מיר וועלן נעקסטן חודש אַנאַליזירן דעם מאַניפעסט. איך האָב טאַקע אָנגעשריבן דעם אַר־טיקל אָבער דער צענזאָר האָט מיר פאַרבאָטן צו פאַרעפנטלעכן אים. איך האָף אז איר וועט באַגרייפן די פינסטערע באַדרייטונג פון אַזאַ פאַרבאָט און נישט זיין צופרידן מיט אים". די מענטשן האַסער האָבן זיך דאָ איינגעשטעלט פאַר די רעכט פון דעמאָקראַטיע. מען קען זיך נאָר פאַרשטעלן ווי זיי וואָלטן באַ־האַנדלט די אַנדערע.

איך קען נישט אָפּשליסן אָט דעם קאַפיטל אָן אַ קאָמישן עפיר־לאַג וועלכער וועט אַמבעסטן באַלייכטן די פערזאָן און די טעמיר־קייט פון דעם אַנטי־עמיטישן אַניטאַטאָר אין אויסטראַליע. ער האָט זיך אליין אויפגעדעקט אין זיין אייגענעם זשורנאַל, אָפֿ־דרוקענדיק אַ גענויען באַרייכט וועגן דעם פראָצעס וועלכן ער האָט פאַרפירט קעגן אַ קאָמוניסטישן בלאַט. דאָס בלאַט האָט אים אין אַפּריל 1939 באַצייכנט אַלס „פראָפּאַגאַנדיסט פאַר די נאַציש און די יאַפּאַנישע מלחמה־פירער" און דערנאָך געשריבן: „צווישן די ווערקצייג פון די נאַציש געפינען זיך פאַררעטער צו זייער אייגן לאַנד וואָס זענען גרויט צו פאַרקויפן זייער אייגן פאָלק צו פרעמד דע אַגרעסאָרס. צווישן אונז זענען אויך פאַראַן מענטשן וואָס אָביעקטיוו, אין יעדן פאַל—פירן זיי אויס די ראַלע פון העלפן די

אויסלענדישע פאשיסטן צו באפאלן די פעסטונג פון אונזער
אויסטראלישער דעמאקראטיע. אָט איז פאראן אַ הער סטיפענסען
פון סירנעי וועלכער האָט אָנגעשריבן אַ פאמפלעט צו דעם
2599טן געבוירן־טאָג פון יאָפּאָנישן שטאַט".

קעגן די באַשולדיקונגען האָט סטיפענסען זיך געווענרעט
צום געריכט, וווּ דער פּראָצעס איז פּאַרגעקומען אין אַפּריל 1940.
עס איז כּדאי איבערצוגעבן דאָ אַ פּאַר אויסצוגן פון דעם פּאַר-
הער, ביי וועלכן דער אָנקלאַגער האָט זיך אליין אַנטפלעקט אַמ-
בעסטן. דער אַדוואָקאַט פון דער אַנדערער זייט האָט אים גע-
שטעלט פּראָגן:

א ד ו א ק א ט : איר האָט מיט אַנטריסטונג אָפּגעוואָרפּן
דעם געדאַנק אז איר זענט אַ נאַצישער שפּיאָן אָדער אַ יאַפּאַני-
שער אַגענט?

ס ט י פ ע נ ס ע ן : יאָ, און איך וואָרף עס אָפּ איצט נאָכ-
אַמאָל.

אַרוו: ביז אייניקע יאָרן צוריק זייט איר געווען אַ קאַמ-
ניסט?

ס ט: איך האָב רעזיגנירט פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי
מיט 14 יאָר צוריק, אין 1926.

אַרוו: ווי לאַנג זייט איר געווען אַ קאָמוניסט?

ס ט: פינף יאָר צייט.

אַרוו: אין אָט די יאָרן זייט איר געווען אַ לאַיאַלער און-
טערטאן פון דעם קעניג?

ס ט: איך בין געווען פאַרפירט. איך גלויב איך בין דעמאָלט
געווען נישט־לאַיאַל... ווי איך זע עס איצט. נאָך פּערצן יאָרן,
האַלט איך אז איך בין געווען אַ גרויסער טפּש צו זיין אַ קאַמ-
ניסט.

אַרוו: האָבן זיך אויך אַנדערע אייערע אידעען געענדערט
אין די לעצטע יאָרן?

ס ט: יאָ, מיינע אידעען בייטן זיך שטענדיק מיט דער ענדע-
רונג פון די אומשטענדן.

אַרוו: צי האַלט איר היינט־צו־טאָג פון די זעלביקע אידעען

ווי איר האָט געהאַלטן, למשל, מיט אַכצן חדשים אָדער צוויי
יאָר צוריק?

סט.: אין דער הויפטזאַך יאָ. אויף וויפיל דאָס איז נוגע
אויסטראַלישן פּאַטריאָטיזם—יאָ.

אַדוו.: איז עס ריכטיק צו באַהויפטן, אז פאַר אַפּריל 1939,
האָט איר שטענדיק געלויבט די צילן און אַקציעס פון די מלוכות
וואָס געהערן צו דער „אַקס“.. איר פאַרשטייט וואָס איך מיינ
דערמיט?

סט.: יאָ, איר מיינט דייטשלאַנד, איטאַליע און יאַפּאַן.

אַדוו.: איז וואָס איז אייער ענטפּער?

סט.: מיינ ענטפּער צו אייער פּראָגע איז „ניין“.

אַדוו.: האָט איר נישט, פון צייט צו צייט, אויסגעדריקט
אייער באַוונדערונג פון די צילן פון אַט יענע דריי רעגירונגען
און פון זייער טעטיקייט?

סט.: נישט אזוי בין איך צוגעטראַטן צו דעם. איך האָב
פאַרגעשלאָגן אז אויסטראַליע זאָל אָנהאַלטן גוטע באַציאונגען
מיט אַלע לענדער, איינגעשלאָסן די דריי אויך.

אַדוו.: וועט איר צוגעבן אז איר האָט באַוונדערט דאָס וואָס
איר האָט אָנגערופן די אַמביציעזע פּאָליטיק פון אַט די דריי
לענדער?

סט.: יאָ, נאָר אין באַציאונג צו אויסטראַלישער פּאָליטיק.

אַדוו.: האָט איר געזאָגט אין אייער פּאַמפּלעט אז „יאַפּאַנ'ס
כה און פאַרטשריט אין דער מאָדערנער וועלט האָבן אַרויסגערופן
צוערשט די קנאה, דערנאָך דעם שרעק און ענדלעך דעם האַס פון
די דעמאָקראַטיש-קאָפיטאַליסטישע וועלט-זשורנאַליסטן, באַזונד-
דערס פון די בילענדיקע שפּיל-הינטלעך פון די פעטלייביקע אימ-
פּעריעס ווי ענגלאַנד, פּראַנקרייך און די פאַראייניקטע שטאַטן“?
סט.: יאָ.

אַדוו.: האָט איר געשריבן, אז „יאַפּאַן שטייט פּאַקטיש אַליין
אַנטקעגן דער לאַנדאָן - פּאַריז - ניו-יאָרק-ירושלים-טשאַנגקיינג
אַקס“?

סט.: דאָס איז געווען געמיינט אַלס וויץ.

אדוו.: ווו שטעקט דאָ הער ווייז?

סט.: איך האָב געוואָלט אויסלאַכן דעם נאַרישן זשורנאַליס-
טישן לשון ביי דער באַנוצונג פון דעם וואָרט „אַקס“.

אדוו.: וואָס מיינט איר זאָגנדיק „ירושלים־טשאַנגקונג“?

סט.: איך מיין דעם יידישן איינפלוס אין דער טעגלעכער
פרעסע וואָס איז פיינטלעך צו יאַפּאַן.

אדוו.: וועלכן יידישן איינפלוס?

סט.: די זייער גרויסע יידישע אינוועסטמענטס אין כינע.

אדוו.: האָט איר געשריבן אין יו נ י 1939 אז
דייטשלאַנד, איטאַליע און יאַפּאַן זענען לענדער וואָס פילן אז
זייער עקזיסטענץ איז באַדראָט.

סט.: יאָ, איך גלויב אז די פעלקער פון אַט די לענדער האָבן
זיך אין יעטער צייט געפילט באַדראָט.

אדוו.: האָט איר געשריבן אז אַט די פעלקער פילן זיך אפֿ-
געשלאָסן, באַדראָט, פאַרשטיקט צוליב דעם גוואַלטיקן איבער-
געווייכט פון מאַכט, רייכטום און טעריטאָריעס אין די הענט פון
ענגלאַנד, פראַנקרייך, רוסלאַנד און אמעריקע, און אז אַט די
קבצנ'ישע נאַציעס וועלן מוזן אַנטוויקלען אַ קעמפּערישן אינ-
סטינקט כדי צו פאַרזיכערן פאַר זיך אַ טייל פון די לעבנס־נויט
ווענדיקייטן, אַנקומענדיק צו מלחמה ווען אלע אַנדערע מיטלען
וועלן נישט העלפּן?

סט.: יאָ, איך האָב אזוי געשריבן.

אדוו.: האָט איר געשריבן אין אייער זשורנאַל אין אַקטאָב־
בער 1938 אז „די פעלקער פון דער מאַדערנער וועלט זענען
צומינדעסט פאַרמאָטערט פון די אוניווערזיטעט־מעטאָפיזיקער
פון דער בריטיש־אַריסטאָקראַטיש־דעמאָקראַטישער שול, און אז
זיי ווענדן זיך מיט דערלייכטערונג צו לידערס פון דעם נייעם
טיפּ ווי ער איז פאַרקערפּערט אין אַדאַלף היטלער'ן וועלכער זאָגט
וואָס ער מיינט און מיינט וואָס ער זאָגט“?

סט.: יאָ, איך האָב גערעדט קעגן דער נעבלהאַפּטער דיפּלאַ-
מאַטיע, און איך האָב פאַרגעצויגן אַדאַלף היטלער'ן, מיט וועלכן

מיר האָבן אין יענער צייט נישט געפירט קיין מלחמה, פֿאַר זיין אָפּנקייט אין פֿאַרגלייך מיט אונזערע אייגענע פירער.

:: :: :: ::

אַז די געשווירענע האָבן זיך צוריקגעקערט פון באַראַטונג צימער איז צווישן זיי און דעם קרוין־ריכטער פֿאַרגעקומען פֿאַלגנ־דער דיאָלאָג:

קרוין־ריכטער: וואָס איז אייער אורטייל?

פֿאַרויצער פון די געשווירענע: מיר האָבן באַשלאָסן צו־גונסטן פון דעם אָנקלאָגער (סטיפּענסען).

ריכטער: אויף וואָס פֿאַר אַ סומע?

פֿאַרויצער: אויף אַ פֿאַרטינג (פּערטל פּעני).

דאָס געריכט, הייסט עס, האָט געמוזט באַשטראַפֿן דעם קאָ־מוניסטישן זשורנאַל פֿאַר באַליידיקונג, אָבער דעם כבוד פון דעם באַליידיקטן האָט מען אָפּגעשאַצט אין אַזאַ גרויסער סומע ווי אַ פֿאַרטינג. די פּערוואַן זיינע האָט זיך אַנטפלעקט פֿאַר זיי גענוג קלאַר דאָס איז געווען פֿאַר אים אַ פֿאַרלאַרענער פֿראַצעס.

אין דער קונסט

עס איז שוין צייט צו פֿאַרענדיקן מיין עקסקורסיע אין דעם אַנטיסעמיטישן לאַגער פון אויסטראַליע. איך האָב זיך אַפּשר צו ברייט אָפּגעשטעלט אויף אים כדי צו באַווייזן ווי אומבאַ־דייטנדיק און אינערלעך פּוסט איז דער לאַגער אין פֿאַרגלייך מיט דעם עכטן, לעבנס־לוסטיקן און מענטשן־פּריינטלעכן עולם פון אויסטראַליע. איידער איך שליס אָפּ דעם קאָפיטל, ווילט זיך מיר נאָך דערמאָנען אַן עפּיזאָד וואָס האָט פּאַסירט אין אַן אומ־דערוואַרטעטן לאַגער און האָט אויך אַרויסגעלאָזן אַ וואַלקן מיט אַן אַנטיסעמיטישן אַראַמאַט. דאָס איז געשען אין אַקטאָבער 1940 בעת דער אויסשטעלונג פון דער סידנעיער געזעלשאַפּט פֿאַר מאָדערנער קונסט. דער באַקאַנטער אויסטראַלישער קינסט־

לער לייאָנעל לינדסיי איז אָנגעפאַלן אויף דער אויסשטעלונג מיט אַ ברוגז'דיקן ברייף אין „סידנעי מאָרנינג העראָלד“. ער האָט גע- פונען אז די אויסגעשטעלטע ווערק פון 72 קינסטלער זענען מערסטנס דעקאדענט, מאָדערניסטיש און אימיטאַציע.

איז עס זיין גוט רעכט צו קריטיקירן וויפיל ער וויל, אויב ער האַלט אז „עכטע קונסט וואַקסט ווי אַ בוים פון זיין נאַטיר- לעכן באַדן, און נישט פון דעם זומפ פון דעקאדענטע ציווילי- זאַציעס“. אָבער ער באַגנוגט זיך נישט דערמיט, ער פאַרבינדט דערמיט אַן אַטאַקע אויף יידן.

„דער אויסטראַלישער עולם ווייסט נאָך נישט מסתמא אז דער מאָדערניזם איז געווען ארגאניזירט אין פאַריז פון די יידישע קונסט־הענדלער וואָס זייער ערשטע זאָרג איז געווען צו קאָרומפירן די קריטיק, צו שאַפן פּראָפּאגאַנדע (אומענדלעך בע- סער ווי געבעלס'עס, ווייל זי האָט געווירקט) און אונטערצוגראַבן די אָנגענומענע מאַסשטאַבן, כדי עס זאָל זיין אַ סך סחורה מיט וואָס צו האַנדלען. נישט קיין אַנדערער ווי אודע, דער יידישער קונסט- קריטיקטער, האָט זיך שטאַלץ באַרימט אז דריי פערטל פון די קונסט־הענדלער, קריטיקער, און זאַמל- לער זענען יידן. כדי צו מיסטיפיצירן דעם עולם האָט מען באַנוצט אַ זשאַרגאָן וואָס קיין קונסט פון פריער האָט עס נישט באַדאַרפט אויף צו דערווייזן איר עכטקייט“.

עס פאַרשטייט זיך אז לינדסיי האָט געפונען צווישן די קינסטלער פון דער אויסשטעלונג אַן אַ שיעור נעמען פון פרעמד דע וואָס „דאָס איז כאַראַקטעריסטיש גענוג צוליב דעם צושטראַם פון פליטים. דאָס איז אַ דייטשע אינוואַזיע אין דער אויסטראַלי- שער עסטעטיק“, בעת (ווי מיר האָבן שוין פון אים פריער גע- הערט) עכטע קונסט וואַקסט ווי אַ בוים א. א. וו. די אַטאַקע האָט זיך אומדערוואַרטעט פאַרענדיקט מיט אַ ציטאַט פון אַ דייטש- יידישן דיכטער: היינע. „דערלויבט מיר צו ציטירן צום שלום די

אומשטערבלעכע איראָניע פון היינע לגבי די נאַרישקייטן פון
זיין צייט:

אַנדערע צייטן, אַנדערע פּויגל
אַנדערע פּויגל, אַנדערע לידער!
זיי וואָלטן מיר אפשר געפּעלן
ווען איך האָב אַן אַנדער פּאַר אויערן.

אינטערעסאַנט איז געווען דער עפּעקט פון דער דאָזיקער
אַטאַקע. סידנעי פאַרמאָנט נאָר אַ פּאַר טאָג־בלעטער, אָבער בריף
פון די לעזער—מיט פייערדיקע פּראָטעסטן—האָבן זיך געדרוקט
אין זיי איבער נענוג. מען האָט זיך אָנגענומען אי פאַר דעם
כבוד פון דער אויסטראַלישער קונסט אי פאַרן יידישן כבוד.
שוין אויפן צווייטן טאָג האָט זיך מיט כּעס אָפּגערופּן פיטער
בעליג, דער סעקרעטאַר פון דער געזעלשאַפט פאַר מאָדערנער
קונסט: „עס איז נישט קלאָר — האָט ער געשריבן — צי לינדסיי
האָט געוואָלט אַטאַקירן די אויסשטעלונג אָדער פשוט אויסדריקן
זיינע אַנטיסעמיטישע געפּילן. קיין זאַך וועט ער נישט דער־
גרייכן אחוץ דעם באַנייסערטן „הייל!“ פון די באַוווינער פון
אונזערע אינטערנירונג־לאַגערן און אפשר נאָך אַן אויטאָגראַף־
פירט וואַסער־געמעל פון היטלערן... נאָכדעם ווי ער שרייבט צו
צו יידן אַלצדינג וואָס עס איז נאָר שלעכט אין קונסט, וועט עס
זיין אַ קלאַפּ פאַר אים צו דערוויסן זיך אַז די „אומשטערבלעכע“
ווערטער וועלכע ער ציטירט זענען פון דער פּערדער פון אַ דייטש־
יידישן דיכטער“.

לינדסיי האָט זיך נישט באַרואיקט און איז מיט דריי טעג
שפּעטער ווידער אַרויסגעטרעטן מיט אַ בריף אין וועלכן ער האָט
זיך געסטאַרעט אָפּצוגרענעצן זיך פון יידן־פּיינטלעכער פּראָ־
פּאָגאַנדע. ער בלייבט טאַקע דערביי אַז די „מאָדערניסטישע“
קונסט איז אויפגעצויגן געוואָרן דורך יידן, אָבער

„דאָס אריינשלעפּן פון דעם שלעכט־שמעקעדיקן
שהעק־וואָרט אַנטיסעמיטיזם אין אַן עסטעטישן
שטרייט וועט קיינעם נישט אָפּנאַרן. פאַר די גרויסע
יידן ווי שפינגאַזאַ, היינע, ערליך און מאָנאַש קען
איך אויסדריקן נאָר מיין אומבאַשרענקטע באַווונג־

דערונג. דאָס איז די אנגענעמע פליכט פון אַלע
וואָס פּרעטענדירן צו געניסן פון קולטור און
מענטשלעכקייט. די ווערק פון די פּאַרטריבענע:
סטעפּאַן צווייג, ווערפּל, לודוויג און וויקי בוים האָב
איך געלייענט אין זייער אַריגינאַל-שפּראַך. וואָס
נוגע היינע, זענען די ציילן פון זיין „אַטמאַ טראַגל“
מיין אייגענע איבערזעצונג; שלעכט ווי עס זענען
אַלע איבערזעצונגען פון אַט דעם פּולקאַמענעם
דיכטער, אָבער דאָך באַצייכענדיק גענוג.”

אזוי האָט זיך כמעט אידיליש פּאַרענדיקט דער שטורם אין
דער קונסטגאַלעריי. אויסטראַלישע קינסטלער—מיט אַ נאָמען
צי אָן אַ נאָמען—האָבן נישט דערלאָזט אַ בייזוויליקע אַטאַקע פון
אַנטיסעמיטישן כאַראַקטער. און דער העצער אליין האָט פּאַרענ-
דיקט מיט אַ חערקלערונג פון רעספּעקט צו יידישער שאַפּונג
קראַפט. כדי צו פּאַרשטיין דעם באַטייט פון דעם עפּיזאָד, זאָל מען
זיך פּאַרשטעלן ווי וואָלט ער אויסגעגאַסן זיך אין יענעם
לאַנד וווּ מען סטאַרעט זיך מיט אומבאַהאַלפּענער שנאה אויס-
צומעקן אפילו דעם נאָמען פון היינע.

דער היפוד פון אַנטיסעמיטיזם

זאָל אונזער באַטראַכטונג פאַרענדיקט ווערן מיט צוויי נעמען פון אויסטראַליע וואָס געהערן צו צוויי פאַרשיידענע סאַציאַלע שיכטן פון פּאָלק. זייערע געזאַנטע און געשריבענע רייד זענען פאַר מיר די בעסטע שילדערונג פון דער אויסטראַלישער געזינונג. ס'ער דזשאַן פידן איז אַן אַלטער, שטייפער מאַן מיט אַ שטרענגן, מען קען אפילו זאָגן, האַרטן געזיכט. צום ערשטן מאָל האָב איך אים דערזען אין סידנעי, ביי איינעם פון די מאַנטריק-לאַנטשעס וועלכע זענען אָנגעגאַנגען זינט יאָרן אין אויסטראַליע-האַטעל, אונטערן פאַרויז פון ס'ער טאַמאַס בייזווין. ווי נאָר איך האָב זיך באַקענט מיט בייזווין'ען האָט ער מיך גערופן צו אַזאַ לאַנטש וווּ איך וועל קענען אַדרעסירן זיינע פריינט. איך בין גע- ווען פאַרווונדערט צו געפינען תּכּף אַזאַ סימפּאַטישע באַציאונג ביי זיי אַלעמען. אָט יענע שטענדיקע פּראַנע („צי איז אַ יידישער ישובּ בכלל דערלאָזבאַר אין אויסטראַליע?“) איז דאָ גאַרנישט אויפגעשווומען. מען איז קענטיק געווען פאַרכאַפט פון דעם פאַרנעם פון דעם פּלאַן, און מען האָט נאָר געשטעלט פּראַגן וועגן די עקאָנאָמישע און פיזישע מעגלעכקייטן אין קימבערליי. אַנט- קעגן מיר, ביי דער אַנדער רונד פון טיש, איז געזעסן אַ הויכער, שלאַנקער, שטרענגער, שווייגנדיקער הער. ער האָט נישט אַרויס- געזאָגט קיין איין וואָרט. אָבער ביים סוף פון דער מאַלצייט איז ער צוגעגאַנגען צו מיר און מיט אַ שוואַכן, כמעט קרענקלעכען שמויכל אויפן געזיכט האָט ער מיר געדריקט די האַנט און גע- ווונטשן גליק. ווער איז עס געווען?—האָב איך געפרעגט, און מען האָט מיר מיט דרך געזאָגט: ס'ער דזשאַן פידן, הער דעקאַן פון דעם יוריסטישן פּאַקולטעט אין סידנעי אוניווערזיטעט, פּרעזידענט פון געזעצגעבנדיקן ראַט (סענאַט) אין שטאַט.

שפעטער בין איך דערנאנגען וואָס פאַר אַן אָנגעזעענעם פּלאַץ ער פאַרנעמט זינט צענדליקער יאָרן אין לאַנד. זינט 30 יאָרן איז ער דער רעכטס־פּראָפּעסאָר. באַקאַנט נישט נאָר דורך זיין וויסנשאַפּטלעכער און געזעלשאַפּטלעכער אַרבעט נאָר אויך מיט זיין לויטערן כאַראַקטער. איך האָב גענומען קוקן אויף אים אַנדערש, און איך האָב זיך דערמאַנט וועגן די שטרענגע אויגן און דעם נישט־לאַכנדיקן פנים פון אַ סך אונזערע מתנגדישע רבנים. אַז מען האָט שפעטער גענומען זאַמלען אין סידנעיַ התימות אונטער דעם קימבערליי־מאַניפעסט, האָב איך זיך גע־ווענדעט מיט אַ בריף אויך צו אים. נישט דערהאַלטן קיין ענט־פער. האָט מיר בייזוין—זיין גרויסער פריינט—געזאָגט: ער איז אַן אויסקלייבער אין ווערטער, ער האָט עפעס קעגן אונזער טעקסט, רעדט זיך דורך מיט אים... איך האָב טעלעפּאָנירט, און איך בין געקומען אין זיין ברייטן אַרבעטס־צימער פון פּאַקולטעט. איך האָב איצט געזען פאַר זיך אַן אַלטן, פאַרמאַטערטן מענטשן וואָס האָט געטראָגן אויף זיך אַ סך לאַסטן, אָבער איז נישט פאַרהאַרטעוועט געוואָרן. אַ פאַרשטעקטע נומסקייט האָט איצט שוואַך אַרויסגעשיינט פון זיינע געזיכט־צוגן. ער האָט גע־נומען אין האַנט אונזער טעקסט און געזאָגט: „איך קען נישט אונטערשרייבן עס ווייל דער גאַנצער כאַראַקטער פון דעם דאָקט־מענט איז מיר נישט צום האַרצן... איך וואָלט עס געטאָן ווען איר מאַכט עס איבער, אָבער איך גלויב נישט אַז איר קענט עס איצט טאָן“.

איך האָב געקוקט אויף אים מיט אַ געשפּאַנטן אינטערעס. איך האָב דאָך געוויסט אַז ער קען נישט זיין אַן אומפריינט פון דער גאַנצער זאַך. ער האָט מיך באַלד אויפגעקלערט:
 — אַט נעמט, למשל, שוין דעם ערשטן פאַראַגראַף. עס שטייט דאָ אַז מיר, די אונטערצייכנטע, דערקלערן אונזער סימ־פּאַטיע צו אַ פּראַיעקט וועלכער וועט, ערשטנס, העלפן צו דער־לייכטערן די שרעקלעכע נויט אין דער וועלט“... דאָס איז נוט, דערמיט בין איך מסכים. אָבער גלייך נאָך דעם שטייט אזוי: „און, צווייטנס, וועט דער פּראַיעקט זיין פון גרויסן עקאָנאָמישן און פּאָליטישן נוצן פאַר אויסטראַליע“. דאָס געפּעלט מיר נישט

זיין שטים איז געוואָרן שטרענג, געזעצגעבעריש, גאָרנישט פון אַ זקן). דאָס איז אייננטלעך נישט די אויפגאבע פון אַזאַ אויפרוה. מען דאַרף נישט אַפּעלירן צו די אינטערעסן פון אויסטראַליע, דאָס מוז זי אליין וויסן בעסער. אָבער מען דאַרף אַפּעלירן צו איר געוויסן...

און ער האָט—פון אַט דעם שטאַנדפונקט—גענומען ליינען איין זאַץ נאָך דעם אַנדערן. מיט אַ קלאָרן בליק האָט ער זיך אַרויסגעזאָגט קעגן יעדן זאַץ אָדער וואָרט וואָס האָט נאָר „גע-שמעקט“ מיט תכלית, מיט נוצן פאַר זיין לאַנד. „אַט דער גאַנ-צער פאַראַגראַף וואָס הויבט זיך אָן מיט די ווערטער „די טובות פון אַט דעם פּראַיעקט פאַר אויסטראַליע זענען קלאָר“ געפעלט מיר נישט, דאָס לאַנד שטייט פאַר אַ קריזיס אין דער באַפעלקער-רונג צוליב דעם פאַלן פון די געבורטן? — דאָס איז, אַזוי צו זאָגן און זען אַר אַייגענע זאָרג, דאָס דאַרף מען אונז נישט זאָגן פון דרויסן... ווייטער דערמאָנט איר דעם נוצן וואָס די קימבערליי-קאָלאָניע וועט ברענגען פאַר מיליטערישער פאַרטיידי-גונג פון לאַנד, און פאַר דער עקאָנאָמישער צוקונפט אונזערער... דאָס איז, לויט מיין מיינונג, אַ פאַלשער צוגאַנג. אויסטראַליע דאַרף צושטימען צום פּראַיעקט נישט צוליב וועלכן נישט איז נוצן. אפילו אַז זי וואָלט געהאַט דערפון שאָדן, צוגעלייגט געלט, וואָלט זי עס געדאַרפט דורכפירן...”

איך בין געזעסן פאַרווונדערט און באַצויבערט. אויף אַ זאַ-מין אָפּזאָג האָב איך זיך נישט געריכט. אי ער האָט אָפּגעשטופּט אונז ווי אַ פאַטריאַט, אי ער האָט זיך דערנענטערט ווי אַ מענטשן-פריינט. אָבער ער האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט און האָט געפליקט די ווייטערדיקע פאַראַגראַפן אָן רחמנות. „אַט זעט איר די לעצטע ווערטער זענען גוט: „אָבער איבער אַלע פּראָגן פון אייגן אינ-טערעס שטייען די פּאָדערונגען פון פשוטער מענטשלעכקייט. אויב אויסטראַליע פּרעטענדירט צו זיין אַ דעמאָקראַטיש און הומאַן פּאָלק, קען זי נישט פאַרנאַכלעסיקן אירע פליכטן לגבי די קרבנות פון אונטערדריקונג אין אייראָפּע.“... אַ ז ו י האָט געזאָלט זיין דער גאַנצער טעקסט.“ ער האָט זיך אַביסל פאַר-טראַכט און דערנאָך געזאָגט עפעס ווי פאַרשעמט: „אויסטראַליע

דארף עס טאן כדי צו ראטעווען איר נשמה." דער טרוקענער שטאטסמאן האָט פֿלוצים אַנטפלעקט זיין אייגענע נשמה. האָב איך זיך אָפּגערופן: ווי גליקלעך וואָלט איך געווען, סער דזשאָן, ווען אָט טאַקע אין אייער נוסח וואָלט מען געקענט פאַרפאַסן דעם אויפרוף. אָסער פון מיין דערפאַרונג ווייס איך אַז כמעט יעדער פרעגט, ראשית כל, וועגן דעם גו צו פון אונד זער פּראָיעקט פאַרן לאַנד. און מען וויל דוקא האָבן אַלע גאַראַנטי טיעס פאַר דעם נוצן. מיר קענען שוין איצט נישט איבערמאַכן דעם טעקסט (ער האָט צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ). זאָל עס גיין אָן אייער אונטערשריפט. אָבער אייער „אַפּזאָג" איז מיר טויזנט מאָל טייערער ווי אַנדערע לייכט געגעבענע חתימות. ווי שוין וואָלט עס געווען ווען איך קען נאָך פאַרעפנטלעכן די אורזאַכן פון אייער אַפּזאָג...

ער האָט זיך פּריינטלעך צוגעהערט; פון דער שטייפקייט און שטרענגקייט איז שוין לאַנג גאַרנישט געבליבן. און אַז דער טע- לעפּאָן האָט אַ קלונג געגעבן, האָב איך דערזען טיפע אויפּרעגונג אין זיין געלאַסענער נאַטור. „געשטאַרבן אַקאַרשט דר. מ.—א יוגנט־פּריינט מיינער— אין ליפט האָט ער געכאַפט אַ האַרץ־שלאַג, נאָך אַ יונגער מענטש געווען..."

מיר האָבן פאַרענדיקט דעם שמועס. איך בין אוועק גליקלעך מיט דעם באַוווסטוויין אַז איך האָב געזען אַ שיינעם מענטשן אין אויסטראַליע. און ער איז דערביי אַ פּאָליטיקער פון אַ סענאַט, און אַ פּראָפּעסאָר פון רעכט, און אַ דערציער פון יוגנט פאַר דריי- סיק יאָר. וואָס האָט אַנטיסעמיטיזם צו טאָן מיט אים?

:: :: :: ::

וואָס האָט אַנטיסעמיטיזם צו טאָן אויך מיט דעם אויסט- ראַלישן יוגנט אָפּציער. שעפּאַרד וואָס האָט—פון פּאַלעסטינע—צו- געשיקט צום סעקרעטאַר פון סידנעיער פּריילאַנד־גרופּע אַ ווונד דערבאַר־מענטשלעכן בריף. די איינפאַכקייט פון זיין סטיל, די ערלעכקייט פון זיינע געדאַנקען, די טיפע הומאַניטעט פון דעם שרייבער, —אַלץ איז פיין. דער אויטאָר איז נאָך ביז נישט לאַנג געווען דער סעקרעטאַר פון דער יוניאָן פון די ראַדיאָ־אַרבעטער

אין סידנעי. אָט דער עכטער אויסטראַלישער פּאָלקס־מענטש איז מענטשן־פּריינטלעך אין דער אַרבעטער-בלוּזע, און ער איז געדי בליכן אזא אין דער מיליטערישער אונפּאַרם. פּאַרשטייט זיך אז די יידישע דערנרייכונגען אין ארץ ישראל האבן צוגעגעבן א באַזונדערן שוונג צו זיינע איבערצייגונגען. עס איז פאַר מיר און מיינע פּריינט געווען אַ יום־טובּ אז מיר האָבן געלייענט אָט דעם ברייף. און איך וויל פאַרצייכנען אַז בעת איך האָב פּאַרגעלעזן אים צו אייניקע פון אונזערע נישט־יידישע פּריינט דאָ, איז זייער ערשטע באַוועגונג געוועזן צו זאָגן: „מען דאַרף עס אָפּדרוקן אין דער פּרעסע!“ דאָ פּאָלגט דער טעקסט פון דעם ברייף:

„...איך האָב מיט גרויס אינטערעס געלייענט אייער בראַשור „אַ יידישער סעטלמענט אין אויסטראַליע“ וועלכע מען האָט מיר אַריבערגעשיקט אַהער פון סידנעי. זייענדיק איצט—צוזאַמען מיט דער אַרמיי—אין פּאַלעסטינע, האָב איך געהאַט די געלעגנהייט צו זען יידישע מענטשן אַלס קאָלאָניסטן. אַ סך פון אונז וואָס האָבן געקענט יידן נאָר אַלס גרויסע געשעפט־מענטשן אָדער פּראָצענטניקעס, האָט דער באַזוך פון פּאַלעסטינע געעפנט די אויגן.

אין די קאָלאָניעס וועלכע איך האָב באַזוכט, באַזונדערס אין צפון נעבן חיפה און אַקרא, וווּ די אַראַבער און יידן לעבן אין פּרידלעכער צוזאַמענאַרבעט, האָב איך געזען סצענעס וואָס צינדן אָן די פּאַנטאַזיע. דאָ וווּ אַמאָל איז געווען מדבר זענען איצט גרינע פעלדער, בליענדיקע אַראַנזשן־פּלאַנטאַציעס, פּיין געצייכנ־טע און אויפגעהאַלטענע הייזער, גליקלעכע געזונטע קינדער, און מונטערע און לעבנסלוסטיקע עלטערן. עס הערשט אַן אַטמאָספּער פון שווערער אַרבעט, אַ ריין לעבן און צופרידנקייט.

פון דעם וואָס איך האָב געזען דאָ אין לאַנד און וואָס איך האָב דערוויסט זיך וועגן דעם יידישן קאָלאָניסט, פון דעם וואָס איך האָב פּאַרשטאַנען וועגן די שטרעבונגען פון אָט די מענטשן האָב איך באַקומען די איבערצייגונג אַז קאָלאָניעס וועלכע איר האָט אין זינען פאַר אויסטראַליע וועלן ברענגען גרויס נוצן און־זער לאַנד. מען וואָלט געקענט אריינלאָזן זיך אין דעבאַטן וועגן דער עקאָנאָמישער זייט פון דער פּראָגע, אָבער איך גלויב

אז דאָס איז נישט אינגאנצן אַ פראַגע פון עקאָנאָמיק, נאָר אַ פראַבלעם פון מענטשלעכקייט.

מיין ברירה צו אייך איז נישט דיקטירט פון איינזעעניש מיט די פילע פריינט וואָס איך געפונען דאָ אין לאַנד; ער איז דיקטירט פון אַ ווילן צו אונטערשטיצן אַ פראַיעקט וואָס אַנטהאַלט אומשעצבארע גרויסע מעגלעכקייטן פאַר אויסטראַליע. ווינטשענדיק אייך דערפאַלג פון דער אונטערנעמונג, אייער א. א. ו. ש. פ. א. ר. ד.

אַקטאָבער, 1940

:: :: :: ::

דאָס אַלץ פירט מיך צו אַן אויספיר: אַנטיסעמיטיזם אין אויסטראַליע איז קוואַנטיטאַטיוו שוואַך אַנטוויקלט, און אויף וויפיל ער איז שוין פאַראַן, איז ער קוואַליטאַטיוו שוואַך. ער איז הייסט עס, ווייניק פאַרשפּרייט אין דער ברייט פון די פּאָלקס-מאַסן; און ער באַזיצט נישט דעם ליידנשאַפטלעכן פאַרנעם און טיפּע פאַרוואַרצלטקייט ווי אין איראָפּע.

דאָס הייסט נישט אז מען דאַרף אים נישט באַקעמפן אפילו אין זיינע ערשטע אָנפאַנגס-פאַרמען. דער קאַמף מוז אָבער אָנגיין אויפן יסוד פון אַ קלאָרער פאַרשטעלונג פון דער לאַגע, אַן שרעק קענישן און פאַניק, אין ביידע לאַגערן. אויף דער זייט פון דער נישט-יידישער באַפעלקערונג מוז וואָס מער אַנטוויקלט ווערן דאָס וויסן וועגן יידן, זייער היסטאָרישן שיקזאַל און זייערע האָפּ-נונגען אויף להבא. דאָס וויסן און דאָס צוזאַמענלעבן מיט יידן אין אַ רואיקער אַטמאָספּער—אָנגעפאַנגען פון די צאַרטע קינד-דער-יאָרן—איז אפשר דאָס בעסטע מיטל צו פאַרהיטן די קינד-דערשע נשמות פון אַט דעם גיפּט.

עס ווילט זיך מיר דאָ דערמאָנען וועגן אַ מערקווירדיקער דערפאַרונג וועלכע עס האָט געמאַכט אַקאַרשט אין מעקסיקאָ דער יידישער דיכטער מלך ראַוויטש. ער באַריכטעט וועגן אַ גרויסער יידישער שולע וואָס איז געשאַפן געוואָרן פון יידישע עמיגראַנטן אין דער שטאַט מעקסיקאָ. די שולע איז אָנדערקענט פון דער רעגירונג אַלס איינע פון דער אַלגעמיינער שול-ניעץ אין לאַנד.

מען לערנט אין איר אלע לימודים, אָבער איין דריטל פון טאָג
גיבן די קינדער אוועק אויף יידישע קעגנשטאַנדן, אין דער יידי-
שער שפראַך.

„אזוי ווי די שולע איז אַ גוטע און גיט אלגע-
מיינע אויסבילדונג, זענען פאַראַן אין איר צווישן
די 600 יידישע קינדער אויך אַ פּאַר צענדליק ניט-
יידישע. דאָס שענסטע איז וואָס אלע עלטערן פון די
נישטיידישע קינדער באַשטימען דערויף אַז זיי
ערע קינדער זאָלן אויך לערנען די יידישע לימודים.
און אָט איז אַן עפיזאָד וואָס באַלייכט אזוי שוין
די גאַנצע לאַגע.

אין פערטן קלאַס פון אָט דער שולע זענען
פונקט געזעסן צוזאַמען צוויי מיידלעך: בריינדעלע
וויסאצקי (פון ליטע) און בעאַטריס מאַנטעזדע-
אַקאָ, אַ טאָכטער פון אַן אָפיצער פון אַן אלטער
שפּאַניש-מעקסיקאַנישער פּאַמיליע. בריינדעלע
האָט זיך אויף אירע שפּאַנישע העפטן אונטערגע-
שריבן בעאַטריס וויסאצקי, אויף אירע יידישע
העפטן—מיט איר יידישן נאָמען בריינדעלע. האָט
דאָס איר חבר'טע בעאַטריס מאַנטעזדע-אַקאָ גע-
זען און פארגעדענקט. אַז זי האָט באַמערקט אַז
בעאַטריס איז בריינדל אויף יידיש, האָט זיך דאָס
קלוגע מיידעלע פון איצט אַן גערופן ווייטער אויף
שפּאַניש בעאַטריס, און אויף יידיש בריינדעלע.
אויף אירע יידישע העפטן שרייבט זי זיך איצט
אונטער: בריינדעלע מאַנטעזדע-אַקאָ...

דאָס איז אַ קליינער עפיזאָד, אָבער איך האָב
געהאַט טרערן אין די אויגן ווען איך האָב דאָס גע-
זען, און געטראַכט: ווי לייכט פּעלקער וואָלטן גע-
קענט לעבן בשלום אויב מען וואָלט די ליבע איינגע-
פּלאַנצט שוין פון קינדווייז אָן.

אָבער — עס ליגן באַזונדערע פּליכטן, דוכט מיר, אויך אויף
יידן, אויב זיי ווילן מיט דערפּאָלג באַקעמפן די אַנטיסעמיטישע

קרענק. און די דאָזיקע צוויי פליכטן איז זיי לייכטער צו דער-
פילן דערפאר, ווייל דאָס הענגט אָפּ נישט פון דער דרויסנדיקער
וועלט, נאָר פון זייער אייגענער איינשטעלונג און באַשלוס.
ערשטנס, יידישע מענטשן טאָרן נישט זיין אזוי פיינפיליק
און אַראָפּגעפאלן ביי זיך ווען זיי הערן אַ קריטישן וואָרט אָדער
זשעסט בנוגע זיי. נישט יעדע קריטיק פון דרויסן איז שמענדיק
אַנטיסעמיטיש; זי קען אָפטמאָל שטאַמען פון אַ ריינלעכן קוואַל
און זיין אין תוך ריכטיק. עס דערמאָנט זיך מיר אַ כאַראַקטער-
דיסטישער פאַל מיט איינעם פון די יידישע וויסנשאַפטלעכע
שרייבער וואָס האָט געהאַט פאַרעפנטלעכט אַ ניי בוך וועגן
פסיכאָלאָגישע פראַגן אין בערלין. דער קריטישער אַרטיקל אין
דער גרויסער צייטונג „בערלינער טאָגעבלאַט" איז נישט געווען
זייער פריינטלעך פאַרן אויטאָר. דאָס איז געווען פאַר אים גענוג
אויף צו זיין איבערצייגט אַז די צייטונג האָט אָנגעהויבן צו
ווערן „אַנטיסעמיטיש". ווי אזוי?—האָט מען אים געפרעגט—די
צייטונג ווערט דאָך געפירט פון אַ יידישער פירמע און ביי די
נאַציש און זי פאַרשריען ווי אַ „יידן-בלאַט"?... אפּשר מיינט
טאַקע די קריטיק וואָס זי זאָגט, נעמליך, אַז אייער בוך איז נישט
אזוי גוט ווי איר דיינקט?... דער אויטאָר האָט דאָ קענטיק אויס-
געמישט צוויי זאַכן: די ערנסטע קריטישע אָפּשאַצונג פון אַן איינ-
צעלנעם, געשריבענעם פון אַ ייד בוך, און די פיינטלעכע קרי-
טיק פון גאַנצן יידישן פאַלק, וואָס דאָס איז אַנטיסעמיטיזם.
מען קען לייכט פאַרשטיין פאַרוואָס דאָס יידישע פאַלק און
דער יידישער יחיד האָבן אָפּט אזוי שמערצלעך אויפגענומען
קריטיק פון דרויסן. צו אָפּט האָבן די צוקוקער פון דרויסן קריטי-
קירט אַזעלכע צושטאַנדן אין יידישן לעבן אָדער שטריכן אין
יידישן כאַראַקטער וואָס זענען דירעקט געשאַפן געוואָרן פון דער
אַרומיקער וועלט—קעגן יידן. עס איז צו לייכט, למשל, צו פאַר-
דאַמען די גרויסע צאָל הענדלער אָדער פראַפּעסיאָנאַלן צווישן
יידן, פאַרנעסנדיק דערביי ווי סיסטעמאַטיש די נישטידישע
וועלט האָט אין לויף פון דורות אַרויסגעשטופּט יידן פון אַלע נאָר-
מעגלעכע פראַדוקטיווע אַרבעטס-צוווינגן. עס איז לייכט צו קרי-
טיקירן אַ פאַלק פון וואַנדערער וואָס האָבן נישט קיין געזיכערטן

באָדן אונטער זייערע פיס, בעת די קריטיקער אליין זענען זאָט און פעסט באַרפונדעוועט אין זייער ערד. הינטער דער דאָזיקער קריטיק איז געלעגן אַזויפיל אומגערעכטיקייט און צביעות אַז די שמערצלעכע פינפיליקייט פון אַ יידן איז לייכט צו דערקלערן. און דאָך—ווען דער ייד טראַכט נישט וועגן דער פאַרגאַנגענהייט, נאָר וועגן צוקונפטיקן צוזאַמענלעבן מיט די פעלקער פון דער וועלט, טאָר ער נישט יעטוועדע קריטישע באַמערקונגן איבערלעבן אַלס אַנטיסעמיטישן קלאַפּ. עכטע פריינטשאַפט צווישן פעלקער, ווי צווישן מענטשן, באַזירט זיך סוף כל סוף אויף קעגנזייטיקער אַכטונג און קריטיק. דאָס יידישע פּאָלק האָט טאַקע — צוליב זעלבסטשויץ — אויסגעאַרבעט אין זיך אַן אינ־סטויקט פון זעלבסט־גערעכטיקייט, אָבער ווער האָט נאָך אַזויפיל אָנגעווענדעט זעלבסט־קריטיק, שאַרפע אָפּרעכנונג מיט זיך אליין ווי יידן?

די יידישע נביאים זענען געווען די ערשטע וואָס האָבן מיט דער גרעסטער אויפריכטיקייט און אפילו גרויזאַמקייט געדעמפלט די זינד און די פעלערן פון זייער פּאָלק. זיי האָבן נישט געמאַכט קיין שום אונטערשייד צווישן די העכסטע און נידעריק־סטע פון פּאָלק; אונטער דעם פייערדיקן שטורם פון זייער מוסר זענען געשטאַנען די מלכים און די פּאָלקס־מאַסן באַגלייך. אַ פּאָדיום פון שטרענגער זעלבסט־קריטיק האָט זיך שפעטער געצויגן דורך דער גאַנצער יידישער געשיכטע. און די יידישע מאָדערנע, נישט ראַבאַנישע ליטעראַטור, אין העברעאיש און יידיש, האָט אויך נישט געשאַנעוועט די שוואַכקייטן און נאַרעשקייטן פון אייגענעם פּאָלק, הגם זי האָט כּסדר אָנגעוויזן אויף די אור־זאַכן וואָס פירן דערצו. מענדעלע מוכר ספרים, דער פּיאַנער פון דער קינסטלערישער ליטעראַטור אין יידיש, האָט מיט בייסנדר־קער סאַטירע אַנטפלעקט די אומגעלומפערטע נאַטור פון יידישן לעבן אין געטאָ. שלום עליכם האָט גוטמוטיק און טיפּזיניק אויס־געלאַכט די פּראָווינציעלקייט און אומנאַרמאַלקייט פון יידישן מאַסן־לעבן. אַזוי איז געווען אויך די העברעאישע שרייבער־פּלעיאַדע פון דער השכלה־צייט וועלכע האָט זיך געסטאַרעט אין אַנהויב 19טן יאָרהונדערט צו דערנענטערן די רעליגיעזע יידיש־

קייט צו די וועלטלעכע פארמען פון אייראפעאישער קולטור. און אזוי, מיט דעם דונער פון די אמאליקע נביאים, האָט געשטראָפּט און בלוטיק פארלאַכט און גערופן צום איבעראַנדערשן זיך דער מאָדערנסטער העברעאישער דיכטער ביאָליק. יודישע שריי- בער האָבן געווייטקט מיט ליבע פאַר זייער פאַלק, אָבער זיי האָבן אים נישט גע'חנפ'עט.

איך קען נאָך איין פאַלק אין דער מאָדערנער געשיכטע וואָס זיינע בעסטע פארטרעטער האָבן זיך כמעט שטענדיק באַדינט מיט דעם שאַרפּן געווער פון זעלבסטקריטיק. דאָס איז דאָס רוסישע וואָס האָט איינגטלעך ערשט אין 19טן יאָרהונדערט זיך גייסטיק אַנטפּלעקט אין פּוילן שווינג. אָבער זיי נע דיכטער, דענקער און קינסטלער האָבן נישט נאָר ראַמאַנטיש באַזונגען זייער פאַלק, זייער מעכטיקן שטאַט, זיין גיגאַנטישע אויסגעשפּרייטקייט, זיין פאַרגאַנגענהייט און זיין כאַראַקטער. די גרעסטע פון זיי האָבן מיט אומגעהויערן, נביאי'שן מוט אויפֿ- געדעקט די שוואַכקייטן און שלעכטסקייטן פון זייער ער לאַנד, פאַלק, מלוכה, קולטור. פּושיקין, טאַלסטאָי, דאַסטאָיעווסקי, מאַקסימ גאָרקי, וולאַדימיר סאָלאָ- וויאָוו, אַלעקסאַנדער בלאַק און אומצאָליקע אַנדערע האָבן עס געטאָן מיט דער שאַרפּסטער ערנסטקייט. נאָגאַל, סאַלטיקאָוו-שמשערדין אָדער טשעכאָוו און אַנדערע האָבן געלאַכט פון די פאַלקס-פעלערן און אָפּגעדעקט פאַר אַלעמען זיין נאַקעטקייט, הגם זיי האָבן „געלאַכט דורך טרערן“.

און נישט נאָר האָבן זיי קריטיקירט די איינצל- פעלערן פון פאַלק אָדער די פאַרבּרעכן פון זיין גע- שיכטע. זיי האָבן אין טיפּסטער ערלעכקייט גע- שטעלט פאַר זיך די שיקזאַל-פּראַנע: וואָס איז דער לעבנס-זין פון „רוסלאַנד“ אַלס איינצל-שטאַט און פאַלק. די עקזיסטענץ פון רוסלאַנד, אַלס אַ גראַנדיעזער עקאָנאָמיש-פּאָליטישער קבוץ, איז פאַר

זיי אלעמען נישט געווען באגרינדעט אין דער עקזיס-
טענץ גופא. זי האָט זיך געדארפט רעכטפארטיקן,
אזוי צו זאָגן, פאַר דעם ריכטער־שטול פון העכערע
וועלט־היסטאָרישע אָדער רעליגיעזע אידעאלן. פּוּש־
קין, נאַנאַל, דאָסטיאָעווסקי און אַלעקסאַנדער בלאָק
(שוין בעת דער רעוואָלוציע 1917)—זיי אלע זענען
מיט ליידנשאַפטלעכער קנאות צוגעשטאַנען און
האַבן געפּאַרשט זייער געליבט רוסלאַנד (און זייער
אייגן געוויסן): צו וואָס לעבסטו, מיין לאַנד, און
שפּרייטסט זיך אויס אויף אַ זעקסטל פון דער וועלט־
פלאַך? וואָס האָסטו אריינגעבראַכט, אין נייטיקן
און מאַראַלישן זינען, אין דער שאַצקאַמער פון דער
מענטשהייט? און וואָס גייסטו אריינברענגען אין
דער צוקונפט? וואָרף נישט אַרויף די גאַנצע אחריות
אויפן צאַרזיס אָדער קאַפיטאַליזם אָדער דער פּראָ-
וואָסלאָוונער קירך! דו, פּאַלק, וואָס ליידסט אומגע-
ווערן און שוידערהאַפט, וועסט אַמאָל באַפרייט
ווערן. אָבער ווי אזוי וועסטו דעמאָלט גאַנצן דיין
געוונענע פרייהייט? ווי אזוי וועסטו העלפן באַ-
פרייען די וועלט פון דער אומגערעכטיקייט וואָס
פייניקט איר? ווייל דו, רוסיש פּאַלק, ביזט פאַר-
אַנטוואָרטליך נישט נאָר פאַר זיך, נאָר פאַר אלעמען.
אין דיין נאַציאָנאַלן צער און שאַנד דאַרפסטו זיך
דערהויבן צו די באַרג־הויכן פון אינטערנאַציאָנאַלער
מענטשן־פריינטשאַפט... — אזוי איז אויסגעוואקסן
אין רוסישן באַווסטזיין ביי־דעם: אי טיפסטע
זעלבסט־קריטיק, אי אַ שטרעבונג, צו וועלט־פאַרבע-
סערונג (מעסיאַניזם!). דאָס רוסישע פּאַלק איז גע-
וואָרן אַ קולטור־פּילאָזאָפּיש פּאַלק, ד.ה. עס האָט גע-
שטעלט פאַר זיך די פּראָגע וועגן דעם זינען פון
דער אייגענער עקזיסטענץ. אַזעלכע פעלקער זענען
מסתמא די וויכטיקסטע אָדער, בעסער געזאָגט, די
גויטיקסטע אין דער מענטשהייט.

עס איז קיין נפקה מינה נישט צי מען שטעלט זיך אזעלכע פראגן אין אן עפאכע פון גלענצענדיקן אויפשטייג פון אייגן פאָלק אָדער אין אַ פּעריאָד פון אומגליק און געפאָלנקייט. וויכטיק איז אַז אַ פּאָלק שטעלט זיך אָפּ אויפן וועג פון זיין היסטאָ-ריש-לייפנדיקער אַנטוויקלונג און גיט אַ טראַכט וועגן זיין לעבן פאַר זיך און זיינע פליכטן לגבי אַנ-דערע: אַ טראַכט אין פּילאָזאָפיע, ליטעראַטור, קונסט, וויסנשאַפט, רעליגיעזן דענקען. פאַרשידענע פעלקער אין דער געשיכטע האָבן אין פאַרשידענע צייטן דורכגעלעבט אַזאַ חשבון הנפש; דערנאָך פלעגן זיי אָבער אַרײַנפאַלן אין דער דינאַמישער אַקטיווקייט פון זייערע טעכניש-עקאָנאָמיש-פּאָלי-טישע דערפּאָלגן. די דינאַמיק פלעגט צו אָפט פאַרדעקן די פאַרשלאָפּנקייט פון זייער זיילישן לעבן און פירן צו דער פאַרפלאַכקייט פון דער געשיכטע (דייטשלאַנד!). אָנשטאַט דריי דימענזיעס פלעגט זי ווערן אַ צוויי-דימענזיאָנאַלע: מער נישט אין לענג און ברייט. די ניי-אויפגעקומענע „הויך“ פון די לופט-שיפן קען נישט פאַרבייטן די טיפּקייט פון נשמה-לעבן.

עס איז מיט זיכערקייט אָנצונעמען אַז די מלחמה וועט ווידער אויפדעקן די פאַרשאַטענע קוואַלן פון קולטור-פּילאָזאָפּישן דענקען און פּילן. און אַלע פעלקער—סיי די נעווינער סיי די פאַרלירער אויפן שלאַכט-פּעלד—וועלן זיך ווידער שטעלן די שיקזאַל-פּראַגע: צו וואָס איז מיין שטאַט, מיין לאַנד, מיין פּאָלק אויף דער וועלט?—פונקט אַזוי ווי נאָר יענער איינצעל-מענטש איז ווערט אָט דעם נאָמען וועלכער שטעלט פאַר זיך פון צייט צו צייט די זעלביקע פּראַגע: וואָס איז דער זינען פון מיין לעבן? נישטאָ קיין מענטש, אויב ער איז נישט אַ קולטור-פּילאָזאָפּישער מענטש.

אויב דאָס ייִדישע פּאָלק האָט זיך טאַקע אויסגעצייכנט מיט
 מיטיקער זעלבסט־קריטיק, טאָר עס בשום אופן נישט מורא
 האָבן פאַר קריטיק ווען עס קומט פון דרויסן. עס טאָר נישט יעדן
 אַקט פון קריטיק אין פאַראויס פאַרדאַמען אַלס אַנטיסעמיטיזם,
 און אַזוי אַרום באַפרייען זיך פון ענטפערן. עס איז לעכערלעך
 און פאַר אַן אַלט פּאָלק אומווירדיק אָנצווענדן די פּאַרמעל:
 "RIGHT OR WRONG, MY COUNTRY!" א פּאָלק מיט
 אַזאַ גרויסער היסטאָרישער דערפאַרונג ווי דאָס ייִדישע מוז נאָר
 שמיכלען, ווען מען רעדט זיך איין, אַז "מיין לאַנד" שטייט הער
 בער אָדער דרויסן פון אַלע מאָראַלישע פּרינציפּן. אין לויף פון
 דער געשיכטע זענען פאַר זיינע אויגן אונטערגעגאַנגען גרויסע
 און מעכטיקע מלוכות וואָס האָבן פאַרליקנט פאַר זיך מאָראַלי־
 שע אַחריות. זיי זענען אונטערגעגאַנגען, נישט די פּרינציפּן
 פון דער אייביקער גערעכטיקייט. און דערפאַר אפילו אַן אונטער־
 דריקט און באַליידיקט פּאָלק ווי דאָס ייִדישע קען זיך נישט
 שטעלן מחוץ פון מאָראַלישער קריטיק, ווען זי ווערט אַרויסגע־
 בראַכט מיט אַן ערלעכער כּונה. דאָס גילט פאַר דעם ייִדישן קאָל־
 לעקטיוו פונקט אַזוי ווי פאַר דעם ייִדישן יחיד. זיי זאָלן אָבער,
 פאַרשטייט זיך, גרונטיק באַקעמפן די עכטע אַנטיסעמי־
 טישע געפאַר.

:: :: :: ::

די ערשטע פליכט פון ייִדישן מענטשן איז נישט מורא צו
 האָבן פאַרן אַנטיסעמיטיזם; די צווייטע איז—נישט צו זוכן
 פּי־ל־אָ־ס־ע־מ־י־ז־ם, ספּעציעלע פּריינטשאַפט און סימ־
 פּאַטיע צו זיך. די מייסטנס אומבאוואוסטע זוכעניש פון יידן־
 פּריינטלעכער באַצויאונג מצד דעם דרויסן־שטייענדיקן טראַגט
 אַרדיין אַ נערוועזן אומנאַטירלעכן כאַראַקטער אין די באַצויאונגען
 פון ייד און נישט־ייד. די ייִדישע עקזיסטענץ (פון אינדיווידיאַם
 צו פון קאָלעקטיוו) פאַרוואַנדלט זיך דערמיט אין עפעס אַ צור־
 טשעפעניש צו דעם דרויסנדיקן, פּולבליטיקן, קיין רעכטפאַרטיגונג
 נישט זוכנדיקן אַלגעמיינעם לעבן. אין דער אמתן איז ייִדישע
 עקזיסטענץ באַרעכטיקט אין זיך אַליין, ווי יעטוועדעם לעבעדיק

וועזן. דער יידישער רענקער חיים זשיטלאווסקי האָט עס אַמאָל
אַזוי פּאַרמולירט: מיר זענען געוויינט צו קוקן אויף זיך ווי אויף
5 אָדער 10 אָדער 15 פּראָצענט פּון אַן אַנדער פּאַלק; מיר מוזן
ווערן 100 פּראָצענט פּון אונז אליין.

איך פּערזענלעך האָב נישט ליב פּילאָ-סעמיטישע רייד, פּונקט
אַזוי אפּשר ווי אַנטיסעמיטישע שטיק. אַ קריסטלעכער מענטש
וואָס ווייזט אַרום אַ באַזונדער אַרט אויפּמערקזאַמקייט צו יידן
איז אַפּטמאָל נישט זיכער אליין מיט זיינע געפילן. אפּשר מוז
ער דערביי אונטערדריקן גראַד פּיינטלעכע עמאַציעס וואָס שטעקן
אין אים ווי אַלט-אינגעוואָרצלטע אינסטינקטן. דער וויכטיקסטער
פּאַל איז טאַקסאָי וועלכער האָט מיט אומגעוויינטלעכער קראַפט
אַנטפלעקט זיינע טיפּסטע נשמה-סודות. ער האָט געהאַט אַ ריי
יידן אַלס נאָענטסטע פּרױנט; ער האָט פּאַרטיידיקט די רעכט פּון
אין צאַרישן רוסלאַנד געפּייניקטע יידן. דאָך האָט ער איינמאָל
געשריבן אַז ער מוז אונטערדריקן אין זיך אַנטיסעמיטישע געפילן
וואָס שטעקן אין זיין בלוט צוליב זיין דערציאונג און סביבה...

געוויס, נישט אַלע מאָל איז די באַזונדערע ליבע צום יידישן
פּאַלק מאַטיווירט דורך אַזעלכע ווייניק סימפּאַטישע געפילן. מיר
האַבן געקענט אין רוסלאַנד ביישפּילן פּון אידעאָליסטיש-ברענענע-
דיקער יידן-פּרױנטשאַפט. דער רוסישער פּילאָזאָף וואָלאָדימיר סאַ-
לאַוויאָוו האָט אויף זיין טױטן-בעט נאָך געדאַוונט פּאַרן ווײַל פּון
יידישן פּאַלק. ער האָט זיך—אַלס קריסט—געפּילט שולדיק לַגְבִּי
יידן פאַר אַלע פּאַדברעכן פּון צאַריזם און דער וועלט-געשיכטע.
מאַקסימ גאָרקי, פּונקט אַזוי ווי אַלע אַנדערע בעסטע רוסישע
שרייבער, האָבן שטענדיק מיט אַ באַזונדערער וואַרעמקייט געשיצט
יידן, ווײַל זיי האָבן זיך געשעמט פּר די יסורים וואָס זייער לאַנד
האַט אָנגעטאַן דאָס יידישע פּאַלק. צווישן די רוסישע סאַציאַל-
ליסטן האָט געהערשט אַ באַזונדערע, מען קען זאָגן, צאַרטע באַ-
ציאונג צו יידן, ווײַל זיי האָבן מאַראַליש געליטן פּון די צאַרישע
פּאַדברעכן לַגְבִּי די יידישע מאַסן. איך דערמאָן זיך ווי מאַריי-
ספּירידאַנוואַ, איינע פּון די שענסטע רעוואָלוציאָנערע געשטאַלטן
און אַ מאַרטירערין איר גאַנץ לעבן, האָט איינמאָל דערקלערט:

וואָס נאָר די יידן פאַרלאַנגען פון אונז מוז מען טאָן, מיר זענען
שולדיק לגבי זיי . . .

אָבער—מיר דוכט אז נאָר מענטשן פון אַ הויכן מאָראַלישן
סטאַנדאַרד ווי סאַלאָוויאַוו, גאַרקי, ספּירידאַנאַוואַ ווייזן אַרויס
אַזאַ פּראָסעמיטישע שטעלונג. איך האָב אַזעלכע פּינע מענטשן
געשטאַלטן געפונען נישט ווייניק אין אויסטראַליע, און דאָס איז
די סבה פאַרוואָס איך באַטראַכט מיין לעבן אין דעם לאַנד
פאַר אַ דערהויבנדיקן פּעריאָד אין מיין לעבן. צי זאָל איך דאָ
איצט אויסרעכענען זייערע נעמען? גענוג צו זאָגן אז איך האָב
געפּילט אין זיי אַן עכטן קוואַל פון מענטשן-און יידן-פּריוויט
שאַפט, וועלכע מאַכט גליקלעך דאָס צוזאַמענזיין מיט זיי. זייער
פּראָסעמיטיזם איז נישט פּינלעך אָדער באַאומרויאַגענדיק.

אַנדערש איז עס מיט דעם מאָראַליש דורכשניטלעכן נישט-
יידן. בעת ער רעדט מיט אַ יידן אָדער וועגן יידן, איז ער עפעס
ווי נישט זיכער, נישט געזעצט. זאָל איך זאָגן אז אָפטמאָלס לויפט
דורך ווי עפעס אַ נערוועזער צוקן איבער זיין געזיכט, ווי עפעס
אַן אומרואיק געוויסן וואָלט אים געצופּט. זיין אַנטקעגנקומען
דעם יידן, זיין אויפּמערקזאַמקייט ווערט אַביסל שווער אויפּצו-
נעמען. עס איז דערפאַר אַ סך בעסער ווען די באַציאונג פון
נישט-יידן צום יידן איז נישט קיין פּילאָסעמיטישע, נאָר אַ נייט-
ראַלע, אַ מענטשן-נייטראַלע: ווי גלייכע צו גלייכע. דאָס נישט-
זיין פון אַנטיסעמיטיזם, דאָס פּשוט'ע אומגעפאַרבטע באַציען זיך
איז דערפּרישענדיק און מאָראַליש געזונט.

און ווידעראַמאָל בין איך דאַנקבאַר אויסטראַליע פאַרוואָס
זי האָט מיר געגעבן אַט די דערפאַרונג: הונדערטער קריסטלעכע
מענטשן, מענער און פּרויען, אין אַלע שטאַטן און אַלע קלאַסן,
האַבן זיך באַצויגן צו מיין מיסיע מיט דער איינפאַכקייט פון
מענטשלעכן נייטראַליזם. זייער געזיכט פלעגט נישט אָננעמען,
אומבאַוויסט צי באַוויסט, אַן אויסדרוק פון אָנגעצויגנקייט. דאָס
וואָרט „ייד“ האָט נישט אַרויסגערופן ביי זיי אַ באַזונדערער
וועזע צוקונג, די אויגן האָבן נישט געלויכטן מיט אַ באַזונדערער
פּראָידירישער פאַרב. און איך האָב דאָך גערעדט צו זיי וועגן אַן
אויסגעשפּראַכן יידישן פּלאַן, וואָס דאַרף פאַרווירקלעכט ווערן אין

זייער מיט. זיי האָבן זיך אָפגערוּפן פשוט און נאַטירלעך אזוי ווי ווען עס וואָלט זיך געהאַנדלט וועגן אַן אַנדער ראַסע אָדער פּאַלס. צי זיי האָבן אונזער פּראַיעקט אָנגענומען פאַר גוט, צי זיי האָבן אויסגעדריקט פאַרשיידענע ספּקות, צי זיי האָבן אפילו אָפגעלענט דעם פּראַיעקט—הונדערטער פון אויסטראַליער האָבן עס אַרויסגעזאָגט אָן אַ ספּעציפישער יידישער באַטאָנונג. מענטש-לעך-נייטראַל, ד.ה. מענטשן-פּריינטלעך ווי מיר געפינען עס זעלטן איצט אין אייראָפּע. דער גרויסער פּאַקט איז דערביי וואָס די מערהייט פון זיי האָט אויך אַ נ ג ע נ ו מ ע נ אונזער פּראַיעקט.

אמת, עס זענען געווען אייניקע געבילדעטע אויסטראַליער וועלכע האָבן מיך געוואָרנט קעגן אַט דער מאַסע פון זייערע מיטבירגער. אין קאַנבעראַ האָב איך געהאַט אַ געשפּרעך מיט מר. פענטאָן ברייאַן, אַ באַקאַנטן היגן זשורנאַליסט און סקעפּ-טיקער. ער האָט מיך געוואָרנט קעגן דער אויסטראַ-לישער פּריינטלעכקייט: סיי בנוגע יידן סיי בכלל. עס איז נישט מער ווי לייכטזיניקע, נישט-טיפּניי-ענדיקע, פּלאַכע באַציאונגען וועלכע פאַרפליכטן דעם אויסטראַליער צו גאַרנישט... די העפּלעכקייט וועלכע זיי האָבן אַרויסגעוויזן צו מיר איז אַ פּאַל-שע; מען וויל זיין העפּלעך צו אַן אויסלענדער, באַ זונדערס ווען ער בעט ביי זיי קיין זאַך נישט... פאַרוואָס זאָל ער נישט זיין העפּלעך?—האָב איך געפרעגט באַלד מר. פענטאָן: אָבער ווי דער קלערט איר אַז הונדערטער אויסטראַליער פון אַלע שיכטן האָבן אַרויסגעוויזן צו מיר אַזא פּריינטלעך כע באַציאונג? זאָל דאָס זיין אַ מין „קאָנספּיראַציע“ צווישן זיי אַלעמען אויף אַפּצונאַרן מיך? צי גלויבט איר אַז איך וואָלט נישט באַמערקט צווישן הונדער-טער די פּאַלשקייט פון עמיצן, די פאַרשטעלטע יידן אָדער מענטשן-פּיינטשאַפט? און ווידעראַמאָל, אויב הונדערטער מענטשן אין אַלע עקן פון לאַנד ווויזן אַרויס אַ פּריינטלעכע העפּלעכקייט, צי גלויבט איר

נישט אז דאָס כאַראַקטעריזירט אַ פּאָלק צום גוטן? ...
 מר. פענטאָן האָט שוואַך געשמייכלט ווי אַ מענטש
 וואָס ווייסט בעסער. ער האָט נישט דערשיטערט
 מיין מיינונג וועגן דער נאַטור פון דורכשניטלעכן
 אויסטראַליער.

ווי געזאָגט, דער ייד זאָל זיך נישט יאָגן נאָך דער אַנדער-
 קענונג אָדער לאַסקע פון די אַנדערע: ער זאָל לעבן נאַטירלעך
 ווי ער איז, אין פולן הסכם מיט זיך אַליין. די אמת'ע באַקעמ-
 פונג פון אַנטיסעמיטיזם באַשטייט אין אויסבילדונג און פאַר-
 פולקאָמונג פון אן עכטן סעמיטישן, יידישן לעבן. אַ פּאָלק ווירקט
 אויף דער אויסזוועלט און נעמט אויף אירע ווירקונגען, ראשית
 כּל, דורך זיין אייגענעם, שעפּערישן אינערלעכן לעבן. זאָלן יידי-
 שע מענטשן פירן אַ ווירדיקן אָפענעם, עכט-מענטשלעכן לעבן;
 זאָלן זיי זיך נישט באַהאַלטן מיט זייער יידישקייט פון די דרויסנ-
 דיקע געפאַרן; זאָלן זיי אַרבעטן פאַר דעם וווּיל פון דער מענטש-
 הייט און זייער לאַנד מיט דעם פולן אויסדרוק פון זייער יידישער
 נשמה און קולטור, — דאָס איז דער בעסטער ענטפּער צום אַנטי-
 סעמיטיזם. דער ייד וואָס באַהאַלט זיך אַלס אַזעלכער, מעג זיין
 אונטער די שענסטע מענטשהייטס-מאַסקען, טוט אַ שאַדן זיך
 און זיין פּאָלק. מען דאַרף נישט ארויסגיין פון גדר פון אייגענעם
 פּאָלק כדי צו שטיין אין גדר פון דער מענטשהייט.

דאָס איז דער איינציקער אויסטייטש פון באַרימטן זאַץ וועגן
 יידן אַלס „אתה בחרתנו" — פּאָלק. מען האָט געזען אין אַט דעם
 געדאַנק די אַמביציע פון יידן צו שטעלן זיך העכער איבער אַלע
 אַנדערע פעלקער. דאָס איז אַ פּאַלשע פּאַרשמעלונג, און כדי צו
 פאַרשטיין עס תּכּף איז גענוג צו פאַרגלייבן אַט די פּאַרמעל מיט
 דער נאַצי-דייטשער: „דייטשלאַנד איבער אַלץ". דער אונטערשייד
 צווישן די ביידע ליגט אין די צוויי ווערטער: פּ ר י ו ו י ל ע
 ג י ע ס אָדער פּ ל י כּ ט ן. די דייטשע פּאַרמעל איז אַנגעפילט
 מיט לוסט נאָך הערשאַפט, נאָך מאַטעריעלן און פיזישן וווּילטאָג,
 נאָך פאַראַכטונג פון מענטשלעכער ווערדע. זי איז די מאַטעמאַ-
 טישע פּאַרמעל פון דעם נישט געבונדענעם נאַטור-אינסטינקט,
 פון מאַרד און טויט. די יידישע פּאַרמעל וויל קריסטאָליזירן די

פליכטן פון יידן צו גאָט און צו מענטשן; זי זוכט אַ מאָראַלישע באַגרינדונג (אָדער רעכטפאַרטיגונג) פאַר דעם מאַטעריעל־עֶרֶרדישן לעבן; זי פאַדערט פון דעם יידן מער ווי פון אַנדערע. עס איז די מאַטעמאַטישע פאַרמעל פון מאָראַליש געבונדענעם אינסטינקט, פון לעבן און פריינטשאַפט. „איך וויל באַהערשן די וועלט, ווייל איך בין אַ דייטש“—זאָגט איינער. „איך וויל דינען דער וועלט, ווייל איך בין אַ ייד“—זאָגט דער אַנדערער. עס איז פאַרשטענד־לעך פאַרוואָס אַ טויט־קאַמף האָט אויסגעבראַכן צווישן זיי ביידע.

:: :: :: ::

דער יידן־האַס מוז, פאַרשטייט זיך, באַקעמפט ווערן. דאָס איינגטלעכע פעלד פון דער באַקעמפונג איז דאָס סאַציאַלע. עס איז אַ סאַציאַלע קרענק, און דערפאַר וועט זי פאַרשווינדן מער און מער מיט דער סאַציאַלער ענדערונג פון דער וועלט. וואָס מער די לייַדנדיקע און עקספּלאַטירטע מענטשן־שיכטן וועלן זען דעם אויפקום פון אַן ערלעכער און ליכטיקער געזעלשאַפט, אַלץ ווייניקער וועלן זיי זוכן זייער שונא אין דעם שוואַכן יידישן קאָנקורענט. עס וועט אַ סך לייכטער זיין צו באַקעמפן די אַטאָר וויסטישע מענטשן־פיינטלעכע אינסטינקטן אין די מאַסן, ווען זייער שטענדיקע זאָרג פאַר חיונה און פאַר דער צוקונפט וועט פאַרשווינדן. אָבער—דער קאַמף מיטן יידנהאַס זאָל נישט איר בערגעלאָזן ווערן נאָר צו די גרויסע ליבעראַלע און סאַציאַלע באַוועגונגען פון אונזער צייט. אויף וויפיל דאָס גיפט באַר וויזט זיך אין די טעגלעכע, פּריוואַטע מענטשן־באַציאונגען קענען ביידע צדדים, דער נישט־ייד און דער ייד, אויפטאָן אַ סך. פאַר־שטענדעניש און וויסן וועגן יידן מוזן מער און מער אַרייַנדריינגען צווישן די נישט־יידישע מענטשן. רואיק באַטראַכטן אַנטיסע־מיטישע אַקטן און אויפקלערן זיי אָן נערוועזער אויפּרעגונג.— מוזן זיך מער אויסלערנען יידישע מענטשן. דאָס וויכטיקסטע איז אָבער פאַר זיי: ווייניקער צו בליקן אַרום זיך און מער קאָנצענטרירן זיך אויף דעם אויפבויע פון אַן עכטן, שעפּערישן און ווירדיקן יידישן לעבן. ווען אָבער נויטיק, זאָל זיין אָן שום פּשרות און אָן שום מורא — ק א מ פ .

סידנעיער ארבעטער אויף א שטורם פארזאמלונג

איך האָב דורכגעלייענט אין די בלעטער אז די גאנצע אר-
בעטער-באוועגונג פון סידנעי רופט א גרויסע פראָטעסט-פאר-
זאמלונג אין דער שטאָט-האלע: דעם 18טן דעצעמבער 1940.
דאָס מערקווירדיקע דערביי איז געווען נישט דער פראָטעסט קעגן
דעם אקארשט אָנגענומענעם בודזשעט וועלכער לייגט אַרויף
אומדערוואַרטעטע לאַסטן אויפן פּאָלק, נאָר דער פּאָסט וואָס אַלע
דריי לייבאַר-פּאַרטייען פון ניו-סאָט-וויילס וועלן זיין פאַר-
טראָטן אויף דערזעלביקער טריבונע. איז עס אַ צייכן פון אַ נייער
ווענדונג?—האָב איך זיך געפרעגט נאָכדעם ווי איך האָב זיך
אָנגעלייענט אַ גאַנצן יאָר מיט זייערע ביטערע סכסוכים.

דער מיטינג איז גערופן געוואָרן פון לייבאַר-קאָנסיל, דעם
אומפּאַרטייאישן פּאַרטייער פון דער גאַנצער אַרבעטערשפּט,
און ער האָט עס איינגעלאָרן די פּאָליטיקער. דער אינדוסטריעלער
פּליגל פון דער באַוועגונג קאָמאַנדירט, אזוי צו זאָגן, דעם פּאַר-
ליטישן. אחוץ דער אָפיציעלער פּאַרטיי (וואָס איז אין פּעדעראַלן
פּאַרלאַמענט פּאַרטראָטן דורך דעם פירער קערטן), זענען פּאַראַן
דער פון דרויסן שטייענדיקער רעכטער צו אָנגעפירט פון מר.
לענג, און דער לינקער צו („סטייט לייבאַר-פּאַרטיי“) וואָס איז
פּייער און פּלאַס קעגן קערטן'ען.

עס האָט זיך מיר שוין לאַנג געוואַלט זען, מאַקע זען מר.
לענג, אַ פיגור פון אַן אַרבעטער-פירער וואָס קריסטאָליזירט אַרום
זיך אַ סך פּיינטשאַפט. אָבער אויך נישט ווייניקער איבערגעגעבני-
קייט און ליבע. דאָס איז קיינמאָל קיין ביזו נישט, נאָר אַ באַווייז
פון אַן אייגנאַרטיקער פּערזענלעכקייט. פון וואַנעט נעמט זיך

אָט די באַווונדערונג? פון זיינע אַרטיקלען וואָס איך האָב גע-
לייענט בין איך נישט געוואָרן באַנייטערט; גוטע, קלאַרע, ענער-
נישע אַרטיקלען ווי באַפעלן פון אַ פּאָלקליבנדיקן דיקטאַטאָר.
קיין רעוואָלוציאָנערער הויך שפּירט זיך נישט אַרום זיי. איז פאַר-
וואָס דאָך? אַמאָל אז ער האָט דאָ דורכגעפירט שאַרפע פּינאַנציעלע
מאַסנאַמען, איז ער געווען דער שרעק פון בירגערטום. די פּריינט
האַבן אים באַצירט מיט דעם דעמאָלט העכסטן טיטל: „אויסט-
ראַלישער לענין“. פונדעסטוועגן... מען מוז אים גיין זען, אָנטאָפּן
מיט די אויגן. אינה דומה שמיעה לראיה—זאָגט דער תלמוד.
נישטאָ קיין בעסערער עדות ווי דאָס אויג.

איך האָב דערוואַרט ביי דעם מיטינג אַ מאַניפעסטאַציע פון
סאָלידאַריטעט, און געפונען דעם היפּוך.

עס איז געווען אַ הייסע, פייכטע נאַכט; עס האָט
געפעלט אָטעם ביי מענטשן. אז איך בין אריינגעקומען
אַרום זיבן אַזויגער איז שוין אַ האַלבער זאַל געווען פול, אין די
ברייטע איינגאַנגקאָרידאָרן האָבן יונגע אַרבעטער-מיידלעך פאַר-
קויפט דעם אָרנאַן פון דער לינקער גרופע, דעם „פּראָגרעס“,
אַקאַרשט פון דער נאָרד אַרויס. עס האָט מיך אַ בייסל דער-
מאַנט די גרויסע אַרבעטער-אַסיפות פון רוסלאַנד און דייטשלאַנד.
אינטערעסאַנט צו זען דעם סאָלידן, רעספּעקטאַבלען TOWN
HALL אין אזאַ נייעם מענטשן-לבוש. איך בין דאָ געווען אַ פאַר
מאָל ביי פייערלעכע קאָנצערטן, פון מענוכין און שנייפּאַנט, ווען
דער זאַל האָט געשטראַלט מיט פיינע דאַמען-טואַלעטן און שטרענג-
גע מענערשע אַנציון. עס האָט דעמאָלט געהערשט אַ שטילקייט
פון קונסט, פון מוזיקאַלישער מלוכה, פון גוטע רואיקע מאַגיןן.
עס איז געווען נישט פּאָלק, נאָר אוידיטאָריע. עס וואָלט געווען
לעכערלעך ווען איינער פון די הערן נעמט פּלוצים אַראָפּ זיין
פּראַק אָדער נאָר דעם שניי-ווייסן קראַגן!

דער אַרבעטער-עולם איצט דאָ האָט זיך געפילט צווישן איר
גענע, היימיש. די מענער האָבן טאַקע יאָ, צום גרעסטן טייל,
אַראָפּגענומען די רעקלעך און געוויילט זיך אין זייערע בלוזן.
די פּרויען—געקומען אין אַ קלענערער צאָל—זענען לחלוטין נישט
געווען צו שטאַרק פּאַרפּוצט און פּאַרפּיומירט. מען איז געזעסן

ארום שטילערהייט און געפאכעט מיט דער נשמה. האָב איך דער-
ווילע געקענט רואיק בליקן אויף די געזיכטער. און איך מוז
מודה זיין אז איך בין געווען דערשטוינט פון זייער אַלגעמיינעם
כאַראַקטער. עס איז געווען, אין דורכשניט, אַ גאַלעריי פון פּיין
געשניצטע, קלוגע געזיכטער, פּרישע אויגן, נאַטירלעכע כאַווע-
גונגען. און אזוי—רייען אויף צוריק, רייען אויף פאַרויס. עס איז
קיין נפקה מינה נישט צו וועלכער ריכטונג דער אָדער יענער
געהערט, אָבער דער פּיינער נייטיקער און זיילישער ניוואָ האָט
זיך ממש געוואָרפן אין די אויגן.

אָ, ווי ווייט דער קאַפיטאַליזם פון היינט (אָדער פון אויס-
טראַליע) האָט אוועקגעשפּרייזט פון יענע צייטן אין ענגלאַנד,
וועלכע עלנגעלכ, לַמשל, האָט באַשריבן אין זיין וויסנשאַפטלעך
בוך, אָדער דיקענס אין זיינע ראַמאַנען. פון יענער צייט ווען
דיזאַעלי האָט געזאָגט אז אין ענגלאַנד לעבן זייט ביי זייט
צו צו י פאַרשידענע נאַציעס, פאַרשידן עקאָנאָמיש, נייסטיס
און אפילו ביאָלאָגיש: די רייכע און די אַרעמע. די פּראָלעטאַר-
ריער פון אָט דעם זאַל זענען זיי שקלאַפן פון דער מאַשין אָדער
פונם באַלעבאָס? עס וואָלט שווער געווען צו זאָגן. פאַרמאַטערטע
פּנימ'ער—יאָ; קנייטשן אויף זיי—יאָ; אָבער שקלאַפּעריי—בשום
אופן נישט. זיי זענען געקומען אַהער נאָך אַ שווערער טאַג-אַר-
בעט, אין אַ פּלאַמיק-הייסן טאַג דערצו. האָט זיך עס געשפּירט אין
יעדן פון זיי, אָבער דער פּרצוף פון געזיכט, פון קערפּער, פון
כאַוועגונג האָט נישט אַרויסגערופן דעם אומעטיק-פאַר-
שעמטן געפיל וועלכן מען האָט ביים אַנבליק פון אַ געדריקטן
מענטש.

מיט צענדליקער אַזעלכע יונגע לייט קען מען רואיק באַזעצן
די הויכע און נידעריקע מלוכה-און סאָציאַלע אַמטן. אין די
מענטשן איז נישט נאָר פאַראַן די אינסטינקטיווע נטיה צו יושר,
נאָר טאַקע אויך די אינטעליגענץ. מיר האָט זיך אפילו געדוכט
אז דער טיפּ זייערער האָט אויסגעזען אירעלער פון דעם שוין
באַקאַנטן מלוכה-טווער. דאָ האָב איך פאַרשטאַנען אז עס איז
נישט קיין צופאַל וואָס אין פּעדעראַלן פאַרלאַמענט זיצט נענוי
אַ העלפט דעפּוטאַטן פון לייבאָר גרייט איבערצונעמען די מאַכט.

זיי קענען עס מאכן יעדנפאלס נישט ערגער פון דער אנדערער העלפט.

:: :: :: ::

איז אין זיי פארקערפערט רעוואָלוציאָנערער גייסט? איך צווייפל שטארק. פון די גאלערייען האָבן אַראָפּגעהאַנגען לייווענט-טיכער מיט רויטע אותיות פון קאַמף-לאָזונגען. אַ פאַרפּוצמע פּאָן מיט דעם נאָמען EUREKA האָט דערמאָנט וועגן אַ רעבע-לישן עפּיזאָד פון דער אויסטראַלישער געשיכטע: אין יאָר 1846 זענען גאָלד-מיינער געפּאָלן קרבנות אין קאַמף פאַר פּאָליטישע רעכט — „לאָמיר דערהאַלטן די רעכט וואָס זיי האָבן אויסגע-קעמפּט!“ — האָט דערמאָנט איצט זייער נאָמען. אָבער—איז דאָס גרייטשאַפט צום מאָדערנעם רעוואָלוציאָנערן שטורם?

איז זאָל איז פּלוצים נעוואָרן טומלדיק. די מענטשן רייען האָבן זיך פּאַנאָדערנגעשאַקלט, קעפּ האָבן זיך געהויבן, הענט האָבן געפּאָטשט בראַוואָ. אַלעמענס בליקן האָבן זיך געצויגן צו דעם לינקן זייטן-נאַנג דורך וועלכן עס האָט זיך פּאַמעלעך באַ-וועגט אַ הויכע, ברייט-פּלייציקע פיגור מיט אַ שמייכלענדיקן פנים. די באַגייסטערונג פון אַ טייל עולם איז אַלץ מער געשטיגן. אויבן אויף דער גאלעריי זענען אויפגערודערטע מענטשן געשטאַנען און צוגעשריען, פון ערגעץ הינטן האָט זיך דערטראָגן די מעלאָדיע: „HE IS A JOLLY GOOD FELLOW.“ עלטערע פרויען באַ-זונדערס האָבן געשיקט צו אים בליקן פון וואַרעמער איבער-געבנקייט. דאָס איז, פאַרשטייט זיך, געווען אַ נ. ג. ער האָט זיכער און נחמ'דיק מאַרשירט דורך דעם לאַנגן נאַנג צו דער טריבונע, הנם אין דעם גערויש האָבן זיך שוין אַריינגעמישט טעמפע טענער פון היריה, פון פיינטלעכער קעגנערשאַפט.

איז דעם געברויז פון קולות און געפילן האָט זיך מיר גע-טראַכט: מאָדנע! אַ רעוואָלוציאָנערן קבלת פנים גיט מען דאָ צו אַ טוער גאָר פון דעם רעכטן פּליגל! די לענגפאַרטיגן מוז זיכער פאַרמאָגן אין זיך עפעס אַ שטיק עכטע ענערגיע אויב איר פיר רער האָט זיך דערוואָרבן אַ ווינקל אין דעם אַרבעטערס האַרץ. אָבער וואָס האָט ער דעמאָלט, אַלס פּרעמיער פון ניו־סאָוט-

וויילס, אויפגעטאָן? פאַרוואָס ווייס איך נישט דערפון? ער האָט
אין די יאָרן 1931-33, בעת אַן עקאָנאָמישער קריזיס האָט גע-
בראַכן דעם לעבנס־מצב פון אַרבעטער, אַרויסגערוקט אַ ריי רע-
בעלישע מאַסנאַמען. ער האָט זיך אָפּגעזאָגט צו צאָלן פּראָצענטן
פאַר די מלוכה־חובות צו די לאַנדאָנער באַנקירן; ער האָט זיך
געשטעלט קעגן דעם גאַווערנאָר, דעם פאַרטרעטער פון קעניג אין
לאַנד; ער איז דורך דעם גאַווערנאָר אַראָפּגעזעצט געוואָרן פון
דער מלוכה־פירונג . . .

אַן ספּק: דאָס איז אַלץ פול מיט פאַרב און קלאַנג, און דאָס
פאַרברייבט אין פאַלק־זכרון. אָבער, פונדעסטוועגן, איז אין דעם
געלעגן עפעס אַ פונדאַמענטאַלער שינוי פון דער געזעלשאַפט, אַן
אַנהויב פון אַ טיפּן איבערבוי? בפירוש נישט. „לענג“ איז אַ
שטיק סאָציאַלער פּראָטעסט, אַ דערמאָנונג פון פּאָליטישער רעבע-
ליאָן, אָבער נישט אַ ווייטגייענדיק רעוואָלוציאָנער פּראָגראַם. עס
איז במבּע אַ רעכט־שטייענדיקער פּליגל פון דער באַוועגונג, הגם
אַן אַקטיווער און גרייט צו רוישיקע מעשים. צי זאָל דאָס אַמאָל
נישט זיין די עכטע נאַטור פון אויסטראַלישע אַרבעטער בכלל?
אַז די רעדנער מיט די פירער האָבן זיך אויסגעזעצט אויף
דער טריבונע פון וועלכער עס האָבן זיך אין אַנדערע אָונטן גע-
טראָגן מעלאָדישע קלאַנגען פון מוזיק, האָט זיך אָנגעהויבן דער
פּאָליטישער קאַנצערט. ו ו אַ ס די רעדנער זאָלן נישט האָבן
געזאָגט זענען זייערע שטימען, צוליב דער מאָדערנער אַנשיקעניש
פון לויט־שפּרעכערס, אַרויסגעקומען זייער און גרילצענדיק. אפשר
וואָרטן די לעבעדיקע, פּריש־קוואַלענדיקע שטימען בעסער דער-
נאַנגען צו די צוהערער.

מר. קינג, דער שטילער, באשיידענער, עלטערער סעק-
רעטאַר פון לייבאַרקאַנסיל, איז אויפגעטראָטן דער ערשטער.
זיין רעדע האָט ער געהאַט אָנגעשריבן אויף אַ בינטל לאַנגע וויי-
סע בויגן. ניין, מיט פאַפיר אין האַנט און מיטן מויל צו דער רייד-
מאַשין, טאָר מען נישט אַרויסטרעטן פאַר אַזאַ עולם. מען האָט
איים אויפגענומען מיט מורמעלנדיקע קולות, מיט אַ רעספעקטפולן
שווייגן, מיט קוים האַרציקער פּריינטשאַפט. סיי ער סיי דער פאַר-
זיער האָבן געשטעלט דעם טאָן פון אַלע, אויך די שפּעטערדיקע

רעדעם. דער בודזשעט, אקארשט אָנגענומען פון פארלאַמענט, איז אומגערעכט און נאַריש. אַלע שוועריקייטן לייגט מען ארויף אויף די אָרעמע, און די רייכע שאַנעוועט מען. אַ קאָפיטאַליסט וואָס האָט אַ הכנסה פון 700 פונט אַ וואָך, וועט טאַקע אָפּגעבן אַ העלפט, אָבער ער וועט קענען גאַנץ גוט לעבן מיט דער צווייטער העלפט. דער אַרבעטער קען עס נישט. פאַר אים איז עס: ווייניגער מילך פאַר די קינדער, זעלטענער אַרויסגיין צום שפּאַציר, אָרעמערע בנדים אין דער פּאַמיליע...

דער נוסח איז געווען איבערצייגנדיק, און עולם האָט זיך רואיק צוגעהערט. די ראַדיקאַלן אַרום מיר זענען געוואָרן אומגע-דולדיק: מען שלעפּערט אײַן דעם עולם. מיט אַמאָל: WHAT ARE YOU GOING TO DO? האָבן זיי אויסגעשריען. מר. קינג האָט זיך אָפּגעריסן פון פּאַפּיר, דערהערט מיטן דערפּאָ-רענעם אויער די טענה און האָט געענטפּערט מיט כּה: „מיר וועלן זיך נישט אונטערוגעבן דער פּאָליטיק פון די פּאָליטישענעס.“ דאָס האָט טאַקע אָפּגעקלונגען שטאַרק, און מען האָט דעם רעדנער צום ערשטן מאָל באַגריסט מיט הילכיקע הענט-קלעפּ. און מער איז גאַרנישט געשען.

אָבער איצט האָט זיך אָנגעהויבן דאָס אמת'ע גיהנום-שפּיל. מר. לענג וואָס איז די גאַנצע צייט רואיק און מושל'דיק געזעסן אויף זײַן פּלאַץ, האָט זיך אויפּגעהויבן און צוגעגאַנגען צום לויט-שפּרעכער. די חסידים זיינע האָבן אויפּגעהויבן דעם טומל פון אַן אָרגאַניזירטער חברה. זיי האָבן פּאַרטאַפּלט זייער פּריערדיקע שמחה, זיי האָבן אַזש געשריען פון מתיקות. אָבער, ווייזט אויס, די לינקע העלפט זאל האָט מער נישט געקענט שווייגן. „הרהו“ האָט זיך ווי אַ וואָרנדיקע, פינסטערע סירען געטראָגן דורכן זאַל. עפעס ווי מען וואַלט געטריבן אַ וואַלף מיט באַנומענע קולות. מען האָט געטופּעט מיט די פּיס, געליאַרעמט, געטאַן מעשים. הינטער מיר, אַ יונגער מאַן מיט אַן אינטעליגענט פנים (נישט אַראָפּגענומען דאָס רעקל), האָט געאַרבעט מיט אַ סיסטעם: ער האָט אין אַ מאָנאַטאַנעם ריטם פשוט פון צייט צו צייט געשריען אַן ווערטער.

און דאָך האָט נאָר אַ טייל זאַל גענומען אַנטייל אין דער דע-

מאָנסטראַציע. די אַנדערע האָבן זיך געמיטלעך צוגעהערט צו דעם שטורם וואָס האָט זיך געטראָגן איבער די קעפּ. מר. לענג, מיט אַ פּאַרלאָרענעם שמויכל אויף די ליפּ, האָט זיך צוגעקוקט צו דעם שווישפּיל (ער האָט דאָ נישט געהאַט קיין מערהייט), אריינגע-וואָרפן אַ פּאַר ווערטער, איבערגעוואָרט אַ וויילע און אָנגעהויבן זיין רעדע.

אַ קול פּון אַ מענטש וואָס איז געווינט צו באַהערשן זאַלן, אַ קלאָרע דיקציע, אַ לאַגישער אויפבו פּון דער דרשה. אָבער— נישט עפעס באַזונדערס. „זיי—די רעגירונג—האָבן אָנגעהויבן מיט אינדוסטריע-קאָנסקריפּציע, איצט פירן זיי אין די פינאַנץ סיעלע קאָנסקריפּציע, און גלייך הינטער דער פּלייצע שטייט שוין די מענטשן-קאָנסקריפּציע“—האָט ער געזאָגט. דאָס וואָרט „קאָנסקריפּציע“ האָט אַ מאַגישן באַטייט פאַר די אויסטראַלישע אַר-בעטער. זיי זעען אין איר די באַרויבונג פּון פּרייהייט, און ווער עס ברענגט אַרויס דאָס וואָרט מיט כּעס איז זייער פּריינט. מר. גֶעננ'ען איז עס דאָסמאָל נישט געלונגען. דער טומל אַרום אים האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט אויף אַ מינוט. „לענג האָט נישט אַרויסגערעדט קיין איין וואָרט וואָס איז נישט באַגריסט געוואָרן מיט קאַצישן קוויטש, מיט הינטישן בילן, מיט געשריי און גע-פילדער און פּיפּן“—האָט נעקסטן מאָרגן געשריבן אַ צייטונג. ער האָט דערמאָנט איין גרויסע פירמע נאָך דער אַנדערער וועלכע וועלן נישט ווערן געטראָפּן פּון די נייע שטייערן, בעת דער אַרבעטער וועט מוזן צאָלן און צאָלן. דאָס איז ערשט דער אָנהויב—האָט ער געזאָגט. RAT! (מויז!)—האָט פּלוצים שאַרף איבער-געשניטן די לופּט אַ וואָרט פּון פּאַראַכטונג. און דאָס וואָרט האָט זיך אַליץ עפּטער איבערגע'חזר'ט אין זאַל.

איך האָב געקוקט אויף דעם רעדנער. זיין צעפּלאַמטער פנים האָט דערמאָנט דאָס טיפּישע אויסטראַלישע דאָרף-געזיכט. ער האָט געהאַט דעם אויסזען פּון אַ פעסט-פּאַרוואָרצלטן פּאַרמער. אויך זיינע זשעסטן זענען געווען געמאָסטענע, נישט קיין רעבע-לישע. די הענט וואָס האָבן זיך צומאָל געהויבן אין דער הויך, זענען נישט אויסגעשטרעקט געוואָרן אין דרייסטע באַוועגונגען, נאָר האָבן זיך געהאַלטן נאָענט צום פנים. אַז ער האָט גענומען

רעדן וועגן נויטיקע מאס-מיטלען, האָט ער דערמאָנט די פריער-
דיקע קרויסן אין יענעם יאָר 1931 ווען ער האָט געוואָלט דירכ-
פירן זיי | פינאַנץ-פּאָליטיק. מען האָט אים דעמאָלט גע-
שטערט, איצט זעט מען די רעזולטאַטן...

דער שטורם אין זאַל האָט זיך נישט געלייגט, די בייזע
כוואַליעס האָבן זיך כסדר גענאָסן קעגן דעם שטענדער מיטן רעד-
נער. פריינט האָבן אים פון פאַרשיידענע ווינקלעך געמוטיקט.
„קוק נישט אויף זיי, דזשעק!... עס איז נאָר די חברה קאָ-
מוניסטן“—האָט אים צוגעשריען אַן עלטערע פרוי. אַ יונגער
סאָלאַדאָר, אין אַ צעכראַסטער אונפאַרם, האָט אים צוגע-
שריען מיט באַגייסטערונג. ער האָט זיך, נישט נאָר זיכער אויף
די פיס, אַרויפגעקליבן אַזש צו דער טריבונע, האָט זיך געזעצט
אויף אַ שטול פון די פירער און האָט מיט קינדערשער התפעלות
אריינגעקוקט דעם מר. לענג אין די אויגן. ער האָט אַרויסגע-
שריען: „דזשעק לענג איז דער בעסטער מענטש וואָס האָט ווען
נישט איז געלעבט!“ דאָס איז געווען משמעות דער נאַאיווער
קול פון דער מאַסע; עס איז אַ גרויסער כבוד פאַר אַ פירער צו
הערן אפילו דעם שוואַכן אָפּקלאַנג פון אַזעלכע געפילן. אָבער
איצט האָט לענג נישט באַהערשט די מאַסע; ער האָט פאַר-
ענדיקט די רעדע, און איז אָפּגעטראָטן. אַז ער האָט זיך געזעצט,
געווישט דעם שווייס פון געזיכט, האָט ער מער נישט געהאַט
דעם טריאומפּאַלן אויסזען פון פריער, ביים אריינגיין אין זאַל.
די מאַסן-כוואַליע האָט זיך אויף אַ ווילע געלייגט, כדי באַלד
ווידער צו דערהויבן איר קאַפּ אין שויםענדיקער אויפּרעגונג.
נעבן דעם שטייסקאַסטן האָט זיך באַוויזן דער רונדער קאַפּ מיט
דעם פּאַטערלעך-פריינטלעכן געזיכט פון דעפוטאַט מאַרטין. ער
האָט פאַרטראָטן די אָפיציעלע לייבאַך-פאַרטיי (קערטן). אין
צייטן פון שאַרפע פּראַקציע-קאַמפּן איז די לאַגע פון אַן „אָפיציע-
לעך“ גרופּע (מעג זי זיין די צאָלרייכסטע) שטענדיק אַ ביטערע.
זי ווערט געשמיסן פון אירע ביידע פליגלען, פון רעכטס און פון
לינקס. דורך דעם וואָס זי גרענעצט זיך אָפּ פון ביידע עקסטרע-
מען, דערשיינט זי אַלס די באַלעבאַטיש-מיושבֿ-דיקע און איר
שפּראַך ווערט באַזונדערס פּאַרזיכטיק, אומזיכער, ווי פאַראַלי-

זירט. הכלל זי איז זעלטן א קוואל פון באגייסטערונג. (מיר האָבן
עס אָפט געזען אין רוסלאַנד און אין דייטשלאַנד).

מר. מאַרטין — אַ רואיקער, געלאַסענער, וויסנשאַפטלעך-
דענקענדיקער אַדוואָקאַט — (ער איז שפּעטער געוואָרן יוסטיץ-
מיניסטער) — האָט איצט געמוזט אויפטרעטן אין דער מיט פון אַ
שטורס־וועטער, בעת די געשרייען האָבן זיך אויפגעריסן ווי באַמ-
בעס נעבן זיינע פיס. ער האָט אָבער נישט געטראַכט אונטערצו-
געבן זיך און האָט מיט אַ שטאַרקער שטים געזוכט אַריבערצו-
שרייען די קולות. „איך האָב דאָ נישט קיין קלאַקערס פאַר מיר,
אָבער איך האָב נישט מורא צו זאָגן דעם אמת פנים אל פנים
מיט אַן אַרגאניזירטער אָפּאָזיציע וועלכע מען האָט געבראַכט
אָהער דעם אָונט.“ ער האָט אויך געגעבן אַ שאַרפע קריטיק פונם
בורזשעט. אויך דערמאַנט די קליינע באַלאַסטונג פון די רייכע,
די עולה בנוגע די אַרעמע קלאַסן. „ווי איז די גלייכקייט פון
קרבתות?“ — האָט ער אויסגערופן. אַט האָט מען אים אויף אַ
וויילע געשענקט אַ שטיקל פּויזע, און דעמאָלט האָט מען אַרויס-
געהערט זיינע רעבעליש־קלינגענדיקע רייד. אָבער באַלד נאָך דע-
רויף האָט דער אוראַגאַן ווידער גענומען בלאָזן און פּויפּן מיט
אַלע ווינטן, און נעבן מיר האָט זיך ווידער דערהערט דאָס ווי אַ
מעסער שניידענדיק קורץ וואָרט: RATS!...

אין מיטן דערינען — אַן אויפפלאַץ פון געלעכטער. פאַטעטיש
רופט אים מאַרטין: „ווען די מלחמה וועט זיך ענדיקן, ווער
וועט זיין אַמבעסטן באַשיצט?“ אויף איין סעקונדע בלייבט דער
עולם שווייגן, און פּלוצים דערהערט זיך אַן ענטפּער: ד ז ש ע ק
ק ע ר ט נ ! — נישט פון איין זייט, פון אַ פּאַר זייטן מיטאַמאָל
האָט זיך דערהערט אַט דער פאַרניכטענדיקער לצנות־געשריי.
דער אומדערוואַרטעטער ווייז רופט אַרויס אַן אומבאַשרייכלעכע
פּריילעכקייט. „דאָס פּאַלק אַמוזירט זיך“, און זיינע וויצן זענען
געפערלעך. — דער עולם איז קענטיק געווען אומגעדולדיק, האָט
געוואַרט אויף זיין אַייגענעם רעדנער. איך האָב אים שוין
פון לאַנג באַמערקט: אויף אַ הינטערשטער באַנק אויף דער טרי-
בונע איז שטיף און באַשיידן געזעסן מר. יוז. אַט דער יונגער
מאַן מיט דעם שמייכלענדיק־פאַראַבטנדיקן פנים, קליין און מאַ-

גער ווי ער איז געווען, האָט פאַרקערפערט די סטיכישע אָפּאָזיציע פון סידנעיער אַרבעטער. אַלס פאַרזיצער פון דער נייער, לינקער, פאַרטייגרופע האָט ער נישט געקענט אויפווייזן קיין סך (כּיּי די וואַלן—אַרום 100,000 שטימען, און קיין איינאיינציקן פּעדעראַלן דעפּוטאַט נישט דורכגעפירט), אָבער ער איז געווען גלייכצייטיק פאַרזיצער פון לייבאָר-קאָנסיל און דערמיט פאַרבונדן מיט די מאַסן.

אַז מר. יוז האָט זיך אויפגעהויבן און פאַמעלעך באוועגט צום שטענדער, איז זיין יונג געזיכט געוואָרן ערנסט און, ווי מיר האָט זיך געדוכט, בלאַס. דער שמייכל איז אוועק פון אים, בעת ער האָט שטרענג געבליקט אין זאַל. דאָרטן אָבער האָט זיך איצט אויפגעהויבן אַזאַ געברויז פון פריידיקער באַגייסטערונג, וואָס האָט פאַרהילכט אַלע ביז איצטיקע. וועגן דער אַוואַזיע פאַר לענגן האָט מען שוין געמעגט פאַרנעסן. מען איז געשפרונגען פון די שטולן, געפאַכעט מיט האַנטטיכלעך. געוואָרפן היט אין דער לופט, געליאַרעמט מיט אַלע כחות פון די לונגען. די זעלביקע חברה אַרום מיר האָבן זיך ווי פאַרוואַנדלט. פון זייערע זויערע פנימ'ער איז אוועק דער אויסדרוק פון: כּעס און עקל וואָס האָט אָנגעהאַלטן דעם גאַנצן אַוונט. זיי האָבן איצט אַלע געשיינט אין נאַאיווער עקזאַלטאַציע און גלויבן. אַט די סקעפטיקער זענען איצט געוואָרן ענטוויאַסטן און פאַר'חלומ'טע גלויביקע. פאַר וואָס? ווייל זיי ער מענטש האָט זיך באוויזן. עס וועט נישט זיין קיין נפקה מינה וואָס ער וועט באלד זאָגן: דער צוטרוי פון די גלויביקע וועט פליען אים אַנטקעגן. פונקט אַזוי ווי פאַר די פריערדיקע רעדנער האָט מען נישט געהאַט קיין אויערן און קיין רחמנות, וואָס זיי זאָלן נישט האָבן געזאָגט: מען האָט זיי פשוט נישט געהערט. מר. יוז'ן האָט מען צוגע'יובל'ט איידער נאָך ער האָט געעפנט דאָס מויל.

אָבער—איך האָב דערזען נאָך עפעס. אין דער צווייטער ריי פאַר מיר איז געשטאַנען אַ יונגער מאַן מיט אַן אויפגעפלאַמטן פנים, האָט געפאַטשט בראַוואָ און האָט באַפעלעריש—מיטן קאָפּ און די הענט—גערופן די אַנדערע נאָכצופאָלגן אים. אַזוי, הייסט עס, נאָר?—איך האָב זיך דערמאַנט אַן אַרבעטער-פאַרזאַמלונגען

אין דייטשלאַנד, ווו אַרגאַניזירטע רעדל־פירער האָבן אויך אזוי געצויגן די מאַסע צו דעם אָדער יענעם פּראָלעטאַרישן פירער, קינסטלעך אויפגעפייטשט זייערע געפילן און האָפּנונגען, קינסטלעך אויפגעברויזט זייערע כעס־און האַס־פאַראורטיילן. ווען היטלער איז שוין געשטאַנען מיט איין פּוס אין דער מלוכה, ווען זיי נע חילות האָבן געשלאָגן און דערנידעריקט די אַרבעטער־באַוועגונג אלס גאַנצעס, האָבן די איינצלנע אַרבעטער־פאַרטייען אין בערלין, מינכן, דרעזדען, האַמבורג, פּראַנקפורט אַרומגעשלאָגן זיך צווישן זיך. בעת דער שאַטן פון היטלערן איז שוין אָפּן געלעגן איבער דייטשלאַנד, האָבן נאָך די ערלעך פאַר'חלומ'טע אָדער קינסטלעך פאַר'שכור'טע מאַסן געפירט מיט שנאה און לענות קאַמפּן אַרום זייערע פירער.

דאָ אין סידנעי האָל האָט זיך אין אַ מיניאַטור־פאַרם ווידער־האַלט אָט יענער טרויעריקער שוישפּיל פון בערלין. דער פּאַרזי-צער, מר. ברעדשווי, האָט עס אויך, בעת דער רעדע פון מאַרטין'ען, געזאָגט: „די רוישטערער אויף דעם מיטינג ברענגען מער שאַרן דער פּראָלעטאַרישער באַוועגונג ווי די רעדנער.“ אמת, דאָ איז נישט געווען קיין שפור פון יענער מיט האַס אָנגעגליטער אַט־מאָספּער, די אַרבעטער זענען צווישן זיך בשום אופן נישט גע־ווען אויף מעסערס. אויסטראַליע ליגט ווייט אַוועק פון אייראָ-פּעאַישן קעסל, און קיין היטלעריסטישער חורבן שטייט נישט איבער זייערע קעפּ. דאָך—איז פאַר מיר נישט געווען קיין פּרייד אין דעם בילד פון יענעם אָוונט. און אויב מר. יוז איז אַ קלוגער מענטש און קען אַביסל די געשיכטע פון דער אַרבעטער־באַוועגונג, וועט ער זיך נישט לאָזן אָפּנאַרן פון אַזעלכע מאַניפּעס־טאַציעס. נישט ווייניק אַרבעטער־פירער האָבן אַמאָל איבערנע־לעבט די רוישנדיקע פּרייד פון אַנדערקענונג און שפּעטער די ביי־טערע גאַל פון פּיינטשאַפט. טאַקע דאָ אין אויסטראַליע. ווי מען האָט עס אַמאָל צוגע'יובל'ט צו האַלמאַן'ען, צו וו. יוז'ן, צו לענגלן—און ווי מען האָט עס זיי אָפּגעשטויסן שפּעטער!

מר. יוז האָט גענומען רעדן, און עס איז געווען אַן ערנסט־קייט אין די רייד. פאַרשטייט זיך, ער האָט אויך געקלאַפט אין די זעלביקע פּויקן און טאַצן ווי די אַנדערע, אָבער ער האָט געהאַט

נאך א בעסערע טעמע: דע מאסקירן די אלע פריערדיקע רעדנער. ער האָט עם געמאָן אין א רעזערווירטער מאַנר, נישט דערמאָנענדיק קיין באַזונדערע נעמען, אָבער די קלעפּ האָבן געדראָפּן. אין זיין רעדן איז בכלל געווען מער אייראָפּעאישע האַל-טונג ווי ביי די אַנדערע, און זיינע הענט האָבן זיך באַוועגט אין איידעלע, איינגעהאַלטענע, ווייט-אויסגעשפּרייטע זשעסטן. „קוקט נישט אויף דאָס וואָס זיי זאָגן, נאָר אויף דאָס וואָס זיי טוען!... דאָ פּראָטעסטירן זיי קעגן די הויכע שטייערן, אָבער אין קאַנכעראַ, אין פּאַרלאַמענט האָבן זיי צוגעשטימט צום בודזשעט... מר. קערטן אַרבעט האַנט אין האַנט מיט מענזיסן. די אַרבעטער-מאַסן וועלן נישט דערלויבן אזא מיין טאַפּל-פּאַליטיק!“...

דער עולם האָט געשטורעמט מיט יאָ! יאָ! מען האָט גענומען שרייען מיט חוזק צו מאַרטין/ען: קלערי, הערסטו וואָס מען זאָגט? וווּ איז קלערי אַהינגעקומען? אַהא, ער איז אַוועק!... (א וויילע אַרום איז ער געקומען צוריק און געזעצט זיך ווידער אויף דער טריבונע).

יוו האָט ווייטער גערעדט: אָט האָבן מיר נעבעמאָן אונזער וויסנשאַפטלעכן באַראַטער ביים קאָנסיל, דזשעק לינדסיי, צו באַשרייבן דעם בודזשעט. האָט ער אָנגעשריבן אַ פיינעם פּאַמפּ-לעט פאַר אונז: „די בודזשעט-גולה“. אָבער די צענזור האָט עם בייזוויליק צענזורירט.—און מר. יוו האָט פּאַרלאַנגט אַ ראַדיקאַלע ענדערונג פון דער פּאַליטיק, אַן אַנדער רעגירונג, אַנדערע מאַס-מיטלען. זיין לשון איז געווען דורכגענומען פון רעוואָלוציאָנערער ליידנשאַפט. ער האָט געוויסט וואָס ער וויל. שפעטער איז אָנגענור מען געוואָרן איינשטימיק אַ רעזאָלוציע פון קעננערשאַפט צום בודזשעט און קאַמף קעגן אים. און מען האָט אָנגעהויבן פּאַמע-לעך פּאַנאַנדערגיין זיך. קיין געמיינזאַמע לידער האָט מען נישט געזונגען.

:: :: :: ::

מיך האָבן שטאַרק געוונדערט צוויי זאַכן. ערשטנס, קיין איין רעדנער פון די אלע האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט אויף דער מלחמה.

נאך מער: קיין איינער פון זיי האָט, דוכט מיר, אפילו נישט דערמאָנט די מלחמה וואָס צוליב איר איז דער בודזשעט דורכ-געפירט געוואָרן. מען האָט די שטייער-פראַגע נישט פאַרבונדן מיט דער גאַנצער וועלט-לאַגע. וואָלט אין זאל אַרײַן אַ גאַסט פון דערווייטנס און צוגעהערט זיך צו די דעבאַטן, וואָלט ער געמיינט אז דער מיטינג קומט פאַר אין צײַט פון טיפסטן שלום. פאַרוואָס איז עס געווען אזוי? דערפאַר ווײַל אַלע ווײַסן סײַ ווי סײַ אז אַ מלחמה גײט אָן? אָדער ווײַל זי איז בכלל נישט פאַפולער ביים עולם? די רעדנער און די צוהערער אַלע צוזאַמען האָבן זיך גע-כאַכט נישט זעענדיק אז די וועלט אַרום ברעכט זיך, אז טיפע שנויים קומען פאַר און נאָך טיפערע שנויים וועלן קומען, אז דער אַרבעטער קען זיך דערפון נישט אַרויסדרייען. ער פאַרטײדיקט זײַנע פּרױוואַט-אינטערעסן אזוי ווי ער וואָלט גאַרנישט געווען אַ טײַל — און טאַקע דער וויכטיקסטער טײַל — פון דעם אויסט-דאַלישן פּאַלק.

צווייטנס, מען האָט גערעדט—אַלע אָן אויסנאַם—וועגן די מאַטעריעלע פּאַדערונגען אָדער טענות, אזוי ווי דאָס וואָלט געווען דער ערשטער און לעצטער אינטערעס אין זײַער לעבן. מען האָט היציק גערעדט וועגן דער אומגלייכקײט פון די קלאַסן, וועגן גערעכטיקײט און ערלעכקײט אין פּרנסה-זאַכן. אָבער—פון הינטער די אַלע רײד האָט נישט אַרויסגעשײנט דער מאָראַלישער אינהאַלט פון זײַער קאַמף. מען האָט נישט דערמאָנט אפילו אז די מאַטעריעלע פאַרבעסערונג פון דעם אַר-בעטער'ס לאַגע וועט אים מאַכן פעאַיקער און שטאַרקער אין זײַן היסטאָרישן קאַמף פאַר דער גרויסער גערעכטיקײט: פאַר דער גאַנצער מענטשהײט. מען האָט פשוט פאַרלאַנגט פאַר זיך אַ גרעסערן אָדער זיכערן טײַל פון דעם נאַציאָנאַלן פּאַלקס-פאַרמעגן. דאָס איז שוין נישט מער אַ קאַמף פאַר אַ בעסערן מאַטע-ריעלן לעבנס-ניוואָ; דאָס איז אַ מאַטעריאַליסטישער קאָנקורענץ-קאַמף. דאָס ערשטע איז וויכטיק און טױזנט מאָל באַרעכטיקט; די מענטשהײט מוז באַפרייט ווערן פון דעם צער און שאַנד פון יאָגן זיך נאָך אַ שטיקל ברויט, כּדי צו באַפרייען זיך פאַר אײדעלע לעבנס-אויפנאַכן. און וואָלטן די סאַציאַליסטן און אַרבעטס-

מענטשן נישט געהאט ארגאניזירט אָט דעם מאַטעריעלן קאמפּ.
 וואָלטן די באַלעבאַטים זיכער נישט געקומען זיי אַנטקעגן. אָבער
 מאַטעריעלער קאָמפּאַרט אָדער באַפּרייאַונג פּון מאַטעריעלע זאָרגן
 איז ווי מיט אַ ים וואַסער אָפּגעשיידט פּון מאַטעריאַליסטישן
 לעבנס־סטייל ביי וועלכן דער ווילטאַג אָדער קאָמפּאַרט ווערט אַ
 צוועק פאַר זיך אליין. נישט אַ מיטל צו גייסטיקער דערהויבונג.
 אזאַ לעבנס־נוסח פּון „פאַר זיך“ פירט ממילא אָדער פאַרפּעס־
 טיקט דעם דורות־לאַנגן אינדיווידוואַליסטישן שניט אין מענטשן.
 „פאַר זיך“ קען באַטייטן פאַר מיין קלאַס, אָדער טאַקע פאַר מיין
 אייגענער פאַמיליע און פאַר מיר פּערזענלעך.

אויב אַן אַרבעטער־פאַרזאַמלונג טראַגט אין זיך אזא מיין
 כאַראַקטער, דעמאָלט פאַרלירט זי (זי מעג זיין גערעכט סאָציאַל)
 איר טיפּן הומאַניסטישן אויסבליק. זי קען דעמאָלט נישט פאַר־
 לאַנגען פאַר זיך מער אויפּמערקזאַמקייט און סימפּאַטיע ווי אַלע
 אַנדערע אסיפות ווו מענטשן רייסן זיך פאַר אַ שטיק בעסערן
 לעבן. דעם אָרעמען מענטשנס צער רופט אַרויס אַקטיווע סאָלי־
 דאַריטעט נאָר דעמאָלט ווען ער ווייזט אָן אַ וועג צו דערלויבונג
 פּון דער גאַנצער מענטשהייט. אויב נישט, בלייבט עס שטעקן אין
 די שטילע וואַסערן פּון צדקה און רחמנות.

:: :: :: ::

און גלייכצייטיק זענען ביי מיר אין קאָפּ דורכגעפּלויגן
 אַנדערע געדאַנקען. אפשר ליגט אפילו אין דער פאַר־
 זאַמלונג, פאַרבאָרגן פּון אונז אַלעמען, אַ געוויסער אמת? אפשר
 איז זייער אומוילן אָנצודערקענען דעם פאַקט פּון דער מלחמה,
 אין וועלכער זיי נעמען פאַקטיש אַנטייל, אַן אויסדרוק פּון זייער
 טיפּן ווילן צום שלום, פּון זייער לעבנס־ווילן. פאַר אונז, פּאָליטי־
 קער און פאַרמעל־שרייבער, איז מלחמה אַ וויכטיקע צאָל אין די
 געשיכטלעכע חשבונות; פאַר דעם פּאָלקס־מענטש איז עס אַ גרויל
 און אַ פאַרברעכן. היינט קען אזאַ אין די סאַמע ביינער שטעקנדיג
 דיקער פּאַציפּיזם אַנטאָן שאָרן; אָבער ברבות הימים איז עס אַ
 קוואַל פּון אייביקן שלום. צי ליגט נישט דאָ די ריכטיקע
 פּאָלקס־חכמה?

אָבער—זאָל ליגן פּאָלקס־חכמה אויך אין דעם צווייטן פּונקט:
אין פאַרשווייגן די גייסטיקע וועלט הינטער מאַטעריעלע פּאָדע־
רונגען? צי איז עס נישט אַ קוואַל פּון אומגייסטיקייט, פּון מאַ־
ראַלישער אָפּגעלאָזנקייט, פּון אַ געפּערלעכער צוקונפּט?
אין דעם צייט־ראַם פּון אַ פּאָר שעה האָט זיך געלאָזט איר
בערלעבן אַ בילד, ניין טאַקע די אַנטוויקלונג פּון יעטועדער לוי־
באַרגעשיכטע, און איר מזל.

דעצעמבער, 1940.

א סאַציאלער טרוימער אין אויסטראליע

איך בין געזעסן אַ גאַנצן אָונט מיט אַ ווונדערבאַרן מענטשן אין מעלבורן. אַז מען זעט כּוּר. עגעלסטאָן אין זיין קלייניטשקן אַדוואָקאַטן-אָפּיס, אַרומגעלייגט מיט דאָקומענטן און חשבונות. מיט אַ פאַרמאַטערטן פנים פון אַ האָרעפּאַשניק, קען מען מיינען אַז ער איז איינער פון די אומצאָליקע אויסטראַלישע פּראָפּעס-יאַנעלע טוער. אָבער ער איז עס נישט, און אַז אַ שמויכל באַ-לייכט זיין געזיכט דערזעט מען אַ זייער וואַרעמען, פריינטלעכן מענטשן. ער איז נישט נאָר אַ באַקאַנטער אַדוואָקאַט און רעגיר-רונג-באַאַמטער, נישט נאָר אַ פּערזאָן מיט אַ זייער הויכן מאָראַ-לישן אויטאָריטעט אין לאַנד. ער איז אַ דענקער, אַ פּילאָזאָפּי-שער דענקער וואָס הערט נישט אויף אויף אַ רגע צו באַטראַכטן און צו באַאורטיילן געשעענישן פון אַ מאָראַלישן און רעליגיעזן שטאַנדפּונקט. אפּשר דערפאַר איז זיין געזיכט אָפט אַזוי אומגע-וויינטלעך יונג און זיין שטים אַזוי פּריש, הגם ער איז שוין לאַנג איבער זעכציק.

ער האָט זיך דערקלערט פאַר אַ פריינט פון אונזער קימ-בערליי-פּראָיעקט גלייך ווי ער איז מיט אים באַקאַנט געוואָרן. ער האָט געהאַט פּריער צווייפּל בנוגע דער טויגלעכקייט פון דעם לאַנד פאַר קאָלאָניאַזאַציע, אָבער ער האָט עס אָנגענומען צוליב הומאַניטאַרע טעמים, צוליב זיין פריינטשאַפט צום יידישן פּאָלק. אמת, ער האָט מיר אַ פּאַר מאָל געזאָגט אַז די לייזונג פון דער יידן-פּראָגע ליגט מסתמא אין זייער אַסימילאַציע און פּיוזשער אויסמישונג מיט נישט-יידין, אָבער ער וויל נישט שטערן אויך דער

שאפונג פון א ריין־יידישער קאלאניע אין אויסטראליע. אבער מיר האָט זיך געוואָלט אז אזא מענטש זאָל האָבן זיין איבערזיי-גונג אויך בנוגע דער קימבערלייטעריטאָריע. האָט זיך געמאַכט אז ער איז געפאָרן קיין פערט צוזאַמען מיט צוויי אנדערע מיט־גלידער פון דער פּעדעראַלער „גרענטס קאָמישן“ (קאָמיסיע וואָס פאַרטיילט פינאַנסיעלע סובסידיעס צו די איינצל־שטאַטן). האָב איך זיי געבעטן דורכצורעדן זיך מיט דאָרטיקע רעגירונג־מענטשן און געלערנטע וועגן דעם כאַראַקטער פון יענער געהיימיספּולער געגענט. מר. ענגלסטאָן איז געקומען צוריק מיט אַ גרויסער צו-פרידנקייט. ער האָט באַקומען מאַטעריאַל גענוג אויף צו האָבן צוטרוי אויך צו דער געגנט, נישט נאָר צו אונזער אידעע. און ער האָט נאָך דערויף אָנגעשריבן אַ זייער קלוגע אינסטרוקציע וועגן אונזערע נעקסטע אויפגאַבן.

ליידער האָב איך נאָר זעלטן געהאַט די געלעגנהייט צו טרעפן זיך מיט אים, אָבער יעדעס מאָל האָב איך געפילט אז איך שטיי פנים אל פנים מיט אַ פּערזענלעכקייט פון טיפן טראַכטן און פילן. דאָס מאָל, אז איך בין געזעסן מיט אים אליין נעבן קאַמין און די קלעצלעך האָלץ האָבן פריילעך אונטערגעקנאַקט אין פייער, האָט ער גענומען רעדן וועגן זיין בוך וואָס וועט באַלד דערשיי-נען. אַ בוך פון סאָציאַלער פּילאָזאָפיע אין היינטיקע צייטן (לאָז זיין אפילו צוגענרייט אין משך פון פיר יאָרן), אזא בוך אין זאָרג-לאָז לעבענדיקן אויסטראַליע איז אַ געשעעניש פאַר מיר. און וואָס איז דער הויפט־אינהאַלט פון בוך? דערקלערונג פון דעם וועלט־קריזיס אַלס אַ מ אַ ר אַ ל י ש ן קריזיס; זוכעניש פון אַן עטישן יסוד פאַר די געזעלשאַפטלעכע באַציאונגען; גלויבן אַז אַזעלכע יסודות קענען געשאַפן ווערן. מר. ענגלסטאָן איז מיט יאָרן צוריק געווען אַ מיניסטער אין וויקטאָריאַ־שטאַט און האָט זיינע דערפאַרונגען באַשריבן אין אַ בוך וועגן „מלוכה־סאָציאַליזם אין וויקטאָריאַ“. ער האָט דעמאָלט אָפּגעוואָרפן די אידעע פון מלך־כה'שן סאָציאַליזם פאַר אונטערנעמונגען פון קהל'שן כאַראַקטער צוליב דעם וואָס די מענטשן־בירגער זענען נישט מאַראַליש דער-וואַקסן צו אזא אָרדנונג. די פּאָלגנדיקע יאָרן האָבן אים נאָך מער איבערצייגט אז סאָציאַלע ענדערונגען פון אינסטיטוציעס זענען

מיאכטלאָז אזוי לאנג ווי עם פעלן מאַראַלישע ענדערונגען אין מענטשן.

איך האָב געהאט איצט פאַר זיך נישט דאָס גאַנצע בוך, נאָר עטלעכע צוואנציק דרוק־בויגן פון אים וועלכע ער האָט מיר געגעבן צו באַקענען זיך. איך האָב זיי געלייענט מיט דעם טיפסטן אינטערעס. זיי האָבן גערעדט צו מיין האַרצן ווייל זיי האָבן גלענצענדיק פאַרמולירט אַ ריי פון אידעען וואָס זענען מיר טייער פון אַלעמאָל. דערצו האָט דאָס ווערק אזוי קלאָר אָפגעשפּיגלט דעם אויטאָר פון דעם בוך. די איינפאַכקייט און ערלעכקייט פון דער שפּראַך, די לאַקאָנישקייט און דורכזיכטיקייט פון דעם סטיל, — דאָס אַלץ האָט אַנטשפּראַכן דער פּערזענלעכקייט פון שרייבער. איך גלויב עם וועט גוט זיין צו ברענגען אַ פאַר ציטאַטן פון אים. מיר עגלסטאָן באַווייזט אַז דער קריזיס הערשט היינט צוטאָג אין די געביטן פון פּאָליטיק. געזעץ, עקאָנאָמיק און אינטערנאַצ־יאַנאַלע באַציאָונגען דערפאַר ווייל אומעטום איז פאַרנאַכלעסיקט געוואָרן דער מאַראַלישער פאַקטאָר. יעדעס פון די דאָזיקע פיר געביטן לעבט פאַר זיך אליין, האָט פאַרלוירן דעם אָרגאַנישן צוזאַמענבונד מיט די עטישע יסודות און שטרעבונגען פון מענטש־לעבן לעבן.

„די נויטיקייט פון עטישע פאַקטאָרן פאַר דער לייזונג פון עקאָנאָמישע פּראָבלעם איז גענוג קלאָר. דאָנק אַ לאַנגער אַנטוויקלונג האָט זיך געשאַפן דער קאַפיטאַליזם, אַ נישט־מאַראַליש־סיסטעם, וואָס פאַרפאַלגט הויפטזעכלעך נאָר מאַטעריעלע צוועקן.“ אָבער ער וואָרנט קעגן לייכטזיניקע באַשולדיקונגען פון דעם „סיסטעם“ אליין; מענטשן טראָגן אַהריות פאַר אים. „עם איז נישט אזוי אַז די מענטשלעכע נאַטור איז פשוט פאַרדאָרבן געוואָרן דורך די בייזע כחות פון קאַפיטאַליזם; ליידער איז דער קאַפיטאַליזם גופא אַ גענויע אָפּשפּיגלונג פון מענטשלעכע אייגנ־שאַפטן. אויב קאַפיטאַליזם זאָל פאַרביטן זוערן דורך אַ בעסערן סיסטעם מוזן מיר צושטעלן. צו דער געזעלשאַפט אין וועלכער מיר לעבן מדרת טובות וואָס זענען העכער איידער די וועלכע מיר האָבן אַנטפּלעקט ביים אויפבויען פון קאַפיטאַליזם.“ (מאָדנע אַז די זעלביקע געדאַנקען האָט די רעוואָלוציאָנערין דאָזאַ לוקסעמבורג

קלאָד אויסגעדריקט אין יאָר 1918 אין דעם פון איר געשריבער
 נעם מאַניפעסט פון „ספארטאקוס-בונד“). דאָ גייט ער אַרויס מיט
 אַן אָנגריף קעגן די מאָדערנע פּאָליטיקער: „פּאָליטיק האָט זיך
 באַמט קיינמאָל נישט פּאַרנומען מיט דעם יסודות־דיקן עקאָנאָם
 מיטן פּראָבלעם אַזוי ווי מיר האָבן עס אָטגעצייכנט. אַלץ וואָס זי
 האָט ביז איצט געפּרוּווט טאָן, איז נאָר געווען אַן אומבאַהאַלפּענער
 קאָנטראָל פון דער קאָפיטאַליסטישער ארגאַניזאַציע, און דער
 דערפאַלג איז געווען נעבעכדיק. קיין איין פּאָליטיקער—צו ער
 א י ז ק א נ ס ע ר ו ו א ט י ו א ד ע ר א ס א צ י א -
 ל י ס ט י ש — וויל נישט באַמט דאָס פּאַרשווינדן פון קאָפיט
 טאַליסטישן סיסטעם“.

וואָס איז עטישער אידעאַל? פאַר ענגלסטאָן/ען באַטייט עס
 די אויסבילדונג פון אַ פּרייען מענטשן מיט דעם באַוווּסטזיין פון
 אייגענער אַהריות לגבי דער געזעלשאַפט און מיט ל י ב ע
 צו די מיטמענטשן. ער איז איבערצייגט אַז עס איז דאָ אַ ציל אין
 דער סאָציאַלער אַנטוויקלונג פון דער מענטשהייט, און דער ציל
 איז דער אויפקום פון אַ פּרייען מענטש. ער גלויבט אַז די אַנט-
 וויקלונג איז פול מיט עטישן אינהאַלט און דערפאַר פירט זי צום
 פּראָגרעס, נישט צו באַרבאַריי. ווי מאָדנע אַט דער געדאַנקענאַנג
 הילכט אָפּ אין מיינע אויערן. זינט יונגע יאָרן האָבן מיר אין זיך
 צריינגענומען די אידעאַליסטישע לערע פון די רוסישע נאַראָד-
 ניקעס, און זייערע טעאָרעטיקער—פ. לאַווראַוו און נ. מיכאַי-
 לאַווסקי—האָבן מיט ליידנשאַפט געפּריידיקט דאָס זעלביקע: קעגן
 דאַרווייניסטן און מאַרקסיסטן.—געשיכטע איז נישט נאָר אַן איי-
 זערנער געפּלעכט פון אומאַפּענדערלעכע היסטאָרישע געזעצן; גע-
 שיכטע איז אַ לעבעדיק ווערק פון אַקטיווע מענטשן מיט היסטאָר-
 דישע צילן פאַר זיך. געשיכטע איז באַוועגונג צום פּראָגרעס, צו
 די העכסטע עטישע צילן.

אונזער אויטאָר ווייסט מער ווי דאָס. ער איז ניט פאַרצווייפּלט
 אין דער מענטשלעכער נאַטור אפילו היינט צוטאָג. ביי דעם
 אויפברויז פון וועלט־קריג, „עס זענען פאַראַן ווייניק מענטשן ביי
 זעמען די ליבע צום נעקסטן זאָל נישט באַשטראַלן כאַטש אַ
 קליינעם שטח. דער סכּום פון העראַאישער קרבנות־גרייטשאַפט

אין דער וועלט איז גוואלטיק גרויס. עס איז פאראן היינט א גרעסערע מאָס פון אלטראויזם, געבויט אויף ליבע צו מענטשן און ווילן צום אלמענטשלעכן גוטס, ווי ווען נישט איז פריער. אונזערע פראבלעמען זענען שארף, אָבער טאָקע דערפאר וויל אונזער פיינפיליקייט איז אויסגעוואקסן". די אויפגאבע איז נאָר צו פארוואנדלען די אויפגעשפייכערטע מאָראַלישע כחות אין אַן אַקטיוון סאָציאלן כח. ווי קען דאָס געשען?

„אין דער איצטיקער תהו ובהו'דיקער צייט איז נויטיק אַ ווונדער כדי צו ראַטעווען די מענטשהייט, און עכטע ווונדער קען נען געשאַפן ווערן נאָר דורך אַ רעליגיעזע ר באַוועגונג וואָס זאָל רעוואָלוציאַניזירן דעם מענטשלעכן לעבנס־פיר". עגל־סטאָן זעט די באַוועגונג אין ראַמען פון קריסטנטום. „עס איז קיין ספק נישט אַז טעאָרעטיש איז די קריסטלעכע עטיק דער וועג פון לייזן די סאָציאלע פראָגן, הגם מיר לעבן אין אַ וועלט אין וועלכער די קריסטלעכע עטיק ווערט קוים אָנגעווענדעט בכלל". עגלסטאָן מאַכט עס גענוג קלאָר אַז אונטער קריסטנטום מיינט ער נישט די אָפיציעלע קירך אָדער נעוויסע טעאָלאָגישע לערעס פון דער רעליגיע. ער האָט די גאַנצע צייט אין זינען די קריסטלעכע מאָראַל ווי זי איז אָנגעזאָגט געוואָרן אין דער באַרג־פרעדיקט. ער האַלט זי פאַר דער העכסטער שטופע נאָך דער ייִדישער אמונה. עס איז באַצייכענענדיק וואָס ער זאָגט וועגן דעם ייִדישן בייטראַג צו דער רעליגיעזער אַנטוויקלונג פון דער מענטשהייט. די יידן האָבן בייגעטראָגן מער ווי וועלכע נישט איז אַנדערע ראַסע צו דער ראַציאָנאַליזירונג פון דער גאָט־אידעע; זיי האָבן באַפרייט די אידעע פון דער פאַרשטעלונג פון אַ נאָר שבט־גאָטהייט און האָבן זי דערהויבן צו אַ גלויבן אין אַן אל־גוואַלטיקן שעפער. זיי האָבן אויפגעטאָן נאָך אַ גרעסערע זאך, — דורך אויפ־שטעלונג פון מאָראַלישע מאָסן פון רעכט און אומרעכט אויף וועלכע עס האָבן זיך געזאָלט שטיצן אפילו די דורך די כהנים אויסגעטייטשטע געטלעכע באַפעלן". ער גייט נאָך ווייטער. „די כהדרגה'דיקע עוואָלוציע פון די אידעען אַז גאָט האָט פאַרלאָנגט גערעכטיקייט, רעכט, חסד, שוין פאַר דעם שוואַכן, אַז מען קען אַפעלירן צו זיין געזעץ פון רחמים כדי אַנטקעגנצושטעלן זיך די

וועלטלעכע הערשער און קריטיקירן די באפעלן וואָס ווערן דער-
 קלערט פון די כהנים אַלס געטלעכע, —אַלץ דאָס איז געווען אַ
 זייער גרויסער מאָראַלישער פאַרמשריט. בודאָ אין אינדיע, קאַנ-
 פּוציום און לאַאָטסע אין כינאַ האָבן זיך דערנענטערט צו אַן
 ענלעכער פאַרשטעלונג אין דער זעלבער צייט אומגעפער. אָבער
 עס איז עפעס געווען אין דער מענלעכקייט פון ייִדישן גייסט,
 אין זיין שטאַרקער ליידנשאַפט פאַר אידעען און אין דעם פאַרנעם
 פון זיין פאַנטאַזיע וואָס האָט געבראַכט דערצו אַז זיין מאָראַלישע
 פילאָזאָפיע האָט באַקומען אַ גרעסערן איינפלוס אויף דעם צי-
 ווילזירטן מענטשלעכן גייסט.

דאָך גלויבט ער אַז „די לערע פון יעזוסן האָט אַרויסגע-
 רופן די גרעסטע רעוואָלוציע אין מענטשלעכן לעבן און דענקען.
 דער זשעני פון די יידן האָט דערגרייכט דעם העכסטן שפּיץ אין אַ
 גרויסאַרטיקן סינטעז פון גאָט'ס פאַטערשאַפט און דער עטיק פון
 גוטן שכן, ווי ער איז פאַרקערפערט אין לעבן פון יעזוסן און
 אין עוואַנגעליום.“ דערפאַר זעט ער די אויסלייזונג פון דער היינ-
 טיקער וועלט אין דער פאַרווירקלעכונג פון דער קריסטלעכער מאָ-
 ראַל. קעגן צוויי זיילן פון דער היינטיקער געזעלשאַפט טרעט ער
 אַרויס באַזונדערס שטאַרק און איבערצייגנדיק. זאָל זיין אַז אָט
 די אידעען זענען נישט ניי, אָבער זייער פאַרקוינדיגונג אין יעדער
 נייער היסטאָרישער לאַגע איז וויכטיק אויב הינטער די רייד
 שפירט מען די טיפע ליידנשאַפט און דעם עכטן שטרעבן צו דער
 עלית הנשמה. אזוי איז עס אין דעם בוך.

„מיר גלויבן נישט אַז די פאַרגעטערונג פון רייכטום איז
 אומפאַרמיידלעך אין דער מענטשלעכער נאַטור.“ אָבער „אַ סאָך
 ציאָליזם וואָס שטרעבט נאָר צו אַ מאַטעריאַליסטישער אָרגאַני-
 זאַציע אָדער פאַרוואַנדלט זיך נאָר אין אַ מאַכט־סיסטעם מוז
 דורכפאַלן. פאַרקערט, אַ סאָציאַליזם וואָס באַזירט זיך אויף מענשן-
 פריינטשאַפט אַלס זיין הויפט־פּרינציפּ, וועט זיין דערפאַלגרייך.“
 דעם גרעסטן קעגנער זעט מר. עגלסטאָן אין דער מאַכט־אידעע.
 „עס איז די פליכט פון מענטשלעכן גייסט, אויב ער וויל בלייבן
 ביים לעבן, זיך אַנטקעגנצושטעלן און זיך צו באַהויפּטן אַנטקעגן

גרויס־אָרגאַניזאַציע און גוואַלט... עס זענען דאָ גענוג מענטשן וואָס פֿילן אַן עקל קעגן דער אָנווענדונג פון וועלכער נישט איז גוואַלט, עקאָנאָמישער צי פיזישער, כדי צו דערווערבן פֿאַר זיך עפעס אַ נוצן. עס וועט נישט זיין קיין שום עכטער עמישער פֿאַרטשריט אַזוי לאַנג ווי דאָס דאָזיקע געפֿיל וועט נישט ווערן מער אַוניווערסאַל". און ווען אונזער אויטאָר דערמאָנט דעם טיפּ פון היינטיקן „פֿירער", דערהויבט ער זיך צו אַזאַ דערשיטערנ־דיקער פֿאַרמעל:

„דער מאַרטירער וואָס ווערט פֿאַרברענט מיט דער צושטימונג פון דעם המון צינדט אָן די ליכט פון פֿראַגרעס, און דער דערפֿאַלגרייכער „פֿירער" לעשט זיי אויס."

היינטער די אַלע געדאַנקען ליגט אַ ווילן צום קאַמף, צו ענדערונג פון דער וועלט. „דער פֿראַגרעס איז נישט קיין אויטאָמאַט טישער פֿראַצעס, ער הענגט אָפּ פון מענטשלעכער טאַט. אין דעם איצטיקן היסטאָרישן מאַמענט הענגט אַלץ אָפּ פון דעם באַוווּסט זייניקן אויסקלייב פון נויטווענדדיקע לידערס און טוער וועלכע זאָלן אויפשטעלן די העכערע מאָראַלישע ביישפּילן און אַפּוואַרפן די ברוטאַלע פֿאַרמען פון מאַכט־אָרגאַניזאַציע."

:: :: :: ::

איך בין געווען באַגייכטערט פון דעם ווערק, וואָס איז צו נויגעשמירט פון די צוויי בעסטע אייגנשאַפטן: שאַרפע קריטיק פון די היינטיקע צושטאַנדן און טיפּער גלויבן אין דער מענטש־לעכער צוקונפט. האָב איך געפֿילט אַז איך מוז דעם אויטאָר ענטפערן מיט אַ לענגערן ברירה. איך האָב געשריבן ווי וויכטיק עס איז צו באַווייזן אַז די עקאָנאָמיק איז סוף כל סוף נישט די סבה פון עטיק. נאָר, פֿאַרקערט, איר פּוּעל יוצא. אפשר מעג מען זאָגן נאָכמער: עקאָנאָמיק איז די פונקציע פון עטיק. דערפֿאַר טאַקע איז עס נאָר רעכט (אויך פון וויסנשאַפטלעכן שטאַנד־פונקט) צו דערקלערן, ווי ער טוט עס, אַז דער קאַפיטאַליזם איז אַ „נישט־מאָראַליש סיסטעם". סיי מלוכות סיי סאָציאַלע סיס־מעמען סיי די געשיכטע בכבודה ובעצמה מוז ווערן אָפּגעשאַצט.

אָנגענומען אָדער אָפגעוואָרפן לויט דעם עטישן בליק־פונקט. צי זאָל מען נישט אזא דרך אָנרופן פ א י - מ א ר א ל י ז ם ?

איך האָב אים געפרעגט צי קען מען דערגרייכן די נשמה פון אלע טיילן פון דער מענטשהייט אויב מען קאָנצענטרירט זיך נאָר אויף דער קריסטלעכער עטיק. אָבער גלייכצייטיק בין איך מסכים אז נאָר אַ רעליגיעזע באַוועגונג קען היינט צוטאָג אויפוועקן די מענטשן. ער איז גערעכט: מען מוז אָפעלירן צו דעם פרייען מענטשלעכן ווילן. און דאָ האָב איך מוסיף געווען דעם געדאַנק וואָס פאַרפאָלגט מיך פון אַ סך יאָרן. זינט שטענדיק זוכט מען די בעסטע לייזונג פון מאָראַלישן קריזיס, און מען ווייזט אָן נאָר צוויי לאָגיש מעגלעכע וועגן:

(1) איבערבוי פון די סאָציאַלע אנשטאלטן

(2) איבערדערציאונג פון דעם איינצל־מענטש.

די ביידע דרכים זענען נישט איין מאָל שוין אויסגעפרובירט געוואָרן: אין רעוואָלוציעס, אין פאַרלאַמענטן, אין רעליגיעזער התבודדות. די רעזולטאַטן זענען געווען ווייט נישט דערמונטערנ־דיקע. צי איז נישט פאַראַן די מעגלעכקייט פון עפעס אַ דריטן וועג וועלכער זאָל אויסנוצן די גוטע זייטן פון יענע צוויי? דער וועג: אויפבוי פון נייע ק ל י י נ ע ג ע מ י י נ ש א פ ט ן א ו י ר ע ט י ש ע י ס ו ד ו ת . מענטשן זאָלן באמת לעבן לויט זייערע אידעען און דערמיט אויפשטעלן מוסטערן פון נייעם לעבן. אפילו אז דער עולם זאָל אזא ליניע אָנרופן (און פאַר־דאַמען) אלס אוטאָפּיש, איז קיין בייז נישט. מען מוז רעהאביר־ליטירן די אוטאָפּיע. איך ווייס, אז אַט דער „דריטער וועג“ איז אַ סך מאָל געפרוּווט געוואָרן, און דאָך איז עס אויך אין דער נייער עפאָכע אפשר דער איינציק־צוזאָגנדיקער.

אָבער ווי גוט איז עס אַז—אויפן וועג צו קימבערליי—האָב

איך זיך אָנגעשמויסן אויף אזא מענטשן און אזעלכע אידעען.

יידישער „אויסמראַליאַניזם“

דאָ נישט לאַנג האָב איך געהאַט אַ משונה'דיקן שמועס מיט איינער פון די באַקאַנטע פּערזענלעכקייטן צווישן די אין אויס-מראַליע געבאָרענע יידן. ער איז אַ יוריסט אין סידנעי, אַ דאָקטאָר פון רעכט, און—נישט געקוקט אויף זיין יוגנט—פאַרנעמט ער אַ וויכטיקן פּאַסטן אין אוניווערזיטעט. איך האָב אים אייניגעלאָרן דורכצורעדן זיך וועגן זיין אַנטיילנעמען אין אַ נייעם ענגליש-יידישן זשורנאַל. זיין קאַד איז געשטאַנען אונטן בעת מיר האָבן זיך אויסגע'טענה'ט אין משך פון אַ פּאַר שעה. לאָ-מיר פאַרצייענען די טענות.

איך: איך גלויב, איר זעט אויך איין אַז דאָ אין לאַנד איז נויטיק אַ נייער ענגליש-יידישער זשורנאַל כדי צו דערוועקן אונז זעך שלאָפנדיקן עולם, כדי אויפצוטרייסלען זייער אחריות. דאָס פּאַלק ווערט פאַר אונזערע אויגן פאַרניכטעט אין אייראָפּע; פונ-דעסטוועגן פירן די יידישע פאַרטייען און באַוועגונגען דעמזעל-ביקן לעבן ווי ביז איצט. אַ טייל זענען פאַרנומען מיט קליינע לאַקאַלע צדקה-אויפגאַבן; אנדערע קאַנצענטרירן זיך אויף ציר-ניסטישער אַרבעט, — בעת עס פּאָדערט זיך אַ ברייטע, אוניווער-סאַלע אויפפאַסונג פון דער יידישער צוקונפט. אַ זשורנאַל מיט אַזעלכע צילן וואָלט געקענט שאַפן אַזאַ נייעם באַווסטזיין אין דער יוגנט. וואָלט איר גענומען אַנטייל אין דעם?

ער: עס טוט מיר לייך וואָס איך מוז אייך אנטוישן. מיר דוכט איך וואָלט געקענט זיין נאָר אַ לעזער פון אַזאַ זשורנאַל. נישט קיין מיטאַרבעטער. מיינע קענטנישן אין דער יידישער רע-ליגיע און געשיכטע זענען זייער אַרעם. אַמאָל האָב איך באַקומען

העברעאישן אונטערריכט, אָבער זינט דעמאָלט האָב איך אַלץ פאַרנעסן און איך גיי נישט אין קיין סינאגאָגע.

איך: זייט איר נישט אינטערעסירט אָפּצופּרישן אייערע קענט-ניסע, צו שטודירן די היינטיקע יידישע פּראָגן?

ער: די פּריערדיקע רבנים האָבן גאָר ווייניק באַאיינפּלוסט די יוגנט. איך געדענק נישט אז ווער עס איז דאָ זאָל האָבן גע-מאַכט אַן אַנשטרענגונג אויף צו געווינען דעם יונגן דור. זענען מיינע פּריינט און איך געבליבן גלייכגילטיק.

איך: איז איצט נישט די ריכטיקע צייט ווידער אָנצוהויבן? די גרויסע קאָטאָסטראָפּע פון יידנטום מעבר לים און די גרויסע געפאַר פאַר די אַנדערע יידישע שבטים קען איצט דערוועקן דעם אינטערעס.

ער: איך גלויב נישט אין דעם. איך שפיר נישט אין מיר אַ ספּעציעלן אינטערעס צו די פּראָגן.

איך: זאָל דאָס הייסן אז די לידן פון יידן באַאומראַויקן איך גאַרנישט מער ווי, לאָמיר זאָגן, די צרות פון כינעזער אָדער שפּאַניער?

ער: יאָ, אזוי איז עס.

איך: אז די יידישע פּליטים זענען אַהער אָנגעקומען, האָט איר געפילט עפעס באַזונדערעם לגבי זיי? אז איר געהערט צו דערזעלביקער פּאַמיליע?

ער: ניין. איך האָב געזוכט זיי צו העלפּן צוליב אַלגעמיינע הומאַניטאַרע סבות.

איך: פאַרשטייט איר וואָס איך מיין? מיר אַלע זענען אורדאי אינטערעסירט אין דעם ווילטאָג פון קינדער בכלל, צוליב פּשוט'ע הומאַניטאַרע סבות. אָבער פילט איר נישט מער האַרציקייט און וואַרעמקייט לגבי אייערע אייגענע קינדער?

ער: איך וואָלט עס נישט געקענט באַהויפּטן בנוגע יידן, איך פיל זיך נישט ווי איינער פון דער פּאַמיליע. גיט אַ קוק אויף די פאַרשיידענע טיפּן פון יידן. דער נאָענטסטער צו מיר איז דער ענגלישער, אָבער עס זענען פאַראַן יידן פון פּראַנקרייך, דייטש-לאַנד, פּוילן... ניין, איך פיל זיך ווי אַן אויסטראַליער.

איך: הייסט עס, איר האָט נישט געקענט אַרויסווייזן אַ באַ-
זונדערע אויפּמערקזאַמקייט צו יידישע פּליטים...

ער: עס זענען דאָ געשען אַ סך טעות'ן אַרום זיי. זיי האָבן
זיך, למשל, באַזעצט אין באַזונדערע געגנטן, שאַפּנדיק געמאַס.
זיי מאַכן עס שווער פאַר זיך צו ווערן אַסימילירט פון דער אַל-
געמיינער באַפעלקערונג... אָבער קיין בייז נישט. זייערע קינדער
וואָס גייען אין די היגע שולן וועלן ווערן שפּעטער אַסימילירט.

איך: מיר דוכט, מיר רירן איצט אָן אַ פונדאמענטאַלע פּראַ-
גע: צי זייט איר אין פּרינציפּ אינטערעסירט אויפּצוהאַלטן דאָס
יידנטום? איך מיינן יידנטום אַלס אַ קערפּער, אַ סיסטעם פון אי-
דעען און טראַדיציעס, אַלס אַ ראַסע?

ער: אויפּהאַלטונג פון יידישן פּאָלק? ניין, איך בין נישט
שטאַרק אינטערעסירט אין דעם. יידן האָבן אַזוי פיל צו לייזן
פון פאַראורטיילן און זיי פאַרשאַפּן אַזוי פיל שאַדן זיך און דער
וועלט אַז איך זע נישט איין די נויטווענדיקייט אויפּצוהאַלטן זיי.
איך: דאָס זענען אָפּענע רייד, דאָס מאַכט אונזער שמועס
קלאָרער. אויב איר זייט איבערצייגט אַז יידן זענען געוואָרן אַ
שאַדן און אַ געפאַר פאַר זיך און דער מענטשהייט, דעמאָלט מוז
מען מאַכן וויכטיקע אויספירן פון אַזאַ לאַגע. וואָלט איר, למשל,
געטראַכט אַזוי ווי איר, וואָלט איר זיכער געצויגן די קאַנסעק-
ווענצן דערפון.

ער: (קוקט אויף מיר מיט אַ געוויסער שפּאַנונג).

איך: איך וואָלט געגרינדעט אַ יידישע געזעלשאַפּט
מיטן צוועק דורכצופירן די אויפלייזונג פון יידישן פּאָלק. איך
וואָלט געזוכט צו ארגאַניזירן אויף אַ ברייטן, סיסטעמאַטישן
אופן געמישטע חתונות; איך וואָלט געזען צו אונטערגראַבן די
טעטיקייט פון סינאַגאָגעס, פון יידישע פּילאַנטראָפּישע, פּאָליטי-
שע און באַזונדערס קולטורעלע אינסטיטוציעס. און אודאי וואָלט
איך שוין ענערגיש באַקעמפט די אידעע פון אַ יידישן ישוב אין
קימבערליי. מיט דער הילף פון גאָט (פון יידישן גאָט?) וואָלטן
מיר אפשר באַפרייט די וועלט און אונזערע אייניקלעך פון אַט
דער קללה...

ער: (פאַרווונדערט, שמייכלענדיק ווי פאַרלוירן): אַ, ניין,

איך גיי נישט אזוי ווייט. לאָן יעדערער לעבן ווי ער וויל. איך וועל אייך געבן אַ ביישפּיל. מיינער אַ פּריינט האָט דאָ נישט לאַנג באַשלאָסן צו לערנען די דייטשע שפּראַך. פאַר מיר איז עס אַ נאַרישקייט.

איך: פאַרוואָס? צוליב דער מלחמה?

ער: ניין, בכלל. איך זע נישט קיין שום נוצן אין לערנען פון אַט דער שפּראַך. נישטאָ קיין קולטור, קיין ליטעראַטור אין דייטש... אָבער איך וואָלט זיך נישט אריינגעמישט אין זיין באַד-שלוס. אזוי קען איך אויך נישט באַקעמפן יידן אויב זיי ווילן פאַרבלייבן אַלס אַזעלכע....

איך: מיר רעדן אָבער נישט וועגן פּריוואַט-זאַכן פון יחידים. מיר דיסקוטירן די פּילאָזאָפּיע פון יידיש לעבן און געשיכטע. אויב דאָס לעבן איז נוצלאָז און שלעכט, זאָל עס אָפּגעשאַפּט ווערן. איז עס נישט משונה'דיק צו געהערן צו אַ קאָלעקטיוו וואָס איז באַלאָדן מיט אַ קללָה און צו פּילן זיך דערפאַר עפעס ווי פאַר'משפּט....

ער: איך פּיל נישט אזוי, איך טו מיין לעבנס-אַרבעט צווישן דעם פּאַלק פון אַט דעם לאַנד ווי איינער פון זיי... איך: זאָל זיין אזוי. אָבער וואָס טראַכטן וועגן א י י י די מענטשן מחוץ אייער אינדיווידועלן לעבן? דאָס איז דער הויפּט-פונקט, און די דייטשע יידן האָבן טייער באַצאָלט פאַר זייער בלינדקייט.

ער: קיינער ביז איצט האָט מיר נישט באַוויזן מיט אַרנו-מענטן פון טעאָריע אָדער געשיכטע, אז יידישקייט דאַרף אויפגע-האַלטן ווערן. איך בין אַ יוריסטישער קאַפּ, און מיר דוכט אז די יעניקע וואָס גלויבן אין דעם מוזן ליפערן די באַווייזן.

איך: איך קען אויך דעם יוריסטישן מעטאָד, אָבער עס שיינט מיר אז די „לאַסט פון באַווייזן" אין אַט דעם פאַל דאַרף זיך לייגן נישט אויף יענעם וואָס פּראַקלאַמירט פשוט דאָס רעכט אויף לעבן, נאָר גראַד אויף יענעם וואָס לייקנט אזא רעכט. פונדעסטוועגן בין איך אפילו גרייט צו באַווייזן דאָס רעכט אויף עקזיסטענץ און אַנטוויקלונג פון יידישן פּאַלק. צי האָט נישט אַ בוים, אַ חיה דאָס נאַטירלעכע רעכט אויף לעבן?

ער: גוט, אָבער איר רעדט דאָך פון אַ קאָלעקטיוו, נישט אַ
יחיד . . .

איך: געוויס, אָבער באַזיצט נישט דער קאָלעקטיוו דעם זעל-
ביקן לעבנס-ווילן ווי דער יחיד?

ער: צו זאָגן אייך דעם אמת, איך האָב נישט פיל געטראַכט
וועגן דעם. איר האָט אין זינען אַן אינטערנאַציאָנאַלן קאָלעקטיוו
ווי למשל די רוימיש-קאַטוילישע קירך? אָדער ווי די טשעכן
אָדער פּאָלאַקן?

איך: זעט איר? בנוגע דאָס רעכט פון די טשעכן אויף וויי-
טערדיקן לעבן, אפילו ווי אַ שטאַט, האָט איר קיין שום ספק
נישט. איר שטעלט אָבער אונטער אַ פראַגע דאָס רעכט פון יידן.
עס איז העכסט כאַראַקטעריסטיש פאַר יידן וואָס זיי פאַרניינען
זיך אליין, וואָס זיי זוכן זייער זעלבסט-פאַרניכטונג....

ער: (שמויכלענדיק) איר האָט מיך איצט געכאַפט....

איך: א י י י האָב אָבער קיין שום צווייפל נישט. דער קיום
און דאָס וואַקסן פון יידישן פּאָלק איז פאַר מיר אַ נאַטירלעכער
פאַקט, און אַ זייער פּרוכטבאַרער פאַר דער מענטשהייט. עס איז
נישט קיין צופאַל וואָס אין איצטיקן רוסלאַנד האָט מען געשאַפן
באַדינגונגען פאַר דער אַנטוויקלונג פון אַ הונדערט נאַציעס און
דאַסן. אפילו פאַר די וואָס שטייען ערשט אין אָנהויב פון זייער
קולטור-שאַפן, וואָס פאַרמאַגן נאָר אַביסל פּאָלקס-לידער און
טענען. יידנטום איז שוין ווייט אַוועק פון אַזעלכע אָנפאַנגען....

ער: וואָס איז אייגנטלעך יידישע קולטור? זענען נישט ענג-
לישע יידן ענגלענדער און דייטשע יידן — דייטשע?

איך: אַט דאָס איז די צרה וואָס איר ווייסט אַזוי ווייניק
וועגן דעם. „יידן“ זענען פאַר אייך און אייערע פריינט נישט מער
ווי אַ גרויסע מאַסע פון משונה'דיקע מענטשן וואָס ליידן פון
פאַרפּאָלגונגען און אַנטיסעמיטיזם. פאַר מיר איז עס. ראַשית
כל, אַ גרויסער קאָלעקטיוו פול מיט שעפּערישע כּחות. יידיש
פּאָלק איז נישט אַזוי פאַרבונדנקייט דורך צרות ווי פאַרבונדנקייט
דורך שעפּערישער אַרבעט און קולטור.

ער: אין וועלכע געביטן קומט די דאָזיקע קולטור צום אויסדרוק?

איך: אין אלע געביטן: אין דיכטונג, ליטעראַטור און קונסט, אין פּילאָזאָפּישן און סאָציאַלן דענקען, אין וויסנשאַפט און רע-ליגיע, אין געזעלשאַפטלעכער אַרבעט פון אלע אַרטן, אין מנהגים און טראַדיציעס...

ער: זענען דען פאַראַן אונטערשיידן פון נאַציעס אין וויסנשאַפט?

איך: אין דער פאַרמולירונג פון וויסנשאַפטלעכע געזעצן אַפּשר נישט, אָבער אין דער אַנטוויקלונג און אָנווענדונג פון די וויסנשאַפטן—יאָ. הויז לזה איז פאַראַן אַ באַזונדערע וויסנשאַפט פון יידנטום. אָבער, בכלל גערעדט, איז קולטור אַ סך מער ווי וויסנשאַפט. זי נעמט אַרום אלע ספּערן פון פּריוואַטן און קאָלעקטיוון טיוון לעבן. זאָגט מיר, איך בעט אייך, פאַרוואָס איז עס וואָס די אויסטראַליער וואָס זענען געבאָרן פון דער ענגלישער קולטור, באַמיען זיך אזוי שטאַרק צו אונטערשיידן זיך דוקא אַלס אויסטראַליער? פונקט אזוי די ניו-זילענדער לַגבי די אויסטראַליער... איך האָב אים באַוווּזן אַן אַנטאָלאָגיע פון יידישע דיכטער פאַר 20 יאָר, גערדוקט אין דער לאַטיינישער שריפט. פּערציק נעמען פון פּרויען און מענער וואָס זענען צעשפּרייט איבער דער גאַנצער וועלט. אונטער די הימלען פון רוסלאַנד, פּוילן, אַרגענטינע, רומעניע, אַמעריקע און וווּ נישט—און פונדעסטוועגן דיכטן און זינגען זיי אין דער יידישער שפּראַך—און אזוי אויך אין דער העברעאישער. מיין קעגנער, דער גאַסט, איז געווען זייער פאַרווונדערט און האָט פּלוצים מודה געווען, אַז ער פאַרשטייט אַביסל יידיש, אַ דאַנק זיינע עלטערן!

איך: מיר זענען אַ לעבעדיק פּאָלק און קלייבן זיך נישט צו פאַרשווינדן. אָבער ווער נישט איז מוז זיך זאָרגן וועגן אַט דעם פּאָלק און זיין צוקונפט. די זאָרג קען נישט ווערן איבערגענו-מען אפילו פון די בעסטע צווישן נישט-יידן ווייל זייערע וואָרצ-לען ליגן אין אַן אַנדער נאַטירלעכן באָדן. בלייבט עס די אויפ-גאַבע פון אונזער יוגנט. וועט זי פאַרנאַכלעסיקן אַט די אויפגאַבע אפילו איצט. נאָך די האַמערקלעפּ פון היטלערן און

דעם שענדלעכן דורכפאל פון דעם אסימילאציע־מאסקאראד אין
דייטשלאנד, דעמאלט בין איך נישט מקנא איר, צוקונפט.

:: :: :: ::

אָט דער שמועס איז פאָרגעקומען דעם 8טן סעפטעמבער
1940, ד. ה. זיבן מיט אַ האַלב יאָר נאָך היטלער'ס אויפשטייג צו
מאַכט, אין דעם צווייטן יאָר פון דער וועלט־מלחמה.

קימבערליי — א שטאט אדער א ישוב?

צופעליק האָב איך זיך דערוווסט, אז עס איז אַקאַרשט דער-
שינען אַ ניי בוך פון וו. זשאַבאַטינסקי, אונטערן נאָמען
"THE JEWISH WAR FRONT" און אז אין רעם בוך
איז דאָ אַ קאַפיטל וועגן דעם קימבערליי-פּראָיעקט. זשאַבאַטינ-
סקי, וועלכער איז ערשט מיט אַ פּאַר חדשים צוריק געשטאַרבן
אין ניו-יאָרק, איז געווען איינער פון די פּייערדיקסטע, הונדערט-
פּראָצענטיקע ציוניסטן וואָס האָבן נישט געזען קיין שום אַנדער
לעזונג פון דער יידישער פּראָגע אחוץ אַ יידישן שטאַט אין פּאַ-
לעסטינע. ממילא האָט זיין שטעלונג לנבי אַנדערע וועלכע-נישט
איז יידישע קאַלאָניזאַציע-פּלענער געזאָלט זיין אַן אַנטשידן-
פּינטלעכע. פונדעסטוועגן האָב איך געהערט, אז ער האָט אַרויס-
געוויזן אַן אינטערעס צו אַזעלכע פּלענער.

אז איך האָב באַקומען אין האַנט זיין לעצט בוך, געשריבן
אין פעברואַר 1940, האָב איך מיט דערשטוינונג געלייענט די
זייטן, געווירמעט אונזער אַרבעט אין אויסטראַליע. עס איז נישט
נאָר נישט געווען קיין שום שפור פון פּיינטשאַפט, נאָר פאַרקערט,
ער האָט געלויבט „די ערלעכקייט און איבערגעגעבנקייט“ פון
די קימבערליי-טוער. ער האָט אונטערשטראַכן דעם באַזונדערן
כאַראַקטער פון דער אַרבעט אין פּאַלגנדיקע ווערטער:

„איינס פון די באַזונדערס מערקווירדיקע שטריבן פון
דעם פּראָיעקט באַשטייט אין דעם, וואָס זיין אַנטוויקלונג
איז צו פאַרדאַנקען די אלייניקע באַמאָונגען פון איין-איניציאָן
מענטש, און דער מענטש איז נישט יונג און נישט רייך. אויך
איז ער נישט קיין בריה אין יענער אַרט פן טומלענישן, וואָס
ימען רופט פּראָפּאַגאַנדע. זיין איניציאָר סוד באַשטייט, ווי עס

ווייזט אויס, נאָר אין יענער רואיקער עקשנות, וועלכע פאַרלאַנגט היינט דאָס זעלביקע, וואָס זי האָט פאַרלאַנגט נעכטן... אָט די געשיכטע איז אזוי מערקווירדיק, ווייל זי באַווייזט, אַז זייער וויכטיקע פּאָליטישע רעזולטאַטן קענען ווערן דערגרייכט דורך איין-איינציקער, נאָר נישט אָפיציעלער פּערזאָן, נאָר אַדאַנק רעדן שכל הישר אין דער ריכטיקער צייט."

זשאַבאָטינסקי איז איבערצייגט, אַז מען קען — דורך אויפֿ-קלערונג און ערלעכער פּראָפּאָגאַנדע — געווינען די צושטימונג פון אויסטראַלישן פּאָלק צו אַזאַ ייִדישן פּראָיעקט. ער גלויבט אויך, אַז די פּאַרשידענע פיזישע און קלימאַטישע שוועריקייטן פון אַ קימבערליי-קאָלאָניע קענען איבערווונדן ווערן מיט דער צייט. ער זעט אָבער די גרעסטע שוועריקייט אין אַן אַנדער פּונקט: אין דער פּאָליטישער זייט פון דער קאָלאָניאַציע. עס איז באַקאַנט, אַז אַלע אויסטראַלישע סימפּאַטיקער פון דעם פּראָיעקט ווילן זיך באַוואַרענען, אַז די קאָלאָניסטן זאָלן נישט פאַרלאָזן קימבערליי און פאַרפּלייצן די פּאָר שטעט פון אויסטראַליע, וווּ די אַרבעט־מעגלעכקייטן זענען באַגרענעצטע. דאָס איז אויך דער שטאַרקער פאַרלאַנג פון דער „פּריילאַנד־ליגע": זי וויל נישט קיין כאַאָטישע אינפּילטראַציע אין די שטעט, נאָר פּלאַנט מעסיקע קאָלאָניאַציע פון ניי־לאַנד.

אָבער — ווי קען מען נאַראַנטירן דאָס פאַרבלייבן פון די פּיאָנערן? — פּרעגט זשאַבאָטינסקי. עס זענען דאָ — זאָגט ער — נאָר צוויי מעטאָדן. דער ערשטער איז שאַפן פאַר זיי ספּעציעלע פאַספּאָרטן, אָן וועלכע זיי וועלן נישט טאָרן אַרײַן אין די אויסטראַלישע שטעט. אָבער דאָס וועט זיין אַ בזיון פאַר די קאָלאָניסטן, עס וועט זיי אַראָפּדריקן צו דער מדרגה פון יידן אין צאַרישן רוסלאַנד, און עס וועט זיין קעגן די ליבעראַלע טראַדיציעס פון לאַנד. דער איינציק־אַנדערער אויסוועג איז צו „דער־הויבן די קאָלאָניאַציע־געגנט פון אָנהויב צו דעם סטאַטוס פון אַן אַוּמאַפּהענדיקן שטאַט, וואָס איז אָפּגעטיילט פון דער אויסטראַלישער מלוכה דורך אַן אינטערנאַציאָנאַלן געזעץ, מיט אַ ריכטיקן ווײַזע־סיסטעם פון ביידע זייטן. דעמאָלט וועלן די קאָלאָניסטן נישט טראָגן אויף זיך דעם צייכן פון פּאָ-

נישט זעלטן קומט אויס צו הערן, אז א קימבערליי וועט
 קיינמאל נישט האָבן פאַר יידן יענע צויבערהאַפטע צוציאונג
 קראַפט ווי ארץ־ישׂראל, אז די שוועריקייטן פון פּיאָנערישער
 האַרעוואַניע וועלן דערפאַר נישט האַלטן די מענטשן אויפן לאַנד.
 אַנדערע קריטיקער גייען אפילו אזוי ווייט, ווי צו זאָגן, אז
 נאָר אין א"י זענען יידן מסוגל צו טאָן פּיאָנערישע און לאַנד-
 ווירטשאַפטלעכע אַרבעט. אויב עס וואָלט טאַקע געווען אזוי, וואָלט
 דער פּראָיעקט פאַר אויסטראַליע געווען אַ דורכפאַל נאָך פאַרן
 אַנהויב. אָבער עס איז נישט אזוי!

:: :: :: ::

ארץ־ישׂראל האָט טאַקע געלעבט אין יידישן זכרון און רעליז-
 גיעזן וועלט־באַנעם זינט טויזנטער יאָרן. אָבער דאָס קאָנקרעטע
 לאַנד, פּאַלעסטינע, איז לחלוטין נישט געווען קיין
 אימיגראַציע־פּונקט אין די מאָדערנע יידישע וואַנדערונגען. מען
 פאַרגעסט צוריק די ריכטיקע געשיכטע פון אונזער צייט. צווישן
 די 80-ער יאָרן פון פאַריקן יאָרהונדערט ביז 1914, האָבן אַרץ-
 בערגעוואַנדערט קיין אַמעריקע (פון רוסלאַנד און רומעניע
 מייסטנס), נישט ווייניקער ווי אַ דריטהאַלבן מיליאָן יידן, און
 עכטע מענטשן־וואַנדערונג. אפילו האָבנדיק דעם נאָמען פון
 הייליקן לאַנד אין האַרצן, האָבן זיך אָט די מיליאָנען געצויגן צו
 אַ פרעמד לאַנד, וווּ מען האָט געזוכט אַ שטיק ברויט און פּאָד-
 ליטישע פרייהייט. די עכטע קאָלאָניאַליזאַטאָרישע אַרבעט, געד-
 בויט אויף לאַנדווירטשאַפט מיט אייגענע יידישע הענט, האָט
 זיך אין א"י ביז יענער מלחמה קוים אַנטוויקלט (אויב מען זאָל
 לאָזן אָן אַ זיט די קאָלאָניעס פון ראַטשילדן און פון דער ייִק"א).
 דער אמת'ער שטראָם פון איבערצייגטע און עקשנות'דיקע קאָלאָ-
 ניסטן, די אַרבעטער און די הלוצים, האָבן זיך באַוויזן אין לאַנד
 ערשט נאָך דער מלחמה: זינט 1919-20.

פאַרוואָס? מען וואָלט געקענט אָנווייזן אויף מינימום דריי
 וויכטיקע פאַקטאָרן. אַמעריקע האָט געהאַט שווער פאַרריגלט
 אירע טויערן פאַר נייע אימיגראַנטן; אין פּוילן און אוקראַינע
 האָבן געבושעוועט פּאָגראַמען אויף יידן; עס איז פאַרעפנטלעכט

און באשטעטיקט געוואָרן די באַלפור-דעקלאַראַציע. דער לעצטער פאַקטאָר האָט אויפגעוועקט אין דער יידישער נשמה נאַציאָנאַל־פּאַליטישע האַפנונגען און שטרעבונגען פון אַ נאַנץ געוואַלטיקער נאַטור. פּאַלעסטינע איז שוין נישט נאָר געווען דער צענטער פון רעליגיעזע און ראַמאַנטישע געפילן; פּאַלעסטינע איז געוואָרן אַ פּלאַץ פאַר ע ק אַ נ אַ מ י ש ע ר הילף צו די געפּלאַגטע מאַסן, אַ פונקט, אין וועלכן אַ יידישער ש ט א ט קען אויפגעבויט ווערן, אַ גרויסער שטח פאַר דער פאַרווירקלעכונג פון פּלענער פון ס אַ צ י אַ ל ע ר גערעכטיקייט. מאַטיוון פון אַמאָליקן יידישן עבר האָבן זיך פאַרבונדן מיט די העכסטע שטרעבונגען צו דער יידישער צוקונפט, — און א"י איז געוואָרן דער ברען־פונקט פון מאַדערנעם יידישן משיח'זם. ערשט דעמאָלט האָט זיך אָנגעדויערט די ווונדערבארע לאַנד־קאָלאָניאַציע אין פּאַלעסטינע, וועלכע האָט איבערצייגנדיק באַוווּזן, ו אַ ס אַ יידישער פּאַלקס־מענטש קען אויפטאָן.

ד אַ ס באַוווּזט אָבער בפירוש נישט, אַז יידן, קענען אַנט־וויקלען אַ שעפּערישן אידעאָליזם נאָר אין א"י. עס איז ווייניק באַקאַנט, אָבער עס איז אַ וויכטיקער היסטאָרישער פאַקט, אַז יידישע מאַסן האָבן — אין לויף פון 19טן יאָרהונדערט — נאָך צוויי מאַל באַוווּזן זייער אַקטיוון אינטערעס פאַר פּיאַנערישער אַגראַר־אַרבעט. אין אָנהויב פון יענעם יאָרהונדערט, צווישן 1807 און 1830, האָבן די רוסישע צאַרן (אַלעקסאַנדער דער ערשטער און ניקאָלאַי דער ערשטער), געגעבן די יידן די מעגלעכקייט צו בויען אייגענע קאָלאָניעס אין דרום־רוסלאַנד. עס איז מערקווירדיק צו לייענען די באַריכטן פון יענער צייט, געשריבענע פון נישט יידן — פריינטלעכע באַאמטע, און צו זען מיט וואָס פאַר אַ ליידנשאַפט די פאַראַרעמטע אָבער לעבנס־לוסטיקע מאַסן האָבן זיך אָפּגערופן אויף דעם אָנבאַט. זיי זענען אין די צענדליקער טויזנטער געפאָרן און געגאַנגען סיי קיין דרום־רוסלאַנד, סיי קיין סיביר. זיי האָבן געהאַט אויסצושטיין די ביי־טערסטע נויט און קעלט אויף די וועגן, זיי האָבן אומעטום איר בערגעפּלאַצן אומצאָליקע קרבנות, אָבער זיי האָבן זיך באַוועגט צו דעם ציל: ערד־אַרבעט. אַ פּאַלק, וואָס האָט כמעט צוויי טויזנט

יאָר נישט געפירט קיין נאַטירלעכן לעבן אויף דער ערד, האָט זיך — ביי דער ערשטער היסטאָרישער מעגלעכקייט — צוריק געפונען און ווי אויפגעלעבט. איז דאָס נישט אַ פּאַטעטישער אויגנבליק אין לעבן פון אַ פּאַלק?

עס איז נישט צו באַשרייבן מיט וועלכע אומגעהויערע שווע-ריקייטן און קרבנות יענע יידן האָבן געבויט זייערע קאָלאָניעס. עס איז דאָך געווען דאָס אַלטע, ביוראָקראַטישע, מענשן-פינטלעכע און פינסטערע רוסלאַנד. אָבער אַט די מענטשן, אַן פינאַנסיעלע מיטלען, אַן אַרבעט־קענטענישן, אַן פּויערישע טראַדיציעס, — האָבן דאָך אויפגעבויט צענדליקער קאָלאָניעס מיט יידיש־קליינגענדיקע נעמען. זיי האָבן זיי שפּעטער פּאַרטיידיקט קעגן אַלע קלעפּ פון דער נאַטור; זיי האָבן זיך דורכגעהאַלטן אין אַלע קרויזים פון צאַריזם, פון מלחמה, פון רעוואָלוציע, פון ביר-געריקריג. אַז די באַלשעוויסטישע רעגירונג האָט מיט אַ יאָרהונדערט שפּעטער גענומען צוהעלפּן דער יידישער לאַנדווירטשאַפּט, זענען יענע קאָלאָניעס שוין געווען אינגעוואַרצלטע ישובים, מיט אַ קליינער, אָבער אויסגעשפּראַכענער יידישער פּויערימישאַפּט, (אַן ערך 30,000). עס איז היסטאָריש וויכטיק, אַז יידן האָבן זיך אַנטפּלעקט אַלס פעאיק צו אַן אַנדער אַרט לעבן ווי מען האָט פּריער געמיינט.

אין די 90-ער יאָרן האָט זיך פּלוצים באַוווּזן דער באַראָן הירש, אין פּאַריז, וועלכער האָט זיך אונטערגענומען צו ארגאַניזירן אַ גרויסע יידישע איבערוואַנדערונג פון רוסלאַנד קיין אַרגענטינע. ער האָט געגרינדעט די „יוקא“, אריינגעלייגט אין איר מיליאָנען פונטן און אָנגעהויבן אַריבערפירן גרופּעס יידישע מענטשן אין די ברייטע, אומבאַאַרבעטע פּאַמפּאַס, כדי צו גרינדן דאָרטן לאַנדווירטשאַפּטלעכע קאָלאָניעס. עס איז ווידעראַמאָל געווען אַ געוואַנטער שריט אין דער יידישער געשיכטע, ווידעראַמאָל האָבן זיך געפונען צענדליקער טויזנטער יידן, וואָס האָבן אָנגענומען דעם אָנבאַט. עס לוינט זיך צו לייענען די ליינדסגעשיכטע פון די דאָזיקע איבערוואַנדערער (למשל דריי בענדער פון אַלפּערסאָנען), ווי זיי האָבן עס אָן דערפאַרונג אָן אַ ריכטיקער אויפפאַסונג, פאַרוואָרפן אין דער גרינער און גע-

צערלעכער וויסעניש, דאך איבערגעקומען די לידן און אויס-
 געבויט קאלאניעס. אויב עס וווינען דארטן היינט-צו-טאג נישט
 מער ווי א 30,000 מענטשן, זענען דערצו געווען טיפע אורזאכן,
 אויף וועלכע מען קען זיך דא נישט אפשטעלן. די וויכטיקסטע
 סבה איז געווען דער אדמיניסטראטיווער פלאן פון אויפבו, ביי
 וועלכן מען האָט אָפגענומען פון די קאלאניסטן כמעט יעטועדע
 איניציאטיוו. אָנשטאָט אַ שטענדיק וואַקסנדיקער זעלבסטפאַר-
 וואַלטונג איז געשאַפן געוואָרן אַ ביוראָקראַטישע מאַשין, וואָס
 האָט געהערשט איבער די ערד-אַרבעטער פון אויבן. פאַר אַ ייִד
 שער קאַלאָניאַציע איז גלייך שערלעך, סײַ אַ מלוכה'שע ביר-
 ראַקראַטיע (ווי אין רוסלאַנד), סײַ אַ פּילאַנטראָפּישע (ווי אין
 אַרגענטינע). (1)

אָבער דער וויכטיקער פאַקט בלייבט, אַז יידן האָבן זיך
 יעדעס מאָל געצייגט נוסח אַריבערצוגיין פון די שטאַטישע באַ-
 שפּטיקונגען צו דער שווערער פּיאַנער-אַרבעט אויף ערד. עס
 איז באַצייכנענדיק, אַז ווען עס האָבן זיך שפּעטער — אָדער
 גלייכצייטיק — אָנגעהויבן די ערשטע פּרוּווּן צו באַאַרבעטן ערד
 אין פּאַלעסטינע, זענען זיי געווען צייטלעך פאַרבונדן מיט די
 ערשטע רוסישע קאַלאָניעס. די יונגע סטודענטן-גרופּע „בילד“
 האָט זיך געבילדעט אין באַרקאָוו און קיעוו; די געזעלשאַפּט
 „חובבי ציון“, מיט אויסשקינען בראַש, האָט זיך אַנטוויקלט אין
 אָדעס. אָבער באַרקאָוו, קיעוו, אָדעס זענען אַלע דרום-רוסישע
 שטעט. ד. ה. נאָענטע צו די קאַלאָניעס. הייסט עס, אַז דער חשק
 צו ערד-אַרבעט האָט זיך אַקטיוו דערוועקט אין די ערשטע ציור-
 ניסטישע קרייזן אַדאַנק די דערפאַרונגען און איינפלוסן פון חוץ
 לאַרץ, נישט פון — פּאַלעסטינע.

:: :: :: ::

פאַרוואָס זאָל אַלזאָ „קימבערליי“ זיין אויסגעשלאָסן פון
 דער אַקטיווער ייִדישער צוקונפּט? געוויס באַזיצט עס נישט די

(1) גענויער וועגן דעם זע מיין אַרטיקל אין דער ייִדישער
 ענציקלאָפּעדיע: יידן, באַנד 1.

ראמאנטיש-מאננעטישע קראפט פון א יידישן היימלאנד, אבער צי האט עס נישט — אין דער איצטיקער היסטארישער עפאכע — אנדערע פאזיטיווע מאמענטן? עס שיינט אויף פארן יידישן אויפגעטרייסלטן באוועסטזיין אין א צייט, ווען מיליאנען יידישע פאלקס-קינדער שטייען פארן תהום, אדער אין תהום גופא. „נויט“ איז שוין מער נישט קיין אויסדרוק פאר דער עקאנאמי-שער און פיזישער צעשטערונג פון יידישן פאלקס-קערפער. די פערספעקטיוון פון דער נאך-מלחמה-אייראָפּע זענען זייער אומ-קלאָר פאר אָט די אנטוואָרצלעטע מאַסן-שיכטן. יעדנפאלס וועט דער פּראָצעס פון זיך ווידער איינפלאַנצן אין דער חרוב'ער איי-ראַפּעאישער ווירטשאַפט זיין אַ שמערצלעכער. די אַריבערפלאַנ-צונג פון מיליאָנען קיין א"י וועט אויך זיין אַן אוממעגלעכקייט. אין פאָר גלויב מיט אַזאַ פּערספעקטיוו וועט די אידעע פון אַ געאָרדנטער קאָלאָניאַציע פון אַ קימבערליי אין אַ דע-מאָקראַטישן לאַנד ווערן איינע פון די מאַננעטישע אידעען פארן פאלק.

צוזאַמען מיט דער עקאָנאָמישער נויט און פּאַקטישער היימ-לאָזיקייט זעלן אָבער ווירקן אויך גייסטיקע פּאַקטאָרן. „קימ-בערליי“ וועקט נישט די רעליגיעז-נאַציאָנאַלע געפילן פון יידישן מענטשן? דאָס איז ריכטיק. אין קימבערליי אז נישטאָ קיין האָפּ-נונג אויפצובויען אַ יידיש-נאַציאָנאַלן שטאַט? דאָס איז אויך ריכטיק. אָבער דאָרטן שימערן פּאַראַויס האָפּנונגען פון אַן אנדער אַרט, וואָס זענען אויך וויכטיק גענוג. עס איז דאָ די מעגלעכ-קייט נישט נאָר פון ראַטעווען זיך פון אונטערגאַנג, נאָר אויך פון אַקטיוון, שעפּערישן, מאָדערנעם יידישן לעבן. עס איז מעג-לעך צו בויען אַ ישוב אויף ערלעכע יסודות פון פּאַליטישער פּרייהייט און סאָציאַלער קאָאָפּעראַציע. עס איז מעגלעך צו שאַפן דעם באָדן פאר אַן אומגעשטערטן קולטורעלן אויפשטייג, פאר דער אַנטוויקלונג פון דער מענטשלעכער ווערדע, — אין יידישן גייסט. זענען דאָס אַלץ נישט קיין צויבערהאַפּטע אידעען, וואָס קענען דערוועקן דעם טיפּסטן אידעאָליזם? און וועט נישט אַזאַ אידעאָליזם אויפאַקערן די קימבערלייערד און באַווייזן דאָרטן ווונדער, ענלעכע צו א"י? פאַרוואָס זאָלן די קאָלאָניסטן דעמאָלט

נאָר טראַכטן וועגן פּאַנאַנדערלויפן זיך אין די פּאַר אויסטראַ-
לישע גרויס־שטעט?

עס איז בכלל פּאַלש צו שטעמפּלען דעם ייד נאָר אַלס „שטאַ-
טישן“ מענטשן. פון דער געשיכטע ווייסן מיר, ווי אזוי עס איז
דערצו געקומען, אַז דער ייד האָט זיך קאָנצענטרירט אין די
שטעט. דורות פון שטאַטישן לעבן האָבן, אָן צווייפל, אַרויפגע-
לייגט זייער צייכן אויף זיין פּסיכאָלאָגיע און אַרט דענקען. אָבער
— דאָס אַלץ איז נישט קיין ראַסישער, נאָר אַ סאָציאָלאָגישער
צייכן; עס ליגט נישט אין זיין בלוט, נאָר אין זיין לעבנס־לאַגע.
ווי נאָר די געשיכטע לאָזט אָפּ די אייזערנע צוואַנגען, אין וועלכע
זי האָט אים פאַרשפּאַרט, דערוואַכט אין אים די תּשוקה אַרויס
פון שטאַט. אַז נישט, וואָלט נישט מעגלעך געווען דער גרויסער
וונדער פון די הונדערטער, טויזנטער חלוצים, פּאַלעסטינע-
פּיאָנערן, וואָס האָבן אזוי שנעל איבערגעאַנדערשט זייער לעבנס-
וועג. אויך אַ סך פון זיי זענען געווען קינדער פון פאַרמעגלעכע
סוחרים־קרייזן, פון אינטעליגענץ, — דאָך האָבן זיי זיך סאָציאַל
און זייליך איבערגעמאַכט. זיי האָבן פאַרענדערט דעם פנים פון
פּאַלעסטינע נאָר דערפאַר, וואָס זיי האָבן פריער פון אַלץ פאַר-
ענדערט זיך גופא.

אין די נאָרמאַלע לענדער מיט אַ ברייטער פּויעריס־און
דאָרף־באַפעלקערונג איז — זינט דעם קאַפיטאַליזם — מעכטיק
אויסגעוואַקסן דער שטראָם פון דאָרף צו דער שטאַט. אין ענג-
לאַנד און אויסטראַליע איז עס אַ קלאַרע דערשיינונג. עס איז
נישט נאָר יאָגעניש נאָך בעסערע לוינען; עס איז אויך אַ שטרעבן
צו אַ מער קולטורעלן, אָדער קאָמפּאַרטאַבלען לעבן. אָבער יידן?
זיי זענען פאַרמאַטערט פון גרויס־שטאַטישן לעבן און פון דער
שטאַטישער ציוויליזאַציע. דוקא דערפאַר, ווייל דער ייד איז
אזוי טיף אַריינגעדראַנגען אין די געדערים פון דער שטאַט און
איז געוואָרן אַ „שטאַטיש פּאַלק“, איז ער פאַרמאַטערט פון איר.
פון דעם שטאַטישן מעכאַניזם, וואָס האָט אים געבראַכט אזוי-
פיל ליידן און דערנידערונגען, ווייל ער — באַוווסט צי אומבאַ-
וווסט — אַוועקגיין צום דאָרף. עס איז אים היסטאָריש נאָמס

געוואָרן צו בלייבן שטענדיק דער פאַרמיטלער, דער הענדלער, דער
 לופט־מענטש, וועלכער איז נויטיק אין די ערשטע סטאַדעס פון
 אינדוסטריעלן אויפבויו פון אַן אָפגעשטאַנענעם לאַנד. דעמאָלט
 רופט מען אים צו זיך, מען גיט אים פריווילעגיעס, מען שיצט
 די רעכט פון דער הונד, וואָס לייגט גאָלדענע אייער (אין דייטש־
 לאַנד, אין פּוילן, אומעטום). ווי נאָר די אָפגעשטאַנענע לענדער
 בויען זיך אויף און זייערע פויעריג־שיכטן נעמען שטרעבן אין
 די שטעט, ווערט דער „ידישער סוחר“ אַ שטערונג אין לעבן
 און אַ שונא.

ווייל נישט מער די יידישע יוגנט שפּילן די דאָזיקע אומוויר־
 דיקע און אַלץ מער אומנויטיקע ראָלע, ווייל זי זיך צווענדן צו די
 פּראָדוקטיווע, די שאַפנדיקע אַרבעט־פּראָצעסן. ווייל זי אויך
 צולייגן אַ האַנט צו דער מוטער־ערד, צו די גרונטיקע מענטשלעך־
 כּע אַרבעטן. קאַל אַ ניי צו אַ צויע גיט איר די מעגלעכקייט צו
 טאָן עס אין אַ ברייטן פאַרנעם, און דערביי אין אַ ניי לאַנד, וואָס
 איז נאָך פּריי פון די האַם־געפּילן פון אייראָפּע, וואָס באַזיצט נאָך
 נישט די טרויעריקע טראַדיציעס פון בלוטיקער קאָנקורענץ. קאָ
 לאַניואַציע באַדייט פאַרן אייראָפּעאישן יידן די כּישופֿ־דיקע האַפֿ־
 נונג פון אַ „מעשה בראשית“ אין אַ טאָפּלדיקן זינען: דעם אָנפאַנג
 פון אַ נייעם פּרוכטבאַרן לעבן אויף ערד, און דעם אָנפאַנג
 פון אַ ווירדיקן לעבן אין אַ ניי לאַנד. עס וועט אפשר
 נישט זיין קיין גוזמא צו זאָגן, אַז די יידישע יוגנט קען ווערן
 דאָס בעסטע פּיאָנער־פּאָלק אין 20טן יאָרהונדערט, די פּיאָנערן
 „פאַר עקסעלאַנס“. ווייל זיי האָבן די גרעסטע דערפאַרונג
 פון ריינ־שטאַטישן לעבן שוין הינטער זיך, וועלן זיי נישט
 קוקן אויף צוריק, וועלן זיי אין די נייע ישובים זען זייער שטענ־
 דיקן היים אויף להבא. געוויס, אין זייערע אויפבויו־פּראָצעסן
 וועלן זיי נישט פאַראַכטן די „שטאָט“ אַלס אַזעלכע; זיי וועלן
 אָבער אַריבערנעמען פון איר נישט מער ווי דאָס געזונטע און
 דאָס עכטע, און אַריינבויען עס אין די ווענט פון זייערע נייע
 היימען. עכטע קולטור און עכטע פאַרגעניגנס פון לעבן (אַריינ־
 רעכענענדיק ביכער, מוזיק, קינאָ, ראַדיאָ, פּריילעכקייט, געזעלי־

קייט, וויסנשאפט), קען א מאָדערנע קאָלאָניע פארשאַפן נישט ווייניקער ווי די שטאַט.

עס איז אַלזאָ נישטאָ קיין שום גרונט אָנצונעמען, אַז די קאָלאָניסטן פון קימבערליי וועלן זיין באַשטרעבט אין זייער מאַסע צו אַנטלויפן פון דאָרטן. עס איז דערפאַר נישט נויטיק צו פאַרלאַנגען דעם סטאַטוס פון א י י ד י ש ש ט א ט, כדי אויפֿצוהאַלטן דעם אָפּפּלוס פון די פּיאָנערן אין די שטעט. צוליב דעם אַליין קען מען נישט אַרויסרוקן אַ פּאָדערונג פון אַזאַ גרויסן היסטאָרישן באַדויט, ווי די שאַפונג פון אַ נייעם שטאַט אין דער וועלט.

זשאַבאָטינסקי דערמאָנט דאָ דעם יידישן שטאַט, ווייל ער האַלט, אַז דאָס איז די איינציקע גרויסע אידעאישע מאַכט, וואָס קען האַלטן יידישע פּיאָנערן צוזאַמען און געבן זיי אַ פּאַרזיטיוון לעבנס־צוועק פאַר דער צוקונפּט. פאַר אים, ווי פאַר אַ סך ציוניסטן און יידישע נאַציאָנאַליסטן (למשל ג. לעשצנינסקי), איז דער „ ש ט א ט " דער צענטער פון זייערע פּאָליטישע און גייסטיקע באַשטרעבונגען. די טראַגעדיע פון יידישן פּאָלק זעען זיי נאָר אין זיין מלוכה'לאָזן לעבן צווישן די פעלקער. זיין אויס־לייזונג זעען זיי אין דער אויסקעמפונג פון אַ מלוכה'שער עקדזיסטענץ אין א"י, „גלייך ווי אַלע פעלקער". פאַר זיי זענען די פּאַר מאַנגעטישע ווערטער „מלכות ישראל" פונקט אַזוי פול מיט גלאַנץ און קראַפּט, ווי פאַר סאָציאַליסטן אַמאָל די ווערטער: „אינטערנאַציאָנאַלער פּראָלעטאַריאַט", אָדער „וועלט־עוואָלוציע". זשאַבאָטינסקי וויל, אַז איבער דער נייער יידישער געזעל־שאַפט זאָל שטאַלץ און מאַכטפול וויען די פּאָן פון אַ יידישער מלוכה, צוליב וועלכער עס זאָל לוינען צו לעבן און צו שטאַרבן.

אויך אין דער אידעע קען איך נישט מער גלויבן היינט־צוטאָג. טאַקע „אַלע פעלקער" באַזיצן שטאַטן יעדער פאַר זיך, און די ערשטע וועלט־מלחמה האָט געשאַפן אַ רייע נייע שטאַטן. אָבער—צי איז די מענטשהייט געוואָרן דערפון גליק־לעכער? צי איז נישט דורך דעם די ענערגיע פון פעלקער אַזוי שטאַרק פּאַרנוצט געוואָרן פאַרן אויפבויע פון שטאַט, אַז מען האָט

פארנאכלעסיקט די אנדערע לעבנס-געמיינשאפטן אין פאָלק גופא:
די פאמיליע, די גאס, די בילדונג, די סאָציאלע מאָראַל. (1)

צי איז ניט דורך דעם קאָנצענטרירן זיך אויף מיינ שטאט
"RIGHT OR WRONG, MY COUNTRY!" אויסגעוואקסן יעד-
נע גלייכגילטיקייט און פיינטשאפט צו די שכנות'דיקע שטאטן,
וועלכע מוז פירן, פריער אָדער שפעטער, צו מלחמות? טויזנטער
אומגערעכטיקייטן און נאָרישקייטן, וואָס דורכשניטלעכע מענשן
פאראורטיילן אין זייער קליינעם פריוואַט־לעבן, ווערן פאָר-
וואנדלט אין גערעכטע און קלוגע געשעענישן, ווי נאָר זיי ווערן
באָדעקט מיט דעם פאָטריאָטישן מאַנטל פון מלוכה'שן אינטע-
דעס. נישט נאָר די „מלוכה" אין איר איבער־מענטשלעכן גלאַנץ,
נאָר טאָקע איינצלנע מלוכה־טוער, וואָס רעדן כלומרשט אין איר
נאָמען, דערלויבן זיך צו פאָרגוואַלטיקן זייערע אייגענע פעלקער,
צו שטיין די נאָטירלעכע מענטשלעכע סאָלידאָריטעט. עס איז
א טרויעריק בילד פון אונזער געשיכטע, אפילו ווען מען רעדט
פון דעמאָקראַטישע שטאטן. די אומשטערבלעכע וואָרונג פון
דעם נביא, שמואל, קעגן אַ קעניג (שמואל א', קאָפיטל ח'),

(1) דער דייטשער ראדיקאלער שרייבער רודאלף ראַקער, האט אין זיין
בוך וועגן „נאַציאָנאַליזם" באַוווּזן ווי די שעפּערישע ענערגיע פון דייטשן
פאָלק האט זיך געענדערט אין איר איכות (ווען ניט אין כמות) אין לויף
פון 19טן יאָרהונדערט. ניט געקומט אויף דער פאליטישער און עקאָנאָמי-
שער שוואַכקייט פון די אומזיייליקע קליינע דייטשע מלוכה־לעד, איז דאָס
דייטשע פאָלק געווען גרויס אויף די געביטן פון גייסט: פילאָזאָפיע,
מוזיק, ליטעראַטור. הנם אומוויכטיק אין פאליטישן זינען, איז עס געווען
א פירענדיקע וועלט־מאַכט אין קולטור. זינט דעם אויפֿשטייג פון דער
„גרויס־דייטשער" אידעע (פאָראייניקונג פון אלע דייטשן אין איין שטאַט)
און פון דער דייטשער בורזשואַזיע, האט זיך די פאָלקס־ענערגיע אַריבער-
געטראָגן אויף דעם פאליטישן געביט. און זינט דאָס „דייטשע רייך" איז
געשאַפן געוואָרן אין 1871, האט זיך די ענערגיע קאָנצענטרירט אויפן
אויסבוי פון דער אימפעריע, פון מיליטערישן כח, פון קריגערישן פלאַט,
פון אַ מאַכטפולער קאָפיטאַליסטישער עקאָנאָמיק, פון אַ צענטראַליזירטן,
סאָלאַדישן פאליטישן רעזשים. די שעפּערישע קראַפט איז ווי אַפּגעפלאַסן
פון די פילאָזאָפישע, ליטעראַרישע, קינסטלערישע ספּערן צו די געביטן
פון עקאָנאָמיע וויסנשאַפט, טעכניק, פאליטישע עקאָנאָמיע, — אַלץ אַזעלכע
געביטן וואָס האָבן געשטאַרקט און פאַרטימט דעם בנין פון דעם גייטעם
דייטשן שטאַט. עס פאַרשטייט זיך, אַז אַט דער שטאַט איז תיכּף אַריינגע-
טראָטן אין אַ שאַרפּער קאָנקורענץ מיט די אנדערע, און אַ נאַקעטער פאַט-
ריאַטיזם האַט פאַרנומען דעם פלאַץ פון די פריערדיקע זיילישע יסודות
בני אַ פאַלק פון דיכטער און דיינקער."

בלויבט ריכטיק עד היום. דאָס פאָליטישע און סאָציאַלע דענקען,
 דאָס מענטשלעכע געוויסן וועלן נאָך מוז אַ סך טיפער און ליידיג-
 שאַפטלעכער אַרבעטן, כדי אויסצואיידלען און צו פאַרמענטש-
 לעבן דעם געפערלעכן בנין פון דער מלוכה.

:: :: :: ::

אַבער אין דער איצטיקער מלחמה האָבן די שטאַטן אפילו
 נישט באוויזן קיין כוח צו פארטידיקן זיך גופא, צו באַשיצן
 זייערע ענדערונגשאַפטן. דורות-לאַנג האָבן עקזיסטירט
 אזעלכע שטאַטן ווי די סקאַנדינאַווישע, ווי האַלאַנד, ווי בעלגיע;
 צענדליקער יאָרן — טשעכאָסלאָוואַקיע און פּוילן. זיי האָבן
 אויסגעבילדעט פאַר זיך אייגענע גרענעצן, טאַריפן, ברייף-מאַר-
 קעס; זיי האָבן פאַרמאָגט אייגענע מלכים, אַרמיען, גענעראַל-
 שטאַבן, דיפּלאָמאַטיע. זיי האָבן פאַרנומען אָנגעזעענע פּלעצער
 אין דער אַנטוויקלונג פון אייראָפּע און פון דער וועלט, אַלס
 זעלבסטשטענדיקע שטאַטן. און — אונטער דעם אייזערנעם דרוק
 פון אַ היטלער-מאַשין, זענען זיי דורך נאַכט פאַרניכטעט געוואָרן
 אַלס שטאַטן. זיי האָבן זיך איינער דעם אַנדערן נישט געהאַלפּן
 בעת די מלחמה-געפאַר איז געוואָרן רעאַל. זינט יאָרן האָבן זיך
 פאַרוואַמלט און געשלאָסן פּריינטשאַפט-בונדן די פיר נאָרדישע
 שטאַטן: פינלאַנד, דענעמאַרק, שוועדן, נאָרוועגיע. אין די דריי
 לעצטע האָבן אפילו רעגירט די אַרבעטער-פאַרטייען. אַבער אַז
 פינלאַנד איז אַטאַקירט געוואָרן פון רוסלאַנד, האָבן די אַנדערע
 דריי נישט געקענט אַקטיוו העלפּן. אַז דענעמאַרק און נאָרוועגיע
 זענען באַפאַלן געוואָרן פון היטלערן, האָט שוועדן געמוזט צו-
 קוקן הילפּלאָז. דענעמאַרק מיט איר סאָציאַליסטישער רעגירונג
 האָט אפילו פאַקטיש אָפּגעשלאָסן אַ בונד מיטן שונא, כדי צו
 בלייבן ביים לעבן. האַלאַנד און בעלגיע האָבן אָפּגעהייט זייער
 כלומרשטדיקע נייטראַליטעט, און אזוי לאַנג געשפּילט זיך מיט
 זייער „זעלבסטשטענדיקייט“, ביז זיי זענען פאַרשלונגען געוואָרן
 פון היטלערויזם. די קאַרטן-הייזלעך פון זייערע שטאַטן און אַר-
 מיען זענען איינגעפאַלן אין דעם זוּדיקן שטראַם פון נאַציזשן
 פּייער און שטאַל.

מען מוז דאך שטעלן די פראגע: צי קענען אזעלכע קליין-שטאטן ווייטער עקזיסטירן אין דער זעלביקער געשטאלט ווי ביז איצט? צי האָט עס זיך געלוינט פאר זייערע פעלקער אויפצו-האלטן מיט אזויפיל כוח און ענערגיע די מלוכה, כדי צו פארלירן זי אזוי לייכט? זיי אלע האָבן אזוי אייפערזיכטיק אָפּגעהיט זייערע גרענעצן און אלע מעגלעכע צייכנס פון זייער זעלבסטשטענדי-קייט, כדי מיטאַמאָל „פאראייניקט“ צו ווערן אונטערן שטיוול פון דעם ערנסטן דיקטאַטאָר. צי האָבן זיי נישט געזאָלט זיין פאר-אייניקט צווישן זיך א סך פריער אין א פרידלעכן, איבער-מלוכה'שן צונויפבונד? טאָקע דערפאר איז איצט אזוי פאָפולער געוואָרן דער געדאַנק פון שאַפן די אייראָפּעאישע פּע ד ע ר א צ י ע , די „פאראייניקטע שטאַטן פון אייראָפּע“. א פּעדע-ראַציע מיינט, ראשית כל, אז די איינצל-שטאַטן וועלן מוזן זיך אָפּזאָגן פון א געוויסן טייל פון זייער אייגנמאַכט (סווערעניטעט), אָפּטרעטן זי צו א פּאָליטישער אויבערמאַכט פון די פארבונדענע שטאַטן. דער ענאָאיסטישער, אייפערזיכטיקער ווילן פון די איינצל-שטאַטן זאָל אזוי ארום באַשרענקט ווערן דורך דעם קאָ-לעקטיוון ווילן פון די אין א פּאַמיליע אָרגאַניזירטע פעלקער. די געפאַר פון מלחמות, פון בלוטיקע און עקאָנאָמישע קאָנ-פליקטן זאָל דערמיט אויסגעמיטן ווערן. דאָס איז די האָפּ-נונג פון די באַגייסטערטע אָנהענגער פון פּעדעראַציע-געדאַנק. מיר דוכט, אז עס ליגט נאָך א טיפּערער זינען אין דער דאָזיקער אירעע. אויב די שטאַטן וועלן באַמת לאָזן באַשרענקען זייערע „סווערענע רעכט“, וועט עס באַפרייען זיי און זייערע פירער פון א נואַאָלטיקער צאָל אויפנאַבן, וואָס היינט זעען זיי אויס וויכטיק ביז נאָר, פון מלוכה'שן שטאַנדפונקט. גרענעצן-און פּרעסטיזש-פראַגן, דיפּלאָמאַטישע און מיליטערישע ענינים, וואָס פארנעמען דעם אויבן-אָן אין דער פּאָליטיק פון לענדער, וועלן אלץ מער באַשרענקט, א ט ר א פ י ר ט ווערן. ממילא וועט די שעפּערי-שע ענערגיע פון פּאָלק געווענדעט ווערן צו אַנדערע לעבנס-אויפנאַבן: צו פראַגן פון סאָציאַלער גערעכטיקייט, פון אינטע-לעקטועלער און מאַראַלישער קולטור, פון פייערע מענטשן-באַ-ציאָנגען. יואָס ווייניקער פּאָלקס-ענערגיע ווערט געווינדעט צום

שטאט, אלץ מער פארבלייבט פאר דער געזעלשאפטלעכער און אינדיווידועלעך נישט-מלוכה'שער טעטיקייט. און טאקע אדאנק דעם וועט זיך אלץ מער פארשטארקן דער עכטער צווישן-פעל-קערלעכער שלום און די איבער-מלוכה'שע אָרדנונג.

דאָס הייסט נישט, פארשטייט זיך, אז עס וועלן מוזן אונ-טערניין די פעלקער אלס אייגנארטיקע איינהייטן; אז נאָרוועגיע, דענעמארק, בעלגיע א. א. וו. וועלן מער נישט עקזיסטירן אלס אזעלכע אין אַ נייער אייראָפעאישער פּעדעראַציע. אַ פּעדעראַציע איז ווי אַ פּאַרליע: יעדער מיטגליד איז און בלייבט אַ פּעדענלעכקייט פאַר זיך, מיט אַלע אירע אייגענע מעלות טובות, אָבער ער איז גלייכצייטיק אַ מיטגליד פון אַ העכערער איינהייט. די געוועזענע קליינע שטאַטן קענען פאַרלירן (אָדער, בעסער גע-זאָגט, באַפרייען זיך) פון זייער מיליטערישער, דיפּלאָמאַטישער, מלוכה'שער זעלבסטשטענדיקייט, אָבער זיי וועלן פאַרבלייבן אלס עקאָנאָמישע, נייטיקע און קולטורעלע נאַציאָנאַל-איינהייטן. די גרענעצן צווישן זיי וועלן זיין נישט די מיט וואָפּן, פאַלשקייט און שרעק באַצייכנטע „גרענעצן“, נאָר די נאַטירלעכע אונטער-שיידן פון נאַציאָנאַלער קולטור און אייגנארטיקעקאָנאָמישן לעבן. די אידעע איז נישט ניי, אָבער נאָך די בלוטיקע דערפאַ-רונגען פון צווייטן וועלט-קריג וועט מסתמא די צויבער-אידעע פון שטאַט שטאַרק דיסקרעדיטירט ווערן.

די גרויסע פראגע איז נאָר, צי וועט אזא שטאַטן-פּעדעראַציע קענען דורכגעפירט ווערן אין די ראַמען פון דער היינטיקער סאָ-ציאַלער אָרדנונג. צי וועלן די שטאַטן קענען עפעס באַשליסן פאַר דער וועלט אזוי לאַנג ווי ביי זיך אין דער היים שטייען זיי אונטער דעם דרוק פון ענאָאיסטישע קלאַסן? איינס איז אָבער קלאָר: די אידעע פון שטאַט האָט אויפגעהערט צו זיין די וויכ-טיקסטע פאַר דער צוקונפּט. און אויב אזוי, צי האָט עס וועלכן נישט איז היסטאָרישן זינען צו שאַפן אַ נייעם, יידישן שטאַט אין דער וועלט? וועט ער בייטראַגן צום שלום פון דער מענטש-הייט, צו אַ בליענדיקער אַנטוויקלונג פון יידישן פּאָלק גופא?

איך צווייפל אין דעם זייער שטאַרק, אויך בנוגע אַ יידישער מלוכה אין פאַלעסטינע. וואָלט מען אין די ציוניסטישע רייען

נישט אָפגעגעבן זיך אזוי שטאַרק מיט דער אידעע, וואָלט מען
 זיכער נישט געשאפן דעם שווערן קאָנפליקט צווישן יידן און
 אַראַבער. געוויס וואָלט פון אַ יידישער מאַסן־קאָלאָניאַליזאַציע אין
 א"י מיט דער צייט אַרויסגעוואַקסן אַ שטאַרקע יידישע פּאָליטיש־
 עקאָנאָמיש־קולטורעלע געזעלשאַפט. די פּראַגע איז נאָר, צי האָט
 אָט די געמיינשאַפט געמוזט שטרעבן דוקא צו דער פּאַרם פון
 דעם אין אַייראָפּע באַקאַנטן שטאַט. כדי צו באַקומען אַזאַ שטאַט
 אין די אַייגענע הענט, האָט מען געמוזט שטרעבן צו אַ מ ע ר -
 ה י י ט פון יידן אין לאַנד, און דאָס האָט געמוזט אַרויסרופן
 חשד און קעגנערשאַפט ביי די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן. אזוי
 אַרום האָט זיך אַ באַדייטנדיקער טייל פון דער פּאָלקס־ענערגיע
 אַריבערגעטראָגן פון די שעפּערישע ספּערן פון אויפבויע (די ווונד
 דערבאַרע לאַנדווירטשאַפט־קאָלאָניעס, די קבוצות, די שטאָטישע
 קאָאָפּעראַציע, די שולן, די קונסט, די סאַניטאַריע) צו די טומל־
 דיקע אָבער פּרוכטלאָזע געביטן פון פּאָליטיק, דיפּלאָמאַטיע,
 סטראַטעגיע א. א. וו. אין דער פּאַלעסטינער יידישער ליטעראַ-
 טור און פּובליציסטיק (אויך אין דער ציוניסטישער
 מחוז לאַרעז), האָט זיך באַפעסטיקט אַ דורכאויס־פּאַטריאָ-
 טישער סטיל, ד. ה. אַ סיסטעם פון זעלבסט־פאַרהערלעכונג און
 זעלבסט־באַווונדערונג, וואָס דערפון קומט קיינמאָל נישט צו קיין
 געזונט פאַרן פּאָלק. אַלץ: די דערציאונג, דאָס טראַכטן, די
 קונסט, די ליינשאַפט פון דער יוגנט, איז קאַנצענטרירט געוואָרן
 אויף דעם איין־אינציקן פּאָליטישן צוועק — יידישע
 מלוכה. אַזאַ ליניע מוז מיט נויטווענדיקייט פירן צו דער אָפּ-
 שוואַכונג פון די אַלגעמיינ־מענטשלעכע, מאַראַלישע ווערטן
 אין דער יידישער קולטור. דאָס איז אפשר אַ ווידערהאַלונג פון
 דער גייסטיקער און זיילישער לאַגע פון אַן אַנדער פּאָלק, בעת
 יענער האָט זיך גענומען גרייטן צו זיין פּאָליטיש־מלוכה'שן „אויפ־
 שטייג".

:: :: :: ::

דערפאַר איז נישטאָ קיין שום גרונט (פון יידישן און אַלגע-
 מיינעם שטאַנדפּונקט) צו ווינטשן זיך דוקא אַ יידישן שטאַט

אין קימבערליי. פארקערט: איינע פון די אָנציענ-
 דיקסטע מעלות אין דעם פראַיעקט באַשטייט אין זיין נישט-
 פּאָליטישן כאַראַקטער. לאַמיר זען וואָס קען געשאַפן ווערן פון
 אַן ענערגישער און געזונטער יוגנט, ווען זי קאָנצענטרירט אלע
 אירע כוחות אויף די דריי וויכטיקסטע געביטן פון לעבן: עקאָ-
 נאָמישער אויפבויו, גייסטיקע אַנטוויקלונג, מאַראַלישער אויפ-
 שטייג.

קימבערליי ירושׁוב זאָל ווערן אַן אַרנאָמישער באַשטאַנדטייל
 פון אויסטראַלישן שטאַט, ד. ה. אַז ער שטעלט זיך נישט פאַר אַ
 ציף אויסצובויען אַ דורכאויס-יודישע פּאָליטישע אינהייט פאַר
 זיך אליין. די אַדמיניסטראַציע, דאָס געזעץ, די שול, די אָפיציר-
 עלע שפראַך, — זאָלן זיין דיזעלביקע ווי אין גאַנץ אויסטראַליע.
 עס וועלן אזוי ארום נישט געשאַפן ווערן וועלכע נישט איז
 גרענעצן צווישן יודישן קימבערליי און דעם איבעריקן אויסט-
 ראַליע. פּאָליטישע גרענעצן זענען שטענדיק געווען דער מקור
 פון פּאָליטישע מיספּאַרשטענדענישן און קאָנפּליקטן. וואָס וויי-
 ניקער גרענעצן, אַלץ מער קעגנזייטיקע פאַרשטענדעניש פון די
 שכנים, אַלץ מער פאַרבינדונג פון קימבערליי-גורל מיטן אַלגע-
 מיינ-אויסטראַלישן.

דערפאַר אָבער וועט דער גאַנצער סכום פון דער יודישער
 פּאָלקס-קראַפט אָפּגעגעבן ווערן צו דער קאָנסטרוקטיווער זייט
 פון דעם נייעם ירושׁוב. די אויפגאַבן, וועלכע שטעלן זיך אוועק
 פאַר מאַדערנע יודישע קאָלאָניסטן — אין די אויבנדערמאַנטע
 דריי געביטן — זענען אזוי רייך און גרויס, אַז עס פאַרכאַפט
 די פאַנטאַזיע צו טראַכטן וועגן זיי. עס איז גענוג אויסצורעכענען
 נאָר די הויפּט-פּראָגן, כדי צו פאַרשטיין וואָס פאַר אַ געוואַלטיק
 פעלד פון אַקטיוויטעט עס וועט זיך פאַר זיי אויסשפּרייטן.

א. ע. קאָנאַמיק: ווי צו באַאַרבעטן די נאַטירלעכע
 אוצרות פון לאַנד. נייע מעטאָדן פון פּיצוכט, פון אַגריקולטור,
 פון גאָרטן-ווירטשאַפט. אַ סיסטעם פון פאַרבינדונג צווישן די
 אלע אַרבעטס-געביטן. פונדאַמענטן פון האַנטווערק און אינדוס-
 טריע, אַרנאָמיש געבויט אויף די יסודות פון פּיצוכט און לאַנד-

ווירטשאפט. מאַשין און מענטשן-האַנט אין דער אַרבעט. די באַר
ציוואנגען צווישן די קאָלאָניסטן אַליין. צווישן זיי און דער
„פּריילאַנד“ אָרגאַניזאַציע. די סאַציאַלע פּאַרמען פון באַאַרבעטן
די ערד און די אַנדערע אַרבעטס־קוואַלן. איינצל־ווירטשאַפט.
קאָאָפּעראַציע פון שכנים, קאָמונאַלע באַלעבאַטישקייט. אָרגאַנען
פון עקאָנאָמישער זעלבסטפאַרוואַלטונג.

ב. ג. י. ס. ט. י. ק. ל. ע. ב. ן : דערציוואנג פון קינדער אין
שולן און אַנדערע אַנשטאַלטן. קאָמבינאַציע פון ענגלישער
שפּראַך מיט איראָפּעאישע און יידישע אינהאַלטן. אַנדערע
שפּראַכן און קולטור־איינפלוסן. זעלבסטדערציוואנג פון דערוואַק
סענע אין באַזונדערע אַנשטאַלטן. ליטעראַטור, מוזיק און קונסט.
אַלט און מאַדערן יידיש וויסן: פון תּורה, נביאים, תּלמוד ביו צו
ביאַליקן (אין העברעאישער קולטור) און לייוויקן (אין דער יידיש
שער שפּראַך). יידיש־עליגיעזן לעבן און זיינע אינסטיטוציעס;
זיער באַציוואנג צום נישט־גלויביקן יידן. ענגע פאַרבינדונג פון
יידישן גייסטן לעבן מיטן אויסטראַלישן: אינטימע קענטעניש
פון אויסטראַלישער געשיכטע און ליטעראַטור, עקאָנאָמיק און
כאַציאַלע שטרעבונגען.

ג. מ. א. ר. א. ל. י. ש. ע. א. י. ד. ע. ע : שאַפונג פון געזונטע,
פריינטשאַפט־באַציוואנגען צווישן מענטשן. צווישן אייגענע און
„פרעמדע“. קאָאָפּעראַטיווער גייסט אין אַרבעט און אָפּרו.
בהדרגה־דיקע אָפּשאַפונג פון סאַציאַלע און אַנדערע באַריערן
צווישן די קאָלאָניסטן. מאַטיוו פון אַרבעטס־פּרייד, דאַמינירנדיג
דיק איבער די מאַטיוו פון פּרוּוואַטן פּראָפּיט און דערפאַלג.
דערנענטערונג צו נאַטור און פאַראיינפאַכונג פון די געזעלשאַפט
לעבע שייכותן. יידיש פאַמיליע־לעבן און אויסשפּרייטונג פון
זיין גייסט אויף דער געמיינדע אַלס גאַנצעס. אינטימע פאַרבונדנדיג
קייט מיט דעם יידישן פּאָלק אין דער גאַנצער וועלט. אַן אָפּן
האַרץ פאַר אַלע מענטשן־ברידער און די וואָס נויטיקן זיך אין
שוין. מאַראַלישער פּראָגרעס טאָר נישט אָפּשטיין פון עקאָנאָמישן
און קולטורעלן.

איך האָב אָנגעצייכנט די טאַבעלע פון אויפגאַבן און איך
זע תּיכּף ווי אומפולשטענדיק זי איז, ווי ווייניק זי פאַסט אַריין

די רייכקייט פון מענטשלעכן לעבן. אָבער אויך די אויפנאָבן אליין, צי עפענען זיי נישט אַ נױאַלטיקע פּאַנאָראַמע פון שטרע-
 בונגען און דערנרייכונגען, פון מאַטעריעלע און גױסטיקע אויפ-
 טוען? צי װערט נישט דער טאָג פון דעם פּיאָנער — אויף יאָרן
 און יאָרן פּאַראַויס — פּאַרנומען מיט אַזאַ גרויסן דרייפּאַכיקן
 פּראָגראַם, אַז ער װעט קענען רואַיק אָפּרוקן אָן אַ זײַט די פּאַלי-
 טיק? ער װעט פּאַרמאַגן גענוג פּראַגן פון זעלבסטפּאַר-
 װאַלטונג אין אַזאַ גרויסער קימבערליי-פּראָװונג. אין די
 ברייטע דעמאָקראַטישע ראַמען פון אויסטראַלישן שטאַט װעט
 ער האָבן אַלע מעגלעכקייטן צו פּאַרוואַלטן אליין מיט אַלע געביטן
 פון זײַן עקאָנאָמישער און קולטורעלער טעטיקייט. די „פּריי-
 לאַנד“-ליגע װעט צוערשט איבערנעמען די דאָזיקע פּונקציעס,
 כדי איבערצוגעבן זיי װאָס-גיכער צו דער זעלבסטפּאַרוואַלטונג
 פון די קאָלאָניסטן. פּאַרוואָס מוז דער פּאַלשער שטערן פון ייִדישן
 שטאַט פּאַרבליענדן דעם קלאָרן װעג פון אַ נייעם ייִדישן קיבוץ
 אין אויסטראַליע?

:: :: :: ::

אויב אַזוי, װעלן יידן גיך אַסימילירט װערן פון דער אַרומי-
 קער באַפעלקערונג! — זאָגן געװיסע צערייצטע ייִדישע נאַציאָנ-
 נאַליסטן און גיבן אַ מאַך מיט דער האַנט אויף דעם קימבערליי-
 פּלאַן. אַסימילירט און פּאַרגעסן װערן? פּאַרוואָס? אפּשר איז
 דער ריכטיקער ענטפּער, אַז דאָרטן װעט זיך שאַפן אַ נייער שבט
 פון אַױסטראַלישע ייִדן?

זאָל מען דאָך נישט פּאַרגעסן, אַז דאָס װאָרט „ייד“ איז פון
 זינט טױזנטער יאָרן געװען שטענדיק באַגלייט מיט אַ װעלכער
 נישט איז געאָגראַפּישער באַצײכנונג. אפּילו אין די צײַטן פון
 א"י זענען שױן געװען בכל-יידן און אַלעקסאַנדריע-יידן, װאָס
 האָבן געשפּילט די גרויסע ראָלע אין דער ייִדישער אַנטװיקלונג.
 מיר קענען די שפּאַנישע יידן (פון דעם גאַלרענעם צײַטאַלטער),
 פּראַנצױזישע, דױטשע, פּוילישע, רוסישע א. א. װ. יידן. יעדעס
 מאָל האָבן יידן אין אַן אַנדער לאַנד איבערגענומען װיכטיקע
 עלעמענטן פון דעם אַרומיקן לעבן, — און זיי זענען דאָך פּאַר-

כליבן דאָס וואָס זיי זענען: יידן. דער קרישטאָל־שטיין פון יידיש־
 קייט האָט — דורך אַנפאַסונג און צוליב דרוק — אָנגענומען די
 פאַרשידנאַרטיקסטע קאָלירן און פאַרמען, אָבער דער קרישטאָל
 פלעגט פאַרבלייבן דער יידישער. ווי אָפט דוכט זיך אונז, אז די
 אָדער יענע פאַרם פון יידישן לעבן איז ריין־נאַציאָנאַל און אייגנ־
 אַרטיק, אָבער אין דער אמת'ן איז זי אַריבערגענומען געוואָרן וווּ
 נישט איז אויפן לאַנגן וואַנדערונג־וועג. דער בעסטער באַוווּיז
 איז יידיש, די שפּראַך. וואָס קען זיין אינטימער פאַרוואַרצלט אין
 דער יידישער נשמה, ווי די שפּראַך? אָבער — זי איז גענומען
 געוואָרן צו העלפט פון די דייטשן. וואָס קען זיין מער פאַרבונדן
 מיט דעם פּוילישן פרומען יידן, ווי זיין קליידונג, זיין לאַנגע
 זשופּיצע און די קליינע היטעלע? עס דוכט זיך, זיי זענען צוזאַם־
 מען מיט אים פון איין שטיק שטאָף געמאַכט. אָבער ניין — די
 בגדים האָט מען איבערגענומען פון די פּאָליאַקן.

די אידעע פון ציוניזם איז צו שאַפן די אינהייט פון
 י י ד י ש ע י י ד ן אין זייער אייגן לאַנד. די מעגלעכקייט
 דערפון ליגט אָבער אין דער גאָר ווייטער צוקונפט. דערווייל איז
 דאָס יידישע פּאָלק צעטיילט אין שבטים, און איינער פון זיי קען
 ווערן דער אויסטראַלישער ייד. אודאי וועט זיך אין קימבערליי
 אין אַ געוויסער מאָס ענדערן דער אונז באַקאַנטער טיפּ פון איי־
 ראַפּעאישן יידן. ער וועט ווערן באַווירקט, ראשית כל, פון דער
 אַרומיקער לאַנדשאַפט און נאַטור. עס איז נישט קיין קלייניקייט
 פאַר דעם מענטשנס קערפּער און פאַנטאַזיע צו באַזעצן זיך אין
 אַ לאַנד פון קענגורוס, קראָקאָדילן, קאַקאַדו־פּויגלען, בייביקע
 באַאַבאַבן, גראַזן פון מענטשן־גרויס, פייערדיקער זון און טראַג־
 פישע פּלאַנצן. דער ייד פון אייראָפּע וועט דערזען אַנדערע פאַרבן
 פאַר זיינע אויגן, שמעקן אַנדערע גערוכן, הערן אַנדערע נאַטור־
 קולות. ער וועט אָטעמען גאָר אַן אַנדער לופט, און דער האָר־
 זאָנט וועט זיך צייכנען פאַר אים אין נייע, אומגעוויינטע ליניעס.
 נישטאָ קיין שום צווייפל: ער וועט זיך צוגעוויינען צו זיי נישט
 ווייניקער ווי ער האָט זיך צוגעוויינט אין אַרגענטינע און פאַר־
 לעסטינע. אָבער אָט די ענדערונג פון נאַטור וועט טיף באַאיינ־
 בלוסן אים (זיינע קינדער באַזונדערס) אין אַ סך הינזיכטן. זיינע

זיי זיך געהאט פארוואקסן מיט דער נאטור, מיט די וועלדער און טייכן, מיט הימל און ערד פון די אלע הימען זייערע. און דאך האט פון זיי שטענדיק ארויסגעקלונגען דער עכטיידישער ניגון, האט ארויסגעשפריצט דער פונק פון דער „אייביקער יידיש-קייט“. עס וועט זיין נישט אנדערש אין א קימבערליי, אין דעם יידישן ליד וועגן קענגורו, וועגן די לאכנדיקע פויגלען, וועגן די זוריקע טעג און קילע פארנאכטן, וועגן דעם קימבערליי-צויבער, וועגן דעם וואַגלער-פּיאַנער.

אַבער יידיש שאַפן און קולטור אַנטפלעקט זיך נישט נאָר אין דיכטונג און שרייבן: עס פליסט אַרויס פון דעם גאַנצן לעבנס-פּראָצעס. ווען אַ גרעסערע יידישע געמיינשאַפּט שטעלט זיך אַוועק צו דער אַרבעט, דערצו נאָך אַן אַרבעט פון אַן אומגעווענען פאַרנעם, ווערט דערביי נאַטירלעך געבויט יידיש לעבן. עס איז לחלוטין נישט נויטיק צו באַטאָנען דעם יידיש-נאַציאָנאַלן כאַראַקטער ביי יעדער טאַט, ביי יעדער אונטערנע-מונג („ווי איך בין אַ ייד“!). יידישע מענטשן וואָס סטאַרען זיך נישט צו אַנטלויפן פון זיך אַליין, וואָס טרעטן אַריין אין דער פּיאַנער-אַרבעט אַלס גאַנצע און געזונטע פּערזענלעכקייטן — זיי וועלן אַרויסברענגען פון זיך נישט עפעס אַנדערש, ווי יידיש-קייט אין אַ נייער, לעבעדיקער פאַרם.

יידן וועלן זיין צעשפּרייט איבער די רייזיק-גרויסע פּאַשעס און פעלדער; וועלן האַרעווען אַרום די בהמות, אין די גערטנער. ביי די מאַאיז-גערעטענישן; וועלן זיך באַגיסן מיט טראַפּישן שוויים און אַריינאַטעמען די אַראַמאַטישע לופט. יידן וועלן צויר מען די תּכלת-בלויע שטראַם-וואַסערן; וועלן בויען וועגן, הייזער, אַנשטאַלטן; וועלן אויפריכטן שולן, ביבליאָטעקן, בתי-מדרשים. יידן וועלן לייגן אַ שטיין אויף אַ שטיין צו די בנינים, וועלן האָבן אַן אַ שיעור אומדערוואַרטעטע זאָרג און דורכפאַלן, און נאָך מער נחתי-רוח פון זייערע אויפטוען. יידן וועלן לייגן פונד דאַמענטן פון קאַפּעראַטיווער, בשותפות'דיקער אַרבעט, וועלן צוזאַמען אָנווענדן זייערע פּריערדיקע קענטענישן, אַדער צוזאַמען צוטראַכטן נייע מעטאָדן פאַר דער אומבאַקאַנטער געגנט. און איבער אַט דעם קאַכעדיקן, לעבנס-לוסטיקן לאַגער פון מענטשן-

בינען וועט זיך אויסשפרייטן נישט נאָר דער הערלעכער קימבער-
 ליידיהימל, נאָר אויך די דעמאָקראַטישע, טאַלעראַנטע, מענטשן-
 פריינטלעכע אָרדנונג פון אויסטראַליע. צי איז נישט קלאָר, אַז
 אין גאַנג פון אַט אַזאַ שפּרודלדיקן לעבנספּראָצעס פון יונגע און
 אלטע וועט אויף אַ נאַטירלעכן אופן שפּרודלען י י ד י ש אָר-
 נאַניש לעבן? קאַלעקטיווע לידער, חכמות, חכמה וועלן געבוירן
 ווערן אין דער אַרבעט; יידישע פריילעכקייט און יידישער אומעט;
 יידישע זכרונות און יידישע טרוימען וועלן פון זיך אליין וואַקסן
 אין אַזאַ יידישן קיבוץ. יידישע פרומקייט אָדער רעוואָלוציאַנע-
 רישקייט, יידישע גאַט-זוכענישן און גערעכטיקייט-קאַמפּן וועלן
 וואַקסן פון דער קימבערליידער, פּונקט ווי זיי זענען געוואַקסן
 אין צענדליקער אַנדערע לענדער. וואָרום „מלאַ כל הארץ כבודו“.
 און דאָ וועט אויך ווייטער לעבן — אפשר אפילו אין אַ שטאַר-
 קערער פּאַרם — דער צוזאַמענבונד מיטן גרויסן כלל-ישראל, מיט
 ארץ-ישראל, מיט אלע קינדער פון דעם יידישן וועלט-פּאַלק.

אַזוי אַרום וועט וואַקסן אַ דור פון נייע, אויסטראַלישע יידן.
 אויסטראַליע וועט אָפּקלינגען אין דעם יידישן קיבוץ, און
 דער ייד וועט אָפּקלינגען אין אויסטראַליע. און זיי וועלן זיין אַ
 נאַטירלעכע, נישט קיין געקוינטלעכע מענטשן-אַרט. עס וועט
 נישט אַרויסקומען דערפון קיין „טאַפּל-פּערזענלעכקייט“, אַ יחיד
 מיט אַן אומזיכערן זיילישן צענטער; עס וועט אַרויסקומען, ווי
 שטענדיק אין אונזער געשיכטע, אַ קאַמפּליצירטע פּערזענלעכקייט.
 יענע יידישע פּערזענלעכקייט, וואָס האָט באַוויזן דעם טאַלענט
 צו לעבן אין מער ווי איינער קולטור-וועלט, און איז געווען עכט
 אין יעדערער, — ווייל זי איז געבליבן געטריי איר א ו ר -
 ש פ ר י נ ג ל ע כ ן יידישן קערן. אַזוי איז געווען די פּלעיאָדע
 פון די גרויסע יידישע דענקער און דיכטער אין שפּאַניע; אַזוי
 זענען געווען אומצאָליקע יידן אין רוסלאַנד. פאַר זיי איז געווען
 מעגלעך צונויפּצוגיסן זיך גייסטיק מיט דער רוסישער קולטור
 און פּאַליטיק, און גלייכצייטיק פאַרבלייבן אין האַרץ און איין
 נשמה מיט דעם יידישן פּאַלק. איך בין געווען איינער פון זיי.
 מיר איז אויסגעקומען צו פאַרנעמען אַ פאַראַנטוואָרטלעכן פּאַסטן
 אין דער רוסישער מלוכה, איך בין אינמיטן פאַרקניפט מיט דער

רוסישער שפראך, ליטעראטור, נאטור, שטייגער-לעבן, — און
איך בין געווען דורכאויס יידיש גלייכצייטיק. עס איז נישט
געווען קיין שום קאנפליקט צווישן די ביידע שטראָמען פון דער
פערזאָן; פאַרקערט, אַ האַרמאָנישער צוזאַמענשפּיל. צי איז נישט
אַזוי אייגנטלעך דער אויסטראַליער בכלל? ער קען זיין געטריי צו
זיין שטאַט, צו דער אויסטראַלישער פּעדעראַציע, צו דער בריטי-
שער אימפּעריע, און אויך צו דער מענטשהייט אַלס איינהייט.
נישט אַנדערש וועט זיין דער אויסטראַליער ייד אין קימבערליי.
נישט פאַרשידענע שטראָמען אין אַ צעריסענער פּערזענלעכקייט,
נאָר אַ גאַנצע יידישע פּערזענלעכקייט אין פאַרשידענע
שטראָמען . . .

נאָוועמבער 1940.